# THOMAE HOBBES MALMESBURIENSIS OPERA PHILOSOPHICA, QUAE LATINÈ...

Thomas Hobbes, William Faithorne, Farnese

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIV
C
28
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

XXIV
C
33
2

# LEVIATHAN,

SIVE

De Materia, Forma, & Poteſtate

# CIVITATIS ECCLESIASTICÆ ET CIVILIS.

AUTHORE

THOMA HOBBES,

Malmesburienſi.

Digitized by Google

Digitized by Google

# Ad Nobiliſſimum Virum

## DOMINVM

# FRANCISCVM GODOLPHINVM,

## Equitem Ordinis Balneorum.

FRatri tuo Sidneo Godolphino (Nobiliſſime Domine) quantum placuerint ſtudia mea; quantum ille Authoritate Judicii ſui apud viros bonos me ornaverit; quanto denique, duriſſimis temporibus, beneficio me adjuverit, ipſe nôſti. Commemoro autem, non ut favorem, amicorum virtutem faciam meam, ſed quia virorum excellentium, qualis ille erat, delector teſtimoniis. Excelluit enim vir ille virtute omni quam poſtulat, aut cultus Divinus, aut commodum Patriæ, aut Societas Civilis, aut Amicitia ſingularis; pius erga Deum, eruditus ad Pacem, fortis ad Bellum, in congreſſibus jucundus, in Amicitiis firmus. Honoris igitur & gratitudinis cauſa erga illum, & devotionis erga teipſum, Tractatum hunc de Poteſtate Civili, & Eccleſiaſtica, humiliter tibi Offero, Dedicoque. De illis, qui Doctrinæ, quam continet,



Digitized by Google

favere videbuntur, homines noſtri quid ſenſuri ſint, ut nunc ſunt tempora, incertum eſt. Nam inter mucrones pugnantium de Poteſtate Summa, non facile eſt incedere ſine vulnere. Cauſam tamen cur pars utravis ſuccenſeret mihi, nullam video. Quid enim facio, præterquam quod Poteſtatem Civilem, (quam quicunque poſſidebit, maximam eſſe volet) quantum poſſum magnifico. Neque de Jure hominum, ſed de Jure ſimpliciter diſputo; quemadmodum Anſeres quondam Capitolini ad ſcandentium ſtrepitum, tantùm clango. Diſplicebit etiam fortaſſe non paucis, quod loca quædam Scripturæ Sacræ, aliter interpretari auſus ſim, quam ab aliis explicari ſoleant. Id quod non modo (in ordine ad opus inſtitutum) neceſſariò feci, (quia loca illa Poteſtatem Civilem oppugnantia, quaſi Inimicorum, mœnibus Civitatis quam obſident, admotæ turres ſunt) ſed etiam ne quid contra Doctrinam Eccleſiæ noſtræ publicam ſcriberem (diſſentire enim à ſingularibus licitum eſt) diligenter cavi. Sin neque ad hæc miteſcant reprehenſores mei, teipſum tamen rectè & facilè excuſabis; Dices enim (ſi vis) hominem eſſe me, qui mea amem, & quicquid dicam verum eſſe putem, quod fratrem tuum coluerim, & te colam, eoque fretus, inconſulto te, ſubſcripſerim

*Servus tuus humilimè devotus*

THOMAS HOBBES.

Digitized by Google

# LEVIATHAN

## PARS PRIMA
## DE HOMINE.

NAturam, id eſt, illam, qua Mundum Deus condidit & gubernat, divinam Artem, eatenus imitatur Ars humana, ut poſſit inter alia producere artificiale Animal. Cum enim vita nihil aliud ſit quam artuum motus, cujus principium eſt internum in parte aliqua Corporis principali, Quid obſtat quo minus dicamus, Automata omnia, ſive machinas omnes quæ ab Elaſtris Rotuliſque intus diſpoſitis motum habent, ut Horologia in ſeipſis, habere etiam artificialem vitam? Quid eſt cor, niſi Elaſtrum, quid Nervi, niſi chordæ, quid articuli, niſi totidem rotulæ, motum, qualem voluit artifex, toti corpori impertientes? Neque animal tantùm imitatur Ars, ſed etiam nobiliſſimum animalium, Hominem. Magnus ille Leviathan, quæ Civitas appellatur, opificium Artis eſt, & Homo artificialis, quanquam Homine naturali (propter cujus protectionem & ſalutem excogitatus eſt) & mole & robore multo major. In quo *Is qui ſummam habet Poteſtatem*, pro *Anima* eſt, corpus totum vivificante & movente. *Magiſtratus* & *Præfecti*, artificiales *Artus*. *Præmia* & *Pœnæ* ſummæ Poteſtati appenſæ, & à quibus Membra ad ſuum cujuſque opus perficiendum incitantur, *Nervi* ſunt, qui idem faciunt in corpore naturali. *Divitiæ ſingularium hominum* ſunt pro *robore*. *Salus populi*, pro *Negotio*. *Conſiliarii* per quos ea, quæ cognitu neceſſaria illi ſunt, ſuggeruntur pro *Memoria* ſunt. *Æquitas Legeſque* pro artificiali *Ratione*. *Concordia, ſanitas* eſt. *Seditio, Morbus*. *Bellum civile*, *Mors*. Poſtremò *Pacta* quibus partes corporis hujus politici conglutinantur, imitantur divinum illud verbum *Fiat*, ſive *Faciamus Hominem*, à Deo prolatum in principio cùm crearet Mundum.

Hominis hujus Artificialis naturam deſcribens, conſiderabo

1. Materiam ejus, & Artificem, id eſt *Hominem*.
2. Quo modo, & quibus Pactis factus eſt; quæ Iura, quæ Poteſtas ſive Authoritas ejus eſt; & in quo reſidet *Poteſtas ſumma*.
3. Quid eſt *Civitas Chriſtiana*.
4. Quid eſt *Regnum Tenebrarum*.



Digitized by Google

Quod ad primum attinet, permulti ſunt qui ſapientiam dicunt non legendo libros, ſed legendo Homines acquiri; & ſententiæ huic conſequenter illi, qui ſapientiæ ſuæ nullum aliud ſpecimen proferre poſſunt, valde ſibimetipſis tunc placent, cum quantum profecerint inſpiciendo, cenſuris in proximos contra charitatem patefecerint. Extat autem præceptum aliud antiquius, per quod intelligere poſſent, ſi vellent, Homines. Alios rectiùs legere, nempe *Noſce teipſum.* Quod præceptum non ita intelligendum eſt, ut nonnulli putant, quaſi aut Potentiorum erga vulgus faſtui barbarico, aut humilium erga Potentiores procacitati incivili indulgeret, ſed ut doceamur cogitationes paſſioneſque hominum diverſorum adeo ſimiles inter ſe eſſe, ut quicunque in ſeipſum inſpexerit, conſideraveritque quid faciat ipſe, & quare, quando cogitat, opinatur, ratiocinatur, ſperat, timet, &c. idem ſimul leget intelligetque cogitationes paſſioneſque aliorum omnium hominum à ſimilibus cauſis orientium, ſimiles (inquam) paſſiones, non ſimilia paſſionum objecta, quæ à Conſtitutione & Educatione hominum ſingularium ita variantur, & abſconduntur, ut Cordium ſuorum characteres, ſimulatione, diſſimulatione, falſiſque opinionibus ſcribillati & confuſi, ſoli ſcrutatori Cordium ſint legibiles. Quanquam autem conſilia hominum cognoſcere aliquando poſſumus per ea quæ faciunt, difficile tamen eſt ſine comparatione cum conſiliis propriis, & ſine diſtinctione circumſtantiarum quæ effectus ſingulos mutare ſolent, tanquam ſi quis literas ignoto charactere legere tentaret ſine ſcriptoris alphabeto. Errabit ergo, aut ſimplicitate, aut ſuſpitione nimia, prout is qui legit vir probus eſt vel improbus.

Verum in cognoſcendis hominibus ſingularibus, ut peritiſſimus ſit quis, ſolos cognoſcet eos quibuſcum vivit familiariter, qui pauci ſunt. At is qui gentem aliquam univerſam recturus eſt, ex ſeipſo cognoſcere debet non hunc & illum hominem, ſed Humanum genus. Quod etſi factu difficile ſit, difficilius quam addiſcere novam Linguam, aut ſcientiam quamlibet acquirere, ſi tamen ea quæ ego de hac re explorata habeo, recto ordine, & perſpicue explicavero, minuetur difficultas aliis, quibus ſolus incumbet labor examinandi, an ea quæ dico, ipſorum cogitationibus congruant. Nam harum rerum alia non eſt Demonſtratio.

C A-

# CAPUT I.

## *De Senſu.*

COgitationes hominum primo ſigillatim, deinde alias ab aliis dependentes, ut in ſerie conſiderabo. Ipſarum unaquæque, alicujus qualitatis vel accidentis in Corpore externo, quod appellari ſolet *Objectum*, eſt Apparitio ſive *Repreſentatio*. Quod Objectum agendo in corporis humani Organa, nempe Oculos, Aures, &c. pro diverſitate Actionis diverſas producit Apparitiones.

Origo omnium nominatur *Senſus*. Nulla enim eſt Animi conceptio quæ non fuerat ante genita in aliquo Senſuum, vel tota ſimul, vel per partes. Ab his autem primis conceptibus omnes poſtea derivantur.

Cognitio cauſæ Sentiendi naturalis præſenti inſtituto non eſt abſolutè neceſſaria; etiam alio loco de illa ſatis ampliter tractavimus. Veruntamen, ut præſentis Methodi partes impleantur, de eadem re iterum ſed breviter diſſeremus.

Cauſa *Senſionis* eſt Externum Corpus ſive *Objectum* quod premit unius cujuſque Organum proprium, vel immediatè, ut in ſenſu *Tactus* & *Guſtus*, vel mediatè, ut in *Viſu*, *Auditu*, *Olfactu*, & premendo (mediantibus Nervis & Membranis) continuum efficit motum introrſum ad Cerebrum, & inde ad Cor; unde naſcitur Cordis reſiſtentia, & contrapreſſio ſeu ἀντιτυπία, ſive conatus Cordis deliberantis ſe à preſſione per motum tendentem extrorſum; qui motus propterea apparet tanquam aliquid externum. Atque Apparitio hæc ſive Phantaſma eſt id quod vocamus *Senſionem*. Et quantum ad Oculum, *Lumen* dicitur vel *Color*; Quod attinet ad Aurem, *Sonus*; ad Nares, *Odor*; ad Palatum, *Sapor*; & ad reliquum Corpus, *Calor*, *Frigus*, *Durities*, *Mollities*, & cætera pertinentia ad Senſum *Tactus*. Quæ qualitates omnes nominari ſolent *Senſibiles*, & ſunt in ipſo Objecto nihil aliud, præter materiæ motum, quo Objectum in Organa Senſuum diverſimodè operatur. Neque in nobis aliud ſunt quam diverſi motus. Motus enim nihil generat præter Motum, & Apparitiones illæ, tum vigilantibus, tum dormientibus mera ſunt Phantaſmata. Præterea, ut preſſio, frictus, pulſio Oculi excitat Phantaſma Lucidi, & preſſio Auris ſonum, ita etiam Objecta quæ videmus vel audimus eadem Phantaſmata generant per preſſionem ſed inobſervabilem. Nam ſi colores illi & ſoni in ipſo Objecto eſſent, ſeparari ab illis non poſſent. Separantur autem, ut manifeſtum eſt in reflexionibus viſibilium



Digitized by Google

per ſpecula, & audibilium per loca montana. Scimus autem corpus quod videmus in uno tantum loco eſſe, ſed apparentias in plurimis. Quanquam autem aliquando in diſtantiis parvis ipſum Objectum verum inveſtitum videatur Imagine ſua, ſemper tamen aliud eſt Objectum, aliud Objecti Imago. Senſio ergo & Phantaſma originale omnino idem ſunt, facta (ut dixi) preſſione Oculi vel aliûs Organi ab objecto externo.

Philoſophi autem Scholiaſtici locis quibuſdam freti Ariſtotelis, aliud docent, nempe, *Species* (id eſt Apparitiones) *Viſibiles* emiſſas ab Objecto in Oculum efficere Viſionem; item *Species* (id eſt Apparitiones) *Audibiles* emiſſas ab Objecto in Aurem cauſam eſſe Auditionis; cauſam denique Intelligendi eſſe quaſdam *Species* (id eſt Apparitiones) *Intelligibiles* emiſſas à re Intellecta. Non hoc dico ut Scholarum Philoſophicarum uſum improbans, ſed quia de earum in Civitate uſu inferiùs locuturus ſum, oſtendere etiam quæ in illis emendari debent (quorum unum eſt ſermo inſignificans) non putavi ne obiter quidem negligendum eſſe.

## CAPVT II.

### *De Imaginatione.*

ID quod omnino quieſcit, niſi ab alio moveatur, perpetuò quieturum eſſe nemini puto dubium eſſe. Cæterùm quod corpus ſi moveatur; niſi motus ejus ab alio extinguatur, ſemper promotum iri, quanquam ratio utrobique eadem ſit (nempe nihil poſſe movere ſeipſum) non tam facile concedi ſolet. Menſurant enim homines corpora omnia alia per ſua, videnteſque ſeipſos per motum dolori & laſſitudini obnoxios eſſe; idem judicant de aliis motis omnibus; quaſi defeſſa cuperent tandem ſua ſponte requieſcere; neque conſiderant an non ſit motus aliquis in quo conſiſtit quietis deſiderium. Atque hinc oritur doctrina illa Scholarum, *Deſcendere corpora gravia propter appetitum quieſcendi & conſervandi naturam ſuam in iis locis qui ſibi maxime conveniunt*, appetitum & Scientiam boni & mali ſui (qua homines plerumque carent) rebus inanimatis imperitè aſcribentes.

Simul ac corpus movetur movebitur (niſi aliud corpus obſtet) in æternum. Neque id quod obſtat motum hunc in inſtante, ſed in tempore & gradatim extinguit. Sicut in mari videmus fieri ut ceſſante vento, non ſtatim ceſſant fluctus, ita quoque in motu illo contingit qui eſt in partibus internis hominis tunc cum videt, ſomniat &c.
Poſt-

Digitized by Google

Poſtquam enim Objectum remotum eſt, vel Oculus clauſus, imaginem tamen rei viſæ retinemus, quanquam aliquanto obſcuriorem. Atque hæc eſt imago à qua facultatem appellamus *Imaginationem.* Phantaſiam Græci & melius vocant à quocunque Senſu oriatur; Imago autem propria eſt rerum viſibilium. Imaginatio ergo nihil aliud eſt quam Senſio deficiens ſive Phantaſma dilutum & evanidum, & eſt hominibus cum animalibus cæteris ferè omnibus communis, ſive vigilant ſive dormiunt.

Quod amoto Objecto Phantaſma ſit dilutius, cauſa non eſt debilitas aliqua motus facti in actu Sentiendi, ſed præoccupatio Organorum ab Objectis aliis; quemadmodum prædominans fulgor ſolis Stellarum lumen obſcurum facit; quæ tamen Stellæ virtutem illam, qua videri ſe faciunt, non minus de die exercent, quam noctu. Verùm quia inter multos & varios ictus quos Oculi, Aures, & cætera Senſuum Organa ab externis Agentibus de die patiuntur, ſolus ictus prædominans eſt ſenſibilis, lux Solis prædominans cauſa eſt, quod à Stellarum actionibus minus afficiamur. Amoto autem Objecto, etſi remaneat quæ facta fuerat impreſſio, ſuccedentibus tamen Objectis, & operantibus, præteriti Imaginatio diluitur & obſcuratur, ſicut vox hominis à ſtrepitu diei. Itaque quanto à Viſione, vel Senſione alicujus Objecti, longius eſt tempus, tanto dilutior eſt *Imaginatio* ſive *Phantaſma.* Etiam continua Organorum corporis mutatio progrediente tempore partes aliquot quæ in Senſione motæ erant, deſtruit; atque inde contingit eundem in nobis Effectum producere diſtantiam temporis & diſtantiam loci. Sicut enim in magna loci diſtantia obſcuriora apparent, quæ aſpicimus, & ſine minutiorum partium diſtinctione; & Voces debiliores apparent, & inarticulatæ; ita quoque poſt magnam temporis diſtantiam Imaginatio Præteriti debilior fit, perdimuſque (exempli cauſa) earum quas vidimus Vrbium multas plateas, & actionum multas circumſtantias. *Senſionis dilutionem* hanc, rem ipſam indicaturi, nempe ipſum Phantaſma, nominamus, ut ante dictum eſt, *Imaginationem*; quando autem ſignificare volumus *dilutionem*, appellamus *Memoriam*, adeò ut eadem ſit res *Imaginatio* & *Memoria*, ſed propter diverſas conſiderationes, diverſis nominibus ſignificata. *Memoria.*

Memoria multarum rerum, *Experientia* dicitur. Porrò, cum Imaginatio earum rerum tantùm ſit, quas antè, vel ſimul, vel per partes ſenſu perceperimus, Imaginatio illa, quæ eſt ſimul totius Objecti, *Imaginatio ſimplex* eſt, ut quando quis imaginatur hominem, vel equum, quem antè viderat. Imaginatio autem, quæ oritur ex ſen-



Digitized by Google

ſione plurium partium, ut quando à viſione hominis uno tempore, & à viſione equi alio tempore, concipimus animo Centaurum, *Compoſita* dicitur. Itaque quoties quis componit Phantaſma ſuæ ipſius perſonæ cum Phantaſmate actionum alterius hominis, ut facit is, qui ſeipſum imaginatur eſſe *Herculem* aut *Alexandrum* (id quod illis aliquando accidit, qui multum verſantur in lectione actionum Heroicarum) *Imaginatio* illa *compoſita* eſt; & nihil aliud eſt præter Figmentum animi. Multæ etiam aliæ Imaginationes in hominibus, etiam vigilantibus, oriuntur à magna impreſſione facta ſentiendo; nam ab intento aſpectu in ſolem relinquitur ante oculos longo poſt tempore Imaguncula ſolis, quaſi macula; & à longa & vehemente attentione ad Figuras Geometricas apparebunt etiam in tenebris, & vigilantibus ante oculos Lineæ Angulique. Quod genus Phantaſiæ an nomen proprium *habeat* necne neſcio; cum ſit res de qua homines non ſæpe diſſerunt.

*Somnia.* Imaginationes dormientium ſunt *Somnia.* Atque hæc quoque, ſicut Imaginationes cæteræ, ante extiterunt vel integræ, vel per partes in ſenſu. Et quoniam in ſomno Cerebrum & Nervi, quæ ſunt ſenſionis Organa neceſſaria, ita ſtupefiunt, ut ab actione externorum Objectorum moveri facile non poſſint, dormientibus contingere Imaginatio nulla poteſt, adeoque ſomnium nullum, niſi quod procedat ab agitatione partium internarum corporis ſentientis; quæ partes internæ (propter connexionem cum Cerebro aliiſque Organis) intemperie ſua aliquando commovent Organa, faciuntque ut Phantaſmata ante facta appareant tanquam vigilanti. Sed quoniam Organa ſenſuum occluſa nunc in ſomno ſupponuntur, ita ut objectum aliud novum non ſit, quod ea offuſcare poſſet, neceſſe eſt, ut *Somnium*, clarius ſit in hoc ſenſuum ſilentio, quam ſunt Imaginationes vigilantium. Atque hinc eſt, quod difficile ſit & multis videatur impoſſibile, inter ſenſum & ſomnium diſtinguere accuratè. Ego, quoties conſidero, quod in ſomniis, neque ſæpe neque conſtanter, eadem Objecta, loca, perſonas, actioneſque, imaginor, quæ vigilans; neque tam longam ſeriem cogitationum cohærentium reminiſcor ſomnians, quam aliàs; & quoniam vigilans abſurditatem ſomniorum meorum ſæpe video, ſomnians autem cogitationum mearum vigilantis abſurditates non video, ſatis perſuaſus ſum vigilantem me ſcire, quòd non *ſomniem*, quanquam ſomnians videor mihi vigilare.

Quoniam autem ſomnia pro cauſa habent aliquarum partium Corporis internarum intemperiem, neceſſe eſt ut variæ intemperies va-



Digitized by Google

ria efficiant ſomnia. Atque hinc eſt, quod ſæpe accidit, ut illi, qui cubantes algent, ſæpiſſimè in ſomniis timeant, videanturque ſibi Imagines videre terrificas ( motus enim à Cerebro ad partes alias corporis internas & ab illis ad Cerebrum eſt reciprocus. ) Hinc etiam accidit, quòd, ſicut Ira calorem efficit in partibus aliquibus corporis, dum vigilamus; ita etiam dum dormimus, nimius earundem partium calor *efficiat* Iram, *excitetque* in Cerebro Phantaſma alicujus hoſtis. Eodem modo, ut amor in vigilantibus amorem efficit, & calorem in partibus corporis aliquibus internis; ita etiam earundem partium calor in dormientibus imaginem efficit amoris. Somnia denique & vigilantium Phantaſmata altera alterius ſunt inverſa; nimirum motu incipiente dum vigilamus ab uno termino, & ab altero dum Somniamus.

Inter Somnium & cogitationes vigilantium diſtinguere difficilimum tunc eſt, quando caſu aliquo factum eſt ut minimè animadvertamus, nos dormiiſſe; id quod facile contingit illi, qui facinoris alicujus facti, vel faciendi conſcius, & ſollicitus dormit ſine circumſtantiis exuendi veſtes, & eundi cubitum; ut qui in cathedra dormit ſedens vel reclinatus. Qui enim ad dormiendum ſe componit, ſi forte Phantaſma aliquod inſolitum aut mirandum videri contingat, non aliud illi videri poteſt quam Somnium. *Marcum Brutum* legimus (qui cum amicus fuiſſet Julius Cæſaris, & ab eo vitam condonatam acceperat, illum tamen ingratè occiderat) nocte illa quæ præceſſit diem, in quo pugnatum eſt contra Auguſtum Cæſarem apud Philippos, Phantaſma habuiſſe horribile, quod ab hiſtoricis vulgo narratur ut Viſio vera; ſed ab eo qui conſideraverit ſingulas ejus circumſtantias non Viſionem ſed Somnium fuiſſe breve judicabit. Sedenti enim in Tentorio, & ( propter horrorem facti ſui temerarii) triſti & cogitabundo, nec bene ſopito, ſed dormitanti tantùm, propter aërem non ſatis calidum, Somniare facilimum erat de ea re, qua maximè terrebatur, & propter eundem terrorem, paulatim rurſus evigilare, & ſimul exiſtimare ſpectrum illud, quod apparuerat, paulatim evaneſcere, & quia dormiiſſe ſe neſciebat, neſcire etiam fuiſſe Somnium, aut aliud quicquam præter rem viſam. Neque ſunt hujuſmodi accidentia valde rara; nam etiam qui perfectè vigilant, ſi meticuloſi, ſuperſtitioſi, fabulis rerum terribilium occupati ſint, & in tenebris ſoli, ejuſdem generis imaginationibus obnoxii ſunt, creduntque ſe umbras & mortuorum Spiritus ambulantes videre in Cœmiteriis; cum tamen revera nihil videant præter mera Phantaſmata, vel decepti ſunt ab hominibus improbis, qui timore eorum ſuperſtitioſo

Digitized by Google

tioſo abutuntur, eo fine ut poſſint ipſi amicti veſtibus defunctorum noctu per Cœmiteria aliaque loca conſecrata, ad loca tranſire quæ nimium à ſe frequenter adiri videretur inhoneſtum.

Ab ignoratione hac diſtinctionis Somniorum, aliorumque Phantaſmatum vividorum, à Viſione & Senſione, maxima ex parte orta eſt antiquorum Gentilium Religio, Satyras, Faunos, Nymphas, & ſimilia colentium Spectra; hodieque Opinio, quam habent populi rudes de Lamiis & Lemuribus, & de potentia ſorcilegorum. Nam etſi ſorcilegiam Potentiam aliquam realem eſſe non putem, puto tamen ſorcilegos puniri jure poſſe, cum mala facinora & facere poſſe credant, & conentur quantum poſſunt. Sed ipſum ſorcilegium ego non tam potentiam veram eſſe credo, aut Artem, aut Scientiam, quam Religionem ipſis peculiarem. Quod autem ad Lemures & Spiritus ambulantes attinet, Opinio quæ de illis hactenus valuit, de induſtria (puto) tradita fuit vel non confutata ad uſum Exorciſmorum, & ſignationum ſigno Crucis, & Aquæ Benedictæ, aliarumque ſimilium inventionum, hominum Spiritualium ſuſtinendum. Dubium tamen non eſt, quin Phantaſmata ſupernaturalia fieri poſſint à Deo; quod tamen id ita ſæpe facit ut timenda ſint, magis quam ceſſatio mutatiove Naturæ, quam Deus etiam ſiſtere vel mutare poteſt, Fidei Chriſtianæ Articulus non eſt; ſed homines improbi ex eo, quod Deus poteſt omnia, etiam omnia dicere audent quæ ſibi utilia fore ducunt, etſi falſa eſſe putent. Sapientis autem eſt non ulterius illis credere, quam recta ratio, ea, quæ dicunt, facit videri credibilia. Si metus hic Spectrorum ſublatus eſſet, ſimulque Prognoſtica à Somniis, aliaque multa quæ inde dependent, & quibus homines ambitioſi aſtutique populo ſimplici abutuntur, Cives in omni Civitate ad Obedientiam multo magis eruditi eſſent, quàm nunc ſunt.

Eſt autem hoc Scholarum opus, quæ tamen hujuſmodi doctrinas ſæpius promovent, quam confutant. Neſcientes enim Imaginationis & Senſionis naturam, docent quæ didicerunt, alii Imaginationes oriri à ſeipſis, id eſt ſine cauſa, alii oriri plerumque à voluntate; cogitationeſque bonas inſpirari in hominem à Deo; & malas à Diabolo; vel cogitationes bonas infundi in hominem à Deo; malas à Diabolo. Dicunt alii, Senſus cum recipiunt rerum ſpecies, eas communi Senſui tradere, communem Senſum Phantaſiæ, Phantaſiam Memoriæ, Memoriam Iudicio, multis verbis nihil intelligi facientes.

*Intellectus.* Imaginatio, quæ in homine, aliove animali, à ſermone, vel aliis ſignis voluntariis naſcitur, appellatur *Intellectus*; communiſque eſt homini-

Digitized by Google

hominibus cum beſtiis. Canis enim, cònſuetudine doctus, vocari ſe vel abigi à Domino intelliget; quod facient etiam alia multa animalia. *Intellectus* qui homini peculiaris eſt, eſt *Intellectus* non ſolum voluntatis, ſed etiam conceptuum & cogitationum aliorum hominum, per ſequelas & contextum Appellationum rerum, in Affirmationes, Negationes, aliaſque formulas loquendi *conceptio.* Atque de hoc genere *Intellectus* dicemus infra.

## C A P V T III.

### *De Conſequentia ſive Serie Imaginationum.*

PEr Seriem Imaginationum intelligo Succeſſionem unius Cogitationis ad aliam; quam (ut diſtinguatur à Diſcurſu verborum) appello *Diſcurſum mentalem.*

Quando aliquis de re quacunque cogitat, proxima ejus Cogitatio non tam fortuita eſt, quam videtur eſſe; neque omni Cogitationi omnis Cogitatio pariter ſuccedit. Sed ut nullam habemus Imaginationem quæ non antè fuit in Senſione vel tota vel per partes, ita nulla eſt tranſitio ab una cogitatione ad aliam cujus ſimilis non extiterat antè in Senſione. Cujus rei cauſa hæc eſt. Phantaſmata omnia Motus ſunt interni, nempe motuum in Senſione factorum reliquiæ. Motus autem qui alii aliis ſuccedunt in Senſione immediatè, remanent etiam ſimul, etiam poſt Senſionem. Adeò ut, quoties redit Cogitatio prior, prædominaturque, ſequatur poſterior, propter cohæſionem materiæ motæ, quemadmodum aqua ſuper tabulam planam & levem trahitur per viam, quà ducit digitus. Sed quoniam eidem rei conceptæ ſequitur modo una, modo alia res, poſt multa cogitata fit, ut incertum ſit, quæ Cogitatio, cui Cogitationi ſucceſſura ſit. Hoc tantum certum eſt, ſucceſſuram eſſe aliquam earum, quæ antè ſucceſſerant aliquando.

*Series Cogitationum irregularis.*

Series Cogitationum, ſive Diſcurſus mentalis duplex eſt, altera *irregularis*, ſine ullo Fine propoſito, adeoque inconſtans, ut in qua nulla eſt Paſſio quæ gubernet & dirigat Cogitationes cæteras ad finem deſideratum. Tunc autem vagari videntur, & videri aliæ ad alias non pertinere, ut in Somnio. Tales plerumque ſunt eorum Cogitationes, qui ſunt non ſolum ſine comitatu, ſed etiam ſine omnium rerum ſollicitudine, quanquam etiam tunc non ceſſant Cogitationes, ſed ſine harmonia ſunt, quales ſunt pulſus lyræ homini imperito. Veruntamen in hac vagatione animi animadvertere aliquando

poſſumus methodum quandam, & quo modo una Cogitatio ab altera oriatur. Etenim in colloquio quodam circa bellum noſtrum civile, quid impertinentius videre poterat quam interrogare (ut interrogatum erat) Denarii Romani quantus valor eſſet. Cohæſio tamen illa ſatis mihi manifeſta videbatur. Nam à Cogitatione Belli introducta eſt Cogitatio de Rege à ſubditis ſuis tradito hoſtibus; Cogitatio illa Cogitationem genuit de proditione Ieſu Chriſti ad Iudæos, illa rurſus peperit cogitationem de 30 denariis proditionis illius pretio; inde denique facile ſequuta eſt prædicta interrogatio. Atque hæc omnia propter celeritatem cogitationis in momento ferè temporis.

*Series Cogitationum regularis.* Secunda conſtantior eſt, ut quæ ab aliquo fine deſiderato *regulata* eſt. Nam impreſſio facta ab iis rebus, quas cupimus vel metuimus, vivida eſt & permanens, vel (ſi paulùm forte ceſſet) cito redit; adeoque eſt aliquando fortis, ut Somnum non modo impediat, ſed etiam abrumpat. A Deſiderio oritur Cogitatio medii ad rem deſideratam obtinendam, quale medium videramus ante ſimilem effectum produxiſſe. Eodem modo Cogitatio medii ad Finem producit Cogitationem medii ad illud medium, & ſic deinceps, donec veniatur ad principium aliquod in poteſtate noſtra. Quoniam autem Finis (propter magnitudinem impreſſionis) ſæpe & facile recurrit animo, ſi cæperint forte Cogitationes evagari, facile rurſus in viam reducuntur. Cujus rei obſervatio fecit, ut ſeptem ſapientium celebrium unus præceptum daret, quod hodie tritum eſt, *Reſpice Finem*; per quod, in omnibus actionibus ſæpius reſpectandum eſſe monet ad Finem, ut ad id quod Cogitationes omnes in via ad Finem obtinendum dirigit.

Series Cogitationum *regulata* etiam duplex eſt. Altera quando alicujus effectus concepti Cauſas & Media quærimus quibus producitur. Atque hæc hominibus cum cæteris animalibus communis eſt. Altera eſt, quando imaginati rem quamcunque, effectus omnes quærimus poſſibiles qui inde produci poſſunt; id eſt uſum ejus quærimus quis eſſe poſſit. Hujus generis Cogitationis ſignum, præterquam in homine nunquam vidi; curioſitas enim hæc in naturam incidere vix poteſt Animalis cui nullæ inſunt paſſiones præter ſenſuales, quales ſunt Fames, Sitis, Amor, & Ira. Diſcurſus denique animi quando à deſignato Fine aliquo regitur, nihil aliud eſt præter *Inveſtigationem*, ſive facultatem *Inveniendi* quæ *ſagacitas* quoque & *ſolertia* appellatur, & eſt quaſi venatio quædam per ſua veſtigia alicujus Cauſæ vel Effectus præſentis aut præteriti. Inveſtigat aliquis id quod perdidit? Ab

eo

Digitized by Google

eo loco & tempore ubi id ſe perdidiſſe animadvertit, recurrit animo à loco ad locum, & à tempore ad tempus, ut reperiat ubi & quando rem perditam habuerat, id eſt ut tempus aliquod & locum certum & definitum reperiat, ubi Inveſtigationis ſtatuere initium poſſit. Inde rurſus Cogitatione per eadem loca & tempora revertitur, ut actionem aliquam vel occaſionem aliam inveniat, quæ cauſa eſſe poterat ut rem quæſitam perdiderit. Atque hæc eſt facultas illa animi quæ vocatur *Reminiſcentia*. *Reminiſcentia.*

Accidit aliquando ut quis locum definitum habeat intra quem Inveſtigatio inſtituenda eſt. Tunc autem Cogitationes ejus partes omnes illius loci determinati percurrunt, eo modo, ut ſi quis cubiculum everreret, ut perditam inveniret gemmam; vel quemadmodum canis venaticus campum pervagatur, donec feræ alicujus odorem ſentiat, vel ut qui percurrit animo Alphabetum, ut ſyllabam finalem inveniat homophonam.

Scire quis cupit actionis alicujus futurum eventum? Cogitat ille præteritæ actionis ſimiles eventus, ordine, quo illos antè viderat; quia ſimiles actiones, ſimiles eventus plerumque conſequuntur. Ut qui ſcire vult, quid Reo criminis capitalis eventurum eſt, reminiſcitur ea quæ conſecuta ſunt ante in pari crimine, tali ordine cogitationum, Crimen, Miniſter, Carcer, Iudex, Patibulum, Genus hoc cogitationum, *Præviſio* dicitur, & *Prudentia* & *Providentia*, & quandoque *Sapientia*; quanquam *Conjectura* tantum ſit, & propter difficultatem circumſtantias omnes obſervandi, ſatis fallax. Hoc tamen dubium non eſt; quin, quanto alius alio majorem habet rerum præteritarum experientiam tanto magis ſit Prudens, & ab expectatione ſua rarius decipiatur. *Præſentia* tantùm exiſtunt in rerum natura; *Præterita* in Memoria ſola; ſed Futura omnino non exiſtunt, ut quæ nihil aliud ſunt, præter *Figmenta* animi, conſequentias actionis Præteritæ ad actionem *Præſentem* applicantis; id quod fit maxima certitudine ab eo, cujus maxima eſt Experientia, quanquam certitudine non plena. Etſi autem quoties Expectationi reſpondet Eventus vocetur *Prudentia*, revera tamen Præſumptio tantum eſt. Præviſio enim rerum futurarum, quæ eſt Providentia, ad illum ſolum pertinet, cujus conſilio futuræ ſunt. Et ab illo ſolo, & ſupernaturaliter, proficiſcitur. Alioqui optimus conjector, optimus eſt Propheta; optimus autem conjector is eſt, qui maximè verſatus eſt in illis rebus, de quibus conjecturam facit; is enim plura habet conjicienda *Signa*. *Prudentia.*

*Signum* eſt *Antecedenti Eventui Eventus conſequens*, & contra, *con-* *Signa.*

*ſequenti Antecedens*, quando ſimiles conſequentiæ obſervatæ antè fuerint: & quanto ſæpius obſervatum eſt, tanto *Signum* minus eſt incertum. Itaque is qui in quolibet genere negotii maximam habet Experientiam, plurima habet *Signa* quibus poſſit de futuro tempore conjecturam facere, & per conſequens eſt Prudentiſſimus; & tanto Prudentior eſt, quam qui ad Negotium idem novus accedit, ut nulla naturalis & extemporarii ingenii ope hic illi æquari poſſit, quanquam forte multi ſint juvenes, qui hoc conceſſuri non ſint.

Quod autem inter hominem & brutum differentiam facit eſſentialem, *Prudentia* non eſt. Sunt enim animalia alia quæ earum rerum, quæ ad finem ſuum conducunt plura obſervant & prudentius perſequuntur, unicum annum nata, quam puer decennis.

*Conjectura temporis præteriti.*

Sicut Prudentia eſt præſumtio Futuri contracta à Præteriti temporis Experientia: ita etiam alia eſt præſumtio quædam rerum Præteritarum ſumpta à rebus aliis (non Futuris) ſed Præteritis. Nam qui vidit quibus moribus, & gradibus Civitas aliqua inciderit in bellum civile, & quomodo inde profligata fuerit; ſi viderit alterius cujuſcunque Civitatis ruinas, conjecturam faciet, ſimiles mores & bellum ſimile illic quoque præceſſiſſe. Sed conjectura hæc eandem habet incertitudinem, quam conjectura temporis Futuri.

Humani animi actus alius nullus eſt, quod ſciam, naturaliter inſitus, talis ut ad exercitium ejus nulla alia re indigeat, præterquam naſci hominem & uſum habere quinque ejus Senſuum. Facultates illæ, de quibus paulo poſt ſermo erit, quæque hominis videntur propriè, Acquiſitæ ſunt, & ſtudio induſtriaque auctæ, habentes initium in inſtructione & diſciplina, procedenteſque ab inventione Vocabulorum & ſermonis. Nam præter Senſum & Imaginationem, & Cogitationum Seriem, humano animo nullus alius ineſt motus; quanquam Sermonis & Ordinis beneficio, eædem facultates promoveri in tantum poſſunt, ut per eas homo à cæteris animalibus omnibus diſtingui poſſit.

Quicquid imaginamur *Finitum* eſt. Nulla ergo eſt idea neque conceptus qui oriri poteſt à voce hac, *Infinitum*. Animus humanus Imaginem infinitæ magnitudinis capere non poteſt; neque concipere infinitam velocitatem, infinitam vim, infinitum tempus, aut infinitam potentiam. Quando dicimus rem aliquam eſſe *Infinitam*, hoc tantùm ſignificamus non poſſe nos illius rei terminos & limites concipere; neque aliud concipere præter noſtram impotentiam propriam. Itaque nomen Dei non uſurpatur, ut illum concipiamus (eſt enim Incomprehenſibilis, & magnitudo potentiaque ejus inconceptibilis)



Digitized by Google

lis) ſed ut honoremus. Et quoniam quicquid (ut dixi ſuprà) concipimus, perceptum eſt, antè in Senſione, nulla ineſſe homini poteſt imaginatio rei, quæ non ſit percipienda Senſibus. Nemo itaque concipere aliquid poteſt, niſi ut in loco, & finita aliqua magnitudine præditum, & diviſibile in partes; neque aliquid eſſe totum in uno loco, & totum in altero, tempore eodem; neque duas vel plures res eodem tempore eſſe poſſe in eodem loco. Nihil enim horum fuere aut eſſe potuere in Senſione; ſed ſunt orationes inſignificantes, admiſſæ propter authoritatem quorundam Philoſophorum errantium, vel ſcholaſticorum fallentium.

# CAPVT IV.

## *De Sermone.*

INventio *Artis Typographicæ* quanquam ingenioſa, collata tamen cum inventione *Literarum* non magna res eſt. Literas autem quis invenit ignoratur. Qui primus illas intulit in *Græciam*, *Cadmum* eſſe ferunt, filium *Agenoris* Regis Phœniciæ. Excogitatum, ad perpetuationem memoriæ temporis præteriti, & ad conjunctionem generis humani in tot & tam diſtantes orbis terrarum regiones, utiliſſimum, idemque ſimul difficilimum, & utpote profectum ab obſervatione diligentiſſima motuum Linguæ, Palati, Labrorum, aliorumque loquendi organorum, ita ut totidem eſſent characterum differentiæ, quibus diſtinguerentur. Nobiliſſima autem & omnium utiliſſima fuit inventio *Sermonis*, ex *Nominibus* ſive *Appellationibus* & eorum Connexione conſiſtentis, quibus cogitata hominum conſcribi, revocari in memoriam, & ab uno ad alium patefieri poſſunt, ad eorum converſationem & utilitatem mutuam. Nam abſque eo, non fuiſſet inter homines, neque Reſpublica, neque Societas, neque Pactum, neque Pax magis quam inter Leones, Urſos, & Lupos. *Sermonis* author primus fuit Adam, qui creaturas, quas ad conſpectum ejus adduxit Deus, *Nominavit*. Hactenus tantum de ea re Scriptura Sacra; ſed ſufficiebat hoc pro illo tempore. Nam eodem modo rebus aliis alia nomina imponere, prout experientia & creaturarum uſus poſtularet, potuit, eaque paulatim ita connectere, ut intelligeretur; atque hoc modo ſuccedente tempore tanta *Sermonis* copia acquiri potuit, quanta indigeret; quanquam non tanta, quanta Oratori vel Philoſopho opus eſſet. Non enim invenio in Scripturis Sacris ex quo directè, vel per conſequentiam colligi poteſt, impoſuiſſe *Sermonis origo.*



Digitized by Google

Adamum varietati omni Figurarum, Numerorum, Menſurarum, Colorum, Sonorum, Cogitationum, Relationum nomina, multo minus impoſuiſſe illum nomina Nominibus & Orationibus, qualia ſunt *Generale*, *Speciale*, *Affirmativum*, *Negativum*, *Interrogativum*, *Optativum*, *Infinitivum*, quæ omnia ſunt utilia; minime autem omnium *Entitatem*, *Intentionalitatem*, *Quidditatem*, aliaque poſuit verba Scholaſtica inſignificantia.

Veruntamen copia hæc omnis ſive acquiſita, ſive aucta ab Adamo & poſteris ejus, interiit penitus ad Turrem Babel, quo tempore Deus omnem hominem Sermonis ſui, propter rebellionem, oblivione percuſſit. Itaque diſpergere ſe coactis in diverſas mundi partes, neceſſarium erat, ut Linguarum varietas, quæ nunc eſt, gradatim ab illis proceſſerit, prout neceſſitas (Inventionum omnium mater) illos docuerat; itaque tractu temporis Lingua unaquæque in majorem copiam verborum aucta eſt.

*Sermonis uſus.* Sermonis uſus generaliſſimus, eſt converſio Diſcurſus Mentalis in Verbalem, ſive Seriem Cogitationum noſtrarum in Seriem Verborum, idque ad duos fines, quorum alter eſt conſcriptio cogitatorum; quæ cum è memoria elabi apta ſint, per verba illa quibus conſcribuntur, revocari poſſint. Primus ergo uſus nominum eſt, ut ſint pro *Notis* ad memoriam. Alter eſt (poſtquam multi eundem calluerint Sermonem) ut (ordine & connexione ſua) poſſint alter alteri quid concipiunt & de unaquaque re cogitant; quidque etiam cupiunt, metuunt, &c. ſignificare. Propter hunc uſum vocantur *Signa*. Vſus Sermonis ſpeciales ſunt hi, primò quas cogitando rerum præteritarum vel præſentium cauſas eſſe reperimus, vel quæ à rebus præſentibus vel præteritis produci poſſunt, conſcribere; namque hinc oriuntur Artes. Secundò, ut oſtendamus aliis ſcientiam à nobis acquiſitam, conſulendo & docendo. Tertiò ut patefaciamus alii aliis conſilia & voluntates noſtras, quo mutuo poſſimus alius alii auxiliari. Quartò Sermone aliquando uti poſſumus ad delectationem vel ornamentum innocenter.

*Sermonis abuſus.* His Vſibus reſpondent totidem Abuſus. Primus eſt quando homines cogitationes ſuas, propter inconſtantiam ſignificationis verborum ſuorum, perperam conſcribunt; ut quando pro cogitato ponunt id, quod non cogitarant; atque ita ſeipſos fallunt. Secundus eſt, quando verbis utuntur metaphoricis, id eſt alio ſenſu quam ad quem ordinata ſunt; atque ita decipiunt alios. Tertius, quando voluntatem ſuam eam eſſe declarant verbis, quæ revera non eſt. Quartus, quando Sermone utuntur ad lædendum proximum. Cætera animalia

Digitized by Google

malia armavit natura alia dentibus, alia cornibus, hominem autem manibus, ut quando opus eſt lædant hoſtem. Sed lingua lædere Sermonis abuſus eſt, niſi quando aliquem regere obligamur. Id vero *lædere* non eſt, ſed corrigere & emendare.

Modus quo Sermo inſervit memoriæ conſequentiarum conſiſtit in nominum impoſitione & connexione.

*Nominum* alia ſunt *Propria*, ſignificantia rem unam ſingularem; ut *Petrus*, *Iohannes*, *hic homo*, *hæc arbor*. Alia autem multis rebus ſunt *Communia*; ut *Homo*, *Equus*, *Arbor*; nam unumquodque eorum, etſi unicum ſit, multarum tamen rerum particularium nomen eſt. Reſpectu autem omnium illorum particularium, vocatur *univerſale*. Nihil enim in rerum natura univerſale eſt præter rerum vocabula; nam res nominatæ ſunt omnes Individuæ & Singulares. *Nomina Propria, Communia, Vniverſalia.*

Pluribus rebus nomen Vniverſale impoſitum unicum eſt, propter alicujus Qualitatis vel Accidentis ſimilitudinem. Itaque ut nomen Proprium revocat ad animum rem unam certam, nomen Vniverſale revocat rem ex multis unam quamcunque.

Nominum autem Vniverſalium, alia amplioris, alia ſtrictioris ſignificationis ſunt, ita ut nomen Amplius, nomen Strictius contineat. Alia rurſus ſunt amplitudinis æqualis, & comprehendunt ſe mutuò. Exempli cauſa, nomen *Corpus* comprehendit nomen *Hominem*, & præterea aliquid; nomina autem *Homo* & *Rationale* æqualia ſunt, comprehendentia ſe mutuò. Sed notandum hic eſt, quod per Nomen non ſemper intelligimus vocabulum unicum, ut Grammatici, ſed aliquando per circumlocutionem multis vocabulis nomen unum; ut verba hæc, *Qui conſulta patrum, qui Leges Iuraque ſervat* unicum nomen eſt, & nomini *Iuſto* æquivalens.

Per impoſitionem hanc nominum amplioris & ſtrictioris ſignificationis computationem conſequentiarum in cogitationibus, convertimus in computationem conſequentiarum in nominibus. Exempli cauſa, is qui omni Sermonis uſu caret (qualis eſt qui mutus & ſurdus natus eſt) ſi poſitum ante oculos triangulum viderit, & juxta triangulum duos angulos rectos (quales ſunt anguli figuræ quadratæ) poteſt tamen meditatione, contemplando comparandoque invenire tres illius trianguli angulos, æquales eſſe duobus illis angulis rectis juxta poſitis. Ille autem, qui ſermone præditus eſt, cum animadverterit æqualitatem illam conſequentem eſſe, non longitudini laterum, neque cuiquam rei ſpeciali in triangulo, ſed hoc tantùm, quod latera ſunt recta, & anguli tres, propter quod figuræ nomen inditum eſt trianguli, Vniverſaliter audacterque pronuntiabit, *Trianguli angulos*



Digitized by Google

*tres æquales eſſe duobus rectis.* Atque hoc modo conſequentia inventa in re ſingulari conſcribitur ad memoriam, ut regula univerſalis, computationemque mentalem omni loci & temporis conſideratione exonerat; atque animum omni labore liberat præter primum; facitque ut quod verum inventum eſt *hic* & *nunc*, pro vero omni alio *tempore* & *loco* agnoſcatur.

Verborum autem uſus in cogitationibus conſcribendis nuſquam ita manifeſtus eſt, ut in numeris. Stultus enim naturalis qui ordinem verborum numeralium, *unum*, *duo*, *tria*, &c. memoriter pronuntiare non poteſt, obſervare tamen poteſt ſingulos ordine ictus horologii, & annuens dicere *unum,unum,unum,* ſed quota hora ſonuit ſcire non poteſt. Videtur autem fuiſſe aliquando tempus in quo nomina numeralia pauca extabant, cogebanturque homines, quando numerarent, numerata digitis, primo unius manus, deinde ambarum applicare; atque inde natum eſſe, ut verba numeralia in omni ferè gente non excederent denarium; & in aliquibus plura non eſſe quam quinque, & à quinto eadem repeterent. Etiam is qui decem verba habet numeralia, niſi ordine ea recitet numerare uſque ad decem non poteſt. Multo minus *Addere*, *Subſtrahere*, & cæteras perficere Operationes Arithmeticas. Itaque abſque verborum uſu Numerorum computatio eſt impoſſibilis, multo magis Magnitudinum, graduum velocitatis, virium, aliarumque rerum, quarum computationes ad generis humani neceſſitatem vel adjumentum neceſſariæ ſunt.

Quando duo nomina conjunguntur ut fiat Affirmatio, vel Conſequentia, ut cum dicimus, *Homo eſt Animal*, vel ſic *Si eſt Homo tum eſt Animal*, & nomen poſterius *Animal* ſignificet omnia quæ ſignificat prius nomen *Homo*, Affirmatio illa ſive Conſequentia *Vera* eſt, alioqui *Falſa*. Nam *Verum* & *Falſum* attributa ſunt non rerum ſed Orationis. Vbi autem Oratio non eſt, ibi neque *Verum* eſt neque *Falſum*, quanquam Error poteſt, ut quando expectamus id quod non erit, vel ſuſpicamur quod non fuit; ſed Falſi accuſari non poteſt.

*Definitionum uſus.* Quoniam ergo in ordinatione recta nominum quando aliquid affirmamus conſiſtit *Veritas*, is qui Veritatem accuratam quærit, meminiſſe debet, quid in quoque loco unumquodque *Nomen* valet, & nomina, quibus utitur, rectè collocare. Alioqui enim impeditum ſe inveniet verborum tricis, ſicut avicula inviſcata, quæ quanto magis liberare ſe certat, tanto magis inviſcatur. Itaque in Geometria, quæ ſola fere eſt Scientia accurata, incipere Magiſtri ſolent à conſtitutione ſignificationum Nominum quibus uſuri ſunt, id eſt à Definitionibus, & in principio operis illas collocare.

Atque

Digitized by Google

Atque hinc apparet, quam ſit illi opus qui ad Scientiam veram tendit, Authorum Antiquiorum *Definitiones* examinare, negligentiuſque ſcriptas corrigere, vel ſibi ipſi novas conſtituere. Prout enim in unaquaque Scientia procedit computatio, multiplicantur etiam, qui in Definitionibus ſunt Errores; unde paulatim ducuntur lectores in concluſiones abſurdas; quas etſi tandem videant, extricare tamen ſe non poſſunt, niſi denuo ab initio computare incipiant, in quo initio eorum errores fundati erant. Illis ergo qui Authoribus aliis nimium credunt, idem faciunt, quod qui multas ſummas minores in majorem colligunt, ſummulis illis non antè rectè examinatis, & perſpecto tandem errore, nec ſuſpectis Magiſtrorum Principiis, expedire ſe non poſſunt; ſed tempus conſumunt librorum folia motitantes, quemadmodum faciunt aviculæ, quæ poſtquam in cubiculum aliquod intraverint per caminum, incluſaſque ſe viderint, ad feneſtræ vitreæ lumen falſum, motitando alas, obliti qua via ingreſſæ ſint, laborant fruſtra. Primus ergo Sermonis uſus, quæ acquiſitio eſt Scientiarum, conſiſtit in recta nominum Definitione, primuſque abuſus in Definitione falſa vel nulla; atque inde procedunt falſæ & abſurdæ Philoſophorum Opiniones, quæ illos qui inſtructionem non à propria meditatione, ſed ab Authoritate librorum accipiunt, tanto hominum ignorantium conditione inferiores reddunt, quanto homines vera Scientia præditi, eâdem conditione ſuperiores ſunt. Nam inter veram Scientiam, & doctrinam erroneam, ignorantia in medio eſt. Senſus & Imaginatio naturales abſurditatibus obnoxiæ non ſunt. Natura ipſa errare non poteſt. Quanto autem quis Sermonis copia abundat magis, tanto aut ſapientior vel ſtultior eſt quam vulgus. Neque ſine literis fieri ſolent homines inſigniter ſapientes, neque (niſi cui forte morbo vel prava conſtitutione Organorum animus læſus ſit) inſigniter ſtultus. Vocabula enim ſapientium quidem calculi ſunt quibus computant; ſtultorum autem Nummi, æſtimati impreſſione alicujus nomine celebri ut *Ariſtotelis*, vel *Ciceronis*, vel *Aquinatis*, aliuſve Doctoris cujuſcunque humani.

*Res Nominata* eſt, quæcunque cogitari vel in ratiocinatione conſiderari poteſt, ſive alteri addi ad conficiendam ſummam, vel alteri ſubſtrahi. Latini *Rationes* vocant libellos pecuniæ computatæ, & Computationem ipſam *ratiocinationem*, & id quod nos in rationibus appellamus *Item*, illi *Nomen* vocant. Atque inde vox *Ratio* extenſa eſt ad facultatem Computandi in rebus cæteris. Græcis vocabulum unum λόγος ſignificat & Sermonem & Rationem; non eò, quod putaſent, nullum eſſe Sermonem ſine Ratione, ſed nullam Rationem ſi- *Res nominata.*



Digitized by Google

ne Sermone. Actum autem Ratiocinandi dixerunt Syllogiſmum, quæ vox ſignificat conſequentiæ Dicti unius ad alterum conjunctionem. Sed quia eædem res in Rationes inferuntur propter diverſa accidentia, earum Nomina (ad diverſitatem illam ſignificandam) diverſimodò variari & torqueri ſolent. Diverſitas autem Nominum ad quatuor capita generalia reduci poteſt.

Primò, res aliqua in Rationes ingredi poteſt ut Materia, ſive Corpus, ſub nomine *viventis*, *ſenſibilis*, *rationalis*, *calidi*, *frigidi*, *moti*, *quieſcentis*, quæ Nomina ſignificant Materiam, ſive Corpus.

Secundò, res aliqua intrare in Rationes poteſt propter accidens vel qualitatem, quam illi rei ineſſe cogitamus; ut quia *movetur*, vel *quantitatem habet*, vel quia *calet*, &c. tum vero nomen ipſius rei mutamus aliquantulum, & loco *viventis* ponimus *vitam*; loco *moti corporis* ponimus *motum*; loco *calidi*, *calorem*; *loco longi*, *longitudinem* & ſimiliter in cæteris. Quo facto nomina illa non ſunt nomina Materiæ ſive Corporis, ſed Accidentium & Proprietatum quibus Corpus à Corpore diſtinguitur. Appellantur autem hujuſmodi nomina *Abſtracta*, non quod abſtrahantur à Materia, ſed à Materiæ Computatione.

Tertiò, in Rationes inferimus proprietates illas quibus ipſi res diſtinguimus: ſicut quando *videmus*, aliquid, non Computamus ſemper rem *viſam*, ſed *viſionem*, *colorem* ſive *Ideam*, ſive rei viſæ *Phantaſma*: ſimiliter quando *audimus*, pro re ipſa quæ ſonum facit, *ſonum* ſive *auditionem* tantum conſideramus. Et ſic de cæteris Phantaſmatibus.

Quartò, in Rationes inferimus quandoque nomina ipſorum nominum & Sermonum, dicentes, *generale*, *univerſale*, *ſpeciale*, *univocum*, *æquivocum*, quæ ſunt Nomina Nominum. Item *affirmationem*, *interrogationem*, *præceptum*, *narrationem*, *ſyllogiſmum*, *orationem*, aliaque ejuſmodi multa, quæ ſunt nomina *Orationum*. Atque hac varietas omnis eſt nominum *Poſitivorum* ſignificantium aliquid eorum quæ ſunt in natura rerum, vel eorum quæ animo poſſunt fingi, ut corpora quæ ſunt vel eſſe videri poſſunt, vel ut proprietates corporum quæ ſunt vel eſſe videri poſſunt; vel Verba & *Sermones*.

*Nomina Poſitiva.*

*Nomina Negativa.*

Sunt & alia *Nomina*, *Negativa*, quæ ſignificant, nomen aliquod, nomen rei propoſitæ non eſſe, qualia ſunt *Nihil*, *Nemo*, *Infinitum*, *Indocile*, *tria minus quatuor*, & ſimilia quæ tamen in Rationibus uſum ſuum habent, vel in corrigendo vel revocando; quia faciunt ut nomina non rectè impoſita vel uſurpata recuſemus.

*Nomina Inſignificantia.*

Cætera Nomina omnia ſoni ſunt ſine ſignificatione; & duorum gene-

Digitized by Google

generum. Alterum, quæ nova ſunt nec tamen Definitione explicata; qualia à laborantibus Philoſophis & Scholaſticis excogitata ſunt.

Alterum eſt quando Nomen aliquod à duobus nominibus componitur, quorum ſignificationes ſunt inconſiſtentes; ut nomen hoc, *corpus incorporeum*, (vel quod idem eſt) *ſubſtantia incorporea*; aliaque ſimilia. Quandocunque enim affirmatio aliqua falſa eſt, ex duobus nominibus quibus conſtat ſi fiat nomen unum, illud erit inſignificans; exempli cauſa ſi falſum ſit dicere *quadratum eſt rotundum*, nomen illud *quadratum rotundum* ſonus merus eſt, nihil ſignificans. Similiter ſi falſum ſit dicere virtutem *fundi* vel *flari* poſſe, verba hæc *infuſa virtus*, *inflata virtus*, nomina ſunt inſignificantia. Itaque in verbum abſurdum & inſignificans non facile inciditur quod non compoſitum ſit à nomibus quæ intelligi à vulgo hominum non poſſunt.

Quando cogitatio alicujus rei oritur à ſermone audito, & ut oportuit ordinato, tunc qui audit, verba illa dicitur *Intelligere*; Intellectus enim aliud non eſt præter conceptum natum à Sermone. Itaque ſi ſermo homini peculiaris ſit (ut videtur eſſe) etiam homini ſoli proprius Intellectus eſt. Vnde ſequitur Affirmationes falſas, eaſdemque *univerſales* intelligi non poſſe; quanquam nonnulli ſunt qui putant ſe intelligere tunc quando verba audita tacitè apud ſe animo recitant. *Intellectus.*

Quæ orationum genera ſignificanr Appetitum, Averſionem, cæteraſque animi humani Paſſiones; quiſque ſit eorum uſus & abuſus tunc dicam, quando dicam de Paſſionibus.

Nomina rerum quæ placent, quia non omnibus ſimiliter placent res eædem, neque eidem homini, idem omni tempore, inconſtantis ſunt ſignificationis.

Cum enim nomina omnia ad conceptus ſignificandos impoſita fuerint, neceſſe eſt cum eaſdem res non ſimiliter ſentiamus, ut eaſdem etiam ſæpenumero diſſimiliter nominemus. Etſi rei conceptæ natura non mutetur, diverſitas tamen receptionis (ortæ à diverſitate naturarum individuarum, & à præjudiciis Opinionum) facit ut unuſquiſque nomina illis imponat propria ſua affectione aliquatenus tincta. Quamobrem in omni ratiocinatione cautela opus eſt, ne præter ſignificationem ipſius rei, admittamus etiam aliquid de natura ingenio & affectibus hominis qui loquitur. Nomina autem hujuſmodi plerumque ſunt Virtutum & Vitiorum nomina. Nam quam alius *Prudentiam*, alius vocat *Metum*; quam alius *Crudelitatem*, alius vocat *Iuſtitiam*; quam hic *Proluvium* ille *Magnificentiam* appellat; quæ huic *Gravitas* alteri videtur *Stupor*, &c. Itaque ex hujuſmodi nomi-



Digitized by Google

nibus Principia ratiocinandi conſtitui non poſſunt. Neque ex Metaphoris, aliiſque orationis tropis. Sed minus ſunt hæc periculoſa, quia inconſtantiam ſuam profitentur.

## CAPVT V.

### *De Ratione & Scientia.*

Ratio. QUi *ratiocinatur*, vel Totum quærit Additione partium; vel Reſiduum, *Subtractione* partis à parte: id quod (ſi verbis fiat) nihil aliud eſt, præter Conceptionem conſequentiæ Nominis partis ad Nomen totius, vel Nominum totius & partis ad Nomen partis reliquæ. Quanquam autem in rebus quibuſdam (ut in numeris) aliæ ſint operationes, præter Additionem & Subtractionem, ut Multiplicatio & Diviſio, in idem tamen recidunt; nam Multiplicatio eſt æqualium inter ſe Additio; & Diviſio aliud non eſt, quam ejuſdem rei, quoties poſſumus, Subtractio. Neque Numeris ſolis operationes illæ conveniunt, ſed omni rerum generi, quarum una alteri addi vel auferri poteſt. Sicut enim Arithmetici Addere & Subtrahere ſolent in Numeris; ita Geometræ facere idem docent in *Lineis*, *Figuris*, *Angulis*, *Proportionibus*, *Temporibus*, Gradibus *velocitatis*, *Virium*, *Potentiæ*, & cæteris. Idem etiam Logici faciunt in *conſequentiis verborum*, Addentes *duo nomina* ad faciendam *propoſitionem*, & *duas propoſitiones* ad faciendum Syllogiſmum, & plures Syllogiſmos ad faciendam Demonſtrationem; & à ſumma ſive concluſione *Syllogiſmi* ſubtrahunt unam *propoſitionem*, ad inveniendam alteram. Etiam Scriptores Politici addunt ſimul plura pacta, ad inveniendum hominis *Officium*; & Iuris Conſulti addunt ſimul *Leges* & *Facta* ad inveniendum, quid ſit in actionibus hominum privatorum Ius & Injuria. Vbicunque locus eſt *Additoni*, & *Subtractioni*, ibi etiam locus eſt *Rationi*; & ubi illis locus non eſt, ibi neque rationi locus eſt.

Ex iis quæ dicta ſunt Rationem Definire, id eſt vocis ejus quatenus ſumitur pro Facultate animi, ſignificationem determinare poſſumus. Ratio enim, hoc ſenſu, nihil aliud eſt, præter *Computationem* ſive Additionem & Subtractionem Nominum generalium, quæ ad notationem ſive ſignificationem cogitationum noſtrarum recipiuntur. *Notationem*, inquam, quando computamus ſoli; *ſignificationem*, quando aliis computationem noſtram *Demonſtramus*.

Recta Ratio. Sicut autem in Arithmetica imperiti ſæpe Profeſſores aliquando falsò computant; ita etiam in Rationibus aliarum rerum, peritiſſimi, verſa-

verſatiſſimi attentiſſimique falli poſſunt, & falſas inferre *Concluſiones*; non quod Ratio non ſit ipſa ſemper Recta Ratio, æquè, ut Arithmetica certa eſt *Ars*, ſed quod nullius unius *Ratio*, neque verò plurium, faciat certitudinem, magis quam Computatio aliqua recta numerorum rectè facta eſt, ideo quia conſenſu multorum eſt approbata. Quoties igitur in computatione ſive Ratiocinatione oritur controverſia, illi quibus controverſia eſt, pro recta Ratione, Arbitri alicujus vel Iudicis Rationem conſtituere debent voluntariè; qua uterque obligandus ſit; alioqui controverſia eorum aut non omnino, aut armis dijudicanda eſt, defectu rectæ Rationis à natura conſtitutæ. Idem contingit in omni genere certaminis. Quando enim homines arrogantes ſapientiores ſe cæteris omnibus eſſe credunt, clamantesque pro Iudice rectam Rationem poſtulant, nihil aliud quærunt, quam ut res ſuâ ipſorum Ratione judicetur; id quod in Societate humana intolerabile æquè eſt, ac ſi quis ludens cartis pro carta dominante uti vellet ea, cujus haberet ipſe maximum numerum. Quid enim aliud faciunt, qui ſuas quaſque dominantes paſſiones pro recta Ratione valere certant, etiam in ſuis ipſorum litibus, defectum rectæ Rationis ipſa poſtulatione oſtendentes.

Vſus Scopuſque Rationis non eſt unius vel paucarum conſequentiarum, à primis nominum Definitionibus remotarum, inventio. Ratio à primis incipit Definitionibus, inde ad plurium Definitionum conſequentiam aliquam procedit, & inde ad aliam. Nam concluſionis ultimæ certitudo nulla eſt ſine certitudine Affirmationum & Negationum à quibus compoſita & illata eſt. Sicut enim Pater familias Villici ſui Rationes inſpiciens, ſummularum ſingulorum generum ſummas in unam totalem colligat, nec an illæ ſummulæ rectè confectæ ab iis ſint, qui Rationem reddituri ſunt, examinat, nihilo plus proficit, quam ſi peritiæ probitatique villici ſui fidens, Rationes omnino non requireret. Eodem modo in Rationibus quarumcunque rerum qui illas admittit authorum aliorum fide, nec à nominibus ſingulis ipſe deducit, ille operam ludit, nil *ſciens*, ſed tantum *credens*. *Rationis uſus.*

Quando aliquis Ratiocinatur ſine uſu verborum, quod fieri poteſt in nominibus Individuis (ut quando rem aliquam videntes conjicimus, quid præceſſiſſe, vel ſecuturum eſſe veriſimile ſit,) ſi id quod veriſimile eſt neque præceſſit neque ſequitur, id in Ratiocinante appellatur *Error*. Errori autem obnoxii ſunt homines etiam prudentiſſimi. Sed quando in verbis ratiocinamur Vniverſalibus, ſi incidamus in concluſionem univerſalem eamque falſam, etſi vulgo *Error* appelletur, revera tamen eſt *abſurditas*, id eſt oratio inſignificans. Eſt *Error & Abſurdum.*



Digitized by Google

enim Error deceptio præſumentis tantum de Præterito vel Futuro, quæ etſi vera non erat, non tamen viſa eſt impoſſibilis. Verum quando Concluſio univerſalis eſt, niſi & vera ſit, conceptibilis non eſt. Verba autem quibus nihil concipimus præter ſonum, inſignificantia dici ſolent & *abſurda*; qualia ſunt, *quadratum eſt rotundum*; *ſubſtantiæ ſunt immateriales*; *ſubditus eſt liber*, quod ſi quem ita loquentem ſentirem, non illum *Erraſſe*, ſed *Abſurde* locutum eſſe dicerem.

Hominem cæteris animalibus præſtare dixi ante, eo quod cum de re quacunque cogitaverit, in ejus rei conſequentias inquirere & quomodo ea re uti poteſt, aptus natus ſit; ejuſdem præſtantiæ gradum alium hic addo, quod per conſequentias verborum reperire poteſt Regulas Generales, quæ *Theoremata*, & *Aphoriſmi* vocari ſolent, id eſt computare poteſt non ſolùm in Numeris, ſed etiam in Rebus aliis omnibus, quarum una alteri Addi, vel Auferri poteſt.

Sed privilegium hoc ab alio quodam temperatur. Solius enim Hominis privilegium eſt *abſurditas*, cui alia creatura nulla eſt obnoxia. Hominum autem maximè obnoxii ſunt illi qui vocari ſolent Philoſophi. Id enim dictum eſt à Cicerone veriſſimè, nihil tam eſſe poſſe abſurdum, quin inveniri poſſit in Libris Philoſophorum. Cujus rei Ratio manifeſta eſt. Eorum enim nemo eſt, qui Ratiocinationes ſuas à Definitionibus ordiatur, ſive Explicationibus nominum, quibus uſuri ſunt. Methodus enim hæc Geometrarum peculiaris eſt.

Concluſionum Abſurditas in cæteris ſcientiis defectui Methodi imputanda eſt; propterea quod Ratiocinationes ſuas non incipiunt à Definitionibus Nominum. Quaſi numerare vellent antequam numeralium Nominum valorem intelligerent. Atque hæc cauſa generalis eſt. Quoniam autem *Corpora* in Rationes propter varias conſiderationes (ſicut in præcedente capite dictum eſt) inferuntur; multæ Abſurditates procedunt à defectu diſtinctionis inter conſiderationes illas; unde fit ut nomina in propoſitiones perperam connectantur.

1. Ut primo, cum nomina *Corporum* indant *Accidentibus*, vel nomina Accidentium *Corporibus*; quemadmodum faciunt qui dicunt, *Fidem eſſe infuſam*, vel *Inſpiratam*; cum nihil neque *fuſile*, ſit neque *ſpirabile* præter *corpus*; & quemadmodum faciunt illi qui *extenſionem* dicunt eſſe *Corpus*, & *Phantaſma* eſſe *Spiritum*, &c.

2. Secundo, quando nomina *Accidentium* quæ ſunt in *corporibus extra nos*, *Accidentibus* tribuunt *corporum noſtrorum*. Quod faciunt qui dicunt *colorem eſſe in Objecto*; *ſonum eſſe in Aëre*, &c.

3. Tertio, cum *Corporum* nomina *nominibus* tribuunt vel *orationibus*; ut qui dicunt eſſe *res univerſales*, vel *animal eſſe genus*.

Quartò,

Quartò, cum nomina *Accidentium* imponunt *nominibus*, & *orationibus*; ut qui dicunt *Definitionem eſſe rei naturam*, vel *mandatum cujuſpiam ipſius eſſe voluntatem*. 4.

Quinto, quando utuntur loco verborum propriorum, metaphoris, aliiſque Tropis orationis. Quanquam enim liceat (exempli cauſa) cum vulgo dicere, *via huc* vel *illuc tendit* vel *ducit*; *Proverbium hoc* vel *illud dicit*, inter ratiocinandum tamen hujuſmodi orationes, ab iis qui veritati ſtudent, admittendæ non ſunt. 5.

Sexto, quando nominibus temerè receptis, nec quicquam ſignificantibus utuntur, quales ſunt *Tranſubſtantiatio*, *Conſubſtantiatio*, *Nunc ſtans*. ſimileſque voces Scholaſticorum. Qui ſcopulos vitare hos poteſt, haud facile incidet in abſurdum, niſi forte in Ratiocinatione longa. Oblivi ſci enim poteſt alicujus propoſitionis quam præmiſerat. Naturaliter enim homines bene & ſimiliter ratiocinantur, ſi à veris & perſpicuis Principiis ordiantur. Vix enim invenies hominem adeo ſtupidum, quin ſi in Geometria erraverit, erroremque ejus ipſi oſtenderit alius errorem ſuum illico agnoſcet. 6.

Apparet hinc Rationem non eſſe, ſicut Senſus & Memoria, nobiſcum natam; neque ſola (ut prudentia) Experientia acquiſitam, ſed Induſtria; ſcilicet apta in primis impoſitione Nominum; deinde methodo recta procedendo à Nominibus ad Propoſitiones, & à Propoſitionibus ad Syllogiſmos, donec veniatur ad cognitionem Conſequentiarum Nominum omnium quæ ad Scientiam pertinent. Senſus & Memoria, *Facti* tantum Cognitio eſt; *Scientia* autem Cognitio eſt Conſequentiarum unius Facti ad alterum. Per eam autem aliquis ex eo quod nunc facere poteſt, docetur aliquid aliud ſimile facere, ſi velit, alio tempore. Quia quoties videmus effectuum ortum & cauſas, & quomodo generantur, docemur (quoties in noſtra poteſtate ſunt) cauſas ſimiles, ſimiles producere effectus. *Scientia.*

Infantes igitur actum Rationis, antequam Sermonis uſum aquiſierint non habent; vocantur autem animalia Rationalia propter poteſtatem tantùm. Plerique autem homines etſi aliquouſque ratiocinari poſſunt, ut forte in Numeris; non tamen multum inde adjumenti accipiunt ad vitam communem; in qua ſeipſos regunt alii melius, alii pejus, prout Experientia, Memoria vel appetitu inter ſe differunt; maximè autem fortuna bona vel adverſa, & unus alterius erroribus gubernantur. Quod enim ad *Scientiam* attinet & actionum ſuarum Regulas certas, ita ab ea longè abſunt, ut quid ſit, præter ſuas ipſorum cupiditates vitæ Regulâ non intelligant. Geometriam aliqui pro Arte Magica habuerunt. Quod autem attinet ad Scientias alias,

illi

Digitized by Google

illi qui non didicerunt Principia ejus, nec tantum in illis progreſſum fecerunt, ut viderint quomodo generatæ & acquiſitæ fuerint, ita ad eas ſe habent ut pueri ad Cognitionem generationis; qui fratres ſuos & ſorores non natos, ſed in horto repertos eſſe, credunt mulieribus.

Veruntamen qui ſine omni ſunt Scientia, ſola Prudentia naturali, nobiliore conditione ſunt, quam illi qui ratiocinando malè, vel malè ratiocinantibus credendo, incidunt in Regulas generales falſas & abſurdas. Cauſarum enim & Regularum ignoratio non tantos errores generat, quantos Regulæ & Cauſæ falſæ.

Animi humani Lux eſt oratio perſpicua juſtis definitionibus antè emuncta, ambiguitatibuſque purgata. Ratio eſt *greſſus*; Methodus, ad *Scientiam via* eſt; Scientiæ autem finis, *Bonum humanum*; Metaphoræ autem & verba nihil ſignificantia aut ambigua, ſunt *ignes fatui*; in quibus qui verſatur, inter abſurditates innumerabiles vagatur quæ terminantur tandem in contentione, vel ſeditione, vel contemptu.

*Prudentia & Sapientia.*

Sicut Experientia multa, fit *Prudentia*; ita Scientia multa, *Sapientia* eſt. Verum ut differentia quæ inter illas eſt, manifeſtiùs appareat, ſupponamus Hominem aliquem qui habeat dexteritatem arma ſua tractandi naturaliter excellentem; alterum autem qui dexteritatem quidem æqualem, ſed habeat præterea armorum Scientiam acquiſitam, qua quo modo & qua parte corporis, in quacunque poſitione, hoſtem offendere vel ab eo offendi poſſit, perfectè didicit. Horum duorum facultates ita ad ſe invicem habent, ſicut Prudentia & Sapientia; utraque utilis, poſterior autem infallibilis. Ille autem qui confidet ſoli Librorum authoritati, cæcos cæcè ſequitur, ſimilis illi eſt, qui fidens Laniſtæ alicujus Regulis falſis, hoſtem peritum aggreſſus, vel interficitur, vel armis exuitur.

*Scientiæ ſigna.*

Scientiæ ſigna ſunt alia *certa* & infallibilia; alia *incerta*. *Certa* ſunt, quando qui *Scire* ſe dicit, idem alterum docere, & veritatem perſpicuè demonſtrare poteſt. *Incertum*, quando in quibuſdam tantum rebus, id quod dicit verum eſt, ſed in multis aliis non item. Itaque ſigna Prudentiæ Incerta omnia ſunt. Nemo enim rerum omnium quas expertus eſt circumſtantias eventui eſſentiales vidiſſe poteſt, aut viſarum meminiſſe. Cæterum in omni negotio cujus nulla eſt Scientia infallibilis, proprio judicio diffidere, Sententiiſque Librorum ducendum ſe permittere, Imprudentia eſt. Etiam illorum hominum qui in Conciliis Rerumpublicarum, quid in Politicis, & Hiſtoriis, & quantum profecerint oſtentare amant, pauci tamen, ubi ſuæ ipſorum res dome-

Digitized by Google

domeſticæ aguntur, id faciunt; cum in ſua ipſius re unuſquiſque ſatis Prudens eſt. In publico autem negotio magis proprii ingenii exiſtimationi ſtudent quam negotio publico.

## CAPVT VI.

### *De Principiis internis Motus Voluntarii, quæ vulgò* Paſſiones *appellantur. Et de Orationibus quibus declarantur.*

DUo ſunt Motuum in Animalibus genera ipſis propria. Quorum unus eſt *Vitalis*, in generatione inceptus, & ſine interruptione per totam vitam continuatus; qualis eſt *Motus Sanguinis*, *Pulſus*, *Spirationis*, *Concoctionis*, *Nutritionis*, *Excretionis*, qui Imaginationis Auxilio non indigent. Alter dicitur *Animalis*, & *Voluntarius*; qualis eſt *inceſſus*, *locutio*, & *artuum Motus*, qualem prius animo cogitaveramus. Senſum, Motum eſſe in Organis, & Partibus internis corporis humani, factum ab Objectis *Viſis*, *Auditis*, &c. Phantaſiam autem eſſe ejuſdem Motus poſt Senſionem *reliquias*, dictum antè eſt in Cap. primo & ſecundo. Quoniam autem *inceſſus*, *loquela*, & ſimiles Motus Voluntarii, ſemper dependent ab aliqua præcedente cogitatione, *Quo*, *qua via*, & *Quid*, manifeſtum eſt Phantaſiam Motuum omnium voluntariorum Principium internum primum eſſe. Etſi autem ſint qui Motum omnino ullum eſſe negant, ubi res mota inviſibilis, aut ſpatium in quo movetur, propter brevitatem, inſenſibile eſt, illud tamen non impedit, quo minus hujuſmodi Motus ſint. Quantulumcunque enim ſpatium ſit, id quod Movetur per ſpatium majus, cujus parvum illud ſpatium pars eſt, per illud etiam neceſſariò movebitur. Principia hæc Motus parva, intra humanum corpus ſita, antequam *incedendo*, *loquendo*, *percutiendo*, cæteriſque actionibus viſibilibus appareant, vocantur *Conatus*. *Motus Vitalis & Animalis.*

*Conatus* hic, quando fit verſus cauſam ſuam vocatur *Appetitus*, vel *Cupido*; quarum vox prima generalis eſt; altera ſæpe reſtringitur ad ſignificandum Appetitum aliquem particularem, ut Famem vel Sitim; quando autem Conatus eſt recedendi à re aliqua, tunc vocatur *Averſio*. Has duas voces *Appetitum* & *Averſionem*, græci ſignificant per ὁρμὴν, & ἀφορμὴν. Natura enim homines ad veritatem aliquando ipſa urget, in quam offendunt ſæpe illi qui ultra Naturam docti eſſe cupiunt. Scholæ enim in Appetitu Motum nullum omnino eſſe cen- *Conatus.* *Appetitus.* *Fames & Sitis.* *Averſio.*

ſent, & quia Motus aliquis neceſſariò admittendus eſt, Appetitum Motum eſſe dicunt Metaphoricum; id quod eſt Abſurdum, cum (etſi verba poſſint) Corpora, Motuſque Metaphorica eſſe non poſſint.

Quæ Cupiunt homines eadem & *Amare* dicuntur; *Odioque* habere ea quæ Fugiunt. Itaque *Cupere*, & *Amare* idem ſunt, niſi quod in *Cupidine* objectum ſemper abeſſe intelligitur; in *Amore* plerumque & proprie adeſſe dicitur. Similiter per Averſionem, abſentiam; per Odium præſentiam objecti ſignificamus.

Appetituum, & Averſionum, aliæ nobiſcum natæ ſunt; ut Appetitus edendi, excernendi, & exonerandi; quæ Averſiones etiam alio reſpectu dici poſſunt, quia Fugæ ſunt alicujus mali in corpore pleno & onerato. Appetitus cæteri rerum particularium oriuntur ab experientia effectuum quos in nobis vel aliis hominibus produxerunt. Rerum enim quas non omnino cognoſcimus, vel quas non credimus exiſtere, appetitum alium habere præterquam experiendi impoſſibile eſt. Averſionem autem habemus etiam ab iis rebus, non ſolum quæ cognovimus nos læſiſſe; ſed etiam ab iis rebus quas an læſuræ ſint necne, neſcimus.

*Contemptus.* Quæ neque Cupimus neque Odimus, ea dicimur *Contemnere*. *Contemptus* enim nihil aliud eſt quam Cordis, actionibus quarundem rerum reſiſtentis, immobilitas quædam ſive Contumacia, orta ab eo quod Cor ab aliis objectis fortioribus occupatum eſt; vel ab eo quod qualia ſint ea quæ contemnimus, experti non ſimus.

Et quoniam in perpetua mutatione verſatur humani corporis conſiſtentia, impoſſibile eſt, ut eædem res producerent eoſdem ſemper Appetitus, & Averſiones; multo minùs poterunt omnes homines conſentire in Appetitu unius & ejuſdem Objecti.

*Bonum.* *Malum.* Quicquid autem Appetitus in homine quocunque Objectum eſt, eidem illud eſt quod ab ipſo appellatur *Bonum*. Similiter id quod Averſionis in ipſo & Odii cauſa eſt, ab ipſo nominatur *Malum*; atque id *Vile* appellat, quod ipſe contemnit. Voces enim *Bonum*, *Malum*, *Vile*, intelliguntur ſemper cum relatione ad perſonam quæ illis utitur; cum nihil ſit ſimpliciter ita; neque ulla *Boni*, *Mali*, & *Vilis*, communis regula, ab ipſorum objectorum naturis derivata, ſed à natura (ubi Civitas non eſt) perſonæ loquentis, vel (ſi eſt) perſonæ Civitatem repræſentantis; vel ab Arbitro vel Iudice conſtituto.

*Pulchrum.* *Turpe.* *Pulchrum* & *Turpe* prope quidem idem ſignificant, quod *Bonum* & *Malum*, ſed non adæquatè. *Pulchrum* enim id ſignificat quod ſignis apparentibus *Bonum promittit*, ſicut & *Turpe* id quod *Malum promittit*.

Digitized by Google

*tit*. Utriuſque autem ſunt diverſæ Species, ut *Formoſum*, *Honeſtum*, *Decorum*, *Iucundum*, ſunt ſpecies *Pulchri*; *Deforme*, *Inhoneſtum*, *Moleſtum*, ſpecies *Turpis*. Quæ omnia vocabula nihil aliud ſignificant præter promiſſionem quandam vel Boni, vel Mali. Itaque Boni tres ſunt ſpecies, altera in promiſſione quæ Pulchritudo, Altera in re, & dicitur Bonitas, Tertia in Fine, quæ eſt Iucunditas. Præterea *Bonum* quod in Fine *Iucundum* dicitur, in Medio vocatur *Vtile*. Similiter *Malum* ut promiſſum, *Turpe*; ut in Fine Moleſtum appellatur.

Ut in Senſione, ſolus (intra corpus ſentiens) Motus eſt, ortus ab actione Objectorum, qui tamen ad Viſum, *Lux* & *color*; ad Auditum, Sonus; ad *Olfactum*, *Odor*, &c. ita objecti actio continuata ad Oculos, Aures, aliaque Senſuum organa nihil aliud eſt præter *Motum*, vel *Conatum*, conſiſtentem in Appetitu vel Fuga objecti. Apparitio tamen illius Motus, illa eſt quæ vocatur aut *voluptas*, aut *moleſtia animi*.

Quoniam autem Motus hic (propter voluptatem) videtur eſſe Motus Vitalis adjutor; ea quæ Motum hunc efficiunt vocari ſolent, nec impropriè (nimirum à juvando) *jucunda*; & eorum contraria *Moleſta*.

Jucundum ergo, eſt *apparens* Bonum; & *Moleſtum* apparens Malum. Itaque Appetitus omnis, amorque conjunctus eſt cum voluptate aliqua; & Odium & Fuga, com Moleſtia aliqua.

Voluptatum aliæ ab Objecti præſentis Senſione oriuntur, quæ vocari poſſunt *voluptates Senſuales*; quæ vox, antequam lege condemnentur, nihil culpabile conſignificat. Hujus generis ſunt Onerationes & Exonerationes corporis; quicquid item ad *Viſum*, *Auditum*, *Olfactum*, *Guſtum*, *vel Tactum* jucundum eſt; aliæ ab Expectatione oriuntur, id eſt à Præviſione Finium, vel Conſequentiarum rerum, ſive illa ad Senſum jucunda, ſive injucunda ſint. Atque animi voluptates hæ ſunt illis, qui conſequentias illas prævident; vocanturque uno nomine *Gaudium*; ſimiliter Moleſtiarum aliæ in Senſu ſunt, vocanturque *Dolores* corporis; aliæ in Expectatione, & appellantur *Dolores* animi. *Voluptates Senſuales, & Voluptates Animi.* *Gaudium.*

Paſſiones autem iſtæ ſimplices *Appetitus*, *Cupido*, *Amor*, *Averſio*, *Odium*, *Gaudium*, & *Dolor* à diverſis conſiderationibus quandoque variantur etiam nominibus. Vt primò, prout videntur aliæ aliis ſucceſſuræ. Secundo, prout objectum appetimus, aut fugimus. Tertio, prout multæ ſimul conſiderantur. Poſtremo, pro modo ſucceſſionis unius ad alteram. *Appetitus enim* ſi conjunctus ſit cum opinione obtinendi, *Spes* dicitur. *Spes.*

 Idem

*Deſperatio.* Idem ſine opinione obtinendi, *Deſperatio.*

*Metus.* *Averſio* cum opinione damni ſecuturi, *Metus.*

*Fortitudo.* Eadem cum Spe damni per reſiſtentiam ſuperandi, *Fortitudo.*

*Ira.* Subita Fortitudo, eſt *Ira.*

*Fiducia.* Spes in propria virtute, ſi conſtans ſit, *Fiducia*; deſperatio continuata *Animi Abjectio.* *Animi Abjectio.*

*Indignatio.* Ira ex læſione alterius injuſta, *Indignatio.*

*Charitas.* Alii bonum Cupere, *Benevolentia* vel *Charitas.*

*Avaritia.* Cupido divitiarum, *Avaritia.* Quæ vox, quia de divitiis certare homines inter ſe ſolent, accipitur ſemper ferè in malo ſenſu, etſi Cupido ipſa, aut culpanda aut probanda ſit, prout Media ſunt quibus quæruntur Divitiæ, bona vel mala. *Ambitio.* Cupido Dignitatum publicarum, *Ambitio.* Vox hæc quoque propter contentionem hominum, in deterius ſæpiſſimè accipitur.

Cupido rerum parum ad inſtitutum noſtrum conducentium; item *Puſillanimitas.* Metus rerum inſtitutum noſtrum parum impedientium, *Puſillanimitas.*

Adjumentorum, & Impedimentorum Exiguorum Contemptus, *Magnanimitas.* *Magnanimitas.*

*Virtus bellica.* Magnanimitas in periculo mortis violentæ, aut vulnerum, *Virtus bellica.*

*Liberalitas.* Magnanimitas in divitiarum uſu, *Liberalitas.*

*Tenacitas.* Puſillanimitas in uſu earundem, *Tenacitas.*

Cupido lædendi aliquem, eo fine, ut factum aliquod ſuum condemnet, *Vindicta.* *Vindicta.*

*Curioſitas.* Cupido ſciendi quid & quomodo, *Curioſitas*; quæ Paſſio ſoli ineſt Homini. Diſtinguitur ergo à cæteris animalibus *Homo*, non ſolum *Ratione*, ſed etiam Paſſione hac, quam voco *Curioſitatem.* Cætera enim animalia, in quibus Appetitus cibi, aliæque *voluptates Senſuales* prædominantur, cauſarum cognoſcendarum cura carent, quæ Animi concupiſcentia quædam eſt, conjuncta cum voluptate perpetua, & infatigabili, generationis ſcientiarum, vehementiam voluptatum ſenſualium brevem longè ſuperans.

Metus Potentiarum inviſibilium, ſive Fictæ illæ ſint, ſive ab Hiſto- *Religio.* riis acceptæ ſint publicè, *Religio* eſt; ſi publicè acceptæ non ſint, *Superſtitio.* *Superſtitio.* Quando autem Potentiæ illæ revera tales ſunt, quales ac- *Vera Religio.* cepimus, *Vera Religio.*

*Terror Panicus.* Metus ſine conceptione periculi unde & quale ſit, *Terror Panicus*; ita vocatus à Pane, quem talium metuum authorem faciunt Fabulæ. Revera tamen, qui primus metuit, metuendi cauſam vidit aliquam;

cæteri

Digitized by Google

cæteri autem illius primi exemplo fugiunt, credentes cauſam fugiendi fugientibus cæteris ſatis eſſe cognitam. Nam paſſio hæc, niſi in coacta multitudine nunquam accidit.

Gaudium à cognitione nova, *Admiratio*; & homini propria eſt, quia excitat Appetitum ſciendi cauſam. *Admiratio.*

Gaudium quod in homine oritur ab Imaginatione Potentiæ aut Virtutis propriæ, animi exultatio quædam eſt, quam vocant *Gloriam*: quæ ſi fundetur in experientia actionum ſuarum, eadem eſt cum Fiducia. Sin fundata ſit in adulatione hominum; vel à ſeipſo ficta propter voluptatem quæ magnas actiones ſolet conſequi, *Gloria inanis* vel *vana* dicitur. *Fiducia* enim gignit Aggreſſum; id quod *inanis Gloria* producere non poteſt. *Gloria.* *Gloria inanis.*

Dolor natus à propriæ impotentiæ opinione, *Demiſſio animi* dicitur. *Demiſſio animi.*

*Inanis Gloria*, quæ conſiſtit in ficta ſuppoſitione virtutum, quas nobis ſcimus non ineſſe, propria fere eſt Iuvenum, aliturque à rerum magnarum Hiſtoriis, vel à narrationibus fictis; corrigitur autem magna ex parte Ætate & Negotiis.

Gloriatio ſubita Paſſio illa eſt, quæ producit *Riſum*; habet autem pro cauſa, vel ſubitam aliquam actionem propriam, in qua, qui eam fecit, ſibi placet, vel conceptum Turpitudinis vel facti alieni indecori, comparatione cujus ſubito ſibimet ipſi commendatur. Contingit autem hoc illis maximè, qui cum virtutum pauciſſimarum conſcii ſibi ſint, bonam de ſeipſis opinionem conſervare non poſſunt, niſi infirmitates aliorum hominum obſervando. Itaque multus Riſus ſignum eſt Puſillanimitatis. Animi enim magni opus proprium eſt auxiliari, & à contemptu alios liberare; ſeipſos autem cum maximis hominibus ſolis comparare. *Riſus.*

Contra, *Demiſſio animi ſubita* paſſio eſt, quæ producit *Fletum*; cujus cauſa ſunt accidentia illa, quæ magnam ſpem aliquam, vel potentiæ ſuæ ſtatumen aliquod ſubitò deſtruit. *Fletus.*

*Fletui* autem ſubjecti ſunt illi qui auxiliis externis maximè indigent, quales ſunt fœminæ & pueri. Alii itaque jacturam deflent amicorum; alii ingratitudinem; alii etiam flent quando cum illis conciliantur, propterea quod inde oritur vindictæ ſperatæ obſtructio ſubita. Semper autem tum Riſus, tum Fletus motus ſunt ſubiti; & conſuetudine minuuntur. Nemo enim aut veteres jocos ridet, aut calamitates deflet veteres.

Dolor ille qui oritur ab eo, quod indécorum aliquod noſtrum admiſſum putamus, *Pudor* dicitur, oſtenditurque per Erubeſcentiam. *Pudor.*



Digitized by Google

Paſſio hæc in Adoleſcentibus laudatur, ut ſignum cupientis nihil facere, niſi quod ſit laudabile. In ſenibus non laudatur, propterea quod minus Venia digni ſunt ſenes.

*Impudentia.* Contemptus bonæ exiſtimationis appellatur *Impudentia*.

*Miſericordia.* Dolor ob calamitatem alienam, dicitur *Miſericordia*, oriturque à conſideratione, quod ſibimet ipſi contingere poteſt calamitas ſimilis; Et ob eam rem vocari etiam ſolet *Compaſſio*. Calamitas itaque aliena, ſi à magno oriatur ipſius cui contingit ſcelere, tanto minus producit *Miſericordiam*. Item in eadem calamitate minùs *Miſericordes* ſunt illi, qui calamitati ſimili minimè obnoxios ſe eſſe judicant.

*Crudelitas.* Alienæ calamitatis contemptus, nominatur *Crudelitas*, proceditque à propriæ ſecuritatis opinione. Nam ut aliquis ſibi placeat in malis alienis, ſine alio fine, videtur mihi impoſſibile.

Dolor ob ſucceſſum Competitoris alicujus circa honorem, aut divitias, aut aliud bonum, ſi conjunctus ſit cum conatu diligentiam propriam augendi, *Æmulatio* dicitur; ſin conjungatur cum conatu Competitorem fallendi vel impediendi, *Invidia* eſt. *Æmulatio.* *Invidia.*

Quando in animo humano Appetitus, Averſio, Spes, Metus, circa rem eandem oriuntur alternatim, veniuntque in animum Faciendi, Omittendique bonæ malæque conſequentiæ ſucceſſivè; adeo ut interdum appetamus, interdum fugiamus; interdum ſperemus, interdum metuamus; tunc totum illud paſſionum aggregatum, eatenus durans dum res effecta ſit, vel rejecta, vocatur *Deliberatio*. *Deliberatio.*

Itaque de rebus præteritis *Deliberatio* nulla eſt, quia præteritum immutabile eſt; neque rerum quas ſcimus vel putamus eſſe impoſſibiles, quia talium *Deliberatio* vana eſt. Impoſſibilium autem quæ poſſibilia eſſe arbitramur, *Deliberatio* datur, ut quam vanam eſſe neſcimus. *Deliberatio* autem ideo dicitur, quia libertatis quam habemus faciendi, omittendive finis eſt. Alterna hæc ſucceſſio Appetitus, Averſionis, &c. communis eſt homini cum animalibus cæteris. Nam Deliberant etiam beſtiæ.

*Deliberatio* finiri tunc dicitur, quando id, de quo *Deliberatum* eſt, factum eſt vel redditum impoſſibile; propterea quod eatenus libertatem faciendi vel non faciendi pro arbitrio retinemus.

*Voluntas.* In *Deliberatione*, Appetitus ultimus vel Averſio, actioni de qua *Deliberatum* eſt immediatè adhærens, eſt *Voluntas*; Actus, inquam, non potentia *Volendi*. Vnde ſequitur beſtias, quia *Deliberant*, etiam *Voluntate* præditas eſſe. Definitio *Voluntatis* Scholaſtica, nempe *Voluntatem Appetitum eſſe rationalem* legitima non eſt. Nam ſi eſſet, nulla omnino eſſe poſſet actio Voluntaria contra Rationem. Actio enim Voluntaria

Digitized by Google

luntaria eſt ea, quæ à Voluntate proficiſcitur, nec ulla alia. Quod ſi pro Appetitu Rationali dicamus Appetitum, qui oritur à Deliberatione antecedente, tunc Definitio eadem eſt quam dixi, nempe ultimus in Deliberando Appetitus. Quanquam autem vulgo ſæpiſſimè dicamus habuiſſe aliquem Voluntatem faciendi id, quod facere poſtea noluit; id tamen non Voluntas propriè eſt, ſed Inclinatio, quæ actionem non facit, ut ſit Voluntaria, quæ dependere debet non ab omni, ſed ab ultimo Appetitu. Intervenientes enim Appetitus ſive Inclinationes non ſunt Voluntates; ſi enim eſſent, omnes actiones ſimul eſſent & Voluntariæ & Involuntariæ.

Manifeſtum hinc eſt Voluntarias actiones eſſe non modò eas, quæ incipiunt ab Appetitu alicujus rei, ſed etiam illas, quæ proficiſcuntur ab Averſione, vel à Metu eventuum qui conſequuntur Facti alicujus omiſſionem.

Formulæ Sermonis quibus Paſſiones declarantur, partim eædem ſunt quibus alias ſignificamus Cogitationes. Et primo generatim Paſſiones omnes proferri poſſunt *Indicativè*; ut Amo, Metuo, Gaudeo, Delibero, Volo, &c. Sunt autem aliquæ quæ ſuas habent prolationes ſibi proprias; quæ tamen Affirmationes non ſunt, niſi quando inſerviunt Illationibus. *Deliberatio* profertur *Subjunctivè*, qui modus proprius eſt *Suppoſitionum* à quibus ducimus Conſequentias; ut, *ſi hoc fiat*, *tunc ſequetur illud*; nec differt à Sermone ratiocinandi, niſi quod in ratiocinatione nominibus utimur *Vniverſalibus*; in Deliberatione plerumque *Singularibus*. Sermo Cupiditatis & Averſionis eſt *Imperativus*; ut, *hoc fac*, *ab hoc abſtine*; quæ verba ad illum qui ad *faciendum* vel *abſtinendum* obligatur, mandatum dicitur; alioqui *Precatio*; vel *Conſilium*. Sermo *vanæ Gloriæ*, item Indignationis, & Miſericordiæ, aliarumque multarum cupiditatum ſermo eſt *Optativus*. Cupiditatis autem *cognoſcendi* ſermo peculiaris eſt *Interrogativus*; ut *Quid eſt*; *Quando erit*; *Quomodo factum eſt*; *Quid ita*. Paſſionum ſermones alios non reperio. Iurationes enim maledictioneſque & convitia Paſſiones non ſignificant ut Verba, ſed ut Actiones male moratæ linguæ. *Formula loquendi in Paſſionibus.*

Formulæ hæ ſignificationes quidem ſunt Paſſionum Voluntariæ; ſigna autem certa non ſunt; idque, quia Voluntaria ſunt. Paſſionis Præſentis certiſſima ſigna ſunt illa, quæ à Vultu, Geſtu, Actionibus, Finibus, Negotiiſque hominum capiuntur.

Quoniam in Deliberatione, Appetitus & Averſiones à proſpectu Bonorum & Malorum, conſequentium actionem de qua deliberamus, alternæ ſunt, & catenam longam faciunt conſequentiarum, cu- *Bonum & Malum apparens.*

jus

Digitized by Google

jus finem ſæpenumero non videmus; ſi in catena illa viſa ſint conſequentia plura Bona quam Mala, totum aggregatum *Bonum eſt apparens*; ſi plura Mala quam Bona, tunc totum *Malum apparens eſt*. Is igitur qui Ratiocinatione vel Experientia longiſſimum ſibi conſequentiarum proſpectum acquiſivit, is optimè deliberat, & optimus aliis Conſiliarius eſſe poteſt.

Perpetuus in rebus Cupitis bonus ſucceſſus, illud ipſum eſt quod vocari ſolet *Felicitas*; Felicitatem intelligo præſentis vitæ. Nulla enim eſt animi dum vivimus perpetua Tranquillitas; quia vita ipſa *Motus* eſt, neque ſine cupiditate, metuque, aliiſque paſſionibus vivere homo poteſt, magis quam ſine ſenſu.

Formula ſermonis, qua quis opinionem ſuam ſignificat de alicujus rei *Bonitate*, *Laus* eſt. Formula qua ſignificat *potentiam* & *magnitudinem* rei, eſt *Magnificatio*. Forma qua ſignificat opinionem quam habet de alicujus *Felicitate*, à Græcis vocatur *μακαρισμός*. Atque hæc de *Paſſionibus*, quatenus ad Inſtitutum præſens, dicta ſufficiant.

## CAPVT VII.

### *De Diſcurſuum Determinationibus.*

*Iudicium.* OMnis Diſcurſus, ſi à Cupiditate Cognitionis gubernetur, vel in Adeptione terminatur, vel in Rejectione. Quod ſi Cogitationum ſeries pro tempore tantum interrumpatur, non ideo Determinata dicenda eſt.

*Dubitatio.* Si diſcurſus in ſolis fiat Cogitationibus, tunc conſiſtit in cogitationibus *Quod fiet*, vel *Quod non fiet*; vel *Quod fuit*, vel *Quod non fuit*, alternis. Itaque ubicunque Diſcurſus deſinit, relinquitur Præſumtio quod *erit*, vel *non erit*; vel *fuit*, vel *non fuit*. Quæ Determinatio appellatur *Opinio*. Atque id quod in Deliberando de Bono & Malo, Appetitus eſt alternus, in inquiſitione veritatis facti Præteriti vel Futuri, eſt alterna *Opinio*. Sicut autem in Deliberatione, Appetitus ultimus eſt *Voluntas*; ita in quæſtione Præteriti vel Futuri, *Opinio* ultima eſt *Iudicium*, ſive *Sententia finalis*. Et ſicut tota ſeries Appetituum alternorum in quæſtione Boni vel Mali *Deliberatio* dicitur; ita in quæſtione Veri vel Falſi ſeries tota Opinionum alternarum dicitur *Dubitatio*.

Diſcurſus nullus in Cognitione perfecta Præteriti vel Futuri terminare poteſt. Nam Cognitio Facti originaliter Senſio eſt, & deinde Memoria. Et Cognitio Conſequentiarum, quæ ut ante dixi,

Scien-

Digitized by Google

Scientia appellatur, Scientia Abſoluta non eſt, ſed tantum Conditionalis. Nemo per Diſcurſum ſcire poteſt *hoc vel illud eſſe, fuiſſe, vel futurum eſſe*; id quod eſt perfectè ſcire; ſed tantum, *ſi hoc ſit, tum illud eſt*; *ſi hoc fuit, tum fuit illud*; *ſi hoc erit, tum illud erit*; id quod eſt ſcire conditionaliter; & ſcire non *rei* ad *rem*, ſed *nominis* ad *nomen* conſequentiam. Si Diſcurſus ergo ſit in verbis, incipiatque à Definitionibus Verborum, procedatque per Connectionem eorum in Propoſitiones, & rurſus Propoſitionum in Syllogiſmos, determinabitur in aliqua Concluſione, quæ ſumma eſt omnium antecedentium Propoſitionum. Atque hæc *Scientia* eſt, ſive Cognitio Conſequentiarum unius verbi ad aliud. Verum ſi Diſcurſus non incipiat à Definitionibus, vel ſi Definitiones illæ non rectè connectantur in Syllogiſmos, tunc rurſus Diſcurſus terminatur in *Opinione* tantùm, veritatis concluſionis, utcunque abſurdæ & inſignificantis. Quando duo vel plures idem ſimul ſciunt, *Conſcii* dicuntur; & quia illi factorum ſuorum mutuo teſtes maximè idonei ſunt, maxima ſemper fuit & erit exiſtimata improbitas, teſtimonium contra conſcientiam dicere, vel alium ut dicat inducere. Vſurpatur autem vox *Conſcientia* ſæpiſſimè pro ſua cujuſque facti vel cogitati ſecreta cognitione. Sunt etiam qui proprias Opiniones ſuas privatas novaſque, propter amorem ingenii proprii (etſi aliquando abſurdiſſimas) obſtinatè ſuſtinent, ſub nomine illo Conſcientiæ favorabili; tamquam illas mutare peccatum maximum eſſet. Itaque veritatem illarum *ſcire* ſe videri volunt, quando nihil ſciunt niſi quod ipſi ita opinantur.

*Scientia.*

*Conſcientia.*

Quando Diſcurſus non incipit à Definitione, terminatur ſemper in *Opinione*. Quod ſi incipit ab alicujus alterius hominis Affirmatione, de cujus hominis neque Cognitione neque Veracitate dubitamus, quia quæſtio eſt non tam de *Re*, quam de *Perſona*; tunc determinatur in *Creditione*, & *Fide*; Fide, inquam, Homini habita; *creditione* Rei. *Credere in hominem*, & *credere homini*, idem plerumque ſignificant; nempe opinionem de veracitate ejus; ſed credere aliquod dictum, ſignificat opinionem tantùm veritatis ipſius dicti. Notandum autem eſt dictionem hanc *credo in*, ut & Græcam πιςεύω εἰς, rariſſimè uſurpari præterquam in libris Theologicis. Scriptores cæteri dicunt *credo illi*; *confido illi*; *fidem illi habeo*.

*Credere.*

*Fides.*

Sed *credere in*, in Symbolo Fidei-Chriſtianæ, non propriè ſignificat Fidem quæ habetur Perſonæ, ſed doctrinæ pluribus articulis propoſitæ agnitionem ſive Confeſſionem. Etenim non Chriſtiani ſoli, ſed etiam homines omnes ita in Deum credunt, ut quicquid dixerit vel dicturus ſit pro vero agnoſcant; idque ſive intelligant, ſive non

intelligant. Qua Fide major eſſe nulla poteſt. Doctrinam autem Symboli non omnes credunt, ſed ſoli Chriſtiani.

Manifeſtum hinc eſt,quod qui verum aliquid eſſe putant, non propter argumenta ſumpta ex ipſa re,aut ex principiis Rationis naturalis, ſed ab authoritate & ab exiſtimatione bona perſonæ loquentis, Fidei ejus objectum principaliter & propriè objectum eſſe perſonam loquentem. Itaque quando credimus Scripturas Sacras eſſe Verbum Dei, Fides noſtra, niſi ſpecialem aliquam habeamus Revelationem, terminatur in Eccleſia, in cujus authoritate acquievimus. Etiam illi, qui credunt id, quod narratur Dei nomine à Propheta, Fidem Prophetæ habere, illumque honorare, illi credere & fidere dicendi ſunt, ſive verus, ſive falſus ſit Propheta. Etiam circa cæteras Hiſtorias eodem modo ſe res habet. Nam ſi omnia ea quæ de virtutibus dicta ſunt *Alexandri* aut *Cæſaris* credere recuſarem, non puto illos merito mihi ſuccenſuros eſſe, aut alium quemlibet præter Hiſtoriæ conſcriptorem. Si *Livio* non credamus locutam eſſe bovem, non Deo ſed *Livio* diffidimus. Perſpicuum ergo eſt, ſi quid credamus, nullo alio argumento, quam quod ducitur ab authoritate humana, Fidem noſtram non Deo, ſed in Homine tantùm determinari.

## CAPUT VIII.

### *De Virtutibus Intellectualibus; Defectibuſque Oppoſitis.*

VIrtus in omni re aliquid eſt propter eminentiam ſpectabile, conſiſtitque in comparatione. Nam ſi omnia omnibus æqualiter adeſſent, nihil eſſet, quod haberetur pro eximio. Per Virtutes intellectuales intelliguntur Facultates animi illæ, quas laudare,magnifacere, & ſibimet ipſis ineſſe cupere homines ſolent; & vulgò nomine *Boni Ingenii* comprehenduntur; quanquam *Ingenium* ſignificet aliquando etiam Facultatem certam à cæteris diſtinctam.

*Ingenium naturale.* Virtutes autem hæ duorum ſunt generum; *Naturales*, & *Acquiſitæ*. Per Ingenium naturale non intelligo illud tantum quod cum homine naſcitur, quod aliud non eſt quam Senſus, in quo unus homo alii non multo magis præſtat quam beſtiæ; ſed intelligo *Ingenium*, quod uſu ſolo & experientia, ſine Methodo, Cultu vel Doctrina accedit hominibus ætate. Conſiſtit autem in duabus rebus, *Celeritate imaginandi* (id eſt unius cogitationis ad aliam ſucceſſione facili) & *proſecutione conſtanti* Finis alicujus propoſiti. Contrà, *imaginatio tarda* Defectum animi

mi illum facit, qui *Tarditas* vocari ſolet vel *Stupor*, aliisve nominibus quibus ſignificari ſolet Motus *Tardus*.

Differentia autem Celeritatis à differentibus oritur hominum Paſſionibus, quorum alii aliud amant & fugiunt; unde cogitationes diverſorum hominum diverſæ procedunt, & diverſimodè rebus applicantur. Cum autem in ſucceſſione cogitationum nihil obſervari ſolet, niſi *ſimilitudo* vel *diſſimilitudo*; vel *cui rei* inſervire & *quomodo* poſſunt; illi qui *ſimilitudines* maximè adnimadvertunt, aliis rarò animadverſas, *bonum* dicuntur habere *Ingenium*, id eſt *bonam Phantaſiam*. Illi vero qui rerum cogitatarum differentias, diſſimilitudineſque maximè obſervant; id eſt qui inter rem & rem bene *Diſtinguunt*, *Diſcernunt*, & *Dijudicant*, niſi Dijudicatio illa facilis ſit, habere dicuntur *bonum Iudicium*. Speciatim autem in converſatione civili, nego- **Iudicium** tiiſque agendis (ubi tempora, loca, & perſonæ diſcernenda ſunt,) virtus hæc communiter *Diſcretio* appellatur. Phantaſia ſine *Iudicio* laudari rarò ſolet; ſed *Iudicium*, ſive *Diſcretio* laudatur per ſe ſine ope Phantaſiæ. Præter Diſcretionem temporum, locorum, & perſonarum quæ laudari faciant Phantaſiam, requiritur etiam cogitationum ad finem *ſuum* frequens applicatio; ita enim occurrent ſimilitudines, non ſolum illuſtraturæ, ſed etiam novis & aptis Metaphoris ornaturæ ſermonem, atque inſuper raritate inventionis placituræ. Cæterum niſi conſtans adſit cogitationum ad aliquem finem regulatio, Phantaſia magna ſpecies quædam eſt Inſaniæ, qualis eſt illorum, qui cum dicere inceperint, ab unaquaque fere cogitatione aliena, à propoſitio fine in tot & tantas digreſſiones & Parentheſes abripiuntur, ut reverti non poſſint. Cauſa cujus rei aliquando eſt, quod experientia careant ita, ut videatur ſibi novum & dignum dictu, id quod aliis vileſcit; vel magnum ſibi, quod aliis non item. Nam quicquid novum, magnum & dictu dignum eſt, ſeducere homines ab inſtituta ſermonis ſerie ſæpe ſolet.

Poëtis in unoquoque genere operis tum Iudicium tum Phantaſia requiritur; eminere tamen debet Phantaſia, quia placent Poëmata præcipuè propter novitatem; diſplicere autem non debent per Indiſcretionem.

In Hiſtoria legitima eminere Iudicium debet; quia Virtus Hiſtoriæ in Methodo, in Veritate, in electione Narrandorum conſiſtit, neque locus hic eſt Phantaſiæ præterquam in ornanda narratione:

In Laudationibus, & in Invectivis prædominari debet Phantaſia; quia pro fine habent non Veritatem, ſed laudem vel vituperium; quæ perficiuntur comparationibus illuſtribus vel vilibus vel ridiculis.



Digitized by Google

Iudicium circumſtantias tantùm ſuggerit quibus actio laudabilis vel illaudabilis efficitur.

In Hortativis & Cauſarum dictionibus, prout veritas vel ſimulatio maximè inſervit rei quæ agitur; ita Iudicium, vel Phantaſia maximè poſtulatur.

In Demonſtratione, in Conſilio, & in omni veritatis inveſtigatione ſevera, ſolum requiritur Iudicium; niſi forte aliquando ſimilitudine aliqua apta opus ſit; ut ii qui audiunt, vel legunt, dociliores fiant. Quod autem ad Metaphoras attinet, excludendæ prorſus ſunt. Fallaciam enim apertè profitentur. Illas ergo in Conſilio vel Ratiocinatione ſevera admittere, ſtultitia eſt manifeſta. In Diſcurſu quocunque, ſi Diſcretionis defectus manifeſtè appareat, quantumcunque placere poſſit Phantaſia, deſiderabitur Ingenium. Quod ſi Iudicium manifeſtum ſit, etſi vulgaris ſit Phantaſia, laudabitur tamen Ingenium.

Cogitatio hominis ſecreta per omnia diſcurrit, ſacra, prophana, munda, immunda, gravia, levia, ſine pudore, & ſine culpa; id quod ſermoni non ulterius licet quam à Iudicio circa Tempora, Loca, & Perſonas permiſſum ſit. Medico Anatomiſtæ de rebus obſcænis dicere vel ſcribere quicquid videbitur licet, ut cui Finis eſt non placere, ſed prodeſſe; aliis autem non licet, quia non eſt opus. Item in remiſſione animi & converſatione familiari, ſi quis ex verborum ſonis & ſignificationibus ludum faciat, (id quod aliquando non injucundè fieri ſolet) indecorum non eſt. Sed in Concione, vel coram perſonis incognitis vel alioqui reverendis, omnis verborum luſus ſtultitia videbitur. Id quod differentiam facit, Diſcretio ſive Iudicium eſt. Itaque ubi Ingenium deeſt, non Phantaſia, ſed Iudicium deeſt. Itaque Iudicium ſine Phantaſia Ingenium eſt; Phantaſia autem ſine Iudicio non item.

Quando quis cogitatione multitudinem rerum percurrens, cum Fine aliquo ſibi propoſito, quomodo eæ res ad Finem ſuum conducant, vel cui fini inſervire poſſint celeriter animadvertit, Ingenium ejus Bonum dicitur; dependetque ab Experientia & Memoria rerum multarum ſimilium, cum ſimilibus Conſequentiis. In hoc autem homines inter ſe non tantum differunt, quantum Iudicio & Phantaſia; quia hominum ætate æqualium, experientia non eſt valde inæqualis, quoad quantitatem, ſed rerum in quibus verſantur ſpecie variantur, cum cuique ſua ſint negotia propria. Familiam, an Regnum quis rectè gubernet nihil intereſt, quatenus ad Prudentiæ gradum, multum tamen quod attinet ad negotii ſpeciem; quemadmodum in parva aut magna

Digitized by Google

magna tabula bene pingere non diſtinguit Artis gradum, ſed ſpeciem, & Agricola rudis in re ſua Prudentior eſt plerumque, quam Philoſophus in aliena.

Ad Prudentiam ſi addatur Mediorum injuſtorum, vel inhoneſtorum uſus, qualia ſæpe ſuggerit Metus, vel Inopia, fit Prudentia illa ſiniſtra, quæ appellatur *Aſtutia*; quæ ſignum plerumque eſt Puſillanimitatis. Auxilia enim injuſta & inhoneſta animus magnus aſpernatur. Eſt etiam alia quaſi Aſtutiæ ſpecies, quæ vocatur *Verſutia*; quæ eſt periculi vel incommodi incurrendo in pejus, ad parvum tempus dilatio; videturque dici à *Verſura*, quæ ſignificat mutui ſumptionem, ad mutui ſolutionem. *Aſtutia.* *Verſutia.*

*Ingenium acquiſitum*, nempe Methodo & Doctrina, nullum eſt præter Rationem; quæ orta à recto Sermonis uſu producit Scientias. Sed de Ratione, & Scientia dictum eſt ſupra Cap. 5 & 6. *Ingenium acquiſitum.*

Ingeniorum differentia oritur à Paſſionibus; differentia autem Paſſionum partim à diverſa corporum conſtitutione, partim à diverſitate conſuetudinum & educationis.

Paſſiones illæ, quæ Ingeniorum differentias maximas faciunt, ſunt plerumque major vel minor Cupiditas Potentiæ, Divitiarum, Scientiæ, Dignitatis; quæ omnes reduci poſſunt ad Potentiam; nam Divitiæ, Scientia, Dignitas, ſunt Potentiæ ſpecies.

Itaque ſi quis ea non magnifacit, etſi vir bonus eſſe poſſit, nunquam tamen videbitur bonum habere Ingenium. Cogitationes enim cupiditatum ſunt tanquam Exploratores, emiſſi ad explorandas vias, quibus ad Cupita ferimur, quæ motibus animi, tum regulam, tum celeritatem tribuunt. Sicut nihil deſiderare, Mortui eſt; ita parum vehementer Deſiderare, Tardi eſt; & multa ſimul cupere Levitatis eſt; habere autem Paſſiones multò fortiores, vehementioreſque quam in cæteris hominibus videri ſolent, illud eſt quod nominatur *Inſania*. *Inſania.*

Inſaniæ autem tot ſunt fere quot ſunt Paſſionum ipſarum ſpecies; procedit tamen aliquando ab Organorum prava conſtitutione, vel læſione. Aliquando etiam à Paſſionis vehementia, vel duratione longa læduntur Organa. Vtrobique tamen ejuſdem generis eſt Inſania.

Paſſio cujus violentia, vel duratio facit Inſaniam, aut *Gloria vana* eſt, quæ & *ſuperbia* dicitur; aut animi *demiſſio* magna.

Superbia facit Iracundum. Iræ autem Exceſſus *Inſaniæ* ſpecies eſt, quæ appellatur *furor*. Itaque vindictæ cupido ingens, ſi diuturna ſit, organa corporis lædit, & fit Furor. Idem facit *Amor* vehemens præ-

ſertim ſi comitetur zelotypia. Magna item ſui ipſius æſtimatio propter Sapientiam, Eruditionem, Formam & ſimilia, etiam propter (quam putat quis falsò ſe habere) Inſpirationem, tendit ad Inſaniam.

Demiſſio animi obnoxium facit Metui, ubi Metus cauſa nulla eſt; quæ inſania eſt, appellari ſolita *Melancholia*, apparens diverſimodè, ut in iis qui frequentant ſolitudines; in ſuperſtitioſis & in timentibus quæ cæteri non timent. Paſſiones denique omnes, quæ actiones inſolitas exorbitanteſque producunt, nomine inſigniuntur Inſaniæ. Siquidem autem Paſſionum Exceſſus Inſania ſunt, dubitari non poteſt quin Paſſiones ipſæ, ſaltem ſi ad malum tendant, ſint ejuſdem gradus.

Exempli cauſa, quando aliqui falsò putant *inſpiratos* ſe eſſe, Inſaniæ illius effectus non eſt in uno homine per actionem aliquam, quæ ab illa opinione procedit, exorbitantem viſibilis, quando tamen multi eorum conſpirant, furor totius multitudinis ſatis manifeſtus eſt. Quodnam enim Inſaniæ argumentum majus eſſe poteſt quam clamare, ferire, & lapides in amicos jacere? Minus tamen eſt aliquantò hoc, quam quod hujuſmodi multitudines aliquando faciunt. Nam occlamant, oppugnant, & interficiunt illos, per quos omni antè-actæ vitæ tempore protecti, & defenſi ab injuriis fuerant. Iam ſi Inſania hæc ſit in multitudine, Inſania quoque eſt in hominibus ſingulis. Quemadmodum enim in medio mari, quanquam ſonum ab aqua ſibi proxima nemo percipiat, ſcit tamen partem illam aquæ proximæ fremitui maris non minus contribuere, quam alia pars quæcunque ejuſdem magnitudinis: ita etiam quanquam in uno vel paucis hominibus, non magnam videamus inquietudinem; certi tamen eſſe poſſumus Paſſiones illius unius vel paucorum, partes eſſe fremitus ſeditioſi commotæ Civitatis. Etſi nihil eſſet aliud, quod Inſaniam hujus generis indicaret, mihi tamen ipſa inſpirationis divinæ arrogatio, Inſaniæ ipſorum magnum indicium eſt. Quis enim in Morocomio dicentem Deum ſe eſſe, vel Chriſtum, cur illic concluſus ſit neſciat? Quod autem privatum *Spiritum* ſuum tanti faciant aliqui, ut ſe divinitùs inſpirari putent, ſæpenumero oritur ab erroris alicujus in Theologia vulgò recepti fœlici detectione; neſcientes enim vel obliti, quo ductu rationis in tam ſingularem veritatem (etſi interdum veritas non ſit) inciderint, ſemetipſos, ut quibus Deus ipſe ſpeciali gratia doctrinam illam ſupernaturaliter Spiritu Sancto revelaverit, admirantur.

Quod Inſania nihil aliud ſit præter ingentem enormemque Paſſionem, intelligi poteſt ab effectibus nimii Vini, quod ſimilem producit Orga-

Digitized by Google

Organorum intemperiem. Varietas enim hominum, qui nimium biberunt eadem eſt in moribus, quæ cernitur in inſanis; quorum aliqui furiunt, alii amant, alii rident, omnes modo inſolito; ſed ſuæ cujuſque Paſſioni congruo. Nam etiam homines ſobrios puto quando abſque omni animi cura & occupatione ſoli incedunt, non libenter velle cogitationum ſuarum vanitatem atque exorbitantiam eo tempore publicè apparere; id quod confeſſio manifeſta eſt, Paſſiones irregulares plerumque Inſaniam meram eſſe.

Opiniones hominum circa Inſaniæ cauſam, tum Veterum tum Recentiorum duæ ſunt. Alii enim eam à Paſſionibus; alii à Dæmonibus, ſive Spiritibus derivant, bonis vel malis, quos intrare in hominem poſſe, eoſque poſſidere putaverunt, atque corporis ejus organa inſolito ciere motu, qualem animadvertimus in Inſanis. Alii ergo Inſanos appellaverunt, quos alii Energumenos. Hodieque eoſdem homines Itali vocant *Pazzi* & *Spiritati*.

Magnus erat quondam in Vrbe Abderenſium confluxus populi ad Theatrum, cum ageretur Fabula Andromedæ, æſtivo & fervente die; unde Spectatorum magna multitudo partim à calore, partim ab ipſa Tragœdia in Febrem incidentes, aliud nihil dicere potuerunt præter Iambos, quos ab Actoribus in Tragœdia audierant recitatos; ab hac autem Inſania, ſuperveniente Hyeme liberati ſunt; & proinde viſa eſt proceſſione ab illa Paſſiſſe quam animis Spectatorum impreſſerat Tragœdia. Etiam in Civitate alia Græca Inſaniæ ſpecies alia quædam orta eſt, quæ in Adoleſcentulas incidens fecit ut earum multæ ſe ſuſpenderint. Hoc autem à plurimis à Diabolo profectum eſſe exiſtimabatur; unus autem erat qui ipſarum contemptum hunc vitæ oriri ab animi aliqua Paſſione ſuſpicatus eſt; putanſque illas non ut vitam, ſic honorem etiam contempſiſſe, Magiſtratibus conſilium dedit, ut quæ ſe ſuſpenderint nudæ penderent. Quod cum factum eſſet, Inſania illa deſiit. Iidem autem Græci Inſaniam plerumque Eumenidum, ſive Furiarum operationibus vel *Cereris* vel *Phœbi* aliorumque Deorum attribuerunt. Tantum enim Phantaſmatibus attribuebatur realitatis, ut animalia aërea putarentur, vocarenturque. Romani etiam, & Iudæorum multi, de hac re cum Græcis conſenſerunt. Iudæi enim Inſanos, aut Prophetas eſſe, aut (prout Spiritus illos vel bonos vel malos eſſe putaverunt) Dæmoniacos. Aliqui etiam eorum eundem hominem & Dæmoniacum & Prophetam. Hoc tamen in Gentibus mirandum non eſt; quia Morbos & Sanitatem, vitia & Virtutes, atque accidentia naturalia ab illis & vocabantur, & colebantur ut Dæmones. Adeo ut per *Dæmonem* intelligenda erat

eorum

Digitized by Google

eorum ſermone non minus aliquando Febris, quam Diabolus. Vt autem ita ſentirent Iudæi, magis mirandum eſt. Neque enim Moſes neque Abrahamus Propheriis ſuis prætendebant Spiritum, ſed Vocem Dei, vel Viſionem, vel Somnium. Neque in Lege Moſaica Morali, vel Ceremoniali quicquam extat faciens ad Enthuſiaſmum. Quando (Num. 11. 25.) à Spiritu, qui in Moſe erat ſuſtuliſſe dicitur Deus, & dediſſe ſeptuaginta Senioribus, per Spiritum Dei non intelligitur eo loco ſubſtantia Dei; nam ea indiviſibilis eſt. Per Spiritum Dei Scripturæ ſæpenumero ſignificant Spiritum hominis Deo ſervientis. Vbi enim dicitur Exod. 28: 3. *Quem implevi Spiritu Sapientiæ, ad faciendum Veſtimenta Aaroni.* Non intelligendus eſt peritus faciendi Veſtimenta *Spiritus Infuſus*, ſed Sapientia ipſorum hominum in eo genere operis. Similiter Spiritus hominis, ſi producat actiones immundas, appellatur in Scripturis, *Spiritus immundus.* Etiam in aliis locis virtus vel vitium ſi egregium ſit & eminens, appellatur Spiritus. Neque poſt Moſem Prophetæ Veteris Teſtamenti Enthuſiaſmum prætenderunt; neque in, ſed ad ſe locutum eſſe Deum, nempe, per Viſionem vel Somnium. Neque illud *onus Domini Poſſeſſio* erat, ſed *Iuſſio.* Quomodo ergo in opinionem hanc Enthuſiaſmi incidere potuerunt Iudæi? Neſcio, niſi quod pleriſque hominibus commune eſt, non nimium inquirere in cauſas naturales; fœlicitatemque collocare in voluptatibus ſenſuum, & rebus illis quæ maximè iſtuc tendunt. Qui enim inſolitam virtutem vel defectum inſolitum vident, niſi ſimul videant unde probabiliter procedere potuit non facile putant eſſe naturalem. Quod ſi non naturalem, neceſſariò ſupernaturalem eſſe putant. Quænam autem eſſe poteſt res illa præter Deum aut Dæmonem qui in hominem intraverit. Itaque cum Servator noſter (Marc. 3. 21.) à multitudine cingeretur, illi qui in domo erant, furere eum exiſtimaverunt, exieruntque domo ut cohiberent. Scribæ autem dixerunt, quod haberet *Dæmonem*, nempe Belzebub, per quem ejeciſſe illum Dæmonia dixerant. Hinc etiam erat quod quidam (Iohan. 10. 20.) dixerunt *Dæmonium habet & Inſanus eſt.* Quando alii qui illum pro Propheta habuerunt, dixerunt, *Non ſunt hæc verba ejus qui habet Dæmonium.* Item in Teſtamento Veteri, is qui miſſus fuit (2 Reg. 9. 11.) ad ungendum Regem *Iehu*, Propheta erat; eorum tamen qui cum *Iehu* erant aliqui ipſum interrogarunt, *Quamobrem ille venit Inſanus?* Manifeſtum ergo eſt, illum qui inſolito modo, & ab aliorum more multùm differente ſe gerat videri Iudæis poſſeſſum eſſe bono aliquo vel malo Spiritu. Excipio tamen Sadducæos, qui ex altera parte à veritate tantum abierunt, ut Spiritus

Digitized by Google

ritus omnino eſſe non crediderint ( id quod prope accedit ad Atheiſmum. ) Fortaſſe autem tanto potiùs Dæmoniacos vocabant Phariſæi Inſanos, quanto magis à Sadducæis circa opinionem de Spiritibus diſcrepabant.

Si hoc ita ſit, cur ſanat illos Servator noſter, non ut Inſanos, ſed ut Dæmoniacos? Reſpondeo. Argumenta quæ à formula dictionis ſumuntur, firma non eſſe. Quoties enim loquitur Scriptura Sacra de Terra, ut immobili, quam tamen Philoſophi hodie ferè omnes moveri cenſent ſignis evidentiſſimis? Scriptura ſcripta eſt à Prophetis & Apoſtolis, ad docendam non Philoſophiam (quam ad exercitium Rationis naturalis, contemplationibus diſputationibuſque hominum reliquit Deus) ſed Pietatem, & Salutis æternæ viam. Sive enim Terræ, ſive Solis motus Diem & Noctem faciat; ſive humanarum actionum Exorbitatio à Paſſionibus, ſive à Diabolo oriatur, ad Pietatem & Salutem nihil refert. Eorum qui per Verba ſola morbos curant, ut fecit Chriſtus ( & facere ſe falsò jactitant Incantatores ) Dictio propria eſt, *Exi*, & *Juſſiones* ſimiles. Nonne Chriſtus Matth. 8. ℣ſ. 26.) Objurgavit Ventos, & (Luc. 4. 39.) Objurgavit Febrem? Non tamen argui hinc poteſt Febrem eſſe Diabolum. Præterea eadem Phraſis non ubique Scripturarum idem ſignificat. *In Principio erat Verbum*, ſignificat Verbi æternitatem. *In Principio creavit Deus Cœlum & Terram* non ſignificat fuiſſe Cœlum & Terram ab æterno. Vbi Servator noſter (Matth. 12. 43.) loquitur de Spiritu immundo, qui cum exiſſet ex homine vagatus eſſet per loca arida, quærens requiem nec inveniens, in eundem hominem poſtea reverſus eſt, cum aliis ſeptem Spiritibus ſe pejoribus, Parabolica locutio eſt, alludens ad hominem, qui poſt conatum cupiditates ſuas relinquendi debilem victus, ſepties pejor quam ante erat. Non ſunt ergo Scripturæ in ſenſu verborum rigido ſemper accipiendæ; neque ex illis neceſſariò evinci poteſt *Dæmoniacos* alios fuiſſe quam *Inſanos*, *Furioſos* vel modo aliquo mente læſos.

Inter Inſaniæ ſigna numerari etiam poſſunt quorundam hominum Sermones Abſurdi, ſive Inſignificantes; de quibus dictum eſt Capite quinto. Atque hoc genus Inſaniæ illorum hominum ferè proprium eſt, qui loqui, vel ſcribere de iis rebus audent, quæ ſunt incomprehenſibiles; id quod ſoli faciunt Scholaſtici & Philoſophi. Nam vulgus hominum raro, ita loquuntur, ut non poſſint intelligi; & ob eam rem ab iſtis aliis egregiis hominibus habentur, ſpernunturque pro idiotis. Vt ſciamus autem qualis ſit Scholaſticorum, & Philoſophorum de rebus difficilibus oratio, interpretetur nobis verba ali-



Digitized by Google

quis, quæ titulum faciunt Capitis 6, Libri 1, Suaris, de *Concurſu, Motu*, & *Auxilio Dei.* Verba autem hæc ſunt, *Prima cauſa non influit neceſſariò aliquid in ſecundam Virtute Subordinationis eſſentialis cauſarum ſecundarum, quo illam adjuvet operari.* Qui ſimili oratione tota implent volumina, nonne inſaniunt, vel alios inſanire volunt? In Quæſtione de *Tranſubſtantiatione*, ubi dicunt (poſt certa quædam prolata verba) Albedinem, Rotunditatem, Magnitudinem, Qualitatem, &c. quæ omnia ſunt incorporea, migrare è Pane, & intrare in corpus Servatoris noſtri Ieſu Chriſti, nonne faciunt ex illis Accidentibus totidem Spiritus (nam & Spiritus eidem incorporeos eſſe putant, etiamſi eos à loco ad locum moveri confiteantur.) Itaque genus hoc Locutionis abſurdæ numerari inter Inſaniæ ſpecies multas rectè poteſt. Tempora autem quibus cogitationes eorundem Inſanorum gubernatæ à cupiditatibus mundanis perſpicuè explicantur, alia non ſunt quam *lucida intervalla.* Atque hæc de Virtutibus & Vitiis Intellectualibus dicta ſufficiant.

## C A P V T IX.

### *De Scientiarum Diſtributione.*

COgnitionis duæ ſunt Species. Altera Facti; & eſt Cognitio propria Teſtium, cujus conſcriptio eſt *Hiſtoria.* Dividitur autem in *Naturalem* & *Civilem*, quarum neutra pertinet ad Inſtitutum noſtrum. Altera eſt conſequentiarum, vocaturque Scientia; Conſcriptio autem ejus appellari ſolet *Philoſophia.* Quoniam autem ſubjecta Scientiarum ſunt Corpora, diſtribuenda eſt in Species, eodem modo quo diſtribuuntur in ſuas Species Corpora ipſa, id eſt, ita ut Vniverſaliora minus Vniverſalibus antecedant. Vniverſalia enim Specialibus eſſentialia ſunt,& proinde univerſalium Scientia eſſentialis eſt Scientiæ Specierum, adeò ut hæc, niſi per illorum lucem, percipi non poſſint.

Generaliſſimum autem Subjectorum Scientiæ eſt Corpus, cujus Accidentia duo ſunt *Magnitudo* & *Motus.* Illud ergo quod quæritur primò à Philoſopho circa hoc ſubjectum eſt, quid ſit *Motus*, & quid *Magnitudo.* Et Philoſophiæ pars hæc appellari ſolet *Philoſophia prima.*

Rurſus Magnitudo definita, quæ & *Quantitas* dicitur, vel *Figura* vel *Numero* definitur. Itaque Corpus figura definitum ſubjectum eſt partis illius Philoſophiæ, quæ *Geometria* dicitur. Partes autem Corporis numero determinatæ Scientia eſt dicta *Arithmetica.*

Motus

Digitized by Google

Motus autem vel *Viſibiles* ſunt, vel *Inviſibiles*, nimirum in Corporum minutiſſimis partibus. Motuum autem Viſibilium Scientia, eorum eſt, qui Machinarum, Ædificiorum ſecreta contemplati ſunt.

Motus autem Inviſibiles internarum Corporis partium qui propter effectus in Senſus noſtros dicuntur *Qualitates*, ſubjectum eſt *Phyſicæ*, ſive *Philoſophiæ Naturalis*; cujus quot ſunt homini Senſus, tot poſſunt eſſe Scientiæ Speciales, quarum una eſt quæ vocatur *Optica*, alia *Muſica*.

Deinde ſi Corpus univerſi conſideretur per partes ejus, ut Aſtra & Sublunaria; ex contemplatione Aſtrorum motorum quatenus Motorum orietur Scientia quæ dicitur *Aſtronomia*.

Et quoniam partes univerſi quædam non permanent, ſed in interſtitiis magnorum Corporum modo apparent, modo evaneſcunt, contemplatio Motus illorum gignit Scientiam *Meteorologicam*.

Item à contemplatione partium Telluris, qualia ſunt *Mineralia*, *Vegetabilia*, & *Animalia*, totidem oriuntur Scientiæ particulares.

Ex contemplatione denique Hominis & Facultatum ejus oriuntur Scientiæ *Ethica*, *Logica*, *Rhetorica*, & tandem *Politica* ſive *Philoſophia Civilis*.

Sed ex ſubdiviſione ſingulorum ſubjectorum innumeræ aliæ Scientiæ naſci poſſunt, quas enumerare, neque facile, neque neceſſarium eſt.

## CAPUT X.

### *De Potentia, Dignitate, & Honore.*

Potentia cujuſque (univerſaliter ſumpta) eſt Mediorum omnium, quæ habet ad Bonum aliquod futurum apparens adipiſcendum, aggregatum. Eſt autem vel *Naturalis*, vel *Inſtrumentalis*. *Potentia.*

*Potentia Naturalis*, eſt Excellentia Facultatum Corporis, vel Animi: ut Robur, Forma, Prudentia, Ars, Eloquentia, Liberalitas, Nobilitas. *Inſtrumentales* ſunt quæ per *Naturales* vel fortunam acquiſitæ, Media & Inſtrumenta ſunt ad Potentiam augendam: ut Divitiæ, Exiſtimatio, Amici, & Operatio imperceptа Dei, quam homines plerumque appellant Fortunam. Potentiæ enim natura hac in re Famæ ſimilis eſt, eundo creſcens; vel corporum gravium deſcenſui quæ procedendo acceleratur.

Humanarum Potentiarum maxima eſt illa, quæ ex plurimorum hominum in unam Perſonam, conſenſu ſingulorum unitorum eſt



Digitized by Google

compoſita, ſive illa Perſona Naturalis ſit, ut Homo, ſive Artificialis, ut Civitas, à cujus voluntate dependent Potentiæ omnium. Proxima huic Potentia eſt, quæ dependet à voluntate multitudinis non unitæ; qualis eſt Potentia Factionis, vel Factionum fœderatarum.

Itaque multos habere Servos, Potentia eſt; item multos habere Amicos. Sunt enim vires unitæ.

Etiam Divitiæ conjunctæ cum Liberalitate, Potentia eſt; quia Servos & Amicos parant: abſque Liberalitate, non item; quia non defendunt, ſed Invidiæ exponunt.

Potentiæ Exiſtimatio, Potentia eſt; quia adhærere ſibi facit eos qui Defenſione indigent.

Etiam Exiſtimatio boni Civis & Patriam amantis (quæ vocatur Popularitas) Potentia eſt; propter cauſam proximè ſupra dictam.

Vniverſim, Qualitas quæcunque, ſi gignat vel Amorem vel Metum multorum hominum, & hujuſmodi Qualitatis opinio, Potentia eſt; quia Medium eſt ad auxilia & Officia multorum.

Succeſſus fœlix, potentia eſt; quia gignit Prudentiæ, vel bonæ Fortunæ Opinionem; nam facit ut illum metuant, aut in illum confidant multi.

Affabilitas Potentium, eſt Potentiæ majoris acquiſitio; quia gignit Amicitiam.

Exiſtimatio Prudentiæ in rebus gerendis, ſive Pacis, ſive Belli, Potentia eſt; quia prudentibus regendos nos permittimus libentius quam aliis.

Nobilitas eſt Potentia, non ubique, ſed in Civitatibus, ubi Nobilibus indulgentur privilegia; quia in his illorum conſiſtit Potentia.

Eloquentia Potentia eſt, quia Prudentia Apparens.

Forma Potentia eſt; eſt enim Boni promiſſio, ideoque commendat hominem hominibus ignotis.

Scientia, Potentia eſt; ſed parva; quia Scientia egregia rara eſt, nec proinde apparens niſi pauciſſimis, & in paucis rebus. Scientiæ enim ea natura eſt ut eſſe intelligi non poſſit, niſi ab illis qui ſunt Scientia præditi.

Artes quæ conducunt multum ad utilitatem publicam, Potentia ſunt; ut Artes Muniendi, Machinas aliaque inſtrumenta Belli fabricandi; quia ad Defenſionem, & Victoriam plurimum conferunt.

Dignitas ſignificat interdum Valorem ſive pretium hominis, nempe tantum, quanti Potentiæ ejus uſum aliquis emere vellet. Major ergo vel minor eſt, prout ab aliis æſtimatur. Dux militum egregius,

Digitized by Google

gius, præſente vel imminente Bello magni Pretii eſt; in Pace non tanti. Iudex peritus & integer Pretii in Pace magni eſt; non item in Bello. Nam ut in rebus cæteris, ita etiam in hominibus, non ex vendentis, ſed ex ementis arbitrio conſtituitur Pretium. Quanticunque quis ſeipſum æſtimet, tanti tamen eſt, quanti æſtimatur ab aliis.

Manifeſtum facere quanti aliquem æſtimemus, id ipſum eſt, quod *Honorare*, & *Inhonorare*; nempe magni æſtimare, eſt *Honorare*; parvi, *Inhonorare*.

Dignitas autem plerumque ſignificat, non æſtimationem qua Homo, ſed qua Civitas aliquem magni æſtimat, quando in illum vel imperium vel magiſtratum, vel negotium publicum quodcunque, vel etiam Nomen vel Titulum honoris cauſa confert.

Opem poſcere, Honorare eſt; quia Potentiam agnoſcimus. *Honor.*

Obedire eſt *Honorare*; quia non paremus niſi illis qui poſſunt prodeſſe vel officere. Dona alicui dare Magna, eſt *Honorare*; quia Potentiæ agnitio eſt, & defenſionis quædam emptio. Sed Parva dare, *Inhonorare* eſt; quia ſimilis Eleemoſynæ eſt. Significatque, eum qui dat, illum exiſtimare, cui datur, etiam parvis indigere. In promovendo Bono alieno ſedulum eſſe, etiam adulari, *Honorare* eſt; quia ſignum eſt quod protectione vel auxilio indigemus.

Loco cedere in re quacunque cupita, *Honorare* eſt; quia confeſſio Potentiæ majoris.

Amoris vel Metus indicia patefacere, *Honorare* eſt. In utroque enim eſt confeſſio Potentiæ.

Laudare, Magnificare, Beatum dicere, eſt *Honorare*; quia Bonitas, Potentia, & Fœlicitas maximè æſtimantur. Contra, Convitiari, Irridere, Miſereſcere, *Inhonorare* eſt.

Quem alloquimur conſideratè, quem adimus decorè, humiliterque, *Honoramus*; nam ſigna hæc ſunt nolentis diſplicere. Contra temerè alloqui, etiam impudenter vel turpiter coram agere, *Inhonorare* eſt.

Credere, Fidere, *Honorantis* eſt; ſignum enim eſt Potentiam attribuentis.

Conſilium alicujus, vel ſermonem quemcunque auſcultare, *Honorantis* eſt; ſignum enim eſt prudentiam, vel Ingenium vel Eloquentiam attribuentis. Interea dormire, exire, interloqui Contrarium.

Ea facere alicui quæ pro ſignis honoris ipſe accipit, vel ea quæ Lex aut Conſuetudo Honoris ſigna ſtatuit, *Honorantis* eſt; quia Honorem ab aliis illi habitum confirmat.

In Opinionibus conſentire, *Honorantis* eſt; ut Iudicium & Sapientiam ejus comprobantis. Diſſentire, Contrarium eſt; utpote erroris (vel ſi diſſenſio ſit in multis rebus) Stultitiæ exprobratio.

Imitari, *Honorantis* eſt; ut quæ eſt approbatio vehemens.

Honorare quos quis honorat, *Honorare* ipſum eſt; nempe Iudicii ejus approbatio.

Operâ alicujus uti, in capiendo conſilio, vel in rebus arduis, *Honorantis* eſt; ut Sapientiæ, vel Potentiæ ejus agnitio.

Atque hæc *Honoris* ſigna, tum in Civitatibus, tum extra, *Naturalia* ſunt. In Civitatibus autem, ubi is vel ii qui habent Authoritatem ſigna *Honoris* conſtituendi quæcunque volunt, alii ſunt *Honorandi* modi.

Civitas Civem *Honorat* impertiendo Titulum, vel Provinciam, vel Negotium quodcunque, ſi illud *Honoris* ſignum eſſe conſtituerit. *Mardochæum* Rex *Perſiæ* tunc Honoravit, quando per Vrbem Regio habitu circumduci illum juſſit à viro Principe proclamante, *ſic fiet illi, quem Rex Honore afficiet.* Contrà, quod fieri jubet Civitas contumeliæ cauſa, *Contumelia eſt*; ut quando idem Rex *Perſiæ* cuidam qui rei alicujus bene geſtæ præmium petiit, veſte Regia amictum incedere, quod rogavit conceſſit, addendo quod veſtem illam gereret ut Regis Scurra. Fons enim Honoris Civilis eſt Perſona Civitatis, dependetque à voluntate ejus qui ſummam habet in Civitate Poteſtatem. Itaque Honor Civilis temporarius eſt, ut Magiſtratus, Miniſterium publicum, Titulus; & aliquibus in locis *Tunicæ* & *Scuta picta*: qui autem his ornantur, *Honorabiles* ſunt, atque habentes Gratiæ Publicæ totidem ſigna. Gratia autem publica Potentia eſt.

*Honorabile* eſt, Poſſeſſio, Actio, vel Qualitas quæcunque, ſi argumentum ſit Potentiæ.

Itaque Honorari, Amari, vel Metui à multis Honorabile eſt; ut ſignum Potentiæ.

Res proſperæ (dum durant) *Honorabile* eſt; ut ſignum favoris divini. Contrà Adverſitas, contemptibilis. Divitiæ ſunt *Honorabiles*; ſunt enim ſignum Potentiæ. Magnanimitas, Liberalitas, Spes, Fortitudo, Fiducia, *Honorabiles* ſunt; oriuntur enim à Potentiæ Conſcientia.

Id quod faciendum eſt, oportunè (id eſt nec nimis cito, nec ſero) determinare, *Honorabile* eſt; quia natum à contemptu difficultatum & periculorum non magnorum.

Actiones omnes Sermoneſque qui naſcuntur vel videntur naſci à multa Experientia, Scientia, Iudicio, vel Ingenio, *Honorabiles* ſunt. Sunt enim Potentiæ.

Gravi-

Digitized by Google

Gravitas, quatenus oritur vel videtur orta ab animo negotiis occupato *Honorabilis* eſt; quia res gerere Potentia eſt. Sin procedat ab ipſius Gravitatis affectatione, Turpis eſt. Gravitas enim illa prior ſimilis eſt tarditati Navis, quæ bonarum mercium onere tardè procedit. Sed gravitas illa poſterior ſimilis eſt motui Navis ſola onuſtæ ſaburra, ne evertatur.

Clarum eſſe, id eſt multis cognitum eſſe, propter Opes, Actiones, vel Bonum quodcunque, *Honorabile* eſt; ut ſignum Potentiæ propter quam cognoſcitur.

Claris parentibus ortum eſſe, *Honorabile* eſt; quia hujuſmodi homines auxilia, & amicos majorum ſuorum ad ſe facile transferunt.

Actiones quæ oriuntur ab *Æquitate*, ſi cum damno fiant, *Honorabiles* ſunt; ut ſigna Animi Magni.

Cupiditates Divitiarum ingentium, & Honorum magnorum, *Honorabiles* ſunt; ut quæ ſigna ſunt potentiæ, quam is videtur ſibi ea adipiſcendi poſſidere. Cupiditas contra rerum exiguarum, Turpis eſt.

Quod ad Actionis *Honorem* attinet, modo actio magna & ardua ſit, & proinde magnæ Potentiæ argumentum, utrum juſta, an injuſta ſit, parum refert. Conſiſtit enim Honor in ſolius Potentiæ exiſtimatione. Itaque Ethnici antiqui, qui Deos quos in verſibus ſuis Adulteria, Cædes, aliaſque magnas quidem ſed injuſtas vel immundas actiones commiſiſſe faciunt, non illos (ut exiſtimavere) dehoneſtabant, ſed valde honorabant; & propterea nihil in *Iove* magis celebrabant quam ejus Adulteria; neque in *Mercurio* quam furta & fraudes; in cujus laudibus ab *Homero* ponitur hoc,

*Natus* mane, die medio *factus Citharœdus*,
*Armentum Phœbi fur* veſpertinus *abegit*.

Antequam magnæ extiterint Civitates, ignominia non erat, ſed potius Honorificum, & negotii genus legitimum, ſi quis terra vel mari prædo erat, ut ex hiſtoriis antiquis manifeſtum eſt, præſertim Græcis. Etiam hodie in hac noſtra parte orbis terrarum, pugna ſingularis privatorum, quanquam illicita, Honorifica tamen eſt, & erit, donec excogitatæ fuerint leges, quarum virtute fieri poteſt, ut qui ad pugnam provocat, vilis, qui provocationi non reſpondet Honorandus videatur. Quod quî fieri poſſit non video. Nam promptitudo ad pugnam Fortitudinis ſignum ſemper eſt, quæ in ſtatu hominum naturali Virtus maxima, ſi non unica eſt; pugnam autem recuſare non natura ſed Legibus Virtus ſit, & Legibus Natura Fortior eſt.

Tunicæ & Scuta picta hæreditaria, ubi adjuncta habent Privilegia,

Digitized by Google

gia, Honorabilia ſunt, abſque illis non item. Potentiæ enim Inſignia talia conſiſtunt in Privilegiis, vel in Divitiis, aliave re quæ in cæteris hominibus æquè Honoratur. Genus hoc Honoris vulgò dicta *Nobilitas gentis*, ab antiquis Germanis videtur derivata. Res enim omnibus incognita eſt, niſi quibus cogniti ſunt mores Germanorum. Neque uſquam hodie in conſuetudine ſunt, ubi illi non aliquando habitaverunt. Græcorum veterum Duces ad bellum exeuntes ſcuta quidem picta, ſed ſuo quiſque arbitrio geſtare conſueverunt; pauperis, & gregarii militis erat ſcutum purum. Sed ad filios non tranſierunt ſcuta ut pars hæreditatis. Romanorum familiis Inſignia quidem erant ſua, quæ ad poſteros ſuos deſcenderunt; nec tamen ſcuta, ſed Imagines Majorum ſuorum. In *Aſia*, *Africa*, & *America* tale nihil eſt. Proprium erat hoc Germanorum; à quibus in *Angliam*, *Galliam*, *Hiſpaniam*, & *Italiam* manavit, quo tempore, magno numero, aut Romanis aut ſibimet ipſis in his partibus mundi Occidentalibus militaverunt.

*Germania* enim cum eſſet antiquitùs (ſicut cæteræ gentes) diviſa inter numerum ingentem Regulorum exiguorum, ſive potius Patrum Magnarum Familiarum, perpetuò inter ſe bellantium, Reguli illi maximè, ut cooperti Armis à militibus ſuis dignoſcerentur, partim etiam ornamenti cauſa, Arma ſua, aut Scuta, aut Tunicam Imagine ornabant alicujus Beſtiæ, vel alius rei; etiam viſibilem notam aliquam caſſidi impoſuerunt, quæ ornamenta ſive Inſignia Armorum ad filios ſuos deſcendebant; & quidem natu maximo, ſicut erant à patre geſtata, cæteris autem cum nota aliqua diſtinctionis, qualem Princeps familiæ, (id eſt Germanicè *herali*) conſtituebat. Sed quando hujusmodi familiæ conjunctæ fuerunt, ita ut magna jam Monarchia facta eſſet, officium hoc Principis familiæ, Scuta ſive Inſignia conſtituendi, alii demandatum eſt, quem nunc appellant *Heraldum*. Atque ex illorum Regulorum ſobole orta eſt maxima & antiquiſſima, quæ nunc eſt, in hac parte orbis Nobilitas. Geſtant autem aut animalia, rapina & fortitudine nota, aut Caſtra, Valla, Tela, & ejusmodi notas belli. Nihil enim illis temporibus in pretio tanto erat quantum Virtus Bellica. Poſtea autem non ſolum Reges, ſed etiam Civitates populares exeuntibus in bellum vel à bello redeuntibus, provocandæ vel remunerandæ virtutis cauſa, Scuta diverſimodò picta conceſſerunt. Quæ omnia in Hiſtoriis antiquis, tum Græcis tum Latinis, ubi de Germanorum gente & moribus verba faciunt, inveniri poſſunt.

Honoris Tituli, quales ſunt *Dux*, *Comes*, *Marchio*, *Baro*, Honorabiles ſunt, ut qui ſignificant quantum eos æſtimet is, vel illi, qui Civi-



Digitized by Google

tatis ſummam habent Poteſtatem. Tituli autem illi fuerunt olim Miniſterii publici, & derivati partim à Romanis, partim à Germanis, & Gallis. *Duces* enim erant, qui Romanorum exercitus duxerunt; *Comites*, qui comitabantur *Duces*; quibus etiam loca capta & pacata, à redeuntibus *Ducibus* regenda & tutanda relinquebantur. *Marchiones Comites* erant, qui regebant Imperii limites. Atque Tituli *Dux*, *Comes*, *Marchio*, in Imperium Romanum introducti ſunt, à conſuetudine Militiæ Germanicæ, circa tempore *Conſtantini Magni*. At *Baro*, Gallorum Titulus videtur eſſe, ſignificatque magnum hominem, vel Magnatem, quorum in negotiis bellicis opera maximè utebantur Reges. Deducta autem videtur vox à Latina *Vir*, unde facilis eſt lapſus ad *Ber*, & *Bar*, quæ Linguæ Gallorum idem ſignificabat quod Latinè *Vir*; inde facilis erat tranſitus ad *Bero* & *Baro*; & inde fiebat Ciceroni vox Latina *Berones*, & poſtea Gallica *Barones*, & Hiſpanica *Varones*. Hæc & alia multa de his ſcripta invenies à *Iohanne Seldeno* in libro de *Titulis Honoris*. Progrediente tempore propter quorundam hominum Potentiam in Regno Angliæ Reipublicæ incommodam, ceſſantibus aut ablatis Titulatorum horum Potentiis, Tituli tandem in Divites, vel bene meritos ad nullam aliam rem collati ſunt, quam ad diſtinguendos Civium ordines, factique ſunt Duces, Comites, Marchiones, & Barones locorum, ubi nec imperium ullum, neque agros habuere.

Dignitas etiam accipitur aliquando pro Aptitudine; ut Dignus ſit is Imperio vel Magiſtratu qui *Idoneus* eſt, id eſt qui qualitatibus illis maximè præditus eſt, quæ ad Imperium & Magiſtratum adminiſtrandum ſunt neceſſariæ. Item Dignus divitiis, qui ſcit illis bene uti.

Dignus etiam dicitur unuſquiſque ejus rei quam meretur. Meritum autem Dignitas nunquam dicitur; nam diſtinguuntur eo quod Meritum præſupponit jus ex promiſſo; Dignitas non præſupponit jus.

## CAPVT XI.

### *De Varietate Morum.*

PEr *Mores* intelligo hoc loco, non comendi, veſtiendi, ſalutandi ritus, aliaque Moralia Parva quæ docentur pueri; ſed humani generis qualitates illas, quibus Pax conſervatur, & Civitatis ſtatus confirmatur.

Sciendum autem eſt, vitæ præſentis Fœlicitatem non conſiſtere in

tranquillitate ſive requie animi. *Finis* enim *ultimus* & *Summum Bonum*, de quibus loquuntur Ethici Veteres, locum in præſente vita nullum habent. Neque is, cujus Cupiditates ad finem pervenerunt, vivere poteſt, magis quam is cujus Senſus & Memoria perierunt. *Fœlicitas* progreſſus perpetuus eſt ab unâ Cupiditate ad alteram; & adeptio prioris Cupiti, ad adeptionem poſterioris Via eſt. Cauſa hujus rei eſt, Quod Objectum Cupiditatis humanæ, non eſt ut eo ſemel, & quaſi ad momentum temporis fruatur homo, ſed ut fruitionem ſuam ſecuram in futurum reddat. Itaque Actiones voluntariæ non ſolum eo tendunt, ut bonum procurent, ſed etiam ut certum ſibi in perpetuum faciant. Sed non eàdem via omnium procedunt Actiones, propter diverſorum hominum diverſas paſſiones; partim etiam propter differentiam opinionum, quas habent diverſi homines circa cauſas, à quibus res cupita ſit producenda.

Primo ergo loco pono, Morem omnium hominum eſſe, ut perpetuò atque indeſinenter Potentiam unam poſt aliam per omnem vitam perſequantur; non quod quis majorem ſive intenſiorem ſemper ſperet, quam qua jam fruitur, neque quod modica Potentia contentus eſſe non poſſit; ſed quod Potentiam, & bene vivendi facultates præſentes conſervare non poſſit, niſi acquirendo plura. Atque hinc eſt, quod Reges, quorum Potentia eſt maxima, ad eam, tum domi Legibus, tum Foris Armis tutandam ſe convertant. Etiam quando hoc quoque rectè ſucceſſit, Cupiditas oritur alia nova, aut Famæ aut Voluptatum novarum.

Divitiarum, Honorum, Imperii, vel Potentiæ cujuſcunque Cupiditas diſponit hominem ad Contentionem, Inimicitias, & Bellum; competitorem enim interficere, vincere, & quomodocunque repellere, competitori alteri ab obtinendum quod cupit, Via eſt.

Laudis competitio venerationem producit antiquitatis. Nam qui vivunt, cum viventibus, non cum mortuis contendunt, & his plus juſto tribuunt, ut ab illis demant.

Cupiditas Otii & Voluptatis diſponit homines ad parendum Potentiæ alicui communi; quia propter Cupiditates illas, homines Potentiam quam à ſua ipſorum Induſtria ſperare poterant, derelinquunt. Metus mortis violentæ & vulnerum diſponit ad idem, & propter cauſam eandem. Homines indigi iidemque fortes, nec ſorte ſua contenti; etiam Honoris militaris Ambitioſi diſponuntur ad bella & ſeditiones excitandas, & ad cauſas eorum alendas; quia ſine his militaris gloria nulla eſt.

Cupiditas Scientiarum, paciſque Artium, diſponit ad parendum Poten-

Digitized by Google

Potentiæ communi; continet enim Cupiditatem Otii, quod ſine Potentiæ alienæ protectione haberi non poteſt.

Amor Laudis diſponit ad Actiones laudabiles, quales placituræ illis ſunt, quorum Iudicium magnifacimus; quorum autem perſonas eorum etiam Laudes ſpernimus. Cupido Famæ poſt mortem, idem facit, Quanquam enim poſt mortem, Laudes hominum non ſentimus, ut quæ gaudia ſunt, ab ineffabilibus gaudiis abſorpta, vel ab indicibilibus doloribus extincta; vana tamen non eſt, quia Fama præviſa per ſe placet, atque etiam inſuper propter bonum ad poſteritatem inde redundaturum. Nam etſi hoc neſciant, imaginantur tamen; quod autem in ſentiendo placet, placet etiam in imaginatione.

Majora à Paribus bona accepiſſe, quam ſperamus poſſe retribuere, diſponit ad odium ſecretum, ſimulque amorem fictum; facitque hominem ſimilem Debitoris, qui non eſt ſolvendo; nam talis præſentiam creditoris odit, optatque illum tacitus ibi eſſe, ubi videri amplius non poſſit. Beneficia enim obligant; obligatio autem, ſervitudo eſt; & obligatio inſolubilis ſervitudo perpetua. Servire autem pari odioſum eſt. Beneficia autem accepta ab eo, quem agnoſcimus ſuperiorem, diſponit ad amorem; quia obligatio hæc, depreſſio nova non eſt: etiam acceptatio grata, quæ obligantem ſemper obligat, habetur ubique pro retributione. Beneficia accepiſſe ab æquali vel etiam ab inferiore, dum ſpes eſt retribuendi, diſponit ad amorem. Obligatio enim eſt boni mutui; unde oritur aliquando in Benefaciendo *Æmulatio*, & certamen omnium utiliſſimum & nobiliſſimum, cum quis alterum benefaciendo ſuperabit, ubi victori ſua placet victoria, & victo ipſum certaſſe ultio eſt.

Læſiſſe alium plus, quàm poteſt aut vult reparare diſponit eum qui læſit, ad odium læſi. Nam aut ultionem expectat vel Veniam, quarum utraque eſt odioſa.

Damni ab alio metus diſponit ad anticipationem, vel ad parandos ſocios. Nam ut quis vitæ & libertatis ſecurus ſit, via alia nulla eſt.

Qui ingeniis propriis diffidunt, meliùs diſponuntur in ſeditionibus ad victoriam, quam illi, qui ſe ſapientes vel aſtutos eſſe putant. Nam hi conſulere, illi (metuentes decipi) ferire priores amant. Quia autem in ſeditionibus homines quaſi in procinctu prælii ſemper ſunt, bene inter ſe conſentire, & viribus quotieſcunque poſſunt uti, ſtratagema melius eſt, quam quod facile à ſubtilitate ingenii naſci poteſt.

Inanis Gloria, quæ nullo innixa fundamento, Virtutum alienarum, quaſi ſuarum Fictio mera eſt, quos poſſidet, ad Oſtentationem, non

ad Aggreſſionem urget; quia, cum ad vera pericula ventum eſt, nihil expectant, præterquam ut vanitas ipſorum detegatur.

Inanis Gloria, quæ pro fundamento habet, vel adulationem aliorum, vel Actionem aliquam præcedentem proſperam quidem, ſed fortuitam, eos quos poſſidet, ad inceptum quidem acuit, in mediis autem periculis deſerit. Itaque pallent, tremunt, fugiuntque, vitæ, quæ reparari non poteſt, proſpicientes potius, quam honori, quem reſarciri aliquo modo, mendacio forte, poſſe ſperant.

Qui valde ſibi videntur periti rerum politicarum, diſpoſiti ad Ambitionem ſunt. Quia hujuſmodi peritiæ, niſi in negotiis publicis, honor perit. Itaque Oratores eloquentes facile ambitioſi fiunt; nam Eloquentia, tum ſibimet ipſis, tum aliis habetur pro Sapientia.

Puſillanimitas cunctatorem facit, qui rerum gerundarum tempora plerumque perdit; quando enim deliberatum eſt, quantum permittit gerendæ rei neceſſitas, ſi quid factu optimum eſt, non appareat, certum eſt; non multum intereſſe, utrum hoc, an illo modo feceris; & per conſequens rerum magnarum occaſiones, penſitando nugas, amittuntur.

Frugalitas (quanquam in homine privato Virtus) illis quibus ea gerenda ſunt quæ multorum hominum vires ſimul poſtulant, aptitudinem adimit. Conatum enim debilitat, qui nutriri & conſervari Præmio debet.

Eloquentia, cum Blandiloquentia amicos acquirit quibus confidatur; quia illa, ut Sapientia apparet, hæc, ut Amor. Illis ſi adjungatur exiſtimatio militaris obedientiam acquirit. Nam qualitates illæ duæ priores contra periculum ab ipſo, poſterior contra periculum ab aliis Cautio eſt.

Ignoratio cauſarum diſponit, vel potius cogit ad conſilium ſequendum, & Authoritatem aliorum. Omnes enim, quorum intereſt, veritatem ſcire, ſi propriis conſiliis non acquieſcant, aliorum, quos ſe Sapientiores eſſe putant, nec cur fallerent, vident, conſilia ſequuntur neceſſariò.

Ignorare quid verba propriè *ſignificent*, ſive quod idem eſt non poſſe rectè Intelligere, facit, ut veritatem & falſitatem, atque etiam verba nihil ſignificantia ab aliena ſumamus authoritate. Neque enim error, neque contradictio verborum ſine perfecto Intellectu poteſt detegi.

Ab eadem cauſſa proficiſcitur, ut ſine ſtudio & intellectu claro, diſtingui non poſſit inter unam actionem multorum hominum, & plures actiones unius multitudinis. Exempli cauſa, differentia magna

eſt

eſt inter actionem Senatorum Romanorum omnium unam, cum interficerent *Catilinam*, & plures actiones Senatorum illorum, qui interfecerunt *Cæſarem*. Itaque qui parum intelligunt verba, pro Actione populi, ſæpenumero accipiunt Actiones quæ fiunt ab hominum multitudine, quanquam ab unius forte inſtigatione natas.

Ignoratio cauſarum & conſtitutionis primæ Iuris, Æquitatis, Legis, & Iuſtitiæ facit, ut homines pro ſuarum actionum regula ſequantur Conſuetudinem, & Exempla temporis præteriti; putantque Injuſtum nihil aliud eſſe, quam quod puniri conſuevit; juſtumque eſſe quod aliquando impune fuit, quaſi pueri, qui boni & mali moris aliam regulam nullam habent, præter Parentum & Magiſtrorum correctiones. Pueri tamen ſua regula conſtanter ſemper uſi ſunt; homines autem adulti à conſuetudine ad rationem, & rurſus à ratione ad conſuetudinem, quoties volunt per contumaciam provocant, rationemque oppugnant, quoties ipſorum commoda oppugnat ratio. Doctrina ergo Iuſti & Injuſti perpetuò diſputatur tum Scriptis tum Armis; doctrina autem Linearum, & Figurarum non diſputatur; quare? Quia in doctrina hac, quænam ſit veritas (quia nullius ambitionem, lucrum, aut cupidinem impedit) pauci curant. Nam ſi Propoſitio hæc Euclidis, *Tres Anguli Trianguli æquales ſunt duobus rectis*, utilitati eorum, qui dominabantur contraria fuiſſet, non dubito quin illa, ſi non diſputata, ſuppreſſa tamen fuiſſet.

Ab Ignoratione Cauſarum remotarum, fit ut eventus omnes imputent homines Cauſis immediatis & inſtrumentalibus; cauſas enim alias nullas vident. Itaque quandocunque onerantur ære Publico, iras exonerant in Publicanos, id eſt Conductores, Exactores, alioſque redituum publicorum Miniſtros, iidemque reprehenſoribus publici regiminis ſeſe aggregant; cumque crimini ſe immerſerint, una cum illis Authoritatem ipſam Supremam oppugnant, vel metu ſupplicii, vel quia ignoſci pudet.

Ignoratio Cauſarum Phyſicarum Credulitatem gignit, eo uſque aliquando, ut ea credantur, quæ ſunt impoſſibilia. Nam quæ ſunt, & quæ non ſunt impoſſibilia, non omnes norunt. Credulitas autem, quia maxima pars hominum in congreſſibus auſcultari ſibi amat, Credulum mendacem plerumque facit: Itaque Ignorantia ipſa ſine alia pravitate hominem non ſolum ad mendacia credenda, ſed etiam ad narranda, & quandoque etiam ad excogitanda aptum reddit.

Futuri temporis Sollicitudo ad cauſarum inveſtigationem homines adigit; quia cauſarum cognitio, rerum præteritarum, rebus præſentibus lucem præferre ſolet.



Digitized by Google

Cauſas cognoſcendi Amor hominem ab effectus conſideratione ad quærendam cauſam acuit, & rurſus cauſam cauſæ, & ſic deinceps, donec ad cogitationem hanc veniatur, Cauſam aliquam eſſe æternam, ſive qua prior nulla eſſe potuit. Adeo, ut, qui profundè in rerum naturalium contemplationem ſe immerſerit, impoſſibile ſit quin inde diſponatur ad credendum unum eſſe Deum & Æternum, quanquam ideam naturæ divinæ, animo concipere non poſſit. Sicut enim homo, qui cœcus natus eſt, etſi audierit dicentes alios, ſe ad ignem calefieri, ducaturque ad eundem ignem, ut & ipſe calefiat; facile cognoſcet, eſſe aliquid eo loco, à quo ipſe calefit, quemque homines Ignem vocant; cui autem rei ſimilis ſit, imaginari, aut Ideam ignis, qualem videntes habent, habere non poteſt. Ita homo, à contemplatione ordinis rerum viſibilium, earundem cauſam aliquam eſſe, quem Deum appellant certus eſt, nec tamen Imaginem, aut Phantaſma ejus inde aliquod animo concipere poteſt.

Etiam, qui de rerum naturalium cauſis, parum aut nihil ſolliciti ſunt, illis tamen metus quidam ineſt, ortus ab eo ipſo, quod an ſit potentia aliqua necne, qua juvari aut lædi poſſunt, ignorant; atque ab eo metu proclives ſunt ad Suppoſitionem & Fictionem variarum Potentiarum inviſibilium, metuuntque ſua ipſorum Phantaſmata, invocantque in rebus adverſis, laudantque in proſperis, & faciunt denique Deos. Atque inde factum eſt, ut homines à Phantaſmatibus ſuis innumerabilibus, innumerabiles creaverint ſibi Deos. Metus autem hic inviſibilium Semen eſt ejus, quam quiſque in ſeipſo *Religionem*, in illis autem, qui diversè metuunt, coluntque *Superſtitionem.*

Religionis Semen hoc, cum à pluribus animadverſum fuerit, à quibuſdam cultum, & in Leges formatum eſt, opinioneſque de cauſis rerum futurarum variæ adinventæ ſunt, quibus putabant, optimè fieri poſſe, ut alii ſervire ſibi inducerentur.

## C A P V T XII.

### *De Religione.*

CVm neque ſignum neque fructus Religionis niſi in ſolo homine animadverſum ſit, non eſt dubitandum, quin Religionis Semen in homine ſolo ſit, conſiſtatque in aliqua qualitate (aut ſaltem in aliquo ejus gradu) homini propria.

Primo autem naturæ, humanæ proprium eſt, Cauſas inveſtigare even-

Digitized by Google

eventuum quos vident, alii magis, alii minus, ſed omnes, quatenus poſſunt cauſas inveſtigant propriæ fortunæ ſive bonæ ſive malæ.

Secundo, homines omnes, ſi alicujus rei Principium viderint, concludunt ſtatim, eandem rem Cauſam habuiſſe, quæ effecit, ut inciperet eo tempore potius quam alio.

Tertio, quia brutorum animantium fœlicitas in fruitione conſiſtit voluptatum ſenſualium, ut quæ propter tarditatem ingenii conſequentiarum dependentiarumque ordinem non obſervant; Homo autem, quæ cauſa, quem effectum producit animadvertit, & quæ res anteceſſit, & quæ conſecuta eſt, memoria tenet; etiam quando cauſarum verarum inſcius eſt, cauſas ſupponet, quas ipſe imaginatur, vel ſuggerunt alii, quos ſeipſo Sapientiores eſſe arbitratur.

Ab his Naturæ humanæ proprietatibus naſcitur Anxietas. Rerum enim omnium quæ hactenus contigerunt, aut poſtea contingent, cauſas eſſe Homines certò ſciunt, conantibuſque mala quæ metuunt arcere, & bona quæ cupiunt procurare, temporis futuri ſollicitudinem perpetuam evitare impoſſibile eſt. Vnuſquiſque ergo, maximè verò is qui in futurum tempus maximè proſpicit, ſimilem Prometheo vitam agit. Nam ut Prometheus (id eſt, Providentiâ excellens) monti Caucaſo (unde ſatis longè proſpicere erat) affixus, quotidie cor devorandum Aquilæ præbuit, ita ut quantum noctibus reficiebatur, tantundem interdiu conſumeretur; ita Cor hominis in longitudinem nimiam proſpicientis, à metu Mortis, vel egeſtatis, vel calamitatum, vel curis aliis mordacibus ſine intermiſſione, præterquam in ſomno, roditur.

Metus hic perpetuus, qui genus humanum in cauſarum ignorantiâ, quaſi in tenebris comitatur, Objectum habet neceſſariò aliquod. Quia ergo fortunarum ſuarum cauſam aliam homines non vident, nihil eſt quod accuſare poſſunt, præter *Potentiam* aliquam, & *Agentem inviſibilem.* Atque hinc fortaſſe erat, quod veterum Poëtarum aliquis, *Deos primos à Timore factos eſſe* dixerint. Id quod de Diis (id eſt, de multis Ethnicorum Diis) verum eſt. Agnitio verò *Vnici*, *Æterni*, *Infiniti*, *Omnipotentis Dei* ab inveſtigatione cauſarum, Virtutum operationumque corporum naturalium, quam à Curâ futuri temporis, facilius derivari potuit. Nam qui ab Effectu quocunque quem viderit, ad Cauſam ejus proximam ratiocinaretur, & inde ad illius Cauſæ Cauſam proximam procederet, & in Cauſarum deinceps ordinem profunde ſe immergeret, inveniret tandem (cum veterum Philoſophorum ſanioribus) unicum eſſe primum Motorum, id eſt,



Digitized by Google

unicam & æternam Rerum omnium Cauſam, quam appellant omnes *Deum*; atque hoc ſine omni fortunarum ſuarum cogitatione, quarum ſollicitudo & Metum gignit, & ab inquiſitione Cauſarum naturalium Animum avertit, ſimulque tot Deorum fingendorum occaſionem præbet, quot ſunt fere, qui eos fingunt.

Quod ad Deorum materiam ſive ſubſtantiam attinet, cogitare aliam vix potuere quam qualem putaverunt eſſe ſubſtantiam Animæ humanæ. Animæ autem humanæ ſubſtantiam talem eſſe arbitrati ſunt, qualis eſt Hominis, vel aliorum Corporum, in ſomnio vel ſpeculo apparentium ſpecies; quam nihil eſſe aliud præter Phantaſma neſcientes, ſubſtantiam realem eſſe crediderunt, ſed tenuem, & propterea eam *Spiritum* vocabant. Sunt autem *Spiritus* Corpora tenuiſſima. Tales fuere Ethnicorum *Agentes inviſibiles*, nimirum Dii & Dæmones; ſed quia modò apparere, modò evaneſcere ſolebant, more Phantaſmatum, ſpectra & Vmbras, quàm Spiritus & ſubſtantias nominare maluerunt. Corpora tamen eſſe putabant. Quod autem res eadem & *Spiritus* ſit & *Incorporea* intelligi non poteſt. Spiritus enim loco & figura, id eſt Terminis & magnitudine ſuâ aliquâ determinatur; & proinde Corpus eſt, utcunque tenue & inſenſile. Illi igitur qui meditatione propria in cognitionem venerunt unius Infiniti, Omnipotentis & Æterni Dei, maluerunt illum ſupra intellectum noſtrum Incomprehenſibilemque eſſe confiteri, quam Naturam ejus per *Spiritum Incorporeum* (præter Scripturæ authoritatem) definire, & deinde confiteri Definitionem illam non eſſe intelligibilem: Sed Deum eſſe Spiritum Incorporeum dixerunt fortaſſe non Dogmaticè, ut Naturam Divinam per ea verba comprehenderent, ſed ex intentione piâ Deum Attributo aliquo honorandi, quod Corporum viſibilium craſſitudinem omnem à Deo removerent.

Deinde, quâ viâ Inviſibilia illa Agentia effectus ſuos produxerunt, id eſt, quibus cauſis ſecundis utebantur, ii qui quid ſit *Cauſam eſſe* neſciunt (id eſt, maxima pars Hominum) penitus ignorabant; neque aliter conjicere potuerunt, quam ex obſervatione & memoria ordinis, quo tempore præterito una res aliam anteceſſit vel conſequuta eſt, quanquam nullam inter Antecedentia & ſubſequentia connexionem viderint. Itaque à ſimilibus præteritis ſimilia expectabant futura, ſperabantque bonam, aut malam fortunam ab illis rebus quæ nihil omnino ſperatis contribuebant. Sic Athenienſes propter res ad Naupactum à Phormione contra Lacedæmonios bene geſtas, illo mortuo, alium elegerunt Phormionem. Item Romani propter res in Africâ contra Annibalem fœliciter geſtas à Scipione, in eâdem

Africâ

Digitized by Google

Africâ Imperatorem elegerunt contra Cæſarem alium Scipionem, ambo infœliciter. Idem aliis locis & temporibus factitatum eſt. Fortunam ſuam alii (poſt duos vel tres caſus ſimiles) perſonæ alicui aſtanti, vel fortunato infortunatove loco tribuerunt. Alii verbis quibuſdam prolatis, quas Incantationes vocant, tantam virtutem aſcribunt, ut Panem in Hominem, Quidlibet in Quodlibet mutari poſſe putent.

Tertiò, Cultus qui Potentiis inviſibilibus, dictante ſolâ Naturâ, exhiberi poteſt, alius non eſt quàm quo homines ſuperiores ſuos colere conſueverunt; nempe ſigna Honoris & Reverentiæ, ut Dona, Preces, Gratiæ, Submiſſio, Alloquia & Geſtus decori, & hujuſmodi alia. Nam Sacrificia cruenta dictamen Naturæ non ſunt, ut quæ ab initio ad Sacrificatores alendos à Civitatibus inſtituta erant. Neque Cultus naturalis videtur eſſe *Iusjurandum*, quia extra ſtatum Civilem Iuramento non eſt locus. Ratio naturalis Cultus alios quàm quos dixi non ſuggerit, ſed quicquid, ultrà eſt, Legibus relinquit ſingularum Civitatum.

Poſtremò, Quod ad modum attinet, quo Agentia hæc inviſibilia hominibus præterita, futura, proſpera & adverſa indicant Natura nihil dictat. Itaque futura ex præteritis conjicientes, ſimile ejus quod Effectum aliquem aliquoties antevertit, pro prognoſtico habent, Effectûs ſimilis ſequuturi.

In his autem quatuor rebus, Metu Spirituum, Ignorantiâ Cauſarum ſecundarum, Cultu eorum quæ timent, & ſumptione fortuitorum pro prognoſticis, conſiſtit Religionis ſemen naturale, quod per hominum Phantaſias, Iudicia, Paſſiones & Conſilia diverſa, adeo diverſas produxit ceremonias, ut quæ Lege in una Civitate comprobantur, in aliâ derideantur.

Semina autem hæc à duobus Hominum generibus culturam nacta ſunt. Primum genus eſt eorum, qui ſecundùm ſuas ipſorum phantaſias, Religionum authores extiterunt. Alterum, eorum, quibus ab ipſo Deo, præcepta & præſcripta Religio fuit. Vtrorumque autem conſilium erat initiatos ſuos ſibi reddere obedientiores. Illorum Religio pars Politicæ, Horum Politica pars Religionis eſt, & Præcepta continet, qualia illis conveniunt qui in Civitatem Dei admittuntur. Illorum Religiones à Legiſlatoribus Gentium, Horum Religio ab *Abrahamo*, *Moſe*, & *Ieſu Chriſto*, qui Regni Cælorum Leges nos docuerunt, inſtituta eſt.

Quod ad Agentium inviſibilium nomina attinet, nihil eſt, ſi modo nomen habeat quod ab Ethnicis aliquibus pro Deo aut Dæmone ha-

bitum non ſit; neque res aut locus quem non ab aliquo Spiritu animatum, habitatum, ſive occupatum finxerint aliqui.

Mundi materia informis Deus habebatur, dictus Chaos. Cœlum, Terra, Oceanus, Planetæ, Ignis, Venti totidem Dii.

Viri, Fæminæ, Aves, Crocodilus, Vitulus, Canis, Anguis, Porrum, Cæpe, deificata. Omnia ferè loca Dæmonibus plena erant; Campeſtria Panibus & Paniſcis; Silvæ Faunis & Nymphis. Omnis Fluvius & Fons Dæmonem habebat cognomen; Vnaquæque Domus ſuum Larem; Vnuſquiſque Homo ſuum Genium. Plenum erat Dæmonibus Infernum; Larvæ, Lemures, Vmbræ mortuorum omnibus fere locis. Etiam Accidentibus divinitatem attribuerunt, templa ædificarunt, ut Tempori, Diei, Nocti, Paci, Concordiæ, Amori, Contentioni, Victoriæ, Virtuti, Honori, Sanitati, Rubigini, Febri; quæ cum optarent aut metuerent, invocabant, quaſi impendentes capitibus Deos. Etiam Ingenia propria invocabant nomine Muſarum; Ignorantiam propriam nomine Fortunæ; Luxuriam propriam nomine Cupidinis; Iram propriam nomine Furiarum; Pudenda propria nomine Priapi; proprias denique Pollutiones Incubis & Succubis imputaverunt. Adeo ut nihil eſſet de quo ut de perſona Poëta loqui potuit, quod ab illis aut Deus aut Dæmon non crederetur.

Iidem Religionis Gentium authores, cum Religionis fundamentum animadvertiſſent eſſe Cauſarum ignorationem, & inde innatum hominibus morem fortunas ſuas Cauſis adſcribendi, nihil ad Effectum attinentibus, obtrudere ignorantibus auſi ſunt pro Cauſis ſecundis ſecundos quoſdam & miniſtrantes Deos, Fæcunditatem Veneri, Artes Apollini, Ingenium Mercurio, Ventos Æolo, alioſque Effectus Diis aliis aſcribentes. Adeo ut quot ſunt rerum agendarum genera, tot ferè veteres Ethnici habüere Deos.

Etiam ad Cultum divinum quem Natura dictat, nempe Oblationes, Preces, Gratiarum actiones, cæteraſque antedictas iidem authores Imaginum tum pictarum & ſculptarum, tum fuſarum adorationes addidere, eo fine ut Populus, id eſt Ignorantium multitudo Deos ipſos in iſtis Imaginibus habitare exiſtimaret, & Agris, Templis, Reditibus & Sacerdotibus donaret; quæ omnia Sacra habebantur, id eſt, ſolius Sacerdotis commodo deſtinata, ut Cavernæ, Luci, Sylvæ, Montes, Inſulæ integræ quæ illis conſecratæ erant. Diis autem iſtis non modò varias formas ut Hominum, Beſtiarum, Monſtrorum, ſed etiam omne genus Paſſionum & Facultatum carnalium, ut Sexum, Sermonem, Cupidinem, Generationem (generationem

tionem non modò mixtione inter ſe Deorum, unde Dii, ſed etiam mixtione Deorum cum Hominibus, unde Hybridæ orti, ut Hercules & Bacchus) attribuerunt. Etiam eoſdem Deos Adulteros, Fraudulentos, Fures, omnibuſque aliis vitiis conſpurcatos faciebant, natis à Potentiâ, & quæ Leges humanas, potiùs quàm honorem videntur violare.

Poſtremò, ad Prognoſtica Futuri, quæ præter experientiam Præteriti naturaliter nulla ſunt,. neque ſupernaturaliter, præter revelationem divinam, iidem authores Religionum Ethnicarum fabulas excogitantes, & colloquia cum Diis ſimulantes, innumera addiderunt genera Divinationum, hominibuſque perſuaſerunt, præcognituros ſe fortunas ſuas ex Reſponſis abſurdis, vel ambiguis Sacerdotum in Delphis, Delo, aliiſque locis, propter Oracula celebribus, Reſponſis quæ ad eventus contrarios accommodari poſſent propter ambiguitatem, vel propter mentem Vatis à Vaporibus perturbatam (id quod in locis cavernoſis mirabile non eſt) abſurdis; vel ex foliis ſybillarum, quarum libri aliquot à Civitate Romanâ (quanquam libri qui eo nomine nunc extant videntur ſubſequentium temporum figmentum eſſe) pro Vaticiniis habiti ſunt; vel ex hominum mente captorum deliriis, qui dicebatur Enthuſiaſmus. Hæc omnia Theomantia dici poſſunt. Deinde, futura prædicebant ex aſpectibus ſtellarum, quæ Horoſcopia erat; vel ex ſuo cujuſque Metu vel Spe, quod Præſagium & Thumomantia appellabatur; vel ex prædictionibus Sagarum, quam (propter ficta cum mortuis colloquia) Necromantiam dicebant; vel ex Volatu aut Paſtu Avium, quod erat Augurium; vel ex Animalium cæſorum Extis, quæ Aruſpicina erat; Etiam ex quolibet Somnio, ex Crocitatione Corvorum, ex lineamentis Vultus & Manuum, ex qualibet Voce fortuitâ, ex quolibet inſolito Accidente. Adeo facile eſt, cujus ignorantiam molliter tractare didiceris, quocunque velis ducere.

Fundatores ergo Civitatum, & Legislatores gentium primi, quibus Populum in obedientia continere conſilium erat, ſedulò providerunt, Primò, ut præcepta Religionis non ab ipſorum ingenio, ſed ab alicujus Dei vel Dæmonis dictamine Populus profecta eſſe crederet, vel ſeipſos melioris naturæ homines eſſe quàm cæteros eo fine, ut Leges ſuas libentiùs acciperent. Sic Numa Pompilius Religionis Romanæ Ceremonias Nymphæ Egeriæ, Mahometes Religionem ſuam Spiritui Sancto (apparenti in formâ Columbæ) imputavit. Sic Peruviæ Rex primus, ſe & Vxorem ſuam à Sole genitos eſſe jactitavit. Secundò, ut crederent, quæ Legibus vetita erant, eadem omnia



Digitized by Google

Diis ſuis diſplicitura eſſe. Tertiò, ut Ceremoniis ritè accurateque peractis placari Deos, neglectis irritari crederent, adeoque Bellorum caſus adverſos, Peſtes, Terræmotus, ſingulariumque calamitates Cultui neglecto, aut Ceremoniæ alicui prætermiſſæ imputarent. Quamquam autem apud Romanos veteres ea negare, quæ de Gaudiis & Pœnis poſt hanc vitam à Poëtis ſcripta erant, non prohiberetur, & multi magni graviſſimique viri ea publicè deriderent, Fides tamen illa magis quàm contraria ſemper valebatur.

Per has, ſimileſque Inſtitutiones, ad finem ſuum, nempe Pacem Civitatis, hoc ſaltem obtinuerunt, ut Populus calamitates ſuas errori alicui, vel neglectui in agendis Sacris, vel propriis Legum transgreſſionibus attribuens, minùs contra Hectores ſuos incitaretur, Ludis, Pompiſque Dierum Feſtorum contentus. Itaque ne ſtatum conturbaret, nulla re præter Dies Feſtos & Panem indigebant. Omnem igitur Religionem Romani, Terrarum ferè omnium Domini, quæ non habebat aliquid in ſe Regimini Civili contrarium, facile tolerabant; neque ullius Gentis Religionem Romæ vetitam eſſe legimus præterquam Iudæorum, qui (cum eſſent jamdudum ſub Regnum Dei) mortali Regi obedire illicitum eſſe crediderunt. Patet ergò, Religionem apud Ethnicos Politiæ ſuæ partem fuiſſe.

Vbi verò per revelationem ſupernaturalem plantavit Religionem Deus, ibi etiam Regnum ſibi condidit peculiare; ſubditiſque ſuis Leges dedit, non modò circa Officia eorum erga ſeipſum, ſed etiam erga ſe invicem. Manifeſtum ergo eſt, in Regno Dei Politiam & Leges Civiles omnes, Religionis partem eſſe; ideoque diſtinctionem Dominii Temporalis & Spiritualis in Regno Dei nullam fuiſſe. Deus Terrarum quidem omnium Rex eſt; Nil tamen prohibet quin Gentis alicujus peculiari modo Rex eſſe poſſit; nulla enim iſtic incongruitas eſt. Totius Exercitûs Imperator, peculiarem tamen ſibi habere poteſt Cohortem aut Centuriam. Sed de Regno Dei tum per Pactum, tum per Naturam fuſiùs dicetur infra.

A conſtitutione Religionum apparet etiam modus, quo rurſus in Principia ſua prima reſolvuntur, nempe in agnitionem Divinitatis, ſive Potentiæ ſupernaturalis ſimpliciter; quæ agnitio nunquam ita aboleri poteſt, quin inde novæ Religiones (ſi Cultores acceſſerint idonei) germinaturæ ſint.

Cum enim Religio omnis formata, ab initio fundata ſit in fide quam habet uni alicui Perſonæ multitudo hominum, quam Perſonam non modo virum *Sapientem* eſſe, & *Benevolum*, ſed etiam *Sanctum*, & cui Deus voluntatem ſuam ſupernaturali modo dignatus

ſit

ſit *Revelare*; neceſſario ſequitur, tunc quando Antiſtitum Religionis aut *Sapientia*, aut *Benevolentia*, aut *Sanctitas* ſuſpecta ſit, aut *Revelationis* indicium omne deeſt, ut Religio quam ſuſtentatam vellent, niſi Gladius Civilis prohibeat, rejiciatur.

Exiſtimatio *Sapientiæ* in Doctoribus tollitur quoties credi jubent Contradictoria. Sciunt enim omnes, etiam indocti, qui quid ſit Contradictio neſciunt, in Contradictoriis alterum eſſe falſum. Itaque utrumque credi velle indicium eſt Ignorantiæ, omnemque eorum Doctrinam ſuſpectam reddit. Quanquam enim vera eſſe poſſunt quæ ſunt ſupra Rationem Naturalem, verum tamen contra Rationem nihil eſt.

Exiſtimatio *Sanctitatis* tollitur faciendo dicendove ea, quæ Doctorem, quæ docet ipſum, non credere indicant. Atque facta & dicta talia, quia procedentes in via Religionis procidere aut titubare cogunt, *Scandala* dicuntur, qualia ſunt Injuſtitia, Crudelitas, Hypocriſia, Avaritia, Luxuria, &c. Si quis enim ea quotidie faciat, quæ ab his exurgunt radicibus, quis Potentias Inviſibiles illas metuendas eſſe credet, quibus illi alios terrere vellent.

Exiſtimatio *Benevolentiæ* tollitur, quando non Gregis, ſed ſua bona quærunt, id eſt, quando Credenda prædicant quæ credi ſibi ſolis, vel maximè, utilia ſunt ad Poteſtatem vel Divitias comparandas. A quibus enim rebus cuique bonum naſcitur, eas res agere cenſebitur non aliorum, ſed ſui ipſius causâ.

Poſtremò, quia unicum eſt Revelationis Divinæ teſtimonium Operatio Miraculorum, ſi quis præter Religionis receptæ Articulos, Articulos novos introducere conabitur ſine miraculo edito, fides illi præter eam quam faciunt, Civitatis Leges & Conſuetudinis; vel Sanctitas ferè miraculoſa, nulla habebitur. Sicut enim in rebus naturalibus vir prudens argumenta naturalia, ita in ſupernaturalibus ſigna ſupernaturalia poſtulat.

Deficientis fidei cauſæ modò dictæ in ſequentibus exemplis perſpicuè apparebunt. Moſes qui Populum Iſraëliticum eduxerat ex Ægypto, dies tantum quadraginta aberat, cum Populus ille per ſeditionem, relicto vero Deo qui paulò ante ipſos à ſervitute exemerat, fabricatoque Vitulo aureo, in Idololatriam Ægyptiorum relaberentur. Rurſus, poſtquam Moſes, Aaron & generatio illa quæ magnalia Dei viderat in Deſerto mortui eſſent (Iud. 2. 11.) ſurrexit generatio nova, quæ ſervivit Baal. Itaque miraculis deficientibus, defecit Fides.

Samuelis filii à Patre Iudices in Berſabe conſtituti (1 Sam. 8. & 9.)



Digitized by Google

quia injuſtè judicaverunt & dona acceperunt, Populus Iſraëliticus, rejecto Regno Dei, Regem more Gentium popoſcerunt. Itaque deficiente Rectorum Sanctitate, unà defecit fides Populi. Etiam quod ad Euangelii prædicationem primam Oracula per Imperium Romanum omnia ſiluerunt, numeruſque Chriſtianorum quotidie & mirabiliter augeretur, magna ex parte tribui poteſt Sacerdotum Avaritiæ, Spurcitiei, fictiſque vaticiniis, vel ad promerendos Reges, vel ne nihil prædicere viderentur, ambiguis. Nec multum diſſimili de causâ Eccleſiæ Romanæ apud Anglos, nonnulloſque alios Populos enormis poteſtas tandem ſuppreſſa eſt; ceſſante ſcilicet Paſtorum Sanctitate, Populi ceſſavit Fides.

Eadem Eccleſia, introductâ in Religionem Philoſophiâ Ariſtotelis, innumeras inde contexuerunt Scholaſtici Doctrinas ſibi invicem repugnantes & contradictorias, Clericorum non modò ignorantiam, ſed etiam fraudulentiam detegentes. Quæ cauſa altera erat, quare Populus illorum jugum excuteret, Principibus partim volentibus, ut in Anglia; partim prohibere non valentibus, ut in Gallia.

Poſtremò, inter Articulos Fidei quos ad ſalutem neceſſarios declaravit Eccleſia Romana, adeo multi ad Papæ, & ſuorum in Dominiis aliorum Principum habitantium ſubditorum Spiritualium emolumentum manifeſtè tendunt, ut niſi illorum mutua obſtaret æmulatio, non minus facile eſſet Principibus quibuſcunque Poteſtatem illam, etiam ſine Bello, ejicere; quam ex Angliâ ejecta fuit. Quis enim, cujus bono creditur Regis authoritatem nullam eſſe, niſi ab Epiſcopo coronatus ſit, à Chriſto non eſſe, cauſam Ceremoniæ illius in coronandis Regibus, non animadvertit? Regi, ſi Sacerdos fiat, uxorem ducere non licere; utrum Rex in legitimo Matrimonio natus ſit, judicandum eſſe à Curiâ Romanâ; ſubditos Regis Chriſtiani ab Obedientiâ Civili abſolvi poſſe, ſi Hæreticus ſit Rex; Regem (ut Chilpericus Rex Galliæ) Regno privari poſſe; Clericos & Regulares in causâ Criminis à cognitione Civili exemptos eſſe; Indulgentias, Miſſas privatas, aliaque multa Populo ad ſalutem non neceſſaria, quo tendunt, & quantam ad extinguendam Fidem, etiam vivaciſſimam, vim habeant, niſi à Poteſtate Civili & Conſuetudine foveretur nemo eſt qui non intelligit. Itaque Mutationum in Religionibus unam videor mihi cauſam aſſignare poſſe, ingratos Sacerdotes.

C A-

# CAPVT XIII.

## *De Conditione generis Humani quantùm attinet ad felicitatem præſentis vitæ.*

TUm Corporis, tum Animæ facultatibus adeo æquales inter ſe produxit Natura homines, ut quamvis alii aliis viribus aut ingenio præſtent, ſi tamen omnia ſimul conſiderentur, differentia tanta non eſt, ut promittere ſibi commodi quicquam poſſit unus, quod alius ſperare æque non poteſt. Quod attinet ad vim corpoream rarò invenias hominem ita imbecillum, ut fortiſſimum non poſſit interficere, vel dolo, vel conjunctione cum aliis quibus periculum eſt commune. Quod autem attinet ad facultates Animi (verborum artibus, id eſt ſcientiarum Regulis generalibus exceptis, quas pauci & in rebus pauciſſimis poſſident, ut quæ nec nobiſcum natæ ſint, nec à Prudentia ſine ſtudio acquiſitæ) majorem adhuc invenio æqualitatem. Prudentia enim omnis ab Experientiâ eſt, & omnibus æquali tempore in iis rebus quibus animum æqualiter applicant, æqualiter tribuitur à Naturâ. Id verò quod æqualitatem hujuſmodi dubiam videri facit, Opinio tantùm eſt eorum qui plus juſto ſe æſtimant. Nam ferè unuſquiſque ſapientiorem ſe eſſe credit multò quam eſt quilibet è vulgo, id eſt, quàm eſt alius quicunque, præter paucos quos propter famam, vel propter conſenſum cum ipſis ſolet admirari. Ea enim eſt natura Hominis, ut quamquam alium aliquem ſeipſo eloquentiorem vel eruditiorem eſſe confiteatur, prudentiorem tamen eſſe quemquam, non concedet. Ingenium enim proprium à propinquo, alienum à longinquo quiſque ſpectat. Ingeniorum autem æqualitatis argumentum quantùm ad præſens Inſtitutum attinet maximum eſt, quod unuſquiſque ſuo contentus eſt.

Ab æqualitate Naturæ, oritur unicuique ea quæ cupit acquirendi ſpes. Quoties ergo duo idem cupiunt, quo frui ambo non poſſunt, alter alterius hoſtis fit, & ad finem ſibi propoſitum (quæ eſt conſervatio propria) alter alterum conatur ſubjugare vel interficere. Itaque cui animus eſt vicinum aggrediendi, ſi nihil ſit, quo deterreatur præter vim unius hominis, quoties unus aliquis agrum paulò commodiorem poſſederit, conſeverit, plantaverit, inædificaverit, expectandi ſunt alii viribus conjunctis parati, non modo laboris ejus omnem fructum, ſed etiam vitam, vel libertatem ſublaturi, idem rurſus paſſuri ipſe à ſe fortioribus.

In

Digitized by Google

In tanto, & mutuo hominum metu, ſecuritatis viam meliorem habet nemo Anticipatione; nempe ut unuſquiſque vi & dolo ceteros omnes tam diu ſubjicere ſibi conetur, quàm diu alios eſſe, à quibus ſibi cavendum eſſe viderit. Neque hoc majus eſt, quam & conſervatio ſua poſtulat, & ab omnibus concedi ſolet. Quoniam enim ſunt, qui animi & gloriæ cauſâ univerſum terrarum orbem ſuperare vellent, niſi alii (alioqui modicis contenti finibus) potentiam ſuam alios invadendo augerent, ſed tantummodo ſe & ſua defendere conarentur, ſubſiſtere diu non poſſent. Itaque Dominii acquiſitio per vim unicuique, ut ad conſervationem propriam neceſſaria, concedi debet.

Præterea, in Congreſſibus, ubi potentia nulla eſt, quæ omnes coërcere poſſit, voluptas nulla, ſed contra Moleſtia per Naturam eſſet. Unuſquiſque enim tanti à cæteris fieri vellet, quanti ipſe ſeſe æſtimat, & ad ſignum omne neglectionis conatur quantùm audet (id eſt ubi nulla extat potentia communis) quantùm ad mutuas cædes ſufficit ulciſci; ſcilicet, ut alteri ab alteris majorem ſui æſtimationem à ſpectantibus exemplo ultionis extorqueant.

Itaque in Naturâ humanâ ſimultatum inveniuntur tres præcipuæ cauſæ, *Competitio*, *Defenſio*, *Gloria*; quarum prima ad Dominium, ſecunda ad Securitatem, tertia ad Famam ſpectat. A primâ eſt, quod de Lucro; à ſecundâ, quod de Salute; à tertiâ, quod de Nugis pugnetur; nimirum de Verbo, de Riſu, de Opinione, de omni ſigno, Parvipendii, ſive Ipſorum, ſive Cognatorum, Amicorum, Patriæ, Profeſſionis vel Nominis.

Manifeſtum igitur eſt, quamdiu nulla eſt Potentia coërciva, tamdiu conditionem Hominum eam eſſe quam dixi Bellum eſſe uniuscujusque contra unumquemque. Conſiſtit enim natura *Belli*, non in Pugna, ſed in tractu aliquo temporis, quo durante, Voluntas Armis decertandi eſt manifeſta. Itaque in naturâ Belli, ſicut in naturâ Tempeſtatum conſiderandum eſt Tempus. Nam ut unus Imber non denominat Tempeſtatem humidam; ita neque Pugna quælibet denominat Bellum. Tempus autem Bello vacuum, *Pax* eſt.

Quicquid ergo Bello omnium contra omnes naturaliter adhæret, idem conditionem hominum, ſine aliâ ſecuritate quam quæ à cujuſque robore & ingenio expectari poteſt, neceſſariò comitatur. In conditione autem tali locus Induſtriæ nullus eſt, quia nullus fructus. Nullus ergo Terræ cultus, nulla Navigatio, Ædificia commoda nulla, Inſtrumenta quibus quæ majoribus indigent viribus moveantur, nulla faciei telluris cognitio nulla, Temporum computatio

Digitized by Google

tatio nulla, nullæ Artes, neque Societas; ſed quod graviſſimum eſt, mortis violentæ metus, & periculum perpetuum, vitaque hominum ſolitaria, indiga, bruta & brevis.

Illis qui hæc non penſitaverunt mirum fortaſſe videbitur, Naturam homines diſſociaviſſe, & ad mutuam cædem aptos produxiſſe; & tamen hoc perſpicuè illatum eſt ex natura Paſſionum, & præterea Experientiæ conſentaneum. Cogita enim, quando Iter ingrederis, cur Comites quæris, Arma geſtas; quando dormitum is, fores claudis, Arcas obſeras, idque legibus & miniſtris armatis ad omnem violentiam ulciſcendam paratis, qualem habeas opinionem de concivibus, de vicinis & de domeſticis. Nonne cautelâ iſtâ tuâ genus humanum æque accuſas atque Ego? Neutri Naturam accuſamus. Paſſiones hominum peccata non ſunt, neque quæ inde oriuntur actiones, quamdiu, quæ illas prohibeat, poteſtatem nullam qui faciunt, vident; neque enim Lex cognoſci poteſt quæ non ſit lata; neque ferri, quamdiu in legiſlatorem conſenſum non ſit. Sed quid hominibus doctis conamur demonſtrare id quod ne Canes quidem ignorant, qui accedentibus oblatrant, interdiu quidem ignotis, noctu autem omnibus.

Sed omnium in omnes (inquiet aliquis) Bellum nunquam erat. Quid, nonne fratrem ſuam Abelem invidiâ interfecit Cain, tantum facinus non auſurus, ſi communis potentia quæ vindicare potuiſſet tunc extitiſſet? Nonne hodie, multis in locis ita vivitur? *Americani*, excepto quod per familias parvas legibus paternis ſubditi ſunt, quarum familiarum concordia ſimilitudine ſolâ Cupiditatum ſuſtinetur, ita vivunt. Qualis etiam vita hominum eſſet nulli potentiæ communi ſubditorum, ex vitâ eorum cognoſci poteſt, quibus Bellum eſt Civile.

Quamquam autem tempus nunquam fuerit, in quo unuſquiſque uniuſcujuſque hoſtis erat, Reges tamen & Perſonæ ſummam habentes poteſtatem, omni tempori hoſtes inter ſe ſunt. Semper enim alii aliis ſuſpecti ſunt, more ſtantes gladiatorio, armis oculiſque intentis, id eſt caſtellis & præſidiis ad confinia collocatis, & exploratoribus in hoſtico latitantibus, quæ eſt conditio Belli. Sed quia ſubditorum ſaluti provideri aliter non poteſt, non ſequitur inde miſeria illa, quæ privatorum hominum libertatem plenam ſequutura eſſet.

Præterea Bello omnium contra omnes conſequens eſt, ut nihil dicendum ſit injuſtum. Nomina Iuſti & Injuſti locum in hac conditione non habent. Vis & Dolus in Bello Virtutes Cardinales ſunt. Neque ſunt Iuſtitia & Injuſtitia Corporis aut Animæ facultates; nam ſi eſſent, homini ineſſe poſſent qui in mundo ſolitarius eſſet & unicus.



Digitized by Google

Qualitates quidem Hominis ſunt, non autem quatenus Hominis, ſed quatenus Civis. Eidem conditioni hominum conſequens eſt, ut nullum ſit Dominium, nulla Proprietas, nullum Meum aut Tuum, ſed ut illud uniuſcujuſque ſit, quod acquiſivit, & quamdiu conſervare poteſt. Atque hæc ſufficiant dicta de conditione Humanâ merè Naturali; à qua tamen partim à Ratione, partim etiam à Paſſionibus liberari potuit.

Paſſiones quibus homines ad Pacem perduci poſſunt, ſunt Metus, præſertim verò Metus Mortis violentæ; & Cupiditas rerum ad bene vivendum neceſſariarum, & ſpes per induſtriam illas obtinendi. Pacis autem articulos quoſdam ſuggerit Ratio, quæ Leges ſunt Naturales; de quibus fuſiùs dicemus in duobus Capitibus proximè ſequentibus.

## CAPUT XIV.

### *De duabus primis Legibus Naturalibus, & de Contractibus.*

IUs Naturale eſt Libertas, quam habet unuſquiſque potentiâ ſuâ ad Naturæ ſuæ conſervationem ſuo arbitriò utendi, & (per conſequens) illa omnia quæ eò videbuntur tendere, faciendi.

Per Libertatem intelligo (id quod ea vox propriè ſignificat) externorum impedimentorum abſentiam.

At Lex Naturalis Præceptum eſt, ſive Regula generalis Ratione excogitata, quâ unuſquiſque id quod ad damnum ſuum ſibi tendere videbitur facere prohibetur. Etſi autem vocabulis Ius & Lex promiſcuè ſæpenumerò utantur ſcriptores, diſtingui tamen debent. Conſiſtit enim *Ius* in faciendi vel non faciendi Libertate; ſed *Lex* ad faciendum obligat vel ad non faciendum. Itaque Ius & Lex differunt ut Libertas & Obligatio, quæ circa eandem rem ſunt inconſiſtentes.

Quoniam autem conditio hominum (ut præcedente Capite oſtenſum eſt) eſt conditio Belli omnium contra omnes, & propterea unuſquiſque ſuâ ipſius ratione gubernatur; & quia nihil eſt, quod in vita contra hoſtem defendendâ utile ei aliquando eſſe non poſſit, ſequitur in conditione hominum Naturali omnium in omnia Ius eſſe ipſis hominum corporibus non exceptis. Quamdiu ergo Ius illud retinebitur, nulla cuiquam, etſi fortiſſimus ſit, ſecuritas eſſe poterit. Rationis ergo Præceptum ſive Regula generalis eſt, *Pacem quidem, dum ejus obtinendi ſpes eſt, quærendam eſſe; quando autem haberi non poteſt, auxilia undecunque quærere; & illis uti licitum eſſe.* Regulæ hujus pars prima conti-

Digitized by Google

continet legem Naturæ primam, Pacem quære & perſequere; ſecunda eſt Iuris Naturalis ſumma, *Omnibus viis & modis ſeipſum defendendi Ius unicuique eſſe.*

A lege Naturæ primâ oritur ſecunda, *Oportere unumquemque quoties Paci & defenſioni propriæ proviſum erit, à Iure ſuo in Omnia, (cæteris idem facere paratis) decedere, contentumque eſſe eâdem libertate quam cæteris concedi vellet.* Quamdiu enim faciendi omnia, quæ vult, Ius retinet, tamdiu Bellum manet. Verùm ſi cæteri Iura ſua in omnia deponere recuſent, neque ille ſuum deponere obligatur. Alioqui cæteris in prædam potius ſe exponere, quod Natura non poſtulat, quam Pacem perſequi putaretur. Atque hæc Lex eadem eſt cum illâ Euangelli, *Quicquid vobis fieri vultis id facite aliis*; & cum illâ omnium Gentium, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.*

In rem aliquam Ius ſuum *deponit, qui libertate illa ſe privat quam habet cæteros impediendi quò minùs quilibet eorum Iure ſuo utatur in rem eandem.* Nam qui Iuri ſuo renuntiat, vel Ius ſuum transfert, Ius novum quod per Naturam non ante habuit nemini tribuit, quia omnibus in omnia Ius erat; ſed cedit ei tantum, eo fine ut Ius quod ante habuit ſine impedimento à ſe orto liberè fruatur, à ſe inquam orto, non ab alio. Itaque quod alteri accedit ex Iure alieno in ſe tranſlato, nihil aliud eſt quàm ſublatio impedimentorum à parte ſolius transferentis.

Deponitur Ius vel ſimplici *Renuntiatione*, vel *Tranſlatione* ad alium. Simpliciter Renuntiat, qui in medium abjicit, nemini tribuens. Transfert, qui certo alicui concedit. Vtrovis autem modo faciat, Ius habentem, quin re utatur, impedire non debet; eſſet enim hoc ſuum ipſius actum irritum facere. Injuſtitia enim Injuria etiam dicitur ex eo, quod (depoſito ante Iure) abſque Iure impedimentum fit. Eſt enim in controverſiis hominum Injuſtitia ſimilis ejus, quam in Scholis Abſurditatem vocant. Sicut enim iis quæ initio ſuppoſita erant contradicere *Abſurdum*; ita quod faciendum voluntariè ſuſceperis, irritum facere, Injuſtum appellatur. Modus autem, quo quis Iuri ſuo Renuntiat vel Ius ſuum Transfert, talis eſt; ſigno, vel ſignis idoneis voluntariè declarat, tali Iuri ſe Renuntiare, vel Renuntiaſſe; vel ad hunc Ius ſuum ſe Transferre, vel Tranſtuliſſe. Sunt autem Signa illa vel Verba, vel Facta, vel (ut plerumque fit) utraque. Atque hæc ſunt Vincula illa quæ non à ſuâ Naturâ, ſed à Metu damni; à Promiſſi violatione robur habent.

Quotieſcunque Ius ſuum derelinquit quis, vel transfert, eâ causâ id facere intelligitur, ut ſibi reciprocè ab eo, cui tranſlatum eſt Ius aliquod vel aliud bonum accipiat. Nam qui prior tranſtulit, voluntariè



Digitized by Google

tariè id fecit; Voluntatis autem objectum ſemper Bonum eſt aliquod Volenti. Sunt autem res aliquæ, quæ neque Verbis, neque aliis ſignis transferri aut relinqui poſſunt, quia cui bono id fecerit, intelligi non poteſt. Idem de Vulneribus & Incarceratione dicendum eſt. Secundò, Ius contra vim ſe defendendi neceſſariò retinetur; Nam qui ſe defendit, quouſque vis progreſſura eſt, ignorat. Tertiò, finis propter quem Relictio vel Tranſlatio Iuris introducta eſt, alius non eſt, quàm vitæ & mediorum ad vitam conſervatio. Si quis ergo Verbis, ſigniſve aliis ſpoliare ſe fine, propter quem illis uſus eſſe intelligitur, id feciſſe voluntariè exiſtimandus non eſt, ſed (per ignorantiam) verborum & ſignorum illorum vim non intelligens.

Tranſlatio Iuris mutua *Contractus* dicitur. Differunt autem inter ſe *Ius transferre* & *Rem transferre,* ſive *tradere.* Traditur Res eodem tempore aliquando quo Transfertur Ius, ut fit in Emptione & Venditione quando alter Pecuniam alter Mercem ſimul cum Iure Transfert; aliquando etiam Transfertur Ius, antequam Tradatur Res.

Præterea, alter Contrahentium ad tradendam Rem, vel ad Contractum exequendum altero prior eſſe poteſt; tunc poſteriori *Credi* ſive *Fides haberi* dicitur; & Promiſſio ejus *Pactum* dicitur; & non præſtitiſſe, *Violatio Fidei.*

Quando Tranſlatio Iuris mutua eſt, Contrahentium autem alter Ius vel Rem transfert, ſpe Amicitiæ vel Officii ab eo cui transfert, vel exiſtimationis causâ apud alios, vel ex Charitate, talis Tranſlatio *Donatio* & *Gratia* appellatur.

Contractuum Signa expreſſa, ſunt Verba; debent autem prolata eſſe de Tempore Præſente, vel Præterito, ut *Do, Dedi, Concedo, Conceſſi.* Nam ſi de Futuro ſunt, ut *Dabo, Concedam*, continent quidem transferendi Iuris promiſſionem, ſed nondum quicquam transferunt.

Contractûs Signa per Conſequens, interdum ſunt Conſequentiæ Verborum; interdum conſequentiæ Silentii, interdum conſequentiæ Actionum, interdum etiam conſequentiæ Omiſſionum. In univerſum autem Signum Contractûs per Conſequens, eſt quicquid Contrahentis Voluntatem Contrahendi ſatis indicat.

Verba ſola, ſi de Futuro ſunt, Donationis Signum idoneum non eſt. Nam Verba hæc *Cras dabo*, ſignificant nondum Dediſſe, & proinde Ius nondum Tranſlatum eſſe, ſed Manere. Sin de Præſenti, vel Præterito ſint, ut *Do*, vel *Dedi habendum Cras*, tunc Ius Craſtinum recte Transfertur, idque Vi Verborum, etſi Voluntatis Signum aliud nullum ſit. Magna enim differentia eſt inter *Volo hoc tuum eſſe Cras*, & *Cras tibi hoc Dabo.* Nam illic *Volo*, Præſentem & certam

Volun-

Digitized by Google

Voluntatem; hic Futuram, id eſt incertam, id eſt, nullam indicat; quia Voluntatis ſuæ Craſtinæ dominus nemo eſt. Illic ergo Ius de Præſente debet intelligi.

Athlotheta in certamine Curſûs pervenienti ad metam primo, præmium promittit Verbis de Futuro; debitum tamen illi præmium eſt, quamquam gratis datum, quia niſi id voluiſſet Athlotheta, illos ad certamen non invitaſſet.

In Contractibus etiam Ius tranſit per Verba de Futuro, nempe ubi Tranſlatio Iuris mutua eſt. Nam qui promiſit, ideo Transferre Ius ſuum velle intelligitur, quia Bonum propter quod promiſit jam accepit. Alioqui is qui promiſit præſtiturus non eſſet. In Emptione ergo & Venditione, aliiſque Contractibus, Promiſſio tantum valet, quantum Pactum.

Qui in Contractû prior præſtat, præſtationem alterius facit debitam. Sic in certamine, vel quando projiciuntur Nummi præripienti habendi, præmium illud victori, vel præripienti Iure proprium eſt. Nam in ipſâ certaminis indictione Ius Transfertur.

Verùm, ſi Contractus fiat, quo nentes Contrahentium ſtatim præſtare obligantur, ſed ad diem certum Futurum, Pactum illud in merâ conditione Naturæ, id eſt in Bello, ſi quæcunque interveniat ſuſpicio de præſtando, invalidum eſt. In Civitate non item. Nam qui prior præſtat, in caſu priore incertus eſt, an præſtiturus ſit alter; in Civitate certus eſt, quia eſt qui cogat. Itaque niſi Potentia communis aliqua ſit coërciva, is qui prior præſtat ſeipſum hoſti prodit, præter Ius Naturale ſe & ſua defendendi.

Suſpicionis autem, quæ Pactum invalidum reddere poſſit cauſa debet eſſe aliquid quod Pactum ſequitur, ſignumque ſit Voluntatis non præſtandi; alioqui Pactum irritum facere non poteſt. Quod enim impedire non potuit quin promiſeris, impedire non debet quin promiſſum præſtes.

Qui Ius aliquod transfert, etiam uſum rei, quantum in ſe eſt, unà transfert. Ut qui agrum vendit, herbam & quodcunque agro innaſcitur vel inædificatur ſimul vendit; Et qui Molendinum vendit, aquam, quâ agebatur, avertere non debet. Et qui Regendi ſummam Poteſtatem alicui transferunt, intelliguntur iidem Ius dediſſe exigendi Pecunias ad Milites alendos, & creandi Magiſtratus & Miniſtros publicos.

Paciſci cum Brutis, quia Sermone carent, quo Voluntates ſignificare poſſunt, impoſſibile eſt.

Paciſci cum Deo, niſi mediante aliquo, quem Deus alloquatur,



Digitized by Google

vel locum Dei teneat, impoſſibile eſt; aliter enim, an Deus etiam pactus ſit, nec ne ignoramus. Itaque qui vovet Deo aliquid, quod contra Legem Naturalem ſit, fruſtra vovet, quia illicitum eſt; Sin Lege Naturali mandatum ſit fruſtra eſt, quia Vovens, non Voto ſuo, ſed Naturæ Lege obligatur.

Materia, ſive objectum Pactorum ſemper aliquid eſt, de quo deliberari poteſt, propterea quod Deliberatio, quæ eſt actus Voluntatis, intelligitur ſemper de futuro, & de eo, quod à Paciſcente fieri poſſibile exiſtimatur.

Itaque Promittere ea, quæ Impoſſibilia eſſe ſcimus, Paciſci non eſt. At ſi contingat, poſt Impoſſibile eſſe, quod credebatur Poſſibile, Pactum validum eſt, obligatque ad præſtandum (non rem Promiſſam) ſed tantundem; ſin hoc quoque ſit Impoſſibile; ad conatum præſtandi quantum poteſt.

Pactis liberamur duobus modis, ſi præſtiterimus, vel ſi condonatum ſit. Eſt enim Præſtatio omnis Pacti terminus naturalis; Condonatio autem eſt Libertatis reſtitutio, ſive remiſſio Iuris obligationem conſtituentis.

Pactum etiamſi Metu extortum ſit, in conditione tamen hominum naturali validum eſt; ut ſi paciſcar cum hoſte, ſervandæ vitæ causâ, pecuniam dare, præſtare teneor. Contractus enim eſt, in quo alter Ius in Vitam, alter in Pecuniam transfert. Itaque ubi nulla Lex alia ſit (ut in conditione naturali) quæ Præſtationem prohibeat, Pactum validum eſt. Sic bello captus, ſi libertatem eâ conditione acceperit, ut pretium redemptionis poſt ſolvat, ſolvere obligatur. Etiam Princeps cum Principe fortiore, ſi Pacem incommodam Metu fecerit, obſervare debet, niſi (ut ſupradictum eſt) cauſa aliqua nova & juſta oriatur, quæ excuſet. Item in Civitate, ſi à Latrone vitam redimere promiſſâ pecuniâ coactus fuero, præſtanda pecunia eſt, niſi Lex Civilis prohibeat. Quicquid enim facere licitum eſt non obligato, idem licitè paciſci poſſum propter Metum. Quod autem licitum eſt paciſci, illicitum eſt non præſtare.

Pactum prius poſterius invalidum reddit. Iure enim quod quis tranſtulit hodie, cras carebit.

Si quis ſe ſeipſum non defenſurum eſſe contra vim paciſcatur, Pactum invalidum eſt. Nam (ut ante oſtenſum eſt) Ius ſe defendendi contra Mortem intentatam, vulnera, incarcerationem (quorum fugiendorum causâ Ius in omnia naturali depoſitum eſt) deponere nemo poteſt. Nam etſi aliquis recte paciſci poſſit ſic, *Niſi hoc vel illud fecero occide*, paciſci tamen non poteſt ſic, *Niſi hoc vel illud fecero, occi-*

*ſuro*

Digitized by Google

*ſuro non reſiſtam*. Eligit enim homo naturaliter minus malum, id eſt periculum à reſiſtentiâ, potiùs quàm malum majus, nempe Mortem certam. Atque hæc norunt omnes qui condemnatos ſive ad carcerem, ſive ad Mortem armati ducunt.

Si quis paciſcatur ſeipſum accuſare, niſi certus veniæ fiat, Pactum invalidum eſt. Nam in conditione Naturæ ubi non ſunt Iudicia, nullus eſt accuſationibus locus. In ſtatu autem Civili, accuſationem ſequitur ſupplicium; cui, cum ſit vis, nemo obligatur non reſiſtere. Idem verum eſt de accuſatione eorum quorum condemnatione conjicimur in Miſeriam, quales ſunt Pater, Vxor, aliique Neceſſarii; teſtimonium enim eorum, utpote invitùs dictum à Naturâ ipsâ corrumpi præſumendum eſt, neque ergo recipiendum. Neque accuſationes expreſſæ per tormenta pro teſtimoniis habendæ ſunt: Tormenta enim explorationi tantùm inſerviunt, & quicquid tortus confitetur, ad relaxationem cruciatuum ſpectat, non ad torquentium inſtructionem. Sive enim verâ ſive falsâ confeſſione ſe expediat, Iure id facit, Iure inquam vitam propriam conſervandi.

Verba per ſe (ut ante dixi) homines ad Pactorum præſtationem conſtringendi vim non habent. Duo autem ei rei auxilia tantum ſunt, nimirum Metus Damni à violatione Pacti, vel quia fallere (ut ſignum Impotentiæ) dedignentur. Poſterior hæc cauſa Generoſitas adeo rara eſt, ut in rationes venire non debeat. Solus Metus conſiderandus eſt, iſque duorum generum, quorum alter eſt Metus Potentiarum inviſibilium, alter Metus Potentiæ humanæ; & prior quidem Metus eſt majoris Potentiæ; poſterior autem major Metus. Metus prior à ſuâ cujuſque Religione eſt, ineratque hominibus ante omnem Societatem Civilem. Poſterior Metus cum Civitatibus natus eſt; ſed ad cogendos homines ad Pactorum præſtationem non ſufficit. In conditione enim Naturæ differentia Potentiarum non diſcernitur, niſi per eventum Belli. Itaque ante Societatem Civilem, & quoties Societas Civilis per Bellum interrumpitur, nihil eſt, quo Pacta confirmari contra Cupiditates hominum meliùs poſſunt, quam Metus Agentis inviſibilis, quem vocant omnes Deum, diverſis Ritibus adorantes. Ad firmanda ergo Pacta Paciſcentibus neceſſarium viſum eſt, ut per Deum quem metuebant Pacta ſua ſe præſtituros eſſe jurarent. Iuramentum autem eſt *Promiſſioni adjuncta formula Orationis, quâ qui promittit, niſi promiſſum præſtiterit, Deum Vltorem invocat.* Formula apud Romanos hujuſmodi erat, *Mactet me Iupiter, ſicut ego mactô hanc beſtiam*; & apud nos, *Hoc faciam ita me juvet Deus.* Atque hæc facie-

faciebat cum Ceremoniis Ritibuſque unuſquiſque Religionis propriæ, ut tantò magis à Iuramenti violatione deterreretur.

Conſtat hinc, Iuramentum aliâ formâ juratum, quàm quæ eſt ſecundum Religionem Iurantis, infirmum eſſe. Conſtat item Iuramentum non eſſe, niſi per Deum Iurantis. Quamquam enim Ethnicorum aliqui per Reges ſuos Iurare ſoliti ſunt, ſimul tamen intelligi Divinum illis honorem à ſe tribui voluerunt. Iuramenta autem illa non requiſita, ſed voluntaria, frequenter jurata, Iuramenta propriè dicta non ſunt, ſed Nominis Divini abuſio, nata ex pravâ conſuetudine omnia nimium vehementer aſſerentium.

Conſtat denique, quòd Obligationi, à Iuramento nihil additur. Pactum enim, ſi licitum ſit, obligat per vim Legis Naturalis ſine Iurejurando; ſin illicitum ſit, ne addito quidem Iurejurando obligare poteſt.

## CAPVT XV.

### *De Legibus Naturæ aliis.*

A Lege Naturæ, quæ impedientia Pacem humanam Iura relinqui jubet, ſequitur Lex Naturæ tertia, *Præſtanda eſſe Pacta.* Nam atque eo Ius in omnia fruſtra deponitur, manetque omnium contra omnes Bellum.

Atque in hac Lege conſiſtit natura Iuſtitiæ. Vbi enim non præceſſit Pactum, ibi Ius nullum eſt translatum, ſed omnia omnium ſunt. Nihil ergo eſt Injuſtum. Manifeſta hinc eſt Injuſtitiæ Definitio, *Injuſtitia eſt Pactorum non Præſtatio*, ſive (quod idem eſt) *Fidei datæ Violatio.* Iuſtum autem eſt, quod Injuſtum non eſt.

Quoniam autem Pacta Fidei mutuæ (ut ante oſtenſum eſt) propter Metum unius, ne alter fallat, invalida ſunt, etſi origo Iuſtitiæ ſit Pactum, Pactum tamen non præſtare, ubi cauſa Metus ſublata non eſt, non eſt Injuſtitia. Sublata autem non eſt, manente Iure omnium in omnia. Vocabula ergo *Iuſtum* & *Injuſtum* ante Potentiam Civilem, quæ Violationem Pactorum ulciſci poſſet, & cuique Proprietatem ſuam Pactis acquiſitam ſtabilire, uſurpata non fuerunt. Idem intelligitur ex receptâ in Scholis Iuſtitiæ Definitione, *Iuſtitia eſt Voluntas, conſtans ſuum cuique tribuendi.* Nam ubi *Suum* non eſt, id eſt, ubi *Proprium* non eſt, ibi *Injuſtum* nihil eſt; & ubi *Civitas* non eſt, nihil eſt *Proprium.* Iuſtitiæ autem eſſentia conſiſtit in Præſtatione

Pacto-

Digitized by Google

Pactorum, quæ tunc valida eſſe incipiunt, quando conſtituta eſt Civitas; Itaque Civitas, Proprietas Bonorum, & Iuſtitia ſimul nata ſunt.

Dixit Inſipiens, Non eſt Iuſtitia. Conſervationis ſuæ ſinguli & ſoli curam gerunt. Rationis ergò eſt, ut faciant ſinguli, quicquid eò conducere ſibimet ipſis videbitur, id eſt, Pacta facere vel non facere, cuſtodire vel non cuſtodire arbitrio ſuo. Pacta facere licitum eſſe non negat, nec obſervationem eorum Iuſtitiam vocari, Violationem Injuſtitiam. Sed Injuſtitiam (ſublato timore Dei) conſiſtere aliquando poſſe dicit cum rectâ Ratione. Regnum (inquit) Dei acquiritur Violentia; quid ſi ab homine acquiri poſſit per Violentiam injuſtam, anne contra rectam Rationem eſſet, cum impoſſibile eſſet, ut inde ullum ſibi malum, ſed ſummum bonum ſequeretur? Si contra Rationem non eſt, quomodò contra Iuſtitiam eſt? At hujuſmodi ratiocinatione ortum eſt, ut ab aliquibus Scelera proſpera Virtutes exiſtimatæ ſint; utque Fides, regnandi ſaltem causâ violanda eſſet. Crediderunt Ethnici, Saturnum cœlo expulſum à Iove eſſe, qui Iovem tamen Injuſtitiæ ultorem exiſtimaverunt. Etiam, Iurisprudentium noſtrorum aliqui hæredem Regni, etſi Proditor ſit, ſtatim ac moritur Rex, in Regnum ſuccedere debere. Hujuſmodi facinora quocunque nomine appellata contra Rationem (inquit) non ſunt; quia omnes omnium Actiones voluntariæ tendunt naturaliter ad bonum ſibimet ipſis, & maximè rationales ſunt, quæ eò maximè tendunt. Verumtamen ratiocinatio hæc, utcunque ſpecioſa, falſa eſt.

Quæſtio enim non eſt de Promiſſis mutuis in conditione hominum naturali, ubi nulla eſt Potentia cogens; Nam ſic Promiſſa illa Pacta non eſſent; ſed exiſtente Potentiâ, quæ cogat, & alter promiſſum præſtiterit, ibi quæſtio eſt, an is, qui fallit cum Ratione, & ad bonum proprium congruenter fallat. Ego verò contra Rationem, & imprudenter facere dico. Primò enim in Civitate, ſi quis id faciat, quod (quantùm Proſpici, & Ratione intelligi poteſt) ad ſuam ipſius tendit deſtructionem, quanquam improviſum aliquod accidat, quod eventum felicem efficiat, factum nihilominus fuiſſe imprudenter, quia improviſum. In conditione autem naturali, ubi unusquiſque uniuscujuſque hoſtis eſt, ſine ope Sociorum ſecurè vivere nemo poteſt. Hominem autem, qui Pacta fallere Rationis eſſe putat, in Societatem (quæ mutuis Pactis ad ſingulorum defenſionem initur,) quis (niſi per inſcitiam) admittet; aut admiſſum retinebit? Quare, aut ejectus peribit, aut quod ejectus non ſit, alienæ debebit inſcitiæ, quod eſt contra rectam Rationem. Etiam ipſa Regni Cœleſtis

per Injuſtitiam acquiſiti Suppoſitio ridicula eſt; per ſolam enim Iuſtitiam acquiri poteſt.

Præterea, Suppoſito quod Regnum acquiſitum ſit per Rebellionem, etiam ſic contra rectam Rationem acquiſitum erit; tum quia ſucceſſus tales ab initio incerti ſunt, tum quia exemplo ſuo docentur alii tantundem audere contra ipſos. Pactorum ergo obſervatio, Rationis præceptum eſt, id eſt, Lex Naturalis.

Sunt alii, qui Præcepta, quæ ad conſervandam vitam præſentem conducunt, Leges Naturæ eſſe negant, ſed illa quæ ducant ad felicitatem Vitæ æternæ; ad quam conducere aliquando dicunt Pactorum violationem, quæ violatio propterea Iuſta eſt. Atque hi ſunt, qui Pietatis opus eſſe dicunt, Reges ſuos prætextu Religionis Bello perſequi, deponere & interficere. Sed quoniam ſtatûs humani poſt mortem Scientia nulla eſt, ſed tantummodo Fides, hominibus certis habita, dicentibus ſe id Scire ſupernaturaliter, vel accepiſſe ab aliis ſupernaturaliter ſcientibus, & ſic alii ab aliis aſcendendo, Violatio Pactorum juxta illorum ſententiam non Legis Naturalis, ſed ſupernaturalis violatio eſt. Legem autem ſupernaturalem habemus nullam præter Scripturam Sacram. Ea autem Obedientiam Regibus præſtare, & Pacta obſervare paſſim præcipit.

Alii rurſus, Pacta obſervanda eſſe concedunt, præterquàm cum Hæreticis. Sed hoc quoque iniquum eſt. Nam ſi vitium Perſonæ ſatis cauſæ ſit Pacti violandi, ſatis etiam cauſæ debebat eſſe non Paciſcendi.

Iuſtum & Injuſtum vocabula, aliud *Hominibus*, aliud *Actionibus* attributa ſignificant. Hominibus attributa Morem vel Habitum ſignificant, ut Virtutem aut Vitium. Sic Homo cui conſtans eſt voluntas Ius ſuum unicuique tribuendi, etſi Actiones ejus aliquando Injuſtæ fuerint, ipſe tamen Iuſtus eſt, modo Iuſtitiam amet, vel quod Injuſte fecerat, etiamſi clam ſit, ipſe damnet, factum nollet, damnum, ſi quod factum ſit, reſarciat quantum poteſt. Injuſtus contra eſt, qui Iuſtitiam negligit, etſi Metu, vel alia causâ ſiniſtrâ nemini unquam Injuriam feciſſet; Id quod Iuſtitiam veram & facere, & condire ſolet, & eſt Animi generoſitas quædam quicquam fraudi & perfidiæ deberi dedignantis. Iuſtitiæ autem Actiones denominant hominem (non *Iuſtum* ſed) *Inſontem*; ut contra Injuſtitiæ Actiones, id eſt Injuriæ, non *Injuſtum*, ſed *Sontem*.

Præterea, Injuſtitia Hominis eſt Animi ad Injuriam faciendam Habitus, Injuſtum faciens etiam ante quàm facta ſit Injuria propter voluntatem faciendi. Sed Injuſtitia Actionis Perſonam aliquam affectam

Digitized by Google

ctam Injuria ſupponit, nempe illum, qui cum pactum eſt. Itaque contingit aliquando Injuriam alius, Damnum quod ab Injuriâ eſt, alius facit, ut quando Dominus debitam alicui ſolvere pecuniam ſervum juſſerit, ſi Servus non fecerit, Injuria quæ Creditori fit à Domino eſt, quæ Domino fit, à Servo eſt; non enim Servus, ſed Dominus cum Creditore pactus eſt. Similiter, in ſtatu Civili, debita ſibi remittere homines privati poſſunt; ſed Latrocinia non item, quia ſunt quaſi debita publica, ita ut Injuriæ factæ ſint Civitati.

Quod Volenti fit, Injuria non eſt. Nam niſi Pactum ſit, ut non faceret, Injuria eſſe non poteſt; ſi Pactum ſit, tollitur Obligatio per Voluntatem Obligantis, id ejus quicum pactum eſt.

Iuſtitia Actionum dividitur à Scriptoribus in Commutativam & Diſtributivam; quarum priorem dicunt in proportione Arithmeticâ, poſteriorem in Geometricâ conſiſtere; ita ut Commutativam in rerum commutandarum Æqualitate quoad pretium, Diſtributivam in Beneficiorum æqualiter merentibus æquali Diſtributione conſiſtere dicant; quaſi pluris vendere quàm emimus Injuſtum eſſet. Pretium omnium rerum Contrahentium appetitu æſtimatur, pretiumque Iuſtum eſt in quod ambo Emptor & Venditor conſentiunt. Meritum autem (præterquam quod in Contractibus qui prior præſtat, ut alter quoque præſtet pòſt, Mereri dici poſſit) non ex Iure, ſed ex Gratiâ eſt. Diſtinctio ergo illa, illo quo exponi ſolet ſenſu, bona non eſt. Iuſtitia Commutativa, propriè eſt Iuſtitia Contrahentium, id eſt, Conſervatio pactorum de Venditione & Emptione, de mutuò Datione & Acceptione; de Conductione; de Commutationibus, aliiſque Actibus Contrahentium.

Iuſtitia autem Diſtributiva eſt Iuſtitia Arbitri, qui (quia Fides ei adhibetur) ſi Fidem ſervat, utrique parti quod ſuum eſt Diſtribuit; & alia non eſt quam Æquitas.

Vt ab antecedente Pacto Iuſtitia, ita ab antecedente Gratia dependet Gratitudo, quæ eſt Lex Naturalis quarta, & comprehendi poteſt hac Formulâ: *Qui Beneficium gratis datum accipit, conari debet, ne danti juſta cauſa ſit Beneficii dati pœnitendi.* Nemo enim dat niſi reſpiciens ad Bonum ſibi, propterea quòd omnis Actionis Voluntariæ finis Bonum volenti eſt; quod Bonum ſi fruſtra expectandum eſſet, homines ſcierint, nullum erit Benefaciendi initium, neque Confidentiæ mutuæ, neque mutui Auxilii, neque Reconciliationis inter inimicos. Manebunt ergo in conditione Belli. Quod eſt contra Legem Naturæ primam, quæ Pacem quærendam eſſe dictat.

Lex Naturæ quinta eſt, ut *Vnuſquiſque ſe commodum cæteris præſtet.*



Digitized by Google

Quod ut intelligatur, conſiderandum eſt, eſſe in hominum ad Societatem aptitudine Ingeniorum diverſitatem, à diverſitate Paſſionum ortam, non diſſimilem ejus, quam videmus in congeſtis ad Domum ædificandam lapidibus. Sicut enim Lapis, qui propter aſperitatem & figuræ irregularitatem plus loci proximis adimit quàm ipſe implet, neque propter duritiem complanari poteſt, ab ædificantibus ut inutilis & moleſta abjicitur: Ita etiam homo, qui propter aſperitatem Ingenii de rebus contendit, ſibi quidem ſuperfluis, vicina autem neceſſariis, nec (propter Affectuum contumaciam) corrigi poteſt, è Societate ejiciendus eſt. Cum enim unuſquiſque, Naturæ non modò Lege, ſed etiam neceſſitate, Conſervationem propriam, & quæ ad eam neceſſaria ſunt conari intelligitur; is qui ob ſuperflua repugnat, Belli ſequuturi reus eſt, facitque contra Legem Naturæ primam.

Lex Naturæ ſexta eſt, Vt *Vnuſquiſque acceptâ temporis futuri Cautione, præteritas Injurias pœnitentibus & petentibus condonet.* Nam condonare alicui Injuriam, nihil aliud eſt, quàm Pacem petentibus Pax conceſſa; Quæ tamen perſeverantibus in Inimicitia, non eſt Pax, ſed Metus. Pœnitentibus autem non conceſſa, ſignum eſt Animi à Pace alieni, & proinde contra Legem Naturæ.

Septima eſt, *In Vltionibus non reſpiciendum eſſe ad magnitudinem Mali præteriti, ſed ad magnitudinem Boni naſcituri.* Lege hac vetitum eſt pœnam alio conſilio infligere, quàm ut qui peccavit emendetur, vel moneantur qui vident ut caveant. Sequitur enim Lex hæc ex præcedente, quæ, quando cautum eſt de futuro, præteriti veniam dare jubet. Vlciſci enim, niſi ad futurum Bonum dirigatur, ἐπιχαιρεκακία eſt; id eſt, de Malo alieno vanus & inutilis triumphus; & proinde contra Rationem, & Legem Naturæ, quæ de Vanis & Superfluis contendere prohibet, Violatio Legis hujus *Crudelitas* appellatur.

Quoniam autem Odii & Contemptus ſigna omnia ad Pugnam accendunt, octavo loco pro Lege Naturali ponimus, *Ne quis alium Facto, Verbo, Vultu aut Geſtu Odiſſe vel Deſpicere ſe ſignificet.* Lege hac prohibetur Contumelia.

Quæſtio de Ordine inter homines in Conditione Naturali nulla eſt. Diſtinctio illa introducta eſt à Lege Civili. Scio Ariſtotelem lib. 1. Politicorum quaſi Principio uti, Eſſe alios à Naturâ factos ad Imperium, nimirum, Sapientes (id eſt, ut innuere voluit Philoſophos, qualis ipſe erat) alios ad Serviendum (nempe homines corporibus & ingenio duris) quaſi Dominium & Servitus non à conſenſu hominum, ſed à differentiâ Ingeniorum originem habuerint; id quod

quod non modo contra Rationem, ſed etiam contra Experientiam eſt. Quis enim ita ſtultus eſt, ut ſibi ab aliis imperari mallet, quàm à ſeipſo? Etiam quando vi contenditur inter illos qui habentur Sapientes, & illos qui ſunt Robuſti, priores illi, rarò aut nunquam victoriâ potiuntur. Si ergo homines Naturæ æquales fecit, agnoſcenda eſt æqualitas. Sed ſi inæquales fecit, quia tamen unuſquiſque unicuique æqualem ſe eſſe putat, Pax niſi æqualibus conditionibus non habebitur. Admittenda ergo eſt Æqualitas, & Lex Naturæ nona eſt *Homines omnes inter ſe Naturâ æquales eſſe.* Hujus Legis violatio *Superbia* eſt.

Ex hac Lege ſequitur decima, *ut in Pace ineundâ nemo reſervari ſibi poſcat Ius aliquod, quod cuiquam cæterorum reſervatum nolit.* Cum enim vitæ conſervandæ causâ, ſicut deponi Iura quædam Naturalia, ita retineri quædam neceſſarium eſſet, nempe Ius proprii corporis curandi, Igne, Aquâ, Aëre *fruendi*, cæteriſque ſine quibus Homo vivere non poteſt; ſi jam plus retinere Iuris poſtulat, aliquis, quàm aliis libenter conceſſum vellet, facit ille contra Legem præcedentem. Hujus Legis violationem Græci πλεονεξίαν, Latini *Arrogantiam* dicunt.

Si in controverſiâ Iuris Sententia alicujus Arbitri fidei permittatur, Lex Naturæ eſt, undecima, *ut in utramque partem æquus ſit.* Nam abſque eo finiri Lites non poſſunt. Qui ergo Æquus non eſt, Litigantibus quantum in eo eſt Arbitria & Iudicia, & per conſequens Pacem ipſam tollit, contra Legem Naturæ primam.

Ex hac Lege ſequitur duodecima, *Quæ Dividi non poſſunt, eorum uſum communem eſſe; idque, ſi fieri poteſt, & quantitas rei patiatur, ſine reſtrictione; alioqui numero utentium proportionaliter.* Diſtributio enim æqualis aliter eſſe non poteſt.

Sunt autem quædam res, quarum neque Diviſio, neque Vſus communis eſſe poteſt. De his Lex Naturæ ſtatuit decimatertia, ut *Ius integrum*, vel (ſi uſus alternus placet) *poſſeſſio prima Sorte determinetur.*

Sortium duo ſunt genera, *Arbitrarium* & *Naturale.* Arbitrarium in quod conſentiunt Partes. Naturale eſt, aut Primogenitura, aut prima Occupatio.

Itaque *quarum rerum neque Diviſio eſt, neque Vſus communis, ea res vel primi Occupantis, vel Primogeniti ſunt*, Sorte *acquiſitæ*: Quæ eſt Lex Naturæ decima quarta.

Lex Naturæ decima quinta eſt, *Vt Pacis Mediatoribus ire & redire tutò liceat.* Lex enim quæ dictat Pacem quærendam eſſe, ut finem, dictat quoque Mediatorum protectionem, ut Viam.



Digitized by Google

Quoniam autem inter eos qui Leges Naturales obſervant, quæſtiones naſci poſſunt, primò, an factum ſit; ſecundò (ſi factum eſt) utrum Iure an Injuriâ; quarum prima dicitur controverſia Facti, ſecunda controverſia Iuris; niſi Litigantes in ſententiâ alicujus tertii acquieſcere mutuò paciſcantur, Bellum manet. Tertius autem *Arbiter* dicitur. Itaque Lex Naturæ decimaſexta eſt *in Sententia Arbitri acquieſcere*.

Quoniam autem Vnuſquiſque in omni Actione ſuâ reſpicere ſolet ad Bonum ſibi, *Arbiter idoneus in cauſâ propria nemo eſt*. Quæ eſt Lex Naturæ decimaſeptima.

Propter eandem cauſam, *pro Arbitro recipiendus nemo eſt in controverſiâ quacunque, cui Lucrum, Dignitas vel Voluptas à Victoriâ partis alterutrius manifeſtè oritura eſt*. Corrumpitur enim talis Arbiter à Naturâ humanâ. Quæ eſt Lex Naturæ decimaoctava.

Decimanona Lex Naturæ eſt, *in quæſtione Facti judicandum eſſe ſecundùm Teſtes*. Litigantium enim uni credere potiùs, quàm alteri contra Æquitatem eſt, nempe Legem Naturæ undecimam.

Atque hæ Naturæ Leges ſunt, quæ conducunt ad multitudinem hominum in Pace conſervandam. Aliæ autem res ſunt, quæ ad ſingulorum deſtructionem tendunt, ut omne genus Intemperantiæ. Sed quia Naturam individuam ſpectant, nec ad inſtitutam doctrinam pertinent, omittantur.

Eſt hæc, dicet aliquis, Legum Naturalium deductio ſubtilior, quàm ut intelligi ab omnibus poſſit, quorum maxima pars alimentis ſtudet, aut voluptatibus. Ne tamen etiam tardiſſimis excuſationi locus relinquatur, contraxit eas Scriptura Sacra in unam eamque brevem & perſpicuam ſententiam, *Quæcunque vultis facere vobis homines, id facite illis*; & Philoſophi, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*. Quare ad totam Legem Naturalem perdiſcendam, aliâ re opus non eſt, quàm ut Actiones alienas cum noſtris penſitantes, in alteram lancem transferamus, ne Paſſiones propriæ ponderi fortè aliquid addiderint.

Leges Naturales obligant in *Foro interno*, id eſt, earum transgreſſio, non Crimen propriè, ſed Vitium dicendum eſt. Sed in *Foro externo* non ſemper obligant. Nam qui illas obſervaret tunc, quando à cæteris contemnuntur, cæteris præda eſſet, contra fundamentum omnium Legum Naturalium, nempe Naturæ conſervationem. Attamen, quando de earundem obſervatione à cæteris cautum eſt, tunc is, qui eas non obſervat, Bellum, non Pacem quærit.

Legem omnem, in Foro interno obligantem, Factum violat non modò

modò Legi contrarium, ſed etiam congruum, ſi contrarium putet is qui facit. Quanquam enim Actio ipſa fuerit ſecundùm Legem, Voluntas contra erat. Nam in Foro interno ſolus Animus Reus fit.

Eædem Leges, quia ad Velle tantùm obligant, Velle inquam conſtanter, & ſincere, faciles obſervatu ſunt; ſolus Conatus ſufficit. Qui illas obſervare quantùm poteſt conatus eſt, obſervavit, & Iuſtus eſt.

Legum Naturalium Scientia vera & ſola, Ethica eſt. Ethica autem aliâ non eſt, præter Scientiam earum rerum quæ in Congreſſibus & Societate hominum, bonæ vel malæ ſunt. Bonæ autem & Malæ dicuntur eædem res à diverſis hominibus, propter hominum Appetitus, Averſiones, Conſuetudines & Doctrinas diverſas diversè; & quandoque ab eodem homine, propter mutationem Voluntatis eadem res modò bona modò mala appellatur.

Inde autem oriuntur Diſputationes, Controverſiæ, & tandem Bellum. Quamdiu ergo homines privati Boni & Mali menſuram faciunt, tamdiu homines ſunt in conditione Belli omnium contra omnes. Pacem ergo bonam eſſe confitentur, quæruntque omnes. Itaque Media ad Pacem neceſſaria bona eſſe negari non poteſt. Sunt autem illa, Iuſtitia, Gratitudo, Modeſtia, Æquitas, & cæteræ Leges Naturæ. Bona igitur Moralia ſunt, id eſt, Virtutes; & his contraria Mala, id eſt, Vitia. Scientia autem Virtutum & Vitiorum eſt Philoſophia Moralis. Doctrina ergo de Legibus Naturæ Vera eſt Ethica. Scriptores Ethici, etſi eaſdem agnoſcant Virtutes, atque eadem Vitia; in quo tamen conſiſtit Bonitas Virtutis, & quare laudabilis ſit non videntes, Virtutes alias non agnoverunt quàm Paſſiones, ſed Mediocres; quaſi Fortitudo, non cauſa, ſed gradus Audendi; & Liberalitas, non cauſa, ſed quantitas dati eſſet.

Dictamina hæc Rationis nomen quidem obtinuerunt Legum; ſed improprie dictarum. Sunt enim de iis rebus quæ ad Conſervationem hominum conducunt tantùm Theoremata. Lex autem propriè dicta, eſt Vox Imperantis, vel prolata, vel ſcripta, ita ut omnes qui obedire tenentur, ſciant vocem ejus eſſe.

## CAPVT XVI.

### *De Perſonis & Authoribus.*

PErſona eſt *is qui ſuo vel alieno nomine Res agit*. Si ſuo, Perſona *Propria*, ſive Naturalis eſt; ſi alieno, Perſona eſt ejus, cujus Nomine agit *Repreſentativa*. Perſonam Græci vocant πρόσωπον, quod ſignificat

Digitized by Google

cat Faciem hominis Naturalem. Sed à Latinis Perſona frequentiſſimè ſumitur pro Facie Fictitiâ, quæ & *Larva* dicitur, quali utebantur in theatris Hiſtriones. A Theatro autem in Forum tranſlata eſt, etiam ſine Larvâ; adeo ut Perſona tum in Theatro, tum in Foro idem ſignificaret quod Actor; & Perſonam alicujus gerere aut ſuſtinere diceretur ille, qui Nomine cujuſcunque (etſi ſine Larvâ) Partes ageret. Atque eo ſenſu utitur vocabulo *Perſona* Cicero ad Atticum, ubi dicit, *Vnus ſuſtineo* tres Perſonas, Mei, Iudicis, & Adverſarii. Itaque Deputati, Procuratores, Proreges, aliique qui aliorum negotia faciunt, eorum Perſonæ ſunt Repræſentativæ.

Verba & Facta Repræſentantium, ab iis quos Repræſentant aliquando pro ſuis agnoſcuntur; tunc autem Repræſentans Actor, Repræſentatus Author dicitur, ut cujus authoritate Actor agit. Qui autem in quæſtione de Bonis & Poſſeſſionibus, Dominus; in quæſtione de Verbis & Actionibus, Author appellatur. Et ut Ius habendi, Dominium, ita Ius agendi, Authoritas dicitur.

Si ergo Actor Paciſcatur per Authoritatem ſibi datam, Authorem obligat, & Pacti conſequentiis omnibus ſubjicit, tanquam ſi in Perſonâ ſuâ propriâ Pactus eſſet. Omnia ergo quæ de naturâ Pactorum Capp. 14. & 15. dicta ſunt, vera etiam ſunt, ubi Pacta fiunt per Perſonas Repræſentativas, ſed ſecundùm Authoritates ſibi conceſſas.

Itaque qui cum Actore Paciſcitur, cujus Authoritatem neſcit, proprio id facit periculo. Nemo enim Pacto obligatur, cujus ipſe non ſit Author. Quando ergo aliquis contra Legem Naturæ, Authoritate alienâ facit Actor, non Actor, ſed Author Legem violat. Actio quidem contra Legem eſt, ſed non Actoris, ſed Authoris Actio eſt; quia Legem violaſſet Actor ſi non feciſſet, cum facere Pactus eſſet.

Qui cum Actore, Authoritatis illi conceſſæ inſcius, verbo ejus credens Paciſcitur, niſi Authoritatem Actor rogatus oſtendat, non eſt ulteriùs obligatus. Pactum enim ſine Authoritate invalidum eſt. Sin qui Pactus ſit aliam cautionem non expectabat præter Actoris Verbum, tum cum Paciſcebatur, Pactum contra Actorem valet, quia ſe Authorem fecit. Et ſic, ubi Authoritas manifeſta eſt, Author; ubi ficta eſt, Actor obligatur.

Paucæ res ſunt, quarum non poſſunt eſſe Perſonæ. Quamquàm enim Perſona ſit per Naturam aliquid quod intelligit, id tamen cujus Perſona geritur non ſemper neceſſariò ita eſt. Itaque rei Inanimatæ, ut Eccleſiæ, Noſocomii, Pontis Perſona geri poteſt à Rectore vel Curatore aliquo. Authores autem res Inanimatæ eſſe non poſſunt;

verùm

Digitized by Google

verùm Rectores & Curatores qui gerunt Perſonam rerum Inanimatarum, agent per Authoritatem eorum, quorum eſt Dominium illarum. Perſonæ ergo ejuſmodi extra Statum Civilem non exiſtunt.

Infantis, & ejus qui mentis compos non eſt, Perſona geri poteſt per Tutorem; qui tamen dum Infans mentis impos eſt, Author non eſt, niſi per conceſſionem Civitatis. Authoritas enim Tutoribus & Curatoribus dari non poteſt niſi Iure Civili.

Idoli, id eſt meri figmenti, quales erant Dii Gentium, Perſonæ fuere conſtitutæ, quæ Bona Mobilia & Immobilia, & Iura tenuerunt Idolis conſecrata. Idolum autem, cum ſit nihil, nullius rei Author eſſe potuit. Authoritatem dederunt Civitates.

Etiam Dei veri Perſona geritur, & geſta eſt. Mundum enim in propriâ Perſonâ creavit. In redimendo genere Humano Perſonam Dei geſſit Ieſus Chriſtus. In Electis ſanctificandis ejuſdem Dei Perſonam geſſit Spiritus Sanctus; Id quod docemur in Catechiſmo publico, nempe, *Credere in Deum Patrem qui creavit Me & totum Mundum; & in Deum Filium qui redemit Me & totum genus Humanum, & in Spiritum Sanctum qui Sanctificavit Me & omnem Electum Populum Dei.*

Etiam plurium hominum fit una Perſona, quando repræſentatur ab uno, qui habet à Singulis Authoritatem. Non enim Repræſentati, ſed Repræſentantis Unitas eſt, quæ Perſonam facit eſſe Unam; neque Unitas alio modo in Multitudine intelligi poteſt.

Quoniam autem Multitudo Naturaliter non Unum aliquod, ſed Multi ſunt; non Unus, ſed Multi, nempe Singuli, Authores ſunt eorum quæ dicit vel facit Actor, qui eſt Perſona ipſos Repræſentans. Unuſquiſque enim eorum communi Actori ſuo Authoritatem tribuit ſuam. Sin Authoritas finita ſit quæ tribuitur, Author quiſque eſt illarum ſolummodo Actionum quæ in Mandatis continentur.

Si Actor, ſeu Perſona non ſit Unus homo, ſed Cœtus hominum, tunc Vox partis Majoris accipienda eſt pro Voce Perſonæ. Nam ſi Pars Minor pronuntiet (exempli causâ) Affirmativè, Major Negativè, Voces Negativæ abundantes, ut quibus non contradicitur, Perſonæ, id eſt, Omnium Vox eſt; Nam alioqui (contra Naturam) Perſona Muta eſſet.

Si Perſona Repræſentans ex pluribus conſtet numero paribus, præſertim parvo, continget ſæpenumero (Negationibus & Affirmationibus ſe mutuò extinguentibus) Perſonam fieri Mutam & proinde inutilem, & Agendi incapacem. Poteſt tamen fieri ut Voces contradictoriæ, eædemque æquales numero, quæſtionem determinent; ut



Digitized by Google

in Accuſationibus, eo ipſo Reum abſolvunt quod condemnare eum propter voces æquales non poſſunt; at contra non abſolvere, non eſt condemnare. Idem contingeret deliberantibus utrum aliquid ſtatim faciendum ſit, an in aliud tempus differendum. Eo enim quod præſentem executionem non decernunt, decernunt dilationem.

Porro, ſi numerus impar ſit, ut tres, vel plures; ſiquidem vox unius tolleret voces reliquorum contradictorias, numerus ille Perſona non eſſet, propter diverſitatem opinionum & appetituum in rebus multis & maximi momenti. Muta enim eſſet & ad Agendum inepta.

Authorum duo ſunt genera. Sunt enim alii ſimpliciter Authores; de quibus modò dictum eſt. Alii conditionaliter tantùm; ut qui Pactum præſtare in ſe recipit, ſi is qui Pactus eſt, ante conſtitutum diem non præſtiterit. Atque hi, quamquam Fidei habendæ Authores ſunt, aliis tamen nominibus pro variis Actionum generibus vocitantur, ut Fideijuſſores, Sponſores, Prædes, Vades.

DE

Digitized by Google

# DE CIVITATE SIVE REPVBLICA.

## CAPVT XVII.

### *De Cauſa, Generatione, & Definitione Civitatis.*

QUod homines Libertatis & Dominii per naturam amatores, ex præſcripto (ut fit in ſtatu Civili) vivere voluerunt, Finis & Cauſa fuit cura conſervationis ſuæ Vitæque commodioris, id eſt, ut è conditione miſera Belli omnium contra omnes exirent, quæ conditio Libertati naturali (propter paſſiones humanas) neceſſariò tunc adhæret, quando nulla extat potentia viſibilis quæ paſſiones illas terrore pœnarum temporare poſſit, legesque naturales, & pacta obſervari faciat. Leges enim naturæ (ut Iuſtitia, Æquitas &c.) & uno verbo, *Facere aliis quod fieri vellemus nobis*, abſque metu Potentiæ coactivæ, paſſionibus naturalibus (quales ſunt *Ira*, *Superbia*, *Cupiditaſque*, omnis) contrariæ ſunt.

Exitum autem è conditione Belli omnium contra omnes Leges & Pacta, per ſe præſtare non poſſunt. Verba enim ſunt, dumque verba tantùm ſunt, non timentur, ideoque ad ſecuritatem hominum per ſe ſine armis inutilia ſunt. Itaque Leges (quas qui obſervare, aliis obſervantibus, conatus eſt, obſervavit) quoties potentiæ cogentis metus abeſt non obligant, neque impediunt, quin ſecuritatem ſuam à viribus & artibus propriis petere unicuique licitum ſit. Idem etiam docent hiſtoriæ veteris Græciæ, ubi cum nulla eſſent (præter paterna) Imperia, latrocinium mari terraque quæſtus non modo licitus, ſed etiam (à crudelitate, & ab agri colendi inſtrumentis abſtinentibus) honorificus erat. Quod autem fecerunt tunc Familiæ parvæ, id nunc faciunt Civitates, id eſt Familiæ magnæ, dominia ſua ſecuritatis cauſa, ad omnem periculi vel invaſionis hoſtilis ſuſpicionem augentes; & tum hoſtes, tum eos qui hoſtibus auxiliaturi videntur, quantum poſſunt vi & aſtu debellant aut debilitant; idque, quia aliter ſecuri eſſe non poſſunt, juſtè.



Digitized by Google

Neque ſecuritatem quam quærunt præſtare poteſt paucorum hominum inter ſe conſpiratio, quia in parvis numeris parva Sociorum acceſſio ad certam ſufficit victoriam, animoſque addit aggreſſoribus. Multitudo autem quæ ſecuritatis ſuæ ſpem præſtare poteſt, numero non certo, ſed cum viribus hoſtium comparato determinatur, ut major ſit quam ut exceſſus tanti ei tam conſpicui momenti ad Bellum finiendum ſit, ut hoſtis ad aggrediendum provocetur.

Sit autem multitudo quantacunque, ſi tamen actiones eorum Iudiciis & Arbitriis multorum gubernentur, nullam inde expectare poſſunt ſecuritatem, neque contra communem hoſtem, neque contra injurias alter alterius. Diſſentientes enim inter ſe de Virium uſu non ſibi mutuò auxiliaturi ſunt, ſed oppoſitis conſiliis vires ad nihilum reducturi. Vnde non modo à communi hoſte facile ſuperantur, ſed etiam de commodis propriis inter ſe Bello certaturi ſunt. Siquidem enim hominum numerus magnus, ſine Potentia communi quæ poſſet omnes cogere, in Æquitatem cæteraſque Leges Naturæ obſervandas conſentire ſupponeretur, idem etiam de toto genere humano ſupponendum eſſet, itaque Regimine Civili omnino opus non eſſet, victuris ſcilicet hominibus in Pace, & ſine Dominis.

Neque ad ſecuritatem (quam perpetuam eſſe volunt) ſufficit, ut gubernentur pro certo tantùm & determinato tempore, ut in uno prælio, vel Bello uno. Etſi enim (per conatum unanimem) hoſtem vincant, poſtea tamen, ſi communem hoſtem non habeant, vel ſi alii hoſtem, alii amicum, eundem putent, Societas neceſſariò diſſolvetur, & propter voluntatum differentias, inter ſeipſos Bellum renovabitur.

Sed ſunt, inquiet aliquis, Animalia quædam bruta, ut Apes, & Formicæ quæ pacificè in eodem Alveari, & in eadem Formicaria inter ſe vivunt, habenturque ab Ariſtotele pro Animalibus Politicis, reguntur que ſuo unumquodque Iudicio & Appetitu, idque ſine uſu Sermonis quo ſignificare alius alii poſſit, quid ad utilitatem communem conducere, vel non conducere exiſtimant. Quid ergo impedit quo minùs homines idem faciant? Ad hoc reſpondeo.

Primò, Quod Homines inter ſe de Honoribus & Dignitate perpetuò contendunt; ſed Animalia illa non item. Itaque inter homines Invidia, Odium, Bellum, propter eam (inter alias) cauſam ſæpe naſcitur; inter illa rariſſimè.

Secundò, Inter Animalia illa bonum Publicum & Privatum idem eſt. Ergo ad bonum Privatum dum naturaliter feruntur, ſimul procurant Bonum Commune. Homini autem in bonis propriis nihil tam jucundum eſt, quam quod alienis ſunt majora.

Tertiò,

Digitized by Google

Tertio, Animalia illa, quia carent Ratione, in rerum ſuarum communium adminiſtratione nihil vident, aut videre ſibi videntur, quod culpent; inter homines autem permulti ſunt, qui ſe cæteris ſapientiores, & regendæ Civitatis capaciores eſſe putant, quique dum ſuo quiſque modo reformare volunt, diſſident inter ſe & Belli cauſa ſunt.

Quarto, Animalia illa (etſi ad cupiditates ſuas ſignificandas inter ſe vocis uſum habeant quanto egent) verborum tamen arte illa carent, qua Homines alii aliis videri faciunt Bonum Malum, & Malum Bonum; Magnum Parvum; & Parvum Magnum; & alter alterius actiones ita reprehendit, ut inde turbæ oriantur.

Quintò, Animalia bruta inter *Injuriam* & *Damnum* non diſtinguunt. Itaque quamdiu bene ſibi eſt, cæteris non invident. Homo autem tunc maximè moleſtus eſt, quando otio opibuſque maximè abundat. Tunc enim ſapientiam ſuam in Regentium actionibus reprehendendis oſtentare amat.

Poſtremò, Animalium illorum conſenſio à Natura eſt; conſenſio autem hominum à pactis eſt, & Artificiale. Mirum ergo non eſt, ſi ad firmitatem & durationem ejus, aliud præter pactum requiratur; nempe Potentia communis quam ſinguli metuant, & quæ omnium actiones ad bonum commune ordinet.

Communem autem Potentiam conſtituendi, quæ homines tum ab invaſione exterorum, tum ab injuriis mutuis tueri poſſit, ita ut propriæ induſtriæ & telluris fructu contenti vivant & alantur, unica via hæc eſt, ut Potentiam & Vim ſuam omnem in hominem vel hominum Cœtum unum unuſquiſque transferat, unde voluntates omnium ad unicam reducantur, id eſt, ut unus homo vel cœtus unus Perſonam gerat uniuſcujuſque hominis ſingularis; utque unuſquiſque authorem ſe eſſe fateatur actionum omnium quas egerit Perſona illa, ejuſque voluntati & judicio voluntatem ſuam ſubmittat. Eſt autem hoc aliquid amplius quam conſenſio aut concordia. Eſt enim in Perſonam unam vera omnium Unio; quod fit per pactum uniuſcujuſque cum unoquoque; tanquam ſi unicuique unuſquiſque diceret, *Ego huic homini (vel huic cœtui) Authoritatem & Jus meum regendi meipſum concedo, ea conditione, ut tu quoque tuam Authoritatem & Jus tuum tui regendi in eundem transferas.* Quo facto, Multitudo illa una Perſona eſt, & vocatur *Civitas* & *Reſpublica.* Atque hæc eſt Generatio magni illius Leviathan, vel (ut digniùs loquar) *Mortalis Dei*; cui Pacem & Protectionem ſub Deo Immortali debemus omnem. Authoritate enim tanta ab omnibus & ſingulis collata, tantam Potentiam &



Digitized by Google

& tantarum Virium uſum habet, ut terrore earum voluntates omnium ad Pacem inter ſe, & ad conjunctionem contra hoſtes conformare poſſit. In quo conſiſtit eſſentia Civitatis, quæ ſic Definitur. *Civitas Perſona una eſt, cujus Actionum, homines magno numero, per Pacta mutua uniuscujuſque cum unoquoque fecerunt ſe Authores; eo fine, ut Potentia omnium arbitrio ſuo ad Pacem & Communem Defenſionem uteretur.* Is autem qui Civitatis Perſonam gerit, *Summam* habere dicitur *Poteſtatem.* Cæteri omnes *Subditi* & *Cives* appellatur. Poteſtas autem ſumma duobus modis habetur, quarum una eſt Vis, ut cum Pater Filios ſuos ſibi obedire cogit; vitam enim illis, non alendo, auferre poteſt. Vel ut, qui victis hoſtibus ea conditione vitam condonat, ut imperata faciant. Alter modus eſt, quando homines ſponte ſummam Poteſtatem in unum hominem vel cœtum, ſpe Protectionis conferunt. Atque hæc Civitatis Inſtitutio; illa Civitatis Acquiſitio eſt. Dicam autem primò de Civitate Inſtituta.

## CAPVT XVIII.

### *De Iure habentium Poteſtatem Summam in Civitate per Inſtitutionem.*

INſtituitur Civitas, quando homines ſponte ſua convenientes ſinguli cum ſingulis paciſcuntur, ut cuicunque homini vel cœtui pars major ſuffragiis ſuis Perſonam omnium gerendi Ius contribuit, illi omnes obedirent. Obligatur ergo unuſquiſque eorum, ſive ſuffragium ſuum in illum contulerit, ſive non contulerit, illi quem major pars elegerit obedire, & pro Authore actionum illius omnium habendus eſt. Nam niſi in parte ſuffragiorum majore intelligantur comprehenſa ſuffragia omnium, fruſtra conventum eſt, & contra finem ab unoquoque ſibi propoſitum, nempe Pacem & Protectionem omnium.

A forma Inſtitutionis, tum Poteſtas omnis, & Iura omnia ſummam habentis Poteſtatem, tum Civium omnium officia derivantur.

Primò, ex eo quod Pacti ſunt, intelligitur, Quod nullis Pactis prioribus obligati erant ad id quod Pacto præſenti contrarium eſt. Itaque qui Civitatis alicujus jam Cives ſunt, Pactum novum inire non poſſunt quo Perſonam ſuam in alium transferre, vel cuiquam alii (non permittente qui Summam habet Poteſtatem) in re quacunque obedire obligetur; &, per conſequens, qui ſub Monarcha Cives

ſunt,

Digitized by Google

ſunt, neque Monarchiam rejicere, neque ad Libertatem naturæ relabi, ſi noluerit qui habet Summam Poteſtatem, vel quilibet alius Civium, Iure poſſunt. Violarent enim Pactum initum cum ſingulis; & Poteſtatem Summam Iure jam habenti datam, contra Ius eriperent. Præterea ſi qui eam eripere conaretur, interfectus aut quocunque ſupplicio affectus fuerit, ſupplicii proprii Author eſſet; & quia Injuſtum eſt, quod facientis ipſius Authoritate punire poteſt, eo quoque nomine Injuſtum. Quod autem Cives quidam contumaciæ Pactum prætenderunt novum, non cum hominibus, ſed cum Deo initum, id quoque Injuſtum erat. Pactum enim cum Deo iniri non poteſt, niſi mediante aliquo, qui Deum repreſentat; id quod ſolus facit is, qui Summam ſub Deo habet Poteſtatem. Sed pretenſio illa Pacti cum Deo, manifeſtum mendacium erat, neque Injuſtum tantùm, ſed viliſſimum factum eſſe, cognoverunt ipſi prætendentes.

Secundò, Summa Poteſtas propter malam Reipublicæ adminiſtrationem, habenti tolli non poteſt; primò quia cum totius Civitatis Perſonam gerat, quæ ut Actor facit ille, ut Author facit Civitas. Quis autem eſt, qui Civitatem ream faciet? Deinde is in quem confertur Poteſtas Summa, cum nemine paciſcitur conferentium; & proinde nemini eorum Injuriam poteſt facere propter quam Poteſtate ſua privaretur. Aut enim Pactus eſt cum tota multitudine quaſi cum una Perſona, quod non potuit fieri antequam eligeretur, quia multitudo illa una Perſona nondum erat; aut cum ſingulis ſeorſim, & ſic ſimul atque electus eſt, unuſquiſque malæ adminiſtrationis, cujus reum faciunt illum Author ipſe eſt, & accuſat ſeipſum. Velle ergo Pactis illum obligare qui Summam habet Poteſtatum, eſt ipſam Civitatem obligare velle. Verùm ſi concedamus, illum qui Summam habet Poteſtatem, Pacta cum Civitate & inire & violare poſſe, is autem cum violaverit violaſſe negaverit, quis litem hanc determinabit? Niſi autem determinetur, reditur ad Anarchiam, nec Civitas amplius eſt. Si determinetur à Civitate, ab ipſo determinatur, qui Perſonam Civitatis gerit, id eſt à Poteſtatem Summam jam habente. Quem qui Pactis obligari exiſtimant, eo videntur decepti eſſe, quod non diſtinguant inter *obligationes* quæ fiunt per Verba; & *ligationes* quæ fiunt per capiſtra; nec cogitant verba per ſe infirma eſſe. Poſtquam autem Summa Poteſtas conſtituta & armata eſt, tum demum vi tantæ Poteſtatis etiam verba capiſtra fiunt. Partim etiam eo decepti ſunt, quod multitudinem hominum in unum locum convenientium, etiam antequam de Summa Poteſtate conſenſerint, non modo Perſonas, ſed Perſonam eſſe, & ſeorſim à ſingularibus Loqui &

Agere

Digitized by Google

Agere imaginati ſint. Quando vero in cœtu Populari Poteſtas Summa collocata eſt, Pactum tale interveniſſe nemo dicit. Quis enim adeo hebes eſt, ut Populum (exempli cauſa) Romanum, qui Imperium Romæ Summum habuit quondam, Summam illam Poteſtatem tenuiſſe per Pactum cum Romanis, & proinde Populum Romanum à Romanis (niſi bene regnaſſet) deponi potuiſſe dicat? Quod autem in Monarchia, & Statu Populari quæſtionem hanc eandem eſſe non omnes videant, cauſa eſt ipſorum Ambitio, Cœtui potius quam uni homini faventium; quia ſub uno homine Vulgus ſunt, ſed ſub cœtu Regnantis pars ſunt.

Tertiò, Si conſenſu partis majoris Summa Poteſtas ſemel conſtituta ſit, nemini eorum cui factum diſplicet, ſuffragii ſui in contrarium teſtes poſcere, vel memoriam rei extare, poſtulare licitum eſt. Poſtulatio enim talis factum mutare volentis eſt, & per conſequens; paci factæ renuntiantis, & Bellum contra cæteros denuntiantis, & in conditionem Naturæ, quam fugiebat (contra finem, quem habuit quando cum cæteris in conventum venit) redeuntis.

Quartò, Quoniam per Inſtitutionem ipſam, omnium Actionum illius in quem Summam contulerunt Poteſtatem, Author eſt conferentium unuſquiſque; manifeſtum eſt, Quod ab habente Summam Poteſtatem nemini conferentium fieri poſſe Injuriam. Nam factum Authoris, id eſt uniuſcujuſque eſt quicquid ille fecerit. Sibi ipſi autem Injuriam facere nemo poteſt. Quin is qui Summam habet Poteſtatem facere iniquè poſſit, non negaverim. Iniquum enim quod contra Legem Naturæ, Injuſtum quod contra Legem Civilem factum eſt, appellatur. Nam Iuſtum aut Injuſtum ante Civitatem conſtitutam nihil erat.

Quintò, non poteſt qui Summam habet Poteſtatem à Civibus occidi, aut quomodocunque Iure puniri. Nam qui Injuriam facere non poteſt, ne Reus quidem fieri, multo minus condemnari poteſt. Quicquid enim fecit, facti Author eſt Civium unuſquiſque.

Sextò, Quia Civitatis inſtituendæ finis Pax eſt & Defenſio; & quicunque in finem Ius habet, Ius etiam in media habet, ſequitur, ut cuicunquè ſive Homini, ſive Cœtui tribuitur Poteſtas Summa eidem etiam de mediis ad Pacem & Defenſionem Iudicatio tributa ſit, & ut tum in ipſo periculo, tum (præventionis cauſa) ante periculum, judicet, quid factu neceſſarium ſit, tum ad Pacem Civium inter ſe, & ſecuritatem contra hoſtes conſervandam, tum ad damna Civitatis reſarcienda.

Septimò, Summæ Poteſtati adhærent, quæ ad conſervationem vel viola-

Digitized by Google

violationem Pacis tendunt decernere, & quando, quatenus, quibus apud multitudinem concionari permittendum ſit, & qui libri publicandi, & à quibus examinandi ſint. Actiones enim ab Opinionibus ortum habent: In harum ergo regulatione conſiſtit regulatio Civium, unde oritur Pax & Concordia. Quanquam autem Doctrinarum, veritas ſola ſcopus ſit, Paci tamen, ſi veræ ſunt, non repugnant. Doctrinæ enim Paci contrariæ veræ eſſe non poſſunt, niſi etiam Pax & Concordia contrariæ dicantur Legibus naturalibus. In Civitatibus quidem, Rectorum Doctorumque negligentiâ aut imperitiâ, errores progreſſu temporis univerſaliter pro veris recipi, & veritates diſplicere poſſunt, veritatis tamen novæ utcunque ſubita apparitio, etſi ſopitum Bellum aliquando excitare poſſit, Pacem tamen nunquam violat. Qui enim adeo remiſsè regnatur ut Opinionis novæ introducendæ cauſa, capere arma audeat, etiam tunc animum rebellandi habuit. Quod autem non aggreſſus ſit, à metu eſt, viventis nempe quaſi in procinctu prælii. Ad Summam ergo Poteſtatem attinet Opinionum & Doctrinarum omnium Iudicatio, ut quæ diſcordiarum Belli que Civilis ſæpiſſimè cauſa & origo eſſe ſolet.

Octavò, ejuſdem Summæ Poteſtatis Ius eſt, Regulas præſcribere, quibus, quid ſit ſuum unuſquiſque ſciat & fruatur, ſine moleſtia à concivibus; & quid Agere licitè poſſit, & quid licitè non poſſit; id eſt regulas præſcribere circa rerum Proprietatem. Nam ante Summam Poteſtatem conſtitutam Ius erat omnibus in omnia, quod erat cauſa Belli. Regulæ ergo quibus definiuntur *Meum*, & *Tuum*; & in Actionibus *Bonum*, *Malum*, *Licitum*, *Illicitum*, à quibus dependet Pax Civium, ab habente Poteſtatem Summam præſcribendæ ſunt. Vocantur autem Regulæ illæ *Leges Civiles*, ſive Civitatis illius Leges cujus Civibus præſcribuntur, quanquam nomen illud *Lex Civilis* reſtringatur hodie ad ſignificandum Leges Romanas antiquas, quia Civitatis Romanæ propter Imperium Romanum latè expanſum nos etiam olim pars fuimus.

Nonò, Summæ Poteſtatis etiam eſt, Ius *Iudicandi*, id eſt cauſas omnes, tum Iuris tum Facti cognoſcendi, & controverſias omnes decidendi. Nam alioqui Civibus ab Injuriis mutuis protectio nulla eſſet, & Leges de *Meo* & *Tuo* fruſtra eſſent, manerentque homines in conditione Belli omnium contra omnes.

Decimò, Ejuſdem Summæ Poteſtatis eſt cum aliis Civitatibus Bellum & Pacem facere ſuo arbitrio, id eſt Iudicare utrum Bono an Malo Civitatis Bellum futurum ſit necne, quantæque copiæ comparandæ, & quomodo à Civibus alendæ ſint. Civium enim tutela ab



Digitized by Google

exercitibus dependet, exercituum robur à Civitatis Vnitate, Civitatis Vnitas ab unica Summam habentis Poteſtatem Perſona. Etiam Militiæ Ius (etiam ſolum) Summa eſt Poteſtas; quia Ius in milites eſt, Ius in Potentiam totius Civitatis.

Vndecimò, Ejuſdem poteſtatis eſt *Conſiliarios*, *Magiſtratus*, Miniſtroſque omnes tam Pacis quam Belli eligendi Ius. Cui enim Pacis & Defenſionis procurandæ imponitur onus, eidem Ius conceditur Mediis quibus ſe exoneret pro arbitrio ſuo utendi.

Duodecimò, Ejuſdem Poteſtatis Ius eſt Præmia, ut Divitias Honoreſque bene merentibus tribuendi, & transgreſſoribus Pœnas Legibus præfinitas infligendi. Vel ſi pœna Lege ſtatuta non ſit, faciendi Leges pœnales quæ ſibi ad excitandos & terrendos improbos videbuntur commodiſſimæ.

Poſtremò, ſi cogitemus quanti unuſquiſque ſe æſtimet, quantumque ab aliis ſibi honoris deferri cupit, quibus ipſe tantundem tribuere indignum putat, unde Simultates, Factiones, & Bellum denique naſci ſolet, fatebimur ad Civitatis diſſolutionem tendere etiam controverſias de Honore & Ordine Civium, & Poteſtatis Summæ coërcione indigere. Neceſſariæ ergo ſunt Leges quibus quis cuique Honor tribuendus ſit, in congreſſibus & alloquiis definiatur. Itaque conferendi Titulos, Ordineſque Civium diſtinguendi, ejuſdem Summæ Poteſtatis Ius eſt. Atque hæc ſunt Iura Summam habentis Poteſtatem principalia, ut ampliter hic demonſtratum eſt, & brevius demonſtrari potuit unico hoc argumento. Iura enim hæc omnia quin Civitatis ſint negabit nemo; Civitas autem niſi per Perſonam ſuam (nempe eum qui Summam habet Poteſtatem) neque Loqui neque Agere poteſt. Sunt ergo Iura hæc omnia illius, qui in Civitate Summam habet Poteſtatem, ſive is Homo ſit, ſive Cœtus hominum. Sunt autem & alia Iura ejuſdem, ſed minora, & in diverſis Civitatibus diverſa, quibus tamen amiſſis Cives protegendi potentia non amittitur, & quæ transferri poſſunt ad Cives privatos. Sed illa quæ enumeravimus Iura majora transferri non poſſunt. Iure enim Militiæ amiſſo, Ius Iudicandi propter defectum Potentiæ fruſtra erit. Iure exigendi pecuniam amiſſo, milites nulli erunt. Iure Regulandi doctrinas amiſſo, animabuntur Cives ſuperſtitioſi ad rebellionem à ſuis ipſorum Phantaſiis. Summatim, ſi Iurium dictorum quodlibet unum deſit, cætera ceſſabunt omnia, fietque diviſio de qua Chriſtus ipſe loquens dixit, *Regnum diviſum in ſeipſo ſtare non poteſt.* Niſi enim Iurium horum diviſio antecedat, diviſio populi in exercitus oppoſitos nulla erit. Opinio docentium Iura Regni Anglicani diviſa eſſe inter

Regem,

Digitized by Google

Regem, Proceres, & Cœtum Communium, cauſa fuit Belli quod ſequutum eſt Civilis; etiam diſputationes de quæſtionibus Politicis & Theologicis, quibus tamen populus ita nunc de Iure Regio eruditus eſt, ut in Anglia pauci (puto) nunc ſint qui Iura prædicta inſeparabilia eſſe non videant; & publice agnituri ſint ſimul atque redierit Pax, & quamdiu calamitatem præteritarum meminerint; ſed non diutiùs, niſi meliùs erudiatur populus.

Quoniam autem Iura hæc Summæ Poteſtati eſſentialia & inſeparabilia ſunt, ſequitur, ut quibuſcunque Verbis ſeparari & aliis concedi videantur, niſi Poteſtati Summæ ſimul & expreſſis verbis renunciatum ſit, conceſſionem nullam; eſſe, ſed conceſſa omnia, Summâ Poteſtate, id eſt Perſonâ Civitatis retentâ, inſeparabiliter redire.

Cum ergo Authoritas hæc ingens indiviſibilis ſit, & habenti Summam Poteſtatem inſeparabiliter adhæreat, quis color inveniri poteſt opinioni, qui dicunt de Regibus Civitatis Perſonam gerentibus, *quod etſi Singulis majores, Vniverſis tamen minores ſunt?* Nam ſi per *univerſos* intelligunt Civitatis Perſonam, ipſum intelligunt Regem. Itaque Rex ſeipſo minor erit; quod eſt Abſurdum. Sin per *univerſos* Multitudinem intelligunt ſolutam, ſingulos intelligunt. Itaque Rex, qui major ſingulis eſt, major quoque erit univerſis; quod iterum eſt abſurdum. In Civitate autem ubi Summa Poteſtas eſt in Cœtu Populari, abſurda hæc eſſe ſatis vident; in Monarchia non vident, quanquam Poteſtas Summa ubicunque collocatur eadem eſt.

Sicut autem Poteſtas Summa, Civis cujuſcunque Poteſtate major eſt, ita & Honor ipſi debitus Honore, qui debetur cuicunque & quotcunque Civibus major eſt. Qui Poteſtatem habet Summam, Honorum & Dignitatum omnium fons eſt; & ſicut coram Domino familiæ ſervi filiique omnes inter ſe æquales, & ſine Honore ſunt; ita & Cives coram eo qui gerit Perſonam Civitatis omnes inter ſe æquales ſunt, quanquam extra præſentiam illius alii aliis magis ſplendeant; nam coram illo non amplius ſplendent quam ſtellæ præſente Sole.

Dicet fortaſſe aliquis conditionem Civium eſſe miſeram, ut qui libidini & paſſionibus Regentium ſunt obnoxii. Id autem qui ſub Monarchiam vivunt, Monarchiæ; qui ſub Cœtum plurium vivunt, illi regiminis Formæ imputare ſolent; quanquam in omni Forma quæ protegere eos poſſit, poteſtas æqualis ſit. Non enim cogitant quod res humanæ ſine incommodo eſſe non poſſunt; nec quod incommoda quæ in qualibet Civitatis Forma accidere poſſunt maxima, præ Belli calamitatibus, & quæ in conditione hominum naturali, ſine Dômino, ſine Lege, ex rapto viventium contingunt, vix ſenſibilia ſunt; nec

denique quod graviſſima onera, quæ ab habente Poteſtatem Summam imponuntur, non ab eo, quod illos aut pauperes, aut debiles fieri cupiat proficiſcuntur, quibus divites & fortes eos eſſe Regentium commodo maximè expedit, ſed ab ipſorum Civium tenacitate, ea contribuere quæ ad Pacem & Defenſionem ſuam neceſſaria ſunt, recuſantium. Inde autem Regentibus plerumque naſcitur, dum Pax eſt, Pecuniam exigendi quantam poſſunt, neceſſitas, ut quæ opus ſunt ad Bellum, parata habeant. Sed Civibus data ſunt à Natura quaſi vitra, quæ Objecta majora, quam ſunt, videri faciunt, per quæ ſi Tributum videant quantulumcunque, magnam putant eſſe oppreſſionem. Teleſcopiis carent, nempe Scientiis, quibus à longinquo proſpicere poſſent miſerias illas impendentes, quæ ſine pecuniarum contributionibus ſunt inevitabiles.

# C A P V T   X I X.

## *De Generibus Civitatum per Inſtitutionem, & de Succeſſione ad Summam Poteſtatem.*

DIſtinctio Civitatum à diſtinctione oritur Perſonæ Summam habentis Poteſtatem. Quoniam ergo Summa Poteſtas Vnius hominis eſt vel plurium, & ſiquidem plurium, aut omnium (ita, ut in Curiam conveniendi unicuique Ius ſit) aut certorum hominum à cæteris diſtinctorum. Tria tantum eſſe poſſunt Civitatum genera, nempe Monarchia, ubi Summa Poteſtas in uno homine eſt; Democratia, ubi Summa Poteſtas in Cœtu hominum eſt (in quem Cœtum quilibet Civis admittitur) & Ariſtocratia, ubi Summa Poteſtas in Cœtu Civium eſt, qui Optimates dicuntur. Alia Civitatis ſpecies nulla eſt; cum neceſſarium ſit ut Summam Poteſtatem habeat vel unus homo, vel plures, vel omnes.

Alia quidem Civitatum in Hiſtoriis libriſque Politicorum occurrunt nomina, ut Tyrannis, & Oligarchia, ſed non ſunt propria; ſignificant enim Affectum, non Conceptum ejus, qui illis utitur. Nam qui Monarchæ irati ſunt Tyrannum appellant; qui Optimates oderunt, ſtatum eorum Oligarchiam dicunt, & qui Demagogos non amant ſtatum Democraticum Anarchiam vocant; nec tamen inde ſequitur ſpeciem aliquam Regiminis eſſe Anarchiam.

Quod multitudo, antequam in Vnam Civitatem coaluerint, potuit, ſi voluiſſet, Poteſtatem Summam in Vnum hominem, non minore

Digitized by Google

nore Iure quam in Cœtum contuliſſe, id eſt Monarchæ ſe ſubjeciſſe non minus abſolutà quàm Cœtui manifeſtum eſt. Vbi ergo Monarchia ſemel Inſtituta eſt, alia Perſona ad multitudinem repræſentandam Iure eligi non poteſt, niſi ad certa & à Monarcha definita Negotia, neque hoc Monarchæ Injuſſu. Alioqui enim Summam Poteſtatem haberent duæ ſimul aut plures Perſonæ in eadem Civitate,quæ inde in conditionem Belli omnium contra omnes reduceretur, contra finem Inſtitutionis. Sicut autem in Cœtu populi Summam habente Poteſtatem, qui Cives ſibi ſubditos, per homines deputatos convenire juberet, ad negotia à Cœtu definita, puta ad conſilium in rebus arduis impertiendum, vel ad nocumenta tollenda; Inſanus haberetur, qui homines ita convocatos Summam Poteſtatem habere, & totius Civitatis multitudinem repreſentare & Perſonam Civitatis gerere arbitraretur; ita etiam inſanus haberi debet ſi de iiſdem negotiis in Monarchia, Monarchæ juſſu convenerint, convenientes putaret gerere Perſonam Civitatis. Atque hoc ita manifeſtum eſt, ut mirum ſit non animadverſum eſſe ab iis, qui Regem ſuum poſt ſexcentorum annorum ſucceſſionem, ſine contradictione legitimum, quem & Regem agnoverunt & cui Majeſtatem attribuerunt, non tamen ut Civitatis Perſonam conſideraverunt, ſibimet ipſis totius Civitatis Anglicanæ Repræſentationem aſſumentes. Moneantur hinc qui Summam habent in quocunque Civitatis genere Poteſtatem, Cives ſuos Officii tanti Iura edocere, ſed eadem Iura ipſi prius doceri, ſi Poteſtatem Summam retinere cupiant.

Differentia inter tria hæc Civitatum genera non conſiſtit in diverſitate Poteſtatis, ſed in diverſitate aptitudinis Civium ad finem ſuum, nempe Pacem & Defenſionem. In comparatione autem Monarchiæ cum duabus reliquis, notandum eſt, eum qui Perſonam Civitatis gerit, vel, ſi Cœtus ſit, quemlibet ex Cœtu Perſonam naturalem eſſe; & quanquam in Perſona ſua Politica, Civitati ſtudeat, non tamen ideo ad rem familiarem ſuam, & cognatorum, & amicorum minus reſpicere; & ſæpiſſimè ſi contingat Bonum Publicum cum Privato non congruere, Privatum Publico anteferre. Nam Paſſiones hominum Ratione plerumque fortiores ſunt. Quando ergo Bonum Publicum & Privatum arctiſſimè uniuntur, tunc maximè procuratur Bonum Publicum. In Monarchia autem Bonum Publicum & Privatum idem eſt. Regis enim Divitiæ, Potentia, & Honor à viribus & exiſtimatione Civium proficiſcuntur. Nam Rex cujus Subditi Pauperes, debiles aut viles ſunt, neque Dives, neque Magnus, neque ſecurus eſſe poteſt. In Democratia autem Bonum Publicum minus aliquando

hominis improbi, avari, vel ambitioſi Bono Privato expedit, quam Conſilium perfidum, actio proditoria, vel Bellum Civile.

Secundò, Monarcha quem, quando, ubi vult conſulit. Itaque eorum qui in re de qua deliberat verſatiſſimi ſunt, qualiſcunque ſint ordinis, ſine fuco oratorio, ante exequendi tempus, quantum vult, & ſecretò conſilia audire poteſt. Cœtus autem ubi conſilio opus eſt, conſiliarios nullos extra corpus ſuum habere poteſt, quorum maxima pars rerum civilium imperiti ſunt; cæteri cum Oratores ſint orationibus aut fucoſis aut ineptè doctis ſententias dicentes; Civitatem aut turbant, aut nihil juvant. Neque omnino Cœtui hominum Conſilii quod tacitum eſſe expedit capiendi, propter multitudinem tempus aut locus eſt.

Tertiò, Monarcharum decreta inconſtantiam nullam habent præter eam, quæ naturam ſequitur humanam; ſed in Cœtibus accedit inconſtantia alia ab ipſo numero hominum. Nam paucis eorum, qui decretum fecerant abſentibus, quod decretum eſt hodie, cras reſcinditur.

Quartò, Monarcha à ſeipſo (invidia aut avaritia) diſſentire nequit. Cœtus autem diſſenſionem in ſeipſo habere poteſt, eamque tantam, ut producat Bellum Civile.

Quinto, In Monarchia Incommodum quidem eſt, ut poſſit Monarcha ad ditandum amicum aliquem, fortunis omnibus Bonum Civem (quod tamen nunquam factum legimus) ſpoliare. Sed idem contingit non raró ubi Summa Poteſtas in Cœtu eſt. Eadem enim eſt utrobique Potentia, utrique errare poſſunt; nec minus facile decipi poteſt Cœtus à Rhetoribus & Oratoribus blandis quam Monarcha à blanditiis Aulicorum, ſed facilius; nam in Cœtu alter alterius Avaritiæ & Ambitioni viciſſim inſervit. Sunt autem Monarchæ, ut unius hominis cognati & amici quos ditare velit pauci. Qui vero gratia apud Cœtum valent, propter neceſſitudinem Factionis cognati & amici multi ſunt. Is cui Monarcha favet amicis æquè prodeſſe; & inimicis obeſſe poteſt; at Oratores, id eſt quibus favet Cœtus, Poteſtatis nocendi pluſquam ſatis, juvandi parum habent. Accuſatio enim (ut eſt natura hominum) minore Eloquentia indiget quam Defenſio, majoremque habet cum Iuſtitia ſimilitudinem Condemnatio quam Abſolutio.

In Monarchia incommodum eſt, quod Summa Poteſtas deſcendere ad Infantem poteſt, vel ad virum qui inter Bonum & Malum diſcernere neſciat, unde Poteſtatis uſus in alio erit, puta Curatore aut Protectore. Sed incommodum in eo conſiſtit, quod propter tantam

tam

tam dignitatem, & Officium tam lucroſum, naſcetur inter Potentiores Cives Competitio, & ex Competitione Bellum. Verum quòd incommodum hoc non à forma Regiminis Monarchici oritur, argumento eſt, quod Monarcha præcedens tutelam ſucceſſuri Infantis quis habiturus ſit declaravit, idque vel expreſsè per Teſtamentum; vel tacitè, nempe conſuetudini circa quæſtiones ſimiles non contradicendo; tunc autem ſi competitio, vel Bellum ſubſequatur, forma regiminis Monarchici culpa non eſt, ſed Injuſtorum & Ambitioſorum Civium. Etſi autem Monarcha præcedens Tutelam nemini commiſſerit, incommodo tamen huic ſatis proviſum eſt à Iure naturali, Nimirum ut Tutela illi committatur cujus per naturam maximè intereſt, Infantis Iura & perſonam conſervari, & cui minimum à morte vel à diminutione ejus acceſſurum eſt emolumentum. Cum enim omnes Bonum ſibi quærant, ſi Tutela Infantis homini committeretur qui ſe per illius mortem promovere poſſet, Tutela non eſſet, ſed Proditio, tamquam ſi quis Tutelam agni committeret impranſo lupo. Itaque cum proviſum ſit ne contentionis de Infantis Tutela cauſa Iuſta eſſe poſſit, non eſt, ſi Pax turbetur, formæ regiminis Monarchici, ſed Ambitioſis & Injuſtis Civibus officia ſua ignorantibus attribuendum. Contra autem Civitas magna in qua Summam Poteſtatem habet Cœtus, vix ulla eſt quæ curatore tanquam Infans aliquando non indigeat, nam ut Infans à conſilio curatoris diſſentire propter inſcitiam non poteſt; ita Cœtui à ſententia majoris partis diſſentire non eſt liberum. Et ut Infantibus dantur Tutores; ita Cœtibus in rebus arduis *Dictatores*, *Cuſtodes Libertatis*, Protectores dari inſolitum non eſt; quorum regimen pro tempore eſt Monarchicum; & à quibus ſæpius Cœtibus ſublata eſt Poteſtas Summa quàm Monarchis Infantibus à Curatoribus ſuis.

Quanquam Civitatum genera (ut dixi) tria tantùm ſint, Monarchia, Democratia, & Ariſtocratia; conſiderantibus tamen Civitates ſingulares quæ nunc ſunt, & quæ per terrarum orbem olim fuere, plura fortaſſe videbuntur. Exempli cauſa, Regnum quod vocatur Electivum, ubi Summam Poteſtatem pro certo aliquo tempore habet Rex. Vel qui Poteſtatem Summam hæreditariam quidem habet, à Civibus autem limitatam; Quæ formæ regiminis à pleriſque Monarchiæ appellantur. Item Civitas Democraticè vel Ariſtocraticè gubernata, ſi Civitatem aliam Bello victam ſibi obedire cogat, & per Præfectum aliumvè Miniſtrum regat, videri forte poteſt (propter Cœtum Regentem) regimen Democraticum vel Ariſtocraticum eſſe. Sed non eſt ita. Neque enim Reges temporarii, neque Reges quibus Poteſtas

Digitized by Google

Poteſtas circumſcripta eſt, Summi ſunt, ſed Summorum Miniſtri. Neque Provincia quæ Demo aut Optimatibus ſubjecta eſt, regitur à Civitate dominante, Democraticè aut Ariſtocraticè, ſed Monarchicè.

Primò autem Rex cujus Poteſtas cum vitâ terminatur, quales nonnulli hodie ſunt in orbe Chriſtiano; aut is qui Summam quidem habet Poteſtatem, ſed poſt tempus certum, vel ad alicujus alterius voluntatem deponendam, qualis erat quondam Romæ Dictator, ſi Succeſſoris eligendi Poteſtatem habeat, non eſt amplius Monarcha temporarius, ſed imperium habet ſibi & hæredibus ſuis. Sin Poteſtate illa careat, alter habet vel Homo vel Cœtus, qui poſt illius obitum Regem novum eligere poteſt. Sed is qui hoc poteſt Summam Poteſtatem antè habuit. Dare enim alteri quod ipſe non habet nemo poteſt. Quod ſi Succeſſionem dare poteſt alius nemo, is qui Poteſtatem ante habuit retinere, & Succeſſorem ſuum eligere poteſt, immò debet, ne contra Legem naturæ Cives fidei ſuæ commiſſos deſerta Poteſtate Summa in conditionem naturæ relabentes perire patiatur.

Secundò, Rex Electus ad Poteſtatem præſcriptam, præſcribente (ſive is Homo ſit ſive Cœtus) minor eſt, & proinde non eſt Summus. Poteſtatem ergo Summam habenti Ius Succeſſoris eligendi ſemper hæret. Regiminis autem ejus forma non propriè Monarchia, ſed vel Democratia vel Ariſtocratia eſt.

Populus Romanus victam Pompejo duce Iudæam rexit. Regiminis ergo Iudæorum forma ſub populo Romano quo nomine appellabitur? Democratia non erat, neque Ariſtocratia, quia non regebatur à Cœtu hominum Iudæorum. Quid ergo, an Monarchia erat cum Summa Poteſtas non in homine uno, ſed in Cœtu Romano reſideret? Quidni? Populi Romani quanquam Summa Poteſtas in Cives Romanos Ariſtocratia erat vel Democratia, in Iudæos tamen Monarchia erat. Tam enim Civitatis unius in Civitates plures, quam unius hominis in plures homines imperium Monarchia eſt.

Quæcunque Civitatis Forma eſt, Materia (id eſt homines) Mortalis eſt. Nam homines tum ſinguli tum Cœtus integri morti ſubjecti ſunt. Itaque quemadmodum ad Civitatis conſtitutionem neceſſarius erat *Artificialis homo*, ita etiam ad conſervationem Civitatis neceſſaria erat *Artificialis vita*, ſine qua poſt ætatem unam, moriente Monarcha Civitas omnis interiret. Vita autem hæc Artificialis ea eſt, quam vocant Ius Succeſſionis.

Perfecta Civitatis Forma eſſe non poteſt, ubi Succeſſorem eligendi Ius

Digitized by Google

Ius non ſit in Anteceſſore. Nam ſi in illo non eſt, in ſubdito eſt; ideoque ab eo qui Summam habet Poteſtatem aſſumi ſibi poteſt. Illius ergo aut nullius eſt; & ſic Civitas diſſolvitur contra inſtituentium intentionem.

In Democratia Cœtus totus deficere niſi deficientibus Civibus non poteſt. Quæſtiones igitur de Iure Succeſſionis ad Democratiam non pertinent.

In Ariſtocratiis autem ſi quis ex Cœtu Summo moriatur, alterum in illius locum à Cœtu ipſo, vel ipſius Authoritate, ſubſtituendum eſſe (propter eam quam habet Poteſtatem Summam) manifeſtum eſt.

Difficultas de Iure Succeſſionis maxima in Monarchiis eſt. Circa quam duæ quæſtiones eſſe poſſunt, altera an Monarchæ præſenti Ius ſit quem vult eligendi; altera quis ſit quem vult. Ad primam autem conſiderandum eſt, aut Ius illud Monarchæ præſentis eſſe, vel multitudinis ſolutæ. Si Monarchæ ſit præſentis, moriente illo Civitas diſſolvitur, quia nullus eſt qui Ius illud poſtulare ſibi poteſt homo ſingularis; multitudo autem neque agere quicquam aut loqui poteſt, ut quæ Perſona amplius non eſt. Redeunt ergo omnia ad conditionem belli, & per conſequens Succeſſoris conſtitutionem ad Monarcham præſentem pertinere ex ipſa Civitatis Inſtitutione manifeſtum eſt. Quæſtio autem quis ille ſit, quem Monarcha Succeſſorem, ſive Hæredem ſibi eſſe voluit, aut per ipſius Teſtamentum, aut per alia ſigna idonea judicandum eſt.

Per Teſtamentum, ſi viva voce Succeſſorem declaraverit, ut fecerunt Imperatores Romanorum primi Hæredibus nominatis. Vox enim *Hæres* non ſemper filium aut cognatum ſignificat, ſed quemcunque quiſque Poteſtatis ſuæ Succeſſorem eſſe velit. Si ergo Monarcha Succeſſorem ſuum diſertè nominaverit, Summa Poteſtas ſimul atque mortuus eſt Anteceſſor, in nominato eſt.

Vbi vero Teſtamentum & verba aperta deſunt, ibi voluntatis ejus alia ſigna naturalia obſervanda ſunt. Quorum ſignorum unum eſt Conſuetudo loci. Vbi ergo ſuccedere conſuevit is, qui genere eſt proximus, illius eſt Poteſtas Summa, Anteceſſore mortuo; quia ſi alium ſuccedere ſibi voluiſſet, facile illum vivens nominare potuiſſet. Eadem autem regula eſt, ſive proximitas illa Maris fuerit ſive Fœminæ. Conſuetudo enim quæ Principis verbo tolli facile potuit, nec tollitur, ſignum eſt ſublatam eſſe Nolentis.

Vbi vero neque Teſtamentum neque Conſuetudo anteivit, ibi intelligendum eſt, Primò, Regimen manere Monarchicum, quia for-



Digitized by Google

mam illam regnando commendaverat, neque verbo improbaverat. Secundò, liberos ſuos, potius quam alios ad tantam dignitatem promovere voluiſſe; & ex liberis Marem quam Fœminam, ut per naturam ad ſuſtinenda pericula aptiorem. Tertiò, ſi prole careat, fratrem quam alium, atque ita ſemper propinquiorem quam remotiorem. Præſumitur enim ſanguine propinquiorem, amore quoque, cæteris paribus, potiorem eſſe.

Verum ſi Monarchæ per Teſtamentum aut Contractum, Succeſſorem conſtituere quem velit liceat, magnum inde videtur oriri poſſe Civitati incommodum. Nam Poteſtatem Summam in hominem alienigenam transferre poterit; id quod (quia alienigenæ neque eidem forte regiminis formæ aſſueti ſunt, neque eodem utentes ſermone ſe mutuo contemptui aut odio habent) in Civitatis oppreſſionem tendere veriſimile eſt. Sed incommodum hoc non ab eo naſcitur, quod Summam Poteſtatem habeat alienigena, ſed vel ab imperitia regentis, vel à contumacia Civium quorum alteri alterorum mores, ut æquum eſt, ferre nolunt. Quod incommodum Romani olim ex Civitatibus, quas ſibi ſubjecerant, impertiendo alienigenis multis, & interdum totis Civitatibus Ius Civium Romanorum ſuſtulerunt. Idem etiam conatus eſt, ſed fruſtra per Regnorum Angliæ & Scotiæ Vnionem, Rex noſter ſapientiſſimus Jacobus. Quod ſi perfeciſſet, Bellum Civile quod utramque gentem miſeram facit, naſci potuiſſe non videtur. Civibus ergo, ſi Monarcha Succeſſorem alienigenam conſtituat, Injuriam nullam facit, quanquam culpa Regentium, vel ipſorum Civium, incommodum inde aliquando oriatur. Idem etiam ex eo manifeſtum eſt, quod Regna in alienigenas per cognationem deſcendentia, (quanquam eadem ſequutura ſint incommoda) pro licitè acquiſitis ſine contradictione haberi ſolent.

## CAPVT XX.

### *De Dominio Paterno & Deſpotico.*

Civitatem per Acquiſitionem voco, ubi Summa Poteſtas acquiſita eſt per vim, ita, ut mortis vel vinculorum metu, imperata facere unius perſonæ, ſive ſinguli, ſive pluralitate ſuffragiorum cuncti ſe obligaverunt.

Atque hoc Dominii (ſive Summæ Poteſtatis) genus ab eo, quod fit per Inſtitutionem, in hoc tantùm differt, quòd hic metu mutuo, ibi metu unius Cives imperium in ſe admittunt. Vtrique tamen id faciunt

ciunt Metu. Id quod ab iis qui Pacta propter metum inita irrita eſſe univerſaliter pronuntiare ſolent, notandum eſt.

Id enim ſi verum eſſet, Civitatis forma nulla eſſet, in qua obedientiam Civium Civitas exigere jure poſſet. In Civitate quidem, ubi vis prohibetur, & latrocinia indicare jubent leges, Promiſſa terrore extorta irrita ſunt, non autem ex natura Pactorum irrita ſunt. Etiam ubi Promiſſa metu facta invalida ſunt, Promiſſorem abſolvit non Pacti invaliditas, ſed ſententia Summæ Poteſtatis. Alioqui univerſaliter verum eſt Promiſſum licitum illicitè violari.

Jura autem Summæ Poteſtatis ſive Inſtitutæ, ſive Vi Acquiſitæ eadem ſunt, neque ſine habentis conſenſu auferri, vel transferri poſſunt. Itaque qui ea poſſidet neque puniri, neque Reus fieri jure poteſt. De Pace & Bello, & de Doctrinis publicè docendis & de controverſiis omnibus judicat. Magiſtratuum, Conſiliariorum in Pace, Ducum in Bello, Miniſtrorumque Publicorum conſtitutor ſolus eſt. Premiorum, Pœnarum, Honoris, & Ordinis Arbiter, Legum denique omnium Author Latorque eſt propter rationes capite præcedente allegatas.

Eſt etiam Dominii Acquiſiti genus aliud per Generationem, quod Paternum dicitur. Cujus jus Patris eſt, non quia filium genuit, ſed quia conſenſit filius, vel propter alia aliqua argumenta. In uniuscujuſque enim filii vel filiæ Generatione, duo concurrunt Generantes. Si ergo Dominii Jus ſola Generatione definiretur, duo eſſent Domini, quibus ambobus obedire impoſſibile eſt. Quod autem ſcripſerunt aliqui Dominium Patris eſſe propter præſtantiam ſexus, non rectè dicitur. Neque enim Mas Fœminæ tantum aut viribus aut prudentia ſemper præſtat, ut Dominium determinare poſſit ſine Bello. In Civitatibus obtinet Jus Civile. Itaque ubi Mas regnat, ibi Mari, ubi Fœmina, ibi Fœminæ Dominium tribuitur in filios regios. Sed quæſtio nunc eſt de Jure Dominii in conditione naturali, ubi Leges Matrimoniales nullæ ſunt præter ſexuum amorem mutuum & prolis curam naturaliter inſitam, ubi Pater & Mater de Dominio in Infantem aut Pacto diſponunt, aut omnino non diſponunt. Si ergo diſponunt, per Pactum id faciunt, & Dominium cujus ſit à Pacto indicatur. Sic Amazones cum Maribus vicinorum Pacti ſunt, ut geniti pueri ad illos remitterentur, puellæ apud matres remanerent.

Sin Pactum nullum interveniat, Dominium Matris eſt. In conditione enim naturali, ubi Leges Matrimoniales nullæ extant, quis Pater eſt ignoratur, niſi indicante Matre. A Matris ergo arbitrio

dependet Dominium. Ipſius ergo eſt. Rurſus Infans in Poteſtate Matris naſcitur, ita ut penes illam ſit aut educare aut exponere vel interficere. Si ergo alat, Matri vitam debet Infans, & propterea illi præ omnibus aliis obedire obligatur. Dominium ergo Matris eſt. Sin exponat illum Mater, alius autem repertum ſervet alatque, alentis Dominium eſt. Servati enim ſemper Dominus eſt Servator; quia finis propter quem alteri alteris ſe ſubjiciunt Conſervatio eſt.

Si Pater Matris Dominus ſit, etiam Infantis Dominus eſt. Sin Mater Patris ſit Domina, ut fit quando Regina Summam habens Poteſtatem ſubdito ſuo nubit, Dominus Infantis Mater eſt, ut quæ Domina eſt mariti ſui.

Si Vir & Vxor Poteſtatem in diverſis Civitatibus Summam habentes Filium habeant, & de Dominio in illum contrahant, Dominium dependet à Contractu. Si non contrahant, Dominus vel Domina eſt cui Dominium Regni eſt, in quo naſcitur Filius; quia is, qui Civitatis Dominium habet, Civium omnium in ea natorum Dominus eſt.

Qui Dominus Filii eſt, Dominus quoque eſt Filiorum filii; quia qui Jus in perſonam habet, Jus quoque habet in ea, quæ ſunt perſonæ.

Jus Succeſſionis ad Dominium Paternum, eodem modo procedit, quo in Monarchia per Inſtitutionem, de qua dictum eſt in Capite præcedente.

Dominium per Victoriam in Bello acquiſitum, ab aliquibus Scriptoribus Deſpoticum appellatur, quod eſt Dominium Herile in Servos. Per Victoriam autem Acquiſitum tunc eſt, quando victi vitandæ mortis imminentis cauſa facturos ſe paciſcuntur, pro Vita & Libertate Corporis conceſſa, quicquid à Victore imperabitur. Poſt Pactum illud Victus Victoris Servus eſt. Quod nomen utrum an à Servare an à Servire derivetur diſputent Grammatici. Significat autem non captum illum qui carcere concluditur, aut catenis conſtringitur, ſed captum illum qui Pacto ſervire obligatur. Vinctus enim vel incarceratus, ut qui cum Victore nihil Pactus eſt, nullo Iure teneri poteſt quin carcerem, ſi poteſt, effringere, vincula dirumpere, victorem interficere, aut in ſervitutem viciſſim adducere jure poſſit. Captus autem qui pro Libertate corporea fideliter ſervire Pactus eſt, idem facere ſine Pacti violatione, id eſt ſine Injuria non poteſt.

Non ergo à Victoria jus Dominii, ſed à Victi Pacto naſcitur; neque eo obligatur quod Captus eſt, ſed quod voluntati capientis ſe ſubmiſit.

Digitized by Google

ſubmiſit. Neque ob ſubmiſſionem ejus, obligatur Victor vitam ei condonare, niſi antè id promiſerit.

Quod ſoleant homines vitam ab inſtante hoſte petere, ideo faciunt, ut declinata morte quæ ab irato hoſte ſtatim expectatur, poſſint poſtea aut pecunia aut ſervitute vitam redimere; non quod Victor redemptionis pretium accipere teneatur. Tunc demum ſervus vitæ ſecurus eſt quando corpus ſuum ſibi creditur. Sin opus faciat aut quomodocunque ſine Pacto ſerviat, non id vi juris, ſed metu mortis facit.

Dominus Servi omnium bonorum quæ habet Servus Dominus eſt, & Domino acquiritur quicquid acquirit Servus. Continetur enim hoc in natura Servitutis.

Jura denique omnia Dominii Paterni tum Deſpotici ſive Herilis eadem ſunt quæ Summæ Poteſtatis in Civitate per Inſtitutionem; & propter rationes eaſdem; quæ rationes in capite præcedente ſatis explicatæ ſunt. Itaque Monarcha qui duarum aut plurium Civitatum ſummam habet Poteſtatem, in una per Inſtitutionem, in altera per acquiſitionem, ſi prætextu Victoriæ, uni quam alteri duriorem ſe præbeat, aut per iniquitatem, aut per Iuris naturalis ignorantiam id facit. Conſtat hinc Familiam magnam, niſi Civitatis alicujus pars ſit, quantum ad Iura attinet, Civitatem eſſe parvam, ſive illa Familia ex Patre & Filiis, ſive ex Domino & Servis, vel ex Patre & Filiis & Servis conſtet; & in ea Familia Monarcham Dominum Patremque eſſe. Familia tamen propriè Civitas non eſt, niſi tantæ ſit Potentiæ vel per numerum ſuum, vel per alias oportunitates, ut ſubjici ſine Bello non poſſit. Ubi enim homines manifeſtè debiliores ſunt quam ut tueri ſe poſſint uniti, unuſquiſque eorum, periculo imminente, ad vitæ ſuæ conſervationem, ſive fuga ſive deditione poteſt pro ſuo arbitrio jure uti; quemadmodum faciunt milites magno exercitu circumventi, ſi ipſi pauci ſint, arma deponere, vitam petere, vel fugere potius ſolent quam ab hoſtibus occidi. Atque hæc de juribus eorum qui Summam habent Poteſtatem ſufficiant ex rei natura deducta.

Videamus jam de eadem re quid docent Scripturæ Sacræ. Ad Moſem populus Iſraeliticus ſic loquitur: *Loquere tu nobiſcum, & audiemus; ſed nobiſcum ne loquatur Deus, ne moriamur.* Debebatur ergo *Moſi* à populo Iſraelitico pleniſſima, & abſoluta obedientia. De Iure Regum Deus ipſe ( 1 Sam. 8. verſ. 11. &c. ) per Samuelem dicit: *Hæc erit ratio ipſa Regis qui regnabit ſuper vos; filios veſtros accipiet, ut ſibi diſponat in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, & ut currant ante cur-*

*rum ſuum; & ad diſponendum ſibi Chiliarchos, & præfectos quinquagenis; & ad arandum arva ſua, & ad metendum meſſem ſuam, & ad faciendum inſtrumenta bellica ſua, & inſtrumenta curruum ſuorum, Similiter filias veſtras accipiet in unguentarias, in coquas, & in piſtrices; etiam agros veſtros, & vineas veſtras, ac oliveta veſtra optima accipiet, & dabit ſervis ſuis; ſervoſque veſtros, & ancillas veſtras, ac juvenes præſtantiſſimos, & aſinos veſtros accipiet, adhibebitque ad opus ſuum. Greges veſtros decimabit; denique vos eritis ei ſervi.* Potentia hæc abſoluta eſt, nempe *Cives omnes Regis ſervi ſunt.* Rurſus, audita ratione Regis ſui populus aſſenſit tamen dicens, *ſed Rex præerit nobis, ut ſimus nos quoque ſicut omnes iſtæ gentes; & vindicet nos Rex noſter, & procedens ante nos gerat Bella noſtra.* Confirmata hic ſunt iis, ut habent Summam Poteſtatem, jura omnia tum *Militiæ* tum *Iudiciorum*, quæ adeo abſoluta eſt Potentia, ut homo ad hominem, Potentiam majorem transferre non poſſit. Præterea Potentiam quam à Deo petivit Salomon, hæc erat: *Des ſervo tuo animum intelligentem ad judicandum populum tuum diſcernendo inter bonum & malum.* Quamobrem jus Iudiciorum & jus præſcribendi regulas Boni & Mali, id eſt jus Legum ferendarum pertinent ad illum qui Summam habet Poteſtatem Civilem. Quæſivit Davidem Saulus ut eum occideret; cum tamen Saulum occidere potuit David, & ut faceret hortati ſunt eum ſervi ejus; vetuit eos David dicens, *abſit ut facerem rem hanc Domino meo, uncto Iehovæ, extendendo manum meam contra eum; nam unctus Iehovæ eſt.* Confirmatur hic Regum impunitas. De Servorum obedientia dicit Sanctus Paulus, *Servi obedite Dominis veſtris in omnibus.* De obedientia Filiorum dicit, *Filii obedite Parentibus in omnibus.* Debita ergo à Filiis & Servis Patribus ſuis & Dominis eſt obedientia ſimplex. Porrò (Matth. 23. 2, 3.) dicit Chriſtus, *In Cathedra Moſis ſedent Scribæ & Phariſæi; omnia ergo quæ dixerint vobis ut ſervetis, ſervate & facite.* Ecce rurſus obedientiam ſimplicem. Etiam Sanctus Paulus Tit. 3. 1. *Ipſis ſuggere ut ſeſe ſubjiciant Principibus, ac Poteſtatibus obtemperent.* Obedientia hæc ſimplex eſt. Poſtremo Servator noſter ipſe docet tributa impoſita à Summa Poteſtate Civili ſolvenda eſſe, ipſe ſolvens, & *date* (inquiens) *Cæſari ea quæ Cæſaris ſunt.* Item quod quicquid is qui Summam habet Poteſtatem exegerit à ſubdito ſuo rectè exigitur, quando opus erit, & quod utrum opus ſit necne ipſe judicabit, oſtendi poteſt ex verbis Chriſti Diſcipulis ſuis mandantis: *Ite in vicum qui vobis eſt ex adverſo; & ſtatim invenietis aſinam ligatam & pullum cum ea; ſolventes eos adducite ad me. Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite, Domino his opus eſt; ſtatim autem mittet eos.* Non interrogabunt utrum neceſſitas

Digitized by Google

neceſſitas illa ſive opus jus eos capiendi Domino tribuat, neque utrum Dominus neceſſitatis illius Iudex ſit, ſed in voluntate Dei acquieſcent.

His locis addi etiam poteſt quod dicitur Gen. 3. 5. *Eritis ſicut Dii, ſcientes boni & mali*; & verſ. 11. *quis indicavit tibi nudum eſſe te? An de fructu illius arboris, de quo interdixeram tibi ne comedas ex eo, comederis?* Cognitio id eſt Iudicatio boni & mali *vetabatur* ſub nomine fructus arboris ſcientiæ boni & mali, in experimentum obedientiæ Adami. Diabolus autem ut ambitionem fæminæ, cui fructus ille pulcher jam viſus erat, incenderet dixit, illi fore illos quaſi Deos ſcientes boni & mali. Cum igitur comediſſent ambo, arrogarunt quidem officium quod Dei ſolius erat, nempe Iudicationem boni & mali ſibimet ipſis; quanquam facultatem novam diſcernendi inter bonum & malum nullam acquiſierant. Quod dicitur autem, quod cum comediſſent, viderunt ſe nudos eſſe, nemo locum illum ita interpretatus eſt, quaſi cœci antè fuerint neque ſuas ipſorum cutes viderint. Senſus autem manifeſtus eſt, quòd eo primùm tempore nuditatem ſuam (in qua Deo viſum eſt illos creare) indecoram eſſe judicarunt; & pudore ſuo Dei opus tacitè condemnarunt. Interrogat ergo Adamum Deus, *Comediſti* &c. tanquam ſi dixiſſet, Tu qui obedientiam mihi debes, arrogaſti tibi Poteſtatem de actionibus meis Iudicandi? Vnde perſpicuè (quanquam Allegoricè) ſignificatur, facta eorum quibus Summa eſt Poteſtas, à ſubditis ſuis non eſſe reprehendenda, nec diſputanda.

Itaque manifeſtè (quantum ego intelligo) non modo ex Ratione, ſed etiam ex Scriptura Sacra, Summam Poteſtatem, ſive ea in uno homine, ut in Monarchiis, ſive in uno Cœtu, ut in Democratiis & Ariſtocratiis, collocata ſit tantam eſſe apparet quantam facere eam poſſunt homines. Quanquam autem de Poteſtate indefinita multa incommoda homines imaginari ſibi poſſunt, incommoda tamen quæ Poteſtatem limitatam comitantur (nempe bellum uniuscujuſque contra vicinum ſuum) multo ſunt majora. Conditio hominum in hac vita ſine incommodis nunquam erit. Neque eſt in Civitate quacunque incommodum magnum, niſi quod plerumque à Civium ipſorum contumacia & à violatione Pactorum illorum in quibus eſſentia Civitatis conſiſtit ortum ſit. Quicunque autem Poteſtatem Summam nimiam eſſe putans, diminuere conabitur, ſubjiciet ſe Poteſtati majori quæ Summam limitare poſſe videbitur.

Maxima contra Poteſtatem abſolutam objectio deſumitur ab eo quod fieri ſolet, & eorum eſt qui interrogant *ubi* & *quando* Poteſtas abſoluta à ſubditis agnita fuerit. Sed viciſſim ego illos interrogo *ubi*, &

Digitized by Google

& quando libera à Seditione & Bello Civili extitit Civitas, ubi Poteſtas abſoluta non fuerit. In gentibus illis ubi Civitates diu duraverunt, nec niſi Bello externo perierunt, ſubditi de Potentia Summa ſuorum principum nunquam diſputaverunt. Argumentum autem à conſuetudine hominum ſumptum, qui in cauſas, & naturam rerum Civilium nunquam profundè inſpexerunt, invalidum eſt. Etſi enim homines fundamenta domorum ſuarum ſuper arenam collocarent, non tamen inde inferri poteſt, ut ita fieri debeat. Scientia conſtituendi conſervandique Civitates, regulas certas habet & infallibiles non minùs quam Arithmetica & Geometria; neque ab uſu tantùm dependet. Quas regulas excogitandi otium neque habuerunt pauperes, neque qui otium & voluntatem habuere, quæ methodo id faciendum erat intellexerunt.

## CAPVT XXI.

### *De Libertate Civium.*

L*ibertas* ſignificat propriè abſentiam impedimentorum motus externorum; & dicitur non minus de rebus irrationalibus & inanimitatis quam rationalibus. Quicquid enim ita ligatur vel concluditur, ut niſi in ſpatio ab externis Corporibus determinato moveri nequeat, id ulterius progrediendi *Libertate* carere dicimus. Itaque animalia dum muris includuntur, vel catenis ad locum certum alligantur, eundi quò alioqui itura eſſent *Libertate* carent. Quando vero impedimentum in ipſa eſt natura rei, non *Libertate*, ſed *Potentia* carere dicitur; ſic Homo qui morbo affixus lecto eſt, eundi *potentia* non *Libertate* privari dicitur.

Iuxta hanc propriam & receptam vocis ſignificationem *Liber* dicitur is, qui ex iis quæ viribus & arte propria facere poteſt, quin faciat quicquid vult non impeditur. Sed voces *Liber* & *Libertas* qui ad alias res præter corpora applicant, abutuntur. Quod enim motui ſubjectum non eſt, non eſt obnoxium impedimento. Quoties ergo dicunt (exempli cauſa) Via *Libera* eſt, non ſignificatur *Libertas* Viæ, ſed Viatoris. Item quando dicimus Donum *liberum* eſt, non rei *datæ* ſed *Datoris Libertatem* intelligimus. Etiam quandoquis *liberè* loqui dicitur, non Sermonis, ſed loquentis *Libertas* eſt. *Liberum* denique *arbitrium*, non Voluntatis Libertas ſed Volentis eſt.

*Metus* & *Libertas* ſimul conſiſtere in eadem actione poſſunt, ut quando aliquis Metu Naufragii bona ſua in mare projicit; nam libenter

ter id facit, potuitque (ſi noluiſſet) non facere. *Liberè* ergo fecit. Sic ille qui Metu carceris debitum ſolvit, *Liberè* ſolvit, quia *Liberum* illi erat vel ſolvere, vel non ſolvere. Similiter Actiones Civium omnes quas Metu Legum faciunt, ſi non facere potuerunt, Liberæ erant.

Etiam *Libertas* & *Neceſſitas* conſiſtere ſimul poſſunt. Nam aqua per fluminis alveum, tum Liberè tum Neceſſitate naturæ verſus declivia movetur. Item actiones omnes voluntariæ quæ ſua natura *Liberæ* ſunt, quia tamen cauſas habent, & cauſæ illæ alias cauſas, & ſic perpetuò uſque ad cauſarum omnium Cauſam primam; nempe divinam voluntatem, neceſſariæ ſunt; adeò ut illis qui cauſarum omnium connexionem viderent actionum omnium, etiam voluntariarum manifeſtè eſſent. Deus ergo qui videt & diſponit omnia, neceſſitatem videt omnium actionum à ſua ipſius voluntate proficiſcentem. Homines enim quanquam multa faciant contra Leges divinas, id eſt multa quorum Deus non eſt Author, nullam tamen Paſſionem, Voluntatem aut Appetitum habent cujus cauſa prima & plena non ſit à voluntate Dei. Niſi enim Voluntas Dei Neceſſitatem Voluntati humanæ imponeret, & per conſequens actionibus omnibus ab ea dependentibus; Libertas voluntatis humanæ omnipotentiam, & omniſcientiam & libertatem Dei tolleret. Atque hæc (quatenus ad inſtitutum præſens) de naturali & propriè dicta *Libertate* diſputata ſufficiant.

Quemadmodum autem homines Pacis & Conſervationis ſuæ cauſâ Hominem fecerunt *Artificialem* (quem vocant Civitatem) ita etiam Vincula excogitarunt Artificialia (quæ vocantur Leges Civiles) quæ Vincula ipſi mutuis inter ſe Pactis ab una parte ad illius cui Summam dederunt Poteſtatem Labra, ab altera parte ad ſuas ipſorum Aures alligarunt. Vincula autem hæc etſi natura ſua fragilia, ſatis tamen tenacia ſunt, non à difficultate ſed à periculo quo frangantur.

Vincula hæc *Artificialia* ea ſunt, quæ opponi intelligo Libertati Civium. Cum enim actionibus Leges præſcribere omnibus, impoſſibile ſit; *Libertatem* habere Civis dicitur ad illas actiones de quibus in Legibus nihil definitur, & ad eas ſolas. In his ergo unicuique id quod ſibi maximè videbitur expedire, facere Liberum eſt. Sin de Libertate corporis à carcere & catenis Libertas Civilis intelligeretur abſurdiſſimè conquererentur Libertatemque flagitarent hodie rebelles noſtri qui ea manifeſtiſſimè fruentes rebellaverunt. Libertas igitur Civium in iis tantum rebus conſiſtit, quas in Legibus ferendis Legiſlator prætermiſit.

Libertas tamen hæc Civilis, quin is qui Summam habet Poteſtatem, vitæ & necis Civium arbiter ſit, impedimento non eſt. Oſten-



Digitized by Google

ſum enim eſt, Civibus ab eo qui Summam habet Poteſtatem (id eſt à Civitate) Injuriam fieri non poſſe, etſi per Iniquitatem Injurius eſſe in Deum poſſit. Contingere ergo poteſt, & contingit ſæpe in Civitatibus Iuſſu Summam habentis Poteſtatem, Innocentem etiam ſine Injuria interfici; ut quando filiam ſuam occidi juſſit *Ieptha*. Etiam in occiſione *Vriæ*, etſi Rex David iniquè fecit, & contra Deum graviter peccavit, contra Vriam tamen non peccavit, qui facti illius Authorem ſe fecerat. *Tibi ſoli peccavi* ſunt verba ipſius ad Deum Davidis. Deo enim ſolo obligari potuit Rex. Etiam Populus Athenienſis cum Civem per Oſtraciſmum in exilium mitteret, non illum criminis accuſabat, ſed quemcunque exulare voluit, numerus concivium maximus, is exulabat; non quia violator legum erat, ſed quia (propter nimiam potentiam) violare Leges impunè poſſe videbatur. Itaque Ariſtidem, cui cognomen Iuſti ipſi ante dederant, Ciuitate expulerunt. Expulerunt item Hyperbolum imi ordinis hominem ſcurram, quem nemo metuebat; quia voluerunt; jocularitèr forte, non autem injuſtè, cum id jure fecerint Civitatis.

Libertas illa, de qua in Græcorum Romanorumque veterum Libris Hiſtoricis & Politicis; hodieque in Sermone & Scriptis eorum, qui Græcam & Romanam Politicam ſuam faciunt, tam magnifica fit mentio, non Civium ſingularium, ſed Civitatis Libertas eſt, eademque quæ hominum ſingularium fuiſſet, niſi conſtitutæ Civitates & Leges fuiſſent. Sicut enim inter homines, ſine Lege, ſine Imperio, Bellum unicuique contra vicinum eſt, nulla autem hæreditas filiis tranſmittenda, nulla Proprietas bonorum, nulla ſecuritas, ſed Libertas unicuique plena & abſoluta; ita inter Civitates, quarum una alteri non ſubiicitur, unicuique Civitati Libertas faciendi quicquid ſibi commodum videbitur abſoluta eſt. Sed tamen ita viuunt perpetuò ac ſi Bellum eſſet, parati ad pugnam, tormentis Bellicis contra vicinos undequaque collocatis. Itaque neque Athenienſis, neque Romanus quiſquam *Liber* (à *Legibus*) erat, ſed Civitates eorum. In portis muriſque Vrbis *Lucca* etſi inſcribatur magnis characteribus LIBERTAS, Lucenſis tamen nemo majore Libertate fruitur quam Conſtantinopolitanus, vtrobique enim Legibus Civilibus vinciuntur.

Dulci autem nomine Libertatis, facile decipiuntur homines, qui diſtinguere neſcientes, id quod Civitatis ſolius Ius eſt, pro ſua cujuſque hæreditate privata ſibi arrogant. Qui error quoties Authoritate eorum, qui propter ea, quæ ſcripſerunt Politica, celebres ſunt confirmatur, mirandum non eſt ſi Seditionem & Status mutationem pariat. In partibus orbis terrarum occiduis opiniones noſtras de Inſtitutione

tutione & Iuribus Civitatum accepimus ab *Ariſtotele*, *Cicerone*, aliiſque Græcis & Romanis, qui cum degerent in Civitatibus Democraticis & Ariſtocraticis jura illa mox à Principiis naturæ deduxerunt, ſed uſum & conſuetudinem Civitatum ſuarum, in Libros ſuos Politicos tranſcripſerunt, non aliter, quam Regulas loquendi ex uſu temporis ſui deſcribere ſolent Grammatici. Quoniam ergo Athenienſes ne Statum mutare cuperent, liberos ſolos eſſe eos, qui in Civitate viverent populari, ſervoſque eſſe, qui ſub Monarcha eſſent, docebantur; ideo Ariſtoteles in Politicis (Lib. 6, cap. 2) Libertatem ſupponi in Democratia ſcripſit, neminemque in alia Civitatis forma eſſe liberum. Sicut autem Ariſtoteles; ita quoque Cicero, aliique Scriptores, Politicam doctrinam ſuam ſuper Romanorum conſuetudinem fundaverunt; qui Romani Monarchiam odiſſe didicerant, ab illis primis, qui cum Summum Imperantem, nempe Regem ſuum, depoſuiſſent, Summam *Romæ* Poteſtatem inter ſe diviſerant. Lectione autem Librorum horum à Græcis & Latinis Scriptorum, factum eſt, ut homines noſtri ab Infantia opinionibus illis innutriti, ſub *Libertatis* falſa ſpecie habitum tandem contraxerint tumultibus favendi, actiones eorum, qui Summam habent Poteſtatem reprehendendi, & rurſus reprehendendi reprehenſores illos; idque cum tanti ſanguinis effuſione, ut verè poſſim (puto) affirmare nunquam quicquam tam carè emptum eſſe, quam Græcorum Latinorumque linguas emerunt partes hæ mundi Occidentales.

Ut veniamus jam ad ea in quibus Libertas Civium vera conſiſtit, id eſt, ut dicamus, quænam illæ actiones ſunt, quæ juſſæ ab eo qui Summam habet Poteſtatem, poſſunt tamen ſine Injuſtitia prætermitti; conſiderandum eſt, quænam jura illa *ſint*, quæ in Civitate inſtituenda deponimus, ſive (quod idem eſt) quas Libertates nobiſmetipſis *denegemus* tunc, quando omnium actionum ſimpliciter Hominis vel Cœtus quem Summum facimus, Authores nos facimus ſinguli. In ipſa ſubmiſſione conſiſtit tum *Obligatio* tum *Libertas*. Itaque ex eadem ſubmiſſione, Obligationis & Libertatis argumenta ſumi debent. Nulla enim tenetur Obligatione quiſquam, quæ à ſui ipſius actione non procedat; cum per naturam homines Libertatem æqualem omnes habent. Quoniam autem argumenta illa vel ab ipſis verbis, nempe *Actionum omnium ejus hominis cui Summam tribuimus Poteſtatem Authorem me facio*, vel ab intentione ejus, qui Poteſtati Summæ ſe ſubmittit, (quæ intentio intelligitur à Fine propter quem ſe ſubmittit) ſumenda ſunt; Obligatio & Libertas Civium Singulorum ab illis Verbis vel ab illâ Intentione demonſtrandæ ſunt Finis autem

tem Inſtitutionis Civilis eſt Pax Civium inter ſe, & defenſio contra hoſtem Publicum.

Primò ergo, quia Inſtitutio Civitatis fit per Pacta uniuſcujuſque cum unoquoque, manifeſtum eſt, Libertatem Civi manere circa res illas omnes, quarum jus per Pactum transferri vel abjici non poteſt. Sed oſtenſum eſt Cap. 14. Pacta de ſeipſo contra vim non defendendi invalidum eſſe. Ergo

Si Summam habens Poteſtatem, Civem (quanquam jure morti condemnatum) ſeipſum interficere, mutilare vel vulnerare; aut vi perſonam ejus invadenti non reſiſtere; aut ab alimentis, medicinâ, aëre vel alia re ſine qua vivere non poteſt ſe abſtinere juſſerit; habet Civis ille recuſandi Libertatem.

Si quis Civis interrogetur à Summam habente Poteſtatem, vel per Authoritatem ejus de crimine, quod ipſe Civis commiſit, fateri Crimen (niſi facti veniâ datâ) non obligatur; quia nemo (ut oſtenſum eſt ſuprà) obligari Pacto poteſt, ſeipſum accuſare. Præterea ſubmiſſio Civis continetur his verbis, *Author ſum omnium Actionum ejus cui Summam tribuimus Poteſtatem.* Sed in his verbis Libertatis naturalis reſtrictio nulla eſt. Etſi enim ut me occidat concedam, non obligor ut Iuſſu ejus occidam meipſum. Aliud enim eſt dicere occide me, vel concivem meum, ſi vis; aliud autem dicere occidam me aut concivem meum. Sequitur ergo neminem aut ad occidendum ſeipſum, aut concivem ex ipſis verbis obligari. Itaque obligatio quam quis habere interdum poſſit, juſſu Summæ Poteſtatis faciendi actionem aliquam periculoſam aut indignam, non à verbis dependet expreſſis quibus ſe ſubmiſit, ſed ab intentione; quæ intelligitur ex fine Inſtitutione Civilis. Quando ergo negatio obedientiæ Finem Inſtitutionis Civitatis fruſtaneam facit, Libertas recuſandi nulla eſt; alioqui Libertate ſua naturali uti poteſt.

Itaque ſi quis jubeatur contra hoſtem Publicum pugnare (quanquam ſi recuſet, Poteſtati Summæ puniendi eum non deſit Ius) poteſt tamen aliquando ſine Injuſtitia recuſare, ut quando alium militem non minus idoneum ſubſtituit. Tunc enim Civitatem non deſerit. Præterea à Summo Iure detrahendum eſt aliquid propter quorundam hominum timiditatem naturalem, non ſolum fœminarum (à quibus officia tanti periculi nunquam expectantur) ſed etiam virorum quibus animus fœmininus eſt. Quando prælium committitur, fuga tandem fit ab una vel altera parte; ſi tamen non à perfidia, ſed à metu fuga oritur, non *injuſtè* fugere dicuntur, ſed turpitur, vel inhoneſtè. Propter eandem rationem, ſi quis prælium conetur

conetur evitare Injuſtitia non eſt, ſed Ignavia. Veruntamen qui militem ſe conſcribi jubet timiditatis naturalis excuſationem perdit, obligaturque non modo prælium inire, ſed etiam invito ductore ſuo non fugere. Quando autem defenſio Civitatis Civium ſimul omnium uno & eodem tempore auxilium poſtulat, unuſquiſque qui vel arma geſtare poteſt, vel ad victoriam aliquid quantulumcunque contribuere, ad Militiam obligatur; quia aliqui Inſtitutio Civitatis quam conſervare Cives nolunt, vel non audent, vana eſſet.

Contra arma Civitatis, defendendi alterius causâ, ſive nocentis ſive innocentis arma ſumere, Liberum nemini eſt; quia Libertas talis Summam habenti Poteſtatem media ad defenſionem Civium auſert, ipſamque Civitatis eſſentiam deſtruit. Quid autem ſi multi ſimul, contra Civitatis Poteſtatem Summam crimen aliquod commiſerint capitale, propter quod, niſi ſe defendant, expectant mortem, quæret aliquis utrum Libertatem illi conjunctis viribus ſe mutuò defendendi habeant. Habent certè. Nam vitas ſuas defendunt tantùm; id quod & Innocenti & Nocenti æquè licet. Injuſtitia quidem erat officii violatio prima; ſed quod arma poſtea ad ſe defendendos ſumpſerint, crimen novum non eſt. Excuſatio autem ſui defenſionis oblatâ veniâ tollitur; facitque ut ſi aſſiſtere cæteris perſeverent Injuſti ſint.

Reliqua Civium Libertas dependet à Legum Silentio. Ubi enim non definit Lex, unicuique faciendi vel non faciendi Libertas eſt; eaque pro arbitrio Summæ Poteſtatis aliquando major, aliquando minor eſt. Si inter Civem & eum qui Summam habet Poteſtatem controverſia ſit de Iure agros vel bona poſſidendi, vel de debita pecunia, vel opera, vel de pœna corporea, vel pecuniaria quæ in Lege aliqua præcedente fundata ſit, Libertas Civi Lege agendi eſt contra eum qui Summam habet Poteſtatem eâdem quam haberet contra Concivem; controverſiæ autem illius Iudex erit is qui Summam habet Poteſtatem. Quoniam enim qui Summam habet Poteſtatem virtute petit Legis præcedentis, non virtute Poteſtatis Summæ non amplius petere velle intelligitur quam quod Lege illa debitum eſſe apparebit. Nihil ergo facit Civis à quo petitur contra voluntatem ejus qui habet Summam Poteſtatem. Sed ſi qui habet Summam Poteſtatem virtute Poteſtatis peteret, agere contra illum Lege Civis non poteſt. Quicquid enim virtute Poteſtatis Summæ petit, Authoritate petit ipſius Civis, & proinde qui agit contra Summam Poteſtatem, contra ſeipſum agit.

Si Monarcha vel Summam habens Poteſtatem Cœtus, uni vel pluribus



Digitized by Google

ribus Civibus Privilegium, id eſt Ius ſive Libertatem privatam concedat, qua conceſſa ſalutem populi procurare non poteſt, Conceſſio illa invalida eſt, niſi ſimul apertis verbis Summæ Poteſtati renunciet, vel in alterum eam transferat. Eo enim quod potuit (ſi voluiſſet) Summæ Poteſtati verbis perſpicuis renunciaſſe, vel eam in alium tranſtuliſſe, nec fecit, intelligendum eſt neque renuntiare neque transferre voluiſſe; & proinde conceſſionem illam ab ignorantia profectam eſſe repugnantiæ inter conceſſum privilegium, & Poteſtatem Summam. Retinetur ergo Poteſtas Summa, & per conſequens Iura omnia retinentur quæ ad exercitium ejus ſunt neceſſaria; qualia ſunt Poteſtas Belli & Pacis, Iudiciorum, Magiſtratuum & Miniſtrorum conſtitutio, & cætera quæ Cap. 18. enumerantur.

Obligatio quam Cives habent erga eum qui Summam habet Poteſtatem, tam diu nec diutius permanere intelligitur, quam manet Potentia Cives protegendi. Ius enim hominum ſeipſos protegendi naturale, quando à nemine alio protegi poſſunt, nullo Pacto extingui poteſt. Is enim, qui Summam habet Poteſtatem, Civitatis Anima eſt, quæ ſimul atque à corpore ſeparata eſt, membra motum ab illa amplius non accipiunt. Obedientiæ finis eſt Protectio; quam ubicunque quis viderit, ſive in ſe, ſive in alio, ad illam, obedientiam ejus & conatum ad illum conſervandum applicat natura. Quanquam autem Poteſtas Summa ex intentione Inſtituentium immortalis ſit ſua tamen natura, non ſolum morti violentæ à Bello externo ſubjecta eſt ſed etiam propter Ignorantiam & Paſſiones hominum, habet in ſe, ab ipſa Inſtitutione, ſemina multa mortalitatis à diſcordiis Civium ipſorum.

Si Civis Bello captus ſit; vel Perſonæ aut vitæ ejus neceſſaria intra præſidia hoſtium ſint; hoſtes autem vitam & corporis Libertatem illi permittant, ea conditione, ut Victori Subditus ſit, Civis ille conditionem accipiendi Libertatem habet; & cum acceptaverit, Victoris ſubditus eſt; nam alia ratione conſervare, ſe non potuit. Si quis autem ab hoſte in carcere aut vinculis detineatur, nec credatur ſibi corpus ſuum, Pacto vinctus non intelligitur, ideoque aufugere vel ſervare ſe quocunque modo jure poteſt.

Si Monarcha Summæ Poteſtati pro ſe & hæredibus ſuis renuntiet, redeunt Cives ad Libertatem Naturæ abſolutam. Quanquam enim, quis illi filius ſit vel cognatione proximus indicet natura; quis tamen illi hæres ſit dependet (ut oſtenſum eſt capite præcedente) à ſua ipſius voluntate. Itaque ſi Hæredem habere nolit, Summa Poteſtas, & Subjectio perit. Idem contingit ſi moriatur ſine cognatis cognitis, & ſine

Digitized by Google

ſine Hæredis declaratione. Tunc enim nulla cuiquam debetur obedientia, cum cui præſtanda ſit ignoretur.

Si Poteſtatem habens Summam Subditum in exilium mittat; manente exilio Subditus ei non eſt. Sed qui in Civitatem alienam mittitur de negotio aliquo, vel is cui peregrinari permittitur, Civis & Subditus manet. Sed hoc per contractum inter Civitates, vel jure Gentium fit; non vi Pacti alicujus. Quicunque enim intra fines alienæ Civitatis intrauerit, illius Civitatis Legibus Subjectus eſt, niſi Ius habeat ab amicitia inter ſe ambarum Civitatum.

Si Monarcha Bello ſuperatus Subditum ſe victori faciat, priore obligatione Cives liberantur debentque Victori obedientiam. Verùm ſi captus detineatur, Poteſtatem quam habebat in Civitate ſua Summam, perdidiſſe non intelligitur. Quare ſubditi ejus obligantur obedientiam Magiſtratibus ab eo ante conſtitutis & nomine ejus quanquam in captivitate exiſtentis, ſolitam præſtare. Manente enim Iure ejus, quæſtio de ſola Adminiſtratione eſt, id eſt de Magiſtratibus & Miniſtris; quos quia ipſe conſtituere ſuo Arbitrio non poteſt, illos quos ipſe antè contiſtuerat, probare intelligitur.

## CAPVT XXII.

### *De Syſtematibus Civium.*

DE Generatione, Forma & Poteſtate Civitatis dictum eſt. Dicendum nunc eſt de partibus ejus. Per *Syſtema* intelligo *numerum quemcunque hominum in rem ipſorum communem congredientium.* Quorum alia *Regularia*, alia *Irregularia* ſunt, *Regularia* quidem ea ſunt, in quibus Homo vel Cœtus unus Perſonam gerit omnium. Cœtera autem omnia ſunt *Irregularia.*

*Regularium* alia *Abſoluta* ſunt ſive *Independentia*, id eſt nemini ſubdita præterquam ſuæ propriæ Perſonæ Repræſentativæ; quales ſunt Civitates, & quidem ſolæ. De quibus dictum jam eſt in quinque proximè ſuperioribus Capitibus. Alia ſunt *Subordinata*, nempe Summæ Poteſtati Civitatis, cui tum ſinguli tum etiam qui ipſorum Perſonam gerit, ſubiiciuntur.

De *Syſtematibus Subordinatis* alia *Politica* ſunt, alia *Privata. Politica* (quæ vocari etiam ſolent *Corpora Politica*) ea ſunt, quæ ab Authoritate Summæ Poteſtatis Civilis conſtituta ſunt. *Privata* ea ſunt, quæ conſtituuntur ab ipſis Civibus, vel Authoritate aliqua extranea; quæ Authoritas quia à Poteſtate extranea derivatur, *Publica* non eſt.

*Syſte-*

Digitized by Google

*Syſtematum Privatorum* alia *Licita* ſunt, alia *Illicita*. *Licita* ea ſunt quæ probantur à Civitate; cætera *Illicita*.

*Syſtemata Irregularia* ſunt quæ cum Perſonam non habeant conſiſtunt in concurſu tantùm Populi; quæ ſi Lege Civili non ſint vetita & ſine mala intentione fiant (qualis eſt confluxus populi ad Forum, vel Pompam, vel alium finem innoxium) Licita ſunt. Quando autem conſilio malo confluunt, vel (ſi multitudo magna ſit) incognito, *Illicita* ſunt.

In *Syſtematibus Subordinatis* Poteſtas perſonæ eorum ſemper terminatur à Poteſtate Civili Summa; alioqui Syſtema Subordinatum non eſſet, ſed Civitas, cujus Perſona Civium cunctorum Perſona eſt; & proinde pars Civium nulla repræſentari ab alio poteſt, niſi quatenus Perſonæ Civitatis viſum erit. Permittere enim ut *Syſtema* Civium Subordinatum partem populi in rebus omnibus repræſentaret, deſerere eſſet Civitatis (quatenus ad partem Civium) regimen & Dominium dividere contra pacem & ſalutem populi; id quod is qui Summam habet Poteſtatem, nulla conceſſione facere intelligitur, qua non perſpicuis verbis ſubjectione ſua Cives exonerat; Verborum enim conſequentiæ, voluntatis ſigna non ſunt, ubi conſequentiæ aliæ ſigna ſunt in contrarium; ſed erroris potius & falſæ ratiocinationis, quibus humana natura ſubjicitur, ſigna ſunt.

Poteſtatis quam habet Syſtema Subordinatum limites cognoſcuntur duabus rebus, nempe Literis ab eo qui Summam habet Poteſtatem & Lege Civitatis.

Quanquam enim in Civitatis Inſtitutione vel Acquiſitione Literis ſcriptis opus non ſit, quia Poteſtas ibi Summa (ut diximus) limites nullos habet præter Naturæ Legem non ſcriptam; in Syſtematibus tamen Subordinatis, tot limitationes circa agenda, tempora, & loca neceſſariæ ſunt, ut neque ſine literis ſcriptis memoria retineri neque niſi Literæ illæ Patentes ſint, & Summæ Authoritatis ſignis ſignatæ, cognoſci poſſint.

Et quoniam Limitationes non ſemper facile, aut fortaſſe omnino deſcribi Literis poſſunt; determinatio quid Syſtemati Licitum vel Illicitum factu erit, ad Leges Civiles (ubi Literæ ipſæ ſilent) neceſſariò pertinet.

Vbi in Syſtemate Subordinato Perſona eſt unus homo quicquid ille facit in Perſona Syſtematis, abſque Literarum ſuarum & Legum Civilium Authoritate, ſuum ipſius, non Syſtematis, nequ e alicujus ejus membri præterquam ſui ipſius, Factum eſt; propterea quod ultra limites Literis & Legibus præſcriptos neminis præterquam ſuam

ipſius

ipſius Perſonam habet. Quicquid autem juxta Leges & Literas facit Factum eſt uniuſcujuſque hominis eorum qui Syſtema conſtituunt; quod enim à Summa Poteſtate fit, ipſum facientem Authorem habet; quia Factum quod à Literis & Legibus Summæ Poteſtatis non recedit, ipſius Summæ Poteſtatis Factum eſt; & proinde ſingula Syſtematis membra Authores habet.

At ſi Perſona Syſtematis Cœtus ſit, quicquid ille Cœtus præter Legum & Literarum ſuarum Authoritatem fecerit vel decreverit Factum eſt totius Syſtematis, & præterea uniuſcujuſque eorum quorum ſuffragiis decretum fuerit; ſed neque hominis contra cujus ſuffragium Factum aut decretum erat, neque hominis abſentis Factum eſt. Cœtus enim ipſius ideo Factum eſt, quia majoris partis eſt; & ſiquidem crimen ſit, puniendus Cœtus eſt, quatenus pœnæ capax eſt. Exempli cauſa, per diſſolutionem Syſtematis (quæ quidem ejuſmodi Corporibus Fictitiis capitalis eſt) vel (ſi modo ærarium commune habeat Cœtus) per mulctam pecuniariam. Nam hujuſmodi Syſtemata à pœnis corporeis ipſa exemit Natura. Qui autem crimini à Syſtemate decreto ſuffragium ſuum non dederunt, innocentes ſunt; & quia Cœtus per Litteras ſuas neminem in Illicitis repræſentare poteſt, innocentes illi in ſuffragiis nocentium non comprehenduntur.

Si Perſona Syſtematis ſit in homine uno, & is pecuniam mutuam ſumpſerit ab extraneo, id eſt ab eo, qui membrum Syſtematis ejus non eſt; debitor eſt is qui habet Perſonam Syſtematis neque ad ſolutionem tenetur alius quicunque. Alioqui Literarum ſuarum Authoritate facere poſſet, ut quicquid ipſe mutuum ſumeret, alii ſolverent. Syſtematis ergo Subordinati membrum ad ſolutionem pecuniæ quam Perſona Syſtematis (quoties homo eſt) mutuam ſumpſerit teneri non poteſt. Qui pecuniam mutuam dat cum Syſtemati extraneus ſit pro debitoribus habet eos ſolos, qui ſolvere promiſerant, Perſonam enim, mutuum accipiente, nullam præter ipſius hominis naturam cognoſcit Solus ergo debitor is eſt, & ſolvere debet, vel ex communi theſauro, vel ex pecunia propria. Idem dicendum eſt de Mulcta ſi contingat Perſonam Syſtematis Subordinati, quam gerit homo unus, à perſona Civitatis pecuniâ mulctari.

Quando autem perſona Syſtematis in Cœtu eſt, debeturque pecunia extraneo, tenentur ad ſolutionem illi omnes, & ſoli, quorum ſuffragiis pecunia mutuò ſumpta eſt. Unuſquiſque enim eorum eo ipſo quod mutuum ſumi ſuffragiis ſuis voluerunt, ad ſolutionem obligantur etiam totius debiti, quod cum quilibet unus ſolverit omnes liberantur.



Digitized by Google

Quod ſi pecunia uni alicui ex ipſo Cœtu debeatur, ad ſolutionem tenetur ſolus Cœtus ipſe, id eſt ipſum Syſtema. Is enim cui debetur, ſi pecuniam illam mutuam dari præſens ſuffragio ſuo voluit, etiam ſolvi voluit; ſin Suffragio ſuo mutuam dari noluit, vel ſi abſens fuerit, quia tamen mutuam dando, mutuam dari voluit, ſolvi voluit, idem ergo mutuam ſumit & dat; & proinde debitum ſuum à nemine poſcere præterquam à Syſtemate ipſo Iure poteſt. Itaque ſi Syſtema (ex theſauro communi) ſolvendo non eſt, remedium habet nullum, neque poteſt niſi de ſeipſo conqueri, qui ſponte ſua imprudenter pecuniam ſuam mutuam dedit.

Manifeſtum hinc eſt, in Syſtematibus Subordinatis, ſubditiſque Poteſtati Civitatis, interdum privato homini Syſtematis membro contra decretum Cœtus proteſtari aliquando diſſentire & diſſentionis ſuæ conſervari memoriam poſtulare non modo Licitum eſſe, ſed etiam expedire, ne alioqui debita ab aliis contractata ipſe ſolvere obligetur. Sed in Cœtu Summam habente Civitatis Potentiam, Proteſtationes hujuſmodi Licitæ non ſunt, propterea quod Proteſtatis Summæ totidem ſunt negationes; etiam quia quicquid fit à Summa Poteſtate, Authoribus fit Civibus omnibus & Singulis.

Syſtematum Subordinatorum infinita ferè eſt varietas. Diſtinguuntur enim non ſolùm ab Agendis, propter quæ conſtituuntur & multorum generum ſunt, ſed etiam à temporibus, locis & numeris, quæ omnia definiri debent. Conſtituuntur enim aliquando ad regendam Provinciam cum Poteſtate Literis Civitatis terminata. Sed Provinciarum quæ à Cœtibus in ipſa Provincia reſidentibus gubernantur, pauca ſunt exempla. Romani Provincias ſuas Præſidibus, Prætoribus, vel Procuratoribus adminiſtraverunt, non Cœtibus ſicut adminiſtrabatur ipſa *Roma.* Similiter emiſſæ ad *Virginiam* & *Bermudam* Coloniæ, quanquam Summa Poteſtas in illas commiſſa eſſet Cœtui Londinenſium, Cœtus tamen ille Colonias illas per Præfectos adminiſtravit. Quanquam enim unuſquiſque regiminis partem exercere cupiat, ubi adeſſe ipſe poteſt; ubi tamen adeſſe non poteſt, rem communem Monarchicè quam vel Ariſtocraticè, vel Democraticè adminiſtrari mavult naturaliter. Quod manifeſtum etiam eſt in privatis hominibus, qui multas habent poſſeſſiones; qui labore adminiſtrandi negotia propria levari cupientes Amicum vel Famulum unum potius eligunt, cui poſſeſſionum ſuarum curam committant, quam Amicorum vel Famulorum plurium Syſtemati. Poteſt tamen Provinciæ vel Coloniæ cura etiam Cœtui committi. Quando autem id fit, quodcunque ab eo Cœtu debitum contractum fuerit;

&

& quodcunque decretum ab eo Cœtu Illicitum fuerit, factum eſt illorum tantùm qui per Suffragia ſua aſſenſerunt, non autem ejus qui diſſenſit vel abſuit, propter rationes ſupra adductas. Cœtus extra fines Coloniæ quam adminiſtrat, Poteſtatem in perſonas vel bona Coloniæ non habet, qua bona eorum in loco quocunque extra ipſam Coloniam propter debitam pecuniam exigere jure poteſt; quia extra Coloniam ipſam Iuriſdictionem nullam habet. Idem Cœtus quanquam mulctandi membra ſingularia jus habeat, ſi Leges ſuas fregerint; mulctam tamen illam exequi extra Coloniam ipſam jure non poſſunt. Quod autem hic dictum eſt de adminiſtratione Provinciæ vel Coloniæ, dicendum quoque eſt de regimine Oppidi, vel Vniverſitatis, vel Collegii, vel Eccleſiæ.

In omnibus Syſtematibus Subordinatis, ſi quis ex Syſtemate cauſam habeat contra Syſtema ipſum, cognitio cauſæ pertinet ad Iudicem Civilem qui à Summa Poteſtate Civitatis ordinatur, non ad ipſum Syſtema quod membro ſuo concivis eſt. In Cœtu Summam habente Poteſtatem Civitatis, aliter res ſe habet; ibi enim is, qui Summam habet Poteſtatem, etiam in ſua ipſius cauſa Iudex erit, aut Iudex erit omnino nullus.

Syſtematis Subordinati ad Regulanda negotia Mercatorum conſtituti Perſona commodiſſima Cœtus eſt, Cœtus (inquam) eorum omnium quorum negotia regulanda ſunt; in quem convenire, Suffragia habere unuſquiſque eorum, qui pecunias ſuas conferunt, ſi velit, poſſit. Mercator, qui navem emere, & mercibus onerare poteſt, rarus eſt. Opus ergo habent, ut in unum Syſtema plures conjungantur. Finis autem Syſtematis Mercatorii is eſt, ut poſſint & facilius & utilius negotiari, juxta regulas à ſe quidem excogitatas, ſed à Summa Poteſtate Literis confirmatas. Quibus Literis ſi conceſſum ſit, ut poſſint ea quæ à Dominio Civitatis exportari expedit, ſolis emere, & quæ in Civitatis Dominium importari ſolis vendere juxta Syſtematis ſui regulas; duplum habebunt Monopolium. Quorum utrumque ipſis Mercatoribus lucroſum eſt, ſed Civibus cæteris ex parte noxium. Quoniam enim ſoli bona Civium domi emunt, viliùs emunt; id quod ſibimetipſis lucro, reliquis autem Civibus damno eſt. Similiter quia in Dominiis externis ſoli vendunt, cariùs vendunt; id quod ſibimet ipſis rurſus lucro, exteris damno eſt. Tertiò quia Merces externas ſoli emunt, viliùs emunt, id quod ſibi quidem utile, externis autem noxium eſt. Quartò quia Merces externas ſoli vendunt domi, cariùs vendunt; id quod ſibi adhuc lucroſum, ſed concivibus ſuis damnoſum eſt. Bono ergo Civitatis eſſet, ſi Literis



Digitized by Google

conceſſum eſſet, ut ſoli foris Civitatis ſuæ Merces venderent, & Merces externas ſoli emerent; ſed ut domi arbitrio ſuo, quo velint pretio importata venderent, civibus malum eſſet. Expedit autem ſingulis hujuſmodi Syſtematis membris, ut qui pecunias ſuas contulerunt, & expectant lucrum ſinguli pecuniæ ſuæ collatæ proportionale, conſultationibus Syſtematis adeſſe, libroſque Rationum ſuarum inſpicere, id eſt ut perſona Syſtematis ſit in ipſo Cœtu ſeu Curia, ad formam Democratiæ.

Si Syſtema Mercatorum homini, qui Syſtematis membrum non ſit, ſed extraneus, pecuniam debeat, unumquodque membrorum ſeorſim obligatur ad ſolutionem totius debiti. Is enim, qui Syſtematis membrum non eſt Perſonæ artificialis notitiam nullam habet, ſed Perſonas naturales eorum omnes obligari ſibi ſupponit. Verum ſi Creditor ſit Syſtematis membrum, Debitor quoque idem eſt, neque debitum ſuum niſi à Syſtemate ipſo, id eſt à communi pecunia, ſi quam habet, poſtulare Iure poteſt. Si Civitas à Syſtemate virtute Poteſtatis Summæ pecuniam exigat, ſolvenda à membris eſt, collatis à ſingulis ad Mercaturam pecuniis proportionaliter. Nam communem pecuniam nullam habet Syſtema Mercatorium, niſi quæ à ſingulis ad Mercaturam collata eſt.

Eidem Syſtemati ſi imponatur ob crimen aliquod mulcta pecuniaria, illi ſoli ad ſolutionem tenentur, quorum Suffragiis fieri crimen decretum erat, vel quorum auxilio commiſſum erat. In cæteris enim crimen non erat, niſi crimen ſit, quod membra eſſent Syſtematis peccantis. Id autem crimen non eſt, quia Syſtema ipſum Civitatis authoritate conſtitutum eſt.

Si unus ex membris pecuniam Syſtemati debeat nec ſolvat, Syſtema contra illum Lege Civili agere debet. Neque enim Bona ejus capi, nec perſona ejus in carcerem conjici ipſius Syſtematis, ſed Civitatis ſolius Authoritate poteſt. Concives enim ſunt Syſtema & membrum ejus.

Syſtemata Subordinata etiam pro tempore præfinito conſtitui poſſunt. Exempli cauſſa, ſi Monarchæ, Dominii ſui partibus ſingulis, ut Provinciis & Oppidis mandare viſum fuerit, per Deputatos ſuos convenire, ut illum de conditione Dominii ſui certiorem faciant, & ei circa Legum novarum conſtitutionem conſilium ſuum impertiant, vel propter aliam cauſam quamcumque colloquanturque cum illis tanquam cum una Perſona Cives omnes repræſentatura; Deputati illi ſimul ac loco & tempore à Summa Poteſtate conſtituto convenerint, ibi & tunc Syſtema ſunt Regulare, & Perſonam gerit. Syſtema totius Domi-

Dominii Civium, quantum attinet ad ea quæ à Monarcha Summam habente Poteſtatem tractanda proponentur; ad alia autem non item. Etiam quando nihil amplius tractandum eſſe à Monarcha declarabitur, Syſtema illud diſſolvitur. Si enim Civium omnium, & quoad negotia omnia, Perſonam gereret, Poteſtas Syſtematis Summa eſſet, eſſentque in eodem populo Summæ Poteſtates duæ; id quod cum Pace & Salute Populi fieri non poteſt. Quæ autem tractanda ſunt in Syſtemate tali præfinita ſunt in ipſis Literis quibus convocantur. Populus enim Deputatos ſuos eligere ad alium finem non poſſunt quam qui in ipſis Monarchæ Literis continetur.

Syſtema Privatum Regulare, idemque licitum, illud eſt, quod ſine Literis aut mandato Summæ Poteſtatis, præterquam Legibus omnium Civium communibus, conſtituitur. Quod cum una Perſona factum ſit, Regulare eſt. Qualis eſt Familia, in qua Pater Familias (quatenus Leges Civiles non prohibent) Perſonam gerit totius Familiæ; & illi Filii ſervique obedire in omnibus rebus, quæ non ſunt contra Leges Civiles, obligantur. Nam ante inſtitutionem Civitatum, Patris erat in Filios & Servos Poteſtas Summa, neque Poteſtatis ejus partem ullam amiſerunt Patres, niſi quam ſuſtulerunt ipſorum conſenſu Leges Civiles.

Syſtemata Regularia quidem, ſed Illicita, ea ſunt, quæ fiunt ab hominibus in unam perſonam coeuntibus, ſine omni Authoritate Publica. Qualia ſunt, Syſtemata Mendicorum & Furum, eo fine ut mendicent furenturque commodiùs. Etiam Privata & Illicita ſunt Syſtemata ea ſive Fraternitates authoritate externâ conſtitutæ ad propagationem Doctrinarum, vel ad Factionem, contra Civitatis Poteſtatem Summam.

Syſtemata Irregularia, quæ ſua natura Fœdera tantum ſunt, & interdum concurſus tantùm Populi, ſine certo Conſilio, & ſine obligatione mutua, procedentia à ſola voluntatum morumque ſimilitudine Licita aut Illicita ſunt, prout Singulorum conſilia Licita ſunt vel Illicita. Conſilium autem cujuſque quale ſit ab occaſione intelligendum eſt.

Fœdera Civium (quoniam propter mutuam defenſionem fieri Fœdera ſolent) in Civitate (quæ Civium omnium Fœdus commune eſt) neceſſaria non ſunt, ſed ſuſpecta ſunt Conſilii contra Civitatem initi; & propterea ſunt Illicita, vocanturque vulgò Conjurationes & Factiones, quoties autem Civium vires ſuas conjungentium incognitum eſt, ut Civitati periculoſum, injuſtum & injuſtè celatum eſt.

Si Poteſtas Summa in Cœtu magno ſit, parſque illius, cæteris in-

ſciis, conſilium ſeorſim capiant quomodo cœtum totum ad arbitrium ſuum gubernent, Factio eſt & conventus Illicitus, hominum per fraudem ad ſeditionem, ambitionis propriè cauſa, decipere cupientium.

In Civitatibus omnibus, ſi quis Civis plures habeat famulos & ſervos, quam conditio ejus & res agendæ poſtulant, Factio eſt illicita. Cum enim protectionem habeat Civitatis, defenſionis causà, vi privatâ non indiget.

Concurſus Populi Syſtema eſt, ſed Irregulare, quia ſine Perſonæ unitate. Licitum autem vel Illicitum eſt, prout cauſa concurrendi Licita vel concurrentium numerus Civitati periculoſus eſt. Si cauſa juſta & cognita ſit, concurſus Licitus eſt; qualis eſt concurſus hominum ad Pompas, & ad Theatrum numero non inſolito. Nam ſi numerus ſolito inſigniter major ſit is qui cauſam legitimam, quare multitudini tantæ interfuit reddere non poteſt, Conſilii ſeditioſi conſcius judicabitur. Ut cum mille homines Magiſtratui vel Iudici ſupplicationem offerant, Lex fortaſſe civilis nulla prohibet, concurſus tamen ille tumultus eſt ſeditioſus, quia per unum vel duos homines idem fieri potuit. Multitudo autem quæ concurſum illicitum reddit, non numero certo definitur, ſed tanta videri debet, quantam, ſi opus eſt, publici Miniſtri conſueti ſuperare ſine periculo non poſſunt. Similiter ſi numerus hominum inſolitus ad Tribunal concurrunt, alicujus hominis accuſandi cauſa; concurſus ille Illicitus eſt, quia paucis vel unico homine accuſare illum potuerunt. Talis in *Epheſo* erat concurſus contra Diſcipulos, infidelium clamantium, *Magna eſt Diana Epheſiorum.* Ubi cauſa (conſideratis Civitatis illius legibus) juſta erat; concurſus tamen illegitimus fuit & à Magiſtratu reprehen-
*Act. c.* 19. *verſ.* 39. ſus. *Quod ſi Demetrius & qui cum eo ſunt artifices; negotium habent cum aliquo, agitur forum, & Proconſules adſunt, alii alios poſtulanto. Si quid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur. Nam periculum eſt, ne poſtulamur ſeditionis propter diem hodiernum, quàm nulla ſubſit cauſa, ob quam poſſimus reddere rationem concurſus iſtius.* Hactenus de Syſtematibus dictum eſt, quæ partibus humani corporis Similaribus comparari poſſunt; nempe ea, quæ Legitima ſunt, muſculis; quæ legitima non ſunt, Apoſtematibus, Tuberibus, tumoribuſque à confluxu humorum noxiorum generatis.

CAPUT

Digitized by Google

# CAPVT XXIII.

## *De Poteſtatis Summæ Miniſtris Publicis.*

M*Iniſter Publicus* is eſt qui in rebus, quæ ad Civitatem pertinent per Authoritatem Summam habentis Poteſtatem, Civitatis Perſonam repræſentat. Quoniam autem, qui Summo loco Imperat, Perſonas duas gerit, ſive (ut loquuntur multi) duas habet Capacitates, aliam Naturalem aliam Politicam; ille qui Summam habenti Poteſtatem Miniſter eſt ut Perſonæ Naturali, Miniſter Publicus non eſt. Qui vero Miniſter ejuſdem eſt in Adminiſtratione Rei Publicæ, ille Miniſter Publicus eſt. Ianitores ergo Nuntii, aliique Miniſtri qui inſerviunt Cœtui Summo, propter nihil aliud præter commoditatem ipſorum qui congregati ſunt, Miniſtri Publici non ſunt. Idem de Servis & Famulis domeſticis Monarchæ, in Perſona naturali conſiderati, dicendum eſt.

Miniſtrorum Publicorum aliquibus totius Dominii adminiſtrandi cura committitur; ut quando Protectori Monarchæ Infanti ab Anteceſſore ſuo, committitur Tutela cum tota Regni adminiſtratione. Quando id fit, Civis unuſquiſque illi obedire obligatur, & Imperata ejus facere, quatenus in Regis Infantis nomine imperabitur, & quatenus imperata ipſa Poteſtati Summæ Infantis non repugnabunt. Miniſtris aliquibus Provinciæ tantùm committitur adminiſtratio; ut quando Monarcha vel Cœtus Summus, Provinciæ alicujus Præfectum, Locum tenentem, vel Pro-regem facit. Quod cum fit unuſquiſque Provincialium tenetur illi obedire in omnibus quæ Monarchæ vel Summi Cœtus nomine imperabuntur, nec Poteſtati Summæ contraria ſunt. Ejuſmodi enim Miniſtri Ius nullum habent, quod non dependeat à voluntate Summæ Poteſtatis. Hujuſmodi autem Miniſtri Publici Nervis Tendinibuſque, quibus corporis humani moventur artus, comparari poſſunt.

Adminiſtrationem habent alii negotiorum certorum domi, alii foris. Domi Miniſter Publicus eſt ad œconomiam Civitatis, *Theſaurius*, cui Civitatis Reditus recipiendi, ſervandi, erogandi, Authoritas eſt data à Summa Poteſtate, & cui redituum Rationes reddendi onus incumbit. Miniſter autem Publicus eò eſt, quia Summæ Poteſtati ſervit, ut Perſonæ Civitatis.

Secundò, quibus Armorum, Caſtrorum, Portuum commiſſa eſt cuſtodia; quibus Milites Conſcribere, Ducere, Salarium ſolvere Autho-

Authoritas data eſt, vel neceſſaria ad Bellum ſive Terra ſive Mari procurare, Miniſtri Publici ſunt. Miles autem etſi pro Civitate pugnet, Perſonam Civitatis coram nemine repræſentat. Neque ergo Miniſter Publicus eſt. Sed Dux, quia Imperium habet Perſonam Civitatis repræſentat coram Militibus, quibus imperat, & Miniſter Publicus eſt.

Etiam quibus Populum docendi Authoritas conceſſa eſt, Miniſtri Publici ſunt; quia negotium publicum eſt, & Authoritate Publica adminiſtrandum. Populum enim docendi Monarchis ſolis & Cœtibus Summis Authoritas à Deo immediatè conceſſa eſt, ut qui ſoli dicantur ſimpliciter *Dei gratia* docere & imperare. Miniſter autem docendi Poteſtatem immediatè à Summa Poteſtate, quanquam etiam mediate à Deo accipit. Itaque Poteſtatem habet ſuam, *Dei & Regis gratia*, vel *Providentia Divina & voluntate Regis, vel Civitatis.*

Item illi quibus Iuriſdictio à Civitate data eſt, id eſt Poteſtas Cauſas cognoſcendi, Miniſtri Publici ſunt. Perſonam enim Summam habentis Poteſtatem in Tribunalibus ſuis ſedentes repræſentant; & ſententiæ eorum, ſententiæ ſunt Civitatis, id eſt Summam habentis in Civitate Poteſtatem, cui cauſas cognoſcendi jus adhærere ſupra oſtenſum eſt. Sunt ergo Miniſtri Publici. Quoniam autem Iudicia duorum generum ſunt, Facti & Iuris; tam Facti quam Iuris, Iudex Miniſter Publicus eſt.

Etiam Miniſtri Publici illi ſunt, quibus à Summa Poteſtate, cura imponitur Iudicia exequendi; juſſa Summæ Poteſtatis publicandi; Tumultus ſupprimendi, malefactores capiendi, & incarcerandi; aliarumque rerum ad conſervationem Pacis pertinentium. Hujusmodi enim actiones Civitatis actiones ſunt, ipſique Miniſtri hujusmodi, corporis humani *Manibus* comparandi ſunt.

Foris Miniſtri Publici ſunt illi, qui Perſonas Monarcharum ſuorum vel Summorum Cœtuum repræſentant ad Civitates externas; quales ſunt Legati, Nuntii, Agentes, & Heraldi, Authoritate publica, de negotio publico miſſi. Qui autem ad Civitates externas à Civitatis ſuæ ſeditione laborantis, Factione aliqua legantur, quanquam recepti ſint, neque Miniſtri publici neque privati ſunt; qui à Civitate miſſi non ſunt. Etiam Legatus à Principe ad Principem congratulandi vel condolendi vel in feſtivitate aliqua aſſiſtendi cauſſa miſſus, etſi Authoritatem habeat publicam; quia tamen negotium privatum eſt, Miniſter Publicus non eſt. Neque Miniſter Publicus is eſt, qui ad externas Civitates mittitur conſilia eorum explorandi cauſa. Quanquam enim tum Authoritas tum Negotium publicum

ſit,

Digitized by Google

ſit, quia tamen Perſonam Civitatis non gerit, Miniſter privatus eſt; & corporis humani Oculo comparari poteſt. Conſiliarius autem, ſi ſine Imperio & Iuriſdictione de rebus arduis & publicis habenti Poteſtatem Summam conſilium tantùm dandi jus habeat, Miniſter Publicus non eſt; neque vero Conſiliariorum Cœtus ipſe. Conſilium enim Imperanti Summo coram ipſo datur; Perſonam autem ejus coram ipſo repræſentare nemo poteſt. Neque in Cœtu ipſo Summam habente Poteſtatem, ullus homo ſingularis eſt Miniſter Publicus; quia nemo eorum Cœtus ipſius Perſonam in Cœtu ipſo repræſentare poteſt.

## CAPVT XXIV.

### *De Civitatis facultate Nutritiva & Generativa.*

CIvitatis Nutritio à *Copia* & *Diſtributione* rerum ad vitam neceſſariarum dependet, & ab earum *præparatione*, & *applicatione* ad uſum publicum.

Quarum rerum *copia*, nempe Nutritionis Materia, terminata ab ipſa Natura eſt; conſtatque ex fructibus, quos, à communis matris noſtræ Vberibus Terra & Mari, procedentes, humano generi aut libere donat aut ſolo labore vendit Deus. Sunt autem Animalia, Vegetabilia, & Mineralia, quæ omnia non longè collocavit Deus à Superficie Telluris; adeo ut ad ea habenda, alia re opus non eſt, quam ut accipere velimus. Dependet ergo rerum neceſſariarum copia à ſola (poſt benevolentiam divinam) induſtria & labore hominum.

Materia hæc, id eſt ea quæ proveniunt à Terra, Mari, & eorum Cultura *Bona*, partim *Nativa* Civitatibus ſingulis ſunt, partim *Externa* in Civitates ſingulas importata. Quoniam autem Terra nulla ſub unius Civitatis Dominio (niſi valde magna ſit) neceſſaria omnia ad alimenta & motum Civitatis producit; neque rurſus ulla quæ non aliqua producat ſuperflua; bona illa ſuperflua quæ *Nativa* ſunt, ſuperflua amplius non ſunt, ſed *Commutatione* vel *Bello*, vel *Labore* (nam etiam labores hominum, non minùs quam res aliæ cum bonis aliis quibuscunque commutabiles ſunt) bonorum *Nativorum* defectum ſupplent.

*Bonorum* autem diſtributio, eſt *Mei, Tui, Sui* conſtitutio; vocaturque *Proprietas*. *Proprietas* autem in omni genere Civitatis originem habuit à Summa Poteſtate. Vbi enim Civitas non eſt, ibi omnia



Digitized by Google

omnium ſunt, & Bellum perpetuum eſt; & Bonum unumquodque illius eſt, à quo rapitur & arm s conſervatur; quod neque *Proprietas* neque *Communitas* eſt, ſed Concertatio. Id quod ita manifeſtum eſt, ut etiam ipſe *Cicero* (Libertatis defenſor vehementiſſimus) *Proprietatem* omnem attribuat Legibus Civilibus, quibus ſublatis, vel negligenter cuſtoditis nihil eſſe dicit, quod quis aut à Majoribus accipere aut filiis relinquere pro certo poſſit. Et rurſus *tolle* inquit *Leges Civiles, quid ſuum, quid alienum ſit, ſciet nemo.* Quoniam ergo conſtitutio Proprietatis Civitatis opus eſt; illius opus eſt, qui Summam in Civitate habet Poteſtatem. Dependet enim *Proprietas* à Legibus Civilibus; & is qui Summam habet Poteſtatem in omni Civitate Legislator eſt. Id quod obſervaſſe videntur illi Græci veteres, qui Legem nominaverunt Νόμον (id eſt *Diſtributionem*) & Iuſtitiam (conſequenter) eſſe cuique Diſtributionem *Sui* definiverunt.

Itaque ſi Civitas terram vacuam, aut Bello ſuperatam acquiſierit, diſtributio terræ illius inter Cives dependet ab eo, qui Summam habet in Civitate Poteſtatem; habebuntque portiones ſuas, non ut cuiquam Civi, aut Numero Civium æquum eſſe, vel ad Bonum Publicum conducere videbitur, ſed ut videbitur Summam habenti Poteſtatem. Populus Iſraëliticus cum in Deſerto eſſet, Civitas erat, Promiſſæ autem Terræ Dominus nondum erat. Poſtea tamen, cum illam acquiſiſſent, non ſuo, ſed *Eleazari* Sacerdotis, & Ducis *Ioſuæ* arbitrio diſtributam poſſederunt. Ex quo intelligi poteſt, Proprietatem terrarum quam habet Civis, in eo conſiſtere, ut ab illarum uſu concives ſuos omnes prohibere jure poſſit; non autem ut cum excludat, qui Summam habet Poteſtatem, ſive is Cœtus ſit, ſive homo unus. Habet enim is Poteſtatem totius Civitatis, & Terras diſtribuiſſe, ut & alia omnia feciſſe in ordine ad Pacem & Bonum Civitatis intelligendus eſt. Quin Monarcha vel Cœtus Summus facere multa poſſit contra Bonum ſuum; etiam contra ſuam ipſius conſcientiam, contra fidem datam, & contra Leges Naturales, non negaverim; ſed ut ob eam cauſam Cives arma contra eum ſumere, aut Reum facere, aut quocunque modo male de eo dicere, negandum eſt; propterea quod omnium quæ fecerit, Authores ſinguli fecerunt ſeipſos.

In diſtributione Terrarum, partem ſibi ipſi quam velit reſervare poteſt & colere qui Summè imperat, ſicut unus ex Civibus. Quanta autem cunque portio illa ſit, ad onera Civitatis omnia ſuſtinenda, & ad ejuſdem defenſionem ſufficere non tenebitur. Talis enim eſt natura hominum, ut certarum agrorum vel certorum redituum poſſeſſio inuti-

inutilis eſſet, tenderetque ad diſſolutionem Civitatis. Simul enim ac Poteſtas Summa in manus veniret vel Monarchæ, vel Cœtus qui pecuniam Publicam negligentius cuſtodiret, aut qui Civitatem temerè in nimis longum, aut nimis ſumptuoſum Bellum conjiceret, Civitas periret. Diætam non patiuntur Civitates; cum enim ſumptus Publicus non ab ipſorum voluntate, ſed ab externis Accidentibus & voluntate vicinorum terminatus ſit, ab iiſdem etiam definiri debent Divitiæ Publicæ. Itaque Civitati Divitias certas aſſignare, quas qui Summam habet Poteſtatem vendere vel dono dare poſſit, & vendit donatque aliquando, fruſtra eſt.

Ad eandem Summam Poteſtatem pertinet quæ Bona, & in quas terras, Civis vel Civium numerus quicunque exportabit, & quæ importabit definire. Nam ſi unicuique in hac re ſuo ipſius arbitrio uti permitteretur, non deeſſent qui lucri ſui cauſa hoſtibus ea venderent, quibus Civitati nocere poſſent, eaque importarent quæ Civibus fortaſſe grata, ſed noxia vel ſaltem inutilia eſſent. Ad Summam ergo Poteſtatem pertinet tum de locis, tum de materia negotiandi conſtituere.

Præterea cum Civibus ſatis non ſit, proprios ſibi habere Agros & certa Bona, niſi & ea habeant quæ per mutuos contractus commutent, prout ſingulis ad bene vivendum neceſſarium videbitur; hoc quoque in Summæ Poteſtatis arbitrio eſt, quo modo & forma contrahere debeant Cives quando vendunt, emunt; mutant, mutuò accipiunt, & dant; locant & locandum ſumunt, ut quæ faciunt valida ſint. Atque hæc de Materia & Diſtributione Alimentorum Publicorum (pro inſtituti operis modulo) dicta ſufficiant.

Per *Concoctionem* intelligo Bonorum omnium quæ non illico conſumenda ſunt, ſed conſervanda ad alimentum futurum, reductionem ad aliquid quod cum tanti quidem ſit, facilius à loco ad locum transferri poſſit; ne Civium motus neceſſariarum rerum pondere impediatur, utque in omni loco alimenta Civis unuſquiſque habeat de ſuo. Hoc autem præſtare nihil poteſt, præter ex Auro & Argento Monetam. Contingit enim per totum fere terrarum orbem duo hæc Aurum & Argentum non modo Summè æſtimari propter materiam ipſam, ſed eſſe etiam Bonorum cæterorum omnium Menſuram commodiſſimam. Intra ipſam quidem Civitatem Moneta cujuſcunque materiæ, modo Signo Publico ſignetur, menſuram rerum commutandarum ſatis idonea eſt; ſed Aurea & Argentea ubique valet; Civitatem permeat; ſingulis Civibus permeando partem ſui, qua alendi ſint impertit, & eſt quaſi Civitatis Sanguis. Sanguis enim etiam ex



Digitized by Google

Terræ fructibus naſcitur in homine naturali; & per membra ejus ſingula circulando pervadit, ſingula obiter nutriens.

Pecunia Aurea & Argentea, quia propter ipſam materiam æſtimantur, eximium hoc habet, ut penes unam, aut paucas Civitates non ſit, pretium ejus aut augere aut minuere. Pecunia autem ex materia viliore facta facile quoad pretium elevatur & deprimitur; neque efficere poteſt ut Civitatis vires, ſi opus erit, in externas Civitates extendantur, exercituſque foris alat, armetque, ſicut poteſt Aurea & Argentea; ſed domi manet cœli mutationis impatiens, modo cum majore, modo cum minore æſtimatione, ad damnum aliquando poſſidentium.

Publici hujus ſanguinis ductus duplex eſt, alter ad exteriora alter verſus interiora, id eſt Exitus & Reditus. Reditus fit per Collectores, Receptores, ad Theſaurarios; Exitus fit per Theſaurarios, ad Miniſtros illos, qui pecuniam publicam erogant, & ab illis ad Cives privatos. Atque in hoc quoque hominis Artificialis apparet ſimilitudo cum Naturali; cujus Venæ Sanguinem à partibus corporis exterioribus recipientes ferunt ad Cor; unde rurſus per Arterias fertur, membra vivificans, & ſingulis motum tribuens.

Civitatis denique proles, *Coloniæ* ſunt, ſive quas vocamus *Plantationes*, nimirum miſſi à Civitate Civium numeri ſub Conductore vel Rectore, terram externam habitaturi culturique. Hujuſmodi autem *Colonia*, aut Civitas eſt, ut quando à Civitate unde miſſa eſt emancipatur. Quod cum fit Civitas unde miſſa eſt, Metropolis *Coloniæ* dici ſolet; neque amplius à *Colonia* poſtulat, quam à filiis emancipatis poſtulare ſolent Patres, nempe Honorem & Amicitiam; aut Civitatis unde mittitur pars eſt, ſive Provincia. *Coloniarum* ergo jus dependet à Literis Publicis earum à quibus ſunt conditæ Civitatum.

## CAPVT XXV.

### *De Conſilio.*

DE Natura rerum ex loquendi conſuetudine judicare, quam ſit fallax, nuſquam magis apparet quam in vocibus *Conſilium*, & *Imperatum*; quorum utrumque ſignificatur dicendo *Hoc fac*, quæ vox non modo Imperantis, ſed etiam Conſulentis & Hortantis eſt. Pauci tamen ſunt qui diverſa eſſe Imperatum, & Conſultum non ſatis ſciant, vel (quoties quis ad quem loquitur cognoſcunt) non ſatis inter ea poſſunt diſcernere. Sed in Scriptoribus voces illas negligen-

ter.

Digitized by Google

ter prætereuntes, multi Præceptum illius qui Conſilium dat, & Præceptum illius qui imperat idem eſſe putant. Vt ergo rectè intelligatur quid ſit *Imperare*, quid ſit *Conſilium dare*, & quid *Hortari*, voces illas ſic definio. *Imperare* dicitur qui dicit *Hoc fac*, vel *non fac*, ad illum qui rationem dicti in voluntate dicentis ſitam eſſe ſcit. Sequitur hinc eum qui Imperat ſui ipſius boni cauſa id facere, cum voluntatem propriam pro ratione haberi poſtulat. Objectum autem Voluntatis ſemper aliquod Volenti Bonum eſt.

*Conſilium dare* dicitur, quando quis dicit *Hoc fac* vel *non fac* Conſilii rationem ab eo ducens, quod bonum ei ſit, cui Conſilium datur. Vnde manifeſtum eſt Conſilium dantem, bonum prætendere ſolius accipientis.

Itaque inter *Conſilium* & *Imperium* differentia una magna eſt, quod hoc ad proprium, illud ad alienum bonum tendere intelligitur. Atque hinc differentia oritur alia, quod is cui imperatur ad obedientiam obligari poſſit, nempe ſi obedire pactus fuerit. Sed is cui Conſilium datum eſt, ut juxta Conſilium datum agat obligari non poteſt. Si enim obligaretur Pacto, non amplius Conſilium ſed Imperium eſſet. Tertia inter eadem differentia eſt, quod jus Conſilii dandi poſtulare nemo poteſt, quia bonum ſibi ex Conſilio poſtulare ſe negat.

Ad naturam Conſilii pertinet etiam hoc, quod dantem, is qui petit neque punire, neque accuſare jure poteſt. Nam qui petit, Conſilium arbitrio dantis dari voluit. Itaque qui Monarchæ, vel Cœtui Conſilium dat petenti, ſive placeat, ſive diſpliceat, puniri non poteſt ut quod volentibus datum eſt. Cæterùm ſi Civis Civi Conſilium det faciendi aliquid, quod lege prohibitum eſt, ſive Conſilium illud à prava intentione, ſive ab ignorantia tantùm procedat, puniri à Civitate poteſt; quia ignorantia Legis illum, qui Legis notitiam habere debuit, non excuſat.

Hortatio & Dehortatio Conſilium quidem eſt, ſed ut fiat, quod fieri conſulit vehementer cupientis. Nam qui hortatur, ſeveritate ratiocinationis non utitur, ſed quibuſcunque poteſt argumentis, ad actionem incitat. Itaque in Hortationibus à Paſſionibus & opinionibus communibus argumenta ducunt, utunturque perſuadendi causâ Similitudinibus, Exemplis, Metaphoris, aliiſque artis Oratoriæ utenſilibus.

Conſtat ergo Hortationes & Dehortationes ad Hortantis & Dehortantis bonum non nihil reſpicere, cum homines in ſuis plerumque rebus vehementiores ſint, quam in alienis.

Hortationes & Dehortationes in multitudine tantùm efficaces ſunt.



Digitized by Google

Vbi enim hominem ſingularem alloquitur aliquis, ſæpenumero interrumpitur; ex Oratione perpetua fit Dialogus; rationes rigidius penſitantur quam in Cœtu.

Petenti Conſilium, is qui Hortationem offert, Conſiliarius bonus non eſt. Corrumpitur enim à cupiditate illa (quæcunque ea fuit) quæ vehementiam & artificium in Orationem intulit; quibus factum eſt, ut quanquam Conſilium bonum fuerit, ipſe tamen bonus Conſiliarius non ſit, niſi etiam qui accepto dono, juſtè Iudicaverit, bonus ſit Iudex. Illius autem qui jure Imperat, ut in Familia Paterfamilias, in exercitu Dux, Hortationes aliquando non modo laudabiles, ſed etiam neceſſariæ ſunt; nimirum, ſi labor imperetur durus, interdum neceſſitas, humanitas ſemper requirit, ut conſulentium dulci emolliatur potius quam aſpero Imperii ſtilo fiat durior.

Differentiæ inter *Imperatum* & *Conſilium* exempla è Sacris Scripturis ſumi poſſunt: *Ne habeas alios Deos coram me. Ne facito tibi ſculptile*, &c. *Ne aſſumito nomen Dei tui in vanum. Sanctifica Sabbatum. Honora Patrem tuum. Ne Occidito. Ne ſcortator. Ne furator*, &c. Imperata ſunt; quia ratio obedientiæ à voluntate ducitur Dei cui obedire obligamur. Sed verba hæc *Vende omnia quæ habes*, *da pauperibus*; & *ſequere me*, Conſilium eſt, propterea quod ratio propter quam ita faciendum eſt, à Bono noſtro derivatur, nempe ut *Theſaurum in Cœlis* habeamus. Sed Verba hæc Chriſti Matth. 21. 2. *Ite in vicum qui vobis ex adverſo eſt*, & *invenietis aſinam & pullum cum ea*, *ſolvite & adducite*, pro Imperio dicuntur, quia Domini ſunt; Verba autem hæc, *Reſipiſcite & Baptizamini in nomine Ieſu*, Conſilium eſt, quia non ad Bonum aliquod, quod ad Deum perveniat (qui quantumcunque contumaces ſumus ſemper regnabit;) ſed ad Bonum noſtrum, qui pœnam propter peccata noſtra alia via effugere non poſſumus.

Differentia inter Conſiliarios idoneos & ineptos, à differentia dependet inter Virtutes & Defectus (de quibus ante loquuti ſumus) intellectuales. Illi enim qui Summam habet Poteſtatem pro *Memoria* & *Intellectu* ſunt. Sed cum ſimilitudine hac inter Civitatem & Hominem, diſſimilitudo quædam magni momenti conjuncta eſt. Memoriam enim & Intellectum habet Homo ab ipſis rebus, quæ Senſuum objecta ſunt; quæ objecta illum ſine omni Paſſione, & Boni ſui reſpectu quid agendum ſit docent, nec aliter docere poſſunt; ſed qui Civitati Conſilium dat, habere poteſt, & ſæpiſſimè habet ſcopum proprium, nec ſemper cum ſcopo Civitatis congruentem. Itaque pro virtute prima Conſiliarii boni habendam cenſeo; ut Fines ejus & Bonum proprium non ſint Finibus & Bono publico repugnantes.

Secundò

Digitized by Google

Secundò quia quoties de Actione aliqua agenda deliberatur, Conſiliarii boni officium eſt Actionis conſequentias, ſive ea, quæ Actionem veriſimiliter ſequutura ſunt, ita declarare, ut is cui datur Conſilium ea perfectè intelligat; Conſilium ſuum forma Orationis tali explicare debet, qualis veritati & perſpicuitati maximè conſentanea eſt, id eſt perſpicuè loqui & firmè ratiocinari. Itaque *Illationes temerariæ* (quales ſunt Illationes ab Authoritate Librorum) obſcuræ & ambiguæ; item dictiones Metaphoricæ, & quæ Paſſiones hominum excitare ſolent, cum officio Conſiliarii boni conſiſtere non poſſunt.

Tertiò, Quoniam, ut quis Conſilium Civitati rectum dare poſſit, non modo Experientia multa, ſed etiam Meditatione longa opus eſt; nec quæ ad Adminiſtrationem publicam neceſſaria ſunt, omnia ſcire quiſquam præſumi debet; *Conſiliarium bonum, niſi circa res in quibus diu verſatus fuerit, & de quibus diu cogitaverit, neminem eſſe, præſumendum eſt.* Ad Adminiſtrationem autem publicam ſcitu neceſſaria ſunt, hominum (id eſt Materiæ ex qua Civitas conſtituitur) Ingenium, Iura Summæ Poteſtatis, Æquum, Iuſtum, Honeſtum, & eorum contraria quid ſunt; quæ multam poſtulant ut rectè cognoſcantur experientiam. Item quæ ſint tam ſuæ, quam vicinarum Civitatum Vires, Opes, Præſidia, Claſſes, & Oportunitates; etiam qui Socii, qui Aditus, qui Affectus, quæ Factiones, & quæ agitent Conſilia. Quarum rerum ſine multorum ſimul hominum obſervationibus cognitio haberi non poteſt. Denique cognita hæc omnia, niſi recta adhibeatur ratiocinatio, inutilia ſunt. Vtile enim, neſcienti rectè uti, nihil eſt.

Quartò, Vt quis in rebus maximi momenti Civitati conſulat, vidiſſe debet Civitatis Archiva, Fœderum vicinarum Civitatum exemplaria, Miniſtrorumque ad Civitates vicinas ad earum Conſilia exploranda emiſſorum Literas. Quæ nemini præter eos, quos vult is, qui Summam habet Poteſtatem, videre permiſſum eſt; ita ut, niſi qui ad Conſilium vocari conſuevit, Conſilium rectum ne ſapiens quidem dare poſſit.

Quintò, Monarchæ cui Conſiliarii ſunt, audire illos ſatiùs eſt ſeorſim unumquemque, quam in Cœtu cunctos. Nam ſeorſim ſingulos audiendo Conſilium multorum habet; Cœtum autem audiendo unius tantùm. Cœtus enim perſona una eſt, cujus membra non ex ſuo ipſorum ſenſu, ſed ex aliorum eloquentia, vel potentia, vel amicitia ſententiam dicunt, eam aliquando (ne ingenii tardi eſſe videantur) quam non intelligunt. Plurimi etiam eorum, commodo ſuo publi-

publicum poſtponunt. Quod, ſi ſententias ſeorſim ſine teſtibus dicant, minus noxium eſt. Paſſiones enim hominum ſingularium moderatiores ſunt per ſe, quam in Cœtu (non aliter quàm torres igniti disjuncti quam conferti minus ardent) ubi ſe nonnunquam flatu Rhetorico ad incendium Civitatis mutuò inflammant. Præterea ſententiarum quas dicunt ſeorſim, rationes faciliùs examinantur, quam in Cœtu, ubi multitudo & varietas Orationum auditores ſtupere potiùs quam intelligere faciunt. Nonnulli etiam ſunt, qui cum convocantur ad Conſilium, doctrinæ aut eloquentiæ famam captantes, ad ea quæ deliberantur impertinenter dicunt, quod in Conſilio unius ad unum fieri non poteſt. In deliberationibus denique quæ tacenda ſunt, (cum in Cœtu ſententiæ dicantur palam) periculum eſt ne hoſtibus patefiant.

Poſtremò, nemo eſt qui in rebus ſuis privatis Conſiliariorum Cœtu libenter uti vellet, quanquam id facile poſſet. Si dubitaret Pater familias cui viro filiam daret, quam uxorem filio ſumeret, quibus & quanti locaret agros, quem OEconomum, quem villicum ſibi faceret, à Conſiliariorum Cœtu nunquam quæreret, præſertim ſi in Cœtu eſſe crederet qui ipſi malum optarent. Etſi ergo multorum Conſilium Conſilio paucorum anteferendum ſit, tunc tamen tantùm anteferendum eſt, quando Conſilia ſinguli ſua ſeorſim explicant. In deliberationibus enim ſimile aliquid video ejus quod fit in ludo pilæ; ubi optimè facit qui Secundis utitur proprias habentibus ſtationes. Deinde qui propriæ confidens peritiæ ſolus ſine ſecundis ludit. Sed is qui in rebus propriis agendis à formato Conſiliariorum Cœtu circumfertur, ubi partes diſſentientes mutuò ſe impediunt, peſſimè omnium facit; ſimiliſque eſt Luſori, qui in machina aliqua rotulis impoſita, gravi quidem ipſa, tardiore autem propter judicia eorum, qui illam huc & illuc movent diſcrepantia, ad pilam admovetur.

## CAPUT XXVI.

### *De Legibus Civilibus.*

SIcut *Leges Naturæ* illæ ſunt, quibus obedire tenemur quatenus Homines; ita *Leges Civiles* eæ ſunt, quibus tenemur obedire, quatenus Cives. De quibus, non quænam illæ ſint, in hac vel illa Civitate, ſed Lex Civiles quid ſit, conſiderandum eſt. Scio in Civitatibus, quæ Civitati Romanæ ſubditæ olim erant, Leges Civiles plerumque

rumque dici Civitatis Romanæ Leges Antiquas. De illis diſputare hujus inſtituti non eſt, ſed (quod fecerunt Plato, Ariſtoteles, Cicero aliique multi, qui Iuris peritiam tamen profeſſi non ſunt) generaliter de Lege.

Manifeſtum autem eſt Legem Conſilium non eſſe; ſed Imperatum; quod (ut in præcedente Capite dictum eſt) à Conſilio differt.

*Legem* igitur *Civilem* ſic definio: *Lex Civilis unicuique Civi eſt Regula qua, Civitas Verbo vel Scripto, vel alio quocunque Voluntatis ſigno idoneo, ad diſtinctionem Boni & Mali, uti imperat.*

In qua Definitione ambigui nihil eſt. Legum autem, alia Civibus ſtatuitur univerſis; alia certis Provinciis; alia certo hominum generi; alia homini quandoque ſingulari. Quibus autem Lex ponitur, illis ſolis Lex eſt. Neque Injuſtum facit quiſquam, quod non ſit contra Legem ſibimetipſi poſitam. Quod autem Signis idoneis declarari ex Legis Natura debeat Lex, manifeſtum ex eo eſt, quod injuſtum nihil eſt, quod non ſit transgreſſio alicujus Legis. Quicquid ergo à definitione hac inferri poteſt, negari non debet, quin ſit verum. Infero autem primò, Legislatorem in omni Civitate eum eſſe, ſive homo, ſive Cœtus ſit, qui Summam habet Poteſtatem. Civitatis enim ſolius eſt præſcribere Civibus Leges. Illa autem neque præſcribere, neque dicere aut facere quicquam poteſt, niſi per Perſonam ejus, id eſt per illum, qui Summam habet Poteſtatem. Is ergo Legislator ſolus eſt. Ob eandem rationem ſolus etiam Legem abrogare poteſt; quia Lex abrogari non poteſt, niſi per aliam Legem.

Secundò, is qui habet Summam Poteſtatem Legibus Civilibus non ſubjicitur; cum enim arbitrio ſuo Leges & facit & abrogat, poteſt quoties viſum erit, ſubjectione illa & moleſtia ſe liberare. Legibus ergo ante ſolutus erat. Liberi enim ſunt, qui quando volunt eſſe, poſſunt; nec poteſt quiſquam ſibiipſi obligari; quia qui obligare, idem liberare poteſt.

Tertiò, quando conſuetudo longa vim obtinuit Legis, non à longitudine temporis vim Legis habet, ſed à voluntate ejus, qui Summam habet Poteſtatem, per Silentium ejus ſignificata; voluntatis enim ſignum aliquando etiam eſt Silentium. Neque diutius vim Legis conſuetudo habet, quam ſilentium illud durat. Itaque ſi quæſtio Iuris inter Civem & Summam Poteſtatem oriatur, longitudo temporis Summæ Poteſtati pro Præjudicio non habebitur; ſed quæſtio ſecundum Æquitatem terminabitur. Actiones enim & Sententiæ multæ ſine animadverſione & correctione negliguntur longiori tempore,

pore, quam ut homines meminerint; neque rationis eſt, ut conſuetudines malæ unquam omnino in Leges tranſeant. Iudicare autem quid rationis ſit, quid non ſit, ad eum pertinet, qui Summam habet Poteſtatem.

Quartò, Leges Naturæ & Leges Civiles in eadem Civitate ſe mutuò continent. Lex enim Naturalis omnis, virtus moralis eſt, ut Æquitas, Iuſtitia, Gratitudo quæ (ut dictum eſt in fine Cap. 15.) Leges propriè dictæ non ſunt; ſed Qualitates. Tum, vero Leges ſunt, eædemque Civiles, quando à Civitate obſervari imperantur. Leges ergo Naturales etiam Civiles ſunt, quod autem omnis Lex Civilis etiam Lex Naturæ ſit, ex eo patet, quod Pactum violare, & per conſequens Legem Civilem transgredi Legis Naturæ transgreſſio eſt. Itaque ut Legibus Civitatis obediamus, Lex Naturalis eſt; neque diverſa genera Legum ſunt Lex Naturæ & Civilis, ſed diverſæ partes; quarum una ſcripta eſt, quam Civilem, altera non ſcripta, quam Naturalem vocant. Leges itaque Naturales à Lege Civili non mutantur, neque reſtringuntur; ſed *Ius Naturale* tantum. Imò Legum Civilium ferendarum Finis erat reſtrictio Iuris Naturalis, ſive Iuris omnium in omnia, quo ſtante, pax nulla eſſe potuit.

Quinto, Si is, qui Summam habet in Civitate Poteſtatem, armis vel hæreditate Civitatem aliam ſibi ſubjectam habeat, nec Leges illius mutet, Legislator tamen ipſe eſt. Non enim is, cujus authoritate Leges ab initio inſtitutæ ſunt Legislator eſt, ſed is, cujus authoritate retinentur. Vbi ergo ſub eadem Civitate partes plures ſunt, quæ diverſas habent Leges, Legum earum authoritas, etſi antiquiſſimæ ſint, vim Legum, non à Conſuetudine, ſed à voluntate Summæ Poteſtatis præſentis habent.

Sextò, quoniam Leges omnes tam ſcriptæ, quam non ſcriptæ, vim ſuam à voluntate Civitatis habent, eorum qui illas mutari aut corrigi à quantocunque Civium numero, ſine conſenſu Summam habentis Poteſtatem poſſe dicunt, Sententia quanquam Iurisperitiſſimorum rejicienda eſt.

Septimò, Legem contra Rationem eſſe non poſſe, & Legislatoris Intentionem, non Literam ſcriptam eſſe Legem, Iurisperitis in confeſſo eſt. Manifeſtum autem eſt Authoritatem Legis à privati hominis Ratione non pendere, neque ex Iurisprudentia alicujus in Legibus peritia; nam ſi verum id eſſet, non pauciores de authoritate Legum inter Cives contentiones eſſent, quam circa quæſtiones Philoſophicas & Theologicas inter Scholaſticos. Non ergo Iudicum ſubordinatorum, ſed Civitatis, id eſt ejus, qui habet in Civitate Summam

mam Poteſtatem Prudentia, Prudentiam facit Legis; & Iudex ſubordinatus non ſuam, ſed ejus qui habet Summam Poteſtatem, pro Tribunali Sententiam dicere intelligendus eſt.

Octavò, Ab eo, quod Lex Imperatum eſt, Imperatum autem non eſt, ubi voluntas Imperantis non ſit vel voce, vel ſcripto, vel alio ſigno idoneo declarata, inferimus, Civitatis Imperata, id eſt Leges Civiles illis ſolis Leges eſſe, quibus fuerunt declaratæ. Itaque infantibus, mente captis, quæ Imperata intelligere non poſſunt, neque quid ſit Iuſtum & Injuſtum ſciunt, neque Pacta intelligunt, Leges Civiles non ponuntur; neque propterea illis, quibus etſi hæc omnia intelligant, declaratæ ſive promulgatæ non ſint, ita ut eas, ſi voluiſſent cognoſcere, potuiſſent. Conſiderandum ergo eſt, quæ argumenta vel ſigna ad Legem promulgandam, idonea cenſenda ſint.

Primò, ſi Lex ea talis ſit, ut Cives omnes ſine exceptione obliget, nec ſcripta ſit; dubium non eſt, quin Lex Naturæ ſit. Quod enim pro Lege habere debemus, non propter Dictamina aliorum hominum, ſed propter ſuam uniuſcujuſque Rationem, conſentanea eſſe debet univerſaliter Rationi humanæ, & per conſequens Lex Naturalis eſt. Leges itaque Naturales Publicatione, Proclamatione, Promulgatione non indigent; ut quæ in unico præcepto continentur, *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, id vos facite illis.*

Secundò, Si Lex aliqua non omnes, ſed certum genus hominum, vel certum hominem obliget, nec ſit ſcripta, neque promulgata, Lex Naturæ eſt. Etiam Leges omnes non promulgatæ, ſi obligent, Leges Naturales ſunt. Iuſſa enim omnia Homines obligant vel quatenus Homines, vel quatenus Cives, vel non omnino obligant. Itaque ſi publico Miniſtro negotium quodcunque imponat faciendum, Civitas, ſine ſcripta regula, erit illi pro regula dictamen Rationis, Legato quidem Civitatis bonum, Iudici autem, id quod ſibi æquum videbitur. Civitas enim & Bonum ſibi, & Civibus Æquum velle intelligitur.

Legibus Naturæ exceptis, de Natura & Eſſentia Legum aliarum omnium eſt, ut promulgentur; alioqui enim obſervari non poſſunt, Temporibus antiquiſſimis, Literis nondum vulgò cognitis, Leges memoriæ cauſa, Carmine conſcribebantur. Propter eandem cauſam Iudæos, ut Decalogum digitis ſuis alligarent juſſit Salomon. Iſraëlitis ut Leges Deuteronomii filios ſuos docerent, eaſque Poſtibus & Ianuis domorum inſcriberent juſſit Moſes. Eſt ergo de Eſſentia Legum, ita declarari ut transgreſſionis earum nullam habeant Cives ab ignorantia excuſationem.



Digitized by Google

Neque ſatis eſt, ut Lex ipſa à Civibus cognoſcatur, ſed etiam, ut ab Authoritate proceſſerit illius, qui Summam habet Poteſtatem. Legislator quidem quis ſit, in omni Civitate notum eſſe ſupponitur, ex eo quod conſenſu ſingulorum Civium omnium conſtitutus erat; cognoſcere autem, quod Lex ab illo, qui Summam habet Poteſtatem profecta ſit, difficilius eſt; & propterea ſignis indiget, id eſt teſtimoniis, quibus Verificetur, id eſt verum eſſe ſciatur, Legem à Summa Poteſtate latam eſſe; quæ quidem ſigna plerumque ſunt, vel Archiva publica, vel Civitatis ſigilla, vel Miniſtri, quibus Authoritas jus dicendi data eſt per Literas Sigillo publico ſignatas.

Quando ergo quæſtio eſt de Injuria in Lege Naturali, Iudex talium cauſarum Legem Naturæ, quæ ſit, explicabit.

Sin in Lege Civili quæſtio eadem ſit, conſulenda ſunt Archiva, ubi Leges ſcriptæ, eo ipſo fine conſervantur, ut in dubiis conſulantur; quas, ſi quis de Actione quam meditatur, an licita an illicita ſit dubitat, conſulere poteſt, imò debet; quia qui dubitat bonumne an malum ſit, quod aggreditur, & tamen facit, Legem contempſit.

Si dubitetur, an alicui, ut Miniſtro Publico præſtanda ſit obedientia, ex Literis ejus, Civitatis ſigillo ſignatis, vel miniſterii ſui ſigno publico id ſciet.

Legibus & Legislatore cognitis, reſtat adhuc (ſi Leges obligatoriæ futuræ ſint) ut vera intelligatur earum Interpretatio, in qua ſola conſiſtit Legis Eſſentia. Ejuſdem autem Perſonæ eſt & Imperare & Imperata ſua interpretari, ſive Iubere & Iuſſa explicare. Interpres ergo Legum omnium is ſolus eſt, qui Summam habet Poteſtatem, aut ab illo acceperit Authoritatem.

Leges omnes Scriptæ & Non Scriptæ Interpretatione indigent. Leges Naturæ, quanquam intellectu faciles ſint illis quidem, qui cauſas cognoſcunt alienas; difficiles tamen ſunt illis, quorum ipſorum cauſæ cognoſcuntur, & fortaſſe Legum omnium difficilimæ, & maximè opus habent Interpretatione. In Legibus Scriptis, ſi breves ſint, unius tamen aut duarum vocum ambiguitas facere poteſt, ut ſint obſcuræ; ſi longæ ſint, obſcuriores eas reddit multarum vocum ambiguitas. Itaque Lex Scripta nulla, ſive multis ſive paucis verbis contineatur, intelligi poteſt niſi ex Legis ipſius cauſis Finalibus; quarum cauſarum cognitio in Legislatore ſolo eſt; & illi ſoli difficultates Legum, nodique aut extricando aut ſecando ſolubiles ſunt.

In Civitate conſtituta, Legum Naturæ Interpretatio non à Doctoribus & Scriptoribus Moralis Philoſophiæ dependent, ſed ab Authoritate

Digitized by Google

thoritate Civitatis. Doctrinæ quidem veræ eſſe poſſunt; ſed Authoritas non Veritas facit Legem.

Legis cujuſcunque Naturalis Interpretatio recta, Sententia & ejus qui Summam habet Poteſtatem, vel ejus, qui Authoritatem ab eo habet cauſas cognoſcendi; qui tunc Interpretatur cum Legem Facto applicat. Interpretatio autem illa Authentica eſt, non quia ſua, ſed quia Civitatis Sententia eſt; & Lex fit illis inter quos Lege agebatur, non autem Civibus univerſis.

Quoniam autem Iudex nullus eſt neque Subordinatus neque Supremus, qui interdum non erret & iniquam Sententiam ferat; idem ſi poſtea in quæſtione ſimili errorem ſuum cognoſcat, ſententiam ferre æquiorem obligatur. Suus enim ſibi error Lex non eſt, neque eum obligat ad perſiſtendum in iniquitate ſua. Multo minus Iudices alios obligabit. Quanquam enim Sententia, etiam iniqua, per Authoritatem Summam tacitè probata in Legibus quæ mutabiles ſunt, inſtar novæ Legis ſit; in Legibus tamen immutabilibus, quales ſunt Leges Naturales, tranſire in Legem non poteſt, ut obliget ad ſimilem ſententiam ſemper ferendam, eundem aut alium Iudicem. Leges Civiles, & Civilia omnia tranſeunt & mutantur; ſed Leges Naturales, cum ſint divinæ tranſire aut mutari non poſſunt. In Iudiciis ergo Præjudicia valere non debent, neque ſententiam iniquam excuſare poſſunt. Vnicuique ergo Iudici incumbit, ut ſententiam ferat ex ſua ipſius Conſcientia, & Ratione Naturali, peritiaque propria circa Æquum & Bonum, nec à Præjudiciis Iudicum præcedentium. Exempli cauſa *puniri innocentem*, contra Legem Naturæ eſt. Innocens autem eſt, qui coram Iudice abſolutus eſt. Accuſatur quidam Criminis capitalis, qui inimicorum ſuorum potentia & malitia, Iudicumque iniquitate ſolita cognitis, metuens, ne condemnaretur aufugit; tandem retractus ad Tribunale ſiſtitur reus; cauſam dicit; abſolutus eſt. Cæterum quoniam obtinuerat in Civitate conſuetudo ex multis Præjudiciis præcedentium Iudicum, ut qui fugerit, quanquam poſtea abſolutus fuerit, bonis ſuis omnibus mulctaretur, Bonis ſuis exutus eſt. Conſuetudinem hanc, quorumcunque & quotcunque Præjudiciis fieri Legem potuiſſe nego. *Puniri* enim *innocentem* vetat Lex Naturæ æterna & divina. Metu potentium inimicorum fugere Lex nulla prohibuerat. Innocens autem eò erat quod abſolutus eſt. Præſumptionem criminis Abſolutio abſtulerat. Itaque iniquè & contra Legem Naturæ bonis omnibus mobilibus ſpoliatus eſt. Præjudicia ergo in Iudiciis conſiderare, aut imperiti, aut iniqui Iudicis eſt. Etiam Axioma illud Legiſtarum: *nullam Probationem contra Præ-*

*ſumptionem Legis admittendam eſſe.* Iniquum eſt; Injuſti enim Iudices ſunt, qui quod ad ſui defenſionem producit reus, audire nolunt.

Similiter quando ſententia quæritur Legis ſcriptæ, Interpres non erit, qui in Legem Commentarios ſcribit. Commentarii enim obſcuriores plerumque ſunt ipſo Textu; & proinde opus habent Commentariis; adeo ut interpretandi nullus ſit finis. Niſi ergo Authoritate Summæ Poteſtatis Interpres aliquis conſtitutus ſit, à cujus Interpretatione Iudicibus Subordinatis diſcedere non liceat, ipſi Iudices Subordinati Interpretes erunt, ut in Legibus Naturalibus; & eorum Sententiæ ad præſentis litis deciſionem, pro Legibus habendæ erunt. Sed Iudices alii in ſimilibus quæſtionibus non eo obligabuntur caſus ſimiles ſimiliter judicare.

Differentiam inter Literam & Sententiam ponere ſolent Scriptores. Literam, ſive verba Legis per ſe ſumpta, ſenſum literalem vocant; ſed Legis Sententiam eam eſſe dicunt, quam intelligi voluit Legislator. Et rectè quidem diſtinguunt. Legislator autem, quid per verba Legis intelligi voluit, unde cognoſcitur? Ex eo cognoſcitur, quod Legislator, (id eſt Perſona Civitatis) ſemper intelligendus eſt velle id, quod æquum eſt. Itaque ſi Sententiam æquam non ſuggerant Verba ipſa, Leges Naturales conſulendæ ſunt; alioqui contra injuriam remedium haberi non poſſet; id quod eſſe contra voluntatem Legislatoris, ſupponendum eſt. Facultates in bono Legis Interprete, id eſt in bono Iudice, requiſitæ, eædem non ſunt, quæ requiruntur in bono Patrono, vel Advocato, nempe ut Legum periti ſint. Iudex enim, ſicut de facto niſi à Teſtibus nihil intelligere debet; ita de Iure nihil conſtituere debet, niſi quod Leges ſcriptæ & Civitatis Conſtitutiones ante definierint, quæ Leges & Conſtitutiones palam allegantur, explicanturque coram ipſo, in ipſa cauſæ cognitione, unde ita inſtruitur Iudex, ut quanquam peritiam Legum valde mediocrem habeat, ſatis tamen inſtructus eſſe poſſit ad Sententiam ferendam Iuſtitiæ & Æquitati conſentaneam.

Quæ bonum faciunt Iudicem hæc ſunt; Primò ut Legem Naturæ præcipuam, nempe *Æquitatem* in Controverſis omnibus *bene intelligat*; id quod à multa Librorum lectione non dependet, ſed à bonitate facultatis Rationalis, & à cujuſque Meditatione propria; quas illis adeſſe maximè præſumitur qui ad Scientiam Æqui & Boni ingenio ſuo maximè feruntur, & maximum meditandi habuere otium. Secundò, *ne divitiarum nimis cupidi ſint.* Tertiò, *ut in cauſis cognoſcendis poſſint metum, iram, odium, amorem, miſericordiam exuere.* Quartò, *ut patienter audire poſſint, diligenter animum advertere, quæ audierit memoria retinere, diſponere & applicare.* Divi-

Diviſio Legum varia eſt, propter varias Scriptorum methodos. In *Juſtiniani* Inſtitutionibus Legum genera enumerantur ſeptem.

1. *Edicta*, *Conſtitutiones*, & *Epiſtolæ Principum*, id eſt Imperatorum Romanorum, qui Summam habuere in Civitate Romana Poteſtatem. Similia his ſunt Edicta ſive Proclamationes Regum noſtrorum.

2. *Decreta Populi Romani* quæ Leges primùm erant virtute reſidentis in Populo Summæ Poteſtatis; quarum quæ ab Imperatoribus abrogatæ non fuerunt, Leges propter Authoritatem Imperialem remanſerunt. Hæ autem cum Actis Parlamenti comparari poſſunt.

3. *Decreta Plebis Romanæ* (Senatu excluſo;) Horum quoque illæ quæ ab Imperatoribus abrogatæ non ſunt, Legum vim retinuere.

4. *Senatusconſulta*. Nam cum numeroſior jam factus eſſet Populus Romanus quam ut commodè congregari potuerit, viſum Imperatori eſt, ut pro Populo conſuleretur Senatus. Leges ergo erant quales ferè ſunt acta Conſilii Regis privati.

5. *Edicta Prætorum*. Qui Romæ erant idem ferè quod Iudices Præcipui apud nos.

6. *Reſponſa Prudentum*. Quæ reſponſa erant ſententiæ Iuris-prudentum eorum quibus Authoritas de Lege conſulentibus reſpondendi, ab Imperatore conceſſa eſt. Leges ergo erant.

7. *Conſuetudines* denique *non-ſcriptæ* Leges erant. Non tamen naturâ ſuâ, ſed conſenſu tacito Imperatoris.

Diviſio Legum alia eſt, in *Naturales* & *Poſitivas*. Naturales quænam ſint, dictum jam eſt, Æternæ ſunt.

*Poſitivæ* ſunt, quæ ab æterno non fuerunt, ſed voluntate Summarum Poteſtatum factæ Leges.

Legum Poſitivarum aliæ ſunt *Humanæ*, aliæ *Divinæ*. Humanarum aliæ ſunt *Diſtributivæ*, aliæ *Pœnales*. Diſtributivæ ſunt, quibus Iura Civium definiuntur; quæque Civibus præſcribuntur univerſis.

Pœnales ſunt quæ pœnas violatoribus Legum infligendas definiunt; quæque Miniſtros quorum officium eſt pœnas exequi ſolos alloquuntur, & cum Legibus Diſtributivis conjunguntur.

Leges Poſitivæ Divinæ (Naturales enim omnes Divinæ ſunt) ſunt illæ, quæ à Deo ipſo poſitæ ſunt, (non ab æterno nec univerſis hominibus ſed populo certo;) ut pro Divinis declaratæ, per illos quibus Deus declarandi eas Authoritatem dedit.

Authoritas autem declarandi Leges Divinas ita ut Obligatoriæ ſint, unde cognoſci poteſt? Modo quidem ſupernaturali, homini alicui ut Leges Divinas aliis Prædicet Imperare poteſt Deus. Sed quia de Eſſentia Legis eſt, ut neminem obliget qui Prædicantis Authoritatem,

Digitized by Google

tem, quod à Deo ſit, ſcire non poteſt, unde oritur obediendi obligatio? Quid Deus aliis dicat ſcire non poſſumus naturaliter; neque ſine Revelatione Divina nobis conceſſa, ſupernaturaliter. Quanquam enim à Deo Revelatum eſſe alicui aliquid credere inducatur aliquis, vel propter Miracula, quæ ab eo facta eſſe viderit, vel propter egregiam Sanctitatem, vel egregiam Sapientiam, vel propter egregiam felicitatem, quæ omnia gratiæ divinæ ſigna ſunt ſatis magna, certitudinem tamen non efficiunt? Miracula enim ex quo tempore nobis Chriſtianis poſitæ ſunt Leges Divinæ, ceſſaverunt. Miracula narrantibus credere non obligamur. Etiam ipſa Miracula non omnibus Miracula ſunt.

Cæterum ut Divina Supernaturalia Prædicantibus obedire aliquando, & alicubi debeamus, cauſa in promptu eſt; Nempe ſi ea quæ Prædicant pro Legibus haberi juſſerit Civitas. Eſt enim de Lege Naturali, quæ Divina etiam eſt, ut in iis omnibus quæ juſſerit Civitas, Civitati obediamus, quanquam non, ut credamus. Credere enim animi actus eſt, non à Deo juſſus ſed factus, quem quando & quibus vult, Deus dat negatque; & *Non credere*, Legum Divinarum Poſitivarum, Negatio, non Transgreſſio eſt. Pactum, quod modo ſupernaturali cum Abrahamo Pactus eſt Deus tale eſt: *Fœdus meum inter me & te & ſemen tuum poſt te, quod ſervabitis hoc eſt.* Semini *Abrahami* nondum exiſtenti Pactum hoc revelatum eſſe non potuit. Quare ergo pro Lege Divina habere obligati fuerunt Iſraëlitæ, id quod pro Lege divina ab *Abrahamo* declaratum eſt, niſi quia in filios & ſervos ſuos ſummam habuerit *Abrahamus* Poteſtatem? Rurſus ubi Deus de Abrahamo loquens (Gen. 18. 18.) *In eo*, dicit, *benedicendæ ſunt omnes gentes terræ. Nam agnovi eum, ut quum præceperit filiis ſuis & familiæ ſuæ poſt ſe, etiam obſervent viam Iehovæ*, &c. Manifeſtum eſt obedientiam *Abrahamo* à familia ſua debitam dependiſſe ab obedientia antè ipſi debita ut Summam habenti in ipſos filios & ſervos ſuos Poteſtatem. Nulla enim Familiæ facta eſt Revelatio Divina. In montem Sinai ad Deum aſcendit ſolus Moſes; populus ne aſcenderet vetitus eſt ne moreretur. Obligabatur tamen. Cur? quia ipſi Moſi promiſſerant facere omnia quæ imperaret, dixerantque *loquere tu nobiſcum & audiemus; ſed ne loquatur nobiſcum Deus, ut non moriamur.* Ex quibus duobus locis, ſatis conſtat, in omni Civitate, Civem cui non ſit facta Divinæ voluntatis Revelatio certa & immediata, debere pro voluntate Divina, Legibus obedire Civitatis. Nam ſi pro mandatis Dei, ſua vel privatorum hominum quorumcunque ſomnia, & Phantaſmata Cives ſumerent, vix duo eſſent, qui de mandatis Dei inter

Digitized by Google

ter ſe non diſſentirent, imò etiam Mandata Civitatis non contemnerent. Dico ergo, in rebus omnibus Legi Morali, id eſt Legi Naturæ non contrariis, Cives omnes obligari ut pro Lege Divina habeant, quicquid à Lege Civili pro Lege Divina declaratur. Manifeſtum enim eſt, id quod non eſt contra Legem Naturalem, fieri poſſe à Summa Poteſtate Legem Civilem. Neque in ulla parte orbis Terrarum permiſſum eſt, aut fuit Civibus Mandata Divina alia factis ſuis prætendere, præter ea, quæ à Civitate approbantur. Et ut Civitates Chriſtianæ, deficientes à Religione Chriſtiana, ita Civitates non Chriſtianæ, à Religione ſua deficientes puniri ſolent.

Diſtinxerunt Leges alii, in *Fundamentales*, & *non Fundamentales*. *Fundamentalis* in unaquaque Civitate illa eſt, quâ ſublatâ Civitas diſſolvitur. Lex autem unica *Fundamentalis* eſt, ut ſinguli Cives Perſonæ Civitatis, id eſt Summam habenti Poteſtatem obedientiam præſtent. Nam eâ ſublatâ, Civitas nulla eſt; ea ſtante Civitas manet. De Diviſione Legum tantum eſto.

Invenio voces *Legem Civilem*, & *Ius Civile* à Scriptoribus promiſcuè uſurpatas eſſe; quod fieri non debet. *Ius* enim *Libertas* eſt, id eſt à Legibus Civilibus exemptio. Contrà, Lex Civilis *Obligatio* eſt, Libertatem à Natura datam tollens aut reſtringens. Per naturam enim unicuique *Ius* erat viribus & facultatibus ſuis, ſui ipſius arbitrio utendi; id quod Lex Civilis, niſi quibus Legis Civilis protectionem tutum non erat expectare, ſuſtulit.

## CAPUT XXVII.

### *De Criminibus, Excuſationibus, & Extenuationibus.*

IN Transgreſſione Legis non modo Peccatum ineſt, ſed etiam Legiſlatoris contemptio aliqua, quæ Legum ejus ſimul omnium inſtar violationis habita eſt. Peccatum ergo eſt, non ſolum quod factum, dictum, aut neglectum eſt contra Legem, ſed etiam ipſa transgrediendi Intentio, ſive propoſitum. Si quis tamen Bona, Servos, Uxorem videns proximi ſui, frui illis, cum delectatione imaginatus tantum fuerit abſque omni intentione vel conſilio per fraudem aut vim ea occupandi, Peccatum non eſt, neque Præcepti *Non concupiſces* violatio. Neque Voluptas quam quis habere poteſt dum inimici, à quo vivente nihil expectat niſi malum, mortem imaginatur, vel ſomniat, modo nihil contra illum moliatur, Peccatum eſt. Nam Iucundi etiam imaginatione delectari ita homini naturale eſt, ut Lex quæ id

prohiberet, etiam Hominem eſſe prohiberet. Sententia igitur eorum qui *Motus* animi *primos* peccata eſſe ajunt, tum aliis tum ſibimetipſis nimium ſevera mihi videtur. Magnum enim eſt, ſi homo exiſtens malum facere quo delectatur ne quidem velit. Aliud enim eſt Imaginantem delectari; aliud velle.

*Crimen* omne Peccatum quidem eſt; ut quæ ſit Legis alicujus violatio. Non autem viciſſim omne peccatum Crimen eſt. Velle occidere vel furari peccatum eſt, etiamſi neque facto neque dicto voluntas occidendi vel furandi patefiat. Nam à Deo, qui conſilia hominum intuetur, Reus fiet. Sed ab hominibus conſilium hominis neque dicto neque facto cognitum accuſari non poteſt. Neque ergo Crimen vocari ſolet. Peccatum ergo & Crimen diſtinguuntur, eo quod Peccatum eſt Legis transgreſſio quælibet; Crimen autem *transgreſſio ea ſola, quæ coram Iudice homine judicari poteſt*, ſive, *cujus Homo hominem inſimulare poteſt*. Quanquam ergo Intentio male agendi *Peccatum* ſit, ſi tamen ſigno nullo innoteſcat, Crimen non eſt.

Ubi Lex non eſt, Peccatum non eſt. Sed quia Lex Naturæ æterna eſt, transgreſſio ejus Peccatum ſemper erit. Ceſſantibus Legibus Civilibus ceſſant Crimina. Nulla enim præter Naturales exiſtente Lege, unusquiſque ſui ipſius Iudex eſt, & ſola ſui ipſius conſcientia judicatur. Ceſſante Poteſtate Civili, ceſſant Crimina; Iuſtum & Injuſtum, propter Ius omnium in omnia, nihil eſt. Verum ſi Civitas per ſeditionem diſſoluta fuerit, Crimen in diſſolventibus permanet; quia ab initio quod fecerunt Crimen erat; & à Civitate reſtituta Iudicari & puniri poteſt.

Crimina à tribus maximè cauſis oriuntur; vitio intellectus, quæ eſt Ignorantia; Imperitia ratiocinandi, id eſt errore; & vi Paſſionum. Ignorantia autem eſt vel Legis, vel Legislatoris, vel Pœnæ. Ignorantia Legum Naturalium excuſat neminem; illi enim, qui Rationis Naturalis uſum aſſequutus eſt, Leges Naturales quænam ſint, cognitum eſſe præſumitur; nimirum *alteri faciendum non eſſe, quod ſibi factum eſſe nollet*. Ubicunque ergo aliquis fuerit, ſi Legem loci ignorans violaverit, ſine Crimine non erit. Exempli causâ ſi quis ad nos ab Indis adveniens, Religionem ſuam noſtræ contrariam prædicaret, quæſtio de Veritate Doctrinæ nulla fieret; ſed quod noſtram violaverit Legem pro Crimine habebitur, & juxta Statutas Lege pœnas punietur. Nam & is concivium ſuorum animos novis Religionibus ſollicitari non æquo animo ferret.

Si qui Civitatis ſuæ Legem, quæ non ſatis promulgata fuerit violaverit, nec fecerit aliquid contra Legem Naturalem, ab Ignorantia excuſabitur. Si

Digitized by Google

Si quis loci in quo verſatur imperium cui ſit ignorans, Civitatis Authoritati reſiſtat, non excuſabitur; quia à quo Protectionem aliquamdiu acceperat ignorare non debuit.

Ignorantia Pœnæ excuſat neminem. Cognita enim Lege, cognitoque quod Crimini Pœna debetur etſi ignota, aliqua; qui Crimen committit, pœnæ etiam ignotæ obnoxium ſe facit volens. Rationis enim eſt, ut qui arbitrio ſuo injuriam terminat, pœnas det terminatas arbitrio Civitatis.

Ubi verò Lege vel Conſuetudine pœna limitatur, ubi majoris pœnæ inflictio iniqua eſt. Nam pœna, quæ major eſt, quam ut à Crimine deterreat, ad Crimen hortatur. Comparantes enim, quod in Crimine Iucundum, cum eo, quod in pœna Moleſtum eſt, id quod ſibi optimum eſſe putant neceſſario eligunt. Itaque qui pœnas luunt, majores quam quas Lex præſcripſerat, à Lege ipſa quaſi Crimen ſuadente, decepti ſunt.

Quod ante Legem latam factum eſt, Crimen per Legem illam fieri nequit. Ante Leges Naturæ æternas factum nihil eſt. Lex autem poſt Factum lata, quia cognoſci non potuit, obligatoria non eſt. Quod autem contra Legem fit jam latam ſine pœna definita, pœna quæ poſt definietur, niſi ſolita major ſit, obnoxius fiet propter cauſam modo ſupra allegatam.

Ab errore naſcuntur Crimina hominum, quibus illudunt aut falſa Principia, aut falſa Legum interpretatio, aut à veris Principiis falſa Ratiocinatio. Qui ad conſuetudinem hominum animum adverterunt Virtutes & Crimina proſperis vel adverſis ſucceſſibus metientium, videntiumque Leges à potentibus perrumpi, quibus vulgus implicatur, ut Leges parvi pendant difficile non eſt; & propterea plures eſſe ſolent qui vitio Legum, quam vitio hominum id fieri arbitrantur. Quorum nonnulli quaſi Axiomata quædam pronuntiant, *Juſtitiam præter Vocabulum nihil eſſe. Suum eſſe cuique, quod induſtriâ, aut periculo ſuo occupat, & tenet. Conſuetudinem in omni gente obtinentem, iniquam eſſe non poſſe. Exempla longi temporis pro Legibus habenda eſſe*, aliaque his ſimilia, vitam hominum ad feritatem & cædes mutuas reducentium. Eorum qui ſic ſentiunt, quis niſi meta à quantumvis magno Crimine ſe abſtinebit.

Secundò, qui Leges Divinas tum Naturales tum Poſitivas, ad commoda ſua torquentes, ita interpretantur, ut cum Legibus Civilibus, & populi tranquillitate non conſiſtant, Civibus ab Principibus ſuis reſiſtendum colorem prætextumque perpetuò præbent, vel à Religione, vel à Iure Naturali, vel Civili.



Digitized by Google

Tertiò, à mala ratiocinatione quanquam à veris Principiis, naſcuntur Crimina, quando qui in doctrinis Fidei rectè ſentiunt, in diverſa ſentientes, eo nomine ſæviunt, quod errant, ſævitiam ſuam zelum Dei nominantes. Quorum hominum aliquem libenter ſic compellarem. Errant, eſto; ſed quid ad te? Populum corrumpunt; Quid hoc ad te cui ſalus Populi non committitur, ſed Regi? Sed ad me ſub Rege. Doce ergo. Doceo ſed fruſtra. Ergo perfunctus officio, docere deſinens accuſa; nam quæcunque ulterius ſæviens feceris Crimina ſunt.

Paſſionum quæ Crimina potentiſſime ſuadent, ſunt *Ira*, *Avaritia*, cæteræque cupiditates vehementiores, ſed non ſine *Spe*. Nemo enim cujuſcunque boni cauſa Crimen committeret, cujus potiundi ſpem haberet nullam. Faciunt autem Spem, Divitiæ, Potentia Amicorum, Aura popularis, & Effugia quæcunque. Iudices & Teſtes corrumpuntur à Divitiis. Pœnam Amici deprecantur; etiam aliquando Reum per vim eripiunt. Favor Populi impunitatis ſpem à multitune oſtendit, quam puniri ſine multo ſanguine difficile eſt, nec Civitati ut puniantur ſemper expedit. Amor & Admiratio Sapientiæ propriæ, quia plauſum à multitudine hujuſmodi homines expectare ſolent, facit ut temerè loquantur de Statu & Regimine Civitatis, & Religionis publicæ, id quod per ſe Crimen magnum, & magnarum ſeditionum cauſa frequentiſſima eſt. Quibus autem nec Divitiæ ſunt, nec Authoritas, nec Gratia Popularis, Spem impunitatis præterquam in latebris, aut fugæ oportunitatibus, nullum habent. Initium quidem ſcelerum omnium à cupiditatibus eſſe manifeſtum eſt; ſed niſi impunitatis antecedat Spes, nunquam fere ad finem perducuntur.

Paſſionum autem omnium innocentiſſimus eſt Metus; imo ſolus eſt qui homines omnes (paucis exceptis qui excelſiore animo ſunt, quam ut velint debere aliquid Injuſtitiæ) à Criminibus committendis prohibet. Aliquando tamen in Crimen inducit etiam *Metus*.

Actionem enim non omnis excuſat Metus, ſed corpori tantùm ſuo metuentis; cujus defendendi Ius unicuique naturale ſemper manet. Attamen ſi quis ſe ab inimico ſuo nondum aggrediente, interfici aliquando Metuens, Metûſque ſui juſtiſſimam cauſam habens, ipſum occupans interficiat, Crimen erit; nec Metu, ſed odio feciſſe judicabitur; propterea quod protegi, ſi expectaſſet, potuit à Civitate. Sed ſi illum aggredientem occidiſſet, Crimen non fuiſſet; quia auxilium à Legibus expectari non potuit. Civis à Cive verba audit plena contumeliæ, quæ nulla tamen Lege lata puniuntur; metuenſque, niſi armis vindicet, pro homine haberi timido, ad arma provocat & illum inter-

Digitized by Google

interficit, Crimen eſt; nec Metu ejuſmodi excuſabitur. Quare? Quia Civitas verba Publica, id eſt Leges, apud Cives plus valere vult, quam verba hominis ſingularis; cujus verbis pœnam conſtituere ideo neglexit, quia eos qui ne verba quidem tolerare poſſunt, pro molliſſimis omnium hominum habet Civitas. Crimina ne Metus quidem Dei excuſat, multo minus Metus earum rerum, quæ ſub nomine *Spirituum* formidabiles multis fiunt, quales habentur Lemures, Animæ mortuorum, aliaque Phantaſmata dormientium vel dormitantium hominum Superſtitioſorum. Crimen enim omne Injuſtum eſt; ideoque non qui Crimen facit, ſed qui fugit, Deo placet. Itaque metuendum à Deo hominibus juſtis nihil eſt, quicquid illis comminentur quidam ſub prætextu Religionis à vi Spirituum.

Ab his Criminum fontibus diverſis manifeſtum eſt, falſum eſſe quod tenuerunt olim Stoici, Peccata omnia eſſe æqualia. Eſt enim non ſolùm *Excuſationi* locus aliquando, ubi quod Crimen videbatur, rectè factum eſſe oſtenditur; ſed etiam *Extenuationi*, qua Crimen quod videbatur magnum, apparet minus. Quanquam enim Crimina omnia æqualiter Injuſta appellantur, quemadmodum omnis à rectitudine deviatio vocatur curvitas; non tamen ſequitur inde omnia Crimina eſſe æqualiter Injuſta, magis quam omnia curva æqualiter eſſe curva.

Id quod factum aliquod planè Excuſat, naturamque Criminis ipſam tollit, nihil eſſe poteſt præter id, quod Legis obligationem ſimul tollit. Quod enim contra Legem ſemel commiſſum eſt, in eo qui ad Legem ſervandam obligatur, neceſſariò Crimen eſt.

Legem cognoſcere non potuiſſe totaliter excuſat. Illi enim Lex nondum eſt.

Qui Bello captus, vel in manibus hoſtium utcunque exiſtens (in manibus autem hoſtium eſſe dico, qui vel ipſe vel bona ſua ad vivendum neceſſaria ab hoſte occupantur. Nec ſua ipſius culpa in manus hoſtium venerit) non amplius Lege Civitatis obligatur. Hoſti enim obediendum eſt neceſſariò, aut moriendum; vitam autem conſervare omni modo licitum eſt.

Si quis ad faciendum aliquid contra Legem, mortis imminentis metu compulſus ſit, plenè excuſatur; quia vitæ ſuæ conſervationem negligere nemo obligatur. Suppoſito enim, quod obligatus eſſet, cogitaret tamen, *Niſi faciam, ſtatim morior; ſi faciam poſt moriar. Faciendo ergo vitam aliquamdiu produco.* Compellet ergo ad faciendum Natura ipſa.

Qui alimentis, aliiſve rebus ad vitam neceſſariis deſtitutus eſt, ne-



Digitized by Google

que ſine Legum violatione vitam ſuſtinere poteſt (quod in magna Fame aliquando accidit, ubi neque venalia, ſunt neque alio modo obtineri alimenta poſſunt) alienum ad ſui defenſionem aut conſervationem ſi furto vel vi eripiat, totaliter excuſatur.

Facta contra Legem authoritate alienâ excuſantur contra Authorem ipſum; quia Actorem ſuum Author accuſare non debet, ſed contra tertium facto læſum non excuſantur; neque ergo contra Civitatem, cujus Leges violatæ fuerint. Itaque ſi homo vel Cœtus, qui Summam habet Poteſtatem Legem ante latam violare juſſerit, violatio Excuſatur totaliter. Factum enim, cujus Author eſt is, qui Summam habet Poteſtatem, ab ipſo condemnari non poteſt; & Legem, quantum attinet ad factum illud particulare, Summæ Poteſtatis Authoritas abrogare cenſebitur.

Si qui Summam habet Poteſtatem Homo vel Cœtus, Civi Privilegium ſive Libertatem conceſſerit, quæ cum Poteſtate Summa conſiſtere non poteſt, ut quæ Summæ Poteſtatis exercitium impediat, is qui Libertatem talem exercebit, peccat, & contra officium Civis facit. Scire enim debent Cives omnes, quid Iuri Civitatis congruum ſit, & quid incongruum; quia Civitas à ſingulis Civibus pro ſua ipſorum ſalute, & conſenſu ſingulorum inſtituta erat, Libertatemque illam, quatenus Summæ Poteſtati repugnat, conceſſam eſſe ſcire per ignorantiam Concedentis, qui conſequentia inde Civitati pericula non viderat. Siquidem autem Libertate ſua uti pergens Miniſtro publico reſtiterit, Crimen eſt.

Criminum gradus variè menſurantur. Primò, per Fontis ſive Cauſæ unde oriuntur pravitatem. Secundò, per Exempli contagium. Tertiò, per damnum inde natum. Quartò, per circumſtantias Temporum, Locorum, & Perſonarum.

Contra Legem factum idem, ſi à præſumptione oriatur virium vel divitiarum, vel amicorum, quibus qui facit fretus Miniſtris publicis reſiſtit, majus Crimen eſt, quam ſi à ſpe latendi, vel fugiendi ortum eſſet. Impunitatis enim præſumptio nata à fiducia potentiæ Radix eſt, unde omni tempore & oportunitate omnium Legum naſcitur contemptio. Quod autem fit, propter ſpem latendi vel fugiendi, periculi agnitionem arguit, quo Legibus in futurum redditur obſequentior.

Crimen qui eſſe ſcit & facit, Crimen auget, quod ſi profectum eſſet ab opinione quod licitum eſſet, minus fuiſſet. Nam qui male facit contra ſuam ipſius Conſcientiam, viribus confidit quibus excitatur ad idem ſæpius faciendum; ſed qui errore facit, cognito errore ad Leges conformatur.

Is

Digitized by Google

Is cujus error ab Authoritate Doctoris vel Legum interpretis publicè conſtituti oritur, minorem habet culpam, quam ſi natus eſſet à propriorum Principiorum,& rationum proſecutione obſtinata. Quod enim docetur per Authoritatem publicam, à Civitate ipſa docetur, & ſimilitudinem aliquam habet (dum non prohibetur) Legis Civilis; & Crimina, quæ negationem non continent Summæ Poteſtatis, neque repugnant Legi manifeſtæ, totaliter excuſant; qui autem proprium Iudicium ſequutus peccat, per proprium Iudicium, aut ſtat aut cadit.

Item factum, ſi in aliis conſtanter punitum eſt, Crimen majus eſt, quam ſi multa anteceſſiſſent impunitatis exempla. Quæ exempla totidem ſunt factæ ab ipſa Summa Poteſtate impunitatis ſpes. Cum ergo is, qui ſpem & præſumptionem peccandi facit, in ipſo Crimine partem habet, contra rationem eſt ut totum in Actorem conferat.

Quod à ſubita paſſione oritur, quam quod à longa meditatione, minus Crimen eſt; illic enim locus eſt Extenuationi ſuper humanæ naturæ omnibus communem infirmitatem; ſed qui meditatò facit, circumſpexit, oculos conjecit in Legem, in Pœnam, & in damnum Societati humanæ ſequuturum; quæ omnia ſimul contempſit & cupiditati propriæ poſtpoſuit. Verumtamen Paſſio nulla ita ſubita eſſe poteſt, ut totaliter excuſet. Nam tempus quod intercedit inter Legis cognitionem, & criminis commiſſionem, omne cenſebitur pro tempore Deliberandi; quia unuſquiſque per meditationem Legum, corrigere debuit paſſionum ſuarum irregularitatem.

Ubi Lex publicè, & aſſiduè coram populo legitur & explicatur, Crimen quod fit contra Legem majus eſt, quam ubi abſque tali inſtructione relinquuntur Cives cum difficultate, in certitudine, & occupationum propriarum ceſſatione, quæ ſint Leges ab hominibus privatis quæſituri. Pars enim Criminis infirmitati communi tribuenda eſt. Sed in caſu priore negligentia manifeſta eſt, quæ ſine Summæ Poteſtatis contemptu aliquo eſſe non poteſt.

Facta contra Legem diſertis verbis vetita, ſi tamen à Legislatore manifeſtis ſignis tacitè approbentur, minora ſunt Crimina, quam ſi Legislatori viderentur diſplicere. Cum enim Legislatoris, id eſt Summi Imperantis voluntas cognita inſtar Legis ſit, quam ſæpius obſervant Cives, quam Legem ſcriptam; apparent in hoc caſu duæ Leges contrariæ; itaque qui Legem ſcriptam violant, totaliter excuſarentur, niſi quod voluntas Summi Imperantis aliter, quam ex verbis Legis cognoſcenda non ſit. Quoniam autem non modo transgreſſionem Legis, ſed etiam neglectam Regis voluntatem, conſequitur

pœna

Digitized by Google

pœna aliqua, (favoris enim Regii jactura pœna quædam eſt) Crimen totum Delinquenti imputari iniquum eſt. Exempli cauſa, ſingularium Civium digladiationes Lex ſcripta prohibet, & capite punit; contra, qui hujuſmodi certamen vel recuſat vel declinat provocatus, contemptui habetur, neque exiſtimationis læſionem Lex ulla ſcripta reparat; etiam aliquando ab ipſo qui Summam habet Poteſtatem munere omni militari indignus exiſtimatur. Quamobrem ſi exiſtimationis cauſa provocationi reſpondeat, quandoquidem Principibus ſuis placuiſſe non modo licitum, ſed etiam laudabile plurimis videatur, Crimen (etſi non excuſetur) extenuatur tamen, quia exoneratur culpa partem in Summum Imperantem, id eſt in ipſum punientem. Quod tamen non ita accipi vellem, ut vindictæ privatæ excuſationem parem, ſed Rectores moneam ne facto obliquè faveant, cui directè & apertis verbis interdixerunt. Exempla enim Principum ſunt & ſemper fuere ad actiones Civium regendas, potentiora quam ſunt ipſæ Leges. Rurſus, ſi Crimina damno comparemus, idem factum, ſi multos, gravius eſt quam ſi paucos lædat. Itaque ſi factum non modo in præſenti, ſed etiam per exemplum in futuro tempore damnum faciat, majus Crimen eſt, ſi in præſenti tantum lædat, id eſt gravius eſt Crimen fœcundum quam ſterile.

Doctrinas Religioni Civitatis contrarias docere, Crimen majus eſt in Doctore publicè conſtituto, quam in Cive privato; ſicut etiam inhoneſtè vivere, aut actionem agere impiam quamcunque. Similiter in Profeſſore Legum, doctrinæ Civilis articulum aliquem ſuſtinere, aut actionem agere quæ ad Summæ Poteſtatis diminutionem tendit, majus Crimen eſt, quam ſi idem factum eſſet à quavis alio. Hujuſmodi enim homines non ſolum Crimina ipſi faciunt, ſed aliis ut faciant Authores ſunt; & in univerſum augentur Crimina à ſcandalo. Indocti enim homines in tenebris exiſtentes, non tam viam qua inceditur, quam lumen quod præferunt Doctores ſui ſpectant.

Facta hoſtilia contra ſtatum Civitatis, majora ſunt Crimina, quam quæ facta ſunt contra hominem privatum. Damnum enim Civitatis ad Cives omnes extenditur; qualia ſunt locorum munitorum proditiones, ſecretorum Civitatis ad hoſtem detectio, conatuſque omnes contra illum ſive Hominem, ſive Cœtum, qui Perſonam gerit Civitatis; ſive vi, ſive dolo ad diminutionem Summæ Poteſtatis committantur; & ſunt ea Crimina, quæ vocantur *læſæ Majeſtatis*.

Item Crimina illa, quæ vim tollunt Iudiciorum, majora ſunt, quam injuriæ privatæ; ut Iudicium vel Teſtimonium falſum pecunia emere, vel vendere, Crimen gravius eſt, quam tantundem pecuniæ ab homine

homine privato fraude eripere. Non enim damnum à falſis Iudiciis Civibus ſingulis tantùm fit; ſed etiam ipſa Iudicia redduntur inutilia; & privatis ultionibus, & tandem bello præbetur color & opportunitas.

Item Depeculatio theſauri Publici Crimen majus eſt, quam furtum vel defraudatio privata; nam Civitatem ſpoliare, multos ſimul ſpoliare eſt.

Miniſterii Publici uſurpatio falſa, item Sigillorum publicorum vel Monetæ Civitatis Simulatio, majus Crimen eſt, quam Simulare Sigillum vel Perſonam hominis privati; damnum enim ab illiuſmodi fraudis pertinet ad multos.

Factorum contra Leges quibus læduntur Cives privati, Crimen illud majus eſt, cujus damnum magis eſt ſenſibile; & proinde

Occidere contra Legem, Crimen gravius eſt, quam alia injuria (ſalvâ vitâ) quæcumque.

Et Mutilatio majus Crimen quam bonorum ereptio.

Et bonorum ereptio per Mortis, & Vulnerum intentationem, majus Crimen quam per ſurreptionem clandeſtinam.

Et per clandeſtinam ſurreptionem quam per conſenſum fraude acquiſitum.

Item violatio pudicitiæ per vim, majus Crimen quam per blanditias, & majus adhuc ſi Nupta, quam ſi Innupta violetur.

Atque hæc ita æſtimantur vulgo; quanquam eadem damna aliis magis, aliis minus ſenſibilia ſint. Sed Leges non ad Civium ſingularium, ſed ad humani generis ſenſum generalem componuntur.

Quanquam autem ſunt qui contumeliam in verbis tantùm, vel geſtu, pro damno & læſione habere ſolent, læſiones tamen hujuſmodi Græci, Romani, aliæque tam veteres quam hodiernæ Civitates in legibus condendis neglexerunt, ut qui doloris à verbis tantum, cauſam veram non verba contumelioſa (quæ à propriæ virtutis conſciis ſtatim ut dicta ſunt excutiuntur) eſſe putaverunt, ſed Puſillanimitatem hominis verba non ferentis.

Etiam Crimen contra Civem privatum, multùm augetur à circumſtantiis Perſonæ, Temporis, & Loci. Nam occidere Parentem ſuum multò gravius eſt Crimen, quam occidere hominem privatum quemcunque. Patri enim debetur poſt Civitatem honor ſummus, ut cui in filium ante conſtitutas Civitates Poteſtas erat Summa. Spoliare pauperem, Crimen majus eſt, quam tantundem eripere diviti. Nam pauperi damnum idem ſenſibilius eſt.

Item Crimen Tempore aut Loco factum divino cultui conſecrato,



Digitized by Google

majus eſt, quam ſi alio tempore aut loco factum eſſet; proficiſcitur enim à majore Legum & cultûs Divini contemptione.

Multa alia Aggravationis & Extenuationis exempla adduci poſſent; ſed per ea, quæ adducta ſunt, obvium cuique eſt cujuſcumque Criminis propoſiti altitudinem inveſtigare.

Poſtremò, quia in omnibus fere Criminibus, injuria ineſt, non modò homini privato facta, ſed etiam Civitati; idem Crimen, quando accuſatur à Perſona Civitatis, *Crimen publicum* appellatur; & Iudicia publicorum Criminum, *Iudicia publica*, quæ noſtri appellant *Placita Coronæ.*

## CAPVT XXVIII.

### *De Pœnis & Præmiis.*

POena, *Malum eſt, tranſgreſſori Legis Authoritate publica inflictum, eo fine, ut terrore ejus voluntates Civium ad Obedientiam conformentur.*

Antequam ab hac definitione quicquam deducam, quæſtioni nonnullius momenti reſpondendum eſt, nempe, unde Civem puniendi jus, in caſu quocunque, ortum ſit. Manifeſtum enim eſt, Pacto obligari poſſe neminem, vi illatæ non reſiſtere; itaque ut quis cuiquam jus dederit, vim ſibi inferendi, intelligi non poteſt. In Civitate inſtituenda, unuſquiſque alium quidem defendendi jus deponit, ſed non ſeipſum defendendi jus relinquit. Seipſum etiam, in puniendo Cive alio quocunque, illi qui Summam habet Poteſtatem auxiliari obligat; ſed non in ſeipſo puniendo. Sed auxilium ferre Summo Imperanti non eſt jus illi dare quemquam puniendi. Manifeſtum ergo eſt jus Puniendi quod habet Civitas (id eſt is qui perſonam gerit Civitatis) fundatum non eſſe in Conceſſione ſive gratia Civium. Sed oſtenſum etiam ſupra eſt, quod ante Civitatis conſtitutionem unicuique quidlibet agendi quod ad conſervationem ſui videretur ipſi neceſſarium, jus erat naturale. Atque hoc juris, quod habet Civitas Civem puniendi, fundamentum verum eſt. Nam ut Cives Civitati tale jus concederet, fruſtra eſſet, quia jus illud unicuique ante à natura datum erat. Eo tamen, quod jus ſuum unuſquiſque depoſuerat, is qui Summam habebat Poteſtatem tantum virium nactus eſt, ut jure ſuo naturali ad præſervationem Civium omnium arbitrio ſuo uti potuit. Itaque jus illud illi non datum, ſed relictum eſt; & illi ſoli, nec minus integrum, quam fuit ante Civitatis inſtitutionem.

A De-

Digitized by Google

A Definitione Pœnæ deduco, Primò, neque injurias, neque ultiones privatorum hominum propriè vocari poſſe Pœnas, quia non procedunt ab Authoritate Civitatis.

Secundò, à Summo Imperante negligi, aut non promoveri, Civi Pœnam non eſſe; quia malum nullum illi inflictum eſt, ſed in ſtatu quem prius obtinuit relinquitur illæſus.

Tertiò, malum inflictum Authoritate publica, niſi Publica antecedat Condemnatio, nomen Pœnæ non habere, ſed factum eſſe hoſtile. Quia factum quod punitur probari & judicari prius debuit Authoritate publica.

Quartò, malum inflictum ab eo, qui Summam Poteſtatem injuriâ uſurpat, vel à quocunque, ſine Authoritate conceſſa à Civitate, Pœnam non eſſe, ſed factum hoſtile; quia actiones ejus, qui injuriâ imperat Authorem non habent perſonam condemnatam; neque ergo habent Authoritatem publicam.

Quintò, malum inflictum abſque conſilio Cives reformandi, Pœna non eſt ſed factum hoſtile; quia de eſſentia Pœnæ eſt, ut terrore ejus Cives ad obedientiam conformentur.

Sextò, cùm actionibus quibuſdam conſequentia mala ſæpiſſimè adhæreant naturaliter; ut cum quis vim alii inferens occiditur vel vulneratur; vel quando quis ab actione aliqua illicita in morbum incidit; malum illud, quamquam reſpectu Authoris Naturæ dici rectè poſſit Pœna Divina, non continetur tamen nomine Pœnæ reſpectu hominum; quia non inflictum eſt Authoritate Civili.

Septimò, ſi Malum inflictum minus ſit, quam bonum, quod Crimen commiſſum naturaliter ſequitur, Malum illud ſub definitione Pœnæ non comprehenditur; nam Pretium potius eſt ſive redemptio Criminis, quam Pœna. Nam natura Pœnæ finem ejus continet nempe reformationem Civium. Sed Pœna quæ minus moleſtiæ habet, quam habet Crimen jucundi, effectum contrarium operatur.

Octavò, ſi Pœna Lege ipſa præſcripta & terminata ſit, pòſt Crimen autem commiſſum infligatur Pœna major, exceſſus Pœnæ poſterioris ſupra priorem Pœna non eſt, ſed factum hoſtile. Cum enim Punitionum finis, ultio non ſit, ſed terror; terror autem Pœnæ majoris nondum cognitæ, minoris Pœnæ determinatione tollitur, additio illa, Pœna non eſt. Ubi vero Pœnam nullam Lex præſcripſit, ibi quicquid à Civitate infligitur naturam Pœnæ habet. Qui enim Legem, cujus violatio Pœnam meretur, quæ tamen ſcripto nondum definitur, violat indefinitam expectat Pœnam, id eſt arbitrariam.

Nonò, Malum inflictum ob factum nondum Lege vetitum, Pœna



Digitized by Google

non eſt, ſed factum hoſtile. Nam ante Legem, tranſgreſſio Legis eſſe non potuit; Pœna autem factum ſupponit probatum & judicatum, violationem Legis eſſe.

Decimò, Malum inflictum in Perſonam Civitatis, Pœna non eſt, ſed factum hoſtile, ut quod Authoritate publica, id eſt Authoritate ipſius Perſonæ Civitatis non infligitur.

Poſtremò, Malum inflictum hoſti manifeſto, nomine Pœnæ non comprehenditur; quia hoſtes Cives non ſunt. Quanquam autem Cives ante fuerint, ſi ſe hoſtes tamen poſt declaraverint, non ut Cives, ſed ut hoſtes patiuntur. Sequitur hinc ſi Civis facto aut verbo, ſciens & deliberatò Perſonæ Civitatis Authoritatem negaverit (quæcunque Pœna Crimini læſæ Majeſtatis Lege præſcripta fuerit) puniri tamen, cum ſe jam hoſtem Civitatis eſſe declaraverit Pœnâ arbitrariâ jure poteſt tanquam hoſtis.

Pœnæ *Divinæ* ſunt vel *Humanæ*. De illis dicemus alio loco magis proprio inferiùs.

*Humanæ* ſunt illæ Pœnæ, quæ Authoritate humana infliguntur; ſuntque vel *Corporales*, vel *Pecuniariæ*, vel *Ignominia*, vel *Incarceratio* vel *Exilium*, vel ex his mixta.

*Pœna Corporalis* eſt quæ infligitur in corpus per voluntatem infligentis; qualia ſunt verbera, vulnera, & earum rerum ablatio, quæ corpori jucundæ exiſtentes, prius poſſidebantur.

Quarum Pœnarum aliæ capitales, aliæ minores ſunt. Capitalis, eſt mortis inflictio, ſive ſimplicis, ſive cum cruciatu. Minores Pœnæ ſunt verbera, vulnera, vincula omniſque alia corporis afflictio, quæ ſua natura non ſunt lethales; etſi enim per accidens aliquod non præviſum mors ſequatur, non dicetur Pœna Capitalis.

Pœna pecuniaria eſt ablatio non ſolum Summæ alicujus Pecuniæ, ſed etiam cujuſcunque rei Pecunia commutabilis. Quod ſi Lex Pœnam definiat Pecuniariam, eo fine ut à tranſgreſſoribus Legis Pecuniam auferat, Pœna propriè loquendo non eſt, ſed Privilegii, ſive exemptionis à Lege Pretium; quia factum ipſum non abſolutè vetat Lex talis Civibus omnibus, ſed illis tantum qui pecuniam definitam non poſſunt ſolvere. Sed in Legibus Naturæ, & Legibus de cultu Divino aliter ſe res habet. Nam ſi in eos qui ſine cauſa juraverint, mulcta ſtatueretur pecuniaria, pecunia illa pro Legis diſpenſatione haberi non poſſet, cum Leges Divinæ & Leges Naturæ ſint indiſpenſabiles.

*Ignominia* inflictio eſt mali, cui à Civitate nota apponitur turpitudinis, vel deprivatio Boni quod à Civitate pro Honore conceſſum

eſt.

Digitized by Google

eſt. Sunt autem quædam naturaliter honorifica, ut Fortitudo, Magnanimitas, Prudentia, aliæque aliquæ Corporis & animi facultates. Aliæ honorifica facta ſunt à Civitate, vt Inſignia, Tituli, Officia, & quæcunque gratiæ apud illum qui Summam habet Poteſtatem, ſigna ſingularia. Priora illa tolli Lege non poſſunt. Poſteriora à Civitate, propter Crimina, tolli poſſunt; & Pœnæ propriè ſunt.

Per *Incarcerationem* intelligo quamcunque Libertatis Corporalis ablationem, quam duabus de cauſis Civitas propter Crimen tollit. Quarum altera eſt, ut cuſtodiatur reus ne aufugiat, altera ut ſit pro Pœna condemnati. Prior harum Pœna non eſt; quia antequam Iudicetur nemo juſtè puniri poteſt. Malum itaque quod quis reus antequam audiatur & condemnetur, per cuſtodiam patitur, plus quam cuſtodiæ neceſſarium eſt, contra Leges Naturæ infligitur; Poſterior, Pœna eſt; quia à Civitate, & propter Crimen auditum & judicatum infligitur.

Exilium eſt, quando propter Crimen condemnatur Civis ad exeundum è dominio Civitatis, ſive pro tempore, ſive in perpetuum; videturque ſua natura ſine aliis circumſtantiis, Pœnam non eſſe, ſed potius Aufugium, vel mandatum publicum fugiendi Pœnam. Hujuſmodi Pœnam in Civitate Romana negat eſſe Romanarum Legum ſcientiſſimus *Cicero*; Exiliumque periclitantium Civium Refugium vocat. Nam qui exulet, ſi tamen bonis ſuis reditibuſque frui permittatur, ſolam cœli mutationem patitur, quæ Pœna non eſt; neque ad Civitatis tendit utilitatem, quæ Pœnarum finis eſt, ſed potius damnum. Qui enim à Civitate expellitur hoſtis fit Legitimus. Verum ſi quis non modo in Exilium miſſus ſit fortunis autem ſuis ſimul mulctatus fuerit, Pœna ejus inter Pecuniarias numeranda eſt.

Punitiones Civium innocentium, ſive graves, ſive leves, ſunt omnes contra Leges Naturæ, & actiones hoſtiles. Punitio enim illorum tantum eſt, qui Crimen commiſerunt.

Cæterum in hominem Innocentem Mali cujuſcunque inflictio, ſi Civis non ſit, ſi ſine præcedentis alicujus pacti violatione fiat, ſi denique eo fine fiat ut juvetur Civitas, Legis Naturalis tranſgreſſio non eſt. Omnes enim homines aut Cives ſunt aut hoſtes, aut pacto inter Civitates amici ſunt. Sed contra hoſtes à Civitate Iudicatos, à quibus damnum Civitati expectatur, Iure Naturæ bellum facere licitum eſt; in quo bello neque gladius judicat, neque Victor diſtinguit quatenus ad tempus præteritum inter Nocentes & Innocentes, neque cuiquam parcit, niſiquatenus conducit ad ſalutem Civium. Hinc enim manifeſtum eſt in Cives eos qui Authoritatem Civitatis pernegaverint vin-

dictam extendi licitè poſſe, non ſolum ad ipſos, ſed etiam ad poſteros eorum uſque ad tertiam & quartam generationem nondum exiſtentes, & per conſequens facti à patribus ſuis commiſſi inſontes; quia Criminis hujus natura conſiſtit in eo, quod Civitatis regimini renuntiant, id eſt ſe Civitatis hoſtes eſſe profitentur. Qui autem ſic faciunt, non ut Cives, ſed ut Hoſtes puniri jure poſſunt.

Præmium dici ſolet, tum quod gratis, tum quod ex Pacto datur. Quando autem ex Pacto, pro mercede ſumitur, & beneficium eſt pro bono præſtito vel promiſſo debitum. Quando autem gratis datur, beneficium eſt à dantis gratia profectum, eo fine ut cæteri Cives ad Civitati bene ſerviendum excitentur; & propriè Præmium appellatur, differtque àmercede, quæ debita eſt. Etſi enim Cives omnes, deſertis rebus domeſticis, ſervire Civitati etiam ſine Mercede, ſi opus ſit, obligentur: id tamen non à Lege Naturæ neque Civitatis inſtitutione eſt, niſi Civitas defendi aliâs non poteſt. Supponitur enim, illum qui Supremam habet Poteſtatem fortunis Civium omnium æquè uti poſſe, quibus, qui Civitatem defendunt, ſuis ipſorum rebus relictis remunerari debent: adeo ut militum infimus Militiæ Mercedem ut Iure debitam poſtulare poteſt.

Beneficium à Summo Imperante in Civem collocatum, metu ne Civitati noceat, Præmium non eſt: quia metu extorquetur: neque in Imperante *gratia* eſt, ſed potius ſacrificium, quo Civem malevolum eundemque potentem placare cupit: nec ad obedientiam, ſed contra ad majorem contumaciam Cives alios excitat.

Mercedum autem aliæ certæ ſunt, ſolvunturque ex Theſauro publico: aliæ incertæ, oriunturque ab executione ipſius Miniſterii: ſunt autem ſæpiſſimè Civitati noxiæ: ut in Miniſterio Iudiciorum, ubi duo inde oriri ſolent Incommoda: Quorum alterum eſt Incrementum litium. Vbi enim ex multitudine litium oritur Iudicibus Beneficium. Solent plerique numerum litium quantum poſſunt reddere majorem. Alterum eſt quod diverſorum Tribunalium Iudices certaturi ſunt inter ſe quis ad Tribunal ſuum ab aliis Tribunalibus plurimas lites retrahat. Sed in Miniſteriis Executionis incommoda illa locum non habent. Atque hæc dicta ſint de Pœnis & Præmiis, quæ ſunt quaſi Nervi & Tendines, quibus moventur Civitatis artus.

Hactenus de naturâ Hominis, quem ſuperbia aliæque Paſſiones ſuæ ad ſubmittendum ſe regimini alicui compulerunt: & Rectoris ſui Potentia ingente diſſerui, comparans illum magno illi Leviathan: de quo cap. 41. Iobi. Dicit Deus *Non eſt Poteſtas ſuper Terram, quæ comparetur ei. Factus eſt, ita ut non metuat. Videt ſublimia omnia infra ſe;*

&

Digitized by Google

*& Rex eſt omnium filiorum Superbiæ.* Quoniam autem mortalis eſt, & ut alia terrena omnia corruptioni obnoxius: & quia in cœlis (quanquam non in terris) eſt quod metuat, & cujus Legibus obedire debet: dicam in duobus Capitibus proxime ſequentibus de morbis, & cauſis mortis ejus, & de Legibus Naturalibus quibus obedire obligatur.

## CAPVT XXIX.

### *De iis rebus quæ Civitatem labefactant, tenduntque ad diſſolutionem ejus.*

QUanquam immortale nihil ſit, quod mortales faciunt, ſi tamen rationis uſum, quem ſibi arrogant homines haberent, fieri poſſet Civitas adeo firma, ut ab internis ſaltem morbis interire non poſſet. Nam ſi Inſtitutionis ejus ſpectemus finem, videbitur facta ad vitam generis humani, vel Legum Naturalium, vel Iuſtitiæ ipſius (à quibus vitam accipit) durationi æqualem. Quoties ergo non vi externa ſed ſeditionibus internis Civitas deſtruitur, culpa eſt Inſtituentium. Homines enim, quamquam confligendo, ſeque mutuò vulnerando defeſſi, in unum ædificium libentèr coaleſcunt: condendarum tamen Legum ad eum finem conducentium & quibus actiones ſuas regerent neceſſariarum imperiti, patientiaque & humilitate carentes quoties amplitudinis ſuæ rudes & moleſtas eminentias reſecandas eſſe videant, in Civitatem niſi ab architecto peritiſſimo compingi non poſſunt, quæ firma futura ſit, nec vel ipſos, vel eorum poſteros ruina opprimat.

Inter *Infirmitates* Civitatis primo loco ponendæ ſunt illæ, quæ ab imperfecta naſcuntur Inſtitutione, ſimileſque ſunt corporis naturalis morbis illis, qui procedunt à Generatione vitioſa.

Quarum una eſt, *quod qui Regnum obtinere conatur, contentus quandoque ſit Poteſtate minore, quam quæ ad ſalutem Civitatis neceſſariò requiritur.* Contingit inde ut Poteſtas illa quæ neglecta erat, quando ad publicam ſalutem reſumenda eſt, reſumptio ejus injuſta viſa, multos ſimul Cives ad ſeditionem (data occaſione) provocet; eodem planè modo quo corpora puerorum à Parentibus morboſis, aut morti immaturæ ſubjecta ſunt, aut humores noxii à prava generatione orti erumpunt in ſcabiem & ulcera. Quod autem hujuſmodi jura neceſſaria Summi Imperantes ſibi negent, non ſemper ab ignorantia id faciunt, ſed aliquando ab eo, quod eadem jura arbitrio ſuo recipere ſe poſſe ſperant. Sed rem non rectè ſupputant. Cives enim, qui illum

Digitized by Google

illum impediant, à Civitatibus aliis, qui ad Civium ſuorum ſalutem vicinos debilitandi opportunitates rarò prætermittunt, ſuſtinebuntur. Sic Thomas Archiepiſcopus Cantuarienſis contra Henricum Secundum à Papa ſuſtentatus eſt, eo nomine quod Gulielmus Rex Libertates Eccleſiæ Romanæ non violaturum ſe eſſe juramento promiſerat. Eodem modo Baronibus Angliæ (quorum ope Gulielmus Secundus ad Regnum in ſe à fratre ſuo majore transferendum uſurus erat) poteſtas ab ipſo Gulielmo aucta eſt in tantum, ut non conſiſteret amplius cum Poteſtate Regia; unde rebellio contra Regem Iohannem orta eſt, & adjuta viribus Regis Galliarum.

Neque in ſolis Monarchiis contingit hoc, nam in Civitate Romana, ſub Senatu populóque Romano, (ubi neque Senatus neque Populus Summam habuit Poteſtatem) ſeditiones innumeræ indies naſcebantur, & bella Civilia à *Gracchis*, *Saturnino*, *Mario*, *Sylla*, *Pompejo*, *Cæſare*, quibus extincta tandem eſt Democratia Romana.

Secundo loco Civitatis morbos illos noto, qui oriuntur à veneno doctrinarum ſeditioſarum; quarum prima eſt, *bonarum & malarum actionum Iudicem eſſe Civem privatum quemlibet.* Quæ quidem in conditione naturali, nondum exiſtentibus Legibus Civilibus, atque etiam in Civitatibus quod attinet ad actiones quæ nulla Lege prohibentur vera eſt. Manifeſtum alioqui eſt, menſuram Boni & Mali in actionibus, eſſe Legem Civilem; Iudicemque eſſe, qui Summam habet Poteſtatem. Ab hac doctrina eſt, quòd Cives mandata Civitatis judicare & diſputare diſcunt; deinde obedire vel repugnare arbitrio proprio; unde Civitas in factiones diſcinditur & debilitatur.

Doctrina alia quæ obedientiæ Civili repugnat, eſt, *quicquid faciat Civis quicunque contra Conſcientiam ſuam, Peccatum eſſe*; quæ doctrina ab eo naſcitur, quod Iudices ſe faciunt homines Boni & Mali. Conſcientia enim & Iudicium hominis eadem res eſt, & erroribus obnoxia. Etſi ergo is, qui nulla Lege Civili obligatur, contra Conſcientiam agens peccet, propterea quod actionum ſuarum regulam aliam non habet, præter ſuam ipſius Rationem, aliter tamen ſe res habet in iis, qui Legibus Civilibus ſeſe ſubmiſerunt: ubi non privata ſed publica Lex unicuique Civi pro Conſcientia habenda eſt. Alioqui in tanta Conſcientiarum id eſt Opinionum privatarum varietate, neceſſariò Civitas dividetur, nec Summæ Poteſtati obediet quiſquam, niſi quatenus ſibimet ipſi viſum erit.

Tertio eſt, quod docetur vulgo, *Fidem & Sanctitatem acquiri Studio & Ratione non poſſe, ſed ſupernaturaliter Inſpiratas, vel Infuſas eſſe.*

Quæ

Digitized by Google

Quæ ſi concedatur, non video quare Fidei ſuæ rationem quiſquam reddere teneretur; aut cur homines Chriſtiani non eſſent omnes Prophetæ; vel cur unuſquiſque Inſpirationem propriam legibus Civitatis non præponeret; id quod iterum eſt Iudicium Boni & Mali ſibi arrogare, neglectiſque Civitatis Legibus regendos ſe præbere ab arbitrio proprio, vel aliorum privatorum hominum, qui ſe ſupernaturaliter Inſpiratos eſſe mentirentur. Fides ab auditu naſcitur; auditus autem uniuscujuſque à rebus contingentibus eſt, quibus in præſentiam eorum, quos audire utile eſt, conducimur. Quæ res contingentes reſpectu noſtri, à conſilio Dei proficiſcuntur, non ſunt tamen ſupernaturales, ſed tantum propter multitudinem non facile obſervabiles. Fides & Sanctitas etſi raræ, non ideo ſunt Miracula, ſed procedunt ab educatione, diſciplina, correctione, aliiſque cauſis naturalibus, quibus Deus utitur in illis quos elegit, quo tempore ipſi viſum eſt, inſtruendis.

Repugnans obedientiæ Civili doctrina quarta eſt, *Legibus Civilibus ſubditum eſſe illum, qui Summam habet Poteſtatem.* Subditum eſſe illum Legibus Naturæ verum eſt; Leges enim illæ Divinæ ſunt, neque poſſunt ab Homine vel Civitate quacunque abrogari. Sed Legibus quas Civitas, id eſt quas ipſe tulerit ſubditus non eſt. Non eſt enim cui ſubjiceretur præterquam ſibi. Qui autem ſuis ipſius tantum Legibus obligatur liberrimus eſt. Non viderunt autem qui Summum Imperantem obligare voluerunt, erigendam ſibi eſſe Poteſtatem quæ ipſum puniret, & ad hunc puniendum Poteſtatem aliam, ita ut nulla omnino conſtaret Civitas.

Eodem tendit doctrina quinta, *Civem unumquemque Bonorum ſuorum ita abſolutum eſſe Dominum, ut Dominium Civitatis in Bona eadem excludatur.* Civem quidem unumquemque in bona ſua Dominium proprium, quod Ius Civium cæterorum omnium excludit, habere non negamus. Sed Dominium illud à Summa Poteſtate habet, ſine cujus protectione quicquid habet non alio jure haberet quam quicunque alius; quia omnia eſſent omnium. Verum ſi Ius etiam ejus qui Summam habet Poteſtatem excluderetur, protegere Cives non poſſet, neque ab hoſtibus externis neque ab injuriis mutuis, & proinde non amplius eſſet Civitas.

Doctrina ſexta eſt quæ contra Eſſentiam Civitatis apertè, pugnat, nempe, *Summam Poteſtatem poſſe dividi.* Quid enim aliud eſt Poteſtatem Civitatis *dividere*, niſi *diſſolvere*; Poteſtates enim diviſæ mutuò ſe deſtruunt.

Quemadmodum autem doctrinæ erroneæ, ita etiam aliquando

exempla Civitatum vicinarum ad mutationes Politiæ præſentis hortari ſolent. Ita populus Iſraeliticus ab imitatione Gentium vicinarum à Deo rege ſuo deficientes, Prophetam Samuelem eligere ſibi Regem novum compulerunt. Sic etiam in Græcia antiqua, Civitates minores perpetuò turbabantur à Seditionibus Civium, quorum alii Lacedæmonios imitati Ariſtocratiam; alii Athenienſes admirantes, Democratiam poſtulaverunt. Neque dubito quin noſtrorum multi bellum, quod nunc geritur in Anglia libenter videant; nihil ad divitias comparandas amplius opus eſſe arbitrati, quam ut exemplo Batavorum Regem ſuum exuerent, mutationi regiminis divitias imputantes, quas homines illi, ſua induſtria acquiſierant. Homines enim Natura ſua novitatis avidi, turbarum initia amare ſolent, etſi earundem duratione offendantur; quemadmodum qui à calore ſanguinis laborant prurigine, propriis unguibus ſeſe lacerant, ita ut dolorem tolerare ampliùs non valentes morbum agnoſcant.

Seorſum in Monarchiis, inter Rebellionis cauſas maximas numerari poteſt Librorum Politicorum & Hiſtoricorum quos ſcripſerunt veteres Græci & Romani, lectio; Iuvenes enim, aliique quicunque Rationis ſolidæ Antidoto muniti antè non fuerint, rerum ab illis bello magnificè geſtarum, vividam jucundamque impreſſionem concipientes, cæteras eorum actiones ſicut admirantur, Civitatumque illarum magnitudinem imputant, non ( ut oportuit ) virtuti quorundam Civium, ſed regiminis formæ populari. Ab horum Librorum ( inquam ) lectione eſt, quod nonnulli homines Regem ſuum interfecerunt, quia facinora talia apud ſcriptores illos non flagitia, ut ſunt, appellantur, ſed maximis laudibus extolluntur, modo antequam interficiant, Tyrannum appellent. A lectione eorundem librorum eſt, quod qui ſub Monarcha vivunt, ſe quidem ſervos, illos autem qui Democraticè gubernantur, ſolos eſſe liberos dicant. Mihi ergo Monarchiis nihil videtur damnoſius eſſe poſſe, quam permittere, ut hujuſmodi libri publicè doceantur, niſi ſimul à Magiſtris ſapientibus quibus venenum corrigi poſſit remedia applicentur. Morbum hunc comparare libet cum Hydrophobia, nempe morbo, qui oritur à morſu canis rabidi. Quemadmodum enim is quem canis rabidus momordit, perpetuò ſiti cruciatur, aquam tamen qua ſola ſanari poteſt horret; ita is qui opinione illa de Tyrannicidio infectus eſt, contra Monarchas latrare non deſinit; & quanquam niſi à Monarchæ potentia, ſanari non poſſit, propter tamen Tyrannophobiam quandam, habentes horret.

Sicut extiterunt Doctores quidam, qui tres Animas in eodem

Homine

Digitized by Google

Homine eſſe docuerunt; ita etiam ſunt qui plures Animas ( id eſt plures ſummè Imperantes ) in una & eadem Civitate eſſe ſuſtinuerunt, *Supremum Summo*, *Canones*, *Legibus*, & *Authoritatem quandam Spiritualem Civili* apponentes, & ſanè multis id perſuaſerunt orationibus, quibuſdam ne à ſeipſis quidem intellectis, obſcuritate tali detegentes eſſe in regnis Regum Chriſtianorum, regnum aliud Spirituum ſive Lemurum, ambulantium in tenebris. Itaque in omni Civitate duæ eſſent Summæ Poteſtates; quod cum eſſentia Civitatis ſtare nullo modo poteſt. Illa enim *Temporalis* & *Spiritualis* diſtinctio inanis, nihil impedit, quin Civitates duæ ſint, & unuſquiſque Civis ſubditus ſit duobus dominis. Cum enim Poteſtas Spiritualis Ius declarandi quid ſit *Peccatum*, ſibi vendicat, vendicat per conſequentiam Ius declarandi, quæ ſint Leges; quia Peccatum nihil aliud eſt, præter tranſgreſſionem Legis. Rurſus, Poteſtas Civilis Ius ſibi aſſumit Legiſlationis. Omnis ergo Civis duobus Dominis obedire obligatur. Quod eſt impoſſibile. Ubi ergo Poteſtates illæ in eadem Civitate ſe mutuò opponunt, imminet perpetuò periculum à bello Civili unde tandem diſſolvatur. Authoritas enim Civilis cum viſibilior & in luce clariore poſita ſit, magnum ad ſe numerum hominum adductura eſt. Poteſtas contra Spiritualis, quanquam in Diſtinctionum Scholaſticarum & verborum nihil ſignificantium tenebris deliteſcat, ad ſe quoque hominum numerum attrahet, qui ſufficiat ad turbandam, ſi non ad deſtruendam Civitatem, propterea quod magis metuuntur *Spiritus* quam Homines. Atque hunc Civitatis morbum Epilepſiæ, ſive morbo caduco (quo qui apud Iudæos laborabant, inter Dæmoniacos numerabantur) comparare licet. Sicut enim in Epilepſia Spiritus ſive ventus quidam præternaturalis in capite, Nervorum radices obſtruens concutienſque, motumque eorum naturalem tollens, illos, qui hoc morbo laborant, aliquando in aquam aliquando in ignem conjicit; ita etiam in corpore Civitatis, quando membra movet Poteſtas Spiritualis per terrorem Pœnarum æternarum, & ſpem Præmiorum, aliter quam à Poteſtate Civili ( quæ Anima Civitatis eſt ) moveri debent, verbiſque novis & peregrinis intellectum ſuffocat, ſequentur ( quaſi convulſiones ) diſſidia Civium; unde Civitas aut fluctuantibus legibus diluetur, aut in Belli Civilis incendium conjicitur.

Eſt etiam in Civitatibus aliquando morbus Febri tertianæ comparandus, nempe quando mali Cives odio Regiminis vel Regentis, vel eò quod utile ſit ipſis bellum Civile, Pecuniarum neceſſariarum ad ſalutem Civitatis à Civibus conferendarum collationem calumniis



Digitized by Google

regentium impediunt. Itaque qui Summam habet Poteſtatem, Pecuniæ ad Theſaurum publicum affluxum impeditum videns, primo ſe contrahit; deinde quando vim & motum poſtulent negotia publica, cogitur ad ſtratagemata politica, quibus ſupplementa parvi momenti cum multa difficultate, & ſæpius exigat, nec ea gerendis rebus ſufficientia. Itaque vi tandem obſtructio illa tollenda eſt, & Pecuniis ad publicum Theſaurum via aperienda, aut Civitati pereundum eſt. Eodem modo in Febri, quando muſculi humore venenato obſtruuntur, Venæ quæ ſanguinem naturaliter in cor infundunt, non, ut ſolet fieri, ſupplentur ab Arteriis, inde algor ſequitur primo, artuumque tremor & contractio; deinde ardor vehemens, & cordis labor, ſanguinis per muſculos tranſitum vi aperientis, & exiguis interim contenti refrigeriis; donec aut (vincente Natura) perrumpat ſanguinis, humorque venenatus exſudet; aut (victa Natura) ſequatur mors.

Eſt & alius morbus, præſertim in Civitate populari, qui Pleuritidem refert; nimirum, quando divitiæ publicæ, extra alveum proprium in unum vel paucos Cives confluit; quemadmodum in Pleuritide extravaſatur ſanguis in Membranas pectoris.

Etiam Civis unius nimia popularitas morbus Civitati periculoſus eſt. Populus enim qui Civitatis Legibus regendus eſt, ad obedientiam uni Civi præſtandam, blanditiis, ab obedientia Legibus Civitati debita abducuntur. Sed hic Civitatis popularis potiùs quam Monarchiæ morbus eſt, cujus exempla habemus in Civitate Romana, Manlium, Marium, Cæſarem alioſque; & in Civitate Athenienſi Alcibiadem, Piſiſtratum, &c.

Morbus alius, præſertim in Monarchiis, eſt magnitudo immoderata unius alicujus Vrbis; nempe quando tanta eſt, ut poſſit ex ſe ipſa exercitum ſubito & conſcribere & alere; item oppidorum incorporatorum multitudo. Sunt enim totidem Civitates minores in majore; quaſi in hominis Naturalis inteſtinis totidem lumbrici. Etiam diſputandi libertas de ſummæ Poteſtatis Iure, morbus ſatis moleſtus eſt, qui genitus ab iis qui ſibi videntur docti Politici, in fæce populi, facit ut perpetuò de Legibus fundamentalibus garrientes, Civitatem inquietam faciant; referunturque ad vermiculos quos *Aſcaridas* vocant Medici.

His addi poſſunt *Bulimia* id eſt appetitus inſatiabilis Dominii dilatandi, quo perierunt olim Civitates Athenienſis & Carthaginenſis; item Civitatum victarum retinendarum, quæ quaſi *Tubera* adhærent, procuratio; & præterea *Otii* & *Luxuriæ* quaſi Lethargia.

Poſtre-

Digitized by Google

Poſtremò, quando in Bello ſive externo ſive inteſtino ſuperatur Civitas, ita ut Cives à Civitate protectionem ulterius expectare non *poſſint*, Civitas diſſolvitur; & Civi unicuique protectionem ſibi arbitrio ſuo quærere liberum eſt. Is enim qui in Civitate Summam habet Poteſtatem, anima publica eſt, quæ Civitati dat vitam & motum; quæ cum expirata ſit, non amplius ab ea reguntur Cives, quam regitur ab anima quam expiravit cadaver mortuum. Quanquam enim Summi Imperantis Ius, niſi à ſeipſo extingui non poteſt; obligatio tamen Civium per Civitatis diſſolutionem omnino tollitur.

## CAPVT XXX.

### *De Officio Summi Imperantis.*

SUmmi Imperantis Officia (ſive is Monarcha ſit ſive Cœtus) manifeſtè indicat Inſtitutionis Finis nimirum *Salus Populi*: quam Lege Naturæ obligatur quantum poteſt procurare: & cujus rationem Deo, & illi ſoli tenetur reddere. In *Salute* autem *Populi* comprehendo non ſolum Civium vitam, ſed etiam Commoda vitæ, quæ Cives ſinguli, ſine Civitatis damno vel periculo ſibi juſtè acquiſita tenuerint.

Sed faciendum ita eſſe intelligitur, ſtudium ſuum non Individuis applicando: ſed Providentia univerſali, per inſtructiones publicas tum à Doctrinis, tum ab Exemplis, tum etiam per Leges ſalubres quibus Cives ſinguli actiones ſuas applicare poſſunt.

Quoniam autem Iuribus Summæ Poteſtatis Eſſentialibus de quibus dictum eſt Cap. 18. ſublatis, Civitatis diſſolvitur, reditque omnium in omnes belli calamitas (id quod Civitati malum maximum eſt) Summi Imperantis Officium eſt Iura illa retinere integra. Itaque contra Officium facit, primò, ſi ea vel aliqua eorum deponit, vel ad alium transfert. Qui enim Media, idem Finem deſerit. Et per conſequens, Legibus Civilibus ſe ſubjicere; Poteſtati Iudicandi; Bellum indicendi, vel Pacem faciendi; Milites alendi, quando & quomodo ipſi viſum fuerit; Miniſtros tum Pacis, tum Belli eligendi; & quæ Doctrinæ Paci, & Bono publico conformes ſunt, ſtatuendi Poteſtati renuntiare contra Officium eſt. Secundò, contra Officium ejus eſt permittere, ut Iurium horum Eſſentialium cauſas & fundamenta populus ignoret; quia per ignorantiam harum rerum Cives ſeduci ad ſeditionem facile poſſunt & ſolent.

Horum autem Iurium fundamenta eo magis doceri debent quod



Digitized by Google

Juris naturalis ſunt, non Civilis; & punienda eorum tranſgreſſio, non ut tranſgreſſio Legum Civilium, ſed vindicanda ut facta hoſtilia. Continent enim rebellionem, id eſt Legum Civilium ſimul omnium transgreſſionem vel potiùs repudiationem; & propterea Lege Civili fruſtra prohibentur.

Sunt qui Iura hæc Eſſentialia, quibus rectores Civitatum Poteſtatem abſolutam habent, nullis rationibus probari poſſe dictitant. Nam ſi poſſent, in aliqua ſaltem Civitate, aliquo tempore, agnita tandem ab aliquibus eſſent. Sed non rectè arguunt, tempus enim erat, in quo ne ædificare quidem mediocriter potuere homines; atqui qui inde fundamenta & principia artis ædificandi nulla eſſe concluderet, abſurdè faceret. Tempus, & Induſtria novas indies ſcientias in lucem proferunt. Etſi ergo homines Civitates ſuas ſine perfectione ultima inſtituerunt, ita ut aliæ citiùs, aliæ tardius vitio ab inſtitutione corruant, impoſſibile tamen non eſt, ita Civitatem inſtituere, ut (niſi per vim externam) nunquam peritura eſſet. An Principia quæ ſupra poſui, hæc præſtare poſſint, neſcio; talia tamen ſunt, qualia inveniuntur in Scripturis Sacris; ut manifeſtum erit, cum de Regno Dei (miniſtrante *Moſe*) in Iudæos populum ſuum, per pactum vetus, peculiarem diſſeruero.

Rurſus dicunt, etſi Principia aliqua eſſent, quæ id præſtare poſſent; quoniam tamen hujuſmodi Principiorum capax non eſt vulgus hominum, fruſtra eſſent. Utinam non minus doctrinæ Civilis incapaces eſſent Cives divites & potentes, iique qui habentur Docti quam ſunt Plebeji. Conſtat enim, Doctrinæ Civilis difficultatem non tam oriri ab obſcuritate, quam ab eorum, qui docendi ſunt Cupiditatibus: Potentes enim Potentiam aliam, quæ cupiditates ſuas refrænare poſſit: & Docti Doctrinas quibus Errores ſui poſſunt detegi, non facile patiuntur, ne Authoritas eorum apud populum inde minuatur. Hominum autem ex plebe, animi, niſi à Potentioribus diſtorqueantur, aut Doctorum opinionibus ſcribillati ſint, inſtar chartæ puræ impreſſionem ab Authoritate publica quamlibet accipiunt. Nationes integræ, ut in Religionis myſteriis maximis & difficillimis, & ſupra rationem poſitis, acquieſcant, docebuntur? prædicando autem & docendo ea, quæ cum ratione naturali exquiſitè congruunt, Doctores non ſe facient intelligi? Conſtat ergo in Iuribus Summæ Poteſtatis (quæ ſunt Leges naturales) intelligendis nullam eſſe difficultatem (dum illi, qui Summam habet Poteſtatem, manet Potentia integra) quam quæ vel ab ipſius, vel ab ipſorum quorum opera in adminiſtratione Civitatis utitur, culpa oritur. Illius ergo eſt, videre, ut Cives

rectè

Digitized by Google

rectè doceantur: nec Officium tantùm, ſed etiam Beneficium eſt, quod maximè omnium ad ſui ipſius & Civium ſuorum vitam ſæpiſſimè pertinet.

Ut veniam jam ad doctrinas particulares quas populus docendus eſt, prima erit, ne Formas Regiminis, quas in gentibus vicinis conſpiciunt, pluſquam formam Civitatis propriæ adament, aut imitari cupiant, quantamcunque Gentium illarum proſperitatem videant. Non enim ab Ariſtocratia, vel Democratia, aut Monarchia, ſed ab obedientia & concordia Civium in quacunque Civitate res ſecundæ oriuntur. In omni Civitatis genere, ſublata obedientia (& proinde concordia) Civium, non modo non florebunt Cives, ſed Civitas brevi tempore diſſolvetur: iique qui ſine Summæ Poteſtatis Authoritate corrigere tantum Civitatem vellent eam tandem non corrigent ſed deſtruent: quemadmodum (in fabula) *Pelei*, filiæ decrepiti Patris juventutem renovare cupientes, conſilio *Medeæ* illum diſſecuerunt, & neſcio quibus herbis commiſtis coquentes, occiderunt, non renovarunt. Hujuſmodi reformandæ Civitatis ſtudium, ſimile ejus quod prohibetur à Deo in Decalogi mandato primo, *Non habebis coram me Deos alienos.*

Secundò, docendi ſunt, ne alicujus Civis vel Cœtus (præterquam ſummi) quantumcunque conſpicui, aut virtutibus admirandi cultu, ita ſeducantur, ut illi obedientiam aut honorem Summæ Poteſtati proprium, deferant, & pro perſona Civitatis repræſentativa habeant. Signum enim eſt, populum ſuum amantis, Zelotypia: Cives autem blanditiis & Popularium adulatione ut ſeducantur pati, quaſi Civitatis proſtitutio quædam eſt, & tranſgreſſio Mandati ſecundi.

Tertia eſt, ut doceantur quam grave ſit peccatum Summo Imperanti (ſive is Monarcha ſit, ſive Cœtus) maledicere, de potentia ejus diſputare vel quocunque modo illum niſi honoris cauſa nominare, quibus rebus contingat ut à Civibus parvi fiat & obedientia eorum, in qua conſiſtit Civitatis ſalus remittatur, quæ Mandati tertii tranſgreſſio eſt.

Quarta eſt, ut, quia populus officia ſua doceri non poteſt, neque quis ſit cui obedire debeat ſcire niſi à propriarum occupationum temporibus, tempora quædam eximantur, quibus ad audiendum Doctores ſuos convenire debeant & ubi Leges recitentur & explicentur, & cujus Authoritate latæ ſint, doceatur: officium Imperantis eſt in hanc rem loca, tempora, & Doctores conſtituere. Apud Iudæos, ſeptimo quoque die (quod Sabbatum vocabatur) Lex eorum Civilis legebatur in Templo, vel in Synagogis explicabatur: quo die à laboribus

ribus ſuis omnibus requieverunt: Rex iis quis eſſet oſtendebatur, nempe Deus: Deum adoraverunt: eidem gratias pro redemptione eorum à ſervitute Ægyptiaca, aliiſque ejus beneficiis reddiderunt: & tandem quod diei reliquum erat, gaudiis non prohibitis conſumpſerunt. Itaque poteſtatis Dei abſolutæ, non modo ut Dei, ſed etiam ut Pacto Iudæorum Regis Ius in Decalogi Tabula prima continetur.

Et quoniam Puerorum inſtitutio prima dependet à cura Parentum ſuorum ſolorum: doceri illos voluit quinto loco Deus, ut Parentibus pro illo tempore obedirent, & in perpetuum honorarent. In principio enim apud omnes gentes Pater in filios Summam habuit Poteſtatem, vitæque neciſque arbitrium. Itaque etſi in conſtituendis Civitatibus, Poteſtati tali neceſſariò Patres renuntiaverint, honorem tamen propter alimenta & educationem debitum derelinquere, neceſſarium non erat. Officium ergo Imperantis eſt, ut mandatum hoc Decalogi quintum imitetur.

Porrò, Officium Imperantis eſt, ut Cives Iuſtitiam doceantur: id eſt, ut primò, ne quis Civis Civem alium occidat, aut corpori damnum inferat ſine Authoritate publica: quod eſt Mandatum ſextum: violatur autem non modo ab iis, qui dolo aut (ut ajunt) turpiter interficiunt, ſed etiam ab iis, qui hoc facere ſe neceſſariò tuendi honoris cauſa dictitant: homicidiumque eſt tota illa vanorum hominum provocantium ad gladios conſuetudo: quam Civitates ferè omnes ſub graviſſimis pœnis hactenus fruſtra prohibuerunt. Nec quibus omnino Legibus extingui poſſit video, niſi forte Legibus jam factis addatur quoque hæc: ut quicunque nobiles ſunt aut haberi cupiunt, juramento obſtringantur, ne aut concivem ad certamen ſingulare provocent, neque provocanti reſpondeant: quo fiet ut laudis illa Hectoreæ (etſi Civem quemquam ab Hectore occiſum eſſe nuſquam legimus) aviditas, non modo pœnis aliis, ſed etiam infamia perjurii temperetur, & provocatus pugnam declinandi prætextum habeat honeſtiſſimum.

Docendi præterea Cives ſunt, quam gravia mala ſint, inprimis honoris conjugalis, & deinde bonorum quorumcunque concivis tum violenta tum fraudulenta ablatio: quantoque damno Iuſtitiæ publicæ & Pacis communis, in cognoſcendis litibus, aut teſtes, aut judices corrumpuntur. Atque hæc continentur in Decalogi Mandatis ſeptimo, octavo & nono.

Poſtremò docendi ſunt, non ſolum Facta Injuſta, ſed etiam faciendi conſilia & propoſita Injuſta eſſe, etſi factum ipſum contingat impediri. Atque hoc eſt quod prohibet Mandatum decimum. Summa denique

Digitized by Google

denique Tabulæ ſecundæ ad unum reducitur Præceptum, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.*

Vnde autem hæc & alia Civium Officia doceri poſſint, cognoſci poteſt, ſi tot opiniones Paci generis humani contrariæ, à Principiis falſis unde receptæ & retentæ ſint intelligatur: falſæ, inquam, opiniones, quas præcedente Capite numeravimus, nempe *Civem unumquemque Iudicem eſſe Boni & Mali. Legem ſibi eſſe cuique Conſcientiam ſuam. Ius Civitati in Bona Civium nullum eſſe. Tyrannicidium eſſe licitum.* Doctrinas has illi, quos neceſſitas aut ſtudium lucri labori & occupationibus attentos facit: & illi quos aut abundantia, aut ignavia vel luxuria voluptatibus ſuis tradidit (quæ duo hominum genera, maximam partem faciunt generis humani) cum neque otium, neque voluntatem meditandi habeant, officiorum ſuorum regulas à Theologis publicè, aut privatim ab iis accipiunt, quos de doctrina Legum & Caſibus Conſcientiæ concionari & diſputare eloquentiſſimè audiunt. Theologi autem & qui literas profitentur, Doctrinas ſuas ab Univerſitatibus & Scholis Legum Civilium, & ex Libris à Doctoribus illis editis acceperunt. Manifeſtum ergo eſt, populi inſtructionem dependere omnem à rectitudine opinionum, quas docent Univerſitates. Ante omnia ergo illæ reformandæ ſunt. Quid autem, inquiet aliquis, docendæne ſunt Univerſitates? Et ſiquidem docendæ ſunt, tu ne is es qui illas doceas? Quæſtiones moleſtæ. Sed ad primam reſpondeo. Ante tempora Regis *Henrici Octavi*, in quæſtione de Poteſtate Pontificia in Reges Chriſtianos, cum Poteſtatem Papæ in ordine ad Spiritualia, Summam in Anglia eſſe, docuerunt Univerſitates omnes; rectène docuerunt? Negabis. Doceri ergo potuere Miniſtri illi qui (magno numero) Concionibus ſuis contra Regem optimum populum inſtigaverunt, unde doctrinas ſuas ſeditioſas, in Pulpita attulerunt? Unde Doctorum & Magiſtrorum Titulos (id eſt Authoritatem apud populum) obtinuerunt, niſi ab Univerſitatibus? Rectène hoc? Negabis. Doceri ergo potuerunt. Ad quæſtionem ſecundam reſpondere non eſt meum; nec ut reſpondeam opus eſt. Nam qui legit quæ ſcribo, facile intelligat quæ ſentio.

Summam habentis Poteſtatem Officium præterea eſt providere, ut pœnæ, quæ per Leges conſtitutæ ſunt in omnes Cives, qui illas tranſgreſſi fuerint, æquè ab omnibus exigantur. Crimina quidem contra Summos Imperantes, ab ipſis ſine iniquitate ignoſci poſſunt; ejus enim eſt ignoſcere qui injuriam paſſus eſt. Sed injuria facta contra Civem, ſine conſenſu ejus, vel compenſatione æqua, à nemine alio condonari poteſt. Quid enim? qui Patris vel Filii mei interfectori impu-

nitatem præſtat, nonne ipſe quodammodo interfeciſſe dicetur? Ejuſdem eſt videre, ne vulgus Civium à Magnatibus opprimatur, multo magis ne eorum conſilio ipſe opprimat, exemplum ſpectans Rehobohami; Sunt enim Civitatis robur homines plebeji. Curare etiam, ne Cives magni modicos laceſſunt opprobris. Civi quidem infami turpitudinem ſuam obiicere, is qui in Civitate Authoritatem habet, rectè poteſt, ſed loci humilitatem pro convitio dicere, & iniquum, & Civitati periculoſum eſt. Si Cives magni quia magni propter potentiam coli poſtulant, Quidni & plebs quia multi, & potentior multo coli debeat, Quam autem Civium modicorum vilipendium Civitati periculoſum eſt ſeditio eorum in Batavia, quæ *Mendicorum* dicta eſt, monere debet. Civium inæqualitas non à re aliqua in ſeipſis eximia, ſed à voluntate Summi Imperantis profecta eſt, id eſt à voluntate Civitatis; tantoque minus, facere debent faſtum incivile. Irritandum vulgus, ne à Regibus quidem eſt; multo minus à concivibus quantuncunque ſint potentes, ne dum illos ulciſci cupiat vulgus, Civitatem ſimul, quæ illos non prohibuerit, aggrediantur.

Ad æquitatem Imperantis pertinet etiam exactio æqualis Tributorum. Æqualitas autem illa non à Civium divitiis, ſed ab eo quod unuſquiſque eorum, propter Protectionem ſuam Civitati debet. Civibus enim ad vitæ neceſſaria comparanda, non ſufficiunt labores ſui, niſi etiam ut laborent, & pugnent. Aut faciendum eſt, quod fecerunt à captivitate redeuntes Iudæi, quando altera tantum manu lapides compoſuerunt, altera (propter metum incurſionis hoſtilis) tenuerunt gladium. Tributa enim Civium pro mercede ſunt, illi qui tenet gladium Civitatis, quo Civium induſtria protegatur. Itaque pro vitæ ſuæ conſervatione idem debet pauper & dives, niſi quod qui multorum Civium opera ſimul utitur, pro multorum ſimul conſervatione ſolvere debeat. Quod cum manifeſtum ſit, hoc tantùm quærendum reſtat, quomodo illa in Tributis ſolvendis æqualitas obſervari poteſt. Rationis enim non eſt, ut is qui induſtria & parſimonia alimenta acquiſierit, quàm is qui inertia & luxuria, quod habuit decoxerit (cum à Civitate æqualiter uterque protectus ſit,) magis oneraretur. Æqualitas ergo penſionum in Publicum alia eſſe non poteſt, niſi ut unuſquiſque ſolvat pro ratione eorum quæ conſumit, id eſt niſi ut Tributa, non perſonis ſed rebus ipſis quæ conſumenda ſunt, imponantur.

Quoniam autem ſunt, qui nullo ſuo vitio, ſed accidentibus quæ prævidere non potuerunt, in calamitates incidunt, ita ut alimenta ſua nulla induſtria procurare valeant; ad Summi Imperantis officium

etiam

Digitized by Google

etiam pertinet, ne quæ ad vitam neceſſaria ſunt, illis deſint. Cum enim in Summa neceſſitate exiſtentibus, aliena ſurripere, aut etiam rapere, jure naturæ permiſſum ſit, ne Civitati aliàs moleſti ſint, à Civitate alendi ſunt, neque ſingularium Civium incertæ charitati relinquendi.

Iidem autem ſi corpora idonea habeant, ad laborem compellendi ſunt; & ne ſe excuſent, dicendo, *nemo conduxit*, ferendæ ſunt Leges quibus Navigandi, Agriculturæ, Piſcaturæ, aliæque artes omnes quæ laborem poſtulant, foveantur. Si tamen indigorum continuò creſcat numerus, in terras nondum ſatis inhabitatas transferendi ſunt; non tamen ut incolas veteres exterminarent, ſed compellerent in habitationem arctiorem, ne magna agri ſpatia percurrentes, à fructibus ſponte natis viverent, ſed alimenta à ſingulis agellis cultu ſedulo impetrarent. Si quando autem alimentis hominum terra non ſufficeret, remedium ultimum à Bello erit, omnibus vel Victoria, vel Morte ſuffecturo.

Ad curam etiam Summi Imperantis pertinet, ut bonæ fiant Leges. Sed Lex Bona quænam eſt? Per Bonam Legem intelligo non Legem Iuſtam. Injuſta enim non poteſt eſſe Lex; ut quæ ſit uniuſcujusque Civis conſenſu, in ſeipſum. Lex Bona eſt illa, quæ ad ſalutem populi *neceſſaria* eſt, & ſimul *perſpicua.*

Finis enim Legum is non eſt, ut populum ab innoxia Libertate cohiberent, ſed ne ab impetu paſſionum, temeritate, & ſtultitia in pericula & damna ſibimet ipſis & Civitati incurrerent; quemadmodum Viæ non ut Viatoribus impedimento ſint, ſepiuntur, ſed ne cum Injuria concivium extravagarentur. Lex itaque quæ *neceſſaria* non eſt, nec Legis finem ſpectat, non eſt Bona. Lex ſi Summo Imperanti utilis ſit, etſi neceſſaria non ſit, Bona tamen alicui videri poteſt. Sed non eſt ita. Bonum enim Populi, & ejus qui habet Summam Poteſtatem, ſeparari à ſe invicem non poſſunt. Princeps enim, qui ſubditis miſeris imperat, miſer eſt; & Populus debilis eſt, ad quos regendos arbitrio ſuo, is, qui Summam habet Poteſtatem, non habet Potentiam. Leges non-neceſſariæ aliæ plerumque non ſunt, quàm laquei ad capiendam pecuniam; quæ ubi Imperanti Summo obeditur, ſuperfluæ ſunt; ubi non obeditur, ad defenſionem Populi non ſufficiunt.

Legis Perſpicuitas conſiſtit non tam in ipſis verbis, quam in cauſarum propter quas Lex lata eſt narratione perſpicua. Inde enim Legislatoris voluntatem cognoſcimus, qua cognita facilius intelligitur Lex paucis quam multis verbis. Verba enim omnia ambigua ſunt; multi-

plicando ergo verba, multiplicatur ambiguitas. Præterea verborum diligentia nimia, pleriſque pro argumento accipitur, quod ſi verba obſervant, Legem non tranſgrediuntur; unde multæ oriuntur lites minimè neceſſariæ. Dum enim cogito, Leges antiquæ quam brevi oratione ſcriptæ fuerint; & ut gradatim creverint; videre mihi videor certamen quoddam inter Legum Scriptores, & Advocatos; ubi illi hos circumſcribere, hi illos declinare ſtudent; & vincunt Advocati. Officium ergo eſt Legiſlatorum, id eſt Summè Imperantium, cauſas uniuſcujuſque Legis perſpicuè ſcribi, Legeſque ipſas breves, ſed verbis propriis facere, quantum poſſunt.

Summi Imperantis etiam eſt Pœnas & Præmia rectè diſpenſare. Cum autem Pœnarum Finis Vltio non ſit, & exoneratio bilis, ſed peccantis ipſius aut (exemplo ejus) aliorum emendatio; illis Criminibus Pœnæ maximæ conſtituendæ ſunt, quæ Civitati ſunt damnoſiſſima; qualia ſunt ea, quæ ab odio Regiminis; quæ à contemptu Iuſtitiæ oriuntur quæ multitudinem irritant; & quæ niſi punita ſint, videri poſſunt à Regente approbari. Indignatio enim populum non in Actores tantùm; ſed etiam in Authores Injuſtitiæ manifeſtè incitat; & in Potentiam omnem, qua videntur poſſe ſuffulciri. Criminibus autem quæ à Communi hominum infirmitate proficiſcuntur, qualia faciunt homines inſigniter laceſſiti, & in magno metu, vel magna neceſſitate exiſtentes, vel qui quod faciunt, utrum Crimen necne ſit ignorant, Lenitati locus eſt, à Lege naturæ exigitur. In ſeditionibus, punitio Ductorum, & inſtigantium, non ſeducti vulgi, Civitati (per exemplum) utilis eſt; nam quid faciunt ignorant. Ignorantia autem, præſertim Civitati ipſi, cujus culpa erat, quod melius docerentur imputanda ſit condonari vel levius puniri debet.

Ejuſdem Summæ Poteſtatis eſt, ita ſemper bonos remunerari, ut Præmia (per exemplum) ad bonum redundent Civitatis. Id quod fiet, ſi qui de Civitate bene meruerunt, ita promoveantur, ut alii Civitati bene ſerviendo promoveri ſperent. Ab homine ambitioſo, ne Civitati nocere velit, pecunia vel promotione emere, nihil habet in ſe de Natura Præmii, neque de natura Gratiæ, ſed timoris; (Civitas autem *Rex eſt filiorum ſuperbiæ, & facta ita, ut timere non debeat*;) neque ad utilitatem, ſed ad damnum Civitatis ſit; & certamen quoddam eſt, Summorum Imperantium cum cive ambitioſo, ſimile ejus, quod fuit inter *Herculem* & *Hydram* multicipitem, cujus uno Capite abſciſſo, in locum ejus tria ſubnaſcebantur. Eodem enim modo, ſi Ambitioſus unus Præmio victus fuerit, conſurgent (exemplo ejus) plures, eadem ſpe, eadem facturi; nam ſicut cætera venialia omnia,

ita

ita etiam flagitia pretio creſcunt. Quanquam autem malorum hominum promotione Bellum civile differri aliquando poſſit, periculum tamen creſcit, certiorque redditur ruina publica. Itaque contra Officium Summi Imperantis eſt, illos qui per turbas publicas ad Potentiam aſpirant, Præmiis afficere, & non potius in principiis parvo periculo, quàm poſtea periculo majore opprimere.

Ad Officium Imperantis etiam pertinet bonos ſibi eligere Conſiliarios; id quod de Monarchis intelligendum eſt. Nam in Cœtibus Summis, nulli ſunt præter ipſos Conſiliarii. Boni autem Conſiliarii ſunt, qui in omni genere negotii publici, maximè verſati ſunt, quibuſque à Conſilio pravo minima ſit lucri ſpes. Quis ſit qui à malo publico ſibi expectet Bonum, ſcitu difficile eſt; cavendum tamen eſt ab iis quibus turbæ poſſunt eſſe utiles. Scire autem, qui Civitatis Conſiliarii periti, & publicis negotiis pares, etiam difficilius eſt. In omni enim Arte, qui Artificem peritum ab imperito dijudicare poteſt, Artifex ipſe eſt.

Quantumcunque autem periti in quocunque negotio publico, Conſiliarii ſint, Civitati melius conſulent, ſi Conſilium, Conſiliique cauſas & rationes ſeorſim impertiant, quàm omnes ſimul per longas Orationes; meliuſque præmeditatò quàm ex tempore; nam & plus habent ſinguli temporis ad agendorum conſequentias percurrendas, & minus facile per Invidiam, Æmulationem aliaſque paſſiones quæ naſcuntur à diverſitate ſententiarum, ſeducuntur.

In iis rebus, quæ Civitates externas non reſpiciunt, ſed Civium commoda illa, quæ ex Legibus introrſum tantum ſpectantibus obtineri poſſunt, Conſilium optimum eſt, quod à deſideriis & querimoniis ſumitur à ſingularum Provinciarum incolis; illis enim maximè cognitum eſt, quibus rebus ipſi maximè indigeant. Itaque ſi nihil petant quod cum Iure Summæ Poteſtatis non conſiſtit (quod, ut ſæpius dictum eſt) integrum ſervari debet, diligenter audiendi ſunt.

Dux Belli niſi Popularis ſit, neque amabitur neque timebitur quantum opus eſt ab exercitu ſuo; nec proinde munere ſuo rectè perſungetur. Induſtrium, Fortem, Affabilem, Benignum, Fœlicem eſſe oportet, ut & Famam habeat Boni Imperatoris, & ut Milites ſuos diligere exiſtimetur. Popularitas eſt, facitque ut milites gratiæ ſuæ ſe commendent. Eadem Imperatoris, in militibus, quando opus eſt, corrigendis ſeveritatem tutam efficit. Veruntamen Imperator, favore militum, niſi fidelitatis ejus cautio adhibeatur, Civitati periculoſus fit; & maximè Civitati Democraticæ. Ad officium ergo ejus,

qui Summam habet Poteſtatem pertinet, ne exercituum ſuorum imperium, niſi & Ducibus idoneis, iiſdemque bonis Civibus mandare velit.

Quando autem qui Summam habet Poteſtatem Popularis ipſe eſt, à popularitate cujuſcunque Civis periculum nullum eſt. Ducem enim quantumcunque amatum, contra Regem ſuum, niſi eum aut factum ejus aliquod milites ſequutos eſſe nuſquàm legimus. Imperandi enim Ius manifeſtum, res adeo popularis eſt, ut ad conſiliandos ſibi Cives, ſolùm ſufficiat.

De officiis Summorum Imperantium verſus ſe invicem nihil dicam, niſi quod contineantur in Legibus Naturæ ſupra commemoratis. Nam *Ius Gentium* & *Ius Naturæ* idem ſunt. Quod potuit fieri ante Civitates conſtitutas, à quolibet homine, idem fieri poteſt per Ius Gentium à qualibet Civitate; & Lex quæ homini ante Iura Civilia, quid agendum, & quid fugiendum ſit definit, eadem Civitatibus, per Summè Imperantium Conſcientias dictare intelligitur. Curia enim Iuſtitiæ Naturalis præter Conſcientiam nulla eſt, quam regit ſolus Deus cujus dictamina reſpectu Dei, Naturæ Authoris, regnantiſque in cordibus hominum, Leges ſunt Naturales. De Regno autem Dei dicemus in ſequentibus.

## CAPVT XXXI.

### *De Regno Dei Naturali.*

CONditionem hominum purè Naturalem, id eſt Libertatem integram, qualis eſt eorum qui neque regnant, neque regnantur, Anarchiam eſſe & Bellum; Præcepta, quæ quomodo conditio talis fugienda ſit docent, Leges eſſe Naturales; Civitatem, ſine Summa Poteſtate unius Hominis vel Cœtus, vocabulum Inane eſſe; Cives habenti Poteſtatem Summam ſimplicem debere Obedientiam, præterquam in iis rebus, quæ pugnant cum Legibus Divinis ſatis oſtenſum eſt in Superioribus. Ad Officiorum Civilium doctrinam integram, reſtat, ut quænam ſint Divinæ Leges inquiramus; quibus ignoratis, utrum is qui Summam habet Poteſtatem, congrua an incongrua Legi Divinæ imperet ignoratur; & proinde Cives, aut nimia obedientia Civili in Deum peccaturi, aut metu peccandi contra Deum, mandata Civitatis tranſgreſſuri ſunt. Ad ſcopulum utrumque fugiendum, neceſſarium eſt ut Leges Divinæ quæ ſint cognoſcamus. Quoniam autem cognitio Legis à cognitione

Digitized by Google

tione dependet Summæ Poteſtatis, dicendum eſt in ſequentibus de Regno Dei.

*Dominus regnavit, exultet terra.* Pſal. 91. Rurſus, *Dominus regnavit, iraſcantur populi. Qui ſedet ſuper Cherubim moveatur terra.* Pſal. 98. Homines Divinæ Potentiæ velint nolint ſubjiciuntur; & qui exiſtentiam, vel Providentiam Divinam non agnoſcent, non jugum excutient, ſed propriam ipſorum tranquillitatem. Potentia hæc Divina, non modo ſuper genus humanum, ſed etiam ſuper animalia cætera, atque etiam ſuper res inanimatas, metaphoricè tantum Regnum dicitur. Regnare enim propriè verbo, eſt *imperando*, *minando*, *promittendo*, regere. Subditi ergo in Regno Dei non ſunt res inanimatæ, neque creaturæ irrationales; quia præcepta Divina nulla intelligunt; neque Athei, aut qui actionum humanarum curam Deo eſſe non exiſtimant; propterea quod nullum agnoſcant Præceptum Divinum. Qui ergo credunt Deum eſſe, & generis humani curam gerere, & Præcepta Dei agnoſcunt, in regno Dei ſoli Cives ſunt; reliqui pro hoſtibus cenſeri ſolent. Ut quis Verbis regatur, requiritur ut verba intelligat; quia illi, niſi hoc fiat, Leges non ſunt; cùm ad Eſſentiam Legis pertineat perſpicua Promulgatio, qualis Ignorantiæ excuſationem peccantibus tollere ſufficiat. Promulgantur autem Leges Divinæ tribus modis; nempe per dictamen *Rationis Naturalis*; per *Revelationem*; vel per *vocem* alicujus hominis cui fidem apud cæteros fecit Deus, per operationem Miraculorum. Triplex ergo quodammodo dici poteſt eſſe Verbum Dei; Nimirum *Rationale*, *Senſibile*, & *Propheticum*, cui reſpondet triplex genus audiendi Deum; nempe *Recta Ratio*, *Senſus Supernaturalis*, & *Fides*. Senſus autem *ſupernaturalis*, cum ſit nihil aliud, quam *Revelatio* homini ſingulari facta, illum ſolum obligat, cui facta eſt.

A differentia inter reliqua duo verbi Divini genera, *Rationale* & *Propheticum*, attribui Deo poteſt Regnum duplex, *Naturale* & *Propheticum*. *Naturale*, quatenus illos regit, qui Providentiam ejus agnoſcunt, per dictamen Rectæ Rationis. *Propheticum* quatenus populum ſuum Electum, nempe primò Iſraelitas, & deinde Chriſtianos; quos non ſolum per dictamina rationis Naturalis regit, ſed etiam per Leges Poſitivas, illis datas per Prophetas ſuos. De Regno Dei Naturalis tractabimus in capite præſenti.

Regni Divini Naturalis Ius, quo Deus illos qui Leges Naturales violant, affligit, non ab eo derivatur; quod illos creaverit cum non eſſent; ſed ab eo, quod Divinæ Potentiæ reſiſtere impoſſibile eſt. Oſtenſum ſupra eſt Poteſtatem Summam apud homines à *Pacto* eſſe;

ad

ad intelligendum autem quomodo Ius idem oriri à Natura potuit, conſiderandum eſt, in quo caſu ſempiternum eſſe potuit. Cum enim per Naturam Ius erat omnibus in omnia, & per conſequens Ius Regni haberet per Naturam etſi (propter mutuam reſiſtentiam) inutile unuſquiſque ſiquis eorum tantam habuiſſet potentiam, ut certam inde ſibi in Bello victoriam contra omnes homines promittere potuiſſet, quæ ratio excogitari poteſt, quare non potius & ſe, & omnes alios homines ipſe ſuo arbitrio, regnando in omnes, defendere vellet, quam ad ſui ipſius defenſionem Iura Civilia conſtituens, Leges in ſeipſum accipere? Naturæ ergo omnipotenti, cui reſiſti non poteſt Regnum & Dominium in genus humanum univerſum adhæreret naturaliter. Atque Iuris, quo quem velit affligit, & cui velit ignoſcit Deus, Fundamentum hoc eſt; non autem, ut multi arbitrati ſunt, Peccata hominum.

Quæſtio enim, *quare malis ſecundæ, bonis adverſæ res contingunt*, vetuſtiſſima eſt, & difficultatis tantæ, ut non modo vulgi, ſed etiam Philoſophorum, & quod majus eſt, Sanctorum, fidem concuſſerit. *Quam bonus Iſrael Deus* (inquit Pſalmiſta Pſal. 72. verſ. 1, 2, 3) *his qui recto ſunt corde. Mei autem pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei. Quia zelavi ſuper iniquos, pacem peccatorum videns.* Etiam *Iob*, Cum Deo quem acriter expoſtulat, quod juſtus exiſtens, tam graviter afflictus fuerit. Quæſtionem autem de quærimonia *Iob*, decidit Deus, non argumentis à peccato ejus, ſed ab omnipotentia ſua derivatis. Cum enim amici Iob ab afflictionibus ad peccata argumenta ſumerent, ille autem ab Innocentia ſua ſe defenderet, Deus ipſe ſententiam laturus, afflictiones illas ab omnipotentia ſua comprobavit. Dicendo *Vbi eras tu, quando ponebam fundamenta terræ*, aliiſque ſimilibus à Potentia ductis utendo; tandemque defenſionem quidem Iobi confutavit, innocentiam vero approbavit, doctrinamque Amicorum ejus erroneam condemnavit. Atque cum ſententia hac Dei congruit Servatoris noſtri ſententias de homine nato cœco his verbis, *neque peccavit hic, neque patres ejus; ſed ut opera Dei manifeſtarentur.* Quanquam autem dictum ſit, *intraſſe in mundum mortem per peccatum* (id eſt niſi peccaſſet Adam, mors non fuiſſet) non tamen inde ſequitur, quod Deus illum juſtè affligere non potuiſſet, niſi peccaſſet, ſicut cætera animalia affligit, quæ peccare non poſſunt.

Proximo loco conſiderandum venit, quænam ſint Leges illæ Divinæ, quæ ad officia hominum ſpectant mutua; & quæ ſint illæ quæ ſpectant ad cultum Dei naturalem. Priores illæ ſunt, de quibus dictum eſt capitibus 14, & 15. Conſiderandum ergo reſtat, quæ ſint

Naturalis

Digitized by Google

Naturalis Rationis ( abſque alio verbo divino ) dictamina circa Majeſtatis Divinæ *Honorem* & *Cultum.*

Conſiſtit Honor in cogitatione honorantis interna, nempe in opinione quam de Potentia & Bonitate quiſque habet illius quem honorare dicitur. Honorantis ergo Deum, eſt de Potentia & Bonitate Divina, quantum poſſibile eſt magnificentiſſimè ſentire. *Cultus* autem ſigna illa ſunt, quibus ita ſentire aliis indicatur. Cultus enim propriè opera vel labor ille eſt, quem quiſque in rem impendit quamcunque ut ab illa ſibi bonum aliquod obtineat. Res autem illæ unde Bonum expectamus, vel in noſtra poteſtate ſunt, ita ut bonum quod præſtant, laborem noſtrum ſequatur naturaliter; vel in poteſtate noſtra non ſunt, & proinde labori noſtro, pro voluntate noſtra, non reſpondent, ſed pro natura Rerum. In ſenſu primo, quem terræ impendimus laborem, *cultus*, & *cultura* dicitur. In ſenſu ſecundo, ubi animi hominum ad voluntatem noſtram ducendi ſunt, non per vim, ſed per officia, *Cultus* eſt omne officii genus, quo ipſis placendi ſtudium indicatur; qualia ſunt ipſos laudare, magnificare, admirari, &c.

Ab Honore interno, nempe opinione magnifica de rei honorandæ Potentia & Bonitate, naſcuntur tres Affectus; *Amor*, qui refertur ad Bonitatem; & *Spes*, & *Metus* quæ reſpiciunt ad Potentiam; item tres partes *Cultus* externi, *Laus*, *Magnificatio*, & *Benedictio*, ſive, ut loquuntur Græci, *μακαρισμος*; quarum una Bonitatem altera Potentiam, tertia fœlicitatem attribuit.

Signa honoris aliqua ſunt ( tum in Attributis tum in Actionibus ) quæ ita ſunt naturaliter; ut in Attributis, *Bonus*, *Juſtus*, *Liberalis*, & ſimilia; in actionibus, ut *Preces*, *Gratiarum actio*, & *Obedientia.* Alia ſigna Honoris fiunt per Voluntatem vel Conſuetudinem hominum; & proinde in temporibus quibuſdam, & locis honorifica ſunt, in aliis non ſunt; qualia ſunt Ceremoniæ, & Geſtus, quibus inter precandum homines diverſis temporibus & locis, utuntur diverſis; & dici poſſunt *Cultus Arbitrarius.*

*Cultus Arbitrarius* alius eſt *imperatus*, ut qui fit arbitrio imperantis; alius voluntarius.

Rurſus alius eſt *Publicus*, alius *Privatus*; *Publicus* eſt *Cultus* Civitatis; *Privatus*, Hominis Privati, ſive Civis. *Publicus* reſpectu Civitatis liber eſt. Item Cultus privatus ſecretus quidem liber, in præſentia autem multitudinis nunquam eſt ſine metu aliquo, vel à Legibus vel à reverentia aſtantium, quorum utrumque Libertatem aliquatenus diminuit.

Finis propter quem coli ſe velint homines, eſt Potentia. Quem



Digitized by Google

enim coli vident Potentem eſſe intelligunt. Finem autem propter quem coli ſe velit Deus Omnipotens, nullum video, præterquam ut benefaciat nobis; Cultuſque noſter debitus eſt; & illi juxta honorandi regulas, quas ratio Naturalis dictat Potentioribus à minus Potentibus obſervandas eſſe, boni adipiſcendi, vel damni vitandi cauſa exhibendus. Inter Attributa, quæ Deo debita eſſe lumine naturali intelligimus, primum eſt *Exiſtentia*, id eſt ut confiteamur *Deum eſſe*. Honorare enim, quod non putamus *eſſe*, impoſſibile eſt.

Secundum eſt *Omnipotentia*, & quod omnium rerum Conditor eſt, & Rector. Qui dicunt ergo Mundum æternum eſſe, Deum non honorant, quantum poſſunt. Neque illi, qui Deum rerum humanarum curam habere negant.

Tertium, Deum non honorant quantum poſſunt. qui Finitum eſſe dicunt. *Finito* enim addi poteſt. *Figuram* ergo Deo attribuere, eſt contra honorem Dei; propterea quod *Figura* omnis Finita eſt; & propter eandem rationem contra honorem, Dei eſt, dicere quod illum concipimus, imaginamur, vel aliquam ejus in animo habere *Ideam*. Quicquid enim concipimus Finitum eſt. Dicere item Deum *totum*; quia *totum* de Finito tantum dicitur. Dicere item quod Deus in loco hoc vel illo eſt; nam quicquid in loco eſt, circumſcribitur, & Finitum eſt.

Quartum, contra Dei honorem eſt dicere plures eſſe Deos. Plura enim Infinita eſſe non poſſunt.

Quintum, contra honorem Dei eſt (juxta propriam verborum ſignificationem) Deo attribuere Paſſiones, quæ ſubindicant Dolorem; ut *Pœnitentiam*, *Iram*, *Miſericordiam*; vel quæ ſignificant Indigentiam; ut Appetitum, Spem, Cupidinem; vel facultatem quamcunque Paſſivam. *Pati* enim eſt Potentia ab agente alio terminata. Itaque quando Deo attribuimus *Voluntatem*, non debemus per *Voluntatem* Appetitum Rationalem intelligere qualis in homine eſt, ſed Divinam Potentiam quâ omnia quæ fiunt efficit. Similiter qui Deum *Videre*, *Sentire*, *Scire*, *Intelligere* dicunt (quæ facultates in hominibus nihil aliud ſunt, quam animi ab Agentibus externis per corporis humani partes Organicas excitatus tumultus) niſi per ea verba intelligant Divinam & incomprehenſibilem Potentiam, Deum non honorant.

Is qui Deo attribuere nomen nullum vellet niſi, quod naturali Rationi conforme ſit, Nominibus uti debet vel Negativis, *Infinitus*, *Æternus*, *Incomprehenſibilis*; vel Superlativis, ut *Altiſſimus*, *Maximus*, vel Indefinitis, ut *Bonus*, *Juſtus*, *Sanctus*, *Creator*; idque eo cenſu, ut non velit declarare *quid ſit* Deus, ſed quantum ipſum admiramur & veneramur nos. Unicum enim Naturæ ſuæ Nomen habet EST.

Actiones

Digitized by Google

Actiones autem quæ ad Cultum Divinum pertinent, Rationis eſt, ut ſigna ſint Honoris; quales ſunt primo loco *Preces*. Secundo loco, *Gratiarum actiones*; quæ tamen à *Precibus* in Cultu Divino non aliter differunt, niſi quod beneficium præcedant *Preces*, Gratiarum Actiones ſequantur; cum tam harum, quam illarum finis unicus eſt; nempe, ut beneficiorum tam præteritorum, quam futurorum, Deum Authorem eſſe agnoſcamus. Tertio loco, *Dona*, id eſt *Sacrificia* & Oblationes (ſi in ſuo genere ſunt optima) ſigna honoris ſunt, & Cultus Divini pars Rationalis. Quartò, ſignum Honoris Deo exhibendi eſt, *non Iurare niſi per Deum*; illum enim ſolum eſſe ſcrutatorem cordium, jurando confitemur. Quintò, pars Cultus Rationalis eſt, de Deo non niſi conſideratè loqui; ſignum enim eſt Timoris, & Timor Potentiæ Divinæ Confeſſio. Nomen ergo Dei non temerè uſurpandum eſt, de Deo non niſi conſideratè loqui; ſignum enim eſt Timoris, & Timor Potentiæ Divinæ Confeſſio. Nomen ergo Dei non temerè uſurpandum eſt, neque ſine cauſa neceſſaria; nempe inter Cives ad certitudinem Iudiciorum, aut inter gentes ad evitanda bella. De Natura autem Divina diſputare honori Deo debito contrarium eſt; ſupponitur enim, de Regno Dei ſciri nihil poſſe, niſi per Rationem Naturalem, id eſt per Principia Phyſica, quæ tantum abeſt, ut naturam Divinam patefaciant, ut ne noſtram quidem aut cujuſquam rei minimæ naturam nos docere poſſint. In Attributis ergo Divinis reſpiciendum non eſt, ad Definitiones vocabulorum, ſed ad quam ſignificant honoris Intentionem. Sextò, in *Precationibus*, *Gratiarum actionibus*, *Oblationibus*, & *Sacrificiis* dictamen Rationis Naturalis eſt, ut ſint omnia in ſuo genere optima. In *Precationibus* & *Gratiarum actionibus* Dictiones, Verba, & Oratio tota ſi ſubita, levia aut ruſtica ſint, è cultu Divino, ubi omnia pulchra & decenter compoſita eſſe debent, ejicienda ſunt; nam Deum alioqui non honoramus quantum poſſumus. Quod Gentes Imagines pro Deo coluerunt, fecerunt abſurdè; ſed quod Carminibus & Muſica, tum Vocali tum Organica id fecerint, laudabile erat. Septimò, dictat ratio Naturalis non ſolum ut ſecreto colamus, ſed etiam, & præcipuè in publico coram hominibus. Nam abſque eo, id quod in Cultu gratiſſimum eſt, nempe ut alii ad colendum Deum perducantur, perit. Poſtremò, Legibus obedire (nempe Legibus Naturæ; nam loquimur hic de Cultu Naturali) optimus omnium Cultus eſt; ſicut enim apud Deum acceptior eſt *Sacrificiis* omnibus Obedientia; ita etiam mandata Dei parvi facere, maxima eſt contumeliarum. Atque hæ ſunt Divini Cultus Leges Naturales. Quoniam autem Civitas Perſona unica eſt, unicum exhibere Deo cultum



Digitized by Google

poteſt, id eſt Cultum Legibus Civilibus imperatum; qui Cultus publicus dicitur, nec poteſt eſſe, niſi uniformis.

Cumque Verba omnia (& proinde Attributa Dei) ſignificationem ſuam habeant à conſenſu & conſtitutione hominum, Attributa illa pro ſignis honorandi habenda ſunt, quæ ita haberi volunt homines. Quodcunque autem voluntate hominum fieri poteſt, ubi nulla alia Lex eſt præter Rationem; fieri etiam poteſt, volente Civitate, per Leges Civiles. Quod autem à Civitate fieri poteſt, idem etiam per illum qui Summam habet in Civitate Poteſtatem fieri poteſt. Signa ergo honorandi Deum, quæ conſtituit is, qui Summam habet Poteſtatem, pro talibus in cultu Divino publico, à privatis hominibus accipienda ſunt. Sed quia non omnes actiones poſſunt Honorificæ fieri per conſtitutionem hominum, (cum aliæ Honoris, aliæ Contumeliæ naturaliter ſigna ſint) de iis actionibus ſolis, an in Cultum Divinum admittendæ ſint, conſtituere poteſt Civitas, quæ ſuâ Naturâ nec Honorem nec Contumeliam ſignificant; & quod ſtatuerit Civitas obſervari debet.

Hactenus de Regno & Cultu Dei Naturali dictum eſt. Addam de pœnis Naturalibus hoc tantum, quod peccata non conſtitutione conſequantur, ſed natura. Nulla ferè eſt humana Actio quæ initium non ſit catenæ cujuſdam conſequentiarum, adeo longæ, ut ad finem ejus proſpicere Providentia humana nulla poſſit. Concatenantur autem accidentia jucunda & moleſta adeo inſolubiliter, ut qui jucundum ſumit, moleſtum quod adhæret, quanquam improviſum, neceſſariò etiam accipiat. Quemadmodum vim inferentes punit vis aliena; intemperantiam puniunt morbi, &c. & tales ſunt quas voco Pœnas Naturales.

De Civitatis Conſtitutione, de Iure Summam habentium Poteſtatem, & de Officiis Civium, quæ à Principiis Rationis Naturalis deducenda erant, quæ dicenda habui dixi omnia; firma, perſpicua, & Ingeniis liberis (ut puto) placitura.

Sed dum multitudinem eorum cogito, quorum Conſiliis ut ſint falſa, expedit; quando illos qui doctrinas contrarias ſuſtinent, ne Bello quidem Civili punitos, emendari video; cumque doctrinis Græcorum & Romanorum veterum ſeditioſis Ingenia optima innutriri intelligo, vereor, ne ſcriptum hoc meum reipublicæ *Platonicæ*, *Vtopiæ*, *Atlantidi*, ſimilibuſque ingeniorum luſibus annumeretur. Non deſpero, tamen, quin Regibus integris in ſua Iura; Doctoribus in officia ſua, & Civium attentiùs inſpicientibus, hæc ipſa Doctrina conſuetudine mitior facta, tandem aliquando ad bonum publicum communiter recipienda ſit.

D. E.

Digitized by Google

# DE CIVITATE CHRISTIANA.

## CAPUT XXXII.

### *De Politicæ Chriſtianæ Principiis.*

HActenus Summarum Poteſtatum Iura, Civiumque officia à Principiis purè Naturalibus deducta ſunt; nimirum à Definitionibus vocabulorum conſenſu hominum approbatis. Sed ad ea, quæ dicenda ſunt de Natura & Juribus *Civitatis Chriſtianæ*, cujus cognitio dependet magna ex parte à Voluntatis Divinæ revelationibus ſupernaturalibus, adhibenda ſunt Principia alia, nempè verbum Propheticum.

Veruntamen Senſibus, Experientiæ, & (quòd Verbum Dei indubitatum eſt) rectæ Rationi, renuntiandum non eſt. Sunt enim illa inſtar Minæ, quæ à Servatore noſtro hominibus ad negotiandum data eſt, nec in Fide implicitâ, quaſi in ſudario involuta, reponenda; ſed ad Iuſtitiam, Pacem, veramque Religionem expendenda. Quanquam enim in Verbo Dei Rationem humanam ſuperantia multa ſint, id eſt, quæ Ratione Naturali neque demonſtrari, neque confutari poſſunt, contra tamen rectam Rationem nihil reperitur.

Quoties ergò in locum aliquem difficiliorem, quàm ut à nobis examinari poſſit inciderimus, intellectum noſtrum verbis ipſis ſine examine Philoſophico, (propter myſteriorum Divinorum incomprehenſibilitatem) debemus ſubjicere & captivare. Myſteria enim, ut pillulæ quas morbo laborantibus præſcribunt Medici, ſi deglutiantur integræ, ſanant; manſæ autem plerumque revomuntur.

Subjectio autem intellectus non ita intelligitur, ac ſi teneretur aliquis, alicujus alterius ſententiæ conſentire; nam Senſus, Memoria, Intellectus, & Ratio noſtra in Poteſtate noſtrâ non ſunt; ſed tales ſunt, quales res ipſæ neceſſariò in nobis efficiunt. Intellectum tunc ſubjicere dicendi ſumus, quando illis, quorum eſt de doctrinis ſtatuere, non contradicimus.

Alloquitur homines Deus aut Immediatè, aut alterius hominis, cui Immediatè loquutus ante erat, Mediatione. Quo modo hominem Immediatè alloquatur, intelligi fortè poteſt ab iis, quos ita alloquutus eſt;

eſt; ſed idem ut ab alio intelligatur, ſi non impoſſibile, certè difficilimum eſt. Nam ſi quis mihi diceret, Deum ſibi ſupernaturaliter, & immediatè loquutum eſſe, dubitanti an id verum eſſet, non facilè intelligo, quibus argumentis mihi Fidem faceret. Siquidem ita dicit is, cui debeo obedire, obedire teneor, eatenus, ut neque verbo, neque facto diſſenſum meum patefaciam. Ut credam autem, non poteſt cogere. Quod ſi, qui Authoritatem nullam habeat, hujusmodi aliquid dicat, cauſa nulla eſt, neque ut credam, neque ut obediam.

Quibus Deus loquutus eſt in Scripturis Sacris, non Immediatè loquutus eſt, ſed per Prophetas, idque omnibus æqualiter. Qui Deum in Somnio ad ſe loquutum eſſe dicit, Deum ad ſe loquutum eſſe ſomniâſſe ſe dicit. Somnia autem aliena pro Verbo Dei nemo accipiet, præſertim ſi ſomnia maximâ ex parte naturalia eſſe, & ab arrogantia & ſuperbia ſomniantis procedere poſſe ſciat. Qui Viſionem à Deo vidiſſe, aut Vocem audiſſe ſe dicit, ſomniâſſe credetur; ſæpe enim & facile vanis & imperitis hominibus ſomnia illudunt. Qui ſupernaturaliter inſpiratam ſibi eſſe à Deo doctrinam aliquam novam dicit, à ſapientibus, ingenii ſui admiratione inſanire intelligetur. Quanquam autem in Somnio, in Viſione, per Vocem, & per Inſpirationem hominem alloqui poteſt Deus omnipotens dicenti tamen Deum ſibi ita loquutum eſſe, credere obligatur nemo, homini ſcilicet qui & errare, & (quod pejus eſt) mentiri poteſt. Quibus ergo rationibus ſine Divina revelatione intelligere poſſibile eſt, quis ſit vel non ſit Propheta verus? In quadringentis Prophetis quos conſuluit Rex Iſraelis de bello gerendo contra *Ramoth-Gilead*, verus erat unicus *Micaiah*. Propheta ille, qui miſſus à Deo eſt, ad Prophetandum contra Altare, quod extruxerat Ierobeam, Propheta Dei erat, & miracula operatus eſt coram Rege; idem tamen ab alio Propheta deceptus eſt, qui Divino nomine abuſus eſt. Si Propheta Prophetam non cognoſcat, quomodo poſſibile eſt, ut voluntas Dei certò, præterquam Ratione Naturali, cognoſcatur? Reſpondeo, duo eſſe in Scripturis indicata Prophetæ veri ſigna, quibus conjunctim (non ſeorſim) Propheta verus dignoſcatur. Seorſim (inquam) neutrum horum ſignorum ſufficit. *Si ſurrexerit* (dicit Deus Deut. 13.) *in medio tui Propheta, aut qui Somnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentum, & evenerit quod loquutus eſt, & dixerit tibi, Eamus & ſequamur Deos alienos quos ignoras, & ſerviamus eis; non audies verba Prophetæ illius aut Somniatoris &c. Propheta autem ille & fictor Somniorum interficietur; quia loquutus eſt, ut vos averteret à Domino Deo veſtro.*

In

In his Verbis notanda duo ſunt; primum, quod Deus miraculorum operationem ſolam pro nota Prophetæ veri haberi non vult, ſed quod miraculum fieri patitur, ut conſtantiam populi ſui experimento tentet. Miracula fecerunt etiam Incantatores Ægyptii, non tamen illis credendum erat. Secundum, quod quantumvis magnum ſit miraculum, ſi tendat tamen ad rebellionem contra Regem, aliud non eſt præter fidelitatis populi probationem. Similiter, poſtquam ſervator noſter Jeſus Chriſtus pro vero Meſſiah, id eſt pro Rege à Diſcipulis agnitus eſſet, monere illos de Miraculorum periculo non omiſit. *Nolite* (inquit) *credere; ſurgent enim Pſeudochriſti & Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur* (*ſi fieri poteſt*) *etiam electi.* Unde conſtat fieri poſſe miracula etiam à Pſeudoprophetis, nec tamen ut doctrina eorum pro Verbo Dei recipienda ſit. Et S. Paulus ad Galatas cap. 1, verſ. 8. *Si ego, aut Angelus de Cælo Euangelium aliud prædicaverit vobis, quam quod ego prædicavi, Anathema ſit.* Quid autem erat, quod prædicaverat *Paulus*, niſi quod Jeſus Chriſtus erat Rex Judæorum; adeò, ut prædicatio omnis contra Poteſtatem Regiam, juxta ſententiam S. Pauli Anathematizanda ſit.

Sicut autem miraculorum operatio, ſi doctrina, quam operator introducere conatur, contraria ſit Doctrinæ, jam à Deo inſtitutæ; ita veræ Doctrinæ prædicatio ſine miraculi operatione, Revelationis immediatæ ſignum eſt inſufficiens. Itaque qui Doctrinam veram prædicat, ſi ſine dato Miraculo ſibi credi, ut Prophetæ poſtularet, audiendus non eſſet, ut patet ex Deut. 18, 21. *Quod ſi tacita cogitatione reſponderis; Quomodo poſſum intelligere Verbum, quod Dominus non eſt loquutus; hoc habebis ſignum. Quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non evenerit, hoc Dominus non eſt loquutus, ſed per tumorem animi ſui Propheta confinxit, & idcircò non timebis eum.* Sed poterit aliquis hîc objecere, Cum Propheta prædixerit aliquid futurum, quomodo ſcire poſſumus, utrum futurum ſit, necne. Prædicere enim poteſt, quod poſt tempus longiſſimum futurum ſit; vel indefinitè, quòd futurum ſit aliquando. Itaque ſignum hoc inutile erit. Quare ut Propheta aliquis agnoſcatur, confirmari debent, quæ prædicit, per eventum, aut præſentem, aut paulò poſt futurum. Patet ergo, duo hæc ſigna, nempe Religionis receptæ prædicationem, & Miraculorum operationem, conjunctim attendere, non ſeorſim, quis verus ſit Propheta, id eſt, quis ſit, ad quem Deus immediatè loquutus eſt.

Ceſſantibus autem jam pridem Miraculis, ſignum, quô Revelationem,

nem, aut Inſpirationem hominis cujuſquam privati cognoſcamus, aut ad Doctrinam ejus recipiendam obligemur, habemus nullum, præter Scripturas Sacras, quæ à tempore Apoſtolorum, miraculorum locum ſupplent, & Prophetiæ ceſſationem ſatis compenſant. Ex quibus Scripturis, per interpretationem rectam, cautamque ratiocinationem, præcepta & regulæ ad ſcientiam officiorum noſtrorum, tum erga Deum, tum erga homines, neceſſariæ, ſine Enthuſiaſmo, aut Inſpiratione ſupernaturali facile depromi poſſunt. Ex illis ergò eorum, quæ de Iure Summæ Poteſtatis Civitatis Chriſtianæ dicturus ſum, Principia ſumenda ſunt. Itaque in Capite proximo, de Libris, Scriptoribus, Scopo & Authoritate Sacri Biblii dicendum eſt.

## CAPVT XXXIII.

### *De numero, Antiquitate, Scopo, Authoritate, & Interpretibus Librorum Sacrorum.*

LIbri Sacri illi ſunt, qui pro vitæ Chriſtianæ *Canone* ſive Regulâ habendi ſunt. Quoniam autem vivendi Regulæ, illis quibus præſcribuntur, ſi illas obſervare obligantur Leges ſunt; quæſtio oritur de Legibus per totum orbem Chriſtianum, tum naturalibus tum civilibus, quanam Authoritate Leges factæ ſint. Quanquam enim in Scriptura Sacra, quas Leges unuſquiſque Rex, ſive Cœtus Chriſtianus conſtituere in Dominio ſuo debeat, definitum non ſit; quas tamen conſtituere non debet, definitum eſt: Cum autem oſtenſum ſit ſupra, illos, qui Summam habent in Civitate ſua Poteſtatem ſolos Legiſlatores eſſe; ſequitur, Libros illos ſolos Canonicos, id eſt Leges eſſe in unaquaque Civitate, quæ Summi Imperantis Authoritate latæ ſunt. Imperantium omnium Imperator Deus quidem eſt, & illi à Civibus præſtanda eſt obedientia; quicquid in contrarium jubet Rex terrenus. Sed de obedientiâ Deo præſtandâ controverſia nulla eſt, ſed *quando* & *quid* loquutus *ſit* Deus; id quod ab iis, quibus nulla data eſt Revelatio ſupernaturalis, ſciri non poteſt, niſi per Rationem illam naturalem, qua Pacis & Iuſtitiæ obtinendæ cauſa, Authoritati Summarum Poteſtatum ſeſe ſubmiſerunt. Quare nullos ego Libros pro Scriptura Sacra agnoſcere debeo, præter eos, quos ſancivit Eccleſia Anglicana. Quinam autem illi Libri ſint, non eſt opus hoc loco recenſere. Teſtamenti Veteris numerat Ioſephus viginti & duos: nempe *Moſis* quinque, Prophetarum tredecim & reliquorum quatuor. Eoſdem numerat Hieronymus, nimirum, *Moſis* quinque; Prophetarum Octo,

Digitized by Google

octo, & Hagiographorum novem. Vterque Librum *Sapientiæ Solomonis*, *Eccleſiaſticum*, *Iudith*, *Tobiam*, primum & ſecundum *Machabæorum*, à Canone, excludit. Eoſdem ſolos tranſtulerunt *Septuaginta Interpretes* in linguam Græcam, homines Iudæi Græcæ linguæ periti, juſſu Regis *Ptolomæi*. De Libris Teſtamenti Novi inter Eccleſias Chriſtianas controverſia nulla eſt. Librorum Sacrorum Scriptores qui fuerint, ex Hiſtoriis oſtendi non poteſt; ipſorum ergo Librorum lumine inveſtigandi eſſent, ſi omnino inveſtigari poſſent, quod lumen etſi uniuſcujuſque Libri Scriptorem non oſtendat, oſtendit tamen, quo ferè tempore quiſque Scriptus fuerit.

Liber *Pentateuchi* Scriptorem habuiſſe *Moſem* non videtur, ſed potius de *Moſe*, quam à *Moſe* ſcriptum eſſe. Legimus Capite ultimo Deuteronomii verſ. 6. *Et non cognovit homo Sepulchrum ejus uſque in præſentem diem*, id eſt, uſque in diem, in quo Liber ille ſcriptus erat. Scriptum ergò eſſe, longo poſt mortem Moſis tempore, manifeſtum eſt. Quod Moſem verba hæc ſcripſiſſe per Prophetiam dicant, ineptum eſt. Rursùs in libro Geneſios cap. 12. verſ. 6. legimus, *Pertranſivit Abram terram uſque ad locum Sichem, uſque ad convallem illuſtrem; Chananeus autem tunc erat in terra.* Quæ verba eſſe non poſſunt, niſi ejus, qui tunc ſcripſit, quando in ea terra Chananeus non erat. Non ſunt ergo ea verba Moſis. Rurſus Num. 21. verſ. 14. ſic legimus: *Dicitur in Libro bellorum Domini. Sicut fecit in Mari rubro, ſic faciet in torrentibus Arnon.* Quæ ſcribi à Moſe ipſo non potuerunt. Ea ſola ſcripſit Moſes, quæ à Scriptore Pentateuchi ſcripſiſſe dicitur, nempe volumen Legis, quæ habetur in Deuteronomio à Capite undecimo uſque ad finem Capitis viceſimi ſeptimi, & quam in aditu terræ Chananeæ lapidibus inſcribi juſſit Deus. Volumen hoc ſcripſit ipſe Moſes, tradiditque Sacerdotibus, Senioribusque Iſraelis, Iſraelitis omnibus in feſto Tabernaculorum ſeptimo quoque anno recitandum. Atque hæc Lex ea eſt, quam Deus à ſacerdotibus & levitis transſcriptam, à Regibus populi Iſraelitici futuri legendam eſſe juſſit.

Quod Liber *Ioſuæ* longo tempore ſcriptus ſit poſt mortem ejus, ex Libro ipſo colligi poteſt. Cum in medio alveo Iordanis erexiſſet Ioſua, in monumentum tranſitus Hebræorum duodecem lapides; ſcriptor Libri de illis dicit, *Et ibi ſunt uſque in præſentem diem.* Ioſ. 4, 9. Similiter Ioſ. 5, 9, cum dixiſſet Deus ad Ioſuam, *Hodie abſtuli opprobrium Ægypti à vobis.* Dicit Scriptor, *Vocatum eſt nomen loci illius Galgala, uſque in præſentem diem.* Hæc & alia argumenta ſimilia ex aliis locis Libri Ioſuæ, ut Ioſ. 8, 29: 13, 13: 14, 14: 15, 63.

oſtendunt Librum Ioſuæ ſcriptum eſſe ſatis longo tempore poſt illius mortem.

De libro *Iudicum* ex cap. 18, 30, manifeſtum eſt quod poſt Captivitatem decem Tribuum ſcriptus ſit. Vbi dicitur, *Poſuerunt ſibi ſculptile, & Ionathan ac filios ejus Sacerdotes in tribu Dan, uſque ad Diem captivitatis ſuæ.*

Liber *Ruth* ſcriptus eſt, ut videtur ex cap. 1, 1. poſt Librum Iudicum.

Quod Libri *Samuelis* poſt mortem illius ſcripti fuerint, oſtendunt loci ſequentes 1 Sam. 5, 5: 7. 13, 15: 27, 6: & præterea 30. 25, ubi, poſtquam David partem ſpolii illis qui remanſerunt ad ſarcinas æquam cum deſcendentibus ad prælium adjudicaſſet, dicit ſcriptor, *Et factum eſt hoc, ex die illa, & deinceps conſtitutum & præfinitum quaſi Lex in Iſrael uſque in diem hanc.* Item 2 Sam. 6, 4. ubi David propter Mortem Vzzæ contriſtatus eſt, dicit Scriptor, *Vocatum eſt nomen loci illius Percuſſio Vzzæ uſque in diem hanc.*

Loci ex Libris Regum & Paralipomenon ſimiles ante dictis, nempe 1 Reg. 9, 13: 9, 21: 10, 12: 12, 19: 2 Reg. 2, 22: 8, 22: 10, 27: 14, 7: 16, 6: 17, 23: 17, 34: 17, 41: 1 Paral. 4, 41: 5, 26. oſtendunt Scriptos eſſe illos Libros longo tempore poſt res ipſas geſtas. Quod autem etiam poſt Captivitatem Babylonicam, argumento eſt, quod ipſa hiſtoria in Captivitatem deſinit. Facta enim vetuſtiora eſſe neceſſe eſt, quam hiſtoriam, multò magis, quàm Libri illi, qui Hiſtoriam citant, ut faciunt hi Libri, qui citant Annales Regum Iſrael, Librum Prophetæ *Samuelis*, Librum Prophetæ *Nathan*, Librum Prophetæ *Abijah*, Viſionem *Iehdo*, Libros Prophetæ *Serviah*, & Prophetæ *Addo*.

Quod Libri *Eſdræ* & *Nehemiæ* ſcripti fuerint poſt reditum à Captivitate ex Libris ipſis manifeſtum eſt, reædificationem murorum & domuum Ieruſalem, & Pacti renovationem, & Politiæ ordinationem enarrantibus.

Liber *Eſther* in ipſa Captivitate, vel poſt eam ſcriptus eſt.

Temporis, in quo ſcriptus ſit Liber *Iob*, notam in ipſo nullam invenio. Quanquam autem perſonam veram, non fictam fuiſſe *Iobum* (ex *Ezekiel* 14, 14. & Iac. 5, 11.) certiſſimum ſit; Liber tamen ille Hiſtoricus non videtur, ſed Tractatus Moralis de Quæſtione antiquâ, *Quare improbis in hac vita bene, probis autem plerumque male eſt.* Id, quòd ex eo probabilius ſit, quod à principio Libri uſque ad tertii Capitis, verſum tertium, nempe querimoniarum Iobi initium, oratione proſa Hebraice, ſcriptus eſt; inde autem uſque ad ultimi Capitis

Capitis verſum ſextum Verſu Hexametro, & rurſus quod ultimi Capitis reſtat oratione proſa. Ita ut diſputatio circa quæſtionem tota Verſus ſint; proſa autem in ſola Præfatione & Epilogo inveniatur. Verſus autem neque illis, qui in magnis doloribus conſtituti ſunt, ut *Iob*; nec illis qui conſolaturi miſeros veniunt, ut amici ejus, ſtilus uſitatus eſt, ſed Philoſophis moralibus priſcis frequentiſſimus.

*Pſalmi* maxima ex parte à *Davide* ſcripti ſunt ad uſum Chori, alii non multi alios Authores *Moſem*, Sanctoſque homines alios habent; quorum aliqui vixerunt poſt reditum à Captivitate, ut Pſalmus 137, & Pſalmus 126, & temporibus Antiochi ſcriptus Pſalmus 79.

Maxima item pars Proverbiorum *Solomonis* ſunt; ſunt autem eorum aliqua ſcripta ab *Agur*, aliqua à matre Regis *Lemuel.* Collecta autem in Librum unum fuiſſe à Solomone veriſimile non eſt. Liber ergo ille poſt tempora Solomonis ſcriptus eſt.

*Eccleſiaſtes* & *Cantica Canticorum*, quin Solomonis ſint, dubium nullum eſt.

Prophetarum antiquiſſimi ſunt *Sophonias*, *Ionas*, *Amos*, *Hoſea*, *Iſaias*, & *Micajah*, vixeruntque temporibus *Amaſiæ*, & *Azariæ* (alias *Oziæ*) Regum Iudææ. Liber *Ionæ* non tam Prophetia ejus eſt (continetur enim tota his verbis, *quadraginta dies & Ninive deſtruetur*) ſed perverſitatis & contumaciæ ejus Narratio hiſtorica. Author ergo Libri illius non fuit Propheta ipſe. Liber *Amos* prophetia ipſius eſt. An tamen ab ipſo ſcriptus, ſit non apparet.

*Ieremias*, *Abdias* (ſive *Obadias*) *Nahum*, & *Habacuc*, *Ioſiæ* temporibus Prophetaverunt. Vtrum autem Prophetias ſuas ipſi ſcriptas ediderunt, ſciri non poteſt. Id quod etiam de *Ezechiele*, *Daniele*, *Aggeo*, & *Zacharia*, qui vixerunt in Captivitate ipſa, dicendum eſt.

Quando autem prophetaverunt *Ioel* & *Malachias*, ex ipſorum Prophetiis non apparet. Veruntamen manifeſtum ſatis eſt veteris Teſtamenti Scripturam totam, ea forma, quam nunc videmus, neque ante reditum à Captivitate Babylonica, neque poſt *Ptolomæi Philadelphi* tempora editam fuiſſe. Quod ſi Libris Eſdræ Apocryphis fides habenda ſit, ab ipſo Eſdra edita eſt; nam Libri ſecundi Cap. 14. verſ. 21, 22, &c. ſic ſcribitur: *Quoniam Lex tua incenſa eſt, propter quod nemo ſcit quæ à te facta ſunt, vel quæ incipient opera. Si inveni in te gratiam, immitte in me Spiritum Sanctum, & ſcribam omne quod factum eſt in ſeculo ab initio, quæ erant in Lege tua ſcripta, ut poſſint homines invenire ſemitam, & qui voluerint vivere, in noviſſimis, vivant.* Deinde verſ. 45. *Et factum eſt, cum compleviſſent quadraginta dies, loquutus eſt Altiſſimus*

*tiſſimus dicens: priora quæ Scripſiſti, in palam pone, & legant digni & indigni; noviſſimos autem Septuaginta conſervabis, ut tradas eos ſapientibus de populo tuo.*

Scriptores *Teſtamenti Novi* vixerunt omnes tempore ipſius Chriſti, & (exceptis Paulo & Luca) illum viderant. Tempus autem, in quo Teſtamenti Novi Libri primùm ab Eccleſia pro ipſorum ſcriptis agniti & recepti ſunt, tempore Apoſtolorum aliquantò poſterius erat. Sicut enim Libros Teſtamenti Veteris altius derivare non potuimus, quam ab Eſdra, qui auxilio Spiritus Sancti, perditos reſtituit; ita Libri Teſtamenti Novi ab altiore tempore derivari non poſſunt, quàm ab eo, quo Rectores Eccleſiarum illos collegerant, probaverant; & ut ſcriptos ab Apoſtolis & Diſcipulis Chriſti, quorum nominibus inſcribuntur, nobis commendaverant. Enumeratio Librorum tum Veteris tum Novi Teſtamenti prima, eſt in Canonibus Apoſtolorum facta à Clemente primo (poſt Petrum) Epiſcopo Romano. Sed quoniam de Canonibus illis controverſia eſt, Scripturæ Sacræ, qualem habemus nunc, receptio publica, Concilio Laodicenſi attribuenda eſt; quod Concilium habitum eſt Anno poſt Chriſtum natum 364. Quanquam autem eo tempore apud Doctores Eccleſiæ ambitio prævaluerat, in tantum, ut Imperatores etiam Chriſtianos, pro Ovibus, non pro Paſtoribus, & Imperatores non Chriſtianos, pro Lupis haberent, Doctrinaſque ſuas pro Legibus non pro Conſilio valere vellent, & de piis fraudibus cogitare inciperent; non tamen adducor, ut illos credam exemplaria Teſtamenti Novi corrupiſſe, in manibus eorum ſolis tunc ferè exiſtentia. Nam ſi hoc facere voluiſſent, Doctrinis ſuis multis feciſſent illa magis favorabilia. Dubium igitur non eſt, quin Teſtamenta Vetus & Novum, ut nunc extant, Monumenta vera ſint earum rerum quæ dictæ & factæ ſunt à Prophetis, & Apoſtolis, & aliis Scripturæ Sacræ Scriptoribus. Dubium etiam non eſt quin potuerit Eccleſia in Canonem etiam alios Libros recipere à Iudæis quanquam lingua Hebræa non ſcriptos, ſi modo cæteris Doctrinam non contrariam continuiſſent. Non enim à Scriptoris Dialecto, ſed à Doctrina, partimque etiam à tempore ſcriptionis, an Liber aliquis in Canonem recipi mereatur, judicandum eſt. Erant autem in Iudæa Sancti viri Iudæi, qui linguam Græcam perfectè calluerunt. Sed Libri non à Scriptoris, ſed ab Eccleſiæ Authoritate recipiendi ſunt. Librorum autem Sacrorum Authoritati non parùm addit, quòd etſi diverſis temporibus à diverſis hominibus ſcripti ſint, eôdem tamen Spiritu omnes ſcripſerint, & in unum & eundem Scopum conſpirârint, nempe explicationem Iuris Regni Cœleſtis, in *Deo Patre, Filio,* &

*Spiritu*

Digitized by Google

*Spiritu Sancto.* Nam Liber Geneſios Genealogiam populi Dei deducit à Creatione uſque ad exitum eorum in Ægyptum. Reliqui quatuor Libri *Moſis* explicant Regni Cœleſtis Inſtitutionem & Leges. Libri *Ioſuæ* , *Iudicum* , *Ruth* , & *Samuelis* , populi Dei geſta narrant uſque ad Regem *Saul* , quo tempore Regnum Dei recuſantes , Regem poſtulaverunt ad morem Gentium vicinarum. Reliqua Hiſtoria Veteris Teſtamentis , *Davidis* Lineam per Reges *Iudæ* deſcribit , uſque ad Captivitatem ; ex qua Linea oriri debuit Regni Cœleſtis reſtitutor , Servator noſter Dei filius : cujus adventus in Libris Prophetarum prædictus eſt. Hujus vitam & facta ſcripſerunt Euangeliſtæ. Poſtremò , Apoſtolorum Acta , & Epiſtolæ adventum declarant Spiritus Sancti , & ab eo datam Eccleſiæ Authoritatem , & Gratiam , ut prædicatione ſuâ homines ad ſalutem in Chriſto invitarent.

Quæſtio hodie diſputatur inter Chriſtianæ Religionis Sectas. Vnde habeant Scripturæ Sacræ , eam quam habent Authoritatem ; quæ quæſtio proponi ſolet ſic , *Quî ſcimus Scripturas eſſe Verbum Dei* ; difficultatemque habet tantummodo à quærendi modo. Nam quod Deus ipſe Scripturæ Sacræ Author ſit agnoſcunt omnes, & credunt. Quod autem id ſciant , niſi à Deo ipſo ſupernaturaliter revelatum eſſet , impoſſibile eſt. Quæſtionem hanc proponunt alii ſic ; *Cur credimus Scripturas eſſe Verbum Dei?* Cui quæſtioni , quia , ut id credant diverſi homines propter cauſas diverſas inducuntur , reſponſio univerſalis dari non poteſt. Quæſtionis ſtatus verus hic eſt , *qua Auctoritate Scripturæ Sacræ ſiunt Leges.*

Quatenus non differunt Scripturæ à Legibus Naturæ , dubium non eſt , quin ſint Leges Dei , Auctoritatemque habent , omnibus, qui Ratione Naturali præditi ſunt manifeſtam. Sed Authoritas hæc alia non eſt , quàm quæ Doctrinæ omni morali , ſi vera ſit , attribuenda eſt.

Si Leges à Deo ipſo factæ ſint , nempe Leges Divinæ poſitivæ , nulla accedente Authoritate humana , illis ſolis Leges ſunt , quibus Deus ipſas ita promulgavit , ut nulla illis per ignorantiam relinquatur excuſatio.

Illi igitur quibus Deus non revelavit ſupernaturaliter , quòd Scripturæ ab illo ſint , vel eos , qui illas prædicant , ab eo miſſos eſſe , nulla , ut eas recipiant , Authoritate obligantur , præterquam ejus, qui Summam habet in Civitate Poteſtatem. Is enim Legiſlator ſolus eſt. Rurſus , ſi Authoritas Civitatis non ſit , quæ Scripturas facit eſſe Leges , Authoritate aliquâ aliâ vel privatâ vel publicâ id fiet. Si privatâ , is ſolus ad obedientiam tenetur , cui Deus illas ſupernaturaliter

pro Legibus dictavit. Nam ſi unus quiſque pro Legibus Divinis habere obligaretur, quicquid aliquis prætextu Inſpirationis vel Revelationis obtruderet (in tanto hominum numero, qui per arrogantiam, vel ignorantiam, ſomnia, phantaſmata Inſaniamque pro Spiritus Divini teſtimoniis accipientium, vel per Ambitionem falsò jactitantium) impoſſibile eſſet, ut Leges ullæ pro Divinis agnoſcerentur. Sin Scripturæ Leges fieri non poſſunt ſine Authoritate publica, Authoritas illa *Civitatis* erit, vel *Eccleſiæ*. At *Eccleſia* ſi una Perſona ſit, eadem res eſt cum *Civitate*; quæ quidem quia conſtat ex hominibus Civitas; quia conſtat ex hominibus Chriſtianis *Eccleſia* appellatur. Totus autem numerus Chriſtianorum hominum, niſi unâ Civitate comprehendantur, non eſt Perſona una; neque ulla exiſtit Eccleſia Vniverſalis, cujus Authoritate regendi ſunt. Scripturæ ergo non fiunt Leges per Authoritatem Eccleſiæ Vniverſalis, Quod ſi Civitas una eſſet per totum orbem Eccleſia Vniverſalis; ſequeretur Reges Cœtuſque Summos, pro privatis perſonis habendos eſſe & ab una Vniverſali Poteſtate per totum Orbem Chriſtianum judicandos, deponendos & puniendos eſſe. Quæſtio igitur de Authoritate Scripturarum reducitur ad hanc, *Vtrum Reges Chriſtiani, iique Cœtus, qui in Civitatibus Chriſtianis Summam habent Poteſtatem, liberi ſint in ſuis ipſorum Dominiis; an uni Vicario Chriſti ſubditi ſint ab eo judicandi, condemnandi, deponendi, interficiendique, prout Vicario illi expedire bono communi Spirituali viſum erit.*

De qua Quæſtione determinandum non eſt, antequam propius inſpexerimus in Iura Regni Dei; ut ſciamus inde, cujus ſit Scripturas Sacras interpretandi Authoritas. Quicunque enim Poteſtatem habet legitimam faciendi, ut Scriptura aliqua pro Lege habeatur Poteſtatem etiam habet, ejuſdem Scripturæ Interpretationem approbandi & improbandi.

## CAPVT XXXIV.

### *De Significatione quam habent in Scripturis Sacris Vocabula* Spiritus, Angelus; Inſpiratio.

CUm rectè ratiocinandi fundamentum poſitum ſit in ſignificatione Vocabulorum; quorum Definitiones in Doctrina ſequente non dependent (ut in Scientiis Naturalibus) ab arbitrio hominum, aut vulgi uſu, ſed à ſenſu, quem habent in Scriptura Sacra; neceſſarium eſt, antequam ulterius progrediar, ut ex Scriptura Sacra, Verborum

Digitized by Google

borum eorum Significationem ſtabiliam, quibus per ambiguitatem ſuam, ea, quæ ab illis illaturus ſum, reddantur obſcura aut dubia. Incipiam autem à Vocabulis *Corpus* & *Spiritus*, quæ in ſermone Scholaſtico appellari ſolent *Subſtantia Corporea* & *Incorporea*.

*Corpus* ſignificat univerſaliter id quod *locum* aliquem certum implet ſive occupat; nec dependet (ut locus ipſe) ab imaginatione noſtra, ſed pars eſt *realis* ejus, quod vocamus *Vniverſum*. *Vniverſum* enim, cum ſit Corporum omnium Aggregatum, nullam habet partem, quæ non ſit etiam *Corpus*; neque dicitur propriè *Corpus*, quod non ſit totius Univerſi aliqua pars: Quoniam autem Corpora, variè apparent, dicuntur etiam variis *Subjecta* eſſe Accidentibus, nimirum aliquando quieſcere, modo Calida, modo Frigida; interdum Coloris, Odoris, Saporis vel Soni unius interdum alterius, & propter eam cauſam nominantur *Subſtantiæ*. Diverſitas autem hæc Apparitionum (quæ oritur ab operatione varia corporum externorum in Organa ſentiendi) facit, ut illas mutationibus Corporum Agentium attribuamus, & *Accidentia* eſſe putemus ipſorum corporum. Iuxta hanc Vocabuli *Corporis* acceptionem, *Corpus* & *Subſtantia* idem ſignificant; & proinde, vox compoſita *Subſtantia Incorporea* eſt inſignificans, æque ac ſi quis diceret *Corpus Incorporeum*; neque illa neque vox *Immaterialis* in Scriptura Sacra uſquam invenitur.

Iuxta ſenſum autem vulgi, non totum Vniverſum pro Corpore haberi ſolet, ſed partes ejus illæ tantùm quas agere in ſe ipſos aut Tactu ſentiunt, quando reſiſtunt, aut Viſu, quando proſpectum Impediunt. Itaque in Sermone vulgi *Aer* & *Subſtantiæ Aeriæ*, non habentur pro Corporibus, ſed (quoties ab illis aliquid patiuntur) Ventus & Spiritus dicitur ut *Spiritus Vitalis* & *Spiritus Animalis*. Quod autem attinet ad Idola Cerebri, ſive Phantaſmata, quæ videntur & non ſunt, qualia in Speculis vel Somniis, vel etiam aliquando per Cerebri intemperiem vigilantibus apparent, Spectra ſunt, & (quod Apoſtolus Vniverſaliter de Idolis dicit) *Nihil*. Nihil, inquam, omnino ibi ubi videntur eſſe, neque in Cerebro ipſo aliud quam tumultus ortus ab Organorum agitatione. Homines autem quorum animis aliis cogitationibus occupati, rerum cauſas non inquirunt, neſciunt, quomodo vocanda ſint, & proinde facile perſuaderi poſſunt ab illis, quorum Scientiam reverentur, ut vocent illa, non Spectra, ſed Corpora; putentque compacta eſſe ex Aëre per Potentiam aliquam Supernaturalem; etiam perſuaderi poſſunt alii, quod ſunt Spiritus; propterea, quòd in loco ubi videntur eſſe, Tactu percipere nihil poſſunt. Propria ergo ſignificatio *Spiritus* in Sermone vulgi, aut Corpus ſubtile, fluidum,

Digitized by Google

fluidum, & inviſibile eſt, aut Spectrum, id eſt Idolum ſeu Phantaſma. Significationes autem Metaphoricæ, præſertim in Scriptura Sacra, multæ ſunt. Sumitur enim aliquando pro Diſputatione ſive Inclinatione; ut quando dicimus *Spiritum contradictionis*, *Spiritum immundum perverſum*, *Spiritum Dei*, pro contenſioſo, pro immundo, pro perverſo nomine, pro eo qui ſe diſpoſuit ad ſerviendum Deo. Aliquando etiam accipitur pro eminente qualibet facultate, vel etiam pro morbo animi inſolito; ut ubi *Egregia Sapientia* appellatur *Spiritus Sapientiæ*; & ubi homines *mente capti Spiritu* dicuntur *poſſideri*.

Vocabuli *Spiritus* Significationes in Scripturis Sacris alias non invenio. Siquidem ergo Scripturæ loco alicui nulla harum ſignificationum ſufficere poteſt, locus ille intellectum noſtrum ſuperare exiſtimandus eſt. Nec mirum, cum Natura Dei incomprehenſibilis ſit, & Nomina ei attribuenda ſunt, non tam ad naturam ejus, quam ad honorem quem illi exhibere debemus congruentia.

Gen. 1. 2. *Et Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Per *Spiritum Dei*, ſi intelligatur Deus ipſe, *Motus* Deo, & per conſequens *Locus* attribuitur; quæ de Incorporeis intelligi non poſſunt. Gen. 8. 1. Ubi quando terra aquis (ut in principio) contecta erat, Deus diminuere illas volens *Adduxit Spiritum ſuper Terram & imminutæ ſunt aquæ.* In quo locus *Spiritus* videtur intelligendus eſſe pro *Vento*. Quid ni ergo pro eodem ponatur etiam prædicto Capite primo verſ. 2.?

Gen. 41. 38. Sapientiam Ioſephi appellat Pharaoh *Spiritum Dei.* Cum enim Ioſephus ei conſuluerat, ut virum Terræ Ægypti præficeret Sapientem, & induſtrium, reſpondit Pharaoh, *Num invenire poterimus talem virum qui Spiritu Dei plenus eſt.* Exod. 28. 3. *Loqueris cunctis Sapientibus corde, quos replevi Spiritu Prudentiæ, ut faciant veſtes Aaroni in quibus ſanctificatus miniſtret mihi.* Ubi rurſus Prudentia, quamquam in re veſtiaria tantum egregia, nominatur à Deo *Spiritus Dei.* Eodem ſenſu accipitur Spiritus, Exod. 31. ver. 3,4,5,6, & 36, 31. Iſa. 11. 2, 3. *Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus Sapientiæ & Intellectus, Spiritus Conſilii & Fortitudinis, Spiritus Scientiæ & Pietatis; & replebit eum Spiritus Timoris Domini.* Ubi manifeſtè intelliguntur, non totidem Spectra, ſive Subſtantiæ Incorporeæ, ſed *Gratiæ* excellentes in illum à Deo collocandæ.

In Libro Iudicum, Zelus & Fortitudo in populo Dei propugnando egregia vocatur *Spiritus Dei*, Iudic. 3. 10: 6. 34: 11. 29: 13. 25: 14. 6, 19: De *Saule*, cum nuntiaretur illi Ammonitarum in homines ex *Iabesh Gilead* contumelia, dictum eſt 1. Sam. 11. 6. *Quod inſiluit Spiritus Domini in Saulem, cum audiſſet verba hæc, & iratus eſt furor ejus*

*ejus nimis.* Intelligi autem hoc loco Phantaſma, veriſimile non eſt, ſed zelus ingens crudelitatem Ammonitarum puniendi. Similiter per *Spiritum Dei* qui venerat ſuper *Saulem*, cum Prophetis intererat, canticis & muſicâ (1 Sam. 19. 20.) laudans Deum, non Spectrum intelligitur, ſed ſubitus & improviſus Dei colendi zelus.

1 Reg. 22. 24. Interrogat *Michaiam*, Pſeudopropheta *Zedekias*, Mene ergo diviſit *Spiritus Domini* & loquutus eſt tibi? Intelligi autem hoc de Phantaſmate non poteſt, quia *Michaias* eventum prælii, non ab *Inſpiratione*, ſed à *Viſione* prophetaverat.

Etiam in libris Prophetarum, qui per *Spiritum Dei*, id eſt per Donum Dei ſpeciale Prophetabant, præſcientia, quam habuerunt rerum futurarum, non à Subſtantia aliqua Incorporea ſibi infuſa, ſed à *Somnio* vel *Viſione* ſupernaturali profecta eſt.

Gen. 2. 7. Legimus, *Fecit Deus hominem ex pulvere terræ, & ſpiravit in nares ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem.* Vbi per *ſpiraculum vitæ* ſignificatur hoc tantum, Deum illi dediſſe vitam. Et Iob. 27. 3. *quamdiu Spiritus Dei eſt in naribus meis*, ſignificat *quamdiu vixero*; & Ezech. 1. 20. *Spiritus Vitæ erat in rotis,* id eſt *rotæ viventes erant*; & (Ezech. 2. 3.) *& ingreſſus eſt in me Spiritus, poſtquam loquutus eſt mihi, & ſtatuit me ſuper pedes meos*, id eſt *recepi robur vitale*, non quod ingreſſa ſit in illum Incorporea aliqua Subſtantia.

Num. 11. 17. *Auferam de Spiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graveris*; nempe Septuaginta Senioribus. Tunc vero duo ex illis ſeptuaginta, in caſtris dicuntur prophetaſſe; quod cum *Ioſua Moſi* narrâſſet, monuiſſetque ne permitteret, *Moſes* non conſenſit. Conſtat hinc neſciiſſe *Ioſuam*, quod per Authoritatem *Moſis* prophetarent. *Spiritus* ergo hoc loco, pro Authoritate ponitur. Eodem ſenſu legitur Deut. 34. 9. *Ioshua verò filius Nun repletus eſt Spiritu Sapientiæ, quia Moſes poſuit ſuper eum manus ſuas; & obedierunt ei filii Iſraël.* Accepit enim *Ioshua* à *Moſe* Authoritatem regendi (poſt ſeipſum) populum Iſraëliticum.

Rom. 8. 9. *Niſi quis Spiritum Chriſti habeat, non eſt ejus.* Vbi non intelligitur Phantaſma Chriſti, ſed Doctrina Chriſtiana. Item 1 Iohan. 4. 2. *In hoc cognoſcitur Spiritus Dei. Omnis Spiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt.* Spiritus hoc loco ſignificat Fidem Chriſtianam, ſive confeſſionem non fictam, articuli hujus *Ieſus eſt Chriſtus*; non pro Subſtantia Incorporea.

Verba illa (Luc. 4. 1.) *Ieſus plenus Spiritu Sancto*, pro zelo perficiendi opus, quod ipſi à Patre ſuo mandatum erat, intelligere facile



Digitized by Google

eſt; ſed de Chriſto dicere, quod plenus erat Subſtantia Incorporea duriuſculum eſt. Spiritus hactenus non Subſtantiam incorpoream, ſed vel Subſtantiam, propriè dictam & realem ſignificat Metaphoricè *gratiam* aliquam excellentem.

Diſcipuli Chriſti cum illum viderent (Matth. 14. 26. & Marc. 6. 49.) ambulantem ſuper mare, dixerunt Spiritum eſſe; non quod eum Phantaſma eſſe exiſtimarent, dictum enim eſt; quod viderunt illum omnes; id quod à natura Phantaſmatum alienum eſt. Potuerant tamen forte credere, quod eſſet ex Aëre compactum Corpus. Quod de illis quoque dici poteſt qui Petrum è carcere à Deo liberatum, dixerunt eſſe Angelum ejus; nam de Subſtantiis Incorporeis in Scripturis Iudæorum mentio omnino nulla eſt; ſed tota illa Doctrina à Philoſophis Græcis originem ducit. Negandum tamen non eſt, quin Apparitiones aliquæ Subſtantiales eſſe poſſint. (Quid enim eſt quod Deus perficere non poſſit?) Neque quin ſint (quoties eorum opera Deus utitur) Angeli; habent tamen dimenſiones, & ſiquidem finiti ſunt, locum implent & moveri poſſunt, ſed non Incorporei, id eſt, non ſunt *nullibi*, nec cum videantur eſſe *aliquid*, ſunt *nihil*.

*Angelus*, vox Græca, apud ſcriptores tam ſacros quam prophanos, ſignificat Nuncium; in Scripturis autem Sacris, plerumque *Nuncium à Deo*. Nuncius autem à Deo, eſt omne id, per quod Deus ſupernaturaliter præſentiam, ſive Potentiam ejus extraordinariam manifeſtam facit, præcipuè vero in Somniis & Viſionibus.

De Creatione Angelorum in Scripturis Sacris diſertis verbis nihil traditur. Scriptores igitur Eccleſiaſtici de Naturâ Angelorum diſſentiunt. Veterum autem Patrum aliquot eminentiſſimi corporeos eos eſſe putaverunt, alii nonnulli Incorporeos. Vocantur paſſim in Scripturis Spiritus. Sed Spiritus tum à Scriptoribus Iudæis tum Græcis, modo corpora ſubtilia, ut Aër, Ventus, Spirituſque animalium, modo Phantaſmata exiſtimantur; quæ nec realia ſunt, nec diutius permanent quam Somnium & Viſio in qua apparent. Quæ Phantaſmata, ſive Apparitiones, etſi ſubſtantiæ non ſint, ſed Accidentia Organorum ſentiendi; quando tamen à Deo ad Voluntatem ſuam ſignificandam, ſupernaturaliter producuntur, non impropriè Nuncii à Deo, id eſt Angeli appellantur.

Et ſicut Gentes Phantaſmata ſomniantium Subſtantias reales eſſe exiſtimaverunt, & inde doctrinam ſuam de Bonis & Malis Dæmonibus deduxerunt: ita etiam Iudæi ſine Veteris Teſtamenti Authoritate, tenuerunt ferè omnes (exceptis Sadducæis) apparitiones illas eſſe Angelos; nec dependere omninò à Phantaſiâ, ſed eſſe Dei creaturas



Digitized by Google

turas permanentes; &, ut Græci, alios eorum Bonos eſſe, & Angelos Dei; alios Malos, qualis erat Spiritus Python, & Spiritus hominis mentecapti vel Lunatici & Epileptici. Nam hujuſmodi homines apud Iudæos habebantur pro Dæmoniacis.

Si loca Teſtamenti Veteris ubi Angelorum mentio fit, conſideremus, inveniemus, plerumque ſi non ſemper per *Angelum* Ideam aliquam, in Phantaſiâ excitatam à Deo ad ſignificandam præſentiam Divinam in operatione ejus aliqua ſupernaturali denotari.

Legimus Gen. 16. Apparitionem unam & eandem, & Angelum vocari & *Deum*, nam (verſ. 7.) Angelus Domini vocatur; ſed verſ. 10. dicit idem Angelus ad Agar, *ſemen tuum multiplicabo valdè*, quæ verba dici niſi à Deo non poſſunt. Conſtat ergo Angelum nihil aliud hoc loco ſignificare, præter Apparitionem Divinam, per vocem à Cœlo præſentiam Dei teſtantem extraordinariam. Angeli, qui apparuerunt Lot, & vocantur Gen. 19. 13. *Viri*; & quibus, cum eſſent duo, loquitur Lot, ut ad unum, & appellat Dominum, imagines erant in Phantaſia ejus formatæ à Deo, non minus quam apparitio vocatur Angelus, quæ facta eſt ad Agar per *Vocem*. Angelus, qui apparuit Abrahamo (Gen. 22. 11.) ſacrificaturo filium ſuum Iſaac, Vox erat; attamen ſatis propriè Angelus appellatus eſt, ut qua nunciatum eſt illi ne filium interficeret. Angeli, quos vidit Iacob aſcendentes & deſcendentes de Cœlo per ſcalam (Gen. 28. 12.) in ſomno apparuerunt. Fuerunt ergo Somnium & Phantaſma; quia tamen ſupernaturalia erant, & ſigna præſentiæ Divinæ, etiam Angeli. Item intelligitur ubi Iacob (Gen. 31. 11.) ſic dicit, *Angelus Domini apparuit mihi in ſomno*. Illum autem quem hoc loco Iacob appellat *Angelum*, ipſe ſe appellat Deum, dicens (verſ. 13.) *Ego ſum Deus Bethel*. Nec tamen hinc colligendum eſt Deum aut à Somniantibus aut à Vigilantibus videri poſſe.

Exod. 14. 9. Angelus qui exercitum Iſraëliticum per mare rubrum, primo anteivit, & mox ſequutus eſt, dicitur (verſ. 19.) Dominus ipſe, apparuitque non in forma humana, ſed in forma Columnæ, interdiu quidem *Nubis*, noctu autem *Ignis*; apparitio tamen hæc Angelus erat, quem Deus Moſi promiſit conducendo exercitui; eademque deſcendiſſe dicitur, & ſtetiſſe ante oſtium Tabernaculi, & cum Moſe colloquutum eſſe. Itaque Motus & Sermo qui Angelis attribui ſolent, etiam *Nubi*, quando præſentiæ Divinæ Signum eſt Nubes, attribuuntur; Angeluſque erat Nubes, non minùs, quàm ſi viſus eſſet in ſpecie formoſi pueri, vel alatus, ut pingi ſolent Angeli. Non enim Forma, ſed Vſus facit Angelum. Vſus autem

tem eorum eſt, ut præſentiam Divinam in Divinis operibus, hominibus ſignificent.

Exod. 33. 14. Moſes rogaverat Deum, ut caſtra Iſraëlitarum comitaretur, ita ut ante Vituli Aurei adorationem ſemper comitatus erat; & illi reſpondit Deus *præſentia mea comitabitur te*; non dixit Mittam Angelum. Sed cum inſtaret Moſes, promiſit illi Deus miſſurum qui exercitum duceret; & poſtquam Tabernaculum juxta præceptum Dômini inſtruxerat Moſes, miſit Deus ſuper Tabernaculum Nubem, qua manente maneret, & decedente caſtra moverent Iſraëlitæ.

Loca Veteris Teſtamenti, ubi nominatur Angelus, omnia percurrere longum eſſet. Dico ergo ſummatim, textum in Teſtamento Vetere nullum eſſe, ex quo inferri poteſt, quicquam ſub nomine *Spiritus*, aut *Angeli* ſignificari, quod non haberet Quantitatem, aut quod ab intellectu conſiderari non poſſet per partes, ita ut pars ejus una ſit in uno loco, & pars proxima in loco proximo, & denique quod non ſit corpus, prout corpus ſignificat aliquid reale, & alicubi exiſtens. Vbicunque autem Angelus in Scripturis legitur, ut *Nuncius* perſpicuè intelligitur. Itaque *Iohannes Baptiſta* appellatur *Angelus*. Chriſtus vocatur Angelus Teſtamenti. Neque dubito quin (ſecundum hanc Analogiam) Columba, & Linguæ Igneæ in Euangelio, cum ſigna eſſent Divinæ præſentiæ, poſſent, nec impropriè vocari *Angeli*. Quod Legimus (Dan. 8. 16. & 12. 1.) nomina Angelorum *Michaëlem* & *Gabriëlem*, viſio erat; dicit enim *Gabriël*, *fac ut intelligat is Viſionem hanc*. Deus enim opus non habet, ut ſervos ſuos cœleſtes diſtinguat Nominibus, quæ ad Memorias Mortalium adjuvandas inventa ſunt.

Neque in Teſtamento Novo locus ullus invenitur, unde probari poſſit, Angelos res eſſe permanentes & ſimul Incorporeas. Quod quidem Angeli aliqui Subſtantiæ ſint, & permanentes, colligi poteſt ex verbis Servatoris noſtri, *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus*; qui locus ſi malorum Angelorum permanentiam probat, corporeitatem unà probat. Ignis enim rerum Incorporearum, id eſt impatibilium pæna non eſt. 1 Cor. 6. 3. *Neſcitis quoniam Angelos Iudicabimus*. 2 Petr. 2. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos in judicium reſervari*. Iud. 1. 6. *Angelos verò, qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit*. Quæ verba etſi naturam



Digitized by Google

turam Angelicam permanentem eſſe evincunt, materialitatem ſimul probant. Item (Matth. 22. 30.) *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in Cœlis*; unde colligitur, quod ſicut homines, ita quoque Angeli in reſurrectione erunt non incorporei, ſed permanentes. Angeli itaque neque ex Veteri neque ex Novo Teſtamento probantur eſſe Incorporei.

Significatio vocis *Inſpiratio* dependet à voce *Spiritus*. Significat autem propriè inflationem corporis alicujus ſubtilis, ut Aëris in locum aliquem ubi antè non erat; eo modo quo quis ſpirando veſicam inflat; id quod de rebus Incorporeis intelligi non poteſt. Vox ergo *Inſpiratio* in Scripturis Sacris Metaphoricè tantum uſurpatur: Vt (Geneſ. 2. 7.) ubi Deus dicitur inſpiraſſe in Adamum Spiraculum vitæ, per *Inſpirationem* intelligitur *vivificatio*. Et (2 Timoth. 3. 16.) *Omnis Scriptura data eſt per Inſpirationem Divinam.* Item eſt ac ſi dixiſſet, Deus Spiritus ſive Animos Prophetarum per ſuam gratiam diſpoſuit, quæ utilia futura eſſent ad Doctrinam, reprehenſionem, correctionem, & inſtructionem in via ad ſalutem ubi autem S. Petrus (2 Petr. 1. 21.) ſic dicit: *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando Prophetia, ſed Spiritu Sancto Inſpirati, loquuti ſunt Sancti Dei homines*, per Spiritum Sanctum intelligit vocem Dei in Somnio vel Viſione ſupernaturali; ſic enim loquutus eſt Deus ad Prophetas, non autem ſpirando. Item quando Servator noſter ſpiravit in Diſcipulos ſuos dicens, *Accipite Spiritum Sanctum*, non voluit halitum ſuum, ſed Divinam gratiam intelligi. Item Servator noſter ipſe, quando dicitur plenus Spiritu Sancto, non intelligitur Subſtantiam Divinam, eo tempore infuſam eſſe (nam Deus erat Chriſtus ab æterno) ſed Divinas gratias in humanitatem ejus accumulatas. Poſtremò, Ioël. 2. 28. cum dicit Deus *Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ, ſenes veſtri Somnia ſomniabunt, & juvenes veſtri Viſiones videbunt.* Non intelligit juxta ſenſum literalem Spiritum effundi poſſe quaſi aquam, ſed intelligit ipſa Somnia & Viſiones ſupernaturales.

Inſpirationem igitur intelligere, tanquam Spiritus Dei in illos intraret propriè dictus, per quem prophetarent, vel Spiritus mali intrarent in Phreneticos, Lunaticos, vel Epilepticos, non eſt verbo illo uti ſecundum Senſum Scripturæ Sacræ. Nam Spiritus Dei pro gratia ſive Potentia Dei ſumitur operantis per modum nobis ignotum. Etiam (Actor. 2. 2.) Ventus qui dicitur domum illam implêſſe ubi congregati erant Apoſtoli in die Pentecoſtes, non ita intelligendus eſt, ac ſi Spiritus Sanctus, id eſt Subſtantia Divina ipſa Ventus



Digitized by Google

eſſet, ſed pro ſigno externo præſentiæ Divinæ, efficientis in illis virtutes illas Sacras, quæ ad functionem Apoſtolicam erant neceſſariæ.

## CAPVT XXXV.

### *De ſignificatione in Scripturis Sacris vocabulorum Regnum Dei, Sanctum, Sacrum & Sacramentum.*

R*Egnum Dei* in Scriptis Theologorum, præſertim in Concionibus & Libris Devotionum, ſumitur pro Fœlicitate Æterna, qua poſt hanc Vitam Electi in ſummo Cœlo fruituri ſunt; quod *Regnum Gloriæ* vocant. Sumitur etiam pro Fœlicitatis hujus arrabone, nempe Gratiâ ſanctificante, quod appellant *Regnum Gratiæ*. Sed pro Monarchia Civili propriè dicta, id eſt, pro Summa Poteſtate ſuper Cives, per ipſorum ſuffragia acquiſita, quæ eſt ſignificatio Regni, nunquam ſumitur. Contra in Scripturis Sacris invenio *Regnum Dei*, ubiqui ferè ſignificare *Regnum propriè dictum*, nempe Regnum quod conſtitutum eſt conſenſu populi Iſraëlitici, qui Deum in Regem ſibi Pacto elegerunt. Pactum autem erat hoc, quod Deus Iſraëlitis traderet terram Chanaan in poſſeſſionem æternam; & quod populus Deo obediret. Ab ipſa creatione mundi Deus in omnes homines regnavit non modo *naturaliter* ſive jure Omnipotentiæ, ſed etiam in quoſdam homines quibus Voce imperavit. Sic regnavit ſuper Adamum, Imperans, ne comederet de arbore Cognitionis Boni & Mali, & puniens eum, cum imperatum ejus transgreſſus eſſet, nempe cum arrogâſſet ſibi judicare de Bono & Malo, non per Creatoris ſui mandatum, ſed per ſuum ipſius Senſum; privavit enim illum vitâ æternâ, quam habere potuit propter arborem Vitæ.

Rurſus regnavit Deus in Noah & familiam ejus; qui quamquam octo tantum eſſent perſonæ, erant tamen *Regnum Dei* propriè dictum.

Poſtea alloquutus eſt Deus Abrahamum (Geneſ. 17. 7, 8.) fecitque cum illo Pactum in hac verba, *Statuam Pactum meum inter me & te, & inter ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis, fœdere ſempiterno: ut ſim Deus tuus, & ſeminis tui poſt te. Daboque tibi, & ſemini tuo terram peregrinationis tuæ, & omnem terram Canaan in poſſeſſionem æternam.* Abrahamus in hoc Pacto promittit, pro ſe & poſteritate ſua Deo obedire illi, qui ipſum alloquutus eſt. Ex alterâ parte paciſcitur Deus dare Abrahamo terram Canaan in poſſeſſionem æternam. Pro monumento

numento autem Pacti hujus (verſ. 11.) inſtituit Deus Sacramentum Circumciſionis. Atque hoc illud eſt, quod vocatur Pactum & Teſtamentum Vetus. Quanquam autem nomen *Regis* in eo Pacto non ſit, res tamen manifeſtè apparet. Etiam nomen *Regni* expreſsè ponitur in Pacto hoc, miniſtrante Moſe, poſtea renovato. Sacramentum autem Circumciſionis aliud non erat, quam Sacramentum Fidelitatis, ut nunc ſub Teſtamentum novum eſt Baptiſmus.

Pactum ad montem Sinai cum Moſe renovatum (Exod. 19. 5.) tale eſt, *Si ergo audieritis vocem meam, & cuſtodieritis Pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis; mea eſt enim omnis terra. Et vos eritis mihi in Regnum Sacerdotale & gens ſancta.* Idem narratur, Tit. 2. 14. ubi dicitur Chriſtum dediſſe ſe pro nobis, ut purificaret ſibi nos, in populum περιούσιον, id eſt peculiarem, id eſt (ut ſequitur Exod. 19.) *non ſicut gentes aliæ meæ ſunt.* Cæteræ enim gentes potentiæ quidem Divinæ ſubditæ erant per naturam, non autem per conſenſum & Pactum ſicut Iſraëlitæ. Dicitur autem in textu prædicto *Regnum Sacerdotale*, & (1 Petr. 2. 9.) *Sacerdotium Regale*, Propterea quod Summam Poteſtatem poſt Deum, habuere in illo Regno ſummi Sacerdotes. Manifeſtum ergo eſt *Regnum Dei* uſque ad Samuëlem fuiſſe Regnum propriè dictum. Nec diſſentire videntur Poteſtatis Pontificiæ propugnatores, qui argumenta ſua pro Poteſtate Papæ pleraque deducunt ab exemplo Summorum Sacerdotum populi Iſraëlitici. Rurſus, idem confirmatur ab eo, quod populum ſuum appellat gentem ſanctam. *Sanctum* enim ſignificat, id quod Dei eſt Iure ſpeciali. Dei eſt omnis terra; ſed non omnis terra *Sancta* dicitur, ſed ea ſola quæ ſeparatur & conſecratur ad uſum Divinum ſpecialiter. *Regnum Dei* & *Civitas Dei* idem ſignificant;nec modo Leges Ceremoniales & Cultum Divinum apud Iſraëlitas ordinavit Deus, ſed etiam Leges Civiles, quibus ſcirent Iſraëlitæ officia ſua erga ſe invicem.

Rurſus (1 Sam. 12. 12.) alloquitur Samuël populum dicens, *Videntes quod Naas Rex filiorum Ammon veniſſet adverſum vos, dixiſtis mihi, Nequaquam ſed Rex imperabit nobis: cum Dominus Deus veſter regnaret in vobis.* Vnde conſtat eorum Regem propriè dictum fuiſſe Deum.

De loco Regni Dei loquitur *Iſaias* 24. 23: *Erubeſcet Luna, & confundetur Sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ieruſalem*, id eſt ſuper Terram. Et Micajas 4. 7: *Et Dominus regnavit ſuper illos in monte Sion*, id eſt in Terra. Et Ezech. 20. 23: *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quòd in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuſo, regnabo ſuper vos.* & verſ. 37: *Subjiciam vos ſceptro meo,*

*& indi-*

Digitized by Google

*& inducam vos in vinculis fœderis*, id eſt faciam, ut ſtetis Pacto quod pepegiſtis mecum per Moſem.

Etiam in Teſtamento Novo de Servatore noſtro, dicit Angelus Gabriël Luc. 1. 32, 33: *Erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus, & regnabit in domo Iacob in æternum.* Regnavit autem David in Terra. Adde, quod eo nomine ad mortem condemnatus ſit, quod regnum Iudæorum poſtulaverit ſibi, & ut inimicus Cæſaris; quod titulum in cruce ejus ſcripſerit Pilatus, *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum*; quod corona ex ſpinis per ludibrium coronatus ſit; quodque Diſcipuli ejus (Actor. 17. 7.) in crimen vocati ſint à populo clamante, *Hi qui orbem concitant huc venerunt, quos ſuſcepit Iaſon, & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, Regem alium dicentes eſſe Ieſum.* Regnum ergò Dei in Scripturis, propriâ, non metaphoricâ ſignificatione dicitur. Idque agnoſcunt, quicunque in Oratione Dominica dicunt: *Tuum eſt Regnum, Potentia, & Gloria.* Ieſum confirmatur à prædicatione Apoſtolorum, *appropinquat Regnum Cœlorum*; & ab omnibus Chriſtianis precantibus, *adveniat Regnum tuum.*

Idem confirmantia, loca Scripturæ Sacræ, adeo multa ſunt, ut quod interpretatio contraria reciperetur, mirandum eſſet, niſi Regibus Chriſtianis, ut Iura ſua in regenda Eccleſia perſpicerent, Lucem nimiam præferrent.

Concludimus ergo Regnum Dei, Regnum eſſe Civile; primùm in populo Iſraëlitico, ubi à Moſe Leges Civiles receperunt; & Proregem Dei primum fuiſſe Moſem, & poſt eum Summos Sacerdotes ſingulos, uſque ad tempus electionis Regis Saul quando abolitum eſt; & quod prædixerunt Prophetæ reſtituendum eſſe; & quam reſtitutionem à Deo rogamus, quoties dicimus in Oratione Dominica *Adveniat Regnum tuum*; & cujus Ius agnoſcimus dicendo, *tuum eſt Regnum Potentia, & Gloria in ſecula ſeculorum*; & cujus Promulgatio facta eſt ab Apoſtolis; & ad quod præparandi ſunt homines per Euangelii prædicationem. Item Regnum Dei (propter Divini Throni celſitudinem dictum Regnum cœleſte) ſi à Proregibus & Vicariis ſuis adminiſtrandum non eſſet in terris, tanta contentio tum Scriptis tum Bello, quantam videmus, de quæſtione per quem Deus nos alloquitur, non fuiſſet; neque tantum curarum ſibi dediſſent Sacerdotes circa Iuriſdictionem Spiritualem, quantum prætendunt; neque Iuriſdictionem in Cœlo Rex quiſquam illis indidiſſet.

Ab hâc interpretatione ſecundum literam vocabuli *Regnum Dei*, manifeſta fit ſignificatio vocabuli Sanctum. *Sanctum* enim in Regno Dei,

Digitized by Google

Dei, reſpondet vocabulo *Publicum*, in Civitatibus humanis.

Rex in omni Civitate eſt perſona *Publica*; In Civitate Dei appellatus eſt Deus *Sanctus* Iſraëlis. Populus ubique Civitatis, populus eſt ejus, qui perſonam gerit Publicam; Iſraëlitæ autem, nempe populus Dei, dicuntur (Exod. 19. 6.) *Gens Sancta.* Nihil enim in Scripturis Sacris Sanctum dicitur, præter id, quod Dei eſt peculiariter vel ipſum Deum; ſicut Publicum ſemper eſt vel Civitatis ipſius perſona, vel aliquid, quod illius eſt ita proprium, ut nemo privatus in eandem rem jus ullum habeat.

Itaque Sabbathum (dies Dei) eſt *dies Sanctus*; Templum Dei (quod eſt Dei domus) *Domus Sancta*; Sacrificia, Decimæ & Oblationes (quæ ſunt vectigalia Dei) *officia Sancta*; Sacerdotes, Prophetæ, Reges uncti (Miniſtri Dei) *Viri Sancti*; Spiritus Cœleſtes, qui Deo miniſtrant (Dei nuncii) *Angeli Sancti.* Vbicunque denique vox Sanctum propriè ſumitur, ibi ſignificatur aliquid quod Dei eſt proprium.

Vox *Profanum* in Scripturâ Sacrâ ſumitur pro eo quod eſt *Commune*; & per conſequens *Sanctum*, & *Proprium* in Regno Dei idem ſunt. Metaphoricè autem Sancti vocantur etiam viri devoti, qui rebus mundanis renunciantes, Deo ſe totos dedicaverunt. *Sanctificari* autem dicitur, quod dedicando vel conſecrando ſervitio divino, Sanctum factum eſt; ut Septimus dies in præcepto Decalogi quarto; & ut Electi in Teſtamento Novo, quando præditi Spiritu Pietatis, dicuntur *ſanctificari. Sacrum* autem eſt, quod Deo ab hominibus datum & dedicatum, ſive Sanctum factum eſt, ita ut in ſolo cultu Divino utendum ſit; qualia ſunt Templa, aliæque domus Orationis, una cum Vtenſilibus, Miniſtris, Victimis, & Oblationibus.

*Sanctitatis* gradus ſunt. Earum enim rerum quæ ad uſum Divini cultus ſeparantur, aliquæ ſeparari rurſum poſſunt ad ſervitium vel cultum magis ſpecialem. Tota gens Iſraëlitarum gens Sancta erat; erant tamen inter Iſraëlitas, Tribus Levi ſpeciatim tribus Sancta; & inter Levitas ſanctiores cæteris erant Sacerdotes; & inter Sacerdotes Sanctiſſimus erat Sacerdos ſummus. Terra Iudæorum erat Terra Sancta, ſed Vrbs, in qua colendus erat Deus magis Sancta erat; & Vrbe Sanctius erat Templum; & Templo Sanctior ea pars, quæ appellabatur *Sanctum Sanctorum.*

*Sacramentum* eſt, quod à communi uſu ſeparatum Deo conſecratur, in ſignum admiſſionis in Regnum Dei (quæ eſt quaſi Naturalizatio ſive Iuris Civitatis acquiſitio) vel in memoriam tanti beneficii inſtitutum. In Vetere Teſtamento ſignum *Admiſſionis* erat *Circumciſio*,

in Teſtamento Novo, *Baptiſmus*. *Commemoratio* in Vetere Teſtamento erat *Agni Paſchalis* eſus, per quem renovabatur noctis illius memoria in qua liberati erant à ſervitute Ægyptiaca; in Teſtamento novo, celebratio *Cœnæ Dominicæ*, in qua memoratur liberatio noſtra per mortem in cruce Servatoris noſtri, à ſervitute peccati. Sacramentum Admiſſionis ſemel tantum fit, propterea quod ſemel tantum Admittimur. Sed quoniam ut beneficium Dei in hominibus ſervandis, & debitum noſtrum fidelitatis opus habet, ut ſæpe inculcetur, Sacramentum commemorationis ſæpius repetendum eſt. Atque hæc duo Sacramenta præcipuè ſunt, & quaſi Iuramenta ſolennia Fidelitatis noſtræ erga Deum noſtrum Regem & Redemptorem. Actio quidem conſecrandi omnis Sacramentum dici poteſt; ſed Sacramentum id eſt Iuramentum Fidelitatis in Civitate Dei aliud nullum erat, in Vetere Teſtamento, præter *Circumciſionem* & *Paſcham*; neque in Novo Teſtamento præter *Baptiſmum* & *Cœnam Dominicam*.

## CAPVT XXXVI.

### *De Verbo Dei & Prophetis.*

QUando in Scripturis Sacris reperitur *Verbum Dei*, vel *Verbum Hominis*, non intelligendum eſt pro parte Orationis, ut ſumitur *Verbum* apud Grammaticos; ſed pro Sermone perfecto, ſignificante aliquid; ut quando is, qui loquitur, *affirmat*, *negat*, *jubet*, *promittit*, *minatur*, *optat*, vel *interrogat*. In quo ſenſu *Verbum* non eſt vocabulum, ſed ſermo, Græcè λόγος.

Rurſus, *Verbum Dei*, vel *Hominis* intelligitur aliquando pro eo, quod Deus vel Homo loquutus eſt. Sic Euangelium Matthei, *Verbum* eſt Matthei; aliquando pro eo, de quo loquutus eſt. Atque hoc ſenſu, ubi legimus in Vetere Teſtamento, *Verba dierum Regum Iſraëlis*, intelligenda ſunt res illis diebus geſtæ quæ Verborum illorum Subjectum erant.

In Teſtamento Novo Græcè ſcripto, *Verbum Dei* ſæpe ponitur, (non pro eo, quod loquutus eſt Deus) ſed pro eo, quod de Deo, & de Regno ejus; id eſt pro doctrina Chriſtiana dictum eſt.

In hoc autem ſenſu idem ſignificant λόγος Θεȣ̃ & Theologia, ut manifeſtum eſt Actor. 3. 46. *Tunc conſtanter Paulus & Barnabas dixerunt, Vobis oportebat primùm loqui Verbum Dei. Sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicâſtis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.* Id quod appellatur hic *Verbum Dei*, Doctrina erat Chriſtiana. Item

(Actor. 5.

(Actor. 5. 20.) ubi Angelus Apoſtolos alloquitur dicens, *Ite, & ſtantes loquimini in Templo plebi omnia verba vitæ hujus: verba hujus vitæ* ſignificant Doctrinam Euangelicam; ut patet ex eo, quòd verſu ultimo feciſſe dicuntur, nempe, *Omni autem die non ceſſabant in Templo docentes & prædicantes Ieſum Chriſtum.* Chriſtus itaque ſubjectum erat Verbi Vitæ. Porro (Actor. 15. 7.) *Verbum Dei* appellatur *Verbum Euangelii*, quia continet Doctrinam de Regno Chriſti. Idem verbum (Rom. 10. 1, 9.) vocatur Verbum Fidei, id eſt, ut ibi explicatur, Doctrina de Chriſto venturo & à mortuis ſuſcitato. Et (Matth. 13. ℣ſ. 19.) appellatur idem *Verbum Regni*, id eſt Doctrina, quam docuit Deus circa Regnum Dei. Idem denique Verbum (Actor. 12.24.) Creviſſe & multiplicatum eſſe dicitur. Id quod de Doctrina Euangelica intelligere facile eſt, ſed de Voce Dei difficilimum. Etiam ubi Sanctus Paulus loquitur de *doctrina Dæmonum*, non intelligit id, quod dictum eſt de Dæmone aliquo, ſed Dæmonologiam Gentium.

Ex his duabus *Verbi Dei* ſignificationibus, poſterior, ubi ſumitur pro Doctrina Chriſtiana, continet Scripturam Sacram totam. Prior non item. Quanquam enim verba hæc, *Ego ſum Dominus Deus tuus* &c. uſque ad finem Decalogi, verba ſunt ipſius Dei Moſem alloquentis; præfatio tamen illa *Loquutus eſt Dominus cunctos ſermones hos,* ſunt verba ejus, qui Hiſtoriam conſcripſerat. *Verbum Dei*, quando ſumitur pro eo, quod loquutus eſt Deus, ſignificationem habet interdum *Propriam*, interdum *Tropicam*. Propriam, ut verba, quæ loquutus eſt ad Prophetas ſuos: Tropicam, quando ponitur verbum pro Sapientia, vel Potentia Dei, vel pro Decreto ejus æterno de condendo mundo. Atque hoc ſenſu Verbum Dei eſt *Fiat lumen, Fiat firmamentum, Faciamus hominem.* Eodem ſenſu (Ioh. 1. 3.) de Verbo Dei dictum eſt, *Omnia per illud facta ſunt, & ſine illo factum eſt nihil eorum quæ facta ſunt.* Et (Heb. 1. 3.) *Per quem fecit ſecula, & portat omnia verbo virtutis ſuæ.* Et (Hebr. 11. 3.) *Fide intelligimus aptata eſſe ſecula Verbo Dei. Verbum* autem hoc ſenſu verborum omnium quæ Deus loquutus eſt, eſt primum, ut in ipſo principio mundi pronuntiatum. Etiam Latini Ethnici vocabulo *Fatum* in eodem ſenſu uſi ſunt.

Sumitur etiam ſæpiſſimè in Scripturis Sacris *Verbum* pro Verbi effectu vel eventu, id eſt pro eo, quod verbo Affirmatur, Imperatur, vel promittitur; ut (Pſal. 105. 19.) ubi Ioſeph dicitur in carcere retentus, *donec Verbum ejus venerit*, id eſt donec factum eſſet, quod prædixerat Pharaonis pincernæ circa reſtitutionem ejus in miniſterium ſuum. Item 1 Reg. 18. 36, dicit Elijah Deo, *feci omnia verba tua*, pro feci omnia quæ juſſiſti. Et (Ier. 17. 15.) *ubi eſt Verbum Do-*

*mini*, ponitur pro, *ubi eſt malum quod minatus eſt Dominus.* Et (Ezek. 12. 28.) *& quodcunque loquutus fuero Verbum, fiet. Non prolongabitur amplius*, *Verba* ponuntur pro factis, quæ facere populo promiſerat. Etiam in Teſtamento Novo (Matth. 24. 35.) *Cæli & Terra transibunt*, *ſed mea verba non transibunt*, id eſt *quicquid promiſi fiet.* Item Iohannes Euangeliſta (Ioh. 1. 1.) in hoc ſenſu, *Verbum Dei* appellat ipſum *Chriſtum*, & paulò poſt *Verbum factum eſt Caro. Chriſtus* enim à principio promiſſus eſt, (Gen. 1.) *eratque in principio apud Deum*, nempe venturum illum ab æterno decreverat Deus, & aſſumpturum carnem humanam. Itaque Servator noſter eo loco appellatur *Verbum*, non quia Chriſtus *Promiſſio*, ſed *res Promiſſa. Verbum* hoc, idem Iohannes in Epiſtola prima, appellat *Verbum Vitæ*, & *Vitam æternam quæ erat apud Patrem*; & in Apocalypſi 19. 13. *Nomen ejus eſt Verbum Dei*, quaſi diceret, hic eſt quem venturum eſſe Deus ab æterno decreverat, & in principio mundi promiſerat. Nihil ergo hic dicitur de incarnatione promiſſione, Vocis, aut Soni, ſed de Incarnatione ipſius *Dei Filii.*

Sunt etiam loca nonnulla in Scriptura Sacra, ubi *Verbum Dei* ponitur pro Verbis Æquitatis & Rationis; etſi neque à Propheta prolata neque à viro Sancto. Nam *Pharaoh Necho Idololatra* erat; quando tamen Nuntio miſſo Ioſiam monuit, ne ſibi invadenti *Carchemiſh* opponeret, Verba ejus profecta eſſe dicuntur ab ore Dei; etiam *Ioſias*, quia verbis illis non obedivit, prælio occiſus eſt, ut legere eſt 2 Chron. 35. verſ. 21, 22, 23.

*Verbum Dei* aliquando etiam ſumitur pro dictamine rectæ Rationis; ut quando, in cordibus hominum ſcriptum dicitur, ut Pſal. 36. 31. Ierem. 31. 33. & multis aliis locis.

Vox *Propheta* in Scripturis Sacris ſignificat aliquando *Prolocutorem*, id eſt, illum, qui alloquitur homines, ut miſſus à Deo; vel Deum alloquitur ab homine. Significat etiam aliquando eum, qui futura prædicit. Aliquando etiam illum, qui (ut mente captus) loquitur verba incohærentia. Sæpiſſimè autem ponitur pro eo, qui in nomine Dei alloquitur populum. Quo ſenſu *Moſes*, *Samuel*, *Elijah*, *Iſaiah*, *Ieremiah*, aliique Prophetæ erant. Etiam in hoc ſenſu Summus Sacerdos Propheta erat, ut (Ioh. 11. 15.) *hoc autem* (Caiphas) *à ſemetipſo non dixit*, *ſed cum eſſet Pontifex anni illius*, *Prophetavit.* Etiam qui populum in Eccleſiis Chriſtianis docuerunt (1 Cor. 14. 3.) dicuntur Prophetâſſe. Eodem ſenſu ad *Moſem* dicit Deus (Exod. 4. 16.) de Aarone, *erit tibi pro Prolocutore ad populum*; *eritque tibi inſtar oris*, *& eris ei tu inſtar Dei.* Et cap. 7. 1. *Ecce feci te Pharaoni Deum*, *& frater tuus Aaron erit Propheta tuus. Abrahamus* autem ideò Propheta dicitur, (Gen. 27.)

quia

Digitized by Google

quia loquutus eſt pro homine ad Deum. Deus enim *Abimelecum* in ſomnio alloquens dicit, *nunc ergò reſtitue homini uxorem ſuam*, *nam eſt Propheta*, *& orabit pro te.* Intelligi hinc poteſt illos, qui in Eccleſiis Chriſtianis, ad officium vocati ſunt publicè precandi, non impropriè Prophetas dici. Prophetæ etiam erant, quibus immiſcuit ſe *Saul.* (1 Sam. 10. 5, 6.) Eodem ſenſu *Miriam* (Exod. 15. 20.) dicitur *Prophetiſſa.* Ita quoque ſumi debet (1 Cor. 11. 4, 5.) ubi dicit S. Paulus, *Vnuſquiſque qui precatur vel prophetat capite operto*, &c. Prophetia enim aliud non ſignificat eo loco præterquam Pſalmis & Cantilenis Sacris laudare Deum; id quod facere in Eccleſiis etiam fœminis licuit.

*Prophetia*, quatenus ſumitur pro Prædictione futurorum Contingentium, non ſolum veris Prophetis, ſed etiam aliquando Impoſtoribus attribuitur, qui prædicere ſe futura dicunt per Spiritus, & per Divinationem ſuperſtitioſam, idque multis modis, ut ſupra (Cap. 12.) ſpeciatim diximus. Atque hi exiſtimationem Prophetiæ majorem per unum aliquem eventum fortuitò prædictum ſibi acquirunt, quàm quæ innumeris prædictionibus rerum quæ non evenerunt, poteſt tolli. *Prophetia* non eſt Ars, neque (ut ſumitur pro Prædictione) negotium conſtans, ſed onus temporarium atque extraordinarium impoſitum à Deo, plerumque viris bonis, ſed interdum etiam malis. Mulier illa ab *Endor*, quæ dicta eſt ſuſcitâſſe Phantaſma Samuelis per Spiritum familiarem, prædixitque mortem Saulis, non ob eam rem Prophetiſſa erat. Neque enim Scientiam aliquam habuit, per quam id potuit facere, neque apparet juſſu Dei factum eſſe, etſi Impoſturam illam ita rexit Deus, ut Saul inde territus, debilitatuſque animo, prælio victus caderet. Etiam Sermones incohærentes apud Gentes habebantur pro *Prophetia*; Prophetæ enim Oraculorum ſuorum, tunc prophetabant, quando vapor aliquis animos eorum expulerat, ita ut verba quidem protulerint inter ſe incohærentia, & ex quibus, ut ex *Materia prima*, fieri poſſet quicquid quiſque vellet.

Quanquam autem in Scripturis Sacris, vocabuli *Propheta* tot ſint ſignificationes, frequentiſſima tamen ea eſt, in qua ſumitur pro eo cui Deus illud immediatè loquutus eſt, quod is homini vel hominibus loquutus erat. Sed quomodo (dicet aliquis) propriè dici poteſt loquutum eſſe Deum, qui linguam, aliaque organa loquendi non habet, ſicut homo. Quid autem, *qui fecit oculum* (dicit David) *non videbit? Is qui fecit aurum non audiet?* Etſi nec videt nec audit Deus ut homo, ſcit tamen quæ dicimus & facimus. Cæterum verba illa *Davidis* non ponuntur ad naturæ Divinæ declarationem, ſed ad voluntatis noſtræ



Digitized by Google

in Deo honorando ſignificationem. *Videre* enim & *audire* ſunt Attributa honoris, & Deo attribui poſſunt. Sed ſi in propria & ſtricta ſignificatione ſumerentur, à cæteris etiam partibus corporis humani argumenta ſimilia ſumi poſſent, tribuendi Deo cæteras omnes actiones humanas; quarum plurimæ turpes ſunt, & proinde attribuere illas Deo contumelia maxima eſſet. Itaque vocem Dei ad homines immediatam ſumere oportet eo modo (quicunque is ſit) per quem facit Deus, ut voluntas ſua intelligatur. Modi autem quibus id facit, multi ſunt, & in Scripturis Sacris ſolis reperiendi.

Ad *Adamum, Evam,* & *Cain* loquutus eſt Deus, voce ſupernaturali. Quomodo loquutus eſt Deus *Abrahamo*, antequàm è patria ſua veniſſet ad Sichem Chananæorum, non dicitur; tunc autem (Gen. 27. 7.) dicitur *apparuiſſe* ei. Unus ergo modus, quo Deus præſentiam declaravit, erat *Apparitio* ſive *Viſio*. Rurſus (Gen. 15. 1.) Verbum Domini venit ad Abrahamum in *Viſione*, id eſt ſignum aliquod illi apparuit præſentiæ Divinæ. Deinde Dominus (Gen. 18. 1.) apparuit *Abrahamo* in Viſione trium Angelorum; & *Abimelecho* (Gen. 23.) in Somnio; & ad *Lot* (Gen. 19. 1.) in Apparitione duorum Angelorum; & ad *Hagar* (Gen. 21. 17.) in Apparitione unius Angeli. Iterum ad *Abrahamum* (Gen. 20. 11.) in *Voce* à Cœlo; & ad *Iſaac* (Gen. 26. 24.) noctu in *Somnio*; & *Iacobo* (Gen. 18. 12. & Gen. 32. 1.) in Viſione Angelorum. Ad *Moſem* (Exod. 3. 2.) in Viſione flammæ & Rubo. Etiam poſt ævum Moſi (ubi modus Divinæ loquutionis immediatæ in veteri Teſtamento exprimitur) ſemper loquutus eſt per *Viſionem* vel per *Somnium*; ut *Gideoni, Samueli, Eliæ, Eliſhæ, Iſaiæ, Ezechieli*, cæteriſque Prophetis; & in Novo Teſtamento, ut *Ioſepho, Petro, Paulo,* & *Iohanni* Euangeliſtæ in Apocalypſi.

Soli *Moſi*, modo extraordinario loquutus eſt in monte *Sina*, & in *Tabernaculo*; & Summo Sacerdoti in *Tabernaculo*; & in *Sancta Sanctorum*. Sed *Moſes*, & poſt eum Summi Sacerdotes, Prophetæ erant eminentioris gradus quam cæteri, & gratiam apud Deum majorem invenerunt. Nam Deus ipſe de *Moſe* id teſtatur (Num. 12. 6, 7, 8.) dicens: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in Viſione apparebo ei, vel per Somnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt; ore enim ad os loquor ei palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt*; Et (Exod. 33. 11.) *Dominus loquutus eſt ad Moſem os ad os, ſicut homo loquitur ad amicum ſuum*. Veruntamen *Moſem* non aliter alloquutus eſt Deus quam per Angelum vel Angelos; ut habetur verbis perſpicuis (Act. 7. 35.) ubi *Stephanus* de *Moſe* loquens, *Hic eſt* (inquit) *qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum Angelo qui*

*loque-*

*loquebatur ei in monte Sinai.* Ubi *Paulus* de Lege dicit; *Ordinata erat per Angelos in manu Mediatoris.* Mediator autem ille erat *Moſes.* Quid ergo dicendum eſt de modo quo Deus loquutus eſt *Moſi*, niſi quod Viſio erat, ſed clarior quam cæteris Prophetis data eſt. Deut. 13. 1. *Si ſurrexerit inter vos Propheta vel Somniator Somniorum*, vox poſterior, interpretatio tantum eſt prioris. Ioël. 2. 28. dicit Deus, *& erit poſt hæc, effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ, Senes veſtri ſomnia ſomniabunt, & juvenes veſtri viſiones videbunt*, ubi rurſus Prophetia exponitur per *Somnia* & *Viſiones*, & *Spiritum.* Item quando Deus *Solomoni* promiſit ſapientiam, ſomnium erat, ut conſtat ex verbis ipſis, (1 Reg. 3. 15.) *Evigilavit Solomon & intellexit quod eſſet ſomnium.* Manifeſtum ergo eſt Prophetas extraordinarios Veteris Teſtamenti Vocem Dei non aliter intellexiſſe, quam per *Somnia* & *Viſiones*, id eſt à Phantaſiis ſupernaturalibus. Quæ vocabantur etiam *Spiritus Dei*, ut (Zach. 7. 12.) ubi dicit Deus, *Cor ſuum poſuerunt in adamantem ne audirent Legem & verba quæ miſit Dominus exercituum in Spiritu ſuo Sancto per manum Prophetarum priorum.*

Prophetarum autem in Veteri Teſtamento habentium Vocationem perpetuam, alii *Supremi*, alii *Subordinati* erant. Supremorum primus erat Moſes, & poſt eum *Summi Sacerdotes*, ſuo quiſque tempore, dum Sacerdotium regale erat. Poſtquam autem jugum Dei excuſſerant Iſraëlitæ, & factum eſt Officium Summi Sacerdotis Miniſteriale; quoties conſulendus erat Deus, Sacerdotes Iſraëlitarum veſtimenta ſacra induerunt, & conſuluerunt Dominum, non ſuo arbitrio, ſed juſſu Regum, à quibus aliquando etiam Sacerdotio privabantur. Nam *Saulus* (1 Sam. 13. 9.) Holocauſtum afferri juſſit ſibi, & (1 Sam. 14. 18.) Sacerdoti imperat, ut Arcam afferret ſibi, & (verſ. 19.) ne afferret. Etiam in eodem Capite, conſuluit Deum *Saulus.* Idem fecit *David*, poſtquam unctus fuiſſet, etſi antequam Regnum poſſediſſet; quæſivit enim à Domino (1 Sam. 23. 2.) utrum pugnaret necne contra Philiſtæos in Keilah. Item (verſ. 10.) imperavit *David* Sacerdoti ut Ephodum opportaret ipſi, ut Dominum conſuleret. Præterea Rex *Solomon* (1 Reg. 2. 27.) Sacerdotium *Abiatharo* auferens, dedit *Zadocho. Moſes* ergo, Summi Sacerdotes, & Reges Pii, qui Deum ſemper in rebus difficilibus conſuluerunt, Prophetæ erant Supremi. Quod Prophetis extraordinariis loquutus ſit, dictum eſt ſupra. Quomodo autem loquutus eſt ad Prophetas hos, Vocationis perpetuæ? Si dicamus Deum loquutum eſſe, vel apparuiſſe eis, prout in ſua natura exiſtit, negabimus Deum infinitum, inviſibilem, incomprehenſibilem eſſe. Si dicamus loquutum eſſe per Infu-

ſionem

Digitized by Google

ſionem *Spiritus Sancti*, quatenus Spiritus Sanctus ſignificat Divinitatem ipſam, æquabimus Moſem Chriſto, in quo ſolo Divinitas (Coll. 2. 9.) habitat *corporaliter*. Poſtremò ſi dicamus loquutum Deum eſſe per *Spiritum Sanctum*, quatenus Spiritus Sanctus ſignificat Gratiàs Divinas, nihil illis attribuimus ſupernaturale. Homines enim ad Pietatem, Iuſtitiam, Miſericordiam, Veritatem, Fidem, & Virtutum genus omne, tum Morale tum Intellectuale diſponit Deus per Doctrinam, Exemplum, aliaſque vias naturales & quotidianas. Quomodo ergo Deus Prophetas perpetuæ Vocationis alloquutus eſt, quando ab illis conſulebatur, ſcriptum non invenio, niſi quod Summis Sacerdotibus in *Sancto Sanctorum* per vocem, ex inter Cherubinos loquutus eſt; ſed vox illa, ut & cætera omnia Divinæ præſentiæ ſigna, Angelus dici poteſt, quemadmodum Somnia & cætera ſigna ſupernaturalia.

Prophetis autem vocationis perpetuæ, ſed ſubordinatis loquutum eſſe Deum ſupernaturaliter, in Scripturis nuſquam conſtat, ſed naturaliter tantùm, eo modo quo ad Pietatem Fidem, & Iuſtitiam diſponit Deus quos ad ſalutem deſtinavit. Qui modus, etſi conſiſtat in Inſtructione, Educatione hominum, verè tamen dici poteſt Spiritus Sancti operatio; nam inclinatio omnis tum ad ſanctitatem tum ad virtutem à Deo eſt; quando igitur Propheta loqui dicitur per *Spiritum Dei*, intelligere debemus, ita illum loqui, ut Deus per Prophetam ſuum ſummum (cui Propheta ſubordinatus obedire obligatur) loqui illum juſſit.

Vivente *Moſe*, præter ipſum, in caſtris Iſraëlitarum Septuaginta erant viri qui prophetaverunt. Quo modo illos Deus alloquutus ſit, declaratum eſt Num. 11. 15: *Deſcendit Dominus per nubem, & loquutus eſt ad Moſem, auferens de Spiritu qui erat in Moſe, & dans Septuaginta viris. Cumque requieviſcet in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultrà ceſſaverunt.* Ex quibus verbis manifeſtum eſt, primò, Prophetationem eorum ad populum, ſubſervientem & ſubordinatam fuiſſe Prophetationi *Moſis*, per cujus Spiritum prophetaverunt, id eſt, ita ut voluit *Moſes*; quod confirmatur (verſ. 27.) ex eo, quod cum *Moſi* dixiſſet *Ioſua prohibe illos*, noluit *Moſes*, dicens: *ne æmulare pro me.* Secundò, ex eodem loco colligitur, Spiritum Dei non aliud ibi ſignificare, præter parendi voluntatem, & adjuvandi *Moſem* in adminiſtratione Regiminis. De ſubſtantia enim Divina intelligi non poteſt, quæ ſolummodò in Chriſto habitavit corporaliter. Spiritus ergo ibi ſignificat Donum ſive Gratiam Divinam, qua ducti cum *Moſe* cooperabantur, cujus habebant Spiritum; Septuaginta enim

illi

Digitized by Google

illi viri, electi à *Moſe* antè erant, quàm Spiritum *Moſis* accepiſſent. Etiam (1 Sam. 16.13, 14.) Spiritus Dei eandem habet ſignificationem, ubi ablatus à *Saulo*, in *Davidem* collatus eſt, nimirum, quem ad populum ſuum regendum elegerat Deus, eidem gratiam ſuam, qua id rectè facere poſſet, impertivit.

Loquutus Deus eſt etiam aliquando per Sortes; quæ Sortes per illos ſemper ordinabantur, qui Summam in populo habuerunt poteſtatem. Sic manifeſtam fecit per Sortes, quos ordinavit Saulus (1 Sam. 14. 43.) culpam *Ionathani* filii *Sauli*; & (Ioſh. 18.10.) diviſit Deus terram Cananæorum per *Sortes, quas Ioſua ordinavit coram Domino in Shiloh.* Videtur etiam per Sortes fuiſſe, quod detexit Deus (Ioſh. 17.16.) *Achani* furtum. Atque hi modi ſunt per quos voluntatem ſuam patefecit Deus in Teſtamento Veteri.

Iiſdem etiam uſus eſt in Teſtamento Novo. Nam Virgini *Mariæ* loquutus eſt per *Viſionem Angeli*; *Ioſepho* per *Somnium*; *Paulo* proficiſcenti Damaſcum in *Viſione*; Petro in *Viſione* lintei magni emiſſi è cœlo; eidem in carcere per *Viſionem Angeli*: Apoſtolis & Scriptoribus Teſtamenti Novi per *Gratias* varias Spiritus Divini; & Apoſtolis rurſus (cum Matthiam in Apoſtolum eligerent) per *Sortes*. Cum ergo omnis Prophetia præſupponat *Viſionem*, vel *Somnium*, vel *Gratiam* aliquam Divinam egregiam; cumque tam hujuſmodi *Gratiæ* quam *Somnia* vel *Viſiones*, proficiſci poſſint, non ſolum ſupernaturaliter & immediatè, ſed etiam naturaliter, & per Cauſas ſecundas; judicio & ratione naturali opus eſt, ut inter *Gratias*, *Viſiones*, *Somnia* naturalia & ſupernaturalia rectè diſtinguamus; debemuſque cauti eſſe in obedientia præſtanda homini qui Prophetam ſe eſſe dicit, jubetque ut in via ad ſalutem æternam, illum ſequamur. Nam qui ducem ſe offert viæ ad fœlicitatem, regere & regnare vult; cujus rei per naturam homines omnes avidi ſunt, & per conſequens Ambitionis & Impoſturæ merito ſuſpecti; & proinde ab unoquoque, antequam obedientiam præſtat examinandi, niſi forte regere in via ſalutis is vult, qui in Civitate Summam habet Poteſtatem, vel qui ab eo Authoritatem acceperit. Niſi enim examinatio Prophetarum, & Spirituum, unicuique ex populo permiſſa eſſet, notæ & ſigna omnia quibus Prophetæ veri à falſis diſtinguuntur, fruſtra fuiſſent. Quoniam ergo ſigna diſtinguendi Prophetas & Spiritus, expoſita ſunt Deut. 13. 1. & 1 Ioh. 4. [illegible]; & quoniam tanta erat ſub Veteri Teſtamenti, & in Novo, tanta prædicatio contra Prophetas; & quoniam major plerumque eſt Prophetarum falſorum, quam verorum numerus, obligatur unusquiſque periculo animæ ſuæ Doctrinas Prophetarum examinare, & quem ſequa-

tur diligenter conſiderare. Tempore Regis *Achab* ( 1 Reg. 12. ) in quadringentis Prophetis unicus erat verus *Michaias*. De Prophetis Ieremias Propheta cap. 14. 14. dicit à Deo, *Falsò Prophetæ vaticinantur in nomine meo, non miſi eos & non præcepi eis, neque loquutus ſum ad eos; viſionem mendacem, & divinationem fraudulentam, & ſeductionem cordis ſui prophetant vobis*; Et (cap. 23. 16.) jubet Deus ipſe ne illos audiamus. *Nolite* (inquit) *audire verba Prophetarum, qui Prophetant vobis, & decipiunt vos: Viſionem cordis ſui loquuntur, non de ore Domini.*

Quoniam igitur ſub Teſtamento Veteri inter Prophetas Viſionarios tot erant rixæ, contendentium inter ſe, & quærentium, *Quando diſceſſit à me Spiritus iturus ad te*; vocantiumque ſe mutuò mendaces ( ut Ierem. 14. 14. ) totque controverſiæ hodie ſunt ſub Teſtamento Novo, prætendentium Spiritum Sanctum; unusquiſque tunc obligabatur, & nunc obligatur Ratione ſua naturali uti, ad regulas illas, quas nobis præſcripſit Deus, ad diſtinguendum inter verum & falſum Prophetam, Prophetarum Doctrinis applicandas. Quarum regularum ſub Teſtamento Veteri, una erat, ut Doctrina Prophetæ conformis eſſet Doctrinæ, quam docuerat Propheta ſupremus *Moſes*, nempe qui Summam habuit in caſtris Iſraëlitarum Poteſtatem. Regula altera erat, ut poſſet Miracula operari, ut oſtenſum eſt ſupra ex Deut. 13. 1, &c. Sub Novo Teſtamento unica diſtinguendi inter Prophetas regula reperitur, nempe ſi Doctrinam hanc prædicaret *Ieſum eſſe Chriſtum*, id eſt Ieſum eſſe Iudæorum Regem, quem venturum Prophetæ Veteris Teſtamenti prophetarunt. Quicunque autem Doctrinam hanc negaret, quæcunque Miracula videretur facere, Propheta falſus eſt. Nam Iohannes Euangeliſta (1 Epiſt. 4. 2, &c.) de examine Spirituum, an ex Deo eſſent necne diſſerens, *In hoc* (inquit) *cognoſcitur Spiritus Dei. Omnis Spiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carnem veniſſe, ex Deo eſt*, id eſt, Propheta Dei eſt Concionator Euangelicus ille, qui confitetur prædicatque Ieſum eſſe Chriſtum, ſive Concionator talis ſit vir pius, ſive impius. Propheta enim non per ſuos ipſius mores, aut fidem, ſed per Authoritatem Legitimam Propheta fit. Loquitur enim interdum Deus per Prophetas, quorum perſonas reprobavit, ut per *Baalamum*, & fœminam ab Endor maleficam. Rurſus verſu proximo Iohannes idem, *Omnis* (inquit) *Spiritus qui ſolvit* (id eſt non prehendit) *Ieſum, ex Deo non eſt*; *& hic eſt Antechriſtus*. Regula ergo utrinque recta eſt, nempe eum, qui Meſſiam jam veniſſe prædicat in perſona Ieſu, Prophetam verum eſſe; eum autem, qui veniſſe negat, ſed venturum expectat in perſona alicujus Impoſtoris futuri, Prophetam eſſe falſum. Uniuſcujuſque ergo hominis Chriſtiani, & de

Digitized by Google

& de ſalute animæ ſuæ ſolliciti intereſt, conari ſcire, & diligenter conſiderare, quis ſit in Civitate ſua Propheta Summus, id eſt, quis ſit ille homo, vel Cœtus hominum, qui in Civitate gerit Perſonam Dei; & quando illum cognovit, Doctrinam quam doceri ille juſſerit in Dei nomine, pro regula habêre in Doctrinarum earum diſcuſſione, quæ à Prophetis, ſive cum, ſive ſine Miraculo proferuntur. Quod ſi Prophetam aliquem contra regulam hanc docentem audierit, non ipſe vindicabit, ſed faciet quod fecerunt illi qui in caſtris Iſraëlitarum prophetantes audierunt; id eſt Summo Imperanti indicabit, atque illi permittet ſtatuere ut vult; & ſiquidem doctrinas eorum improbet, improbabit; ſin probet, ſequetur, illiſque obediet, ut quibus Deus Spiritum dedit ex Spiritu ejus cui Summam dederat Poteſtatem. Nam homines Chriſtiani, niſi Regem ſuum, vel Cœtum Supremum, pro Propheta Dei agnoſcant, neceſſe eſt, ut ſua ipſorum ſomnia, & cordium ſuorum tumorem, pro Spiritu Dei habeant, & ſequantur; vel ut duci ſe ſinant à Poteſtatibus externis, contra ſalutem Civitatis; vel à concivibus ſuis ambitioſis, per calumnias, ad ſeditionem excitari, ſine alio, quod doctrinam eorum confirmet, Miraculo, præter ſucceſſum, & impunitatem aliquando admirabilem.

## CAPVT XXXVII.

### *De Miraculis, & eorum uſu.*

PEr *Miracula* intelliguntur opera Dei mirabilia. Quoniam autem dubitare ſolent homines ſuam ipſorum ſequuti Rationem naturalem, utrum quod à Propheta pro mandato Dei pronuntiatur, mandatum ipſius Dei ſit necne, *Miracula* in Sacris Scripturis vocantur Signa, ut quæ voluntatis Dei ſigna ſunt; ſicut etiam apud Scriptores Ethnicos, propter eandem cauſam vocantur *Oſtenta* & *Portenta*. Vt intelligatur ergò, quid ſit *Miraculum*, obſervandum eſt, quænam opera ea ſint, quæ homines *Admirantur*. Sunt autem, quæ faciunt, ut opus aliquod admirentur, duæ tantum res. Altera ſi ſit rarum, cujus ſimile raro aut nunquam ante factum viderant; altera, ſi poſtquam factum eſt, concipere non poſſunt per cauſas naturales factum eſſe, ſed ſolummodo per operationem Dei immediatam. Nam ſi facti cauſas naturales intelligimus, utcunque opus rarum fuerit, vel ſi factum ſimile ſæpe viderimus, etſi cauſam ejus naturalem non concipimus, non amplius admiramur, nec *Miraculum* appellamus.

Itaque ſi Bos aut Equus loqueretur, *Miraculum* vocaretur, quia

rarum, & cujus cauſam naturalem non poſſumus imaginari. Similiter in generatione animalium, naturæ deviatio omnis inſolita, pro *Miraculo* haberetur. At ſi Homo vel animal aliud ſui ſimile generet, quanquam & hoc & illud quomodo factum ſit æquè neſciamus, *Miraculum* eſſe non putamus. Item ſi homo transformaretur in lapidem, *Miraculum* eſſet; quia rarum. Sed ſi lignum ita mutaretur, quia ſæpe fit, *Miraculum* non eſt; æquè tamen ignoramus, quomodo id in homine & ligno Deus operetur.

Arcus primus in Cœlo apparens, Miraculum erat; quia primus, id eſt inſolitus; & quia pro ſigno in Cœlo à Deo oſtenſus eſt, ad ſignificandum non amplius diluvio periturum eſſe mundum. Verum hodie, quia arcus cœleſtes videntur ſæpe, *Miracula* nemini ſunt. Rurſus opera Mirabilia Arte humana multa producuntur; quia tamen poſtquam facta ſunt, quomodo facta ſunt, intelligimus, non habemus ea pro *Miraculis*.

Admiratio dependet plerumque à ſcientia & experientia hominum, ita ut alii videatur, quod vidit *Miraculum*, alii non videatur. Itaque homines imperiti & ſuperſtitioſi pro magnis *Miraculis* habere ſolent ea, quæ periti doctique omnino non mirantur. Eclipſes Solis & Lunæ pro operibus ſupernaturalibus à vulgo habitæ quondam ſunt; quarum cauſas naturales docti viri intelligentes, eas prædixerunt. Etiam homines callidi inter ſe confœderati, ſecretas actiones incauti & imperiti hominis exquirentes, eaſdemque ipſi poſt narrantes, magnæ admirationi fuerunt, cum cautis prudentibuſque viris non tam facile imponere potuiſſent.

Ad naturam *Miraculi* etiam pertinet, ut eo fine factum ſit, ut Nunciis, Miniſtris & Prophetis Dei fides apud populum habeatur, ſciatque inde populus miſſos illos eſſe à Deo. Itaque Creatio Mundi, & poſtea Diluvium univerſale mirabiliſſima opera erant; quoniam tamen non eo fine à Deo facta erant, ut Miniſtro ſuo fidem facerent, *Miracula* appellari non ſolent. Sed opera Dei in Ægypto per *Moſem*, *Miracula* erant; propterea quod eo fine facta ſunt, ut crederet populus Iſraëliticus veniſſe ad eos *Moſem*, non conſilio ſuo, & commodi ſui cauſa, ſed miſſum à Deo. Quando enim juſſerat illum Deus Iſraëlitas à ſervitute Ægyptiaca liberare, dixit Deo *Moſes*, *Non mihi credent, ſed dicent, Dominus non apparuit mihi.* Poteſtatem ergò illi dedit Deus convertendi Virgam, quam in manu habebat, in Serpentem, & rurſus Serpentem convertendi in Virgam; & manum ſuam leproſam faciendi, & rurſus ſanandi, eo fine ut crederent Iſraëlitæ Deum Patrum ſuorum illi apparuiſſe. Cum autem *Miracula* hæc coram

Digitized by Google

coram populo operatus eſſet, tunc dicitur *populum illi credidiſſe*. Populus tamen illi non ſtatim obedivit, metuens *Pharaonem*. Alia igitur *Miracula* fecit Deus, percutiens Ægyptios, ſed de eo fine ut *Moſi* Iſraëlitæ crederent. Similiter ſi *Miracula* facta à Deo per *Moſem*, Prophetaſque, uſque ad Captivitatem; atque ea, quæ facta ſunt à Servatore noſtro, & Apoſtolis ejus, conſideraverimus, inveniemus facta eſſe eo fine omnia, ut fidem facerent, vel confirmarent, non adveniſſe eos ſua ipſorum cauſa, ſed à Deo miſſos fuiſſe. Nec tamen *Miraculorum* ſcopus erat univerſim in omnibus fidem facere, ſed in Electis tantum, nempe iis, qui ſalvandi erant. Plagarum enim Ægypti finis non erat converſio *Pharaohnis*, cujus cor obduraturum ſe eſſe prædixerat Deus, ne populum abire ſineret; & *Pharaoh* cum eos dimiſit, non *Miraculis*, ſed Plagis motus id fecit. Item de Servatore noſtro (Matth. 13. 58) ſcriptum eſt, *non multa Miracula operatum illum eſſe in patria ſua, propter eorum incredulitatem*; & (Marc. 6. 5.) ſcribitur, *non poterat ibi virtutem ullam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curavit, & mirabatur propter incredulitatem eorum*. Abſit, ut putemus Potentia caruiſſe; aut finem *Miraculorum* alium fuiſſe, quam convertere incredulos. Nam quæ fecerunt *Miracula Moſes* & Prophetæ, & ipſe *Chriſtus*, & Apoſtoli ejus, homines ad Eccleſiam aggregandi cauſa omnia fecerunt. Quid ergo dicendum eſt, niſi quod Servator noſter miſſus à Patre, Potentia à Patre data aliter uti non potuit, quam ad converſionem eorum tantùm quos Pater ejus non reprobaverat. Quod locum hunc S. Marci exponentes quidam poni dicunt, *non poterat*, pro *non voluit*, non neceſſariò id faciunt, & ſine exemplo linguæ Græcæ. Ab his, quæ jam dicta ſunt de natura *Miraculi*, definiri poteſt, *Miraculum* eſſe *opus Dei (præter operationem naturæ in Creatione ordinatam) eo fine factum, ut cognoſcerent Electi Nuncium à Deo extraordinarium ad eos ſalutis eorum cauſa miſſum eſſe.*

Ab hac autem definitione inferimus, primò, *Miraculum* non eſſe effectum Virtutis alicujus in ipſo Propheta, ad cujus verbum factum eſt, ſed opus Dei immediatum.

Secundò, neque Diabolum, neque Angelum, neque Spiritum creatum quemcunque *Miraculum* facere poſſe. Nam neque ſi virtute Naturalis alicujus Scientiæ id faciunt, neque ſi Incantatione, aut Excantatione, id eſt Virtute Verborum *Miraculum* dicendum eſt. Si propria Potentia id facere poſſit Incantator, Potentia aliqua eſſet, quæ à Deo non dependeret; quod omnes negant. Sin Potentia à Deo data extraordinaria faciat, *Miraculum* eorum non eſt, ſed Dei factum immediatum.



Digitized by Google

Sunt Scripturæ Sacræ loca aliqua, quæ *Miraculorum* operationem attribuere videntur Incantationibus, & Artibus Magicis; ut ubi legimus quod poſtquam *Moſes* Virgam ſuam projiciendo in terram convertiſſet in Serpentem, *Magi Ægyptii ſimile fecerunt Incantationibus ſuis*. Et quod poſtquam *Moſes* aquas Ægyptiorum convertiſſet in Sanguinem, *idem fecerunt Magi Incantationibus ſuis*; & poſtquam *Moſes* per Potentiam Dei in terras Ægyptiorum induxiſſet ranas, *ſimile fecerunt Magi*; Nonne *Miracula* efficaciam habere à ſono verborum, & ab his locis ſatis probari exiſtimabimus? Attamen nullus Scripturæ locus docet, quid ſit Incantatio. Itaque ſi Incantatio non ſit (ut multi eſſe putant) effectio Mirabilium per Verba & Sonos, ſed Impoſtura, & modis naturalibus facta illuſio, adeoque procul ab operatione ſupernaturali, ut Impoſtores ipſi ſcientia nulla cauſarum naturalium, ut ea faciant nec alia re indigeant, quam ignorantia, ſtupore, & ſuperſtitione communi generis humani; loca illa, quæ opinioni de Magica & Incantationibus favere videri poſſunt; alium ſenſum habere debent, quam primo intuitu habere videantur.

Satis enim manifeſtum eſt Verba effectum, niſi in eos qui intelligunt, habere nullum. Neque effectum in ipſos intelligentes ullum, præter declarationem quid cogitant illi qui loquuntur. Itaque quando Virga videtur Serpens, aut Aqua ſanguis, aut aliud *Miraculum* factum videtur per Incantationem; niſi fiat ad populi Dei ædificationem, neque Virga neque Aqua, neque aliud Incantatur præter Spectatorem, totumque *Miraculum* Incantatoris in eo conſiſtit ut Impoſtor hominem deceperit; quod *Miraculum* non eſt.

Tanta enim eſt humani generis ignorantia, & ad errandum proclivitas, ſed maxima eorum qui cauſarum naturalium, & conſiliorum humanorum imperiti ſunt, ut infinito numero fallaciarum obnoxii perpetuò vivant. Sed Thaumaturgorum genera perſequi longum eſſet; hi tamen quicquid fecerunt, ſua ſinguli agilitate fecerunt. Sed ſi Impoſturas eorum conſideremus, qui fœderati faciunt, nihil factu impoſſibile videbitur, quod poſſibile eſt credi. Homines enim improbi ſi duo tantum conſpirarent, unus ut ſimularet ſe claudum eſſe, alter ut Incantatione illum ſanet, multos deciperent: ſed ſi conſpirent multi, ut unus ſimularet ſe claudum eſſe, alter ut eum ſanet, & reliqui omnes, ut teſtimonium dicant, decipient multo plures.

In tali generis humani proclivitate, fidem *Miraculis* temerè adhibendi, cautela melior eſſe non poteſt, quam quæ à Deo per Moſem (ut ante dictum eſt) docetur in Cap. 18. Deuteronomii initio, & fine; nempe, ne pro Prophetis habeamus illos, qui Religionem aliam

Digitized by Google

aliam docent, quàm quæ ab eo, qui perſonam Dei in Civitate gerit, Legibus permittitur; neque etiam illos, ſi novum aliquem articulum obtrudere conentur, pro Prophetis habeamus, ſine *Miraculo* indubitato. Itaque ut *Moſes* ſuo tempore, & *Aaron* Succeſſoreſque ejus temporibus ſuis; ita Summi Imperantes in populo Chriſtiano, id eſt Eccleſiarum Summi rectores omnibus temporibus conſulendi ſunt, quas doctrinas doceri permiſerunt, antequam *Miraculis* aut Prophetis ignotis fidem habeamus. Etiam *Miracula*, quæ prætenduntur doctrinis novis, debemus videre ipſi, & quantum poſſumus excutere, & examinare, & ſecundum Rationem publicam, id eſt ſecundum rationem ejus qui Summam habet in Civitate Poteſtatem, de veritate *Miraculi* judicare. Exempli gratiâ, ſi quis dicat, quod poſt certa verba ab ipſo prolata ſuper buccam Panis, non ſit amplius Panis, ſed Deus, vel Homo, etſi oculis, ut ante, Panis videatur; cauſa nulla eſt, cur quis ita factum realiter eſſe putet, neque illum timeat, donec à Deo per illum, qui locum ejus in Civitate tenet, utrum realiter factum ſit necne, inquiſierit; & ſiquidem ille negat, tunc ſequitur id, quod à *Moſe* dictum eſt Deut. 18. 22. *temere loquutus eſt, non timebis illum*; ſin factum eſſe realiter dicat, acquieſcendum eſt. Item in *Miraculis* quæ non vidimus facta, ſed fama tantum audivimus, conſulenda eſt Eccleſia Civitatis, id eſt is, qui Summam in ea habet Poteſtatem, quouſque famæ Authoribus credendum ſit. Atque hæc illis præcipuè dico, qui vivunt in Civitatibus Chriſtianis. Hodie enim ne unum quidem hominem cognoſco, qui per Incantationem, vel ad vocem, aut ad Orationem hominis, opus ita mirabile factum vidit, ut homini mediocriter cauto videri poſſet ſupernaturale. Quæſtio ergo hodie non eſt, utrum *Miraculum*, quod vidimus, vel legimus, vel fama audivimus realiter factum ſit; ſed utrum *Miracula* quæ legimus, aut fama accipimus, non ſint linguæ aut calami ſolius opera. In qua quæſtione, non Rationis vel Conſcientiæ privatæ Iudicium eſt, ſed Rationis (ut dixi) publicæ, id eſt Rationis illius Hominis vel Cœtus, quem in omni quæſtione Iudicem antè conſtitueramus. Privato autem homini (quia cogitatio omnis libera eſt) credere vel non credere quæ pro *Miraculis* approbata ſunt, liberum ſemper eſt, atque de illis judicare intra pectus ſuum, prout narrantibus bonum inde proventurum vel non proventurum eſt, licitum eſt. Verùm quando ad fidei Confeſſionem ventum erit, Privato Iudicio amplius locus nullus eſt; ſed adeundus eſt is, qui Summam ſub Deo in Eccleſia habet Poteſtatem. Quis autem ille eſt, ſuo loco infra conſiderabitur. Nam Præſtigiatori, aut Ventriloquo Artifici,

Fictori

Digitized by Google

Fictori callido, & narratori Mirabilium impudenti, Perjuro ſtrenuo, Simulatori ſanctitatis Hiſtrionico, vel (maximè) multis ſimul nebulonibus fœderatis, quis non credat homo malarum artium imperitus?

## CAPUT XXXVIII.

### *De ſignificatione quam habent in Scripturis Sacris Vocabula Vita æterna, Infernum, Salvatio, Mundus venturus, & Redemptio.*

QUoniam Societatis Civilis conſervatio dependet à Iuſtitia; & Iuſtitia à Poteſtate Vitæ & Necis, aliarumque Pœnarum leviorum (quam Poteſtatem habet is, qui Summam in Civitate Poteſtatem poſſidet) impoſſibile eſſet conſervari Civitatem illam, in quâ Perſona alia ſit, quæ Poteſtatem habeat majoris infligendi pœnas quam eſt mors, vel majora præmia tribuendi, quam eſt vita. Cum ergo *Vita æterna* præmium majus eſt quam Vita præſens, & *Cruciatus æterni* pœna gravior, quam mors naturalis; res diligentia multa digna eſt, illis, qui per obedientiam civilem, confuſionem calamitateſque belli civilis vitare cupiunt, quid ſit quod in Sacris Scripturis per *Vitam æternam*, & *Cruciatus æternos* intelligendum eſt perſcrutari; & propter quæ crimina, & cóntra quos commiſſa, cruciandi in Æternum ſunt; & propter quæ facta *Vita æterna* fruituri ſunt.

*Adamum* ea conditione creatum eſſe legimus, ut niſi mandatum Dei violâſſet, potuiſſet in æternum vixiſſe in Paradiſo, ubi à Deo ab initio collocatus erat. In Paradiſo enim erat *Arbor Vitæ*; cujus eſus illi tamdiu permiſſus erat, quamdiu ab eſu fructus Arboris Scientiæ Boni & Mali ſe abſtinuiſſet. Itaque quam primum ex fructu Arboris hujus vetito comediſſet, Deus illum è Paradiſo expulit, *ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno Vitæ & comedat & vivat in æternum.* Conſtat ergo *Adamum* non creatum eſſe immortalem virtute naturæ ſuæ, ſed per gratiam Dei adventitiam, nempe, virtute *Arboris Vitæ*, cujus comedendi dum copiam haberet, non potuit mori. Videtur ergo *Adamus* niſi peccâſſet victurus fuiſſe in terreſtri Paradiſo in æternum; Mortalitatem autem in ſe & poſteros ſuos intraſſe per hoc peccatum ejus primum; Mortalitatem, inquam, tunc ſtatim intraſſe, non Mortem ipſam. Vixit enim longo poſt tempore, ſuamque vidit antequam moreretur poſteritatem numeroſam. Vbi autem dicitur, *in quocunque die comederis ex eo, morte morieris.* Intelligen-

Digitized by Google

ligendum eſt, non de morte in illo die, ſed de certitudine mortis, id eſt de Mortalitate. Quod autem non dicitur ſimpliciter *morieris*, ſed *morte morieris*, ita intelligendum eſt (ut interpretatur *Athanaſius*) quando morieris, non reviviſces. Cum ergo Vita æterna per peccatum amiſſum eſſet, manifeſtum eſt, quod quicunque peccatum illud aboleret, Vitam illi æternam, quàm perdiderat, reſtiturus eſſet. Sed *Ieſus Chriſtus* peccatum illius, & omnium in ipſum credentium abolevit, & proinde omnibus credentibus *Vitam illam æternam*, quam perdidit *Adamus* recuperavit, nempe Vitam in Paradiſo futuram. In quo ſenſu S. Pauli rectè ſtat comparatio Rom. 5. 18, 19. *Igitur ſicut per unius delictum in omnes homines Condemnatio; ſic & per unius Iuſtitiam in omnes homines Iuſtificatio vitæ.* 1 Cor. 15. 21, 22. *Cum quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* Quod attinet ad locum in quo Vita illa æterna homines fruituri ſunt, duo illi Scripturæ Textus ſignificare videntur fore locum illum in Terra. Siquidem enim perdidit *Adamus* Paradiſum, & Vitam illic æternam; Paradiſum & Vitam illic æternam, credentibus in ipſum *Chriſtus* recuperavit, nec aliam. Cui doctrinæ congruere videtur quod dicit Pſalmiſta (Pſal. 133. 3.) *Dominus, qui fecit Cœlos & Terram, benedicat tibi è Zion.* Alioqui dixiſſet *benedicat tibi è Cœlo*; item Iohannes Apoc. 2. 7. *Illi, qui vincit dabo comedere ex fructu Arboris Vitæ, quæ eſt in medio Paradiſi Dei*, quæ Arbor, Adamo Arbor Vitæ erat, ſed in Terra. Idem confirmari videtur à Iohanne Apoc. 21. 2. *Et ego Iohannes vidi ſanctam Civitatem Ieruſalem novam deſcendentem de Cœlo, à Deo paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo, & audivi vocem magnam de Throno dicentem; Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus.* Id eſt Ieruſalem nova (in quo eſt Mons Zion) nempe locus Electorum deſcendit in Terram. Item Angeli duo in veſtimentis albis dicunt (Actor. 1. 11.) *Hic idem Ieſus qui aſſumptus eſt in Cœlum, ita veniet ſicut vidiſtis ipſum aſcendere.* Quæ verba ita ſonant ac ſi dixiſſent venturum eſſe ad populum Dei Patris ſui regendum hic; non quaſi illos in Cœlo regendos, in Cœlum ſublaturus eſſet; quod etiam Regni Dei ſub *Moſe* inſtituti reſtitutioni conſentaneum eſt. Regnum autem illud erat Civitas Iudæorum in Terra. Porrò, id quod dicit Servator noſter Matth. 22. 30. *In reſurrectione neque nubent neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in Cœlo*, deſcriptio eſt *Vitæ æternæ*, ſimilis ejus, quam perdidimus in *Adamo*, quatenus attinet ad Matrimonia. Niſi enim peccâſſent *Adamus* & *Eva*, vixiſſent in Paradiſo terreſtri ipſi ſine prole in perpetuum. Nam ſi ſicut homines nunc, ita immortales ge-



Digitized by Google

nerarent, deeſſet non magno tempore locus hominibus, ubi pedes ponerent. Iudæi qui *Chriſtum* interrogaverant, cujus Vxor futura eſſet fœmina illa in reſurrectione, de conſequentiis *Vitæ æternæ* non cogitaverant; itaque docet illos *Chriſtus* generationem hominum non magis futuram eſſe in Reſurrectione quam Angelorum. Comparatio hæc inter *Vitam æternam* ab *Adamo* amiſſam, & à *Chriſto* morte ſua reſtitutam, etiam in hoc congrua eſt, quod ſicut *Adamus*, etſi *Vitam æternam* peccato ſuo perdidit, vixit tamen poſtea aliquamdiu; ita Chriſtiani fideles *Vitam æternam* morte Chriſti receperunt, & tamen moriuntur morte naturali, & mortui aliquamdiu manent, nimirum uſque ad Reſurrectionem. Sicut enim Mors computata eſt in *Adamo*, non à Condemnatione, ſed ab ipſa Morte; ita etiam Electorum Vita ab Abſolutione ſive remiſſione peccatorum, non à Reſurrectione computatur.

Quod locus, in quo in æternum poſt Reſurrectionem habitaturi ſunt Electi, ſit Cœlum, id eſt partes illæ quæ à Terra remotiſſimæ ſunt, ut ubi ſunt Stellæ, aut adhuc altius in Cœlo quod vocatur (non in Scriptura Sacra) *Empyreum*, non confirmatur ab ullo, quod ſciam textu Scripturæ Sacræ. Regnum quidem Dei Cœlum inhabitantis, Regnum cœleſte propriè dicitur, Cives autem Regni illius in Terra degebant, regebanturque à Dei Vice gerentibus, nempe *Moſe*, *Eleazaro*, cæteriſque ſummis Iudæorum Sacerdotibus, uſque ad tempora Samuelis. Poſtquam etiam Servator noſter per prædicationem Miniſtrorum ſuorum Iudæos ad obedientiam Dei revocaverit, & vocaverit Gentes, Regnum erit Cœleſte novum, ſine ulla neceſſitate in Scripturis apparente, aſcenſurum eſſe hominem ad felicitatem ſuam altiùs, quam ad ſcamnum pedum Regis ſui cœleſtis. In contrarium, ſcriptum invenimus (Iohan. 3. 13.) Quod *nemo in Cœlum aſcendit præter eum, qui à Cœlo deſcendit, nempe Filium hominis, qui eſt in Cœlo.* Item (Actor. 2. 24.) ad probandam Chriſti aſcenſionem, utens verbis Pſalmiſtæ (Pſal. 16. 10.) *Non relinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, dicit Petrus, non ea de *Davide* ſed de *Chriſto* dicta eſſe; probans ex eo, quod *David* non aſcendit in Cœlum. Sed huic loco reſpondere aliquis poterit, quod etſi corpora eorum non aſcenſura erant in Cœlum ante diem Iudicii ultimi; animæ tamen eorum aſcenderunt ſimul atque ex corporibus eorum exceſſerant; quod confirmari videtur ex verbis Servatoris noſtri Luc. 20. 37, 38, qui probans Reſurrectionem ex verbis *Moſis*, ſic dicit, *Mortuos reſurrecturos eſſe, etiam oſtendit Moſes, qui ad rubum Dominum invocans, appellat Deum Abrahami, Deum Iſaaci, & Deum*



Digitized by Google

*Iacobi. Non eſt enim Deus mortuorum, ſed viventium.* Sed ſi verba illa intelligenda ſunt de Immortalitate animæ, non id probant, quod probatum voluit *Chriſtus*, nempe, Reſurrectionem Corporis, quæ eſt Immortalitas Hominis. Dicit ergo Servator noſter; Patriarchas illos Immortales quidem eſſe, at non per proprietatem aliquam humanæ Eſſentiæ conſequentem, ſed per voluntatem Dei, qui ex mera *gratia* Electos donavit *Vita æterna.* Quod autem Patriarchæ illi, aliique multi fideles homines tunc mortui eſſent, vivere tamen eos dixit *Chriſtus.* Cauſa erat, quod nomina eorum ſcripta erant in Libro Vitæ; & propterea addidit verba hæc, ut in textu videre eſt, quod *viverent Deo.* Quid autem eſt, propter quod animæ Iuſtorum in Cœlum irent ante corpora, cum mercedem operum ſuorum recepturi non ſint homines ante Iudicium, ut manifeſtum eſt ex Luc. 14. 14. *Cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in Reſurrectione Iuſtorum.* Itaque ante Reſurrectionem, nil habet in cœlo quod faciat anima etſi per ſe exiſteret. Verbum hoc *Anima Immortalis* in Scriptura Sacra nuſquam, *Vita æterna* paſſim invenitur. Caput Iobi decimum quartum (ubi non aliquis amicorum ſuorum loquitur, ſed ipſe) totum quærimonia eſt de mortalitate hominum, ſine tamen negatione Immortalitatis poſt Reſurrectionem. *Lignum habet ſpem. Si præciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami ejus pullulant. Si ſenuerit in terra radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam, quaſi cum primum plantatum eſt: homo verò, cum mortuus fuerit, & nudatus atque conſumptus, ubi quæſo eſt?* Et paulo poſt, *Homo cum dormierit, non reſurget donec atteretur cœlum.* Sed quando erit quod cœlum atteretur; reſpondet S. Petrus, futurum eſſe in Reſurrectione. Dicit enim 2 Epiſt. 3. 7. *Cœli autem qui nunc ſunt, & Terra eodem verbo repoſiti ſunt igni, reſervati in diem Iudicii, & perditionis hominum impiorum*, & verſ. 12. *Adveniet autem dies Domini, ut fur, in quo Cœli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſolventur, terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera, exurentur, novos vero cœlos & novam terram, & promiſſa ipſius expectamus, in quibus Iuſtitia habitat.* Vbi ergo dicit Iob hominem non amplius ſurrecturum, idem eſt, ac ſi dixiſſet vitam immortalem in Reſurrectione incipere, & pro cauſa habere, non naturam humanam ſed *Promiſſionem.*

Poſtremò, cum Capite 35. oſtenſum ſit Regnum Dei Civitatem eſſe propriè dictam (quæ Civitas erat in Terra) in qua Virtute pacti tum Veteris tum Novi Summam habet Poteſtatem Deus; & eam per



Digitized by Google

Vice-gerentem regit; etiam quando Servator noſter adveniet in Gloria & Majeſtate regnaturus, Regnum ejus erit in Terra.

Sicut *Regnum Dei*, & *Vita æterna*; ita etiam Hoſtes Dei poſt Iudicium ultimum, & cruciatus eorum, locum in Scripturis videntur habituri in Terra. Loci, ubi homines qui ſepulti vel abſorpti à Terra erant, manſuri ſunt uſque ad reſurrectionem, Nomen vocatur plerumque in Scripturis *Infernus*, & *Inferi*, Græcis ᾅδης, id eſt locus ubi nihil videri poteſt, continetque tam Sepulchrum, quam locum alium omnem inferiorem. Sed reproborum poſt Reſurrectionem locus quis ſit, ex ſitu ejus, non definitur, neque in veteri neque in novo Teſtamento. Indicatur tantum per nomina hominum qui in eo loco eſſe ſupponuntur, extraordinaria, & quaſi miraculoſa morte à Deo deleti. Exempli cauſa, dicuntur in *Inferno*, in *Tartaro* eſſe, propter *Corah*, *Dathan*, & *Abiram* vivos à terra abſorptos, non enim voluere Scriptores Sacri, ut crederemus Globum Telluris (qui non modo finitus eſt, ſed etiam cœli Stellarum fixarum altitudini comparatus, inſenſibilis magnitudinis) puteum habere in ſe infinitæ profunditatis, qualem finxerunt nomine Tartari, Poëtæ; ſed ut eos ibi eſſe crederemus, ubi erant illi qui à Terra abſorpti eſſe dicuntur. Rurſus, quia homines illi, qui tempore *Noæ* vixerunt, paulò ante diluvium, in Scripturis *Gigantes* dicti (à Græcis fortaſsè Heroes, geniti, ut dicunt Poëtæ, ex copulatione Deorum & Hominum) in diluvio generali deleti erant; locus reproborum à Iudæis ſignificabatur per locum Gigantum, ut Prov. 21. 16. *Vir qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu Gigantum commorabitur.* Et Iob. 26. 5. *Ecce Gigantes gemunt ſub aquis, & qui habitant cum eis.* Locus Reproborum hic ſub aquis eſſe ſignificatur. Et Iſaiah 14. 9. *Infernus conturbatus eſt in occurſum adventus tui ſuſcitavit tibi Gigantes.* Dictum hoc ab Iſaiah eſt contra Regem Babylonis, locum Reproborum rurſus innuens ſub aquis eſſe.

Tertiò, quia Vrbes *Sodoma* & *Gomorra* propter impietatem incolarum Igne & Sulphure è cœlo conſumptæ erant, & regio vicina in lacum bituminis fœtentis converſa; locus Reproborum ſæpe in Scripturis Sacris ſignificatur per *Ignem* & *Lacum ignis*, ut Apoc. 21. 8. *Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure; quod eſt mors ſecunda.* Manifeſtum ergo videtur locum Reproborum non eſſe certum aliquem locum in quo torquentur Impii, ſed nomen cujuſcunque perditionis appellativum.

Etiam

Etiam Cap. 20. verſ. 14. Ipſe *infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda.* Adeo ut ſenſiſſe videtur Euangeliſta impios omnes Iudicio ultimo damnatos, & in lacu ignis denuo morituros eſſe, & propterea *mortem* hanc *ſecundam* appellaviſſe.

Quartò, à plaga Ægyptiaca, *Tenebrarum* (Exod. 10. 23.) de quibus Tenebris dicitur, *Nemo vidit fratrem ſuum tribus diebus, nec movit ſe de loco in quo erat; ubicunque autem habitabant Filii Iſraël lux erat*, locus Reproborum à Iudæis appellabatur *Tenebræ exteriores*, σκότος ἐξώτερόν.

Poſtremò, quoniam locus, quidam erat prope Ieruſalem qui appellabatur *Vallis filiorum Hinnon*, in cujus parte, dicta *Tophet*, ſacrificaverant Iſraëlitæ Idolo *Molech*; ubi etiam Deus hoſtes eorum perdiderat, & ubi *Ioſias* Sacerdotes *Molech* ſuper ipſorum Altaria combuſſerat (ut legitur 2 Reg. 23.) locus ille à Iudæis pro loco ubi cruciandi erant Dei hoſtes appellatus eſt *Gehenna*; & propter ignes illic perpetuò ardentes (nimirum tollendi cauſa fetorem perpetuum rerum putridarum iſtuc projectarum) *Ignis perpetuus*.

Quoniam autem nemo hodie eſt, qui ita Scripturas interpretatur, quaſi Reprobi in æternum cruciandi eſſent in *Valle Hinnon*; aut quaſi ſub aquas, aut in Tartaro detrudendi; aut quaſi moturi ſe non eſſent præ Tenebris; ſequitur (ut puto) neceſſariò, quæ dicuntur in Scripturis de loco Reproborum, dicta eſſe metaphoricè; ac proinde ſenſum verborum circa locum illum & cruciatus illos *propriorem* quærendum eſſe.

Quod attinet ad Tortores, naturam & proprietates eorum propriè traditas habemus, in nominibus *Satan*, *Diabolus*, *Abaddon*. Quæ Nomina *Satan*, *Diabolus*, *Abaddon* perſonam individuam nullam (ut Nomina ſolent Propria) deſignant; ſed officium, vel qualitatem aliquam; & propterea ſunt Appellativa. Sumpta autem pro Propriis imperitos fallunt, faciuntque ut Spectra & Dæmonas totidem eſſe putent, quales adorabant Gentes. Quoniam autem verba illa ſignificant *Hoſtem*, *Accuſatorem*, & *Exterminatorem*, intelligenda ſunt, de Hoſte Eccleſiæ Dei. Si ergo Regnum Dei poſt Reſurrectionem futurum ſit in Terra, etiam Hoſtes & Regnum eorum in Terra eſſe debent. Quando enim Regnum Dei in Iſraëlitis erat. Regna Gentium vicina, pro Regnis *Satanæ* habebantur.

*Cruciatus inferni* ſignificantur interdum per *fletum & ſtridorem dentium*, ut Matth. 8. 12. Interdum per *vermen Conſcientiæ*, ut Iſa. 66. 24. Marc. 9. 44, 46, 48. Interdum per *ignem inextinguibilem*. Interdum per *opprobrium*, ut Dan. 12. 2. Quæ loca omnia dolorem ſignificant

 metapho-

Digitized by Google

metaphoricè, ab eo oriundum, quod felicitatem illam æternam ab aliis acquiſitam eſſe vident, quam ipſi per incredulitatem & contumaciam ſuam perdiderunt. Cum autem fœlicitati aliorum non invideatur, niſi ab illis qui dolores & calamitates patiuntur; conſequens eſt, ut pœnas luant corporales; inter quas numeranda etiam eſt *Mors ſecunda.* Quanquam enim Scriptura Sacra Reſurrectionem affirmet, quod tamen Reprobis *Vita æterna* promiſſa ſit, nuſquam legimus. S. Paulus (1 Cor. 15, 42, 43.) quæſtionem tractans, quibus corporibus reſurgendum ſit, *Corpus* (inquit) *ſeminatur in corruptione, ſurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute. Seminatur corpus animale, ſurget Corpus ſpirituale. Gloria* autem & *Virtus*, & *Spiritualitas* Corporibus Reproborum attribui non poteſt; neque *Mors ſecunda* illis qui ſemel tantum poſſunt. Scio Metaphoricè dici poſſe mortem, vitam illam quam comitantur perpetuæ calamitates & miſeriæ; ſed *Mors ſecunda* dici non poteſt. Ignis paratus hominibus impiis, perpetuus eſſe poteſt, nimirum pœna illa, poſt Reſurrectionem qualiſcunque ſit, & vocari inextinguibilis; atqui inde inferri non poteſt, quod illi qui in ignem illum conjicientur, in eo æternùm ardebunt aut cruciabuntur, nec tamen conſumentur. Contrarium enim dicitur Apoc. 20, 13, 14. *Et dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos qui in ipſis erant. Et judicabuntur unuſquiſque ſecundum opera eorum. Et Mors & Infernus conjecti ſunt in ſtagnum ignis. Et hæc eſt Mors ſecunda.*

Vitæ autem æternæ gaudia comprehenduntur à Scriptoribus Sacris ſub nomine Salutis ſive Salvationis. *Salvari* autem *Servari* eſt, ſive ſpecialiter à Malis certis, ſive univerſaliter à malis omnibus, nempe Indigentia, ægritudine & morte ipſa, à quibus omnibus, niſi peccaſſet Adamus, incolumis virtute arboris Vitæ, vixiſſet in æternum. Servari ergo ab his malis omnibus idem eſt ac ſervari à Peccato. Et in Scripturis Sacris eadem res eſt, Peccata remitti, & à morte & miſeriis ſervari, ut conſtat ex verbis Servatoris noſtri Matth. 9, 2. *Confide fili, remittuntur peccata tua.* Et verſ. 5. *Vtrum eſt facilius dicere, dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, Surge & ambula.* Etiam Rationis naturalis eſt, cum Mors & Miſeria, punitio fuerit peccatorum, ut remiſſio peccatorum abolitio eſſet mortis & miſeriarum, & proinde *Salvari*, & *peccata ſibi remitti* eadem res ſit; & ab hac remiſſione peccatorum per mortem *Chriſti* eſt, quod *Chriſtum* appellemus *Servatorem* noſtrum.

De Salvationibus ſpecialibus, quales ſunt intelligendæ, 1 Sam.



Digitized by Google

14, ubi Deus ſalvaſſe dicitur Iſraelitas ab hoſtibus ſuis Philiſtæis, & 2 Sam. 22, 4, *Dominus petra mea & robur meum, & Salvator meus.* Et 2 Reg. 13, 5, *& dedit Dominus Salvatorem Iſraeli, & liberatus eſt de manu Regis Syriæ*; & de ſimilibus, ut loquar non eſt opus. Nam loca hæc, neque habent difficultatem, neque ſpectant ad inſtitutum noſtrum.

Sed de loco Salvationis univerſalis fidelium hominum, in Regno Cœleſti, difficultas magna eſt; cum enim Regnum Cœleſte, Civitas ſit, ab hominibus ſecuritatis cauſa contra hoſtes, inſtituta videtur Salvatio contra hoſtes debere eſſe in Terra. Per Salvationem enim innuitur Regnum illius Regis cœleſtis per Victoriam, non incolumitas per fugam. Ubi ergo ſalutem illam expectamus, expectamus Triumphum; & ante Triumphum, Victoriam; & ante Victoriam, Prælium; quæ non facile ſupponi poſſunt futura eſſe in Cœlo. Videamus autem, de hac re quid dicant Scripturæ Sacræ Iſaias 33, verſ. 20, 21, 22, 23, 24: *Reſpice Zion Civitatem ſolennitatis noſtræ: oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clavi ejus in ſempiternum, & omnes funiculi ejus non rumpentur: quia ſolummodo ibi magnificus eſt Dominus noſter: locus fluviorum rivi latiſſimi, & patentes: non tranſibit per eum navis remigum, neque trieris magna tranſgredietur eum. Dominus enim Iudex noſter, Dominus Legifer noſter, Dominus Rex noſter: ipſe ſalvabit nos. Laxati ſunt funiculi tui, ſed non prævalebunt, ſic erit malus tuus, ut dilatare ſignum non queas. Tunc dividentur ſpolia prædarum multarum: claudi diripient rapinam. Nec dicet vicinus, Elangui. Populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.*

Quibus verbis deſignatur primo, locus Salutis, *Ieruſalem habitatio opulenta*; ſecundò, duratio ejus, *Tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit*; tertiò, Salvator quis ſit, *Dominus Iudex noſter, Legifer noſter, Rex noſter*; quartò, ipſa Salvatio qualis eſt, locus *fluviorum, rivi latiſſimi*; quintò, conditio eorum qui ſalvabuntur, *non dicet vicinus, Elangui*; ſextò, conditio hoſtium, *Laxati ſunt funiculi, ſed non prævalebunt* &c. poſtremò, continentur hæc omnia Civium proſpera, nomine Remiſſionis peccatorum, *populo dimittetur iniquitas ejus.* Quibus verbis perſpicuum videtur eſſe. Salvationem in Terra tunc futuram eſſe quando regnabit Deus (in adventu Chriſti) in Ieruſalem; & à Ieruſalem procedere debere Salutem Gentium: id quod apertius etiam declaratur ab eodem Propheta, cap. 66, 20, 21. *Et adducent omnes fratres veſtros de cunctis gentibus, donum Domino, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem*

*ſanctum*

*ſanctum meum Ieruſalem*, *dicit Dominus*, *quemodo ſi inferant filii Iſraelis, munus in vaſe mundo in domum Domini. Et aſſumam ex eis in Sacerdotes, & Levitas*, *dicit Dominus.* Intelligi hinc poteſt Civitatis Cœleſtis arcem, unde Salus gentibus dirivanda ſit, futuram eſſe, in Terra, urbem Ieruſalem. Idem etiam confirmari videtur à Servatore noſtro, in colloquio cum muliere Samaritana, circa locum divini cultus futuri Ioh. 4, 22, *ubi mulieri dicit Chriſtus Salvationem eſſe ex Iudæis*, id eſt Salvatorem non à Samaria futurum eſſe, ſed à Iudæa. Cui Reſpondens dicit Mulier, *ſcimus venturum eſſe Meſſiam.* Quod ergo dicit Chriſtus *Salvationem eſſe ex Iudæis*, idem eſt, quod dicit Paulus Rom. 1, 16, 17. *Non enim erubeſco Euangelium*, *Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti, Iudæo primum, & Græco. Iuſtitia enim in eo revelatur ex fide in fidem*, id eſt ex fide Iudæi in fidem Græci. Eodem ſenſu Propheta *Ioel* deſcribens diem Iudicii, (cap. 2. 30, 31.) *Dabo prodigia in cœlo & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, antequam veniat dies magnus & horribilis, & erit ut omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit, quia in monte Zion & in Ieruſalem erit Salvatio, ſicut dixit Dominus.* Et Obad. verſ. 17. *In monte Sion erit Salvatio, & erit ſanctus, & poſſidebit domus Iacob eos qui ſe poſſederant*; quas poſſeſſiones verſibus ſequentibus nominat, nempe montem *Eſau*, terram *Philiſtæorum*, agros *Ephraim*, & *Samariæ*, & *Gilead*, & Vrbes ad Meridiem, concluditque his verbis, Et *Domino erit regnum.*

Quid autem, Regnum Dei eo tempore, nonne erat Domino? Non erat tunc Domino Regnum illud, quod per Pactum habuit initium in monte *Sinai.* Quando ergo erit Domino, Regnum illud per Pactum? Domino tunc erit Regnum illud, quando veniet Servator noſter cum Majeſtate & Gloria, ad judicandum vivos & mortuos. Quod autem attinet ad Regnum aliquod in *Cœlo Empiræo*, aliave regione Ætherea, nihil reperitur in Scripturis Sacris. Regnum tamen Cœleſte erit propter Thronum in Cœlo Regis Cœleſtis. Ex his quæ dicta ſunt de Regno Dei, & Salvatione, facile intelligitur quid ſit *Mundus venturus.* Invenitur in Sacris Scripturis mentio facta trium *Mundorum*, nimirum, *Mundi Veteris*, *Mundi Preſentis*, & *Mundi Venturi.* De primo loquitur S. Petrus (2 Petr. 2, 5.) *Si originali Mundo non pepercit Deus, ſed octavum Noem juſtitiæ præconem cuſtodivit, diluvium Mundo impiorum inducens &c.* Mundus ergo Vetus ab Adamo computatur uſque ad diluvium. De Mundo Præſente loquitur Chriſtus (Ioh. 18, 36) *Regnum meum non eſt ex hoc Mundo.* Venit enim Chriſtus ad Pactum Vetus renovandum; ad regnandum autem veniet

veniet in die Iudicii. De Mundo venturo loquitur S. Petrus (2 Pet. 3, 13.) *Novos vero Cœlos & novam Terram & promiſſa ipſius expectamus.* Atque hic eſt Mundus ille, in quo Chriſtus è Cœlo in nubibus deſcendens in potentia & gloria magna, Angelos ſuos mittens congregabit Electos ſuos, à quatuor ventis, & ab extremis Terræ, & regnabit ſuper eos in æternum.

Salvatio peccatoris ſupponit *Redemptionem* præcedentem; nam qui ſemel peccati reus eſt, pœnas debet, quas ipſe vel alius pro ipſo ſolvere obligatur, pro pretio Redemptionis; quod pretium tantum eſt, quantum is qui læſus eſt poſtulabit. Læſus autem Deus eſt; pretium ergo Redemptionis eſt quicquid Deo imponere viſum erit. Damnum quod alii fit tolli poteſt per Reſtitutionem, vel compenſationem, quarum neutra tollit peccatum. Ignoſci tamen peccatori à læſo aut *gratis*, aut pœna quantulacunque, peccatum ejus redimi, poteſt. Id autem quod Deus plerumque à peccatore (ſub vetere Teſtamento) pro peccati Redemptione exigere ſolitus eſt, Sacrificium erat vel Oblatio. Peccatori enim ignoſcere is qui injuriam paſſus eſt, quanquam illum punire minatus erat, jure poteſt; cum etiam apud homines etſi Promiſſio Boni Promiſſorem obliget; minæ tamen, id eſt Promiſſio Mali, neminem obligat; Multo minus obligabunt Deum, cujus miſericordia eſt infinita. Servator ergo noſter, ut nos redimeret, non ita pro peccatis hominum patri ſuo ſatisfecit, ut punitio peccatorum propter eam rem injuſta eſſet; ſed Sacrificium tantum erat mors ejus, quam placuit Deo acceptare pro peccatis pœnitentium, & in Redemptorem ſuum credentium. Et propterea *Redemptio* in Scripturis Sacris, & *Sacrificium*, & *Oblatio*, & *Pretium* ſæpenumero idem ſignificant.

## CAPUT XXXIX.

### *De ſignificatione quam habet in Scripturis Sacris Vocabulum* Eccleſia.

Eccleſia in Scripturis Sacris variè accipitur. Interdum pro *Domo Dei*, id eſt pro Templo in quo populus Dei publicè congregari conſuevit ad cultum Divinum; ut 1 Cor. 14, 34. *Mulieres in Eccleſiis taceant.* In hoc ſenſu à Patribus Græcis dicitur Eccleſia Κυριακή, id eſt Domus Domini. Frequentiſſime autem ſumitur, juxta ἔτυμον. Græca enim vox eſt, ſignificatque Cœtum hominum evocatorum,

nempe Cives congregatos, & evocatos ad concionem publicam, à Magiſtratu, ſecundum Leges; atque hæc *Eccleſia* erat *legitima.* Etiam Cives per tumultum & ſeditionem in unum locum multi convenientes, vocantur interdum *Eccleſia*, ſed *Eccleſia confuſa*, ut Act. 19, 39. Manifeſtum autem hinc eſt, Eccleſiam nullam legitimam eſſe poſſe, quæ Authoritate illius non ſit convocata, qui Summam habet in Civitate Poteſtatem. Sumitur etiam interdum pro hominibus, qui in Cœtum jure intrare poſſunt, etiamſi non ſint actu congregati, ut Act. 8, 3. Ubi dicitur *Saulus autem devaſtabat Eccleſiam.* Interdum etiam pro ſolis Electis ut Eph. 5, 27. *Ut exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam.* Id quod intelligi non poteſt niſi de Eccleſia Triumphante. Cæteris ſignificationibus omiſſis, loquemur hoc loco de Eccleſia in ſenſu proprio, nempe quatenus legitima eſt, habetque authoritatem legitimam, ſicut ſumitur Matth. 18, 17, ubi dicitur *Dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus.* In hoc enim ſenſu eſt, quod *Eccleſia* eſt Perſona, quod *velle*, *pronuntiare*, *imperare*, *audiri*, *Leges ferre*, aut quicquam agere poteſt. Nam quod in congregatione hominum Authoritatem non habentium factum eſt, ſingulorum quidem factum eſt, ſi conſenſerunt, non autem Congregationis, totius, ut corporis unius, neque illorum, qui non conſenſerunt. *Eccleſiam* itaque *Chriſtianam* ſic definio, *Eccleſia Chriſtiana eſt Cœtus hominum Religionem Chriſtianam profitentium, unitorum in perſona una ſummam habente Poteſtatem; cujus juſſu convenire debent, & cujus injuſſu convenire non debent.* Quoniam autem in omni Civitate conventiones illæ, quæ ſine Authoritate habentur Imperantis ſummi, illegitimæ ſunt; etiam *Eccleſia* illa, quæ habetur in illa Civitate, quæ conventiones tales Lege vetuit, illegitima eſt.

Manifeſtum etiam hinc eſt nullam in terra eſſe *Eccleſiam univerſalem* quam audire obligantur Chriſtiani univerſi; cum nulla ſit in terra Civitas aliarum Civitatum omnium Domina. In Civitatibus ſingulis, Chriſtiani Legibus Civitatis ſuæ obedire obligantur: & per conſequens, Legibus Civitatis aliæ teneri non debent. *Eccleſia* ergo cui Poteſtas eſt Iudicandi, Abſolvendi, Condemnandi, aut actionem quamcunque Agendi, eadem res eſt cum Civitate: & Civitas ideo quidem eſt, quia Cives ſunt *Homines*: Eccleſia autem, quia Cives ſunt Chriſtiani. Quare regimen *Temporale*, & *Spirituale*, verba inania ſunt introducta eo fine, ut propter duos Status apparentes minùs cognoſcerent homines, utri eorum obedientiam præſtarent. In Cœlo quidem corpora hominum poſt Reſurrectionem æterna & Spiritualia

erunt:

Digitized by Google

erunt: ſed in vita præſente, homines & caduci, & craſſi ſunt, neque patiuntur Statum neque Religionem ullam, præter eam quam ſtatuit Poteſtas Temporalis: neque Doctrina ulla à Cive doceri jure poteſt, quam Civitas Temporalis doceri prohibet. Unus denique Rector tum Spiritualis, tum Temporalis eſſe debet, aut utraque ſimul Poteſtas interibit, nimirum per contentiones inter *Eccleſiam* & *Civitatem*, inter *Spiritualiſtas* & *Temporaliſtas*, inter *gladium Iuſtitiæ* & *Scutum Fidei* : & (quod majus eſt) in uniuſcujuſque Chriſtiani pectore, inter *Chriſtianum*, & *Hominem*. Doctores quidem Eccleſiæ, Paſtores vocantur: ſed ita etiam vocantur Reges: ſed niſi Paſtor unus alii ſubordinatus ſit, ita ut unus ſit Paſtor Summus, Doctrinæ docebuntur inter ſe contrariæ: quarum utraque eſſe poteſt, ſed altera neceſſariò falſa eſt. Quis autem Summus ille Paſtor ſit juxta Leges Naturæ, oſtenſum eſt ſuperius, nempe, illum cui Summa eſt Poteſtas in Civitate: quis autem ſit juxta Scripturas Sacras, videbimus in Capitibus ſequentibus.

## CAPVT XL.

### *De Iure Regni Dei in Abrahamo, Moſe, Summis Sacerdotibus, & Regibus Iudaæ.*

PAter Fidelium, & per Pactum primus in Regno Dei erat *Abrahamus*. Cum illo primo Pactum initum fuit: per quod Pactum ſeipſum & ſemen ſuum poſt ſe obedire mandatis Dei obligavit, non ſolum naturalibus, ſed etiam illis mandatis, quæ Deus ſupernaturaliter manifeſta faceret, per Somnia & Viſiones. Legibus enim Naturalibus, ante tenebatur: ut de illis paciſci opus non eſſet. Pactus ergo eſt cum Deo *Abrahamus*, pro mandato divino habere, quicquid in Dei nomine, per Somnium, vel Viſionem illi imperaretur, & idem familiæ ſuæ præcipere, & facere ut obſervarent. In Pacto hoc tria veniunt conſideranda, maximi momenti in populi Dei gubernatione. Primum, quod in Pacti hujus inſtitutione, ſolum alloquutus eſt Deus *Abrahamum*: neque omnino cum familia quicquam Pactus eſt, neque adhuc cum ſemine, niſi quatenus voluntates eorum intelligantur in voluntate *Abrahami* comprehenſæ eſſe: habuit enim jus *Abrahamus* familiam ſuam cogendi, ut quæ pro illis promiſerat, illi præſtarent: juxta id quod legitur Gen. 18, 18, 19, ubi dicit Deus de *Abrahamo*: *Benedicendæ ſunt in illo omnes nationes terræ. Scio enim quod præcepturus*



Digitized by Google

*cepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, ut cuſtodiant viam Domini, & faciant Iudicium & Iuſtitiam.* Manifeſtum hinc eſt, illos quibus Deus immediatè loquutus non eſt, accipere pro Legibus Dei eas debere, quas dictaverit is, qui Summam in eos habet Poteſtatem; ſicut & Familia & ſemen *Abrahami*, eas accepit ab *Abrahamo* Patre & Domino ſuo. In omni ergo Civitate, qui Revelationem ſupernaturalem non habent in contrarium, Legibus ejus, qui Summam habet in Civitate Poteſtatem, in omnibus actionibus externis circa Religionem obedire obligantur. In externis (inquam) actionibus; quia *cogitationes* & fides hominum interna, ab humanis rectoribus cognoſci non poſſunt; neque voluntariæ ſunt; neque Legum ſed potentiæ tantum divinæ effectus ſunt; & proinde ſub obligatione cadere non poſſunt.

Atque hinc oritur notandum Secundum, *Abrahamo* licitum fuiſſe, ſi ſubditorum ſuorum aliquis Viſionem vel Spiritum vel Revelationem Divinam contumaciæ ſuæ, vel novis Doctrinis quas *Abrahamus* vetuerat prætenderet, hujuſmodi homini iiſque qui illi adhærebant, pœnas infligere; & per conſequens Summis Imperantibus illos punire qui Legibus Civitatis opponunt Spiritum ſuum Privatum, etiam nunc licere. Habent enim in Civitate eandem Authoritatem nunc Summi Imperantes, quam tunc habuit in ſua familia *Abrahamus*.

Deducitur inde tertiò, quod ſicut ſolus Abrahamus in Familia ſua, ita is ſolus, qui Summam habet in Civitate Chriſtiana poteſtatem, ſcire ſupponatur, quid ſit, quod Deus loquutus eſt; id eſt ſolus Divini Verbi interpres exiſtimandus eſt.

Idem Pactum renovatum erat cum *Iſaaco*, & deinde cum *Iacobo*. Poſtremò, cum *Moſe* & Iſraelitis ad montem Sinai, ubi facti ſunt Iſraelitæ in Regnum Dei peculiare, rexitque eos ſub Deo (pro ſuo tempore) *Moſes*, cui ſuccedere debuerunt Summi Sacerdotes, nempe ut eſſet Regnum Sacerdotale in perpetuum.

Per hanc conſtitutionem, Regnum Iſraelitarum acquiſitum eſt Deo peculiare. Quoniam autem Iſraelitis Imperandi, *Moſes* jus ab *Abrahamo* nullum habuit, unde obligari potuit populus, ut illum pro Vicegerente Dei diutius haberent, quam colloquiis inter illum & Deum fidem haberent. Authoritas autem *Moſis* (etſi cum Deo pro illis Pactus eſſet) dependeret à ſola, quam habebant de ſanctitate ejus, & de realitate colloquiorum ejus cum Deo, & de veritate Miraculorum, quæ operatus eſt, exiſtimatione: Quæ exiſtimatio ſi mutari contingeret, cauſa nulla apparebat, propter quam, quicquam ab illo in nomine Dei proponeretur pro Lege Divina obedire obligarentur, Fundamen-

Digitized by Google

damentum obligationis populi Iſraelitici ad obediendum *Moſi*, aliud quærendum eſt. Non enim ut obedirent juſſit Deus: nec enim illos alloquutus eſt, niſi mediante *Moſe* ipſo. Dicit autem Chriſtus (Ioh. 5. 31.) *Si teſtimonium dico de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* Authoritas ergo *Moſis*, ſicut Authoritas cæterorum Principum omnium, fundari debuit, in Conſenſu populi promittentis obedientiam. Atque ita erat. *Populus* enim (Exod. 20. 18.) *Videbat vocem & lampades, & ſonitum buccinæ, montemque fumantem, & perterriti ac pavore concuſſi, ſteterunt procul, dicentes Moſi, loquere tu nobis, & audiemus, non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.* Hæc ſunt verba promittentium obedientiam, & quibus obligavêrunt ſe imperata facere omnia, quæ à Deo ipſis imperaret *Moſes.*

Quanquam autem Regnum Pacto conſtitutum Sacerdotale eſſet, id eſt Regnum *Aaroni* hæreditarium; ipſe tamen Conſtitutor ejus Moſes, ſummum Imperium pro ſuo tempore habuiſſe intelligendus eſt: quia Civitatis cujuſcunque Conſtitutor dum eam conſtituit, Poteſtatem Summam, ut neceſſariam habere debet. Quod autem *Moſes* Poteſtatem illam retinuit, manifeſtum eſt ex Scripturis Sacris: nam illi, non *Aaroni* obedire populus promiſerat. Præterea Exod. 24. 1, 2. *Moſi dixit* Deus; *aſcende ad Dominum tu & Aaron, Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta Senes ex Iſrael, & adorabitis procul. Soluſque Moſes aſcendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt, nec populus aſcendet cum eo.* Manifeſtum ergo eſt, Moſem ſolum perſonam Dei geſſiſſe, ſine ſeptuaginta illis Senibus: illumque ſolum eo tempore Summam habuiſſe, ſub Deo, Poteſtatem. Et (verſ. 9.) *aſcenderuntque Moſes, & Aaron, Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta de Senioribus Iſrael, & viderunt Deum Iſrael, & ſub pedibus ejus quaſi opus lapidis Saphirini, & quaſi Cælum cum ſerenum eſt.* Factum autem eſt hoc, poſtquam *Moſes* cum Deo loquutus eſſet, & poſtquam populo verba Dei renuntiaverat. De populi rebus Deum conſuluit ſolus *Moſes*; qui cum eo erant, honoris tantùm causâ admiſſi ſunt. Præterea quòd *Deus Moſem alloquutus eſt* paſſim legitur, *Aaroni* rariùs. Etiam Religionis Ceremonias, quæ continentur Capp. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, & per totum librum Leviticum, ſolus ordinavit *Moſes.* Vitulum, quem fecerat *Aaron*, in ignem conjecit *Moſes.* Poſtremò, in controverſia de Authoritate *Aaronis* mota ab ejus & *Mariæ* contra *Moſem* rebellione, Deus ipſe (Num. 12.) jus imperandi adjudicavit *Moſi.* Etiam in quæſtione de Iure Imperii, inter *Moſem* & Congregationem, quo tempore *Corah*, *Dathan* & *Abiron*, cum ducentis quinquaginta populi Principibus (Num. 16. 3.) contra *Moſem* & *Aaronem* conſpiravêrunt,



Digitized by Google

runt, dixeruntque, *Sufficiat nobis, quia omnis multitudo Sanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus, cur elevamini ſuper populum Domini*, fecit Deus, ut terra *Coram*, *Dathan*, & *Abirom*, cum uxoribus & filiis vivos abſorberet; ducentos autem & quinquaginta illos Proceres conſumpſit igne. Neque ergo *Aaron*, neque Populus, neque ex Proceribus Ariſtocratia, Imperium Summum tunc habuere, ſed ſolus *Moſes*, idque non ſolùm in rebus Civilibus, ſed etiam in rebus Divinis. Notandum etiam eſt, quod illis, qui præſumerent, in Montem Sinai, in quo Deus cum *Moſe* colloquutus eſt aſcendere, pœnam ſtatuerat Deus mortem. *Conſtitues* (dicit Deus Exod. 19. 12.) *terminos populo per circuitum, & dices ad eos, Cavete, ne aſcendatis in montem, nec tangatis fines illius; omnis, qui tetigerit montem, morte morietur.* Et rurſus verſ. 21, *Deſcende, & conteſtare populum, ne fortè velit tranſcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.* Ex quibus verbis concludi poteſt, illum, qui in Civitate Chriſtianà locum habet *Moſis*, ſolum eſſe Nuncium à Deo, & mandatorum ejus ſolum Interpretem; neque in Interpretatione Scripturæ Sacræ cuiquam licere terminos tranſcendere à ſummo Imperante conſtitutos. Scripturæ enim Sacræ, in quibus hodie loquitur Deus, ſunt inſtar Montis Sinai, in quibus termini ſunt poſiti, nempe Leges eorum, qui Perſonam Dei in terra repræſentant. Illas aſpicere, & inde diſcere Deum timere, permiſſum eſt; ſed interpretari, id eſt curiosè inquirere, & ſcrutari, quid illis, quos Deus Rectores noſtros fecit, dixerit, & Iudices noſmetipſos facere, utrum nos ita regant, ſicut illos juſſit Deus, terminos poſitos à Deo tranſcendere eſt.

Dum vixit *Moſes*, nullus erat in Caſtris Iſraelitarum Propheta, aut Spiritus Divini oſtentator, niſi quos *Moſes* approbaverat, & quibus Authoritatem dederat. Septuaginta tantum prophetâſſe tunc dicuntur, ſed per Spiritum *Moſis*; & quos *Moſes* elegerat. Nam Num. 11, 16, dicit Deus ad *Moſem*, *Congrega mihi ſeptuaginta viros de Senibus Iſraelis, quos tu noſti, quod Senes populi ſint, ac Magiſtri.* His autem Spiritum dedit Deus Spiritui *Moſis* conformem, ut conſtat ex verſ. 25, *Deſcenditque Dominus per nubem, & loquutus eſt ad eum, auferens de Spiritu, qui erat in Moſe, & dans Septuaginta viris.* Hujus loci ergo ſenſus eſt, Septuaginta illos viros Spiritum habuiſſe ipſius *Moſis*, illique Prophetas fuiſſe ſubordinatos, in Adminiſtratione Regni Dei. Colligo hinc in Civitate Chriſtiana, prophetare, aut docere contra doctrinam à Summo Imperante ſtabilitam, Civi licere nemini.

Mortuo *Aarone*, Regnum (ut quod erat Sacerdotale) virtute Pacti,

Digitized by Google

cti, ad *Eliazarum* pervenit, filium *Aaronis*, Summum Sacerdotem. Atque illum Summam habere Poteſtatem declaravit Deus, eo tempore, quo *Ioshuam* Ducem fecit Exercituum. Dicit enim Dominus (Num. 27, 21.) *Tolle Ioshuam filium Nun, virum, in quo eſt Spiritus Dei, & pone manum tuam ſuper eum. Qui ſtabit coram Eliazaro Sacerdote & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis Synogoga filiorum Iſraelis. Pro hoc ſi quid agendum erit, Eliazar Sacerdos conſulet Dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipſe, & omnes filii Iſrael cum eo, & cætera multitudo.* Belli ergo & Pacis in Sacerdote Poteſtas Summa erat. Etiam Iudiciorum Summa Poteſtas penes eundem erat, illi enim Libri Legis commiſſa eſt cuſtodia; Sacerdotes & Levitæ ſoli in rebus civilibus Iudices ſubordinati erant, conſtat ex Deut. 17, 8, 9, 10. Quod autem ad cultum Divinum attinet, quin à Summo Sacerdote ordinandus eſſet, nunquam dubitatum eſt. Poteſtas ergò Civilis & Eccleſiaſtica conjuncta hactenus fuit in unâ & eadem perſonâ, Summo Sacerdote.

Poſt mortem *Ioshuæ* uſque ad Regnum Sauli, tempori intercedenti nota inditur paſſim in Libro Iudicum, *quod illis diebus non erat Rex in Iſrael*, addito quandoque quod *Vnuſquiſque faciebat, quod rectum erat in oculis ſuis.* Quod dicitur, quod *non erat Rex*, idem eſt, ac ſi dictum eſſet, non erat in Iſraelitis Summa Poteſtas. Id quod, ſi pro exercitio Summæ Poteſtatis accipiamus manifeſtum eſt. Nam poſt mortem *Ioshuæ* & *Eliazari* (Iud. 2. 10.) *Surrexerunt alii qui non noverunt Dominum, & opera quæ fecerat cum Iſrael. Feceruntque filii Iſrael malum in conſpectu Domini, & ſervierunt Baalim.* Iudæorum enim, ut notat *S. Paulus*, ſingulare erat, *expectare ſignum*, id eſt miraculum; ut à *Moſe* expectârunt, non ſolùm antequam obedire voluerunt, ſed etiam poſtquam obedire ſe obligâſſent. Signa autem & Miracula, finem habent, *Fidem facere*, non *Fidem ſervare*. Nam Fidem ſervare obligantur homines Lege naturali. Verùm, ſi Summæ Poteſtatis non exercitium conſideraverimus, ſed Ius, manſit Summa Poteſtas etiam tunc in Summo Sacerdote. Quæcunque ergo obedientia Iudicibus illis (qui à Deo ad liberationem populi ſui è manu hoſtium extraordinariè electi erant) præſtita fuerit, in argumentum trahi contrà Summi Sacerdotis Summam Poteſtatem, non poteſt, neque in rebus Politicis, neque in Divinis. Neque enim *Iudices* illi, neque ipſe *Samuel* aliam Poteſtatem habuit, quam extraordinariam, & temporariam; obeditumque illis erat à populo, non ex debito, ſed ex reverentia, quam genuit in illis gratia Divina, in eorum prudentia, fortitudine,

Digitized by Google

titudine, vel fœlicitate, eluceſcens. Hactenus ergo Ius Civile & Eccleſiaſticum extitêre inſeparabilia.

*Iudicibus* ſucceſſere *Reges*, & ſicut antè in ſacerdotibus, ita nunc Authoritas utraque in Regibus eſſe cœpit. Populus enim Iugum Dei jam excuſſerant; Sacerdos ſummus Vicem Dei non ampliùs ſuſtinuit. Mutationi Regiminis Deus ipſe (1 Sam. 8. 5.) conſenſit. Samueli populus dixerat, *fac nobis Regem qui nos judicet, more omnium gentium; Samueli* autem Deus dixit (verſ. 7.) *Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abjicerunt, ſed me, ne Regnem ſuper eos.* Cum ergo Deum populus Iſraeliticus, ſub quo Regnaverant Summi Sacerdotes, rejeciſſent; ceſſavit Authoritas Sacerdotum, nec ex eo tempore, aliam habuerunt, niſi à Rege permiſſam; quæ prout Reges boni aut mali erant, major erat vel minor. Quod autem ſpectat ad Poteſtatem Civilem, manifeſtum eſt, fuiſſe penes Regem totam. Nam eodem Capite verſ. 20, dicit populus, velle ſe eſſe ſicut omnes Gentes; & Regem habere, qui eos *judicabit*, & eorum Prælia pugnabit. Totam ergo illi dederunt Belli & Pacis Poteſtatem. In qua continebatur etiam judicare de cultu Dei; propterea quod nulla erat eo tempore regula Religionis, præter legem Moſaicam, quæ erat Iſraelitarum *Lex Civilis.* Præterea legimus 1 Reg. 2. 27, *Solomonem* abſtuliſſe *Abiatharo* Summum Sacerdotium. Habuit ergo *Solomon* Ius in Sacerdotium; & ſubditi erant, ſicut populus reliquus, Summi Sacerdotes; id quod Suprematûs Eccleſiaſtici Signum magnum eſt. Legimus etiam (1 Reg. 8.) Solomonem ipſum, Templum dedicâſſe, populo benedixiſſe, atque orationem illam excellentem Orâſſe, qua utuntur hodie omnes, qui Eccleſias conſecrant; quæ nota alia magna eſt Suprematûs Eccleſiaſtici. Legimus etiam (2 Reg. 22.) cum quæſtio erat de Libro Legis, in ruderibus Templi reperto, quæſtionem illam non determinâſſe Summum Sacerdotem, ſed & ipſum & alios miſit Rex *Ioſias* de eâ re ad prophetiſſam *Huldam*; quæ alia nota eſt, Suprematum Eccleſiaſticum fuiſſe in Rege. Poſtremò legimus (1 Chron. 26, 30.) Regem *Davidem Hashabiam*, & fratres ejus Hebronitas, miniſtros conſtituiſſe, in Iſraelitis verſus Occidentem, *in rebus omnibus Domini, & in ſervitio Regis.* Similiter (verſ. 32.) conſtituiſſe illum, *Hebronitas* alios Rectores *Rubenitarum, Gaditarum*, & dimidiæ Tribus *Manaſſæ*, (hi erant Iſraelitæ, qui habitârunt ultrâ Iordanem) *in omni re pertinente ad Deum, & de rebus Regis.* Nonne eſt Poteſtas hæc, tum *Temporalis*, tum (ut vocant, illi, qui poteſtatem ſummam vellent dividere) ſpiritualis plena? Ab ipſo denique initio Regni Dei, uſque ad Captivitatem, Suprematus in rebus Divinis, in eadem ſemper manu erat, in qua erat Summa Poteſtas

ſtas

Digitized by Google

ſtas Civilis. Sacerdotium autem poſt Electum *Saulum* in Regem, non erat Magiſteriale, ſed Miniſteriale.

Quamquam autem Poteſtatem Summam Civilem & Eccleſiaſticam hactenus ſemper conjunctas eſſe, quoad Ius, manifeſtum fecimus; non tamen ſequitur neque ex Scriptura Sacra, neque ex ratione Naturali, Ius illud intellexiſſe populum. Vulgus enim, non niſi in rebus ſuis privatis ratione utitur; nec diutius obedire ſolet, quam aut miracula; aut (quod Miraculo ferè par eſt) in Rectoribus ſuis vim egregiam, aut in rebus geſtis felicitatem extraordinariam aſpiciunt. Iudæi ergo, poſtquam *Moſes* & *Ioshua* mortui eſſent, neque famam, neque cum Deo colloquia Sacerdotum, magni æſtimaverunt; ſed quandoque Politiam, quandoque Religionem criminantes, Rectoribus ſuis obedientiam negaverunt. Atque inde turbæ, ſeditiones, & calamitates profectæ ſunt, quæ Iſraelitarum Gentem tandem everterunt. Mortuis enim *Eliazaro*, & *Ioshua*, Iudæi, qui Miracula non viderant, neque ſe Sacerdotalis Regni Pacto obligatos eſſe intelligentes, Imperium Sacerdotis, & Leges Moſaicas parvi pendentes, fecerunt unusquiſque, quod rectum videbatur ſibi, illiſque obediverunt, quos ipſi idoneos eſſe putaverunt qui ſe quoties à vicinis gentibus opprimerentur, liberarent. Itaque non amplius Deum conſuluerunt, ſed virum vel fœminam aliquam futurorum prædictorem,& huic obedientiam & honorem præſtiterunt, ut Prophetæ à Deo. Etiam poſteà,cum Regem ſibi dari, more Gentium, poſtularent,id tamen non eo conſilio fecerunt, ut cultum Dei priſtinum deſererent, ſed quia Iuſtitiam à filiis Samuelis deſperantes, voluerunt Iudicia Civilia à Rege adminiſtrari, non quod ceremonias Leviticas abolitas vellent. Itaque prætextum ſemper aliquem ſibi reſervârunt, vel à Iuſtitia vel à Religione, qua ſe obedientia Rectoribus ſuis debita expedirent. Succenſuit populo Samuel quod Regem (rejecto Deo) poſtularent; Idem, quando *Saulus* conſilium ſuum in occidendo *Agag*, juxta mandatum Dei neglexerat, alium Regem unxit, nempe *Davidem*, qui *Sauli* Hæredes Regno privaret. *Rehoboam Idololatra* quidem non erat, ſed populus, quia videbatur ſibi regnare duriuſculè, ab eo defecit. Per totam denique hiſtoriam Regum Iudææ & Iſraelis,Prophetæ ſurrexerunt indies,qui Reges criminati ſunt,aliquando quod religionem,aliquando quod ſtatum Civilem malè adminiſtrarent. Sic Rex *Iehoſaphat* reprehenſus eſt à Propheta *Iehu*,quod Regem Iſraelis adjuvaſſet contra Syrios,& Rex *Hezekias* ab *Iſaiah*, quod theſaurum Regium oſtendiſſet Legatis Babilonicis. Conſtat ergò, etſi utrumque Ius rerum Civilium & Divinarum, eſſet in Regibus;neminem tamen ferè Regum illorum Ius ſuum ſine reprehen-

ſionibus populi potuiſſe exercere. Illi ſoli Reges, quorum vis terribilis, aut fœlicitas admiranda erat, vixerunt laudabiliter. Cum ergo & Ius Regum manifeſtum ſit, & populus, atque etiam aliquando ipſi Prophetæ id non intelligant. Iura Regum, exemplis ductis ab ignorantiâ populi, vel à doctrina Prophetæ, oppugnari iniquum eſt. Iudæi durante captivitate, Civitatem omnino non habuêre. Poſt reditum autem, etſi Pactum cum Deo renovârunt, non tamen aut *Eſdræ* aut alii cuiquam promiſerunt obedientiam. Deinde, non multò poſt ſubditi facti ſunt Græcorum; à quorum Dæmonologia, cum doctrina Cabaliſtarum miſta, eorum Religio inſigniter corrupta eſt. Ita, ut à confuſione tum Politiæ, tum Religionis eorum, de Suprematu in utraque colligi nihil poſſit. Quantum ergo attinet ad Teſtamentum vetus, nihil impedit, quin concludamus, tum Summam Poteſtatem Civilem, tum Suprematum in rebus Divinis, ſemper in unâ & eâdem perſona fuiſſe conjunctos.

# CAPVT XLI.

## *De Servatoris noſtri Benedicti Officio.*

OFficii Servatoris noſtri reperimus in Scripturis Sacris tres Partes; Primam *Redemptoris*, ſive *Servatoris*: Secundam *Paſtoris*, ſive *Conſiliarii*, id eſt Miſſi à Deo, ad Converſionem Electorum *Prophetæ*: Tertiam *Regis*, *Æterni Regis*; ſed ſicut *Moſes*, & temporibus ſuis Summi Sacerdotes, ſub Patre ſuo. Atque his tribus Partibus reſpondent tria Tempora. Nam in primo ejus adventu, per ſui ipſius propter peccata noſtra Oblationem in Cruce nos *Redemit* Converſionem noſtram operatus eſt, partim ipſe, dum erat in terris, docendo; partim operatur nunc uſque per Miniſtros ſuos: Poſt Adventum ejus ſecundum regnabit ſuper Electos ſuos, & Regnum ejus durabit in æternum.

Ad *Officium* Redemptoris, id eſt, illius, qui Redemptionis pretium ſolvit, pertinuit, ut Victima fieret, & iniquitates noſtras ferret auferretque. Quod tamen ita intelligendum eſt, non ut pro peccatis omnium hominum unius hominis mors, quanquam juſtiſſimi, ſecundum Iuſtitiæ ſtrictas regulas poſſet ſatisfacere; ſed quia quod Deus ſummè miſericors in pretium Redemptionis Lege poſtulaverat, illud *Chriſtus* præſtitit. In Lege Veteri (ut legimus Levit. 16.) juſſit Deus, pro peccatis Iſraelis, tum Sacerdotum, tum populi, quotannis fieri reconciliationem hoc modo, *Aaron* pro ſe & Sacerdotibus ſacrificare debebat

Digitized by Google

debebat Vitulum ; acceptis autem à populo duobus Hircis alterum pro populo ſacrificare, alterum *emittere*, qui vocabatur *Hircus Emiſſarius.* Super caput hujus antequam emittendus eſſet, impoſuit manus ſuas Sacerdos Summus , & per Confeſſionem peccatorum Populi, peccata illa omnia in caput Hirci impoſuit, & deinde per hominem aliquem opportunum, Hircum emittebat in deſertum, ut peccata populi fugiens absportaret. Sicut autem Sacrificium alterius Hirci pretium Redemptionis Iſrael ſufficiens erat, ( quia majus non poſtulabatur ) ita quoque mors *Chriſti* pro peccatis totius humani generis, ideò ſatisfecit, quia nihil ampliùs à Deo poſtulatum eſt. Atque Servatoris noſtri Paſſio non minùs videtur his ceremoniis perſpicuè præfigurata, quàm in Oblatione *Iſaaci*, aut, quovis alio ejus typo in Teſtamento Vetere. Erat enim *Chriſtus* non modo Victima, ſed etiam Emiſſarius. Dicit Iſaias 53. 7, *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: ſicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* En Hircum Sacrificatum. Idem, Propheta ( dicam an Euangeliſta ) verſ. 4, *Languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit.* Et verſ. 6, *Poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrûm.* Ecce *Emiſſarium.* Deinde vers. 8, *Abſciſſus eſt de terra viventium : propter ſcelus populi mei percuſſi eum.* Hic rursùs eſt Hircus ſacrificatus. Deinde verſ. 11. *Et ipſe peccata multorum tulit.* Vbi rurſus *Emiſſarius.* Utrumque ergo Hircum unus valet Agnus Dei, ſacrificatus in Cruce ; mortem in reſurrectione ejus ſuperans, à Patre ſuo opportunè ſuſcitatus ; & à terra viventium remotus in Aſcenſione.

Quoniam autem *Redemptor* Ius in Redemptum, antequam pretium ſolutum ſit, nullum habeat, manifeſtum eſt ; *Servatorem* noſtrum ante mortem ſuam, *Redemptorum* Regem non fuiſſe. Veruntamen per Pactum cum Deo in Baptiſmo renovatum, obligati ſunt, quicunque baptizantur, *Chriſto* obedire, pro Rege ( ſub Patre ejus ) tunc, quandocunque illi placuerit Officium Regis exercere. Itaque Servator noſter ipſe diſſertis verbis Ioh. 18. 36 : *Regnum meum* ( inquit ) *non eſt hujus mundi.* Quoniam ergo poſt hunc mundum, mundus futurus ille eſt, in quo Terra nova, & Cœli erunt novi, id eſt, poſt Reſurrectionem, manifeſtum eſt, Regnum *Chriſti*, ante Reſurrectionem incepturum non eſſe. Id quod intelligi etiam debet ex verbis Servatoris noſtri ( Matth. 16. 27. ) *Filius hominis veniet in gloria Patris ſui, cum Angelis ſuis : & tunc retribuet unicuique ſecundum opera ſua.* Iam retribuere unicuique ſecundùm opera ſua, idem eſt, quod Regnum adminiſtrare ; & propterea *Chriſtus* Regnum exerciturus non eſt, antequam



Digitized by Google

veniat in gloria Patris, nempe poſt Reſurrectionem univerſalem. Quando *Chriſtus* dicit (Matth. 23. 2.) *Scribæ & Phariſæi ſedent in Cathedra Moſis. Omnia ergo quæcunque facere jubent, ea obſervate & facite.* Nonne apertè pro eo tempore, non ſibi Summam Poteſtatem, ſed illis attribuit? Sic etiam facit (Luc. 12. 14.) *Quis me conſtituit Iudicem aut Diviſorem ſuper vos?* Item (Ioh. 12. 47.) *Non veni ad judicandum, ſed ad ſalvandum mundum.* Attamen in hunc mundum venit *Chriſtus*, ut regnaret, & judicaret, ſed mundum futurum. Cum enim eſſet Meſſiah, id eſt Unctus Sacerdos, & Propheta Dei ſupremus, poteſtatem habere omnem oportebat illum, quam habuerat aut *Moſes* Propheta, aut Summi Sacerdotes, aut qui Summis Sacerdotibus ſucceſſerunt Reges. Item expreſsè dicit Sanctus Iohannes (Cap. 5. 22.) *Pater judicat neminem, ſed judicium omne commiſit Filio.* Neque tamen repugnat hoc cum textu illo: *non veni ad judicandum mundum.* Nam textus hic de mundo præſente, alter de mundo venturo loquitur; ſicut etiam textus ille (Matth. 19. 28.) ubi *Chriſtus* dicit *Vos qui ſecuuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit Filius hominis in ſede Majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſrael.*

Si *Chriſtus* ergo, quando in terra verſabatur, Regnum in hoc mundo non haberet, quæ cauſa erat (rogabit aliquis) adventus primi? Veniſſe, reſpondeo, ut Deo Patri per Pactum novum, reſtitueret Regnum, quod à populo in Electione *Sauli* rejectum fuerat. Quod ut faceret, oportebat illum manifeſtum facere prædicando & docendo, quod ipſe Meſſias erat à Prophetis promiſſus; & pro peccatis hominum Victimam ſe offerre, & ſiquidem à populo Iudæo non reciperetur, vocare ad obedientiam ex gentibus, omnes qui in eum crederent. Itaque Officii Servatoris noſtri dum verſatus eſt in terra duæ erant partes: Altera, ut ſe *Chriſtum* eſſe profiteretur; altera, ut per doctrinam ſuam & per operationem Miraculorum, populum perſuaderet, pararetque ita vivere, ut digni eſſent immortalitatis, qua illi, qui in eum crederent, fruituri erant in adventu ejus ſecundo. Atque ob hanc cauſam eſt, quod tempus prædicationis ejus, ab ipſo vocatur *Regeneratio. Regeneratio* autem Regnum non eſt, neque ergo cauſa inde adduci poteſt, quà minus Cives in quacunque Civitate Legibus Civilibus obedire tenerentur. Etiam in Cathedra *Moſis* eo tempore ſedentibus, obedientiam præſtari, & Cæſari tributum ſolvi juſſit. Populus tunc ſub Regnum Dei non actu erant; Arrhabonem introitus in Regnum Dei futurum habuerunt, qui crediderunt; & propterea ſtatus ille vocatur aliquando *Regnum Gratiæ*, id eſt Civitatis cœleſtis, non poſſeſſio, ſed jus.

Hactenus

Digitized by Google

Hactenus nil factum aut dictum eſt à *Chriſto*, quod ad diminutionem tendit juris Civilis Iudæorum, aut Cæſaris. Nam quod attinet ad Iudæos, *Chriſtum* omnes expectabant, & renovationem Regni Dei; id quod non feciſſent, ſi Legibus ſuis, ne cum advenerit manifeſtaret ſe illum eſſe, prohibitum fuiſſet. Cum ergò nihil fecit, niſi quod ſe prædicando, & operando Miracula, *Meſſiam* ſe eſſe probare conatus ſit, nihil fecit contra Iudæorum Leges. Regnum quod poſtulavit ſibi erat futurum in alio mundo: docuit intereà obedientiam illis, qui cathedram *Moſis* poſſederunt, præſtandam eſſe: Cæſari tributum ſolvendum eſſe confirmavit: Officium Iudicis in ſe non ſuſcepit. Quomodo igitur aut verba aut actiones ejus potuerunt eſſe ſeditioſæ, aut tendere ad regiminis Civilis ſubverſionem? Sed Deus, qui illum propter reductionem Electorum ad obedientiam ſuam priſtinam, ad Sacrificium deſtinaverat, ad eum finem malitiâ & ingratitudine hominum infidelium uſus eſt. Quod autem Leges Cæſaris non violavit, in confeſſo erat. Quanquam enim Pilatus, ut gratiam iniret Iudæorum, crucifigendum illum tradiderit; ante tamen inſontem illum palam pronuntiavit.

Quod attinet ad Officium ejus Regium, oſtenſum ante eſt Regnum ejus incepturum non eſſe ante diem Iudicii. Tunc vero Rex erit, non tantum ut Deus, ſed etiam ut Homo, virtute Pacti novi, quod in Baptiſmo factum eſt; & propterea dicit Servator noſter (Mat. 19, 28.) quod Apoſtoli ejus ſedebunt ſuper duodecim Thronos, & judicabunt duodecim tribus Iſraelis, tunc, *cum Filius hominis ſedebit in Throno gloriæ ſuæ*; & (Matth. 16, 27.) *Filius hominis veniet in gloria Patris ſui, cum Angelis; & tunc retribuet unicuique ſecundum opera ſua.* Idem legimus Marc. 13, 26, & 14, 62, & expreſſius Luc. 22, 29, 30. *Et ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis ſuper menſam meam, in Regno meo, & ſedeatis ſuper Thronos judicantes duodecim tribus Iſraelis.* Unde manifeſtum eſt, Regnum quod *Chriſto* diſpoſuit Pater, non futurum eſſe antequam Filius hominis veniat in gloria, Apoſtoloſque ſuos judicare faciat duodecim tribus Iſraelis. Sed quæri hic poteſt, cum in Regno cœleſti nulla futura ſint Matrimonia, utrum homines edent & bibent; & quid per *edere* & *bibere* hoc loco intelligendum eſt. Explicat hoc (Ioh. 6, 27.) Servator noſter, *Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quam Filius hominis dabit vobis.* Itaque per *edere*, & *bibere* ſuper menſam *Chriſti*, intelligitur vita æterna, ſive arbor vitæ, quæ præbebitur in Regno Filii hominis. Atque hæc loca ſufficiunt ad probandum Regnum *Chriſti* adminiſtrandum eſſe ab eo,



Digitized by Google

in naturâ ſuâ humanâ poſt Reſurrectionem. Etiam tunc, non aliter Rex erit, quam ſub Patre ſuo, ſicut *Moſes* in deſerto, & ut Sacerdotes Summi ante Regnum *Sauli*, & ſicut Reges poſt illum. Sic enim dicit Deus (Deut. 18, 18.) *Moſem* alloquens, *ſuſcitabo illis Prophetam, ex medio fratrum ſuorum ſimilem tibi, & ponam verba mea in ore ejus.* Similitudo autem hæc cum *Moſe*, apparet etiam in Servatoris noſtri actionibus. Sicut enim *Moſes* elegit duodecim Principes tribuum, qui ſub ſe regerent; ita Servator duodecim elegit Apoſtolos, qui ſedebunt ſuper duodecim thronos, & judicabunt duodecim tribus Iſraelis. Et ſicut *Moſes* Authoritatem dedit Septuaginta Senioribus prophetandi ad populum; ita Servator noſter Septuaginta ordinavit Diſcipulos ad prædicandum. Et ſicut, coram *Moſe* cum quereretur quidam, eſſe qui (præter Septuaginta Seniores) prophetarent in Caſtris, *Moſes* factum eorum approbavit; ita Servator noſter; conquerente Ioanne, quod eſſent, qui in nomine ejus ejiciebant Dæmonia, factum approbavit, dicens Luc. 9, 50, *Ne prohibe, nobiſcum enim eſt qui non eſt contra nos.*

Etiam in Inſtitutione *Sacramentorum*, tum *Admiſſionis* in Regnum Dei, tum *Commemorationis*, Servator noſter *Moſem* & *Abrahamum* imitatus eſt. Sicut enim populus Iſraeliticus habuit pro Sacramento *Admiſſionis* in Regnum Dei ritum Circumciſionis, ita habent Chriſtiani ritum Baptiſmi; quo uſus eſt primo *Iohannes Baptiſta* in receptione eorum omnium, qui nomina dederunt *Chriſto*. Eodem ritu, Servatoris noſtri juſſu uſi ſunt Apoſtoli & Miniſtri *Chriſti* omnes uſque hodie. Quam habuit ritus Baptizationis originem primam, in Scripturis Sacris non declaratur. Sed imitationem fuiſſe legis *Moſaicæ* circa Leproſos, conjectura eſt non improbabilis. Leproſos enim extrà caſtra Iſraelis cuſtodiri jubebat Lex, donec à Sacerdote pronuntiarentur mundi, & tunc ſolenniter lavati in caſtra denuò recipiebantur. Poteſt ergo eſſe, ut typus hic fuerit lavacri Baptiſmalis; in quo, qui per fidem à peccati Lepra mundati erant, recipiebantur in Eccleſiam. Eſt etiam conjectura ducta à ceremoniis Ethnicorum, ſed in caſu quodam rariſſimè contingente. Quando enim aliquis pro mortuo habitus, vitam recepiſſet, cæteri homines converſationem cum illo, tanquam cum Spectro, horruerunt, niſi ante in numerum hominum per lavationem reciperetur, eo modo, quo infantes recèns nati ab immunditia maternâ lavari conſueverunt; atque hoc pro Regeneratione quadam habebatur. Ritus autem hic, in Iudæam videtur irrepſiſſe temporibus illis, quibus *Alexander* & Succeſſores ejus in Iudæis dominabantur. Veruntamen quia ritum Gentilem Servato-



Digitized by Google

rem noſtrum tanto honore dignari voluiſſe, probabile non eſt, ritum Baptiſmi imitationem fuiſſe Legis *Moſaicæ*, mihi quidem videtur eſſe veriſimile. Sacramentum autem Cœnæ Dominicæ, veteris Paſchæ imitatio manifeſta eſt. Sicut enim Agni Paſchalis eſus, commemoratio erat liberationis populi Iſraelitici à Servitute Ægyptiacâ; ita etiam in Cœna Dominica, fractio Panis Sacramentalis, & Vini effuſio, commemoratio eſt liberationis per mortem *Chriſti* à Servitute peccati.

Quoniam ergo Authoritas Moſis ſubordinata erat, & ipſe Dei Prorex, ſequitur etiam *Chriſtum*, cujus Authoritas, in quantum erat homo erat ſimilis Authoritati *Moſis* ſub Deo, Patre ſuo Regnaturum eſſe. Id quod ſignificatur etiam, in eo quod precari nos docuit, *Pater noſter, adveniat regnum tuum*; & *tuum eſt Regnum, Potentia, & Gloria*; & ex eo quod dicitur, *veniet in gloria Patris ſui*; & ex eo, quod dicit Sanctus *Paulus* (1 Cor. 15. 24.) *Deinde finis, cum tradiderit Regnum Deo & Patri*; & ex aliis locis nonnullis.

## CAPVT XLII.

### *De Poteſtate Eccleſiaſtica.*

VT intelligatur *Poteſtas Eccleſiaſtica*, quid ſit, & quorum hominum, tempora nobis diſtinguenda ſunt ab Aſcenſione *Chriſti*, in partes duas; alteram antè, alteram pòſt, quam Reges ulli, vel Cœtus Summa Poteſtate præditi, *Chriſti* fidem amplexi eſſent. Spatium enim erat plùs, quam trecentorum annorum, à *Chriſti* aſſumptione, ad Regem, qui primus Chriſtianam fidem amplexus, & publice doceri paſſus eſt.

De priori tempore in confeſſo eſt, Poteſtatem Eccleſiaſticam totam fuiſſe in Apoſtolis; & ab his tranſiiſſe ad eos qui ab Apoſtolis, ad homines ad Chriſti fidem perducendos, perductoſque in via Salutis retinendos Miniſtri Euangelii conſtituti fuerant. Quibus ſucceſſere alii ab his itidem inſtituti, per manuum impoſitionem; quo ritu ſignificare voluerunt Spiritus Sancti donum, in Miniſtros illos, ad Regnum Cœleſte promovendum, collatum eſſe. *Manuum* autem Impoſitio, nil aliud erat, præter commiſſæ illis Poteſtatis prædicandi *Chriſtum*, doctrinamque ejus docendi Sigillum; & imitatio quædam *Moſis*. Hic enim Impoſitione manuum uſus eſt; cum Miniſtrum ſuum *Ioſhuam* Ducem exercituum Dei conſtitueret, ut legere eſt Deut. 34. 9. *Ac Ioſhua Filius Nun plenus erat Spiritus Sapientiæ; nam Moſes manus ſuper illum impoſuerat*

*impoſuerat.* Servator autem noſter inter reſurrectionem ſuam, & aſſumptionem, Spiritum ſuum contulit in Apoſtolos, primùm ſpirando in eos, dicendoque *Accipite Spiritum Sanctum*; & poſtea, cum jam aſſumptus eſſet in Cœlum, immittendo in illos *Flatum violentum*, & *diſpertitas linguas inſtar ignis*: ſed manus illis non impoſuit, ſicut nec *Moſi* Deus. Dum ergo nulla eſſet Civitas Chriſtiana, quorum hominum erat Poteſtas Eccleſiaſtica manifeſtum eſt, nempe Apoſtolorum, illorumque quibus ab Apoſtolis per manuum ſucceſſivam impoſitionem conceſſa erat; etiam ut tantæ Poteſtati idonei eſſent in eoſdem Spiritus Sanctus (qui & *Paracletus* dicitur) ſimul collatus eſt.

Cardinalis Bellarminus, in controverſia ſua generali tertia, quæſtiones multas tractat circa Poteſtatem Eccleſiaſticam Pontificis Romani. Quarum prima eſt, an Poteſtas illa *Monarchica* ſit, an *Ariſtocratica*, an *Democratica*: quæ Poteſtatum ſpecies, ſingulæ ſummæ ſunt, continentque Poteſtatem Coërcivam. Si jam apparuerit, Poteſtatem Coërcivam illis à Servatore noſtro relictam eſſe nullam, ſed Poteſtatem tantum prædicandi *Chriſtum* Regem; perſuadendique ut Regno ejus homines ſubmittere ſe vellent; præceptiſque & Conſilio recto, docendi eos, qui ſubmitterent quid facerent, ut in Regnum Dei futurum reciperentur; Et Apoſtolos alioſque ab illis Euangelii Miniſtros Imperatores nobis non eſſe, nec eorum Præcepta Leges eſſe; ſed Ludimagiſtros illos eſſe quorum Præcepta Monita tantùm ſunt; hæc Bellarmini diſputatio tota periit.

Oſtenſum autem eſt Capite proximè ſuperiore, Regnum *Chriſti* non eſſe ex hoc mundo; neque ergo Miniſtri ejus (niſi Reges ſint) obedientiam præſtari ſibi in nomine ejus poſtulare jure poſſunt. Nam ſi, is, cujus jure poſtulant jus Regium, in hoc mundo Regnum non habuit, quo jure imperium habebunt Miniſtri ejus? Sicut Pater (dicit *Chriſtus*) *miſit me, ita ego mitto vos.* Sed *Chriſtus* miſſus eſt ad Iudæos revocandos ad Regnum Dei, & vocandas Gentes; non autem ut regnaret in Majeſtate, ante diem Iudicii.

Tempus autem inter Aſſumptionem *Chriſti* & Reſurrectionem univerſalem, nuſquam vocatur Regnum, ſed *Regeneratio*, id eſt Præparatio & Aptatio hominum ad adventum *Chriſti* ſecundum, cum gloria; nempe ad diem Iudicii, ut apparet ex verbis *Chriſti* Matth. 19. 28. *Vos qui ſequuti me eſtis in Regeneratione, Cum ſederit filius hominis in throno, vos quoque ſedebitis ſuper duodecim thronos.* Et ex verbi Sancti Pauli, *State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam Iuſtitiæ, & calceati pedes in Præparationem Euangelii.*

Etiam officium Miniſtrorum *Piſcationi*, id eſt hominum ad obedientiam,

Digitized by Google

tiam, non per coactionem & pœnas, ſed per conſilium *conductioni*, non venationi comparat. Miniſtrorum *Chriſti* opus Euangelizatio eſt, id eſt, prædicatio *Chriſti*, hominumque ad ſecundum ejus adventum præparatio; ſicut Euangelizatio *Iohannis Baptiſtæ* erat Præparatio hominum ad adventum ejus primum.

Porrò Miniſtrorum *Chriſti* officium in hoc mundo erat, ut homines credere in *Chriſtum* perſuaderent. Credere autem cogi nemo poteſt, neque juſſu neque vi, ſed Ratione tantum, argumentiſque ductis vel à Ratione vel ab aliqua re, quam jam antè crediderint. Miniſtri ergo *Chriſti* in hoc mundo, eo nomine, quod illorum Doctrinæ non ſit creditum, vel quod ſit contradictum, Poteſtatem non habent quemquam puniendi. Eo nomine (inquam) quod Miniſtri *Chriſti* ſunt, Poteſtatem Coërcivam nullam habent. Veruntamen ſi quis Poteſtatem Civilem ſummam habeat, ſitque idem Miniſter *Chriſti*, punire illos, qui Doctrinæ ſuæ Legibus explicatæ contradicunt, jure ille poterit. Etiam Sanctus Paulus de ſeipſo cæteriſque ſui temporis Prædicatoribus (2 Cor. 1. 24.) *Non habemus* (inquit) *dominium in fidem veſtram, ſed gaudii veſtri adjutores ſumus.*

Quod Miniſtri *Chriſti* in hoc mundo jus imperandi non habeant, deduci poteſt argumentum etiam ab Authoritate legitimâ, quam reliquit *Chriſtus* Principibus omnibus, tum Chriſtianis, tum Ethnicis. Colloſ. 3. 20. dicit Sanctus *Paulus*: *Filii, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum eſt Domino*: & verſ. 22, *Servi, obedite Dominis carnalibus, non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis timentes Deum.* Dicta autem hæc ſunt ad eos, quorum Domini erant Ethnici; jubentur tamen obedire *in omnibus.* Rursùs de obedientia Principibus debita dicit Rom. 13. 6. *Dei enim Miniſter eſt* Princeps, *vindex in iram ei, qui malum agit. Ideoque neceſſitate ſubditi eſtote; non ſolum propter iram, ſed etiam propter Conſcientiam.* Et Sanctus *Petrus* Epiſt. 1, cap. 2, verſ. 13, 14, 15. *Subjecti eſtote omni humanæ conſtitutioni propter Deum, ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei, &c.* Tit. 3. 1. *Admone illos Principibus & Poteſtatibus ſubditos eſſe, & dicto obedire.* Principes autem & Poteſtates, de quibus *Petrus* & *Paulus* hic loquuntur, omnes erant Ethnici. Quanto ergo magis Chriſtiani Principibus ſuis Chriſtianis obedire debent? Quo jure Miniſtro *Chriſti* ſi quid facere contra mandata Regis aliuſve ſummæ Poteſtatis juberet vel doceret, illi obedire obligamur? Perſpicuum ergo eſt, *Chriſtum* Miniſtris ſuis, in hoc mundo, niſi etiam Authoritate Civili præditi ſint, jus Civibus imperandi nullum conceſſiſſe.



Digitized by Google

Quid autem ( inquiet aliquis ) ſi Rex, vel Senatus, aut quicunque ſummam in Civitate habet Poteſtatem, credere in *Chriſtum* prohiberet? Reſpondeo prohibitionem talem fruſtraneam ideò eſſe, quia *Credere*, & *non Credere* non ſequuntur imperata hominum, qui an credamus necne ſcire non poſſunt, nec ſi ſcirent, mutare. Fides eſt donum Dei, quam promiſſis præmiis aut pœnarum comminatione neque dare neque tollere poteſt Homo. Si porrò quæratur, Quid ſi jubeamur à Principe noſtro legitimo dicere, quod non *credamus*, obediendumne eſt? Reſpondeo, Vocem hominis rem externam eſſe, neque ſignificare obedientiam proferentis poſſe, magis quam alius quicunque geſtus corporeus; & Chriſtianum hominem in rebus hujuſmodi, ſi corde in *Chriſtum* credat, eandem habere Libertatem, quam conceſſit *Naamano* Syro Propheta *Eliſha*. Converſus erat Deo Iſraelis in corde ſuo *Naamanus*; dixitque ( 2 Reg. 5. 17. ) *Non faciet ultro ſervus tuus holocauſtum aut victimam Diis alienis, niſi Domino. Hoc autem ſolum eſt, de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo. Quando ingredietur Dominus meus in templum Remmon, ut adoret, & illo innitente ſuper manum meam, ſi adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re.* Hoc illi Propheta conceſſit, reſpondens, *vade in Pace. Naamanus* hic credidit in corde Deum verum; adorando autem videri voluit non credidiſſe, ne offenderet Regem ſuum. Quid ergo reſpondebimus ad verba Servatoris noſtri, *Quicunque negat me coram hominibus, Ego negabo illum coram Patre meo, qui eſt in Cœlis?* Reſpondebimus, illum qui ſubditus eſt, ut erat *Naamanus*, & à Rege ſuo ad aliquid quodcunque id ſit, facere coactus eſt, ita ut non ſponte ſua, ſed in ordine ad obedientiam Legibus Patriis faciat, factum illius non eſſe, nec illi imputandum, ſed Regis, id eſt Civitatis factum eſſe, & Legibus imputandum; neque illum eſſe, ſed Regem ſuum qui negavit *Chriſtum*. Si quis doctrinam hanc cum Chriſtianitate ſincerâ non ſatis conſentire dicat, libenter ab illo doceri velim. Si in Civitate Chriſtiana contingeret habitare Mahometanum aliquem eundem Civem illumque Civitatis illius Rex adorare Deum ritu Chriſtiano in Eccleſia juberet, ſub mortis pœna; utrum is, Mahometanum illum in Conſcientia, mortem pati obligatum eſſe diceret, potius quam Legi Patriæ ſuæ obedire. Si dicat debere mori, privatis Civibus omnibus libertatem concedit, Principibus ſuis, pro Religione ſua privata, ſive vera ſive falſa, obedientiam Regibus ſuis legitimis denegare. Si dicat debere adorando obedire, tunc ſibi permittit, & jus poſtulat quod aliis negat; quod eſt verbis Servatoris noſtri contrarium, dicentis, *quicquid vultis ut faciant vobis homines, id facite illis*, & contra

Legem

Digitized by Google

Legem Naturæ ( quæ eſt Lex Dei æterna & indubitata ) *ne facias alteri, quod tibi fieri non vis.*

Quid ergo dicemus de Martyribus illis omnibus , de quibus legimus in Hiſtoriis aliiſque Legendis ? An quod vitas ſuas ſine neceſſitate projecerunt ? Reſpondebimus , homines qui Religionis cauſa occiſi ſunt , diſtinguendos eſſe. Eorum enim alii ad prædicandum vocati, & miſſi fuerant , & Regnum *Chriſti* palam profiteri , in ſe receperant. Alii rurſus vocati non erant , neque ab iis requirebatur amplius, quam ſua cujuſque Fides propria. Priores , ſi mortem paſſi ſunt eo nomine quod huic articulo *Ieſum* à morte reſuſcitatum eſſe teſtimonium præbuerunt , Martyres propriè dicti erant. *Martyr* enim *Chriſti* propriè eſt ille , qui Reſurrectionis *Ieſu Chriſti* teſtis eſt ; id quod teſtari nemo potuit , niſi qui verſatus cum eo erat in terra , aut poſt Reſurrectionem ejus , illum viderat. Teſtem enim vidiſſe oportet quod teſtatur, alioqui teſtimonium ejus idoneum non eſt. Quod autem alii Martyres *Chriſti* propriè non ſint, manifeſtum eſt ex verbis Sancti *Petri*, Act. 1.21,22. *Oportet ergò ex his viris , qui nobiſcum ſunt congregati , in omni tempore quo intravit , & exivit inter nos Dominus Ieſus , incipiens à Baptiſmate Iohannis uſque in diem qua aſſumptus eſt à nobis , teſtem reſurrectionis ejus nobiſcum fieri , unum ex iſtis.* Ubi perſpicuè ſignificatur ; qui *Chriſti* Reſurrectionis teſtis eſt , eundem oportere *Chriſtum* vidiſſe , & per conſequens , quod reſurrexerit certò ſciſſe. Alioqui amplius teſtari non poteſt , quam quod ex anteceſſoribus ſuis id audierit ; neque Martyr eſt niſi Martyrum, id eſt Martyr Secundarius.

Qui autem ad unamquamque doctrinam , quam ipſe ab Hiſtoria vitæ *Chriſti* , vel ab Actis , aut Epiſtolis Apoſtolorum deduxerit ; & qui Privati hominis Authoritati confiſus Leges Civiles violare auſus fuerit , is ab honore Martyris *Chriſti* tum Primarii , tum Secundarii longè abeſt. Vnicus articulus Fidei eſt , pro quo mori Martyris nomen honorificum meretur. Eſt autem articulus ille, *Ieſum eſſe Chriſtum*, id eſt illum qui nos morte ſuâ redemit, & venturus iterum eſt & nos in Regno Cœleſti vitam æternam procuraturus eſt. Pro omni doctrina quæ lucro vel ambitioni inſervit Miniſtrorum, non requiritur ut moriamur ; neque Mors eſt , quæ Martyrem ( id eſt teſtem ) facit , ſed Teſtimonium ; neque in verbo *Martyr* amplius continetur, quam in verbo Teſtis.

Præterea ſi quis ad Articulum illum prædicandum miſſus non fuerit , ſed conſilio ſuo facit , etſi Teſtis ſit *Chriſti* primarius , vel Apoſtolorum , Diſcipulorum , vel Succeſſorum ſuorum ; non tamen ob eam rem , mortem pati obligatur ; quia , nec vocatus , nec miſſus

fecit; nec, ſi forte præmium expectatum non acceperit conqueri jure poteſt. Martyr enim neque primi neque ſecundi gradus eſſe poteſt, niſi ad prædicandum *Chriſtum*, Authoritatem Poteſtatemque legitimam habeat, ut habent qui ad convertendas gentes Infideles mitti ſolent. Nam iis qui jam crediderint teſte opus non eſt, ſed illis ſolis qui negant, dubitant, vel non audierunt. Apoſtolos, Diſcipuloſque ſuos ad prædicandum Euangelium miſit *Chriſtus* ad non credentes, *mitto vos* (inquit) *quaſi oves ad lupos*; non dicit quaſi ad alias oves.

Videamus jam Miniſtrorum *Chriſti* Mandata, ut reperiuntur in Euangelio, an jus aliquod contineant in populum Imperandi.

Legimus primo (Matth. 10.) miſſos eſſe Apoſtolos *ad Oves quæ perierunt domus Iſrael*; quid autem prædicaturos? Regnum Dei *appropinquat*. Prædicare autem actus Preconis eſt, Regem aliquem proclamantis. Neque jus Imperandi in quemquam habet Præco. Et (Luc. 10, 2.) Septuaginta Diſcipuli, ut Operarii, non ut Domini ad meſſem emiſſi ſunt, & juſſi prædicare *appropinquat Regnum Dei*, & (Matth. 20. 28.) Diſcipulos ſuos, qui inter ſe de dignitate contendebant, admonet Servator noſter, officium eorum Miniſteriale eſſe, ſicut ipſe venit, non ut ſibi Miniſtraretur, ſed ut Miniſtraret. Itaque Prædicatores Euangelii poteſtatem Magiſterialem non habent, ſed Miniſterialem tantùm. Et (Matth. 23. 10.) *Ne vocamini*, dicit *Chriſtus*, *Magiſtri*, *unicus enim vobis eſt Magiſter*.

Secundò, in Mandatis eorum eſt, *docere omnes Nationes*. Docere autem & Prædicare conjuncta ſunt. Nam qui Regem prædicant ſive proclamant, eodem tempore docent, quo jure Regnum habet. Vt *S. Paulus* fecit apud Iudæos, qui erant in Theſſalonica, nempe tribus Sabbatis, cum illis ex Scripturis diſſeruit explicans illas, & probans ex illis *Chriſtum* mori oportuiſſe, & reſurrexiſſe, & Ieſum eſſe *Chriſtum*. Sed docere ex veteri Teſtamento Ieſum eſſe *Chriſtum*, & à mortuis reſuſcitatum, non eſt docere illos, qui crederent, docentibus ſibi obediendum eſſe, contra Civitatis ſuæ Leges, & Mandata Regum, ſed admonere eos, ut adventum *Chriſti*, cum Patientia & Fide & cum obedientia Legibus Civitatis debita, vellent expectare.

Mandatum illis datum eſt à *Chriſto* tertium, *Baptizare in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. Quid autem eſt Baptizari? In aquam immergi. Sed in aquam in nomine aliquo immergi, quid eſt? Senſus verborum horum eſt, immergi fideles, ut ſignum Regenerationis; & quod qui ſic immerguntur fideles ſe in Civitate Dei Cives

futuros

Digitized by Google

futuros eſſe, nempe in Civitate Dei *Patris*, Eccleſiæ fundatoris; Dei *Filii* ejuſdem Eccleſiæ Redemptoris; Dei *Spiritus*, Eccleſiæ ejuſdem Sanctificatoris. Hoc eſt Pactum noſtrum. Quoniam tamen Regum terrenorum Authoritas ante diem Iudicii deponenda non eſt (ſic enim expreſſis verbis à *S. Paulo* affirmatur 1 Cor. 15, 22, 23, 24.) *Sicut in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Vnuſquiſque autem in ſuo ordine; primitiæ Chriſtus, deinde ii, qui ſunt Chriſti, qui in adventum ejus crediderunt. Deinde finis, cum tradiderit Regnum Deo & Patri, cum evacuaverit omnem Principatum & Poteſtatem.* Manifeſtum eſt, in Baptiſmo noſtro non conſtituere nos in noſmetipſos Authoritatem aliam, qua vitæ noſtræ actiones externæ regendæ ſunt; ſed promittimus tantum pro directione noſtra in via Salutis æternæ, doctrinam ſequi Apoſtolicam.

Quartò, in Mandatis, Poteſtatem habent peccata *Remittendi* & *Retinendi*, id eſt *Ligandi* & *Solvendi*; quæ Poteſtas dicitur etiam Regni cœleſtis *Claves*, cohæretque cum Authoritate Baptizandi. Eſt enim Baptiſmus Fidelitatis, illis qui in Regnum Dei recipiendi ſunt, Sacramentùm. Sicut enim vita æterna per peccati commiſſionem, amiſſa erat; ita per peccatorum remiſſionem recuperanda eſt. Finis ergo Baptiſmi eſt peccatorum Remiſſio. Itaque *S. Petrus*, illis qui die Pentecoſtes ab illo converſi erant, quid facerent ad vitam æternam adipiſcendam quærentibus reſpondit, *Pœnitemini, & Baptizamini in nomine Ieſu ad Remiſſionem peccatorum.* Ex eo, quod Baptizare eſt declarare receptum eſſe Baptizatum in Regnum Dei, & Baptiſmum negare, eſt declarare è Regno Dei excluſionem, ſequitur Poteſtatem Receptionis & Excluſionis datam eſſe Apoſtolis & Succeſſoribus ſuis. Itaque Servator noſter poſtquam in illos ſpirâſſet, addidit (Ioh. 20, 22.) *Accipite Spiritum Sanctum*, & verſu proximo: *Quorumcunque peccata remiſeritis, remittuntur illis, & quorumcunque peccata retinueritis, retinentur.* Quibus verbis conceditur Authoritas peccata remittendi & retinendi, non ſimpliciter & abſolutè, ſicut peccata remittit & retinet, qui cordis humani intima, & pœnitentiæ ſinceritatem videt Deus; ſed conditionaliter, nempe ſi verè pœnituerint.

Atque hæc Abſolutio illis, qui pœnitentiam Simulant, ſine omni Abſolventis ſententia, irrita eſt, neque ad ſalutem omnino valet, ſed contra ad peccati Aggravationem. Apoſtoli ergo & eorum Succeſſores pœnitentiæ notas exteriores tantum ſequi debebant; & illis apparentibus, Poteſtatem non Abſolvendi nullam habuerunt; non apparentibus abſolvere non potuerunt. Idem etiam dicendum eſt de Baptiſmo:



Digitized by Google

ptiſmo: Nam Iudæo aut Græco ad Fidem converſo Baptiſmum negandi, Poteſtatem, ne Apoſtoli quidem habuerunt, nec pœnitentem non Baptizandi. Quoniam autem pœnitentiam alterius, an ſincera ſit necne, homo nemo ſcire poteſt, niſi per conjecturam ex notis externis, altera orietur quæſtio, notarum externarum pœnitentiæ quis Iudex conſtitutus eſt. Quæſtionem autem hanc determinat *Chriſtus* ipſe dicens Matth. 18, 15, 16, 17,) *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum; ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Conſtat hinc, Iudicium circa pœnitentiæ ſinceritatem, non penes unum hominem, ſed penes Eccleſiam fuiſſe, id eſt, penes Fidelium congregationem, vel penes illos qui congregationis geſſerint Perſonam. Præter quæſtionis hujus Iudicium, etiam Sententiæ pronuntiatio neceſſaria erat; atque hæc pronuntiatio Sententiæ, Apoſtoli, vel Paſtoris alicujus erat, ut congregationis Prolocutoris; & de illis dici intelligitur à *Chriſto* verſ. 18, *Quodcunque ligaveritis in terra, ligabitur in cœlo; & quodcunque ſolvetis in terra, ſolvetur in cælo.* Et (1 Cor. 5. 3, 4, 5,) dicit Sanctus *Paulus*, *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens, eum qui ſic operatus eſt in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini Ieſu, tradere hujuſmodi hominem Satanæ.* Tradere Satanæ, idem eſt, quod ex Eccleſia ejicere hominem cujus non eſſent peccata remiſſa. Sententiam ergo pronuntiavit *Paulus*, ſed poſtquam cauſam cognoviſſet congregatio. Eodem Capite (verſ. 11, 12) *Scripſi vobis in Epiſtola, Ne commiſceamini fornicariis: non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis ſervientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. Sed ſcripſi vobis non commiſceri, ſi is, qui frater nominatur inter vos eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejuſmodi nec cibum ſumere. Quid enim mihi de iis qui foris ſunt judicare? Nonne de iis, qui intus ſunt vos judicatis?* Videmus hic Sententiam quidem à *Paulo* pronuntiatam; judicaſſe autem congregationem. Atque ita quidem res ſe habuit ante converſionem Regum, & eorum, qui ſummam habuere in Civitatibus ſuis Poteſtatem.

Pars hæc Poteſtatis Eccleſiaſticæ Excommunicatio dicitur & ἀποσυνάγωγον ποιεῖν; & ritus erat etiam à Iudæis uſitatus; ſed ut videtur, poſt captivitatem Babylonicam; nam non legimus quenquam ante id tempus doctrinæ cauſa ejectum eſſe è Synagoga, neque etiam in Teſta-

Digitized by Google

Teſtamento Novo, ſed tantummodo pro malis moribus, in Scandalum Eccleſiæ.

Excommunicationis Uſus & Effectus, antequam a Poteſtate Civili vim acceperat, alius non erat, quàm ut Excommunicatus à non Excommunicatis fugiendus eſſet. Ut pro Ethnico haberetur, qui Chriſtianus nunquam fuerat, non ſuffecit; cum his enim cibum ſumere licuit; cum Chriſtiano non licuit, ut paulo ante oſtenſum eſt ex 1. Cor. 5. 9, 10, &c.

Ut autem illos ex Cœtibus ſuis, aut Synagogis excluderent, Ius, niſi à Domino loci conceſſum, ſive ille Chriſtianus, ſive Ethnicus eſſet, nullum habuere. Ius autem in Civitatis loca omnia, eſt illius, qui Summam habet in Civitate Poteſtatem; & propterea, non modo illi, qui Excommunicati erant, ſed etiam illi, qui nunquam Baptizati erant, in Synagogas (data à Summo Imperante Poteſtate) intrare potuerunt; ſicut Paulus, ante converſionem ſuam, ingreſſus eſt Synagogam Chriſtianorum in Damaſco, ut eos comprehenderet, vinctoſque ad Ieruſalem, juſſu Summi Sacerdotis duceret.

Conſtat ergò Excommunicationem in homines Chriſtianos, qui à Religione Chriſtiana deficerent, in eo loco ubi Poteſtas Civilis Eccleſiam aut perſequebatur, aut non protegebat, nullam vim habuiſſe, neque ad damnum, neque ad terrorem; quia huic mundo favorabiliores inde futuri eſſent; neque in mundo futuro, pejore conditione fore expectabant, quam quia uſuri erant illi, qui nunquam crediderant. Imò ad Eccleſiam pertinuit quicquid erat in hoc mundo damni, quæ illum Excommunicando, inimicos contra ſe irritabat.

Effectum ergò in eos ſolos habuit Excommunicatio, qui credebant *Ieſum Chriſtum* rediturum eſſe in Gloria, Regnaturumque vivos & mortuos, & è Regno ſuo, illos qui Excommunicati ab Eccleſia erant, excluſurum. Hoc eſt, quod metuerunt in Excommunicatione Chriſtiani veri. Dixerat enim Sanctus Paulus, hominem Excommunicatum traditum eſſe Satanæ. Nam extrà Regnum *Chriſti*, poſt diem Iudicii, Regna alia omnia Regnum erant Satanæ. Intelligitur, hinc Excommunicationem, quo tempore Religio Chriſtiana à Poteſtate Civili nondum protegebatur, in uſu fuiſſe pro Morum tantùm correctione, non Opinionum: genus enim illud punitionis, tale erat, ut ſentiri à nemine poterat niſi à Fidelibus, & Servatoris noſtri adventum ſecundum expectantibus. Hi autem cum jam veri Chriſtiani eſſent, Doctrina nulla ad Salutem, ſed ſanctitate vitæ ſolâ indigebant.

Excommunicari potuit Chriſtianus illis temporibus, propter *Injuſtitiam*

*juſtitiam*

*juſtitiam*; ut ( Matth. 18. ) Si frater tuus te læſerit, admone ſolus illum ſolum; deinde coram teſtibus; poſtremo), dic Eccleſiæ; ſin Eccleſiam non audierit, *ſit tibi ut Ethnicus*, *&* *Publicanus*.

Excommunicari potuit pro dato Scandalo; ut ( 1 Cor. 5. 11 ) *Si quis, qui vocatur frater, Fornicarius, vel Avarus, vel Idololatra, vel Ebrioſus, vel Oppreſſor, cum tali cibum ſimul ſumere non oportet.* Sed Excommunicandi illum, qui fundamentum hoc *Ieſum eſſe Chriſtum* firmiter teneret, propter hoc, quod ab Eccleſia in opinione aliqua diſſentiret, quæ fundamentum illud non deſtruebat, neque Scripturis, neque ab Apoſtolorum exemplis, ulla omnino Authoritas derivari poteſt. Dicit quidem Sanctus Paulus ( Tit. 3. 10, ) *hominem Hæreticum poſt primam & ſecundam admonitionem rejice. Hæreticus* enim is eſt, qui cum Eccleſiæ membrum ſit, doctrinam tamen docet, quam Eccleſia doceri vetuerat; *rejicere* autem, non eſt hominem Excommunicare, ſed deſinere illum admonere, & cum illo non amplius diſputare. Apoſtolus idem ( 2 Tim. 2. 23. ) *Stultas & indoctas quæſtiones rejicere.* Rejici autem poſſunt ſine Excommunicatione, & Tit. 3. 9. *Stultas quæſtiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas circa Legem rejice: nam inutiles ſunt & vanæ.* Locus autem alius, qui Excommunicationi Fidelium favere videri poteſt, eorum, qui Fundamentum tenuerunt, propter Opinionem aliquam eorum ſingularem, fortaſſe à bona & pia intentione procedentem nullus eſt. Monita autem illa de vanis & ſtultis diſputationibus fugiendis, Paſtoribus ( quales erant Timotheus & Titus ) ſolis ſcripta & eo conſilio Scripta erant, ne controverſias omnes, etiam parvi momenti definientes, novos cuderent Articulos fidei, neve Conſcientias hominum ſine neceſſitate onerarent, eoſque ad fugiendam Eccleſiæ communionem provocarent. Sancti *Petrus* & *Paulus*, etſi magna eſſet inter eos controverſia, non tamen alter alterum Excommunicavit.

Ut ſi quis Excommunicationi obnoxius ſit, multa requiruntur; primo, ut ſit alicujus Cœtus legitimi membrum, alicujus dico Eccleſiæ Chriſtianæ legitimæ Poteſtatem cognoſcendi cauſam habentis, propter quam Excommunicandus aliquis ſit. Ubi enim non eſt Communitas, ibi neque eſſe poteſt Excommunicatio. Neque ubi cognoſcendi cauſam Poteſtas non eſt, neque ferendi ſententiam eſſe poteſt.

Sequitur hinc, Eccleſiam unam ab alia Excommunicari non poſſe. Siquidem enim Excommunicandi ſe mutuò Poteſtatem æqualem habeant, non Diſciplina Excommunicatio eſt, ſed Schiſma. Sin Eccleſia una alteri ſubordinata ſit; unica tantum ſunt

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſia, & qui Excommunicantur, homines privati ſunt, ſed non Eccleſia.

Quoniam autem Excommunicationis ſententia admonitionem continet congreſſum & convictum cum Excommunicato fugiendi; ſi is, qui Summam habet in Civitate Poteſtatem Excommunicatus fuerit, Sententia invalida eſt. Cives enim adeſſe ſummo Imperanti, quoties juſſerit, Lege Naturæ obligantur; neque illum à loco quocunque dominii ſui, ſive prophano, ſive ſacro prohibere jure poſſunt; neque exire ex ejus dominio, Civium quiſquam, niſi illo permittente debet; multo minus cum illo (ſi ad tantum honorem evocentur) cibum una capere recuſare. Quod autem ad Reges alioſque Summam habentes Poteſtatem attinet; cum non ſint ejuſdem Eccleſiæ, nec ejuſdem Civitatis partes, non opus eſt ſententia Excommunicationis, ut alter alterius congreſſum vitet: ipſa enim Civitatis Inſtitutio, ſicut homines privatos in una Communitate conjungit; ita Communitates ipſas alteram ab altera disjungit. Neque in Civem Chriſtianum, ſi Legibus Civitatis ſuæ obediat vim ullam habet. Nam ſi credat *Ieſum eſſe Chriſtum*, *Spiritum habet Dei*, 1 Ioh. 4, 1. *Et Deus in illo habitat*, *& ille in Deo*, 1 Ioh. 4, 15. Sed is, *qui Spiritum habet Dei*, is *qui in Deo habitat*, is *in quo habitat Deus* nihil pati poteſt mali, ab Excommunicationibus hominum. Quicunque ergo credit *Ieſum eſſe Chriſtum*, damnum ab Excommunicatione nullum habet. Qui vero articulum illum non credit, non eſt Chriſtianus.

Si quis Patrem, vel Matrem habeat Excommunicatum, à congreſſu & convictu cum illo vel illa prohiberi non poteſt. Eſſet enim hujuſmodi prohibitio ſæpenumero, prohibitio ne Cibum omnino ſumeret, ut qui à parentibus plerumque alitur; eadem eſſet prohibitio Parentibus, & dominis ſuis obediendi; quod eſt contra Præceptum Apoſtolorum.

Summatim, Excommunicationis Poteſtas extendi ulterius non poteſt, quam ad Finem in Apoſtolorum & Paſtorum à *Chriſto* acceptis Mandatis definitum. Regere autem Imperando & cogendo in mandatis non eſt, ſed docendo, & in via ad ſalutem in mundo futuro, conducendo. Et ſicut in Scientia qualibet, Magiſter Diſcipulum ſuum regulas ejus negligentem deſerere quidem poteſt, Injuſtitiæ autem accuſare non poteſt; ut qui nunquam Magiſtro obedire teneretur: ita Doctrinæ Chriſtianæ Doctor, Diſcipulum ſuum, qui vitam agere Chriſtiano homine indignam perſtiterit, relinquere quidem poteſt, ſed accuſare non poteſt. Doctori enim, qui de contumacia Diſcipuli ſui conquereretur, reſponderi poſſet, ſicut *Samueli* in querela ſimili reſpondit Deus, *non te rejecerunt*, *ſed me*. Excommunicatio ergo ſi careat Po-

teſtate Civili, ut revera caret, quoties unus Princeps alterum excommunicat, inutilis eſt; neque igitur metuenda. Vocabulum illud, *Fulmen Excommunicationis* ab alicujus Epiſcopi Romani imaginatione falsâ profectum eſt, qui Regum Regem ſe eſſe putans, Poëtas Ethnicorum, qui Iovi Fulmen attribuerunt, imitatus eſt. Imaginatio autem illa ex duplici errore nata eſt; altero, quod Regnum *Chriſti* hujus mundi fuiſſe putaverint, contra ipſa *Chriſti* verba, *Regnum meum non eſt ex hoc mundo*; altero, quod ipſe Epiſcopus Romanus Vicarius *Chriſti* ſit non modo in Subditis ſuis Romanis, ſed etiam in omnibus Chriſtianis cæteris; quæ Opinio nec in Scripturis fundata, neque vera eſt, ut ſuo loco oſtendetur.

Ut veniamus ad Scripturarum interpretem, Legimus, S. *Paulum*, cum eſſet *Theſſalonicæ*, Iudæorum Synagogam, quæ ibi erat adiiſſe, & (Act. 17, 2, 3.) *more ſuo introivit, & per tria Sabbata diſputavit cum illis ex Scripturis, aperiens & proponens, quod Chriſtum oportebat pati, & ex mortuis reſurgere, & quod hic Ieſus, quem ego vobis prædico, eſt Chriſtus.* Scripturæ quas citabat, erant Iudæorum, nempe Teſtamentum vetus. Illi ad quos probaturus erat *Ieſum eſſe Chriſtum & à mortuis reſuſcitatum*, Iudæi quoque erant, & Scripturas illas Verbum Dei eſſe crediderunt, & (verſ. 4.) aliqui eorum crediderunt, alii non crediderunt. Cauſſa ergò, cum Scripturis omnes pariter crediderint, Paulo tamen pariter non crediderint, quænam erat, niſi quod de Interpretatione Scripturarum diſſenſerint; & alius Interpretationem approbaverit S. *Pauli*, alius ſibimet ipſi illas interpretatus fuerit? Quare autem hoc? Quia ſcilicet ad eos acceſſit S. *Paulus* ſine omni mandato Civitatis, ut qui non ad Imperandum, ſed ad perſuadendum veniſſet; & quia perſuadere voluit, neceſſe illi erat, vel per Miracula id facere, ut *Moſes* Iſraelitis in Ægypto, ut Authoritatem ſuam oſtenderet, per opera Divina, vel per diſputationem in Synagoga, ex Scripturis quas receperant, ut veritas Doctrinæ ſuæ per Verbum Divinum apparere poſſet. Quicunque autem à Principiis ſcriptis ratiocinatur, interpretem Principiorum illum facit, quem alloquitur. Siquidem autem eorum, quæ citavit S. *Paulus* ex Scriptura Sacra, Iudæi Theſſalonicenſes Iudices non erant, quis erat alius? Si S. *Paulus*, quid opus erat, quicquam citare? Dixiſſe ſuffeciſſet, ita eſt ſcriptum in Lege veſtra, cujus ego Interpres ſum, à *Chriſto* miſſus. Manifeſtum ergò eſt Interpretem Scripturarum, in cujus Interpretatione Iudæi Theſſalonicenſes acquieſcere obligabantur, fuiſſe nullum: credere vel non credere unicuique prout quæ dicta erant, probata vel non probata videbantur, licitum erat. Etiam

univer-

Digitized by Google

univerſaliter verum eſt, illum qui probare aliquid promittit, probationis Iudicem illum facit, quem alloquitur.

Ad converſionem Ethnicorum, tum Iudæos tum Scripta eorum omnia contemnentium, ex Scripturis Sacris diſputare, fruſtra fuiſſet. Apoſtoli ergo Idololatriam eorum rationibus à natura ſumptis aggreſſi ſunt; deinde confutata illorum Religione falſa, ad Fidem *Chriſti* adducere illos conati ſunt per teſtimonium Vitæ & Reſurrectionis *Chriſti* præbitum. De Authoritate ergò Scripturas interpretandi, nulla hic controverſia eſſe potuit, propterea, quod cum Infideles eſſent, Scripturæ nullius interpretationem ſequi obligarentur, præter Legum ſuarum Civilium interpretationem, Lege Civitatis comprobatam.

Videamus jam Converſionem ipſam an, ab ea obligari aliquis potuit. Convertebantur enim ad nullam aliam rem, quam ad Fidem habendam Doctrinæ, quam Apoſtoli prædicaverant. Apoſtoli autem nihil prædicaverant, niſi quod *Ieſus erat Chriſtus*, id eſt Rex à quo ſalvandi eſſent, & qui ſuper eos in mundo futuro regnaturus eſſet; & per conſequens, quod non mortuus eſſet, ſed à mortuis reſuſcitatus, quodque rediturus eſſet ad mundum judicandum, & cuique ſecundum opera ejus tributurus. Nemo eorum Scripturæ Sacræ interpretem ſe aut alium Apoſtolum talem eſſe prædicavit, ut omnes, qui Chriſtiani eſſe voluere interpretationi ejus obligarentur acquieſcere. Nam Leges interpretari illorum eſt, qui actu regnant; id quod Apoſtoli non fecerunt. *Precabantur* tunc illi, & ab illis Paſtores omnes, *Adveniat Regnum tuum*, Ethnicoſque à ſe Converſos Principibus ſuis hortabantur obedire. Teſtamentum novum nondum totum publicatum erat. Euangeliſta quiſque Euangelium ſuum interpretatus eſt, & unuſquiſque Apoſtolus ſuam Epiſtolam. De Teſtamento autem veteri dicit *Chriſtus* ad Iudæos (Ioh. 5. 39.) *Scrutamini Scripturas: nam in illis expectatis Vitam æternam: illæ autem de me teſtantur.* Quorſum hoc, niſi quod Scripturarum illarum interpretes eſſe voluit ipſos?

Ad omnem, quæ oriebatur difficultatem, Apoſtoli & Presbyteri ſolebant convenire, & quidem quid prædicarent, & docerent, & quomodo ad populum Scripturas interpretarentur, determinârunt; libertatem autem illas legendi, & interpretandi ſibi, nemini ademerunt. Apoſtoli Eccleſiis Epiſtolas, aliaſque ſcripta miſerunt inſtructionis cauſa; id quod fruſtra fuiſſet, niſi illa interpretari permiſſum illis eſſet. Sicut autem permiſſum hoc erat tempore Apoſtolorum, ita permittendum eſt, quamdiu non ſint Reges Doctores, vel Do-

ctores Reges, qui Interpretationem, aut interpretem Legibus conſtituant.

Scriptura aliqua duobus modis *Canonica* dici poteſt; *Canon* enim Regula eſt, & Regula Præceptum, quo in actione quacunque aliquis regitur Quæ Præcepta etſi data ſint à Magiſtro Diſcipulo ſuo vel à Conſiliario ad Conſulentem, abſque poteſtate cogendi ut obſerventur, *Canones* tamen ſunt, quia Regulæ. Sed quando ab eo data ſunt, cui is, qui illas accipit tenetur obedire, tunc non modo *Canones* ſunt, ſed etiam Leges. Quæſtio ergò eſt hoc loco de Poteſtate faciendi, ut Scripturæ Leges ſint, cujus eſt.

Pars illa Scripturæ Sacræ, quæ prima Lex facta eſt, eſt Decalogus. Ante tempus illud, Lex Dei Scripta nulla erat; nondum enim populum ſuum ullum peculiarem ſibi elegerat, nec aliam hominibus dederat Legem præter Leges Naturales. Decalogi autem duæ erant tabulæ, quarum prima jus Regium continet; nempe primò, ne populus adoraret aut ſerviret Diis Gentium, his verbis, *non habebis Deos alienos coram me.* Quibus verbis prohibentur obedire vel honorem dare Regi vel Rectori alii, quàm illi qui per Moſem ad eos locutus eſt. Secundò, *ne Imaginem ejus facerent*, id eſt ne ſibi Perſonam ſui repreſentativam facerent juxta Phantaſias ſuas; ſed ut Moſi obedirent. Tertiò, *ne ſumerent nomen Dei in vanum*, id eſt, ne de Rege ſuo temerè loquerentur, neque jus regnandi aut ea, quæ à Moſe imperarentur, diſputarent. Quartò, unoquoque die ſeptimo à laboribus ſuis jubentur requieſcere, diemque illum in Deo publicè honorando collocare. Tabula ſecunda Officia continet Civium in concives; ut honora parentes; ne occidas: non mœchabere: non furabere: Iudicium falſo teſtimonio non corrumpes: denique injuriam quamcunque proximo faciendi ne corde quidem conſilium ſumes. Quæritur jam, quis fuit, qui Tabulis hiſce vim dedit obligatoriam. Dubium non eſt, quin Leges factæ fuerint ab ipſo Deo. Quoniam autem Lege obligari poteſt nemo, qui neſcit an à Rege lata ſit necne: quomodo obligari potuit populus Iſraeliticus ad præſtandam omnibus Legibus *Moſaicis* obedientiam, qui ne ad Montem Sinai accederent, & quid *Moſi* Deus locutus eſt audire prohibiti fuerant? Ad quod reſpondeo Legum illarum aliquas, nempe, Tabulam ſecundam Leges naturales divinas, æternas eſſe & per ſe obligare. De Tabula prima, difficilis fortaſſe fuiſſet reſponſio, niſi populus ſeipſos ad obediendum Moſi obligâſſet, his verbis (Exod. 20. 19.) *Loquere tu nobis & audiemus: ſed ne loquatur nobis Deus, ne moriamur.* Poteſtas ergo per quam Decalogus factus eſt in Legem Civitati Iſraeliticæ, erat penes *Moſem*, & poſt illum, penes Sacerdo-

Digitized by Google

Sacerdotem ſummum, qui erat Civitatis Summus Imperans. Hactenus ergo Scripturæ Sacræ Canonizatio ad eum pertinuit, qui Summam in Civitate Poteſtatem habuit Civilem.

Etiam Leges Iudiciales, id eſt Leges Magiſtratibus Iſraelis à Deo præſcriptæ de Adminiſtratione Iuſtitiæ ferendiſque inter litigantes Sententiis: item Lex Levitica, id eſt Regulæ à Deo præſcriptæ de Ritibus & Ceremoniis cultus divini, traditæ omnes fuerunt à *Moſe* ſolo: ideoque Leges erant. quia obedientiam Moſi promiſerant Summam habenti Poteſtatem Civilem.

Poſtquam venerint Iſraelitæ in Campeſtria Moabitarum è Regione Iericuntis, intraturi jam in Terram Promiſſam, Legibus prioribus addidit etiam alias *Moſes*, quæ vocantur Deuteronomium, id eſt Leges Secundæ quæ ( Deut. 29. 1. ) vocantur *verba Pacti quod facere Dominus juſſit Moſem cum Filiis Iſraelis, præter Pactum, quod fecerat cum illis in Horeb.* Cum enim priores illas Leges, ſub initium Libri Deuteronomii explicâſſet, alias illas quæ incipiunt Cap. 12. deſinuntque Cap. 26. ſuperaddidit Moſes. Atque hæc eſt Lex illa, quam populus lapidibus in tranſitu Iordanis inſculpere juſſus erat: hæc eadem ab ipſo Moſe in volumine ſcripta Sacerdotibus, & Senioribus Iſraelis tradita erat, collocanda in Arcæ latere: hac eadem erat cujus exempla apud ſe habere jubebantur Reges Iſraelis: hæc denique eſt, quæ poſtquam diu perdita fuiſſet, reperta tandem in Templo erat, Regnante Ioſia, cujus Authoritate pro Lege Dei denuò recepta eſt. Sed tum *Moſes* à quo ſcripta eſt, & *Ioſias* à quo recuperata eſt, ambo Summam habuere Poteſtatem Civilem. Hactenus ergo Ius Scripturas Canonizandi penes eos erat qui Summam Poteſtatem Civilem habuerunt.

Præter hunc, nullum alium habuere Librum Legis, ante reditum populi è Captivitate. Prophetæ enim ( paucis exceptis ) in Captivitate ipsâ vixerunt; adeoque procul aberat, ut Prophetiæ eorum pro Legibus haberentur, ut etiam ipſi vexarentur, & ad ſupplicium, partim à falſis prophetis, partim à Regibus quærerentur. Etiam Liber Legis hic, qui receptus pro Lege Dei & confirmatus fuerat à *Ioſiah*, una cum Divinorum operum Hiſtoria tota, tempore Captivitatis, cum caperetur Ieruſalem, perditus erat, ut conſtat 2 Eſdr. 14. 21. *Lex tua arſa eſt; nemo eſt, qui cognoſcit opera, quæ feciſti, neque opera quæ facturus es.* Ante Captivitatem, à tempore, in quo Liber Legis amiſſus eſt, ( quod tempus in Scripturis Sacris non ſignatur, ſed videtur fuiſſe tempore *Rehoboami*, quando *Shishac* Rex Ægypti Templum ſpoliavit ) uſque ad tempus *Ioſiæ*, quando recuperatus erat, nullum habuere Iudæi Verbum Dei ſcriptum, ſed



Digitized by Google

ſuo arbitrio regnaverunt Reges vel conſilio eorum, quos habuere pro Prophetis.

Scriptura ergo Veteris Teſtamenti quam habemus hodie, Canonica Iudæis non erat; neque Lex antequam renovâſſent Pactum ſub *Eſdra*, poſt quàm à Captivitate rediiſſent in Iudæam; ab eo autem tempore, pro Lege Iudæorum ſemper habita eſt; etiam converſa in linguam Græcam à Septuaginta Senioribus Iudææ, repoſita eſt in Bibliotheca Alexandrina. Erat autem Eſdras Sacerdos Summus, & proinde is, qui Summam in Iudæis habuit Poteſtatem Civilem. Itaque Scripturæ nunquam hactenus Leges factæ erant, niſi à Summo Civitatis Imperante. De Teſtamento Novo ſatis apparet ex antiquis Patribus qui fuerunt ante tempora Imperatoris *Conſtantini Magni*, quod à Chriſtianis omnibus pro dictamine Spiritus Sancti, & proinde pro Regula fidei receptum erat; tanta erat illis Doctorum ſuorum reverentia. Dubium ergo non eſt, quin ea, quæ Eccleſiis quas condiderant, ſcripſerat Sanctus Paulus, aliuſve Apoſtolus vel Diſcipulus Chriſti, ab illis Eccleſiis, hominibuſque quos ad Chriſtianiſmum ipſi converterant, pro vera Doctrina Chriſtiana recepta fuerint. Veruntàmen eo tempore, quando, non Poteſtas & Authoritas Doctoris, ſed audientium Fides fecit, ut reciperentur, manifeſtum eſt, novum Teſtamentum Legem factum eſſe, non ab ipſis Apoſtolis, ſed Scripturam illam Legem ſibi ipſi factam eſſe ab unoquoque Proſelytarum.

Sed non quæritur hoc loco, quid Chriſtianus Legem vel Canonem ſibimet ipſi fecerit ( qui eodem jure, quo fecerit, rejicere etiam potuit ) ſed quid ita ipſi Lex facta ſit, ut illam tranſgredi ſine Injuſtitia non potuerit Teſtamentum novum ante *Conſtantinum Magnum* hoc ſenſu, nemini potuit eſſe Lex; repugnat enim naturæ Legis. Lex enim ( ut ſupra ſæpe dictum eſt) Mandatum eſt illius ſive Hominis, ſive Cœtus, qui Summam habet in Civitate Authoritatem, Legumque ferendarum Ius, transgreſſorumque puniendorum ſolus habet. Quando ergo alius quicunque præter illum Regulas vivendi Civibus præſcribit, Regulæ illæ Leges non ſunt, ſed Conſilium, quale ſive bonum ſive Malum, is cui Conſilium datur, obſervare vel negligere poteſt abſque Injuſtitia, & ſiquidem Legibus jam conſtitutis contrarium ſit, ſive bonum, ſive malum ſit, obſervare ſine Injuſtitia non poteſt: obſervare inquam in actionibus & ſermonibus ſine Injuſtitia non poteſt, etſi Doctoribus privatis credere, & ut doctrina eorum Legibus permiſſa eſſet, ſine peccato optare poteſt. Fides enim interna per naturam ſuam inviſibilis eſt, ideoque ab omni Iuriſdictione humana exempta.

Digitized by Google

empta. Quoniam ergò Servator noſter Regnum ſuum in hoc mundo eſſe negavit, & non ad judicandum, ſed ad ſalvandum mundum veniſſe ſe affirmavit, non aliis Legibus nos ſubjecit, quàm Legibus Civitatis, nempe Iudæos quidem Legibus *Moſaicis* (ad quas non evertendas, ſed ad implendas veniſſe ſe dicit Matth. 5.) Gentes autem alias Civitatum ſuarum Legibus Civilibus: & genus humanum univerſum Legibus Naturalibus. Manifeſtum ergo eſt, *Chriſtum* & Apoſtolos ejus, nullam novam Legem, quæ nos in hoc mundo obligaret, ſed novam tantùm Doctrinam attuliſſe, qua ad mundum venturum præpararemur: & proinde Teſtamentum novum, in quo Doctrina illa continetur, quamdiu non eſſent Principes & Legiſlatores, qui obſervationem ejus imperarent, non erat Lex, ſed ad perducendos homines ad ſalutem, Conſilium tutum, quod unuſquiſque accipere, vel rejicere ſuo periculo potuit ſine Injuſtitia.

Porrò, Servator noſter Apoſtolis & Diſcipulis mandatum dedit, ut prædicarent Regnum Dei appropinquare; ut nationes omnes docerent, & credentes Baptizarent; ut ubi non reciperentur, pulverem ejus Civitatis pedibus ſuis excuterent; ſed non, ut ignem ex cœlo ad deſtructionem eorum poſtularent; neque ut eos ad Fidem *Chriſti* gladio cogerent. Nihil hic eſt Imperii, ſed Conſilii tantùm. Emiſit illos *Chriſtus* ſicut Oves ad Lupos, non ut Reges ad ſubditos. Non habuerunt in Mandatis, ut Leges ferrent, ſed ut Legibus obedirent latis, & obedientiam alios docerent. Non potuere ergò Apoſtoli ipſi facere, ut Doctrina eorum vim haberet Legum, ſine voluntate eorum, qui in Civitatibus ſuis ſummam habuere Poteſtatem. Teſtamentum ergo Novum in iis locis tantùm Lex eſt, in quibus ita à ſumma Poteſtate Civili facta eſt. In illis autem Reges ipſi eidem Legi ſe ſubmittunt, non autem Doctori, vel Apoſtolo à quo converſi erant, ſed ipſi Deo, & Filio ſuo Ieſu Chriſto, immediatè.

Id quod Teſtamentum Novum, quo tempore Eccleſia à poteſtate Civili non protegebatur, Legem videri fecit, erant decreta in ſuis ipſorum Synodis facta. Legimus enim (Act. 15.28.) Concilii titulum, *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, non imponere vobis onus majus quam neceſſaria hæc, &c.* quo Titulo Poteſtas aliqua videtur ſignificari, in illos qui Fidem amplexi erant imponendi onera, id eſt, ut aliquibus videri poteſt, obligandi; unde inferunt illius Concilii acta fuiſſe Leges. Leges tamen non magis ſunt, quam præcepta hæc, *pœnitemini*; *Baptizamini*; *cuſtodite Mandata*; *credite Euangelium*; *venite ad me*; *vende omnia, quæ habes, & da Pauperibus*; & *ſequere me*; quæ Imperia non ſunt, ſed hominum ad Chriſtianiſmum invitationes, ſicut illa Iſaiæ 55.1.

*Vnuſquiſ-*

Digitized by Google

*Vnusquiſque qui ſitit, venite ad aquas; venite & emite vinum & lac ſine pecunia.* Apoſtoli enim Poteſtatem majorem non habuêre, quam ipſe *Chriſtus*, nempe invitandi homines ad Regnum Dei, quod non *præſens*, ſed futurum eſſe prædicaverunt ipſi; qui autem Regnum non habent Præſens, Leges ferre non poſſunt. Præterea ſi Conciliorum tunc temporis actæ fuiſſent Leges, obedientiam illis negare peccatum fuiſſet. Eos autem, qui Doctrinam *Chriſti* recipere noluerunt, eo nomine peccaviſſe nuſquam legimus, ſed hoc tantum, in peccatis ſuis mortuos fuiſſe, i.e. peccata eorum contra Leges quibus obedire debuerunt, remiſſa non fuiſſe, nimirum peccata eorum contra Leges Naturæ & contra Leges Civiles ſuæ cujuſque Civitatis retenta fuiſſe. Conſtat ergo Onera quæ in Fideles impoſuiſſe dicuntur Apoſtoli, non fuiſſe Leges, ſed illis, qui Salutem quæſiverunt, propoſitæ conditiones, quas accipere vel rejicere ſuo quiſque periculo, ſine peccato novo potuit, quanquam non ſine periculo excluſionis propter peccata eorum præterita, è Regno Dei. Itaque de Infidelibus dicit Sanctus *Iohannes*, non quod ira Dei *veniet* ſuper eos, ſed quod *ira Dei manet ſuper eos*, nec quod *damnabuntur*, ſed quod jam *condemnati ſunt*. Neque intelligi poteſt Fidei fructum eſſe *peccatorum Remiſſionem*, niſi ſimul intelligatur damnum ab Infidelitate eſſe *peccatorum Retentionem*.

Quorſum autem (quæret forte aliquis) Apoſtoli aliique Eccleſiæ Paſtores convenerunt, determinandi cauſa quæ Doctrina tum Fidei tum Morum doceretur, ſi decreta eorum obſervare teneretur nemo? Ad quod reſponderi poteſt, Apoſtolos, Presbyteroſque præſentes in Concilio, eo ipſo quod præſentes eſſe voluerunt, Doctrinam illam, quæ doceri decernebatur docere obligatos fuiſſe, quatenus nulla Lege Civili ad contrarium tenerentur. Neque enim eo fine convenerunt, ut quid reciperetur, ſed ut quid doceretur deliberarent. Nam quid reciperetur, niſi Poteſtatem habuiſſent Legislativam, determinare non potuerunt. Verbum quidem Dei pro Lege habere obligantur homines univerſi; ut autem pro verbo Dei reciperent, quicquid in Dei nomine ab homine mortali pronuntiaretur, aut quod Legibus Civilibus quas cuſtodiendas eſſe Deus juſſit, contrarium docere obligati non erant.

Quoniam autem conciliorum Apoſtolorum Acta non erant Leges, multominus pro Legibus habenda ſunt Conciliorum eorum Paſtorum Acta, quæ poſtea ſine Authoritate Civili habita fuêrunt. Conſtat ergo Scripturas Sacras, etſi Doctrinæ Chriſtianæ Regulæ erant perfectiſſimæ, Leges tamen fieri non potuiſſe, ſine conſenſu Regum aliorumque ſummam habentium Poteſtatem Civilem.

In quo

Digitized by Google

In quo primùm Concilio Scripturæ Sacræ factæ erant Canonicæ, non conſtat. Nam Canonum Apoſtolicorum Collectio quæ *Clementi* attribuitur Epiſcopo Romano poſt S. *Petrum* primo, etiam nunc diſputatur: & quanquam Libri Canonici ibi numerantur; verba tamen hæc, *Sint vobis omnibus Clericis & Laicis libri venerandi*, &c. diſtinctionem habent Clericorum & Laicorum, quæ tam propè ad tempora Apoſtolorum uſurpata non videtur. Itaque Concilium, quod Scripturas Canonicas primùm fecit, Laodicenſe erat quod Can. 59. Librorum aliorum Lectionem in Eccleſiis prohibet. Atque hæc de Canone Scripturarum dicta ſufficiant.

Officiorum Eccleſiaſticorum, tempore Apoſtolorum alia erant Magiſterialia, alia miniſterialia. Magiſteriale munus erat Euangelium Infidelibus prædicare; Sacramenta & omnem cultum divinum adminiſtrare; & Regulas fidei & Morum eos docere, quos ad Fidem converterent. Miniſteriale munus erat Diaconorum, id eſt, eorum, qui Eccleſiæ ſecularia adminiſtrabant, quo tempore Chriſtiani à contributionibus Fidelium voluntariis, in commune collatis alebantur. Inter Munera Magiſterialia, primum & maximum erat Apoſtolatus; Apoſtoli autem primo duodecem erant, omnes ab ipſo *Chriſto* electi & conſtituti; quorum officium erat, non ſolum Prædicare, Docere, & Baptizare, ſed etiam reſurrectionem Chriſti (quanquam periculo vitæ) atteſtari. Teſtimonium autem hoc Apoſtolatus nota ſpecifica eſſentialiſque erat. Itaque quando in locum Iudæ Iſcariotæ Apoſtolus elgendus erat, præfatus eſt Petrus (Act 1.21,22.) *Oportet ergo eorum virorum qui nobiſcum erant per omne tempus in quo introivit ad nos & exivit Dominus Jeſus, à Baptiſmo Iohannis, uſque ad diem in quo aſſumptus eſt, aliquem conſtitui Reſurrectionis ejus, nobiſcum Teſtem.* Neceſſarium ergo Apoſtolo erat, ut *Chriſti* Reſurrectionem teſtaretur.

Eorum, qui Apoſtoli conſtituti ab ipſo *Chriſto* non erant, fuit *Matthias.* Electus fuit ſic: convenerunt in Ieruſalem (Act 1.15.) circiter 120. Chriſtiani; atque hi conſtituerunt duos, *Ioſephum* & *Matthiam* electionemque Sortibus permiſerunt, & ſic Apoſtolatum Sortitus *Matthias*, inter Apoſtolos numeratus eſt. Ex quo conſtat, electionem Apoſtoli penes Eccleſiam fuiſse, non autem penes *Petrum* neque Apoſtolos undecim reliquos.

Poſt hunc Electi ſunt in Apoſtolos, *Paulus & Barnabas*, de quorum electione legitur Act. 13.1,2,3: *Erant autem Antiochiæ in Eccleſia, Prophetæ & Doctores, Barnabas & Simeon cognominatus Niger, & Lucius à Cyrene, & Manaen & Saulus. Precantibus autem illis Dominum, & jejunantibus, dixit Spiritus Sanctus, Separate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad*

*Leviat.* kkkk *quod*

*quod vocavi illos. Cumque jejunâſſent, & precati eſſent, & manus illis impoſuiſſent, dimiſerunt illos.* Ex quo manifeſtum eſt, quanquam à Spiritu Sancto electi erant, vocatos tamen eos fuiſse ab Eccleſia Antiochena. Munus autem ad quod vocati erant, fuiſſe Apoſtolatum, manifeſtum eſt ex eo quod (Act 14.14) vocati ſunt ambo Apoſtoli. Et quod in virtute hujus vocationis fuit, quod Apoſtoli erant, Sanctus *Paulus* maniſeſtè indicat (Rom. 1. 1.) Apoſtolum ſe *ſeparatum* vocans, ad Euangelium Dei, alludensque ad verba Spiritus Sancti dicentis, *Separate mihi Barnabam & Saulum, &c.* Quoniam autem Apoſtolo opus erat, teſtem eſſe Reſurrectionis *Chriſti*, quæret fortaſſe aliquis, quomodo teſtari id potuit S. *Paulus*, qui cum Servatore noſtro ante mortem ejus, nunquam converſatus erat. Cui facile reſpondetur, *Chriſtum* ipſum *Paulo* apparuiſſe è cœlo, poſtquam aſſumptus eſſet, illumque elegiſſe, ut nomen ejus ad Gentes portaret, & ad Reges, & ad Filios Iſraelis. Cum ergò Dominum vidiſſet reſuſcitatum, Reſurrectionis teſtis erat non inidoneus. *Barnabas* autem fuerat *Chriſti* Diſcipulus.

Epiſcopus (*Inſpector*) erat is qui cuicunque negotio erat Præpoſitus ſpeciatim autem Paſtor ſive Cuſtos ovium; & inde Metaphoricè vox illa uſurpata eſt, ad ſignificandum Regem, aliumve Rectorem populi, ſive ille Legibus, ſive Doctrina regeret. Qui Apoſtolus erat, Epiſcopus erat; itaque Apoſtolatus Iudæ (Act. 1.20.) vocatus eſt *Epiſcopatus.* Etiam poſt conſtitutionem Presbyterorum, hi quoque Epiſcopi vocabuntur. Presbyter (quod nomen non ſolum ætatis ſed etiam officii erat) erat Timotheus, idemque Epiſcopus. Et S. *Iohannes*, qui non modo Epiſcopus, ſed etiam Apoſtolus erat, Presbyterum ſe appellat. Conſtat ergo nomina illa *Epiſcopi, Paſtoris, Presbyteri, Doctoris*, nomina fuiſse tempore Apoſtolorum, Officii ejusdem. Nam eo tempore non Imperio, ſed Doctrina, & ſuaſione Eccleſiam gubernabant. Regnum Dei futurum tunc erat in alio mundo; adeò ut cogere neminem Paſtores potuere; quia nondum Civitas ulla Fidem Chriſtianam amplexa eſset.

Præter Apoſtolos, Paſtores, Epiſcopos, Presbyteros, & Doctores, Magiſterii nomen nullum erat. Nomina *Euangeliſta* & *Propheta*, non officiorum Nomen ſed Gratiarum erat, quibus Diſcipuli *Chriſti* Eccleſiis erant utiles: ut Euangeliſtæ, ſcribendo Servatoris noſtris vitam & actiones, quales erant S. *Mattheus* & *Iohannes* Apoſtoli, & S. *Marcus* & *Lucas*, Diſcipuli, & ut aliqui putaverunt *Thomas* & *Barnabas*, quorum Libri in Canonem recepti non ſunt. Etiam in Eccleſiis eo tempore, Prophetæ erant, quibus Teſtamentum vetus interpretandi & quandoque prophetandi gratiam Deus dederat. Neque enim dona hæc, neque do-



Digitized by Google

num linguarum, neq; ejiciendi Demonia, neque morbos ſanandi, ſed vocatio tantum, & Electio Doctorem, aut Magiſtrum in Eccleſia faciebat.

Sicut ab Eccleſia conſtituebantur Apoſtoli, *Matthias*, *Paulus* & *Barnabas*, nempe *Matthias* ab Eccleſia Ieroſolymitana, & *Paulus* cum *Barnaba* ab Eccleſia Antiochena; ita etiam in aliis Civitatibus, Presbyteri & Paſtores ab Eccleſiis, quæ erant in Civitatibus illis, eligebantur. Legimus (Act. 14, 23.) *Paulum* & *Barnabam* Presbyteros in Eccleſiis ordinâſſe, id quod accipi fortè ita poteſt, ac ſi Presbyteris Authoritatem dediſſent ipſi: Intuentibus autem textum Græcum aliter videbitur. Nam electio eorum fiebat per χειροτόνησιν, id eſt, per manuum elevationem; qui modus etiam tunc in eligendo Magiſtratus Civiles, in omnibus ferè Civitatibus eo tempore in uſu erat. Presbyteros ergo ſuos unaquæque eligebat Eccleſia. Apoſtoli conventus Chriſtianorum convocabant in illis præſidebant, ſuffragia colligebant, Electum pronuntiabant, & benedicebant, vel (ut nunc loquuntur) Conſecrabant, ſed non eligebant. Quoniam ergo in omnibus Eccleſiis Paſtores hoc modo eligebantur, ubi legimus (Tit. 1, 5.) Apoſtolos conſtituiſſe Paſtores aliquos, idem ſignificat *conſtituiſſe* quod χειροτονῆσαι, vel eligere, per ſuffragia manibus elevatis data, vel Fabis, vel Lapillis in urnam conjectis. In urbibus autem, ubi modus Electionum alius numquam viſus fuerat Electionem aliusmodi Cives omnes ſive Ethnici ſive Chriſtiani, admirati eſſent. Neque temporibus ſequentibus Epiſcopi ipſi aliter electi erant, quam ab Eccleſiis ſingularum Vrbium, donec de Electionibus cœptum eſt pugnari.

Confirmatur idem à diuturnâ in Epiſcopis ipſius Romæ eligendis conſuetudine. Nam ſi in ullâ Civitate Epiſcopus in aliam ſedem migraturus, vel moriturus Succeſſorem ſuum conſtituendi jus habuiſſet, multo magis Epiſcopus Romanus illud jus habuiſſet: Succeſſorem tamen ſuum Epiſcopus Romanus nunquam elegit, ſed Civitatis Romanæ Chriſtiani; ut manifeſtum eſt ex Seditione ortâ in electione *Damaſi* præ *Vrſino*, quæ tanta erat, ut Præfectus Vrbis, cum Pacem inter illos conſervare conatus fruſtra eſſet, exire è Civitate coactus eſt, occiſis in illa Seditione pluſquam centum hominibus, in Eccleſia ipſa. Et poſtea, quanquam Epiſcopi Romani eligerentur, primo, à Clero Romano, deinde à Cardinalibus, ab Anteceſſoribus tamen Epiſcopis nunquam electi erant. Quoniam ergo Succeſſores ſuos, Pontifices Romani eligere non potuerunt, multo minùs potuere Succeſſores aliorum Epiſcoporum conſtituere, ſine Authoritate ab illo derivata, qui in Eccleſiam jus habuit Imperandi, id eſt ſine Authoritate Civili.



Digitized by Google

*Miniſter* ( Græcè Διάκονος ) illum ſignificat, qui res agit hominis alterius; differt autem à Servo, in hoc quod ſervi imperata Dominorum facere obligantur ipſa ſervitutis conditione; Miniſtri autem eo ſolo obligantur, quod ſuſceperint, neque aliud facere quam quod ſuſceperunt, obligantur. Itaque & illi qui Verbum Dei prædicant, & illi qui Eccleſiæ ſecularia adminiſtrant, ambo Miniſtri ſunt, ſed diverſarum perſonarum Miniſtri. Paſtores enim qui vocantur ( Act. 6, 4. ) *Miniſtri Verbi*, *Chriſti* Miniſtri ſunt, cujus Verbum prædicant: ſed Diaconus Miniſter eſt Eccleſiæ, & Miniſterium ejus ( Act. 6, 2. ) eſt *miniſtrare menſis*. Itaque de Paſtore ſuo nemo, neque Eccleſia ipſa, dicere potuit, quod Miniſter ſuus eſſet; ſed de Diacono tantùm qui miniſtrare menſis, vel Chriſtianis ( cum viverent, in unaquaque Civitate; de re communi ) alimenta diſtribueret, vel Domus Dominicæ, vel Eccleſiæ poſſeſſionum curam ſuſciperet; hunc Eccleſia Miniſtrum appellare ſuum rectè potuit.

Diaconi tamen Euangelium prædicare, & doctrinam Chriſtianam propugnare unuſquiſque ſecundum gratiam, quàm à Deo acceperat, non omiſit, ut *S. Stephanus*; neque Baptizare, ut *Philippus*. *Philippus* enim ille qui ( Act. 8, 5. ) Euangelium prædicavit in Samaria, idemque Eunuchum baptizavit, non erat *Philippus* Apoſtolus, ſed *Philippus* Diaconus. Quando enim *Philippus* prædicabat Samariæ, Apoſtoli Hieroſolymis erant; *qui cum audiſſent Samariam recepiſſe Verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Iohannem*, ut manus imponerent illis, qui à *Philippo* Baptizati fuerant, & ſic acciperent Spiritum Sanctum. Neceſſarium enim erat ad Spiritus Sancti receptionem, ut Baptiſmus adminiſtraretur, vel confirmaretur per Miniſtrum Verbi, non per Miniſtrum Eccleſiæ. Baptiſmus enim Paſtoris, temporibus illis in illos, qui verè crediderunt Spiritus Sancti dona conferebat; quæ dona ( Marc. 16, 17. ) erant; *Per nomen meum Dæmonia ejicient; linguis loquentur novis; ſerpentes tollent; & ſi quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis; ægrotis manus imponent, & bene ſe habebunt.* Hæc conferre *Philippus* non potuit, ſed potuere Apoſtoli, & reipſa ( ut ex hoc loco apparet ) verè credentibus contulerunt; id quod Paſtores hodierni non faciunt.

Eligebantur ab Eccleſia etiam, non ab Apoſtolo Diaconi, ut patet Act. 6, ubi legimus duodecem Apoſtolos Diſcipulos convocâſſe jam multiplicatos, & dixiſſe illis, *non eſt æquum nos derelicto verbo Dei Miniſtrare menſis. Deligite ergò, ô fratres, ex vobis viros ſeptem, teſtimonio ornatos, plenos Spiritu Sancto & Sapientia, quos huic uſui præficiamus.* Unde manifeſtum eſt, etſi declarati eſſent ab Apoſtolis,

Cœtus tamen illos elegit; quod etiam manifeſtius fit verſ. 5, ubi dicitur, *Placuit autem hic ſermo toti præſenti multitudini, & elegerunt Stephanum virum plenum fide ac Spiritu Sancto, & Philippum &c.*

Videamus proximo loco, Eccleſiaſtici unde alebantur. Sub Teſtamento Veteri Sacerdotii munerumque aliorum in Eccleſia capax erat ſola Tribus *Levi*. Terra promiſſa inter cæteras Tribus (Levitica excluſa) diviſa erat. Quæ Tribus duodecem tamen erant, diviſa ſcilicet Tribu *Ioſeph* in duas Tribus *Ephraim* & *Manaſſen*; adeò, ut Tribus Levi nullam inter fratres ſortem habuerint, præterquam habitandi cauſa quaſdam urbes, cum ſuburbiis earum. Sortem igitur Levitis dedit Deus illam, quæ ipſius Dei erat, nempe ut haberent fructuum omnium partem decimam; Rurſus Sacerdotibus in alimentum aſſignata eſt illius Decimæ Decima, una cum Oblationibus & Sacrificiis. Dixerat enim Deus *Aaroni* (Num. 18, 20.) *In terra eorum hæreditatem non habebis, neque ſortem inter illos, ego ſum ſors tua, & hæreditas tua, in Filiis Iſraelis.* Deus enim cum in illos regnaret, & Tribum *Levi* ad Miniſteria publica elegiſſet, conceſſit illis in alimentum proventum publicum quem ſibi ipſi reſervaverat, nempe Decimas & Oblationes, quas ſignificavit dicendo, *ego ſum ſors tua, & hæreditas tua*. Levitis igitur non impropriè attribuebatur nomen *Cleri*, quod ſignificat Sortem & Hæreditatem. Non tamen, ut eſſent Regni cœleſtis hæredes præ cæteris Iſraelitis; ſed quod de hæreditate Dei alebantur. Quoniam ergò eo tempore Rex eorum erat Deus, cujus Vicem-gerentes erant *Moſes* & Sacerdotes Summi, ſuis ſinguli temporibus, jus Decimarum Oblationumque habendarum à Poteſtate Civili profectum eſſe manifeſtum eſt.

Deinde de alimentis *Chriſti* & Apoſtolorum, hoc tantùm legimus, peram habuiſſe (quam Iudas Iſcariota portabat.) Apoſtolos autem, qui Artem habuerunt, illam exercuiſſe. Etiam Servator noſter cum duodecem Apoſtolos prædicaturos mitteret, comparare aurum & argentum (Matth. 10, 9,) vetuit, eo quod operarius dignus eſſet alimento ſuo. Ex quo veriſimile eſt parandi alimenta viam fuiſſe illis miſſioni ſuæ congruam, nempe, gratis dare, quia gratis acceperant. Suſtentabantur enim partim benevolentia Fidelium, propterea quod adventum Meſſiæ annuntiarent; partim etiam à contributionibus eorum quos Servator noſter à morbis liberaverat; ex quibus nominantur (Luc. 8, 2, 3.) *Mulieres quædam quas ſanaverat à Spiritibus improbis, & morbis, nempe Maria quæ vocabatur Magdalene, ex qua ſeptem Dæmonia exierant, & Iohanna uxor Chazæ procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei ex iis quæ ſibi ſuppetebant.*



Digitized by Google

Poſt Servatoris aſcenſum, Chriſtiani in unaquaque Civitate, de pecuniis alebantur communibus, ex venditione agrorum ſuorum rerumque aliarum confectis, collatiſque ad pedes Apoſtolorum; voluntariè, non ex debito. Dixit enim *Ananiæ Petrus* ( Act. 5. 4. ) *nonne, ſi ſervâſſes agrum tuum, manebat tibi, & venditus nonne in tua erat Poteſtate?* Conſtat autem inde *Ananiæ*, ut agrum ſuum aut pecuniam retineret, neceſſe non fuiſſe ut mentiretur; ut qui ad contributionem nullam teneretur. Nec Apoſtolorum tantum tempore, ſed etiam poſteà, uſque ad tempora Imperatorum Chriſtianorum, Epiſcopi Paſtoreſque alimenta ſua habuerunt à contributionibus Fidelium voluntariis. De Decimis autem mentio hactenus nulla. Et quanquam *Conſtantini* filiorumque ejus temporibus Fidelium erga Paſtores ſuos benevolentia tanta eſſet, ut *Ammianus Marcellinus* ( ſeditionem Chriſtianorum circa electionem *Damaſi* deſcribens ) dignum eſſe dixerit Epiſcopatum illum, de quo contenderetur; propterea quod Epiſcopi eo tempore per liberalitatem ſui quiſque Gregis, præcipuè per benignitatem Matronarum vixerint ſplendidè, Curribus circumferrentur, & ſumptuosè cœnarent, & amicirentur, de Decimis tamen contributis nuſquam legitur.

Quæret hic fortaſſe aliquis, an Paſtores vivere tunc ex contributionibus, & Eleëmoſynis voluntariis, obligarentur; *quis* enim ( dicit Sanctus *Paulus*, 1 Cor. 9. 7. *militat propriis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Aut quis paſcit Gregem, & de lacte Gregis non edit.* Et rurſus 1 Cor. 9. 13. *An neſcitis eos, qui ſacris operantur, ea quæ ex ſacrario ſunt, edere? & qui Altari aſſident, cum Altari participare? Ita etiam Dominus conſtituit iis qui Euangelium annuntiant, ut ex Euangelio vivant.* Ex quo quidem loco Paſtores Eccleſiæ, à Gregibus ſuis alendos eſſe inferri rectè poteſt; Non autem ut quantitatem aut genus alimentorum ipſi definirent, aut ſuo arbitrio quicquam ſumerent. Neceſſarium ergò eſt, ut aut à ſingulorum contributionibus, aut ab Eccleſia, ut perſona una nutrirentur. Ab Eccleſia fieri hoc non potuit, quia Acta eorum Leges non erant. Sequitur ergò Paſtorum alimenta, antè quàm Imperatores Summique Imperantes de alimentis eorum Leges aliquas tuliſſent, alia non fuiſſe quàm Fidelium contributiones voluntarias. Qui Altari operam dederunt, de Oblatis vixerunt ſub Teſtamento Veteri: ita etiam Miniſtris Euangelii licitum eſt, quod ab eorum Gregibus Oblatum eſt accipere; ſed nihil ( niſi per Actionem Civilem ) exigere potuerunt. Ad quod Tribunal ( quæ nulla præter Civilia erant ) peterent? Conſtat ergò alimenta Paſtoribus certa aſſignari potuiſſe nulla, niſi per Eccle-

ſiam,

Digitized by Google

ſiam, ut unam perſonam, & tunc ſolum, quando Eccleſiæ decreta, non tantum Canones, ſed etiam Leges eſſent. Leges autem fieri nullæ potuerunt, niſi ab Imperatoribus, Regibus, aliiſque ſummam habentibus Poteſtatem Civilem. Lex Moſaica de Decimis ad Miniſtros Euangelii applicari non poteſt; quia *Moſes* & Summi Sacerdotes, ſub Deo Summam habuere Poteſtatem Civilem. Regnabat enim in Iudæis Deus, ſed in Chriſtianis Regnaturus eſt, Regnaturus, inquam, ex Pacto ; nam per naturam nunc regnat æquè in totum humanum genus.

Hactenus oſtenſum eſt, Paſtores quid ſint; & quæ habeant Mandata à *Chriſto* Servatore (nempe Prædicare, Docere, Baptizare, & in Eccleſiis Præſidere;) Cenſura Eccleſiaſtica in locis ubi Fides Chriſtiana prohibetur, quam vim habeat, nempe ut congreſſum & convictum Excommunicatorum fugiant, & in locis ubi Fides Chriſtiana Lege armatur Civitatis, ut Excommunicatum fugent; etiam Paſtores & Miniſtri, à quibus eligerentur (nempe ab Eccleſiis) quis conſecraverit eos (nempe Eccleſiæ Antiſtes) unde alerentur, nempe à ſuis ipſorum poſſeſſionibus, labore ſuo, contributionibuſque Fidelium voluntariis. Proximo autem loco conſiderabimus quodnam in Eccleſia Officium habeant illi, qui Summam habent Poteſtatem Civilem, iidemque Fidem Chriſtianam amplexi ſunt.

Imprimis meminiſſe oportet demonſtratum ſuprà eſſe, jus judicandi, quæ doctrinæ conſervandæ paci utiles ſint & docendæ publicè, inſeparabiliter Summæ Poteſtati Civili, annexum eſſe. Manifeſtum enim eſt, etiam tardiſſimis ingeniis, Actiones hominum ab opinionibus naſci, quas habent de Bono & Malo ab actionibus ipſis, ſibi redundaturo; & per conſequens, eos, qui obedientiam Poteſtati Civili præſtare damnoſum ſibi futurum credunt ad Leges violandas facile impelli, ad ſtatus Civilis everſionem, & belli Civilis renovationem; cujus fugiendi cauſa, Civitates omnes inſtitutæ ſunt. Itaque in Civitatibus etiam Ethnicis, Paſtores paſſim vocati ſunt, qui Summam in illis habuere Poteſtatem: populum enim docere Civis nullus potuit, niſi per illorum Authoritatem.

Quod jus hoc Regnum Ethnicorum, ſimul ac converterentur Reges illi ad Fidem *Chriſti*, ſublatum eſſet, non poteſt credi. *Chriſtus* enim ſpoliari Imperio Reges eo nomine non voluit, quod in ipſum crederent: neque ut cuiquam alii ſubjicerentur : neque ut Poteſtate pacem inter Cives ſuos conſervandi, & contra hoſtes defendendi, privarentur. Sunt ergo Reges Chriſtiani, etiam nunc Subditorum ſuorum Paſtores ſupremi, & jus habent Paſtores ſub

ſe

Digitized by Google

ſe conſtituendi, quos ipſi idoneos ad populum inſtruendum judicabunt.

Præterea, etſi jus Paſtores eligendi penes Eccleſiam eſſet, ſicut erat tempore Apoſtolorum; ſic quoque jus illud penes Regem eſſet, qui perſonam Civitatis gerit, id eſt perſonam Eccleſiæ, & proinde ſine illo Eccleſia muta eſſet. Quando autem Cœtus aliquis in Civitate Chriſtiana, Paſtorem ſuum eligit, is eligit, qui Summam habet in Civitate Poteſtatem; eodem planè modo quo, quando Oppidi alicujus populus, Prætorem ſibi eligunt, eligit is, qui Summam habet Poteſtatem; omnis enim Actio illius eſt, ſine cujus conſenſu valida non eſt. Itaque quæcunque ex Hiſtoriis, de Paſtoribus à populo vel à Clero electis exempla adducuntur, pro præjudicio contra jus ejus qui Civitatem repræſentat, haberi non poſſunt; quia per illius Authoritatem eligebantur.

Quoniam igitur in omni Civitate Chriſtiana, is qui ſummè Imperat, Paſtor etiam Summus eſt, cæterique Paſtores illius Authoritate fiunt, ſequitur Paſtores cæteros illius Miniſtros tantum eſſe, non aliter, quam qui Urbibus, Provinciis, vel Oppidis præficiuntur; non quia ſubditi illius ſunt, qui docent, ſed qui docentur. Fieri poteſt, ut Rex aliquis Subditorum ſuorum Paſtorem conſtituat Regem alium ( ut multi Reges Chriſtiani Paſtorem fecerunt Subditorum ſuorum Papam Romanum ( non tamen Paſtorem ſuum illum facit, neque Subditorum ſuorum Summum; niſi Poteſtate Civili ſeipſum ſpoliare vellet. In qua Civitate igitur Paſtores conſtituit Perſona externa, non id facit jure ſuo, ſed jure ejus qui Civitati illi imperat. Admittuntur autem tales quaſi Ludimagiſtri in Civitate aliena, cujus Rex eſt Paterfamilias, Ludimagiſtros autem filiis ſuis, ab externo homine commendatos recipere quidem poteſt, ſed non Imperatos; præſertim ſi doctrinas quas docuerint non ad ſuum, ſed ad illorum emolumentum tendere perſpexerit.

Si quis ergò Paſtorem prædicantem vel Baptizantem videns interrogaret, ſicut Servatorem noſtrum interrogaverunt Sacerdotes & Seniores ( Matth. 21, 23. ) *qua Authoritate facis iſta? Et quis tibi dedit iſtam Authoritatem?* Reſpondere aliter non poteſt, niſi quod facit iſta Authoritate Civitatis, ab eo data, qui Civitatis eſt Perſona. Paſtores omnes præter Supremum *jure Civili* iſta faciunt; ſed Rex, & quicunque Summam habet Poteſtatem, eadem faciunt Authoritate Dei, ſive ( ut loquuntur ) *jure Divino*. Regum ergo & ſummè Imperantium ſolorum eſt, in Titulis habere, *Dei gratiâ Rex &c.* Epiſcoporum eſt, *per gratiam Regis Epiſcopus &c.* Nam *Divina providentia* & *Dei gratia* idem ſignificant.

Atqui,

Digitized by Google

Atqui, ſi unuſquiſque Rex Chriſtianus Subditorum ſuorum Summus quoque Paſtor ſit, etiam non ſolùm prædicandi (quod forte non negabitur) ſed etiam Baptizandi, Sacramentum cœnæ Dominicæ adminiſtrandi, & Templa Sacerdoteſque Conſecrandi jus habere videri poteſt, quod non facile concedetur. Neque enim id facerè ſolent; neque ſine Impoſitione manuum Epiſcopi vel Presbyteri fieri conſuevit. Vt probemus ergo Reges Chriſtianos Miniſteriis illis uti poſſe, ratio reddenda eſt, tum quare id non faciant, & quomodo ſine Ceremonia illa uſitata Impoſitionis manuum, id ſi voluerint facere jure poſſint.

Si quis Rex Scientiæ alicujus humanæ peritus eſſet, quin docere eam publicè eodem jure poſſet, quò eam docent qui ab illo jus accipiunt, dubium nullum eſt. Quoniam autem totius Civitatis in illum incumbit cura, ut ipſe, in res illas momenti minoris, tempus ſuum contereret, incommodum publicum eſſet. Poteſt etiam Rex, ſi voluerit, lites Civiles publicè cognoſcere, & decidere, non minore jure, quàm qui id per ipſius faciunt Authoritatem; niſi quod cura reipublicæ cogeret gubernaculo indeſinenter illum aſſidere, cura rerum exiguarum aliis commiſſa. Similiter Servator noſter (qui certè Baptizare potuit) neminem (Ioh. 4, 2.) baptizavit, ſed Apoſtoli ejus & Diſcipuli, illius Authoritate baptizârunt. Ita etiam *S. Paulum* in diverſis & multùm diſſitis locis Prædicandi neceſſitas à Baptizatione frequenti excuſavit. Cura enim major, nempe Eccleſiæ gubernatio, à curis minoribus vacationem poſtulat. Cauſa ergo reddita eſt, quamobrem Baptizare non ſoleant Reges Chriſtiani, nimirum eadem, propter quàm hodie paucos Baptizant Epiſcopi, & Papa pauciores.

De manuum Impoſitione, quatenus ea Regibus ut Baptizent, Conſecrentque neceſſaria ſit, ſic conſiderabimus.

Ceremonia antiquiſſima apud Iudæos erat, tum publicè, tum privatim, Impoſitio manuum; per quam deſignabatur, oſtendebaturque Perſona, vel alia res quæcunque, inter Precandum, Benedicendum, ſacrificandum, condemnandum vel alloquendum intelligenda. Ita *Iacob* benedixit filiis *Ioſeph*, Gen. 48, 14, *extendens dextram ſuam ut imponeret capiti Ephraimi*, (quamvis eſſet minor) *& ſiniſtram ſuam capiti Manaſſis*. Atque hoc ſciens fecit, ut benedictionem majorem deſignare ſe minori, aſtantibus oſtenderet. Ita etiam *Aaronem* jubet Deus (Exod. 29, 10,) *manus ſuas imponere capiti juvenci*; & rurſus (verſ. 15.) *Manum imponere capiti arietis*. Etiam *Moſes* cum Ducem Iſraelitarum conſtitueret (Num. 27, 23.) *Imponens manus*

*ſuas illi*, *Mandatis inſtruxit*, populo oſtendens quis eſſet, cui in bello obedire debuerunt. Item in Conſecratione Levitarum Num. 8, 10. *Admovebis Levitas coram Iehovah*, *& filii Iſraelis manus ſuas ſuper ipſos Levitas imponent*; & in condemnatione blaſphemi (Leviticus 24,14.) *Educito blaſphemum iſtum extra caſtra, ut quicunque audiverunt illum, manus ſuas ſuper caput ejus ponant*; *deinde lapidabunt eum totus Cœtus*. Quare autem manus illi imponere ſoli jubebantur, qui illum audierant, ac non potius Sacerdos, vel Levita, vel Iuſtitiæ Miniſter aliquis, niſi quod illorum nemo congregationi deſignare, vel indicare, potuit quis fuerit, qui blaſphemaverat, & commeruerat mori? Hominem autem vel rem aliam quamcunque, per manum ad oculos oſtendere errori minus obnoxium eſt, quam ad aures nomine deſignare.

In tantùm autem placuit eo tempore Ceremonia hæc, ut in benedicenda tota ſimul congregatione, quia per manuum Impoſitionem fieri non potuit, manus tamen verſus populum in benedicendo elevarunt, ut legere & Levit. 9, 22.

Eadem Ceremonia uſus etiam eſt *Chriſtus*, manus in illos imponens, quos ſanabat, aut quibus benedicebat. Iuxta ritum hunc Apoſtoli & Presbyteri, ipſumque Presbyterium, in illos quos Paſtores conſtituebant, manus impoſuerunt, & pro illis precati ſunt, ut reciperent Spiritum Sanctum. Etiam eidem Paſtori manus impoſitæ fuere aliquando ſæpius nempe cum ad Miniſterium novum mitteretur. Finis autem Impoſitionis manuum ſemper idem fuit, perſonæ ad munus Paſtorale electæ deſignatio exacta & Religioſa. Apoſtoli manus impoſuerunt (Act. 6, 6.) Septem Diaconis, non ut reciperent Spiritum Sanctum; nam Spiritu Sancto pleni erant, antequam eligerentur, ut conſtat ex verſ. 3, ſed ut ad munus Diaconorum deſignarentur.

Qui manus imponebant, aut Epiſcopi, aut Presbyteri erant; Diaconi munus illud non fuit. Quos *Philippus* Diaconus Samariæ converterat, in illos *Petrus* & *Ioannes* Apoſtoli manus impoſuerunt, (Act. 8, 17) *ut acciperent Spiritum Sanctum*. Etiam *Timotheus* Presbyter manus impoſuit; illum enim admonet Sanctus *Paulus* (1 Tim. 5, 22.) *Ne cuiquam ſubito manus imponeret*. In *Timotheum* manus impoſuit Presbyterium ipſum 1 Tim. 4, 14. Quomodo autem Presbyterium manus impoſuit? Quando Presbyterium id facit, intelligendum eſt, per manus Antiſtitis, ſive Presbyterii præſidis factum eſſe; is autem videtur fuiſſe ipſe *Paulus* qui 2 Tim. 1, 6. jubet illum exuſcitare donum Dei, quod in eo erat per impoſitionem manuum ſuarum; ubi obiter notandum eſt, per donum Dei, non intelligi *Spiritum Sanctum* tertiam in

Trini-

Digitized by Google

Trinitate perſonam, ſed in *Timotheum* Divina dona collata, à Sancto *Paulo* manus impoſitas bis fuiſſe legimus: ſemel Damaſci, per *Ananiam* (Act. 9, 17, 18.) cum baptizaretur: & iterum *Antiochiæ*, cum mitteretur Prædicatum. Uſus ergo hujus in Paſtoribus ordinandis ceremoniæ, is erat ut perſonam ejus cui Poteſtatem talem conceſſerunt, deſignarent.

Homini ergo, qui Docendi & Baptizandi Poteſtatem ante habuiſſet, quam manus illi imponerentur, Impoſitio manuum nihil contribuere potuit niſi ut fidem doceret Chriſtianam. Illi verò, qui antequam Chriſtiani fierent Summam habuerunt Poteſtatem in Civitatibus ſuis, Poteſtatem novam ab Impoſitione manuum nullam acceperunt. Etiam ſub Teſtamento Veteri, etſi dum Poteſtas Summa in Sacerdote erat jus conſecrandi ille ſolus haberet; aliter tamen erat poſtquam populus ſub Regibus eſſe cœpiſſent. Nam (1 Reg. 8,) Populo benedixit, Templum Conſecravit, & publicas Preces pronuntiavit Salomon. Conſtat ergò, habuiſſe illum non ſolum regendi Eccleſiam, ſed etiam functiones omnes Eccleſiaſticas exercendi Poteſtatem plenam.

Sed quid (inquiet aliquis) ſi Poteſtas Summa ſit penes fœminam, habetne in Eccleſiiis prædicandi, & Sacramenta adminiſtrandi Poteſtatem fœmina? Scio fœminis in Eccleſia prohibitum eſſe loqui. Id verò non impedit, quin fœmina, quæ Summa Poteſtate prædita eſt conſtituere viros poſſit, qui in Eccleſiis, & loqui & cœtera adminiſtrare omnia Authoritate Civitatis, id eſt ſua poſſint. Authoritas enim Maſculinum & Fœmininum non recipit. Fœminæ igitur, etſi officia omnia exercere non poſſunt, illos tamen, qui ea exerceant, poſſunt conſtituere. Regina Elizabetha Anno primo regni ſui, cum Suprematum Eccleſiæ Anglicanæ ſibi vindicâſſet, Legem tulit vt Miniſtri omnes Eccleſiarum (ſi Beneficia ſua retinere vellent) Suprematum ejus Eccleſiaſticum cum Iuramento agnoſcerent. Iuraverunt ergo multi; multi etiam aliquamdiu recuſaverunt, ob hoc tantum, quod videbatur illis ſi juraſſent, fore ut Regina per illos videretur poſſe Sacramenta in Eccleſia adminiſtrare, & functiones cœteras Paſtorales ipſa exercere. Poſtquam autem Regina ſcripto publico promiſerat ſe id non facturam eſſe tum demum juraverunt. Quo ſcrupulo manifeſtum erat, Miniſtros illos in opinione illa, omnes fuiſſe, Authoritatem quidem functiones Paſtorales exercendi cum Suprematu Eccleſiæ conjunctam ſemper eſſe, exercitium autem ſolis viris convenire. Regina ergò non modo ab exercitio talium Functionum ſe abſtinuit, ſed etiam rerum Eccleſiaſticarum curam diplomate ſuo Epiſcoporum Convocationi una cum paucis Conſiliariis ſuis, tutam commiſit.



Digitized by Google

Ab hac juris Civilis & Eccleſiaſtici conſolidatione Poteſtatem habent Reges Chriſtiani in ſubditos ſuos, tam in rebus ad Religionem, quàm ad Politiam pertinentibus; quantam homo homini ſuper ſeipſum dare poteſt. Poteſt ergo is, ſive Homo, ſive Cœtus, qui Summam habet Poteſtatem rerum Eccleſiaſticarum curæ præficere, in Dominiis ſuis, ſi voluerit, ( ut in plurimis locis hodie fieri cernimus ) hominem externum. Sed is, qui ſic præficitur, *Iure Civili* non *jure Divino* Officio ſuo fungitur; & proinde quoties bono publico expedibit, eodem jure, quo præfectus erat, deponi rurſus poteſt. Poteſt etiam, qui Summam habet Poteſtatem, Religionis procurationem, uni ex Civibus vel Civium Cœtui committere, ſi voluerit; Poteſtatemque illi dare, vel Titulis Paſtores quibus vult, ornare, & circà eorum mercedem & alimenta, Leges conſtituere, quas ipſi videbitur; modò quod facit, ex ſincerâ Conſcientia ( de qua judicat ſolus Deus ) proficiſcatur, ejuſdem etiam eſt, Scripturarum Sacrarum Interpretes conſtituere, ut cujus Authoritate fiunt Leges. Ejuſdem etiam eſt Excommunicationibus viri præſtare per Leges ſuas Pœnales; quibus Libertini obſtinati humiliari, & ad unionem cum Eccleſià reduci poſſint. Poteſtatem denique in rebus omnibus, tum Civilibus, tum Eccleſiaſticis, quatenus ad Actiones & Verba attinet, Summam habet. Actiones enìm & Verba tantùm, cognoſci, & ab hominibus accuſari poſſunt. Eorum autem, quæ accuſari ab homine non poſſunt, Iudex omnino, præter Deum, nullus eſt.

Quanquam, quæ hactenus dicta ſunt, ſatis perſpicua, videantur, & Poteſtati Eccleſiaſticæ Regibus Chriſtianis aſſerendæ ſufficiunt; quia tamen Poteſtatem illam, in omnibus Civitatibus Pontifices Romani ſibi arrogant; & Cardinalis Bellarminus in Controverſia *de Summo Pontifice*, Ius Pontificium, quantum poſſibile eſt, propugnavit; Fundamenta & Argumentorum ejus Robur breviter examinare neceſſarium eſſe duxi.

Librorum quinque quos de hac re ſcripſit, primus tres continet Quæſtiones: unam, ſpecierum Regiminis trium, *Monarchiæ*, *Ariſtocratiæ*, *Democratiæ* quænam ſit optima. Concludit autem nullam harum optimam eſſe, ſed quartam ab his mixtam. Secundam, quænam harum regendæ Eccleſiæ ſit optima, & ſententiam fert pro Mixta, ſed quæ magis participaret de Monarchia. Tertiam, utrum in hac Monarchia Mixta, Monarchæ locum haberet *Sanctus Petrus*. Quod ad primam Concluſionem attinet, ſatis ( Cap. 18 ) ſupra demonſtratum eſt, quod in omni forma Civitatis, cui obedire homines obligari poſſunt, Imperium Summum Simplex, & Abſolutum, non Mixtum

 ſit.

Digitized by Google

ſit. In Monarchia enim unus Homo totius Civitatis Poteſtatem habet, & proinde quamcunque alius Poteſtatem adeptus ſit, eam adeptus eſt Iure illius, & quamdiu illi videbitur, poſſidebit, & in illius nomine Poteſtate ſua uti debet. Etiam in Ariſtocratia & Democratia unicum eſſe Cœtum Supremum, eumque eandem habere Poteſtatem, quam habet in Monarchia Monarcha; & proinde non mixtum Imperium, ſed Abſolutum. Præterea manifeſtum eſt, ſi Monarchia aliqua Mixta dici poſſet, etiam Monarcha aliquis dici poſſet Mixtus. Hoc autem abſurdum eſt. De tribus autem ſpeciebus Simplicibus antedictis, quænam ſit optima, in eo loco in quo earum una conſtituta jam ſit, diſputare nefas eſt; propterea quòd ea, quæ conſtituta eſt, cæteris omnibus anteferri, defendi, & optima appellari debet; quia is Civis, qui aliquid faceret, quod ad ſubverſionem ejus tenderet, tum Leges Naturæ, tum Leges Divinas poſitivas violaret. Præterea ad Poteſtatem Paſtoris, Imperium non habentis, quæ forma Civitatis optima ſit, non pertinet inquirere; cum vocentur Paſtores, non ut homines regerent Imperio, ſed doctrina, & argumentis. Monarchia enim, Ariſtocratia, & Democratia, Imperantium, non Paſtorum ſpecies denotant; vel tres Dominos, non tres Ludimagiſtros.

Secunda ergò Concluſio, de optima ſpecie Regiminis Eccleſiæ, ad quæſtionem de Poteſtate Pontificis Romani, extra Dominium ejus temporale, nihil omnino attinet. In Dominiis enim Civitatum aliarum, merè Paſtoritium eſt.

Ad tertiam Concluſionem probandam nempè Sanctum *Petrum* Eccleſiæ fuiſſe Monarcham, adducit inprimis locum S. Matth. 16. 18, 19: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo meam Eccleſiam: & portæ inferorum non ſuperabunt eam. Et tibi dabo Claves regni cælorum: & quicquid ligaveris in terra, erit ligatum in cælis: & quicquid ſolveris in terra, erit ſolutum in cælis.* Qui locus rectè intellectus, nihil aliud probat, niſi Eccleſiam *Chriſti* pro fundamento unicum habere Articulum Fidei, quem Sanctus *Petrus*, nomine Apoſtolorum hic profeſſus eſt, nempe *Jeſum eſſe Chriſtum*; quæ profeſſio Servatori noſtro ea verba dicendi occaſionem præbuit. Quod ut clarius intelligatur, ſciendum eſt, Servatorem noſtrum per ſeipſum, per *Iohannem Baptiſtam*, & per Apoſtolos, nihil aliud de Fide prædicaſſe, præterquam quod ipſe eſſe *Chriſtus*. *Iohannes* (Matth. 3. 2,) hoc ſolùm prædicavit *Regnum Dei appropinquat*. Idem Servator noſter prædicavit ipſe, Matth. 4.17; & duodecem Apoſtolis in Mandatis dedit Matth. 10. 7 Servator noſter; ut idem prædicarent. Articulus ille Fidei Chriſtianæ fundamentalis erat. Poſtquam igitur Apoſtoli à Prædicatione Articuli hujus ad *Chriſtum* re-



Digitized by Google

verſi eſſent interrogavit illos *Chriſtus* cunctos ſimul, ( Matth. 16. 13 ) non *Petrum* ſolum, *quemnam eſſe me dicunt homines, Filium Hominis?* Illi vero dixerunt, *Alii quidem Iohannem Baptiſtam, alii vero Eliam, alii vero Ieremiam, aut unum ex Prophetis.* Tunc autem verſ. 15 interrogavit illos ſimul omnes, non *Petrum* ſolum, *Vos autem quem me dicitis eſſe?* Itaque Sanctus *Petrus* pro omnibus reſpondit, *Tu es Chriſtus, Filius Dei viventis.* Qui Articulus, ut dixi, Fidei totius Eccleſiæ fundamentum eſt. Atque hinc occaſionem cœpit dicendi: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo meam Eccleſiam &c.* Manifeſtum ergo eſt petram Eccleſiæ fundamentalem aliam intellectam non eſſe eo loco, præter Fidei Articulum illum fundamentalem. Sed quare ( dicet aliquis ) interponit *Chriſtus* verba illa *Tu es Petrus?* Conſiderandum ergò eſt Apoſtolum cognominatum fuiſſe à Chriſto *Cepham,* id eſt, Græcè, petram, vel petrum, Latine Lapidem. Poſtquam igitur Articulum hunc Petrus confeſſus eſſet, Servator noſter, ad nomen ejus alludens, dixit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo &c.* tanquam diceret Articulum illum, *Ieſum eſſe Chriſtum*: Fidei per quam Eccleſia erat Chriſtiana eſſentialem ſive fundamentalem eſſe. Quod ſi *Petrum* tunc Eccleſiæ Regem conſtituere voluiſſet, quam facilè fuiſſet verbis diſertis id dixiſſe?

Proximis autem verbis, *dabo tibi Claves cœlorum &c.* nil amplius *Petro* quam cæteris Diſcipulus datum eſt, Matth. 18. 18 *Quicquid ligaveritis in terra, ligabitur in cœlo, & quicquid ſolveritis in terra, ſolvetur in cœlo.* Sed utcunque locum hunc interpretetur, dubium nullum eſt, quin Poteſtas hoc loco data pertineat ad eos omnes, qui Summam in Civitatibus ſuis Poteſtatem habent modo Chriſtiani ſint. Adeo ut Sanctus *Petrus*, vel etiam Servator noſter ipſe, ſi aliquem eorum ad Fidem Chriſtianam convertiſſet; quia tamen Regnum *Chriſti* non eſt hujus mundi, convertendi ſubditos proprios illi ſoli reliquiſſet; alioqui Regno illum privâſſet, cui Docendi jus adhæret inſeparabiliter. Hæc ergo ſufficiant ad refutationem libri hujus primi, in quo probare conatus eſt Monarcham Eccleſiæ univerſalis, id eſt, Chriſtianorum fuiſſe Sanctum *Petrum.*

Liber ſecundus duas habet concluſiones: Alteram Sanctum *Petrum* Romæ fuiſſe Epiſcopum, atque ibi mortuum eſſe: Alteram, Succeſſores illius eſſe Pontifices Romanos. Quarum utraque quaſi dubia hodie diſputatur. Sed ſi utramque veram eſſe, conceſſerimus; ſi tamen per *Epiſcopum Romanum, Monarcham Eccleſiæ*, ſive Paſtorem omnium Supremum intelligat, non *Sylveſter*, ſed *Conſtantinus* Magnus Monarcha ille erat; & ut Conſtantinus, ita etiam Imperatores Chriſtiani

ſtiani omnes, Imperii Romani Epiſcopi Iure erant; Romani (inquam) Imperii, non totius orbis Chriſtiani. Erant enim temporibus illis Gentes Chriſtianæ nonnullæ, quæ Imperio Romano non continebantur. Atque hoc reſponſum eſto Libro ſecundo.

In Libro tertio Quæſtionem tractat, an Papa ſit Antichriſtus. Quod Papa ſit Antichriſtus, equidem probatum nuſquam vidi. Manifeſtum autem eſt, Prophetas Veteris Teſtamenti prædixiſſe, Iudæoſque Meſſiam, id eſt *Chriſtum*, venturum eſſe, ut Regnum Dei (quod rejectum fuerat) reſtitueret, expectâſſe. Expectatio autem illa, Impoſturis ambitioſorum hominum, qui regnare conarentur, quique populum per Miracula falſa, per vitam hypocriticam vel per orationes & doctrinas blandas, decipiendi artem calluerunt, eos obnoxios reddidit. Propter hanc cauſam Servator noſter & Apoſtoli populum monuerunt ne Prophetis & *Chriſtis* falſis, temerè crederent. Falſus autem *Chriſtus* intelligebatur is qui ſe *Chriſtum* eſſe, cum non eſſet profitebatur; & vulgo *appellabantur* tales *Antichriſti*, ea ſignificatione, quâ in Schiſmatibus, alter de Papatu contendentium, vocari ſolet *Antipapa*. Antichriſtus autem duas habet Notas Eſſentiales; alteram, quod *Ieſum eſſe Chriſtum* neget; alteram, quod ſeipſum *Chriſtum* eſſe dicat. Nota prima (1 Ioh. 4, 3.) eſt hæc, *quicunque Spiritus non profitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo non eſt; & Antichriſti eſt.* Altera habetur (Matth. 24, 5.) in verbis Servatoris noſtri, *multi venient ſub nomine meo dicentes, ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent.* Et alio loco, *Si quis vobis dicat, ecce hic eſt Chriſtus, illic eſt Chriſtus, ne credatis.* Antichriſtus ergo erit *Chriſtus* Falſus, id eſt, aliquis qui ſe *Chriſtum* eſſe profitebitur, nec eſt. Ex duabus his Notis nempe *Ieſum eſſe Chriſtum negare*, & *ſeipſum eſſe Chriſtum affirmare*, ſequitur, Antichriſtum debere eſſe veri *Chriſti* hoſtem. Ex multis autem Antichriſtis, unus præcipuus eſt ὁ Ἀντίχριστος. Iam cum Pontifex Romanus, neque *Chriſtum* ſe eſſe dicat, neque *Ieſum eſſe Chriſtum* neget, quo ſenſu Antichriſtus dici poſſit non intelligo. Nam Antichriſtus non eſt qui *Chriſti* Vicarium, ſed ipſum *Chriſtum* ſe eſſe dicit. Temporis etiam, quando Antichriſtus hic præcipuus venturus eſt, Notam aliquam, etſi non valdè perſpicuam habemus (Matth. 24, 15, &c.) nempe, *Cum videritis abominationem illam vaſtatricem quæ dicta eſt per Danielem Prophetam, poſitam in loco ſancto. Et erit tunc afflictio magna, qualis facta non fuit à Principio mundi ad hoc uſq ue tempus, neque unquam fiet. Et niſi decurtati fuiſſent dies illi, periret omnis caro.* Sed afflictio illa nondum venit. Sequutura enim ſtatim eſt obſcuratio ſolis, *& Stellæ cadent, & Poteſtates cœlorum concutientur. Et tunc* apparebit

*apparebit ſignum Filii hominis in cœlo, &c. & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potentia & gloria multa.* Nondum ergo venit ille Antichriſtus; Pontifices autem multi & venerunt & abierunt. Poteſtatem quidem in Dominiis alienis Legiſlativam ſibi aſſumunt, & regnum quoddam uſurpant; ſed in hoc mundo, nec *ut Chriſtus*, ſed ut *pro Chriſto* uſurpant; id quod nihil habet in ſe de Antichriſto.

In Libro quarto, ut probet Pontificem Romanum in Controverſiis omnibus tum Fidei, tum Morum Supremum eſſe Iudicem (quod tantundem eſt ac ſi illum Chriſtianorum omnium Monarcham abſolutiſſimum eſſe dixiſſet) tres adducit Propoſitiones. Primam, Iudicia ejus infallibilia eſſe: Secundam, quod in Chriſtianis Dominiis Poteſtatem habet Leges condendi, illoſque Puniendi qui illas tranſgredientur: Tertiam, Servatorem noſtrum Iuriſdictionem Eccleſiaſticam omnem, in Pontificem Romanum contuliſſe.

Pro Iudiciorum Papalium Infallibitate, multa adducit Scripturæ loca: primum, Luc. 22, 31, *Simon, Simon, ecce, Satanas petit vos, ut ventilet ſicut triticum; ſed ego precatus ſum pro te, ne deficiat Fides tua: tu igitur aliquando converſus ſtabili fratres.* Ex quo loco Bellarminus concludit *Chriſtum Simoni Petro* duo conceſſiſſe Privilegia, unum, quod nec ipſe, nec Succeſſores ejus quicquam, neque in fide, neque in moribus falſum aut alicujus Papæ Definitioni contrarium, definirent. Sed locus ille totus attentiùs conſiderandus eſt, qui, ut mihi videtur, contrarium probat ejus, quod probatum ille vellet. Sacerdotes & Scribæ, Servatoris noſtri in feſto Paſchæ occidendi, conſilium inierant, quem Iudas etiam jam illis prodere deliberârat. Venit autem ad feſtum *Chriſtus*, & cum Paſcha unà cum Apoſtolis, celebraret, dixit illis feſtum illud ſe iterum celebraturum non eſſe, antequam veniſſet Regnum Dei; dixit etiam, ut ab uno eorum proderetur. Cum igitur Apoſtoli *Chriſtum*, ante Paſcha proximum, regnaturum eſſe crederent, inter ſe. *Quis eſſet tunc maximus in illo Regno*, contendebant. Quapropter Servator noſter illis dixit, Reges quidem Ethnicos Dominium exercere in Subditos ſuos, & Benefactores appellari; vos autem non ſic; ſed unus veſtrum alteri debet miniſtrare. Regnum quidem vobis dabo, ſed quale mihi dedit Pater meus, ſed non habendum, ante adventum meum; tum demum comedetis & bibetis ad Menſam meam, & ſedebitis ſuper Thronos judicantes tribus Iſraelis. Regnum autem hoc ſanguine *Chriſti* & Martyrum ejus redimendum erat. Tum *Chriſtus* ad *S. Petrum* converſus, verba illa ſupra citata pronuntiavit *Simon, Simon, &c.* Quibus ſignificabat Satanam Apoſtolis præſentis Dominationis (quo Fidem eorum de Regno venturo

Digitized by Google

venturo debilitaret) Spem illis ſuggeſſiſſe; precatum autem eſſe ſe pro *Petro*, ne illius fides deficeret; illumque qui ſciret Regnum Dei non eſſe ex hoc mundo, ut fratres ſuos in eàdem Fide confirmaret, juſſiſſe. Atque eò etiam pertinet reſponſum *Petri*, Domine paratus ſum tecum ire in carcerem, & ad mortem. Manifeſtum ergò ex hoc loco eſt, non ſolum *S. Petro* nullam datam eſſe, ſed etiam in Mandatis habuiſſe, ut cæteros Apoſtolos doceret, Iuriſdictionem illis debitam non eſſe. Neque pro *S. Petri*, in ſententia ferenda de Articulis Fidei, Infallibilitate operatur quicquam adductus Textus; multo minùs pro Infallibilitate Succeſſorum ejus, ſed potius contra, propterea quod dicitur in plurali cribrare petiit *Vos*, ſed ſingulariter precatus ſum pro te.

Locus ſecundus eſt Matth. 16: *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo meam Eccleſiam: & portæ inferorum non prævalebunt contra eam.* Unde amplius inferri nihil poteſt (ut ſuperius oſtenſum eſt) quàm quod contra Petri confeſſionem illam, *Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei*, portæ inferorum non prævalebunt.

Textus tertius eſt ex Ioh. 21, 16, 17: *Paſce oves meas.* Hoc autem non Imperandi, ſed docendi Mandatum eſt, idque tamdiu tantùm, quamdiu Rex Chriſtianus non eſſet, qui Poteſtatem illam Poteſtati Civili adjunctam haberet. Sicut enim ab Abrahamo, non à Mercenario poſcit Deus rationem adminiſtrationis Dominii ſui Paterni, & Deſpotici, ita etiam à Regibus & Summis Imperantibus, idem rationem Adminiſtrationis Civitatum ſuarum exiget, non à Mercenariis; ſed ab ipſis.

Locus quartus eſt Exod. 28, 30: *Pones in ſacro illo Pectorali juris, Vrim & Thummim, quæ ſint ſupra cor Aaronis*: quem locum à Septuaginta redditum eſſe dicit, per δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν, id eſt, *Evidentiam & Veritatem*, Inde autem concludit Sacerdoti Summo datam eſſe Lucem & Veritatem. Quicquid autem ſignificant Vrim & Thummim, manifeſtum tamen eſt ex eo Textu, data ea eſſe Sacerdoti Summo, id eſt illi, qui Summam in Civitate Iſraelitarum habuit Poteſtatem. Militat ergò Textus hic Summo Imperanti Civili contra Suprematum Eccleſiaſticum Pontificis Romani.

Ut probet Iudicia Pontificis circa Mores Infallibilia eſſe, locum citat Ioh. 16, 13: *Cum autem venerit ille Spiritus Veritatis, Dux viæ vobis erit in omnem veritatem.* Cum Iudicio omnia tum Fidei, tum Morum Regibus ſuſtulerit, quid habent omninò, quod faciant Reges? Quas Leges ferent, cum Lex nulla ſit, quæ non ſit aut Regula Morum, ut ne quis ſit Homicida, vel Fur, vel Mœchus, vel Mendax,

vel Avarus, & ſimilia, aut Regula Fidei, & cultus Divini. Sed verba Textus conſideremus: *Spiritus Veritatis Dux vobis erit in omnem Veritatem*; an recte infertur inde ſolius Pontificis eſſe judicare de Moribus Civium in Civitate aliena? Quid habent commune *Veritas* & *Mores*. Veritas verborum eſt tantùm, Mores autem hominum ſunt ſub Legibus viventium. Mores doceri quidem poſſunt à Summo Pontifice, ſed an Boni, an Mali ſint; niſi in ſuo ipſius Dominio, judicare non debet. Etiamſi verum eſſet, non poſſe omnino errare Papam, id tamen jus Iudicandi in Civitatibus alienis nullum contribueret. Deinde à ratione naturali pro Infallibilitate Papæ arguit ſic: Si Papa in rebus ad ſalutem neceſſariis errare poſſet, tunc ad Salutem Eccleſiæ non ſatis à *Chriſto* proviſum eſt; propterea quod doctrinam Papæ ſequi nobis imperavit. Ubi autem *Chriſtus* id juſſerit, aut omnino de Papa locutus ſit, non oſtendit. Etiam conceſſo, Papæ datum eſſe, quicquid *S. Petro* datum eſt; quia tamen in Scripturâ Sacra nuſquam jubemur obedire *Petro*, injuſtus eſſet, qui, ſi facere aliquid Petrus juberet, & quod Legibus patriis contrarium eſſet, illi obediret.

Poſtremò, Papam Poteſtatem habere Summam per totum orbem Chriſtianum in rebus Civilibus, neque Papa, neque Eccleſia definivit. Non ergo obligantur Iuriſdictionem ejus, in rebus Moralibus agnoſcere omnes Chriſtiani. Imperium enim Civile Summum, & ſuprema de controverſiis Moralibus Iudicatio eadem eſt res: imo Reges non modò, quid ſit Iuſtum & Injuſtum in Actionibus definiunt, ſed etiam Iuſtitiam ipſam per Leges ſuas faciunt; Iuſtitia autem & Injuſtitia ad Moralia pertinent. Neque Iuſtum, aut Injuſtum in Moribus quicquam eſt, niſi id quod ita factum eſt per Leges Civiles.

Ut Papam Poteſtatem habere in Civitatibus alienis Legiſlativam probet, adducit locum Deut. 17. 12: *Vir autem ille, qui fecit ſuperbè, ut non auſcultet Sacerdoti conſtanter Miniſtranti Iehova Deo tuo aut Iudici; utique morietur vir ille, & tolles malum illud*; ex Iſraele oblitus, quod Summus Sacerdos Summam tunc haberet Poteſtatem Civilem, Iudiceſque ſub ſe conſtitueret. Nihil aliud ergò probant verba illa, niſi, quod Vir ille, qui Summo Imperanti Civili obedire recuſaverit, morietur &c. Id quod concluſioni Bellarmini directè contrarium eſt.

Secundo, adducit Textum Matth. 16. 21. *Quicquid ligaveris in terra &c.* & ita interpretatur, ac ſi Poteſtas illa ligandi, eſſet Poteſtas Legiſlativa; quam Poteſtatem locus hic attribuit Poteſtati Civili. Scribæ enim & Phariſæi ſedebant tunc, non Petrus, in Cathedra Moſis, & propterea *ligare*, idem erat quod legem condere.

Locus

Digitized by Google

Locus tertius eſt Ioh. 21. 16: *Paſce oves meas*, id quod non eſt Legibus cogere, ſed docere.

Locus quartus eſt Ioh. 20. 21: Qui locus probat contrarium. Verba enim ſunt, *Sicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos.* Chriſtum autem miſit Deus, ut morte ſua credentes in illum redimeret; & ut per prædicationem ipſius & Apoſtolorum ſuorum, ad Regnum ſuum futurum in mundo venturo illos præpararet. Cum ergo Deus Pater filium ſuum Leges in hoc mundo laturum non miſerit, multo minùs Poteſtatem illam dedit Sancto *Petro*. Locus ergò hic Suprematum Eccleſiaſticum & Imperium Civile conjungit, contra id, quod ex eo Bellarminus inferre voluit.

Locus quintus eſt Act. 15. 28: *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, ne quod amplius imponeremus onus præter neceſſaria iſta, ut abſtineatis ab iis quæ ſunt immolata ſimulacris, & ſanguine, & ſuffocato & fornicatione.* Ubi per *onus imponere* intelligit Poteſtatem Legiſlativam. Sed locum hunc Bellarminus, etſi Latinè ſcribere ſatis ſciret, non ſatis intellexit, vel ſi intellexit, verbis illis ad Poteſtatem Pontificiam ſciens abuſus eſt. Quod Lege imponitur, ſi quidem grave ſit, vocari etiam Onus poteſt per metaphoram. Etiam quod à Medico imponitur, ægrotanti bibendum Pharmacum, ſi grave ſit, etiam Onus appellari poteſt. Quod Lex imponit, ad Bonum Imperantis, id eſt ad Bonum publicum imponitur; ideoque is, cui imponitur onus illud, perferre quatenus poteſt, obligatur. Sed quod à Medico imponitur, ad Bonum ſolius ægrotantis imponitur, neque aliud eſt, quàm convaleſcentiæ adipiſcendæ appoſita Conditio, quæ ſi duriuſcula ſit, appellatur onus. Et ſicut præcepta Medicorum, ita quoque præcepta Paſtorum, ſine Authoritate Civili, Leges non ſunt, ſed conſilia; quæ ſequi, vel negligere ſuo cujuſque periculo permiſſum eſt. Tale autem erat Onus, de quo in hoc textu ſermo eſt, nempe, quod Gentibus converſis ab eſu eorum animalium, quæ ſimulachris immolata erant, & ab eſu ſuffocati, & ſanguinis abſtinendum erat. Sed ſi prohibeatur eſus ſanguinis, & prohibitio illa ſit Lex, quam obligamur omnes Chriſtiani cuſtodire; quare hodie Chriſtiani, ubique etiam in Roma ipſa, ſanguinem vulgo comedunt. Apoſtolorum ergo Acta Concilii Leges eſſe, ex hoc textu Bellarminus non probavit.

Locus ſextus eſt Rom. 13. 1: *Omnis anima Poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto: non enim eſt Poteſtas, niſi à Deo.* Id quod intelligendum eſſe vult non ſolum de Principibus Secularibus, ſed etiam de Eccleſiaſticis. Ad quod pro reſponſo, id quod ſæpe ante dictum eſt, referam, nimirum Principes Eccleſiaſticos, præter Principes Civitatum

nullos eſſe, nec fuiſſe unquam. Nam ſi Apoſtolus voluiſſet ſubditos nos, non ſolùm Principibus noſtris eſſe, ſed etiam Papæ, qui eſt Princeps externus, impoſuiſſet nobis Onus non ſolùm grave, ſed etiam, quod Chriſtus ipſe pronuntiavit eſſe impoſſibile, nempe *duobus Dominis ſimul ſervire.* Quanquam autem Sanctus *Paulus* alicubi dicat, Scribo hæc abſens, ne præſens uterer acrimoniâ, juxta Poteſtatem quam mihi *Chriſtus* dedit; non tamen intellexit Sanctus *Paulus*, Poteſtatem ſibi datam eſſe, occidendi quenquam, aut incarcerandi, aut mittendi in exilium, aut flagellandi, aut pecuniâ mulctandi, ſed tantùm excommunicandi, id eſt (ſine Poteſtate Civili) Excommunicatum fugiendi; id quod ſæpenumerò Excommunicanti, quam Excommunicato gravius eſt.

Septimus locus, 1 Cor. 4, 2, *Quid vultis? Cum virga veniam ad vos, an cum charitate, & ſpiritu lenitatis?* Hic rurſus loquitur Sanctus *Paulus* non de punitione, ſed de Cenſura Eccleſiaſtica, quæ ſua natura pœna non eſt, ſed pœnæ in ſeculo venturo denuntiatio. Nondum ergò Poteſtatem Epiſcopi Romani probavit eſſe Legiſlativam.

Locus octavus eſt 1 Tim. 3. 2, *Oportet autem Epiſcopum unius Vxoris virum eſſe*, quam dicit eſſe Legem. Credideram quidem, Legiſlativam in Eccleſia Poteſtatem, ſoli Eccleſiæ Monarchæ Sancto *Petro* conceſſam eſſe. Contrarium autem apparet ex hoc Textu, cum *Paulus* etiam Poteſtatem eandem habuerit. Dicent fortè, *Paulo* à *Petro* Præceptum hoc datum eſſe. Neque tamen ſic Lex erit, cum *Timotheus* neque *Petri*, neque *Pauli* ſubditus eſſet ſed Diſcipulus.

Textus nonus eſt 1 Tim. 5. 19. *Adversùs Presbyterum accuſationem ne recipito, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.* Reſpondeo (ut ſæpe ante) Præceptum hoc, conſilium quidem ſanum eſſe, ſed Legem non eſſe.

Locus decimus eſt Luc. 10. 16, *Qui vos audit, me audit; & qui vos aſpernatur, me aſpernatur.* Dubium quidem non eſt, quin *Chriſtum* aſpernetur, quicunque aſpernatur eos, quos *Chriſtus* miſit. Sed à *Chriſto* miſſi qui ſunt, præter eos, qui Paſtores conſtituti ſunt per Authoritatem legitimam? Et quis eſt qui Legitimè ordinatus eſt à Paſtore ſuo ſupremo? Quis denique in Civitate Chriſtianâ Paſtor ritè ordinatus eſt, niſi à Poteſtate Civitatis Summa? Inferri ergò ex hoc Textu poteſt, illum, qui Regem ſuum Chriſtianum audit, audire *Chriſtum*; illumque, qui doctrinam Regis ſui Legibus confirmatam aſpernatur, ipſum *Chriſtum* aſpernari. Imò, Rex Chriſtianus, quatenus Paſtor tantùm eſt, & Doctor Civium, non facit ut Doctrinæ ejus Leges ſint. Leges obligant; ad credendum verò nemo obligari poteſt, ſed ad actiones tantùm & verba, ſi opus ſit. Ex quo ſequitur rurſùs, Leges, quas

fecerit

Digitized by Google

fecerit Rex in ſua Civitate, Eccleſiaſticas, eaſdem eſſe Leges Civiles.

Locus undecimus eſt Textus, in quocunque Apoſtolus pro *Conſilio*, verbo utitur aliquo, quod Conſilio cum Imperio ſit commune; ut in quo Obedientiam vocat, Conſilium alicujus ſequi, ut 1 Cor. 11,2, *Laudo verò vos, fratres, quod omnia meminiſtis, & ſicut tradidi vobis traditiones retinetis.* Quod ut ſignificet, traditiones *Pauli*, Leges fuiſſe, aut aliud præter Conſilium, longè abeſt; & ut locus ille, 1 Theſ. 4, 2, *Noſtis enim, quæ Mandata dederimus vobis*, ubi vox Græca ſignificat Traditiones; quæ non Leges, ſed Conſilia ſunt: & locus 2. Theſ. 3. 14, *Quod ſi quis non auſcultet noſtro per Epiſtolam ſermoni, hunc notate: & ne commercium habete cum eo, ut erubeſcat. Neque ut inimicum ducite, ſed admonete ut fratrem.* Ubi à voce ὑπακούει probatum vellet, Theſſalonicenſibus Epiſtolam hanc fuiſſe Legem. Imperatorum ſanè Epiſtolæ Leges erant. Si ergo Lex etiam eſſet Epiſtola S. *Pauli*, obligaremur obedire duobus Dominis. Sed vox illa Græca ſignificat non modo imperata facere illius, qui poteſtatem habet puniendi, ſi non faciamus, ſed etiam Conſilium ſequi illius, qui nobis ad bonum noſtrum rectè conſulit. *Paulus* ergo illum, qui non auſcultaverit, pro inimico haberi prohibet, ſed admoneri tantùm, ut fratrem jubet; id eſt verberari, incarcerari, mulctari (quod Legiſlatoribus licitum eſt) prohibet. Ex quo manifeſtum eſt, id quod Chriſtianos metuere Paſtores ſuos fecit, non Apoſtoli Imperium, ſed Exiſtimationem ejus fuiſſe.

Locus ultimus eſt Heb. 13, 17, *Obedite ductoribus veſtris & obſecundate: excubant enim ipſi pro animabus veſtris, tanquam rationem reddituri.* Atque hoc rurſùs loco *Obedire* idem eſt, quod Conſilium ſequi. Ratio enim, quare Paſtoribus noſtris obediendum ſit, non ducitur à voluntate & Imperio Paſtorum, ſed à beneficio, quod ipſi inde accepturi ſumus, nempe ab animarum noſtrarum Salute. Præterea, qui Legibus obedire obligantur, Leges ipſas examinare non debent; ſed S. *Iohannes* 1 Epiſt. 4, 1, *Ne credatis* (inquit) *omni Spiritui, ſed probate Spiritus, an ex Deo ſint: nam multi Pſeudoprophetæ venêrunt in mundum.* Conſtat ergò, Paſtorum ſuorum Doctrinas poſſe à Chriſtianis hominibus diſputari. Sed Leges eorum, qui Poteſtatem Civilem Summam habent, diſputari ſine peccato, à ſubditis ſuis non poſſe. Alioqui enim Civitatum omnium inſtitutiones fruſtra eſſent, & proinde Pax & Iuſtitia ceſſarent contra Leges omnes tum Humanas tum Divinas. Nihil ergò ex citatis locis, neque ex ullis Scripturæ aliis, probari poteſt, Pontificum Romanorum decreta, extra Dominia ſua temporalia, eſſe Leges.



Digitized by Google

Concluſio ejus ultima, nempe *Servatorem noſtrum Iurisdictionem Eccleſiaſticam nemini commiſiſſe immediatè, præterquam Papæ*, ad Quæſtionem de Suprematu Eccleſiaſtico inter Papam & Reges Chriſtianos non pertinet, ſed tantum ad Quæſtionem inter Papam & Epiſcopos cæteros. Dicit autem primò, Iuriſdictionem Epiſcoporum eſſe, ſaltem univerſaliter, *de Iure Divino*, id eſt Iure derivato à Deo ipſo; ad quod probandum adducit *S. Paulum*, dicentem Epheſ. 4. 11: *Is igitur dedit alios quidem Apoſtolos, alios vero Prophetas, alios autem Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores*, infertque inde Epiſcopos omnes, Iuriſdictiones ſuas habere, à Iure Dei; idque non *immidiatè*, ſed per derivationem à *Iure Divino*, quod habet Papa. Conceſſo autem hoc, Iuriſdictio quænam alia, etſi merè Civilis, legitima exiſtit in Civitate Chriſtianâ, quæ non ſit etiam de *Iure Divino?* Habent enim Poteſtatem ſuam Civilem Chriſtiani Reges, non minùs immediatè à Deo, quam Papa Iuriſdictionem ſuam Eccleſiaſticam ob eodem Deo habere profitetur. Itaque id, quod Miniſtri per Authoritatem ejus faciunt, non minus *Iure Divino immediato*, faciunt, quàm quod faciunt per Ordinationem Papalem, Epiſcopi cæteri. Poteſtas enim legitima omnis à Deo eſt; in Supremo quidem Imperante, immediatè; in illis autem, qui Iuriſdictionem ſuam à Rege agnoſcunt, mediatè. Concedendum ergo eſt, aut Miniſtrum quemlibet exiguum in Civitate, Iuriſdictionem ſuam Iure Divino exercere, vel Epiſcopis, ut Iuriſdictiones ſuas ita teneant (Papâ excepto) concedendum non eſt.

Sed Diſputatio, an Iuriſdictionem talem dederit *Chriſtus* ſoli Papæ, an cæteris etiam Epiſcopis, extrà Dominium Papæ temporale tota contentio eſt de lana Caprina; neque enim ille, nec hi Iuriſdictionem omninò ullam habent. Iuriſdictio enim nihil aliud eſt, præter Poteſtatem legitimam, lites inter Civem & Civem cognoſcendi & decidendi; & ad neminem pertinere poteſt, præter illum, qui Poteſtatem habet Iuſti & Injuſti Regulas præſcribendi, id eſt, Leges condendi, & eos, qui Sententiæ ejus ſtare recuſaverint, vel Iudicum, quos ille conſtituerit, gladio publico cogendi; Quam Poteſtatem habet nemo, præter Civitatem, id eſt præter eum, qui Civitatis perſonam gerit.

Quando ergò adducit Bellarminus ex Luc. 6. Servatorem noſtrum convocâſſe Diſcipulos ſuos, & ex illis duodecem, Apoſtolos nominâſſe, probat quidem Poteſtatem illis dediſſe *Chriſtum*, Prædicandi, non autem lites inter concives determinandi. Poteſtatem enim illam ipſe *Chriſtus* recuſavit, cum diceret, *quis me Iudicem aut Diviſorem*

*inter*

Digitized by Google

*inter vos conſtituit?* Et alio loco *Regnum meum non eſt hujus mundi.* Atqui Poteſtatem cognoſcendi & decidendi inter Cives controverſias, omnino nullam habet. Quod tamen non impedit, quin Servator noſter Poteſtatem illis Prædicandi, & Baptizandi in loco quocunque concedere potuerit, ubi ſine transgreſſione Legum Civilium, id fieri potuerit. Nam Legibus Civilibus, tum Apoſtoli, tum *Chriſtus* ipſe obediendum eſſe, paſſim docuerunt.

Argumenta autem, quibus probare conatur Iuriſdictionem ſuam accipere Epiſcopos à Pontifice Romano, cum Pontifex ipſe in Dominiis alienis Iuriſdictionem nullam habeat, omnia fruſtranea ſunt. Veruntamen, quia probant, Iuriſdictionem Epiſcoporum derivari à Poteſtate Summa Civili, digna puto, ut ea recitem. Primum eſt à Num. 11. ubi *Moſes*, cum adminiſtrationi Reipublicæ Iſraëliticæ non ſufficeret, juſſus eſt, à Deo eligere ſibi Septuaginta viros ex Senioribus Iſraëlis, ut Deus partem Spiritus *Moſis* illis daret. Intelligitur autem inde, non Spiritum *Moſis* à Deo debilitatum fuiſſe; ſic enim Deus illum non omnino ſublevaſſet; ſed quod Deus Authoritatem illorum ab Authoritate *Moſis* derivatam eſſe oſtenderet, quemadmodum Bellarminus ipſe rectè & ingenuè locum hunc interpretatur. Quoniam ergo Poteſtatem Civilem in Iſraëlitis integram tunc habebat *Moſes*, habebant etiam Authoritatem ſuam Septuaginta Viri à ſumma Poteſtate Civili. Locus ergò ille probat in omni Civitate Chriſtiana, Iuriſdictionem Epiſcoporum dependere à Summa Poteſtate Civili, quemadmodum à Poteſtate Papæ in Dominio ſuo temporali.

Argumentum ſecundum ſumitur à natura Monarchiæ; in Monarchia autem Authoritas omnis originaliter in uno tantum homine eſt; in cæteris per derivationem ab illo. Sed Regimen Eccleſiæ Monarchicum eſſe aſſumit, & inde infert Epiſcopos alios Iuriſdictionem ſuam accipere ab Epiſcopo Romano. Sed Eccleſiæ Rector ſive Monarcha ſit, ſive (ut ante dixit) partim Monarcha ſive Monarcha mixtus, argumentum ipſum pro Regibus militat. Sunt enim illi ſubditorum ſuorum, id eſt Eccleſiarum, quæ in ſuis ipſorum Dominiis exiſtunt (Eccleſia enim & populus Chriſtianus eadem res eſt) Monarchæ pleni & integri. Neque in Civitate non Romana quicquam eſt Poteſtatis conceſſum homini externo neque Archicum, neque Craticum; ſed tantum Didacticum. Obedientiam enim non coactam, ſed voluntariam accipit Deus.

Tertium eſt ſumptum ex *Cypriano*, qui ſedem *S. Petri Caput*, *Fontem*, *Radicem*, & *Solem*, appellat, unde Epiſcoporum Authoritas derivatur.

Digitized by Google

rivatur. Videtur Bellarminus quæſtiones Iuris teſtibus determinari non debere, ignoraſſe. Leges Naturæ (quæ Iuris & Injuriæ diſtinguendæ principia meliora ſunt, quam Doctorum verba) *Caput*, *Fontem, Radicem*, *&* *Solem* unde Iuriſdictio omnis derivatur, in iis qui Summam in Civitatibus ſuis habent Poteſtatem, collocant; & proinde Iuriſdictio Epiſcopalis derivatur omnis à Poteſtate Civili.

Argumentum quartum ab Inæqualitate ſumit Iuriſdictionum. Inquit enim, ſi Iuriſdictionem Epiſcopis aliis, Deus dediſſet immediatè, dediſſet etiam Iuriſdictionem æqualem; videmus autem, alios Oppidi unius tantùm, alios Oppidorum centum, alios integrarum Provinciarum Epiſcopos eſſe; quas differentias non determinat Verbum Dei. Non ſunt ergo Iuriſdictiones eorum à Deo datæ immediatè. Argumentum hoc validius fuiſſet, ſi probatum fuiſſet antè Iuriſdictionem in Chriſtianos omnes univerſalem habuiſſe Epiſcopum Romanum. Sed neque probatum eſt antè, neque poſt probari poterit. Cognitum enim eſt Iuriſdictionem amplam illam, quam habuere Pontifices Romani, datam illis fuiſſe ab illo, qui verè habuit, nempe à Romano Imperatore, qui Sedem Imperii & Religionis Principalem, eandem eſſe voluit. Habent ergò Epiſcopi ſinguli Iuriſdictionem ſuam, ab Authoritate illius, in cujus Dominio illam exercebant: & proinde ipſum Papam Authoritatem ſuam extra Dominia ſua temporalia, debere illis, qui ſunt Civitatum, ubi illam exercet, Summi Imperantes.

Argumentum quintum tale eſt; *Si Iuriſdictionem ſuam Epiſcopi à Deo haberent immediatè, neminem ex Epiſcopis illis Epiſcopatu ſuo deprivare poſſet, nihil enim facere poteſt contra ordinationem Divinam*; & conſequentia quidem bona eſt; *ſed Papa* (inquit) *hoc facere poteſt & fecit ſæpe*. Conceditur etiam hoc, ſubaudito, quod ita fecerit in ſuo ipſius Dominio, vel etiam in alieno, ſi conſentiat Dominus loci. Sed ut hoc facere poſſit univerſaliter, & Iure ipſius Epiſcopatus Romani, concedendum non eſt. Poteſtas enim illa ad Poteſtatem pertinet Civitatum ſingularium, & Summæ Poteſtati Civili eſſentialis eſt. Ante regnum *Saulis* in Iſraële, cum Summa Poteſtas Civilis in Summo Sacerdote reſideret, ille ſolus Sacerdotem potuit deponere. Rursùs cum Poteſtas illa eſſet in Regibus Iſraëlis, Sacerdotem deponere potuit Rex, & Sacerdotem Summum *Abiatharum* depoſuit Rex *Solomon* (nec ob eam rem à Deo reprehenſum eſſe legimus) & in ejus locum conſtituit *Zadochum*. Epiſcopos ergò Ordinandi, & Deprivandi, prout ad Salutem populi viſum erit, in ſuis Dominiis, Poteſtas ſolorum Regum eſt.

Argu-

Digitized by Google

Argumentum ſextum eſt, Si Iuriſdictionem ſuam *Iure Divino Immediato* habeant Epiſcopi, debent id probare ex verbo Dei. Sed hoc non poſſunt. Argumentum quidem bonum eſt, nec quicquam dicam in contrarium. Sed argumentum idem ſimiliter probat, Papæ ipſi in Dominio alieno Iuriſdictionem nullam eſſe, neque enim id probare ex verbo Dei poſſunt Pontificii.

Poſtremò teſtimonium adducit duorum Paparum *Innocentii* & *Leonis*; neque dubito quin potuerit, eodem Iure teſtimonia adduxiſſe Paparum fere omnium poſt *S. Petrum*. Quis enim (cum Poteſtatis cupido humano generi tam firmiter infixa ſit à natura) non ad idem teſtandum adduceretur? Sed tamen in propria cauſa teſtaretur; & proinde teſtimonium ejus bonum non eſſet.

Liber quintus quatuor habet Concluſiones; Primam, *Papam non eſſe Dominum totius orbis.* Secundam, *Papam non eſſe Dominum totius orbis Chriſtiani.* Tertiam, *Papam in Dominiis alienis Iuriſdictionem Temporalem nullam habere Directè.* Tria hæc facilè conceduntur. Quarta eſt, *Papam in Dominiis alienis Poteſtatem habere Temporalem Summam Indirectè*; quæ negatur; niſi per *Indirectè* intelligat Poteſtatem illam viis Indirectis acquiſitam eſſe; tunc enim id quoque concedi poteſt. Sed, ut ego Sententiam ejus intelligo Poteſtatem illam Pontificis Romani eſſe dicit, Iure quodam quod Authoritati ejus Paſtorali per conſequentiam neceſſariam adhæret; quia Poteſtatem Paſtoralem (quam Spiritualem vocat) exercere ſine illâ non poteſt. Per hanc autem Authoritatem conſequutivam, Pontifici Romano Regna mutandi, modo in unum, modo in alium transferendi, prout ad ſalutem animarum, ipſi conducere videbitur, Ius attribuit.

Antequam Argumenta ejus conſiderem, abs re non erit ſi breviter oſtendero, Concluſionis hujus momentum, quantum à Regibus & ab iis, qui Summam habent Poteſtatem Civilem penſitari debeat, & ut cogitent, an Subditorum ſuorum bono (cujus rationem redituri ſunt) utile ſit; & an tuto concedi poſſit.

Quando Papam in Dominio alieno Poteſtatem Summam *Directè* habere negat; ita intelligendum eſt, ac ſi diceret Poteſtatem illam non venire ad Pontificem Romanum, eâ viâ, qua Reges Poteſtatem ſuam obtinuêre, nimirum ab eorum, qui regendi ſunt ſubmiſſione originali. Poteſtatem tamen eandem viâ aliâ ſibi vendicat, etiam ſine conſenſu populi, nempe ut dono Dei factam ſuam eſſe in Aſſumptione ſua ad Papatum. Quacunque tamen via illam habuerit, eadem tamen ſemper eſt Poteſtas; & per eam (ſi concedatur) Principes & Civitates Dominio ſuo ſpoliare Iure poteſt, quoties ſaluti animarum vide-

bitur conducere; id eſt, quoties vult. Nam judicandi, utrum ad ſalutem Animarum conducat necne, ſolum ſe Iudicem eſſe poſtulat. Doctrinam autem hanc, non ſolum in libro hoc Bellarminus ſuſtinet, Doctoreſque alii multi in Scriptis & Concionibus ſuis docuerunt, ſed etiam Concilia aliqua Decreverunt; atque etiam aliquando datâ occaſione in praxim intulere. Concilium enim Lateranenſe habitum ſub Papa Innocentio tertio, (cap. 3. *De Hæreticis*) hunc habet Canonem: *Si Rex à Papa admonitus, Regnum ſuum ab Hæreticis non purget, & ob eam rem Excommunicatus, intra ſpatium Anni non ſatisfaciat, Subditi ejus ab Obedientia abſolvantur.* Et doctrina hæc facto, tum ante, tum poſt Decretum hoc, confirmata eſt; ut cum *Chilpericus* Rex Galliæ multò ante Concilium hoc depoſitus erat à Papa *Zacharia*; & cum Imperium Romanum tranſlatum eſſet in *Carolum Magnum*; & cum opprimeretur in Anglia *Iohannes* Rex per inſtigationem Papæ circa tempora illius Concilii; & poſteà cum Regnum Navarræ tranſlatum eſſet in Regem Hiſpaniæ; & nuper in conſpiratione cum proceribus Galliæ contra Regem eorum *Henricum tertium*. Paucos puto eſſe Principes, qui Injuſta & Incommoda hæc eſſe non ſentiant; ſed illud non ſufficit. Debent enim decernere tandem an Reges, an Subditi eſſe velint. Pluribus Dominis ſervire populus non poteſt. Sublevandum ergò eſt à Regibus ſuis Imperium in manibus propriis integrum retinentibus, vel in manus Papæ integrum tradentibus; ut illi, qui obedire parati ſunt, in obedientia ſua protegantur. Diſtinctio enim Imperii *Temporalis*, & *Spiritualis*, verba mera ſunt, & dividitur Imperium non minus periculosè, per admiſſionem Poteſtatis alterius *indirectæ*, quàm *directæ*. Sed veniamus jam ad Argumenta Bellarmini.

Quorum primum eſt, *Poteſtas Civilis ſubjicitur Poteſtati Spirituali. Ergò is, qui Supremam Poteſtatem habet Spiritualem, jus habet Imperandi in Principes Temporales, & diſponendi de eorum Temporalibus in ordine ad Spiritualia.* Quod ad diſtinctionem attinet Temporalium & Spiritualium, videamus, in quo ſenſu fieri poſſit, ut dici poſſit ſine abſurditate, Poteſtatem Temporalem Poteſtati Spirituali ſubjectam eſſe; Cum dicimus enim Poteſtatem Poteſtati ſubditam eſſe, intelligendum eſt, aut illum, qui unam habet, illi, qui habet alteram, ſubditum eſſe, vel Poteſtatem unam eſſe ad alteram, ut Medium ad Finem. Intelligere enim non poſſumus, Poteſtatem unam, ſive Ius unum in Poteſtatem aliam, id eſt Ius aliud, Poteſtatem vel Ius habere Imperandi. Nam *Subjectio, Imperium, Ius, & Poteſtas* Accidentia ſunt non Poteſtatum, ſed Perſonarum. Poteſtas quidem una alteri ſubordi-

ordinata eſſe poteſt, quemadmodum Ars faciendi Ephippia arti Equitandi ſubordinata eſſe poteſt. Etſi ergo concedatur Poteſtatem Civilem ſubordinatam eſſe Poteſtati Papali tanquam medium ad Fœlicitatem Spiritualem; non tamen ſequitur, ſi Poteſtas Civilis ſit in Rege, & Poteſtas Spiritualis in Papa, ideo obligari Regem obedire Papæ, magis quàm unuſquiſque, qui artem habet faciendi Ephippia, obligatur obedire omni Equiti. Sicut ergò à Subordinatione Artium, inferri non poteſt Subjectio Artificum; ita neque à ſubordinatione Regiminum inferri poteſt ſubjectio Regentium. Quando ergò Poteſtatem Civilem Spirituali dicit eſſe ſubditam, intelligit ipſum Civitatis Imperatorem, ſubditum eſſe Imperatori Spirituali. Argumentum itaque hujuſmodi eſt: *Qui habet Poteſtatem Summam Civilem, ſubditus eſt illius, qui habet Poteſtatem Summam Spiritualem; ergo Princeps Spiritualis Ius habet Imperandi in Principes Temporales.* In quo argumento aſſumit Reges Papæ eſſe ſubditos, id quod debuit demonſtrâſſe; de conſequentiâ enim, quin bona ſit, nulla eſt controverſia. Deinde procedit Argumentum ſuum confirmans hoc modo, *Reges & Papæ, Clerus & Populus, unicam faciunt Civitatem, id eſt unicam Eccleſiam: In omnibus autem Corporibus, membra à ſe mutuò dependent. Sed Spiritualia non dependent à Temporalibus: ergo Temporalia dependent à Spiritualibus. Et per conſequens illis ſunt Subjecta.* In qua ratiocinatione duo ſunt errores ſatis craſſi: alter quod dicit, Reges, Papas, Clerum, omneſque alios Chriſtianos, unicam conſtituere Rempublicam. Manifeſtum enim eſt, Rempublicam unam eſſe Galliam, alteram eſſe Hiſpaniam, & aliam eſſe Venetias, &c. Hæ autem componuntur ex hominibus Chriſtianis, & ſunt per conſequens totidem Eccleſiæ: & Summi Imperantes earum, diverſæ ſunt Perſonæ, quibus loqui, agere, conſulere, &c. poſſunt, ſicut homines ſingulares; id quod Eccleſia Vniverſalis facere non poteſt, quia Perſonam Repræſentativam in terra nullam habet; nam ſi haberet, dubium nullum eſſet, quin illa Poteſtatem haberet per totum orbem Chriſtianum Summam, tum Spiritualem tum Temporalem. Papa autem, ut ſit Perſona hæc, tribus caret rebus, quas illi Servator noſter non dedit, nempe *Ius Imperandi*, *Ius Iudicandi*, & *Ius Puniendi.* Etiam dato, quod Papa ſolus eſſet *Chriſti* in terra Vicarius, non tamen Vicariatum illum exequi Iure poſſet; antequam Servator noſter in die ultimo Regnaturus venerit. Etiam tunc non Papa, ſed ipſe *S. Petrus* cum cæteris Apoſtolis mundum judicaturus eſt.

Argumenti hujus Error alter eſt, quod dicat Membra Reipublicæ, ſicut Corporis Naturalis, unum ab altero dependere. Quod quidem



Digitized by Google

inter ſe cohæreant, non negabitur. Sed dependent ab eo ſolo, qui Summam habet Poteſtatem, id eſt ab Anima Reipublicæ, qua deficiente deficiunt, ita ut ne unus quidem homo, cum altero cohæreat propter defectum Summi Imperantis, à quo cuncti ſimul dependerent; non aliter, quàm membra Corporis Naturalis reſolvuntur in terram, defectu Animæ, quæ illa contineret. In hac ergo Similitudine nihil eſt, unde inferretur Populi dependentia à Clero vel Miniſtrorum Temporalium à Spiritualibus, ſed amborum à Summo Imperante. Qui quidem Leges quas facit, ad ſalutem Animarum debet dirigere, ſed non ideo, cuiquam Subditus eſt, præterquam ipſi Deo. Evaneſcit ergo Parallogiſmus hic Bellarmini, elaboratus ad decipiendum illos, qui diſtinguere neſciunt inter ſubordinationem artium ad finem, & ſubjectionem perſonarum in adminiſtratione Mediorum. Vnicuique enim Fini Media determinantur vel per Naturam, vel per Deum ipſum ſupernaturaliter: ſed poteſtas cogendi homines Mediis certis uti in omni gente per Leges Naturæ eſt, in Summo Imperante Civili.

Argumentum ejus ſecundum eſt, *Reſpublica omnis omni non ſibi Subditæ, Imperare poteſt, & cogere eam adminiſtrationem publicam mutare, & quod majus eſt, Principem deponere, & in illius locum alium conſtituere, ſi contra injurias, quas parat ſibi facere alio modo ſeipſam defendere non poſſit: multo magis Reſpublica Spiritualis Temporali Imperare poteſt, adminiſtrationem publicam mutare, Principes deponere, alios inſtituere, quoties Bonum Spirituale aliter tueri nequit.*

Quod Civitas hæc omnia facere poſſit, ut ſe defendat ab Injuriis, negari non poteſt, & à me ſupra demonſtratum eſt. Verum quoque eſt, ſi qua eſſet in hoc mundo Civitas Spiritualis, diſtincta ab omni Civitate Temporali, Principem Civitatis illius Poteſtatem habiturum, ſi aliter ſe reparare aut tutari non poſſet, Bellum in illos, qui Injuriam facerent, nec repararent, inferendi, id eſt deponendi, occidendi, ſubjugandi, aliudve hoſtile faciendi. Sed per eandem rationem non minùs Principi Temporali licitum erit, acceptis, aut expectatis injuriis ſimilibus, Bellum inferri in illum, qui habet Suprematum Spiritualem. Sed hoc amplius, puto, eſt, quàm quod ab argumento ſuo illatum voluit Cardinalis.

Cæterum Civitas Spiritualis in hoc mundo nulla eſt; cum res eadem ſit cum Regno *Chriſti*, quod adhuc venturum eſt, nempe quo tempore reſurgent mortui; & qui crediderunt in *Chriſto*, quanquam mortui ſunt, quoad Corpora naturalia, reſurgent Corpora Spiritualia; & Servator noſter victis Adverſariis Civitatem conſtituet Spiri-

tualem

tualem & Æternam. Intereà autem, quia homines in hoc mundo non habebunt Corpora Spiritualia, nulla eſſe poteſt Civitas Spiritualis, Civium exiſtentium in carne.

Tertium argumentum eſt, *Regem Infidelem vel hæreticum, Chriſtianis ſi modo illos conetur à Fide abducere, tolerare licitum non eſt. Iudicare autem utrum Rex Subditos ſuos ad hæreſim adducere conetur necne, pertinet ad Papam. Ius ergo habet Papa determinandi utrum Princeps deponendus, an retinendus ſit, judicandi.*

Reſpondeo utrumque eſſe falſum, nempe primum Chriſtiano Regem ſuum in quocunque caſu non eſſe tolerandum; nam Legibus Divinis, tum *Naturalibus* tum *Poſitivis* contrarium eſt: & ſecundum, nempe Iudicem Hæreſium quemquam alium eſſe præter eum, qui Summam habet Poteſtatem Civilem. Hæreſis enim alia res non eſt, præter opinionem privatam, contra Leges Civitatis obſtinatè propugnatam. Impoſſibile ergò eſt, opinionem ullam Hæreticam eſſe, quam püblicè doceri jubent vel permittunt Leges Civitatis.

Vt autem Regem Infidelem vel Hæreticum tolerare, Chriſtianis illicitum eſſe probet, locum citat ex Deut. 17, ubi Deus Iudæos prohibuit, ne Regem electuri Imperium extraneo darent: atque inde infert, Chriſtiano non licere. Regem ſibi eligere non Chriſtianum. Sane Chriſtianus, id eſt is, qui Servatorem noſtrum agnoſcere, & illi ſervire ſe ſemel obligavit, ſi Regem eligeret, quem certo ſciret conaturum eſſe à Fide illum abducere, Deum nimium tentaturus eſſet. Sed idem (inquit) periculum eſt, eligere in Regem, hominem non Chriſtianum, quod electum deponere. Ad quod reſpondeo, quæſtionem hic non eſſe de non deponendi periculo, ſed de deponendi Iure. Chriſtiano, Regem eligere non Chriſtianum, poteſt fortaſſe aliquando peccatum eſſe; ſed electum deponere, cum ſit contra Fidem datam, Injuſtum ſemper eſt. Neque Doctrinam hujuſmodi pro Chriſtiana habitam eſſe legimus tempore Apoſtolorum, neque Temporibus Imperatorum Romanorum, antequam Poteſtas Papæ culminaret. Sed ad hoc reſponſum eſt à Bellarmino, Chriſtianos veteres ob eam tantùm cauſam non depoſuiſſe *Neronem*, neque *Diocletianum*, neque *Iulianum*, neque *Valentem* Arrianum, quod viribus carerent. Ita fortè eſt. Sed ad deponendum *Cæſarem*, vel ſaltem *Pilatum*, qui *Chriſtum* ſine cauſâ Iudæis crucifigendum tradidit, viribuſne caruit *Chriſtus?* Vel ſi Apoſtoli ad deponendum *Neronem* viribus caruere, ideone neceſſarium illis erat, in Epiſtolis ad Proſelytas, illos docere Poteſtatibus (nempe *Neroni* & aliis Regibus) obedientiam eſſe debitam, idque non propter metum tantum, ſed etiam

propter Conſcientiam? Apoſtolosne docuiſſe dicemus contra Conſcientias ſuas, quia carebant viribus? Non ergò, quia caruerunt viribus, Principes ſuos Ethnicos vel Chriſtianos doctrinam aliquam erroneam doceri paſſos, tolerârunt, ſed quia peccatum fuiſſet, ſi non tolerâſſent. Quod autem pro Poteſtate Papæ Temporali citat etiam S. *Paulum* (1 Cor. 6.) Iudices commendantem ſub Principibus Ethnicis alios, quam ipſi, conſtituerant; non eſt verum. Nam S. *Paulus* Corinthios admonet tantùm, ad componendas eorum lites Arbitros ex fratribus ſumere, potiùs quàm coram Iudicibus Ethnicis litigare, id quod ſanum, & charitatis plenum eſt præceptum, & in optimis Civitatibus Chriſtianis imitatione dignum. De periculo autem, ne Religio inde corrumperetur, non erat Subditi Iudicare; vel ſi judicare illius ſit, etiam in Dominio Papæ ipſius Temporali, de Doctrina Papæ Iure judicabunt illius Subditi.

Argumentum quartum, à Regum ſumitur Baptizatione, in qua Sceptra ſua, ut dicit Bellarminus, ſubmittunt *Chriſto*; promittuntque cuſtodire & tueri Fidem Chriſtianam. Et rectè quidem hoc. Reges enim Chriſtiani ipſi, *Chriſti* ſunt ſubditi. Quod tamen non impedit, quin Pontificibus Romanis ſint æquales.

Argumentum quintum ſumitur ab eo, quod dixit Chriſtus, *Paſce oves meas*; quibus verbis Pontifici Romano Poteſtatem omnem datam eſſe dicit Paſtori neceſſariam; qualis eſt Poteſtas abigendi lupos, id eſt Hæreticos; & Poteſtas clauſos tenendi arietes furentes, qui gregem cornibus petere conſueverunt, id eſt malos (licet Chriſtianos) Reges; & Poteſtas præbendi gregi alimentum ſuum debitum. Atque has Poteſtates S. *Petro* à *Chriſto* datas eſſe dicit. Reſpondeo Poteſtatem hanc, de alimentis nihil aliud eſſe præter Poteſtatem prædicandi. Pro primâ de abigendis Hæreticis, citat Matth. 7. 15. *Cavete vobis à Pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos, cum veſtimentis ovium; ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces.* Sed Hæretici Pſeudoprophetæ non ſunt; neque Apoſtoli Hæreticos, quanquam lupi eſſent, jubentur interficere, vel ſi iidem Reges fuerint, deponere; ſed cavere, fugere, & evitare. Neque S. *Petro* neque Apoſtolis à *Chriſto* hæc dicta ſunt, ſed multitudini Iudæorum, qui eum ſequuti ſunt in montem, homines, magnâ ex parte nondum converſi ad Fidem. Quod autem attinet ad Poteſtatem arietes furentes coërcendi, & à grege reliquo ſeparandi, Servator noſter Poteſtatem illam in hoc mundo ipſe recuſavit, triticum & zizania ſimul jubens creſcere uſque ad diem Iudicii; multo minùs Poteſtatem tantam dedit S. *Petro*, aut S. *Petrus* Succeſſoribus ſuis. Tum ille, tum Paſtores cæteri jubebantur Chriſtianos illos,

Digitized by Google

illos, qui Eccleſiam audire nolunt, tanquam Ethnicos & Publicanos ducere. Cum ergò Papæ in Ethnicos Poteſtas nulla ſit, in eos etiam, qui pro Ethnicis haberi debent, nulla eſt.

Præterea ab ipſa Poteſtate prædicandi, Poteſtatem in Regis coërcivam concludit Bellarminus. *Paſtoris*, inquit, *eſt gregem paſcere*: poteſt ergo Papa, ut Officium ſuum faciant, Reges cogere. Vnde ſequitur Papam, quatenus hominum Chriſtianorum Paſtor eſt, Regum eſſe Regem. Quod an concedendum ſit, Reges ipſi viderint.

Sextum & ultimum Argumentum ab Exemplis ſumitur. Sed exempla nihil probant. Secundò exempla, quæ ille adducit, ſpeciem Iuris nullam habent. Id quod fecit *Iehoiadas*, qui *Athaliam* interfecit (2 Reg. 11.) aut factum eſt Authoritate Regis *Iehoſci*, aut Summi Sacerdotis ingens crimen erat. Nam Sacerdos Summus eo tempore Regi erat ſubditus. Quod *Ambroſius* Imperatorem *Theodoſium* excommunicaverit, crimen erat læſæ Majeſtatis. Quod ad Iudicia attinet *Gregorii* primi, *Gregorii* ſecundi, *Zachariæ*, & *Leonis* tertii, in ſuis ipſorum cauſis nihil valent; & facta, quæ huic Doctrinæ conformia perpetrati ſunt (præcipuè vero factum *Zachariæ*) criminum quæ cadere poſſunt in Naturam humanam, maxima fuerunt. Hactenus de Poteſtate Eccleſiaſtica; ubi brevior fuiſſem, Argumentiſque Bellarmini pepercìſſem, niſi fuiſſent Bellarmini, id eſt Pontificatus Romani contra Reges Chriſtianos Pugilis.

## CAPVT XLIII.

### *De iis quæ ad Receptionem in Regnum Cælorum ſunt Neceſſaria.*

SEditionum & Belli Civilis in Rebuspublicis Chriſtianis prætextus frequentiſſimus jamdudum fuit, difficultas, nondum ſatis ſublata, Deo & Homini ſimul obediendi, quando pugnare inter ſe videntur eorum Imperata. Non quod ſit, qui neſcit Deo obediendum potiùs eſſe, quam homini cuicunque; ſed quod neſciant aliquando, an id, quod in Dei nomine Imperatum eſt ab homine, ſit revera Imperatum à Deo, an qui imperat, ad proprium emolumentum, nomine Dei abutatur. Sicut enim olim in Eccleſia Iudæorum, multi ſurrexêre Pſeudoprophetæ, qui populi favorem Somniis & Viſionibus fictis captaverunt, ita etiam in Eccleſia *Chriſti*, falſi quidam per omnia tempora, extitêre Doctores, qui exiſtimationem apud populum per

Doctri-

Doctrinas falſas, & phantaſticas obtinere ſtuduêrunt, eo fine, ut cum lucro proprio eos regerent.

Verùm illis, qui diſtinguere poſſunt inter ea, quæ ad receptionem in Regnum Dei neceſſaria ſunt, & quæ neceſſaria non ſunt, difficultas hæc ſimul obediendi Deo, & Summæ Poteſtati Civili, nulla eſt. Siquidem enim, quod imperatur à Summo Imperante Civili tale ſit, ut obediri poſſit ſine jactura Vitæ æternæ; tunc non obedire injuſtum eſt; & locum habet Præceptum Apoſtoli, *Servi obedite Dominis veſtris in omnibus*; &, *Filii obedite Parentibus veſtris in omnibus*; & locum habet Præceptum Servatoris noſtri, *Scribæ & Phariſæi ſedent in cathedra Moſis; omnia ergò quæ dicent, obſervate & facite.* Sin quod imperatur tale ſit, ut ſine damnatione ad mortem æternam obedire non poſſimus, tunc obedire furor eſſet. Conſilium ergo Servatoris noſtri (Matth. 10. 28.) locum habet, *ne timete eos, qui occidunt corpus, ſed animam occidere non poſſunt.* Quicunque ergò tùm pœnas hujus mundi propter violationem Legum Civilium, tùm pœnas mundi venturi propter contumaciam erga Deum debitas effugere cupiunt, opus habent, ut diſtinguere quæ ſint neceſſaria, & quæ non ſint neceſſaria ad introitum in regnum cœlorum doceantur.

Quæ ad ſalutem æternam neceſſaria ſunt, duabus virtutibus continentur, *Fide* in *Chriſtum*, & *Obedientia* Legibus præſtita. Poſterior harum, ſi perfecta eſſet, ſola ſufficeret. Cæterum quoniam Rei ſumus omnes contumaciæ in Deum, non ſolùm originaliter ab Adamo, ſed etiam actu propter transgreſſiones proprias, opus nunc habemus non ſolùm, ut pro reliquo tempore *Obedientes* ſimus, ſed etiam ut peccata præterita nobis *Remittantur.* Quod autem ad Salutem nihil aliud neceſſarium ſit, ex eo perſpicuum eſt, quod Regnum Dei nemini clauſum ſit, præterquam Legum Transgreſſoribus; neque illis, ſi Reſipiſcant, & Chriſtianæ Fidei Articulos ad ſalutem neceſſarios omnes credant.

Quod ad Obedientiam attinet, amplius à Deo (qui Voluntatem pro opere accipere promiſit) non poſtulatur, quam obediendi conatus ſerius. Et propterea Obedientia ſæpenumerò ſub nomine *Charitatis*, & *Dilectionis* commendatur. Significat enim Obediendi voluntatem. Et Servator noſter Dilectionem Dei & proximi, totius Legis impletionem vocat. Aliquando etiam pro *Obedientia*, *Juſtitia* ponitur. Iuſtitia enim voluntas eſt ſuum cuique tribuendi, id eſt Obediendi Legibus. Sæpe etiam pro *Obedientia*, ponitur *Reſipiſcentia*, ſive *Pœnitentia*, quæ ſignificat averſionem à peccato, id eſt voluntatem ad Obedientiam revertendi. Quicunque ergo ſincerè & toto corde Mandata

Digitized by Google

data Dei implere cupit, item quemcunque peccatorum verè pœnitet, & quicunque Deum toto corde diligit, & proximum ſicut ſeipſum, omnem habet Obedientiam Saluti æternæ neceſſariam. Nam ſi poſtularet Deus Innocentiam, ſervari nemo poſſet. Accipit Deus Iuſtitiam Hominis, id eſt Voluntatem Deo ſubactam, non exigit Innocentiam ipſam ultrà conatum noſtrum.

Sed quænam ſunt Mandata illa Dei, quibus obedire neceſſarium eſt? Leges Moſaicæ ſuntne omnes Leges Dei? Si ſint, cur non docemur Chriſtiani illis obedire? Si non ſint, quænam aliæ ſunt præter Leges Naturæ? Nam Servator noſter non nobis novas tulit Leges, ſed cuſtodire docuit, quas habuimus, id eſt Leges Naturales & Civiles. Lex autem Dei, quæ jubet Obedientiam Legibus Civilibus, jubet per conſequens Obedientiam præſtandam eſſe Præceptis omnibus Scripturæ Sacræ; quæ Scripturæ Sacræ (ut Capite præcedente oſtenſum eſt) ibi tantum Leges ſunt, ubi à Poteſtate Civili in Leges ſunt receptæ. In locis aliis Conſilia ſunt, quæ ſuo quiſque periculo ſine Injuſtitia ſequi vel non ſequi poteſt.

Cum explicatum jam ſit, quænam obedientia ea ſit, & cui præſtanda, quæ neceſſaria eſt ad ſalutem æternam; conſideremus nunc Fidem; nempe quibus, & cur credimus, & quinam ſunt Articuli creditu neceſſarii illis, qui ſunt ſalvandi. Primò autem, is, cui credimus, aliquis eſt, quem loquentem audivimus; quia credere impoſſibile eſt illi, qui quid dixerit, ignoramus. *Abrahamus*, *Iſaacus*, *Iacobus*, *Moſes*, & Prophetæ Deo crediderunt, qui ipſos alloquutus eſt ſupernaturaliter. Similiter *Chriſtus* erat is, cui crediderunt Apoſtoli & Diſcipuli, & quem loquentem audiverunt. Sed de illis, quibus neque Deus, neque *Chriſtus* unquam loquutus eſt, dici non poteſt, quod Deo crediderint; ſed tantum quod Apoſtolis, & poſt eos, Paſtoribus & Doctoribus Eccleſiæ Fidem habuerint, qui Hiſtoriam Veteris & Novi Teſtamenti illis commendaverant. Fides itaque Chriſtianorum, (ex quo *Chriſtus* aſſumptus eſt) pro fundamento habuit, Paſtorum primò ſuorum exiſtimationem, deinde Authoritatem eorum, qui fecerunt, ut Scripturæ Sacræ Fidei eſſent Regula; id quod ſoli facere potuêrunt Reges Chriſtiani, aliique qui Summam habuere Poteſtatem. Illi ergò Paſtores Supremi ſunt, ſolique per quos hodiè loquentem Deum audiunt Chriſtiani; niſi fortè excipere velimus eos, ad quos (ſi qui ſunt) Deus hodiè loquitur ſupernaturaliter. Sed hi, quia multi Pſeudoprophetæ in mundum venêrunt, examinandi ſunt ab omni Chriſtiano, an ex Deo ſint necne. Quoniam ergo Doctrinarum Examen ad Paſtorem Supremum, inprimis pertinet, Paſtor Su-

premus ſolus eſt, in quo ultimo Fides ſubditorum ſuorum determinari debet.

Cauſæ propter quas Doctrinam Chriſtianam credimus, variæ ſunt. Eſt enim Fides donum Dei, quam in diverſis hominibus, viis diverſis, pro ut ſibi ipſi viſum eſt, operatur. Cauſa propter quam Articulum aliquem Fidei credimus, frequentiſſima, & proxima eſt, quod Scripturas Sacras priùs crediderimus eſſe Verbum Dei. Quare autem Scripturas Sacras Verbum Dei eſſe credimus diſputari ſolet, quemadmodum neceſſarium eſt multum diſputari, quæſtiones illas, quæ non rectè proponuntur. Non enim quærunt, *cur credimus*, ſed, *unde ſcimus*; quaſi idem eſſet *credere*, & *ſcire*. Dum ergo pars altera ſcientiam ſuam deducere conatur ab Infallibilitate Eccleſiæ, altera à teſtimonio Spiritus ſui privati, pars neutra id quod vult probat. Infallibilitas enim Eccleſiæ, niſi Scripturarum Infallibilitate priùs cognitâ, ſciri non poteſt. Spiritum autem ſuum privatum quis dignoſcit, à Spiritu Doctorum Morum, quorum Authoritate ducitur, vel à Spiritu arrogantiæ? Præterea in Scripturis, unde Eccleſiæ Infallibilitas inferri poſſit, nihil invenitur; multo minus Infallibilitas Eccleſiæ cujusquam particularis; & minimè omnium hominis privati.

Manifeſtum ergò eſt, homines Chriſtianos, non *ſcire*, Scripturas eſſe Verbum Dei, ſed tantum *credere* ita eſſe; & cauſam illis credendi frequentiſſimam eſſe Doctores ſuos. Hoc dicit S. Paulus univerſaliter de Fide Chriſtiana, (Rom. 10. 17.) *Fides eſt ex auditu*; & (verſ. 14, 15.) *Quomodo autem credent, de quo non audierunt? Quomodo autem audient ſine Prædicante? Quomodo autem prædicabunt niſi ſint miſſi?* Ex quo perſpicuum eſt, cauſam credendi Scripturas, eſſe Verbum Dei, eandem eſſe, propter quam credimus, Articulos alios omnes, nempe quod eos audimus, qui Lege conſtituti ſunt (id eſt domi Parentes, in Eccleſiis Paſtores) ut nos doceant. Quænam enim cauſa alia reddi poteſt, quare in Civitatibus Chriſtianis, Scripturas eſſe Verbum Dei, omnes credant, vel ſaltem credere ſe profiteantur, in Civitatibus cæteris, vix unus aut alter; niſi quod in Civitatibus Chriſtianis, ab infantiâ id credere doceantur, in Civitatibus non Chriſtianis doceantur contrarium.

At ſi Fidei cauſa ſit, doceri; cur non credunt omnes; niſi quod Fides ſit donum Dei, quod cui vult dat, & negat? Sed tamen quando dat, per Doctores dat; & proinde causâ Fidei immediata eſt auditus. Quemadmodum in ludo literarum, ubi docentur multi, quidam proficiunt, quidam non proficiunt, differentia non ſemper à Magiſtro eſt. Bona omnia à Deo quidem proficiſcuntur, ſed per media plerum-

plerumque naturalia. Non eſt ergo temerè credendum illis, qui Doctrinis ſuis donum Dei prætendunt, ſupernaturale, doctrina enim eorum examinanda prius eſt ab Eccleſia.

Sed Scripturas eſſe Verbum Dei ſive *ſciamus*, ſive *credamus*, ſive *concedamus*; ſi ex illarum locis apertis, quinam Fidei Articuli ad Salutem æternam ſint neceſſarii & ſoli neceſſarii, oſtendero; eos nec alios, neceſſarios eſſe *Sciendum*, *Credendum* vel *Concedendum* eſt.

*Vnum neceſſarium*, nempe unicus articulus Fidei, quem ad Salutem æternam neceſſarium, faciunt Scripturæ Sacræ, hic eſt, *Quod Ieſus eſt Chriſtus*. Per nomen autem *Chriſti*, intelligitur Rex ille quem Deus per Prophetas Veteris Teſtamenti, miſſurum ſe eſſe in mundum, promiſerat, ut regnaret in Iudæos, & gentes alias in illum credituros; & qui vitam æternam, quam perdideramus in Adamo, reſtitueret. Quod cum probavero, oſtendam, quatenus neceſſarii ſunt etiam Articuli alii nonnulli.

Ad probandum, quod tota Fides ad Salutem neceſſaria continetur in uno hoc Articulo, *Ieſus eſt Chriſtus*; argumentum primum ſumetur ab Euangeliſtarum Scopo. Scopus autem eorum is erat ut in Servatoris noſtri vita deſcribenda illum unum Articulum ſtabilirent. Euangelii *S. Matthæi* Summa hæc eſt, *Ieſum* fuiſſe ex ſtirpe *Davidis*; natum ex Virgine; veniſſe Magos ut eum pro Rege Iudæorum agnoſcerent & adorarent; *Herodem*, eum, ne regnaret, conatum eſſe interficere; *Iohannem Baptiſtam* illum Regem proclamaſſe; *Chriſtum* ipſum Apoſtoloſque ejus Regem illum eſſe prædicâſſe; Legem docuiſſe non ut Scribæ, ſed ut qui haberet Authoritatem; morbos ſolo verbo ſanâſſe, aliaque Miracula feciſſe, quæ *Chriſtum* facturum eſſe prædixerant Prophetæ; monuiſſe Diſcipulos, ne aliis qui ſe *Chriſtos* profiterentur, crederent; captum, accuſatum & occiſum, quod ſe Regem eſſe dixerit; titulum Cruci inſcriptum fuiſſe *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.* Quæ omnia eo ſpectaverunt ut crederent homines *Ieſum eſſe Chriſtum.* Summa hæc eſt Euangelii ſcripti à *Matthæo*. Euangeliſtarum autem reliquorum ſcopus idem erat. *Iohannes* autem de Euangelio ſuo in fine expreſſè dicit, (Ioh. 20. 31.) *Hæc ſcripta ſunt, ut credatis Ieſum eſſe Chriſtum illum Filium Dei.*

Argumentum ſecundum eſt à Subjecto Concionum Apoſtolicarum, tùm ante, tùm poſt Aſcenſionem *Chriſti*. Ante Aſcenſionem ſuam miſit Apoſtolos ſuos Luc. 9. 2. Regnum Dei prædicaturos; & (Matth. 10. 7.) mandavit illis hoc ſolum, *Iter facientes proclamate dicentes, Appropinquavit*, Regnum Dei, id eſt, *Ieſum* eſſe *Meſſiam*, *Chriſtum*, *Regem*, qui venturus erat. Item poſt Aſcenſionem *Chriſti* idem



Digitized by Google

prædicaverunt, ut patet ex Act. 17. 6. *Traxerunt Iaſonem, & quoſdam fratres ad Civitatis Magiſtratus, vociferando, Iſti qui Orbis terrarum ſtatum ſubverterunt, etiam hic adſunt: Quos excepit Iaſon: qui omnes contra Edicta Cæſaris faciunt Regem alium dicentes eſſe, nempe Ieſum.* Et (verſ. 2. 3. capitis ejusdem,) *Paulus vero ſicut conſueverat introivit ad eos, & per Sabbatha tria diſſeruit cum iis ex Scripturis; explicans, & ob oculos ponens oportuiſſe Chriſtum pati, & reſurgere ex mortuis; & hunc Ieſum, quem ego, inquit, annuncio vobis eſſe Chriſtum illum.*

Argumentum tertium ſumitur ab iis locis Scripturæ, quæ Fidem omnem ad Salutem neceſſariam, dicunt eſſe facilem. Si enim aſcenſus animi internus, ad omnes doctrinas Fidei, quæ nunc docentur (quarum magna pars hodie diſputatur) ut neceſſarius requireretur, nihil difficilius eſſe poſſet, quam eſſe Chriſtianum. Latro in cruce propter verba hæc, *Domine memento mei cum veneris in Regnum tuum*, quibus alium Articulum confeſſus non eſt, præter hunc *Ieſum eſſe Chriſtum*, ſalvari potuerat. Nec potuerat dixiſſe *Chriſtus* (Matth. cap. 11. verſ. 30.) *Iugum meum facile eſt, & onus meum leve eſt.* Neque (Matth. 18. 6.) Parvos pueros in illum credere; nec potuerat dixiſſe *Paulus* (1 Cor. 1. 21.) *Libuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſervare credentes*; Neque denique Paulus ipſe tam ſubito Chriſtianus multo minus Doctor Eccleſiæ adeo eminens fieri potuerat, qui de Tranſubſtantiatione, Purgatorio, aliiſque Articulis multis quæ nunc obtruduntur, nunquam quicquam audierat.

Argumentum quartum ſumitur à locis quibuſdam, de quorum interpretatione nunquam extitit controverſia, ut (Ioh. 5. 39.) *Scrutamini Scripturas, quia videmini vobis in ipſis vitam æternam habere; & illæ ſunt quæ teſtantur de me.* Scripturæ autem illæ, aliæ non erant præter Teſtamentum Vetus; Novum enim nondum ſcriptum erat. Sed in Teſtamento Vetere de *Chriſto* nihil invenitur, præter Notas & ſigna per quæ, cum veniret, agnoſci poſſet; nimirum, quod eſſet ex ſtirpe *Davidis*; naſciturus in *Bethlehem*, ex Virgine, faceretque magna Miracula. Credere ergo *Ieſum* eſſe illum, ſatis erat ad vitam æternam; plusquam autem ſatis neceſſarium non eſt Et per conſequens Articulus ille ſolus neceſſarius eſt. Item *Iohannes* dicit (cap. 11. 26.) *Quiſquis vivit, & credit in me, non morietur in æternum.* Sed credere in Ieſum, idem eſt quod credere *Ieſum eſſe Chriſtum*; ut apparet ex verſ. 27, ubi *Marthæ* dicit *Chriſtus, Credis hoc? Et illa reſpondet, Etiam Domine, ego credo te eſſe Chriſtum illum Filium Dei, qui in mundum venturus erat.* Solus ergo ad ſalutem ſufficit Articulus ille unus. Item (Ioh. 20. 31.) *Hæc ſcripta ſunt ut credatis Ieſum eſſe Chriſtum, Filium Dei, & ut credentes vitam habeatis*

*per*

Digitized by Google

*per nomen ejus.* Vbi rurſus credere *Ieſum eſſe Chriſtum* ſufficere ſignificatur ad vitam æternam obtinendam. Rurſus (1 Ioh. 4. 2.) *Omnis Spiritus, qui conf tetur Ieſum Chriſtum veniſſe in carne, ex Deo eſt*, & (1 Ioh. 5. verſ. 1.) *Quicunque credidit Ieſum eſſe Chriſtum, ex Deo natus eſt.* Et (verſ. 5,) *Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit Ieſum eſſe Filium Dei.* Et (Act. 8. 36, 37.) Eunuchus dixit Philippo, *En aquam; quid prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus, ſi credis ex toto corde, licet. Reſpondens autem ille dixit, Credo Ieſum Chriſtum eſſe Filium Dei.* Articulus ergo hic *Ieſus eſt Chriſtus* ſufficit ad Baptiſmum, id eſt, ad Receptionem in Regnum Dei, & per conſequens, ſolus neceſſarius eſt. Etiam univerſaliter in locis omnibus ubi dicit cuiquam *Chriſtus, Fides tua te ſalvum facit,* cauſa dicti eſt confeſſio aliqua per quam directè vel ex conſequentia intelligitur, *Ieſum eſſe Chriſtum.*

Argumentum ultimum ſumitur à locis illis Scripturæ, ubi Articulus hic dicitur eſſe Fundamentum Fidei; ſalvabitur enim, qui tenet Fundamentum. Locus primus eſt Matth. 24. 23. *Si quis vobis dixerit, Ecce, hic eſt Chriſtus, aut hic: ne credite. Excitabuntur enim Pſeudochriſti, & Pſeudoprohetæ, & edent ſigna magna & miracula,* &c. Videmus hic Articulum illum *Ieſum eſſe Chriſtum* tenendum eſſe, etſi Miracula magna fecerint qui docent contrarium. Locus ſecundus eſt Gal. 1. 8. *Etiam ſi nos, aut Angelus è Cœlo Euangelizet vobis præter id, quod vobis Euangelizavimus, Anathema ſit.* Id autem quod Paulus & Apoſtoli reliqui euangelizaverunt, Articulus erat hic, *Ieſus eſt Chriſtus.* Authoritas ergo Angeli è Cœlo, multò magis hominis mortalis, ſi contrarium doceant negligenda eſt. Eſt ergo Articulus ille Fidei Chriſtianæ Fundamentum. Tertius locus eſt 1 Ioh. 4. 1. *Dilecti, ne cuivis Spiritui credite. Ex hoc cognoſcite Dei Spiritum: quicunque Spiritus profitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt.* Perſpicuum hinc eſt Articulum illum menſuram & regulam eſſe, per quam omnes alii Articuli examinandi & judicandi ſunt, & per conſequens ſolum eſſe Fundamentalem. Locus quartus eſt Matth. 16. 18. Vbi poſtquam *S. Petrus Chriſto* dixiſſet, *tu es Chriſtus, Filius Dei viventis*, reſpondit *Chriſtus, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo meam Eccleſiam.* Articulus ergo ille Fundamentum eſt, cui innituntur reliqui omnes Eccleſiæ Articuli. Locus quintus eſt, 1 Cor. 3. verſ. 11, 12, &c. *Fundamentum aliud nemo poteſt ſtatuere præter id quod poſitum eſt, quod Ieſus eſt Chriſtus. Quod ſi quis ſuperædificet ſuper Fundamentum hoc, aurum, argentum, Lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, cujuſque opus manifeſtum fiet: dies enim id declarabit; nam per ignem revelabitur: & cujuſque opus quale ſit, ignis probabit: ſi cujus opus manſerit quod ſuperædificaverit, mercedem accipiet. Si cujus opus exuſtum fuerit, damnum faciet. Ipſe*

*vero ſervabitur : ita tamen ut per ignem.* Quæ verba cum ſint partim perſpicua , & intellectu facilia, & partim allegorica & difficilia ; concludo ex perſpicuis, Paſtores, ſi fundamentum doceant, nempe *Ieſum eſſe Chriſtum* , quanquam falſas inde conſequentias aliquas deducant (ut hominibus quibuſcunque pronum eſt errare) ſalvandos tamen eſſe ; multo magis ſalvari poſſe illos qui ea credunt, quæ à Paſtoribus ſuis legitimis didicere. Sufficit ergo Articulus hic ad ſalutem , & per conſequens ſolus neceſſarius eſt. Quod attinet ad verba illa Allegorica , *uniuscujuſque opus per ignem probandum eſſe* , & *ſalvandos eſſe , ita tamen ut per ignem* , videntur alludere ad verba Prophetæ Zachariæ cap. 13. 8, 9. *Dictum Iehovæ , ut partibus duabus in terra exciſis & expirantibus, tertia relinquatur in ea : & inducam tertiam iſtam in ignem , conflanſque eos, ut conflatur argentum, probabo eos , quemadmodum probatur aurum : & invocabunt nomen meum , & ego exaudiam eos.* Dies Iudicii eſt dies reſtitutionis Regni Dei ; & illo die futuram eſſe mundi conflagrationem dicit *S. Petrus* (2 Pet. 3. 7, &c.) In qua conflagratione peribunt quidem improbi, reliqui autem, quos Deus ſalvos eſſe vult , tranſibunt per ignem illæſi , & in eo igne ( ſicut aurum & argentum) probabuntur, & purgati ab Idololatria, nomen invocabunt Dei veri. Ad hæc verba alludens *S. Paulus Diem* ( inquit ) id eſt diem Iudicii , diem Magnum reſtitutionis Regni Dei , Paſtorum doctrinas probaturum eſſe , an ſint puræ , ut aurum, argentum &c. an inutiles ut lignum, fœnum, &c. tunc autem , qui ſuper fundamentum verum falſa aut nugatoria ædificaverunt , ea videbunt condemnata ; ipſi tamen ſalvabuntur , & tranſibunt per ignem hunc illæſi ad vitam æternam , nomen veri Dei invocaturi. In qua interpretatione nihil eſt , quod Fidei Chriſtianæ ſit contrarium ; ſed ne ſcintilla quidem Purgatorii.

Quæret fortaſſe aliquis an æquè neceſſarium ad ſalutem non ſit , credere *Deum eſſe Omnipotentem* ; *Creatorem mundi* ; *Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe* ; *& homines in die ultimo reſurrecturos eſſe omnes* ; ac credere *Ieſum eſſe Chriſtum.* Reſpondeo hos omnes multoſque alios Articulos neceſſarios quidem æquè eſſe, ſed ideò, quia in illo uno continentur. Quis enim eſt, qui non vidit, credentes Ieſum eſſe Filium Dei Omnipotentis, neceſſariò ſimul credere Deum eſſe rerum omnium Creatorem Omnipotentem ? Aut quomodo credi poteſt Ieſum Regem eſſe in æternum regnaturum , ab eo qui illum non credit reſurrexiſſe à mortuis. Mortuus enim regnare non poteſt. Quicunque autem Fundamentum tenet , *Ieſum eſſe Chriſtum* , omnia tenet quæ inde inferri poſſunt , ſive illationis vim ipſe intelligit ſive non intelligit. Firmum ergo reſtat unum hunc Articulum creditum , Pœnitentibus ad remiſſionem peccatorum, Fidei ſatis eſſe, & proinde ſolum neceſſarium.

Oſten-

Digitized by Google

Oſtenſum antè eſt, Obedientiam, quanta ad ſalutem æternam requiritur, conſiſtere in voluntate implendi Legem Dei, quatenus poſſumus, id eſt in Pœnitentia peccantium. Oſtenſum item eſt Fidem, quanta ad ſalutem neceſſaria eſt, contineri in hoc Articulo, *Ieſus eſt Chriſtus*. Loca Scripturæ nunc proferam aliqua quibus probatur, omnia ſimpliciter ad vitam æternam neceſſaria contineri in illis ſimul conjunctis. Homines illi, quos Sanctus *Petrus*, die Pentecoſtes, poſt Aſcenſionem Servatoris noſtri proximo, prædicatione ſua, ad Fidem Chriſtianam converterat, *Petrum* cæteroſque Apoſtolos interrogaverunt (Act. 2. 37.) *Quid faciemus viri fratres?* Quibus (proximo verſu) reſpondit Petrus, *Reſipiſcite, & Baptizetur unusquiſque veſtrûm in nomen Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum: & accipietis donum Spiritus Sancti.* Baptizari ergo in nomen *Ieſu Chriſti*, una cum pœnitentia, omnia continet ad ſalutem neceſſaria. Rursùs cum à quodam ex primoribus interrogaretur *Chriſtus* (Luc. 18. 18.) *Magiſter bone, quid faciendo vitam æternam poſſidebo?* Reſpondit illi Servator noſter (verſ. 20.) *Præcepta noſti, Ne mœchare, Ne occidito, Ne furare, Ne falſum teſtimonium dicito: Honora Patrem tuum & Matrem tuam.* Quæ cum obſervâſſe ſe dixiſſet, adjecit *Chriſtus*, *Omnia quæ habes vende, & diſtribue pauperibus, & habebis Theſaurum in cœlo: & ſequere me*, id eſt, confide in me, qui ſum Rex. Itaque Legem implere, & credere Ieſum eſſe Regem, totum eſt quod requiritur ad vitam æternam. Præterea, Sanctus *Paulus* dicit (Rom. 1. 17.) *Iuſtus ex Fide vivit*; non dicit *unusquiſque*, ſed *Iuſtus*. Fides ergo & Iuſtitia conjunctim, omnia continent ad ſalutem neceſſaria. Poſtremò (Marc. 1. 15.) *Appropinquavit Regnum Dei; reſipiſcite, & credite Euangelio.* Itaque reſipiſcere & credere Ieſum eſſe Regem, ſufficiunt ad Salutem.

Cum ergo Fides & Obedientia utraque neceſſaria ſit ad ſalutem, quæſtio, utra earum juſtificet, fruſtra diſputatur. Quo autem ſenſu juſtificare dicatur una & altera, explicare non inutile erit. Si per Iuſtitiam intelligatur Iuſtitia operum; Iuſtificari qui Legem Dei ſemel transgreſſus eſt, poteſt nemo. Intelligenda ergo eſt Iuſtitia hominis, Legem Dei obſervare conantis. Voluntatem enim accipit Deus pro ipſo opere. Atque hoc ſenſu ſolo eſt, quod homo aliquis dici poteſt *Iuſtus*; & quod per Iuſtitiam ſuam juſtificatus ſit. Iuſtitia ergo juſtificat, quatenus *Iuſtum* denominat, non quatenus Legem ita impleverit, ut puniri juſtè non poſſit.

Sed juſtificari etiam dicitur is, cujus Defenſio, quanquam non ſufficiens, recipitur tamen, & approbatur; ut cum pro defenſione allegamus, quod Voluimus, quod conati ſumus Legem implere, & quod peccata noſtra ipſi condemnavimus. Quoniam ergo Deus voluntatem

tem

tem pro ipſo opere eorum tantum accipit, qui credunt in *Ieſum Chriſtum*; Fides ſola, in hac verbi acceptatione juſtificare dici poteſt; adeo ut *Fides* & *Obedientia* utraque juſtificent; ſed in diverſa ſignificatione vocis *Iuſtificare*.

Cum oſtenſum jam ſit, quænam ea ſint quæ neceſſariò requiruntur ad Salutem; Obedientiam erga Deum, cum Obedientia erga Reges reconciliare difficile non eſt. Rex enim aut Chriſtianus eſt, aut Infidelis. Si Chriſtianus, Articulum hunc *Ieſum eſſe Chriſtum*, neminem negare cogit. Legibus autem Civilibus, in quibus continentur Leges omnes Naturales, rectè & jurè obedire cogit. Qui ergo Regi ſuo Chriſtiano, obedientiam præſtat, obedire Deo non impeditur. Sed ſi Rex Chriſtianus qui Fundamentum tenet *Ieſum eſſe Chriſtum*, Doctrinas aliquas per imperitiam inde deducens, doceri & teneri imperet, imperato obediendum eſt. Obediri enim ſine animæ periculo poteſt. Iudicare autem, in Quæſtione de ſua ipſius obedientia Civili, jure nemo poteſt. Iudicat enim de doctrinis Fidei nemo præter Eccleſiam, id eſt præter illum, qui perſonam gerit Eccleſiæ, id eſt præter Regem, ſi ſit Chriſtianus.

Sed etſi Rex Infidelis ſit, ſuorum tamen ſubditorum quicunque illi reſtiterit, peccat contra Deum, quia contra Leges Naturæ peccat, quæ ſunt Divinæ. Peccat etiam contra Conſilium Apoſtolorum, Chriſtianos omnes Principibus ſuis, Filios omnes Parentibus ſuis, & Servos omnes Dominis ſuis obedire præcipientium, idque in Omnibus. Quod autem attinet ad Conſcientiam hominum, quæ interna & inviſibilis eſt, Poteſtatem habent omnes eandem, quam habuit *Naaman*; neque ad pericula ſe offerre opus habent. Cæterum ſi id faciant, præmium ſuum in regno Dei expectare debent, nec Regem ſuum legitimum accuſare, multo minus occidere, aut bello perſequi. Sed quis, etſi Infidelis Rex, ſubditum ſuum ſciens Regem alterum non nunc, ſed poſt finem mundi expectare, ita ſtupidus eſt, ut ob illam cauſam, eum occiſum velit.

Atque hæc de Regno Dei, & Politica Eccleſiaſtica dicta ſufficiant; cum ſint omnia à Scripturis Sacris derivata, atque ex iis locis quæ minimè obſcura & controverſa ſunt, & Scopo totius Scripturæ Sacræ (quæ ſcripta eſt pro regni Dei in *Chriſto* reſtitutione) conſentanea. Non enim Verba nuda, ſed Scriptorum ſcopus, Scripturis explicandis verum lumen præfert; qui autem Textibus ſingularibus utuntur, conſilio operis ipſius non adhibito, nihil fere perſpicuè explicabunt, ſed Scripturæ atomis, quaſi ſparſo pulvere, omnia obſcuriora facient quam ſunt; id quod eorum artificium eſſe ſolet, qui non veritatem, ſed ſuum ipſorum emolumentum quærunt.



Digitized by Google

# DE REGNO TENEBRARVM.

## CAPVT XLIV.

### *De Tenebris Spiritualibus ab Interpretatione non recta Scripturarum.*

PRæter Summas Poteſtates, *Divinam*, & *Humanam*, de quibus hactenus diſſeruimus, legimus in Scripturis Sacris de Poteſtate adhuc alia, nempe ea quàm dicit *Sanctus Paulus* Eph. 6. 12, *Quoniam non eſt nobis lucta adverſus ſanguinem & carnem, ſed adverſus Imperia, adverſus Poteſtates, adverſus Mundi hujus Principes Tenebrarum, adverſus Spirituales improbitates in rebus cœleſtibus*; & Matth. 12. 26, *Sed ſi Satanas Satanam ejicit, adverſus ſeipſum diſſidet: quomodo ergò ſtabit regnum ejus*; & Matth. 9. 34, *Per Principem Dæmoniorum ejicit Dæmonia*, id eſt Phantaſmata, quæ apparent in Aëre; unde Satanas dicitur Eph. 2. 2, *Princeps Poteſtatis Aëris*; & (quia regnat in mundi hujus tenebris) *Princeps hujus mundi*, Ioh. 16. 11. Et propterea, qui Principatui ejus Subjecti ſunt *filii* vocantur *Tenebrarum*; nimirum, ut diſtinguantur à fidelibus, qui *Filii Lucis* appellantur. Cum enim Beelzebub ſit Rex Phantaſmatum, quæ Aërem & Tenebras incolunt; *Filii Tenebrarum*, Phantaſmata, & Spiritus Illuſionis idem ſignificant. Regnum ergo Tenebrarum (prout in locis ſupra citatis, aliiſque Sacræ Scripturæ textibus intelligitur) definiri poteſt, *Impoſtorum confœderatio, qui ut in alios in præſenti mundo dominentur, Lumen tùm Rationis naturalis, tùm Euangelii per doctrinas erroneas & obſcuras extinguere, & in viam ſalutis æternæ Tenebras inducere conantur Spirituales.*

Quemadmodum homines, qui à Nativitate ſua Luce oculorum penitus deſtituuntur, luminis omninò Ideam nullam habent; neque imaginari quiſquam lumen majus poteſt, quàm aliquando antè viderit: ita etiam luminis Euangelii, & luminis Rationis gradum majorem exiſtere non putant homines, quam quem ipſi jam aſſequuti ſunt. Atque hinc eſt, quòd homines Tenebras in quibus verſantur, alia via agnoſcere non poſſunt, præterquam ex ſuis ipſorum offenſionibus, & infortuniis. Regni Satanæ obſcuriſſima quidem pars eſt, ea quæ

extra Eccleſiam Dei eſt, id eſt in qua ambulant Infideles; dicere tamen non poſſumus, quod Eccleſia (quaſi *Goshen*) tanta omnino luce fruatur, quanta opus eſt, ad omne opus faciendum, quod imperavit fieri Deus. Vnde enim oriri potuit, quod Chriſtiani, à tempore penè Apoſtolorum, ſe mutuò alter alterum ex ſtatu dejecerint, bello, aut Externo, aut Civili? Quod ad omnem propriarum rerum aſperitatem, & ad omnem proſperitatis alienæ eminentiam, toties offendant? Et quod ad eandem metam (fœlicitatem) tam diverſis viis curratur, niſi illis nox etiam nunc eſſet, aut ſaltem ſpiſſa nebula. Sumus ergo etiam nunc in Tenebris.

In Ignorantiæ noſtræ naturalis obſcurâ nocte, errorum Spiritualium Zizania ſeminavit Inimicus; Primo, lumen Scripturarum extinguendo; erramus enim neſciendo ſenſum Scripturarum. Secundo, Ethnicorum Poëtarum Dæmonologiam, id eſt doctrinam de dæmoniis; nempe doctrinam de Idolis, Phantaſmatibus, mortuorum umbris, ſimilibuſque fabulis anilibus, admittendo. Tertio, reliquias quaſdam Religionis & Philoſophiam Græcorum, præſertim Ariſtotelis, cum Scripturis ſacris commiſcendo. Quarto, per falſas, fictas vel incertas traditiones, & hiſtorias; atque ita erramus *attenti Spiritibus deceptoribus & doctrinis Dæmoniorum. Per Hypocriſin falſiloquorum, quorum conſcientia eſt cauteriſata*, id eſt eorum, qui falſa loquuntur contra ſuam ipſorum conſcientiam. De Tenebris autem ab interpretatione non rectâ Scripturæ Sacræ, in præſenti capite dicturus ſum.

Scripturarum abuſus maximus, & cui cæteri ſubſerviunt aut adhærent, earum detorſio eſt, ad probandum, quod Regnum Dei, (de quo toties in illis fit mentio) ſit Eccleſia, quæ nunc eſt Chriſtianorum hominum in terra viventium. Manifeſtum autem eſt, in contrarium, Regnum Dei, inſtitutum fuiſſe à Deo, (*miniſtrante Moſe*) ſuper Iudæos ſolos, qui eam ob cauſam appellantur in Scripturis, populus Dei peculiaris; idemque regnum in electione Sauli Regis, deſiiſſe. Poſt id tempus regnum Dei per Pactum in terris nullum fuiſſe. Promiſiſſe tamen per Prophetas Deum, in Regnum ſuum Iudæos iterum admittere, (tempore quod ipſe ſecum determinaverat) cum per pœnitentiam ad Deum ſe converterent. Invitâſſe etiam ſub iiſdem conditionibus converſionis omnes gentes; & Filium ſuum peccata mundi morte ſuâ expiaturum, in mundum miſſurum ſe eſſe; & doctrina ſua, ad regnum Dei præparaturum, quod in die Iudicii incepturum eſt.

Errori huic, Quod Eccleſia, quæ eſt in terra, eſt Regnum *Chriſti*, quodque unum eſſe oportet vel Hominem vel Cœtum, per quem Servator noſter, qui nunc eſt in cœlis, homines alloquitur, Leges condit,

Digitized by Google

dit, & qui perſonam *Chriſti* Chriſtianis omnibus repræſentat, conſequens eſt, quod Poteſtatem Regalem ſub *Chriſto* univerſaliter poſcat Pontifex Romanus; & quod eandem Poteſtatem in Civitatibus nonnullis poſcant Paſtorum Conventus. Sunt autem hi qui per vehementiam diſputandi lumen naturæ extinguunt, tantaſque in hominum mentibus efficiunt tenebras, ut quis ſit, cui obedientiam promiſerant ſubditi videre nequeant.

Doctrinæ autem huic, Papam in præſenti Eccleſiâ Vicarium *Chriſti* univerſalem eſſe, conſequens eſt Doctrina alia, nempe Regi Chriſtiano neceſſarium eſſe coronari ab Epiſcopo aliquo; quaſi ab illa ceremonia eſſet, quod jure Divino imperet, & in Titulo clauſulam hanc habeat, *Dei gratia Rex*; quodque Regnum ſuum, non à Deo accipiat, niſi datum ſit per Dei Vicarium Papam; quodque omnis Epiſcopus Romanæ Diœceſeos, (quando conſecratur) Pontifici Romano abſolutè obediturum ſe eſſe juret. Eidem doctrinæ conſequens eſt Concilii Lateranenſis decretum ſub *Innocentio* tertio, cap. 3. de Hæreticis, *Si Rex à Papa admonitus, Regnum ſuum ab Hæreſibus non purget, & ob eam rem excommunicatus, non ſatisfaciat intra annum, Subditi ejus ab obedientiæ vinculo abſolvantur.* Quoties itaque inter Papæ & aliorum Principum Chriſtianorum conſilia, repugnantiam eſſe contingit, (contingit autem ſæpe) tantæ oriuntur inter ſubditos Regum Tenebræ, ut hominem externum, in Thronum Regium ſeſe intrudentem, ab eo diſtinguere neſciunt, quem ipſi in eo collocaverant; & præ intellectus cæcitate pugnant inter ſeipſos, amicos ab inimicis non diſtinguentes. Ab eâdem doctrina, nempe quod Eccleſia præſens eſt Regnum Dei, naſcitur quod Paſtores & Miniſtri Eccleſiarum, nomen ſibi aſſumant *Cleri*, cæteros Chriſtianos appellantes *Laicos*, id eſt ſimpliciter *Populum*. Clerus enim primò & propriè ſignificat *Sortem*, deinde *hæreditatem*, & poſtremò eos, qui regnante Deo in Iſraële, alebantur ex reditibus publicis, quos Deus ſibi reſervaverat, nempe ex Sacrificiis & Oblationibus, quas Deus in alimentum Miniſtrorum ſuorum publicorum, (qui erant Levitæ) ſeparaverat. Papa ergò, qui in Eccleſia idem eſſe vult, quod erat in Regno Dei, id eſt in Iſraële, Summus Sacerdos, reditus ſimiles à Chriſtianis poſtulat ſibi, & Sacerdotibus ſuis à Chriſtianis; ad quam rem expediebat, ut Sacerdotes appellarentur *Clerus*. Decimæ itaque quæ Levitis *jure Divino* debebantur, in regno Dei requiruntur & ſumuntur jam diu ab Eccleſiaſtcis, non *jure Civili*, ſed *Divino*; & populus ubique per Eccleſiam Romanam penſiones publicas duplas ſolvunt, alteras Civitati ſuæ, alteras Clero Romano.



Digitized by Google

Ab eodem errore, quod Eccleſia præſens eſt Regnum Dei, introducta eſt diſtinctio inter Leges *Civiles* & *Canonicas*: ſunt autem Leges Civiles Acta Imperantium in Dominiis propriis; & Leges Canonicæ acta Pontificis in Dominiis iiſdem; ſed hæ ante Imperii translationem in *Carolum Magnum*, Leges non erant, quanquam poſteà, procedentibus indies Tenebris, Imperatores ipſi eas pro Legibus (metu majoris mali à cæcitate populi) admittere coacti ſunt.

Hinc etiam eſt, quod in pluribus Dominiis, ubi Papæ poteſtas Eccleſiaſtica integra recipitur, quod Iudæi, & Turci ſuo modo Deum colere (quatenus contra Poteſtatem Civilem non offendunt) permittantur, Chriſtiani autem, Civitatum aliarum Cives, in Roma niſi Romano modo, Deum colere non permittantur. Quare autem? Quia Papa Chriſtianos omnes ſibi ſubditos eſſe poſtulat. Quod tamen iniquum eſt. Nam ſi Chriſtiano duriorem ſe præbeat Princeps Chriſtianus, quam Infideli, iniquè facit; pro *Chriſto* enim ſunt, qui non ſunt contra *Chriſtum*.

Præterea, hinc eſt, quod in omni Civitate Chriſtianâ Poteſtatem Papæ Eccleſiaſticam admittente, ſint homines quidam à Tributis & Tribunalibus Poteſtatis Civilis exempti; ut Eccleſiaſtici omnes, & Monachi, & Fratres, quorum numerus in multis locis ad numerum reliqui populi, adeò magnam habent proportionem, ut ex illis ſolis, ſi opus eſſet, conſcribi exercitus poſſet, qui Eccleſiæ Militanti ſufficere valeret contra quemcunque Principem Chriſtianum, qui Papæ adverſaretur.

Scripturarum abuſus alius eſt, eorum qui *Conſecrationem* covertunt in *Conjurationem* ſive *Incantationem*. *Conſecrare*, in Scripturis Sacris ſignificat rem quamcunque Deo Offerre, Dare ſive Dedicare, id eſt ab uſu communi, piis & decoris verbis, ad cultus Divini uſum, ſeparare, id quod eſt ſanctificare, ita ut Dei, eorumque ſit quos Deus ſibi fecit Miniſtros publicos; ut ſupra Capite 35 fuſiùs dictum eſt. Conſecratione autem illa, non rei conſecratæ natura, ſed ſolus uſus mutatus eſt, nempe, ut qui prophanus & communis fuerat, jam Sanctus ſit, & cultui Divino proprius. Sed quando naturam qualitatemque ipſius rei mutatam eſſe dicunt, non Conſecratio dicenda eſt, ſed vel opus Dei ſupernaturale, vel vana & impia Incantatio. Quoniam autem mutationem hujuſmodi naturæ rerum quam profitentur, quotidianam eſſe dicunt, pro opere Divino ſupernaturali haberi non poteſt. Reſtat ergò, ut alia non ſit, quam *Conjuratio* ſive *Incantatio*; per quam, mutationem naturæ ubi non eſt, credi eſſe volunt, contra oculorum, cæterorumque omnium Senſuum teſtimonium. Exempli

causâ,

cauſâ, in Conſecratione Panis & Vini in Cœna Dominica, (quæ commemoratio tantùm eſt *Chriſti* in Cruce ad Redemptionem noſtram Paſſionis) quando Sacerdos verba Servatoris noſtri pronuntiat, *Hoc eſt corpus meum*, & *Hic eſt ſanguis meus*, naturam Panis & Vini abire dicit, & in ejus locum ſuccedere *Chriſti* corpus verum, & verum ſanguinem. Quanquam neque oculis, neque ulli ſenſui recipientis appareat quicquam quod non apparuerat, antequam verba illa pronuntiarentur. Incantatores Ægyptii, cum Virgas ſuas in Serpentes, & Aquam in Sanguinem convertiſſent, ſpectatorum Senſibus falſa rerum ſpecie illuſiſſe tantùm exiſtimantur, vocantur tamen in Scriptura Sacra Incantatores. Sed quo nomine appellandi fuiſſent, ſi in Virgis ſuis ne ſpecies quidem Serpentium, neque in aquis illis ſpecies ſanguinis, ulla apparuiſſet, ſed coram Rege impudenter aſſeruiſſent Virgas quæ Regi ut Virgæ apparuerunt Serpentes eſſe, & Sanguinem eſſe, quæ Regi Aqua videbatur? Appellandi certè erant non modo Incantatores, ſed etiam impudenter Mendaces. Hoc tamen in Conſecrationibus quotidianis faciunt Eccleſiæ Romanæ Sacerdotes, verba ſacra in Incantamentum mutantes, quod nihil ad ſenſum producit novi; impudenter tamen Panem in Hominem, & quod magis eſt in Deum convertiſſe ſe affirmantes, & proinde adorandum eſſe jubentes tanquam eſſet Servator noſter ipſe Deus & Homo; quæ Idololatria eſt craſſiſſima. Siquidem enim dicere ſufficeret, non amplius Panem, ſed Deum eſſe, quare ſimiliter excuſare ſe non potuiſſent Ægyptii affirmando, Porrum & Cepe quæ adorabant, Porrum & Cepe amplius non eſſe poſt Incantationem, ſed Deum ipſum ſub olerum illorum ſpecie. Verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, & *Hic eſt ſanguis meus*, æquivalent his, *hoc ſignificat*, *ſive repræſentat*, *Corpus & Sanguinem meum*; & Figura quidem ſermonis eſt uſitatiſſima; quem ſecundum literam interpretari Scripturæ abuſus eſſet. Quanquam autem Interpretatio talis admitteretur, applicari tamen Pani vel Sanguini præterquam illi quem *Chriſtus* manibus propriis conſecravit nulli poteſt. Non enim de Pane quocunque, & de Sacerdote omni qui pronuntiaret illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, Transſubſtantiatum iri, dixit *Chriſtus*. Neque Eccleſia Romana ipſa Doctrinam talem ſtabilivit ante *Innocentium tertium*, id eſt annis ab hinc circiter quingentis, quando Poteſtas Papalis maxima erat, & Tenebræ profundiſſimæ.

Simili Incantatione uſi ſunt Sacerdotes Eccleſiæ Romanæ in Sacramento Baptiſmi, ut videre eſt in Rituali Romano, ubi nomine Dei, Trinitatis, & trium Perſonarum, & ſigno Crucis ad Incantamentum abutuntur. Ut primo, in aqua conſecranda Sacerdos dicit,

*conjuro te creatura Aquæ, in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti Filii ſui unici Domini noſtri, & in virtute Spiritus Sancti, ut fias Aqua conjurata, ad Poteſtates inimici abigendas & eradicandas,* &c. Secundo in Salis cum Aqua miſcendi benedictione; *Vt fias ſal conjuratum, quo Phantaſmata omnia, & fraudum Diaboli improbitas fugiat abeatque à loco in quo ſpargeris; utque Spiritus omnis immundus conjuratus ſit per eum, qui veniet ad judicandum vivos & mortuos.* Tertiò in benedictione Olei, *ut Poteſtas omnis Inimici, exercitus omnis Diaboli, & Phantaſmata Satanæ per Creaturam hanc Olei abigantur.* Quarto, Baptizandus Infans, multifariam Incantatur; primo, ad Eccleſiæ portam, in faciem Infantis ſufflat ter Sacerdos, dicens, *Exi ab eo Spiritus immunde, & cede Spiritui Sancto Paracleto*, quaſi Infantes omnes, antequàm à Sacerdote inſufflentur, eſſent Demoniaci. Rurſus, antequam in Eccleſiam intret, dicit, *conjuro te &c. exire, & decedere ab hoc ſervo Dei.* Idem quoque Exorciſmus repetitur antequam Infans baptizetur. Neque ritus alii, circa Matrimonium, Extremam Unctionem, Viſitationem ægrotantium, Conſecrationem Eccleſiarum & Cœmeteriorum ſine Incantationibus peraguntur, ut in quibus Oleo & Aqua utuntur incantatis, & ſigno Crucis abutuntur ſicut & verbis Scripturæ, *Aſperges me Domine hyſſopo*; Rebus enim hujuſmodi efficaciam Phantaſmata & Spiritus Imaginarios abigendi tribuendam eſſe putant aut dicunt.

In Exorciſmis antedictis notandum etiam eſt, Spiritus immundos, id eſt Dæmonia, appellari Phantaſmata; ex quo ſequitur Spiritus immundos ſive Dæmonia à Romanâ Eccleſia non habita eſſe pro *Entibus* (ut loquuntur) *Realibus*; & proinde Subſtantias non eſſe, ſed Idola tantum, id eſt *Nihil.*

Error generalis alius eſt, à non intellectis vocabulis illis, *Vita æterna, Mors æterna, & Mors ſecunda.* Quanquam enim perſpicuè dicatur in Scriptura Sacra, Deum Adamum in eo ſtatu poſuiſſe, ut vivere potuiſſet in æternum, nempe ſi Mandatum Dei obſervâſſet; quæ immortalitas humanæ Naturæ Eſſentialis non erat, ſed ab eſu Arboris Vitæ dependebat; Doctrina tamen hodiè alia eſt, & jamdiu fuit, nimirum, unumquemque hominem *Vitam æternam* habere ſua natura, ex eo, quod Animâ præditus ſit immortali; adeò ut gladius ille in aditu Paradiſi, quanquam impediit Adamum, ne ex fructu Arboris Vitæ comederet, impedire illum, ne eſſet immortalis, non potuit, neque facere, ut Redemptione per *Chriſtum* indigeret; & proinde non modò Fideles, ſed etiam Reprobi, & Ethnici Vita Æterna fruituri ſint. Verùm, ut incommodum hoc excuſent, per *mortem æternam* intelli-

Digitized by Google

intelligendam eſſe dicunt *Vitam æternam*, ſed in cruciatibus, quæ eſt figurata loquutio, præterquam in hac occaſione nunquam uſurpata.

Doctrina autem hæc fundatur in quibuſdam locis obſcurioribus Teſtamenti Novi; quæ tamen loca totius Scripturæ Scopum conſiderantibus, in ſenſu diverſo facile explicari poſſunt. Vtrovis autem modo intelligantur, quatenus ad ſalutem Chriſtiani hominis attinet, non multum intereſt. Suppoſito enim morientis hominis reſtare nihil præter cadaver ejus, nonne Deus qui hominem ex terra, verbo ſuo fecit vivere, eadem facilitate facere poterit ut cadaver mortuum reviviſcat, & vivat in æternum, eodem verbo? *Anima* in Scripturis Sacris, ſemper ſignificat aut vitam, aut creaturam viventem. Corpus autem & anima conjunctim idem ſignificat quod corpus vivens. Creationis die quinto, dixit Deus, *producant aquæ reptile animæ viventis. Et creavit Deus cetos maximos & omnem Animam viventem.* Item de homine, creavit eum Deus *de pulvere terræ, ſufflavitque in nares ipſius ſpiraculum vitæ: ſic factus eſt homo anima vivens.* Et poſtquam *Noah* exiiſſet ex Arca, promiſit Deus non amplius percutere *omnem animam viventem.* Et Deut. 12. 23. *Sanguis cujuſque eſt ejus anima.* Etiam immundus habebatur Lege Moſaica qui tetigerat *animam mortuam*, id eſt cadaver mortuum. Nihil hic neque in aliis locis Scripturarum, aliud ſignificat Anima, præter *ipſum Animal*, aut *Vitam* ejus; Anima immortalis nuſquam legitur, neque Subſtantia Incorporea, à corpore ſeparata. *Spiritus autem* & *Vita æterna* paſſim leguntur. Quod animæ Fidelium, non ſua natura, ſed gratia Dei ſpeciali unà cum corporibus à Reſurrectione manſuræ ſunt in æternum, ex Scripturis Sacris oſtenſum eſt Cap. 38. Vbi autem legitur in Teſtamento Novo, eſſe qui conjicientur, corpus & anima, in Gehennam ignis, *Corpus & Anima*, idem ſignificat quod *corpus animatum.*

Per hanc feneſtram eſt, quod doctrina illa Tenebroſa intravit, de *Cruciatibus æternis*, & de *pœnis Purgatorii*, & conſequenter de *mortuorum Spiritibus* in locis Conſecratis, Solitariis, & Tenebroſis ambulantibus; & proinde etiam de *Exorciſmo* & *Conjuratione* Phantaſmatum; item de Invocatione mortuorum; & de *Indulgentiis*, id eſt, de exemptione ex igne Purgatorii, ubi Subſtantiæ Incorporeæ illæ purgari, & cœlo præparari igne ſupponuntur. Nam ante tempus in quo verſatus eſt in terris Servator noſter, maxima pars hominum, ad quos pervenerat doctrina Dæmoniorum ſive Dæmonologia Græca, in ea opinione erat, Animas humanas, ſubſtantias à corporibus diſtinctas eſſe & ſeparabiles; & per conſequens, mortuo homine; ſive

bono

bono ſive malo; animam ejus per virtutem naturæ propriæ (ſine recognitione ulla divinæ Gratiæ) debere ſubſiſtere alicubi. Itaque Doctores Eccleſiæ primitivæ aliquamdiu dubitarunt, quo loco, antequam cum corporibus in reſurrectione denuo unirentur, manſuræ eſſent; putaruntque aliqui quod requieſcebant ſub Altaribus. Sed Eccleſiæ Romanæ utilius tandem viſum eſt, manſionem illis hanc ædificare Purgatorii.

Conſideremus jam loca Scripturæ illa quibus maximè innituntur errores, illi tres proximè ſuperiores. Argumentis enim Bellarmini, quibus probare conatus eſt Regnum Dei eſſe Eccleſiam adminiſtratam à Pontifice Romano in hoc mundo, reſponſum eſt ante; & demonſtratum, Regnum Dei inſtitutum ſub *Moſe*, deſiiſſe in electione Regis *Sauli*; & poſt illud tempus Sacerdotem Summum, Authoritate propriâ Regem Iſraëlis nullum depoſuiſſe. Id enim quod *Athaliæ* fecit Sacerdos Summus, non Iure ſuo fecit, ſed Iure Regis *Ioashi*, *Athaliæ* filii. Sed Rex *Solomon* Iure ſuo *Abiatharum* depoſuit Sacerdotem Summum, & in locum ejus collocavit alium. Locus autem difficillimus eorum, quæ adducuntur ad probandum quod Regnum Dei in hoc mundo nunc exiſtit, adducitur à Beza, qui Regnum Dei incepiſſe dicit à Reſurrectione *Chriſti*, atque inde Poteſtatem Supremam Eccleſiaſticam in Civitatibus Chriſtianis, Civitatum illarum Presbyteriis aſſerens. Et notum eſt Presbyteria illa in aliquibus locis Reges ſuos excommunicâſſe; & Suprematum in Religione non minus in illis locis ſibi arrogaſſe quam eandem Poteſtatem ſibi attribuit univerſaliter Pontifex Romanus.

Verba quibus innititur ſunt Marc. 8. 39: *Amen dico vobis, quia ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* Quibus verbis Grammaticè acceptis, ſignificatur, vel aliquem ex iis, qui *Chriſto* adſtiterunt, etiam nunc vivere ſuper terram, vel Regnum Dei eſſe in hoc mundo. Sed locus alius eſt in contrarium non minùs difficilis. Cum enim Apoſtoli poſt Reſurrectionem *Chriſti*, cum jam in cœlum aſcenſurus eſſet, *Chriſtum* interrogaverunt Actor. 1. 6, dicentes, *Domine, ſi in tempore hoc reſtitues Regnum Iſraël?* Reſpondit illis Servator noſter, *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua Poteſtate: ſed accipietis virtutem ſupervenientis Spiritus Sancti in vos, & eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ*; id eſt, Regnum meum nondum venit, nec præſcietis vos quando veniet; veniet enim ſicut fur noctu; ſed ſuperveniet vobis Spiritus Sancti virtus, per quam prædicatione veſtra Teſtimonium dicetis de Reſurrectione

rectione mea, & de operibus meis, & de doctrina quam docui; ut credant in me homines, & vitam æternam expectent, cum rediero. Quomodo hæc cum adventu Regni *Chriſti* in *Chriſti* Reſurrectione congruant non video, neque cum eo, quod dicit S. *Paulus* 1 Theſſ. 1, vſ. 9, 10: *Converſi eſtis ad Deum à ſimulachris, ſervire Deo vivo, & vero, & expectare Filium ejus de cœlis*; ubi expectare *Chriſtum* de Cœlis, idem eſt quod expectare adventum ejus in Majeſtate regnaturi; quod neceſſarium, ſi Regnum ejus jam ante aderat, non fuiſſet. Rurſus, ſi Regnum Dei incepiſſet in Reſurrectione *Chriſti*, quàm cauſam habent Chriſtiani precandi hodie (ut faciunt) *adveniat Regnum tuum?* Manifeſtum ergò eſt, verba illa Sancti *Pauli* aliquem alium habere ſenſum. *Sunt* (inquit *Chriſtus*) *de aſtantibus, qui non guſtabunt mortem antequam venire viderint Regnum Dei in virtute.* Nam ſi Regnum Dei venturum erat in Reſurrectione *Chriſti*, cur dixit, eorum *aliqui*, potius quam *omnes* id videbunt. Vixerunt enim poſt *Chriſti* Reſurrectionem *omnes*.

Sed ad explicationem hujus loci non parum conferunt verba Servatoris noſtri de Sancto *Iohanne* ad Sanctum *Petrum* Iohan. 21. 22: *Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Exiit ergo ſermo iſte inter fratres, quia Diſcipulus ille non moritur.* Sermo autem ille à nemine confirmatus, neque refutatus, ſed relictus eſt, ut qui non intelligeretur. Veruntamen ſi ſenſum illius loci conjicere liceat ex eo, quod immediatè ſequitur, locum ſimilem Sancti *Lucæ*, veriſimile eſt, verba illa dicta eſſe de *Chriſti* Transfiguratione, quæ deſcribitur in verſibus immediatè ſequentibus Luc. 9. 29: *Factum eſt autem poſt hæc verba fere dies octo, & aſſumpſit Petrum, Iacobum, & Iohannem, & aſcendit in montem ut oraret. Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera: & veſtitus ejus albus, & refulgens. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moſes & Elias, Viſi in Majeſtate.* Viderunt ergo *Chriſtum* in gloria & Majeſtate, quemadmodum venturus eſt. Eadem hiſtoria etiam à S. Mattheo recitatur cap. 17, verſ. 1, *Et poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Iohannem, &c.* ubi Apoſtoli illi dicuntur *timuiſſe valdè*. Atque hoc modo completum eſt, nempe per modum *viſionis*, quod *Chriſtus* promiſerat. Fuiſſe enim *viſionem*, inferri poteſt ex eo quod dicit *Lucas* cap. 9. 28, nempe, *Petrum* & qui cum eo erant gravatos eſſe ſomno; & ex Matth. 17. 9, ubi præcepit eis *Ieſus*, dicens: *Nemini dixeritis Viſionem.* Quicunque autem loci à Beza recitati ſenſus ſit, argumentum inde certum ſumi non poteſt, ad probandum, quòd Regnum Dei ante diem Iudicii incepturum ſit.

Sunt etiam textus quidam alii, quos citant Pontificii pro Supre-

matu Papæ; ut quod duo gladii quos habuerunt Apoſtoli, ſignificant gladium Spiritualem & gladium Temporalem, quos ambos Petro dediſſe *Chriſtum* dicunt; &, quod duorum Luminarium majus Papam, minus Regem ſignificat; quibus reſpondere operæ pretium non eſt. Potuerunt ex primo verſu Biblii Sacri æquè inferre, quod per cœlum Papa, per terram Rex intelligendus ſit. Non eſt enim hoc ratiocinari, ex Scripturis Sacris, ſed laſcivire, & in Principes inſultare, ſicut facere cœperunt tunc, quando Pontifices Romani magnitudinis ſuæ, ut putabant, in perpetuum certi, Chriſtianos Reges contemptui habuerunt, & in colla Imperatorum inſultantes, illos & Scripturas ipſas irridere auſi ſunt verbis Pſalmi 91, *Super Aſpidem & Baſiliſcum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.*

Quod ad Conſecrandi ritus attinet, etſi magna ex parte, non à Scripturis, ſed à Rectorum Eccleſiæ Iudicio dependeant; debent tamen Rectores illi tales ritus ordinare, quales Actionis ipſius natura poſtulat; nempe ut Ceremoniæ, Verba, Geſtus, non modo ſint decentes, ſed etiam ſignificantes, vel ſaltem Conſecrationi conformes. Quando *Moſes* Tabernaculum, Altare, & utenſilia illis pertinentia (Exod. 40.) conſecravit, oleo quod Deus in hunc uſum fieri juſſerat, illa unxit; & ſancta facta ſunt: nihil conſecrationi huic, ad fuganda Phantaſmata conjuratum erat. Idem *Moſes* (qui ſummam in Iſraële habebat Poteſtatem) fratrem ſuum *Aaronem* (Sacerdotem ſummum & Filios ejus) Conſecrans, lavit illos Aqua (non aqua conjurata) illoſque amicivit, & Oleo unxit; & conſecrati ſunt adminiſtrandum coram Domino ut Sacerdotes; quæ decora & ſimplex erat mundatio, & ornatio, antequam eos Domino præſentaret. Quando Rex *Solomon* (qui ſummam in Iſraële habebat Poteſtatem) Templum conſecrabat (1 Reg. 8.) conſiſtebat coram toto cœtu Iſraëlis; cui cum benedixiſſet, Deo gratias reddidit, quod in animum patris ſui, ut Templum illud ædificaret, poſuiſſet, quodque ſibi ut perficeret, dediſſet; deinde Deo precabatur, primo, ut domum illam, quanquam Magnitudini Dei infinitæ incongruam, acceptaret; & orationes Servorum ſuorum, qui in ea, vel (ſi abſentes eſſent) converſi verſus eam, precarentur, exaudiret; poſtremo Sacrificium obtulit; & Domus dedicata eſt. Nulla hic erat Pompa; Rex ubi ante erat, ibi conſtitit, nulla aqua conjurata, neque *Aſperges me*, neque alia verborum alio ſenſu dictorum inepta applicatio; ſed ſermo decens & rationalis, rei quam agebat conſentaneus. Quod *S. Iohannes* Aquam Iordanis, aut *Philippus* Aquam fluminis in quo Eunuchum baptizavit, conjuravit, nuſquam legimus. Neque quod Paſtor quiſquam tempore

Digitized by Google

pore Apoſtolorum, ſalivam ſuam naribus perſonæ baptizandæ, appoſuit dicens, *In odorem ſuavitatis*; ubi neque Ceremonia illa Salivæ, propter immunditiem, neque applicatio verborum Sacrorum, propter levitatem, Authoritate ulla defendi poteſt.

Ad probandum, quod Animæ à Corporibus ſeparatæ vivant in æternum, non ſolum Animæ Electorum, gratia ſpeciali, ſed etiam reproborum proprietate eſſentiæ humanæ adhærente, ſunt Textus quidam, qui primo intuitu ſufficere videri poſſunt.

Vt primò, verba *Solomonis*, Eccleſ. 12. 7, *Spiritus redit ad Deum, qui dedit illum.* Quæ verba interpretationem hanc pati poſſunt, nempe ſcire neminem, ſed Deum ſolum Spiritus hominis, quid devenit, & quo fertur; Neque credendum eſt animas Reproborum redire ad Deum, qui illas dedit. Etiam idem *Solomon* eodem libro cap. 3, vſ. 20, 21, *Idcirco unus interitus eſt Hominis & Beſtiæ, & æqua utriuſque conditio: ſicut moritur homo, & illæ moriuntur; quis novit ſi Spiritus filiorum Adam aſcendant ſurſum; & ſi Spiritus jumentorum deſcendant deorſum?* Locus alius eſt Geneſ. 5. 24, ubi de *Enocho* dicitur, *ambulavit cum Deo, & non apparuit; quia tulit eum Deus.* Et Hebr. 11. 5, *Fide Enochus translatus eſt, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia tranſtulit illum Deus.* Qui locus immortalitatem Corporis non minus probat quam animæ, & probat quoque translationem talem peculiarem eſſe placentibus Deo, dependentemque non à Natura, ſed à Gratia. Sed contrà, quid reſpondebimus verbis *Solomonis*, Eccleſ. 3, vſ. 19, *Dixit in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus & oſtenderet ſimiles eſſe beſtiis. Idcircò unus interitus eſt hominis & jumentorum, &c. Similiter ſpirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius, &c.* Quibus verbis immortalitas animæ per Naturam negatur, per Gratiam non negatur. *Laudavi magis mortuos, quam viventes: & fœliciorem utroque judicavi, qui necdum natus eſt, nec vidit mala, quæ ſub ſole fiunt.* Sermo hic, ſi fœlicior ſit, qui non eſt natus, quam qui æternâ fœlicitate fruitur, durus eſſet. Rurſus cap. 9. 5, *Viventes ſciunt ſe eſſe morituros, mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem.* Id quod de hominibus mortuis, ante reſurrectionem corporum ſuorum, manifeſtum eſt; verum ſi intelligatur de immortalitate Electorum poſt Diem Iudicii, verum non eſt.

Locus alius, qui videtur facere pro Immortalitate Animæ naturali, ille eſt, ubi Servator noſter *Abrahamum*, *Iſaacum*, & *Iacobum* vivere affirmat. Ad quod reſpondeo; vivere quidem, non tamen actu, ſed quatenus promiſſione Dei, vitæ æternæ & reſurgendi certi ſunt; id eſt ſcripti ſunt libro Vitæ, vivuntque eo ſenſu, quo *Adamus* eo die

mortuus erat, quo de fructu vetito guſtavit. A quibuſdam etiam pro Immortalitate animæ adducitur, id quod in Novo Teſtamento narratur de Divite & Lazaro, ſed narratio illa, quia parabola eſt, nihil probat. Præterea addo, quod neque in Scriptura Sacra, neque in Liturgia noſtra vox illa *Anima Immortalis* omnino invenitur.

Sunt autem Teſtamenti Novi loca quædam alia, quæ videntur Immortalitatem attribuere etiam Reprobis. Manifeſtè enim dicitur, quod reſurgent ad Iudicium ultimum, atque inde ibunt in *Ignem æternum*, *cruciatus æternos*, *pœnas æternas*, quodque in illis *Vermis Conſcientiæ nunquam morietur*; quæ omnia intelligi volunt plurimi, per *æternam mortem*. Mihi vero nimis durum videtur de Deo dicere (qui Pater eſt miſericordiarum, qui facit in cœlo & in terra quicquid vult, in cujus manibus ſunt corda hominum omnium, qui in hominibus operatur tum facere, tum velle, & ſine cujus gratia libera nemo habet neque inclinationem ad Bonum, neque reſipiſcentiam à malo) quod peccata hominum cruciatibus extremis, majoribus quam quiſquam imaginari poteſt, & ſine fine temporis punire velit. Videamus ergò, per ignem æternum quid aliud ſignificari poſſit. Quanquam enim legimus reſurrecturos eſſe Fideles cum corporibus ſpiritualibus, & glorioſis, & victuros in æternum, nec comedentes, neque bibentes, & ſine Matrimonio; non tamen idem legimus de reprobis, ſed legimus quod morientur iterum & *morte ſecunda*, quæ æterna erit; cui morti ſecundæ, id quod dicitur de igne & cruciatibus æternis, & de Verme Conſcientiæ non contradicit. Itaque æternum, in illis locis idem videtur ſignificare, quod *uſque ad finem ſeculi*. Seculum autem Latinis idem non eſt, quod Græcis αἰὼν. Neque ſeculum putabant Iudæi ſpatium, ut Romani *centum annorum*, quod eſt hominis Ævum in quo nemo ſit qui vixerat in ſeculo antecedente; ſed Ævum æſtimabant ætatem mundi; nimirum ut eſſet Ævum unum à Creatione ad Diluvium, alterum à Diluvio uſque ad Conflagrationem mundi, in adventu Meſſiæ; tertium ab adventu Meſſiæ in æternum, ita ut Ævum hoc tertium dicendum ſit *Ævum Ævorum αἰὼν αἰώνων*. Et ſic reprobi, uſque ad finem hujus Ævi, id eſt, hujus mundi puniri poſſunt uſque ad mortem ſecundam, quæ pœna propter eam cauſam αἰώνιος dici poteſt. Nam *S. Paulus* de Reſurrectione loquens 1 Cor. 15, intelligit ſolam Reſurrectionem ad vitam æternam, non ad æternam pœnam. *Corpus*, inquit, *ſeminatur in corruptione, ſurget in incorruptione; Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria; Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute; Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale.* Nihil horum de reprobis dici poteſt.

Simi-

Digitized by Google

Similiter cum de reſurrectione loquitur *Chriſtus*, ſolam intelligit Reſurrectionem ad Vitam æternam; Luc. 20. 34, 35, 36: *Filii hujus ſeculi nubent, & traduntur ad nuptias: illi verò qui digni habebuntur ſeculo illo, & Reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores, neque enim ultra mori poterunt; æquales enim Angelis ſunt, & Filii ſunt Dei, cum ſint Filii Reſurrectionis.* In quibus verbis notanda tria ſunt, primum, quod tempus uſque ad Reſurrectionem appellat ſeculum unum, tempus autem poſt Reſurrectionem appellat ſeculum alterum. Secundum, quod diſtinguit inter filios mundi hujus, & filios mundi venturi, eo quod filii mundi venturi, mori iterum non poſſent, innuens reprobos iterum morituros eſſe. Tertium, quod filios hujus mundi, dignos non dicat eſſe Reſurrectione à mortuis, & quod filii Dei ideò æquales erunt Angelis, quia ſunt filii Reſurrectionis; ex quo ſequitur reprobos reſurrecturos omnino non eſſe præterquam ad mortem ſecundam. Filii enim Reſurrectionis Filii Dei ſoli ſunt.

Doctrinæ huic de Animarum ſeparatarum Æternitate naturali, ſuperſtruitur, ut ante dictum eſt, Doctrina Purgatorii. Suppoſito enim, quod vita æterna Fidelium ſolorum ſit, & per gratiam, ſequitur Immortalitatem nullam eſſe poſſe ante Reſurrectionem. Loca Scripturæ Canonicæ quæ citat pro Purgatorio Bellarminus, ſunt primò, quod *David* pro *Saulo* & *Ionathano* jejunaret 2 Reg. 1. 12. & rurſus 2 Reg. 3. 35, quod jejunaret propter mortem *Abneri*. Iejunium hoc *Davidis* pro fine habuiſſe dicit, bonum aliquod illis poſt mortem eorum à Deo impetrandum. Cur autem? Quia cum pro ſuo ipſius Filio ægrotante jejunabat, poſtquam intellexit mortuum illum eſſe, cibum ſumpſit. Deinde arguit ſic, Quoniam Anima exiſtit ſeparata à corpore, neque per Iejunium impetrari quicquam poteſt animis quæ jam ſunt in Cœlo, vel in Inferno; ſequitur quaſdam eſſe animas quæ neque in Cœlo ſunt, neque in Inferno; & proinde debere eas eſſe in tertio aliquo loco, id eſt in Purgatorio. Sed negandum eſt, quod aſſumit Davidem ideò jejunâſſe, ut aliquid *Saulo* & *Ionathano* impetraret. Manifeſtum enim eſt, Ceremonias uſitatas Plangendi & jejunandi in morte quidem eorum, quorum vita plangentibus damnoſa aut inutilis erat, honoris tantum cauſa adhiberi, in morte autem amicorum & neceſſariorum Luctum eſſe non Litaniam. Itaque *David*, *Saulum* & *Ionatharum* jejunio ſuo honoravit: in morbo autem proprii filii jejunio & precibus conatus eſt impetrare à Deo ut convaleſceret. Quod cum impetrare non potuit, jejunare deſiit.

In cæteris locis quæ citat Teſtamenti veteris, ne color quidem pro-

probationis ullus eſt. Vbicunque dicitur *Ignis*, *Furor*, *Vſtio*, *Purgatio*, *Mundatio*, ſi modo Patrum aliquis verba illa ad Doctrinam Purgatorii in Concione applicavit, utuntur illis Pontificii, ut totidem argumentis pro Purgatorio. Quod dicit *David* Pſal. 37. 1, *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Quid hoc ad Purgatorium, niſi Auguſtinus *Furorem* comparâſſet prædicans, Igni Gehennæ, & Iram Igni Purgatorii? Et quid ad Purgatorium attinet quod dicitur Pſal. 64. 12, *Tranſivimus per ignem & aquam: & eduxiſti nos in refrigerium?* Textibus hujuſmodi utuntur Doctores non Logicè in Sermonibus, & Expoſitionibus, ſed Rhetoricè.

Citat etiam loca aliqua Teſtamenti Novi explicatu difficiliora, ut Matth. 12. 32: *Quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro.* Vnde infert Bellarminus Purgatorium eſſe ſeculum futurum. Seculum autem futurum illud eſt quod incepturum eſt à die Iudicii. Tunc autem Purgatorium nullum fore conſentiunt omnes. Quid ergo ſignificant verba illa Servatoris noſtri? Neſcio quidem; ſcio autem quod non ſignificant Purgatorium. Manifeſtum eſt Spiritum Sanctum, tertiam Perſonam Trinitatis, miſſum eſſe Paracletum, eo fine, ut Eccleſiæ uſque ad finem mundi aſſiſteret; & proinde blaſphemare in Spiritum Sanctum non impropriè dici poſſe blaſphemare in Eccleſiam. Videtur ergo hoc loco Servator noſter ſuam ipſius in peccatis condonandis lenitatem & facilitatem comparare cum ſeveritate Paſtorum Eccleſiæ erga illos qui Authoritatem eorum Spiritualem parvi facerent: tanquam dixiſſet, Vos qui Poteſtatem meam aſpernamini; vos qui me crucifixiſtis, quoties vos pœnitebit, & ad me per Recipiſcentiam convertemini, miſericordiam meam ſentietis: quod ſi Poteſtatem eorum qui vos poſthæc docebunt, in virtute Spiritus Sancti negabitis, erunt illi inexorabiles, neque in hoc mundo vobis ignoſcent, ſed ſine Abſolutione puniendos relinquent (quantum in illis eſt) in ſeculo futuro. Atque ita verba illa Servatoris noſtri pro Prædictione ſive Prophetia ſumi poſſunt Severitatis hominum Eccleſiaſticorum in regno Pontificis Romani. Citat præterea verba *S. Pauli* (1 Cor. 15. 29.) *Alioqui quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgant? Vt quid baptizantur etiam pro illis?* Sed nihil dicitur de Purgatorio. Inferri quidem hinc poteſt, fuiſſe tempore *S. Pauli* conſuetudinem baptizandi pro mortuis homines Fideles pro ſeipſis ante baptizatos; ſicut hodie Fideles quaſi Fidejuſſores in Baptiſmo ſe faciunt pro Fide futura Infantum, qui nondum Fidei ſunt capaces. Sic enim Fideles tunc

Digitized by Google

tunc pro mortuis baptizati in ſe ſuſceperunt, quod in Reſurrectione *Chriſtum* ſequerentur. Sed nihil inde inferri poteſt ad probandum Purgatorium, neque ad probandum quod Animis à corporibus ſeparatis, aut animæ Lazari per quatuor illos dies quibus mortuus manſit, locus aliquis debeatur. Deus enim qui vitam pulviſculo dare potuit, etiam mortuo poteſt reddere.

Locus alter eſt 1 Cor. 3, ubi dicitur de iis qui ſuper fundamentum ligna, fœnum, ſtipulam, ſuperædificant, quod opus eorum peribit, ipſi tamen ſalvabuntur, ſed quaſi per ignem. Ignem hunc, Ignem Purgatorii eſſe vult Bellarminus. Sed reſponſum ante eſt, verba hæc alludere ad verba Zachariæ 13. 9, *Ducam tertiam partem per Ignem, & uram eos ſicut uritur argentum, & probabo eos ſicut probatur aurum*, & dicta eſſe de adventu *Chriſti* in Poteſtate & Gloria, id eſt de die Iudicii, & præſentis mundi conflagratione.

Ex loco citato 1 Cor. 15 de Baptiſmo pro mortuis, infert etiam Orationem pro mortuis non inutilem eſſe, & inde rurſus eſſe infert ignem aliquem Purgatorii. Sed neutrum recte. De multis enim vocis *Baptiſmi* ſignificationibus, illam inprimis comprobat, ubi ſumitur pro Pœnitentia; & ſic Baptizari homines quando Iejunant, Orant, & faciunt Eleemoſynam. Sed ſignificatio illa Baptiſmi neque in Scriptura uſquam apparet, neque in uſu communi cujuſcunque linguæ. Vox Baptiſmus uſurpata eſt (Marc. 10. 38. & Luc. 12. ℣ſ. 50.) pro immerſione in ſanguinem, ut *Chriſtus* in cruce Baptizatus eſt, & Apoſtoli ejus Martyres. Sed Oratio, Iejunium, & Eleemoſyna, quid commune habent cùm Immerſione. Quod *Iohannes Baptiſta* dicit Matth. 3. 11 de Chriſto, *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto & Igne*, non ad Purgatorium pertinet, ſed ad ea qui dicuntur Actor. 2. ℣ſ. 3: *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis.* Nimirum quod prophetavit *Iohannes Baptiſta* Matth. 3. 11, completum erat Actor. 2. 3.

Baptiſmi pro mortuis interpretationem aliam adfert, nempe, eandem quam ego ſupra adduxi, ut veriſimillimam: & concludit inde Precationis pro mortuis utilitatem. Siquidem enim in Regnum *Chriſti* recipi poſt Reſurrectionem poſſunt illi, qui nomen *Chriſti* non audierunt, aut in eum non crediderunt; inutile non eſſet, ut eorum amici pro illis precarentur. Atqui conceſſo fieri poſſe, ut ad preces Fidelium, aliquos eorum convertat Deus, quibus Euangelium inauditum fuerat, quique proinde *Chriſtum* rejeciſſe non potuerunt; quodque charitas Orantium pro illis reprehendi non poſſit; nihil tamen facit hoc pro Purgatorio. Aliud enim eſt reſurgere à morte ad vitam, aliud

Digitized by Google

aliud reſurgere à Purgatorio ad vitam. Eſt enim hoc reſurgere à vita ad vitam, nempe à vita miſera ad vitam fœlicem.

Locus quartus eſt Matth. 5. 25, *Eſto conſentiens adverſario tuo citò, dum es in via cum eo: ne forte tradat te adverſarius Iudici, & Iudex tradat te Miniſtro: & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas noviſſimum quadrantem.* In qua Allegoria, qui proximum læſit, eſt *Peccator*; *Iudex* idemque Adverſarius, eſt Deus; Via eſt Vita præſens; Carcer eſt Sepulchrum, unde ad vitam æternam non reſurget Peccator, ſed ad ſecundam mortem, niſi prius reddiderit ultimum quadrantem, vel pro eo Paſſione ſua reddiderit *Chriſtus*. Itaque verba hæc ad Purgatorium nihil pertinent.

Locus quintus eſt Matth. 5. 22, *Ego autem dico vobis: quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit Iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, Raca, reus erit Concilio. Qui autem dixerit fatue: reus erit Gehennæ ignis.* A quibus verbis tria eſſe infert genera Peccatorum, & tria genera Pœnarum. Peccati genus ultimum tantum in Gehenna puniendum eſſe dicens; & proinde Peccatorum minorum pœnas dari debere in Purgatorio. Cujus argumenti vim nullam video. Num curiæ erunt diverſæ poſt mortem ad criminum diverſas ſpecies diſtinguendas, ſicut erant in Iudæa, *Tribunal Iudicum*, & *Conſiſtorium Seniorum*? Nonne Iudicium omne erit *Chriſti* & Apoſtolorum? Itaque ad explicationem hujus loci debemus illum, non ſolitariè conſiderare, ſed conjunctim cum verbis quæ antecedunt, & ſubſequuntur. Servator noſter in hoc Capite interpretatur Legem Moſaicam; quam Iudæi tunc implêſſe ſe exiſtimabant, ſi ſenſum verborum Grammaticum non transgreſſi erant, quanquam contra ſententiam Legis feciſſent, & intentionem Legislatoris. Itaque cum Præceptum Sextum violari non putarent, niſi hominem quis interfeciſſet, neque Septimum, niſi quando quis cum muliere non uxore ſua concubuiſſet, Servator noſter illos docet, etiam fratri iraſci ſine cauſa juſta homicidium eſſe. Audiviſtis (inquit) in Lege Moſaica, *Non occides*, & quicunque occidet condemnabitur coram Iudicibus; ſed ego dico vobis, fratri ſine cauſa iraſci, vel dicere ei *Raca*, vel *Fatue*, Homicidium eſſe, puniendumque in die Iudicii, & Seſſione *Chriſti* Apoſtolorumque igne Gebennæ. Non ergo utitur illis verbis *Chriſtus*, ad diſtinctionem Curiarum, aut Criminum, aut Pœnarum; ſed ut oſtenderet damnandum eſſe quicunque fratrem ſuum lædendi conſilium iniret, aut voluntatem id faciendi haberet. Neque ergo locus hic ad Purgatorium transduci poteſt.

Locus ſextus eſt Luc. 16. 9, *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis; ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna Tabernacula.* Ex quo Textu

Digitized by Google

Textu probari putat poſſe *Invocationem Sanctorum.* Senſus tamen Loci manifeſtus hic eſt, ut divitiarum noſtrarum uſu in diſtribuendo pauperibus, acquiramus illorum preces pro nobis dum in terra vivimus.

Septimus eſt Luc. 23. 42, *Memento mei Domine, cum veneris in Regnum tuum.* Ex quo ſequi dicit, eſſe Peccatorum Remiſſionem, etiam poſt vitam hanc. Sed conſequentia bona non eſt. Nam Servator noſter peccata ejus tunc illi remiſit cum loqueretur, reſuſcitaturus illum ad vitam æternam in die Iudicii.

Locus octavus eſt Act. 2, 24, ubi de *Chriſto* dicit S. Petrus, quod *Deus* illum *ſuſcitavit, ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo.* Ex quo loco inferri poſſe putat deſcendiſſe *Chriſtum* in Purgatorium, ut animas in eo exiſtentes à Cruciatibus ſuis ſolveret; cum tamen verba manifeſtiſſimè ſignificent, illum qui ſolutus dicitur, quique à morte vel ſepulchro teneri non potuit, fuiſſe ipſum *Chriſtum*, non animas quæ erant in Purgatorio.

## CAPVT XLV.

### *De Dæmonologia, & Reliquiis aliis Religionum Ethnicarum.*

QUomodo ab Objectis Viſibilibus, tum in Linea Directa, tum in reflexa & refracta producantur in hominibus Phantaſmata, ſive ipſorum Objectorum Imagines, dictum ſupra eſt cap. 1, & 2. Quod cum ignorarent Philoſophi Veteres, & multo magis illorum temporum homines alii, qui neglectis ſcientiis, ſtudebant tantum divitiis vel acquirendis vel fruendis, ſententias eorum, qui vocabantur Philoſophi neceſſario ſequebantur; non penſitantes rationes, ſed verba tantùm accipientes, more eorum, qui ad oſcitationem aliorum oſcitant & ipſi. Philoſophorum autem alii Phantaſmata illa, quia non permanebant, ſed evaneſcebant, Immaterialia, Incorporea, Formas ſine Materia, Colorem & Figuram ſine Corpore colorato & figurato eſſe exiſtimabant; & quæ Corpora Aërea induere quaſi veſtem poſſent, quoties oculis humanis videri vellent. Alii autem Corpora ea eſſe, & Animata, ſed facta ex Aëre, aliave ſubtiliore Materia quam, cum videri vellent, condenſabant. In hoc autem conſenſerunt omnes quod eſſent *Dæmones*; non minus ineptè quam ſi quos vident in Somniis homines defunctos, Animas eorum hominum eſſe dicerent quos ante vivos viderant; vel quam ſi Formas ſuas in ſpeculo viſas animas ſuas, vel ſtellas in aqua viſas Stellarum animas appella-

rent. Item (quod neceſſariò ſequebatur) Phantaſmata quædam ita metuerunt, quaſi quæ juvandi & nocendi potentiam ſine limite haberent. Potentia enim incognita pro infinita haberi ſolet vulgo imperito. Metus autem hic Imperitorum hominum, Rectoribus Civitatum occaſionem præbuit conſtituendi Artem quandam *Dæmonologiæ*, quam dixerunt Religionem, ut ea via metum Civium regerent ad Pacem publicam. *Dæmonia* itaque diſtinxerunt in bona & mala, ut illis ad legum obſervationem ſtimularentur cives, his ab earum violatione retinerentur.

*Dæmones* autem, quæ res eſſent, ſatis conſtat tum ex Theogonia *Heſiodi*, tum ex aliis Græcorum Poëtis antiquiſſimis, tum etiam ex Hiſtoriis.

Scripta autem ſua ſimul cum Lingua Græca per Victorias, & Colonias ſuas communicarunt Græci Aſiæ, Ægypti, & Italiæ populis; atque inde *Dæmonologiam*, ſive (ut loquitur S. Paulus) *Doctrinas de Dæmoniis*, Iudæorum non pauci, tum qui in ipſa Iudæa, tum qui in Alexandria aliiſque locis quo diſperſi erant, imbiberunt. Nomen tamen *Dæmonii* non (ut Græci) Spiritibus omnibus bonis & malis promiſcuè tribuerunt, ſed malis tantum; *Dæmonem* bonum, Spiritum Dei appellantes, & eos qui Spiritum bonum habebant Prophetas nominaverunt. Bonum denique ſingulare & excellens omne pro Spiritu Dei, & malum omne egregium, *Dæmonium*, & *Cacodæmonem* vocaverunt. *Dæmoniacos* ergò dixerunt illos, quos nos Furioſos, Inſanos, Lunaticos, vel Epilepticos; atque etiam illos, qui ea loquebantur, quæ intelligi non poterant. Etiam hominem immundum habere dicebant, Spiritum immundum; & hominem mutum habere in ſe *Dæmonium* mutum. Itaque de *Iohanne Baptiſta* quia ſingulari modo jejunabat, dixerunt, quod habebat *Dæmonium*; & de Servatore noſtro, quia dixit, *qui mea dicta cuſtodiet, non videbit mortem in æternum*; dixerunt, *nunc ſcimus te Dæmonium habere. Abrahamus mortuus eſt & tu dicis, ſi quis Sermonem meum ſervaverit, non guſtabit mortem in æternum.* Rurſus cum dixiſſet (Ioh. 7. 20.) *Quod ſtuderent illum interimere*, reſpondit turba, dicens: *Dæmonium habes; quis te ſtudet interimere?* Manifeſtum hinc eſt, Iudæos in eâdem, eo tempore, opinione fuiſſe cum Græcis, nempe Phantaſmata non eſſe Idola cerebri, ſed res per ſe exiſtentes, nec dependere ab Imaginatione.

Doctrina hæc (objicient aliqui) ſi vera non ſit, quare contrariam non docuit *Chriſtus?* Imo quare ipſe formis loquendi hujuſmodi utitur, quæ doctrinam illam videntur confirmare? Ad quod reſpondeo, primò ubi *Chriſtus* dicit *Spiritum non habere carnem & oſſa*, etſi Spiritus

eſſe

Digitized by Google

eſſe affirmet, illos tamen Corporeos eſſe non negat. Item ubi *S. Paulus* dicit de Electis, quod *reſurgent Corpora Spiritualia*, naturam Spirituum agnoſcit, ſed Corpoream. Aër enim aliæque res multæ etſi non ſint neque caro neque oſſa, neque res ulla craſſa oculis diſcernenda, corpora tamen ſunt. Cæterum cum Servator noſter *Dæmonio* imperat ex homine exire, ſi per *Dæmonium* intelligendus ſit morbus aliquis, ut Phreneſis, & Epilepſis, vel Spiritus Corporeus, nonne ſermo ille improprius eſt? Morbine audiunt? Aut poteſt eſſe in carne vel eſſe repleto jam ante Spiritibus vitalibus & animalibus, Spiritus alius Corporeus? Nonne ergò Spiritus quidam ſunt, qui neque Corpora ſunt neque Phantaſmata? Reſpondeo, ſermonem Servatoris noſtri Phreneſim vel Morbum alium alloquentis, non magis improprium fuiſſe, quam fuit ejuſdem ſermo Febrem, vel Ventum, vel Mare increpantis; neque enim audiunt hæc. Neque magis improprius, quam ſermo Dei cum fieri juſſit Lumen Firmamentum, Solem, & Stellas; audire enim antequam eſſent non potuere. Sed ſermo ille mundum in principio condentis, ideo improprius non erat, quia ſignificabat potentiam divini Verbi. Neque igitur Phreneſi & Morbis, Vento, & Mari imperare, ſermo improprius erat, quippe qui *Christi* oſtendebat Divinitatem.

De Servatore noſtro dicitur (Matth. 4. 1.) quod *ductus eſt à Spiritu in Deſertum, ut tentaretur à Diabolo*; (Luc. 4. 1.) quod *Ieſus plenus Spiritu Sancto ductus eſt in Spiritu in Deſertum*, ubi Spiritus intelligitur Sanctus. Nulla hic à Spiritu intelligitur Obſeſſio, neque Poſſeſſio. Neque ex eo, quod dicitur *Diabolum poſuiſſe illum ſuper montem excelſum, & oſtendiſſe illi omnia regna mundi, & gloriam eorum*, inferri poteſt Diabolum coëgiſſe *Chriſtum*, & vi circumduxiſſe quo libuit, aut montem quempiam ſatis altum fuiſſe, ut inde conſpici omnia mundi regna poſſent. Quid ergo ſignificant loca hæc aliud quam Viſionem? Sic Paulus raptus eſt in tertium cœlum, ubi vidit mirabilia, raptus, inquam, non in Corpore, ſed in Spiritu.

Rurſus quod dicit S. Lucas de Iuda Iſcariota, quod *intravit in illum Satanas. Et exiens colloquium habuit cum ſummis Sacerdotibus, & Ducibus de tradendo Chriſto*; Intelligi poteſt ſic intrâſſe in Iudam conſilium illud hoſtile & perfidum de Deo & Domino ſuo prodendo & vendendo hoſtibus. Sicut enim per Spiritum Sanctum in Scripturis Sacris, intelliguntur Gratiæ & virtutes à Spiritu Sancto impertitæ; ita etiam per ingreſſum Satanæ in hominem, intelligi poſſunt cogitationes impiæ, & conſilia ſcelerata inimicorum *Chriſti*. Nam quod Diabolus in Iudam intrâſſet antequam conſilium illud, de vendendo



Digitized by Google

*Chriſto* inierat, dictu durum eſt. Per Satanam ergò illo loco intelligi videtur ipſius Iudæ conſilium illud Diabolicum.

Poſtremò, ſi Spiritus aliquis eſſet Incorporeus, ſive Immaterialis, dubitandum non eſt, quin vox illa *Incorporeum* vel *Immateriale* alicubi vel in Novo, vel in Veteri Teſtamento inveniretur. Sed non invenitur.

Verùm ſi Spiritus Immaterialis nullus ſit, quæſtio alia orietur, cur neque Servator noſter neque Apoſtoli ejus id docuerunt verbis manifeſtis ne dubitari amplius poſſet? Reſpondeo, quæſtiones hujuſmodi Chriſtiano homine indignas eſſe, nec ad Salutem neceſſarias. Eodem jure quæri etiam poteſt, quare *Chriſtus* qui Fidem, Pietatem & Virtutes omnes omnibus dare potuit, nec tamen dedit: & quare Scientias omnes naturales non omnibus conceſſit, ſed illas ab induſtria hominum reliquit comparandas; multæ etiam aliæ hujusmodi quæſtiones excitari poſſunt. Harum tamen ratio & pia & probabilis reddi poteſt.

Nam ſicut Deus cum Iſraëlitas in terram Promiſſam induxiſſet, gentes tamen vicinas non illis ſuperavit omnes, quo terram illam ſecuri poſſiderent, ſed nonnullas earum reliquit quaſi ſpinas in lateribus eorum, ut ad Pietatem & Induſtriam populum ſuum excitarent: ita Servator noſter conducturus electos ſuos ad regnum Dei, difficultates naturalium quæſtionum, non omnes ſuſtulit, ſed Rationis & Induſtriæ humanæ exercendæ causâ, plurimas reliquit. Hunc enim habuit ſcopum unicum Servator noſter, ut viam ad Salutem æternam, rectam & planam hominibus commonſtraret, nempe ut crederent, *ipſum eſſe Chriſtum*; *Filium Dei viventis miſſum*, *ut ſe pro peccatis noſtris Sacrificium faceret*; *ut in adventu ſecundo in Majeſtate regnaret*; *& electos ſuos ab Inimico ſervaret in æternum*; Ad quem finem diſputatio de Spirituum Corporeitate nihil attinebat. Si à Scripturis rationem poſtulemus, quæſtionum omnium, quæ Chriſtianum, ne mandata Dei exequatur, impedire poſſunt, conqueri etiam de Moſe poſſumus, quòd, cum creationem Cœli, Terræ, Hominum & rerum cæterarum, explicâſſet, de creatione Spirituum ne verbum quidem locutus eſt. Invenimus in Scripturis Angelos quidem eſſe, & Spiritus, tum bonos, tum malos, ſed non Incorporeos; & eſſe apparitiones, Somnia, Spectra, Idola, ſed non eſſe ea ſubſtantias.

Doctrina tamen contraria, nempe Spiritus aliquos eſſe Incorporeos in Eccleſia ita diu prævaluit ut Doctores, Dæmoniorum ejiciendorum cauſa, Exorciſmum ſibi neceſſarium eſſe, aut exiſtimaverint, aut finxerint. Quod in Eccleſia quidem Primitiva multi erant Dæmoniaci, pauci Phrenetici aut Lunatici; hodie autem Phrenetici &

Lunatici

Digitized by Google

Lunatici multi, Dæmoniaci nulli; non à Natura rerum, ſed à nominum mutatione profectum eſt. Vnde autem fit, ut tempore Apoſtolorum Morbos illos, Eccleſiæ Paſtores ſæpe ſanaverint, hodie autem minimè? Etiam quî fit, ut hodie illi, qui verè Fideles ſunt, facere non poſſint quod Fideles feciſſe dicuntur (Marc. 16. 17.) nempe, in nomine *Chriſti Dæmonia ejicere: linguis loqui novis: Serpentes tollere: & quod lethale eſt ſine noxa bibere: ægrotos manuum impoſitione ſanare?* De quæſtione hac difficillimâ, nihil habeo certi quod reſpondeam. Sed fieri poteſt, dona hac Spiritualia Eccleſiæ conceſſa fuiſſe tamdiu, nec diutius, quam Doctrinam Euangelicam non haberent Chriſtiani ſcriptam. Poſteà verò (ut piè credi poteſt) Scripturam illam pro Lege perpetua haberi voluit Deus, neque amplius miraculis æſtimandam, à quibus diligenter ab Electis cavendum eſſe, & *Chriſtus* ipſe & Apoſtoli ejus docuerunt, ne à falſis Chriſtis & Prophetis deciperentur.

Inter reliquias Ethniciſmi numeranda etiam eſt *Adoratio Imaginum*, quæ prohibita à *Moſe* in Teſtamento veteri, & à *Chriſto* & Apoſtolis in Teſtamento novo, non à Gentibus in Eccleſiam illata, ſed relicta eſt, nimirum, in illis qui nomina ſua *Chriſto* dederant, non penitus extincta. Antequam enim Servator noſter Fidem veram prædicâſſet, Religionum omnium Ethnicarum Summa & quaſi Religionis eſſentia, Cultus erat Dæmonum, id eſt Idolorum, ſive Phantaſmatum adoratio; quæ Idola Gentes quidem putaverunt eſſe Aliquid, Paulus autem Nihil eſſe docuerat. Paulus tamen Imaginem ex Auro, Argento, Lapide, vel Ligno nihil eſſe non putavit; ſed quod in Imagine coluerunt Gentes, id affirmavit merum figmentum eſſe, ſine loco, habitatione, motu & exiſtentia. Illi autem qui ea adorant, id eſt divino honore colunt, appellantur in Scripturis *Idololatri*, & in Deum Rebelles. Regnante enim in Iudæis Deo, & locum ejus tenentibus Moſe & Sacerdote Summo, ſi populo Imagines, id eſt Phantaſmata ſua colere permiſſum fuiſſet, non amplius obligatos ſe eſſe credidiſſent Deo ſuo, & Miniſtris ejus *Moſi* Summiſque Sacerdotibus obedire; atque ita unusquiſque ſuo arbitrio vixiſſet in perniciem Civitatis. Prima ergo divinarum Legum erat hæc, ne Deos Gentium colerent, ſed unum illum Deum verum, qui miniſtrante *Moſe* Leges illis condidit, regulaſque, quibus inter ſe concorditer viverent, & ab hoſtibus ſe tutari poſſent. Secunda autem Lex erat, ne ipſi facerent ſibi *Imaginem*, quam colerent. Idem enim crimen eſt Rege deſerto proprio, alium conſtituere, ſive ſuo, ſive aliorum arbitrio.

Loca Scripturæ Sacræ quæ adducuntur pro adoratione Imaginum,



Digitized by Google

num, vel pro erectione Imaginis, ſive pictæ, ſive ſculptæ, duo ſunt; unum quod Cherubini erecti fuerunt ſuper Arcam Dei in Sancto Sanctorum. Alterum quod Serpens Æneus Dei juſſu erectus erat, ut in eum aſpicientes precarentur. Præterea textus quidam allegantur, ubi creaturas quaſdam, propter relationem ad Deum, colere jubemur; ut Res Sacras. Sed antequam vim argumentorum talium examinem, explicandum eſt, quid ſignificat vox *Cultus*, & quid *Imago* & *Idolum*.

Oſtenſum eſt cap. 20, quod *Honor*, nihil aliud eſt quam potentiæ alicujus æſtimatio magna; quodque æſtimatio magna per comparationem cognoſcatur. Sed quia potentia nulla cum Divina comparari poteſt, aſcribere Deo potentiam finitam, injurium eſt. *Cultus* autem, honor non eſt, ſed honoris qui internus in corde eſt *ſignum externum*. Itaque Precari alicui, Iurare per aliquem, Obedire alicui, vel ſedulo ſervire, denique verba & facta omnia quæ ſignificant aut Metum diſplicendi, aut voluntatem placendi, *Cultus* eſt, ſive verba illa & facta ſincera, ſive ficta ſint.

Cultus quem exhibemus hominibus, ut Regibus vel Miniſtris Regum, Cultus civilis eſt. Sed Cultus quem Deo exhibemus, qualiacunque ſigna fuerint, eſt *Cultus divinus*. Proſterni coram Rege, in illo qui hominem eſſe, non Deum putat, Cultus civilis eſt. Is autem qui quantulumcunque reverentiæ in Eccleſia, ſignum oſtendit, ob eam rem quod domum Dei illam putet, *Cultum divinum* exhibet. Qui diſtinctionem Cultus Divini & Civilis extra Colentis animum, in Verbis δουλεία & λατρεία inveniri putant, decipiuntur. Sunt enim Servorum duo genera; alterum eorum, qui ſunt abſolutè in potentia Dominorum ſuorum, quales ſunt bello capti, & illorum ſoboles, quorum corpora ſua, non ſunt, ſed Dominorum, quique venales ſunt, ut animalia bruta. Hi vocati ſunt à Græcis Δοῦλοι, & Miniſterium eorum Δουλεία. Alterum eorum eſt, qui ſerviunt quidem, faciuntque eadem quod illi, ſed voluntariè, & mercede tantum obligati, & vocabantur à Græcis Θῆτες; neque ulterius obligabantur, quàm ad id quod pacti fuerint. Vtriusque autem generis nomen commune eſt λάτρεις, & nomen miniſterii commune λατρεία. In Scripturis Sacris diſtinctio illa, præſertim quando ſermo eſt de ſervis Dei, non invenitur. Deo enim debetur miniſterii genus omne.

*Imago* (in propria & ſtrictiſſima ſignificatione) eſt alicujus rei viſibilis Similitudo ipſa, id eſt, Phantaſma, Spectrum, ſive Corporis ſpecies apparens, ſive directè, ſive per reflectionem, aut refractionem, ſive poſt Senſum in ſomniis, quas Subſtantias reales non eſſe,

ſatis

Digitized by Google

ſatis ſupra oſtenſum eſt. Vocantur autem, *Ideæ*, & *Idola* à voce Græca Ἔιδω, quæ ſignificat *videre*.

Conſtat ergo rei Infinitæ Imaginem nullam eſſe poſſe. Phantaſmata enim rerum viſibilium Figurata ſunt: Figura autem quantitas eſt, undequaque determinata. Itaque Dei Imago fieri nulla poteſt, qui eſt Infinitus; neque Animæ neque Spirituum, qui ſunt inviſibiles.

Imago tamen eſſe poteſt rei nunquam viſæ, à partibus diverſarum creaturarum, quas vidimus, compoſita, ut Chimæræ, Centauri, &c.

Imago autem (in largiore ſignificatione) Materiam ſignificat formatam juxta Phantaſma vel Imaginem viſam; vocantur autem imagines aliquando etiam ſi rei cujus Imago dicitur, ſimilis non ſit.

Transfertur etiam vox Imago ad quamlibet rei diverſæ Repræſentationem. Quo ſenſu Reges vocari poſſunt Imagines Dei; & Magiſtratus Imagines Regum; & *Chriſtus* vocatur *Character* Hypoſtaſeos Dei. Neque Idololatræ Ethnici ipſi in Idolis ſuis, ad ſimilitudinem ſemper reſpexerunt, ſed coluerunt non ut ſimilia, ſed ut Repræſentantia.

Idolum autem latius adhuc ſumitur in Scripturis Sacris, ad ſignificandum Solem vel Stellam, vel quamlibet aliam Creaturam viſibilem, vel inviſibilem, ſi Cultu divino coleretur.

Oſtenſum eſt, quid ſit *Cultus*, & quid ſit *Imago*; videamus jam, quid ſignificet vox compoſita, *Idololatria* ſive *Imaginum Cultus*.

*Imaginem colimus*, quando voluntariè ea dicimus vel facimus, quæ ſigna ſunt Honoris interni, attributi materiæ Imaginis, quæ eſt Lignum, aut Lapis, aut Metallum, aliave creatura viſibilis; vel ipſi Imagini ad cujus Similitudinem vel Repræſentationem Materia formata erat.

Coram homine potentia & Authoritate Civili prædito, vel ante thronum Regis, conſiſtere detecto capite, eſt Hominem vel Principem illum Cultu civili colere; ut, quod non locum aut thronum honorandi, ſed perſonam hominis, ſignum eſt; neque eſt Idololatria. Sed ſi quis id faciens throno Supplicationem offerret, Cultus divinus eſſet, & *Idololatria*.

Precari Regem, & erogare, quod facere humanæ potentiæ eſt, etſi proſtrati in terra id facimus, Cultus civilis tantum eſt, quia potentiam illi nullam attribuimus, præter Humanam. Quod ſi precemur illum, ut Pluviam aut Serenitatem nobis concedat, vel aliud quicquam eorum, quæ præſtare ſolus Deus poteſt, Cultus divinus eſt, & *Idololatria*. Sin Rex terrore mortis, vel alterius pœnæ gravis, ad hujuſmodi Cultum compellat, *Idololatria* non eſt. Cultus enim qui cogitur

tur per vim Imperii, ſignum non eſt Honorantis internè, ſed metuentis mortem. Neque ergo *Idololatria* eſt, neque omnino Cultus. Neque vero Scandalum eſt; nam ab eo quod coactus fecit, inferri non poteſt, quod factum placuit.

Deum colere in Loco certo & definito, vel facie ad Locum aliquem, vel Imaginem Converſa, non eſt Locum ipſum, vel Imaginem colere, ſed tantum, ſi Locus aut Imago conſecrata ſit, ſanctitatem agnoſcere; id quod non qualitatem aliquam in Loco, vel in Imagine novam ſignificat, ſed Relationem tantùm novam ad Deum, factam per Dedicationem; & proinde *Idololatria* non eſt; non magis quam *Idololatria* erat, Deum colere ſpectantes ad Serpentem Æneum; aut quod fecerunt Iudæi, qui extra patriam conſtituti facies ſuas, quando precabantur, converterunt versùs Templum, quod erat in Ieruſalem. Sed Deum colere, quaſi in Loco vel Imagine habitantem, Deum Infinitum, Loco finito alligantes, *Idololatria* eſt: Finiti enim Dei nulli ſunt præter Idola cerebri, ſive Phantaſmata. Etiam Deum colere in Imagine vel Loco, non ut ſpeciali modo ibi præſentem, ſed ut eo modo operum Dei memoriam conſervare poſſint, niſi Locus ille aut Imago Authoritate publica dedicatus & conſecratus ſit, *Idololatria* eſt. Mandatum enim eſt, *non facies tibi Imaginem ſculptilem &c.* Serpentem Æneum ſtatui juſſit Deus; non ſibi nec ſuo arbitrio ſtatuit *Moſes*; itaque Præceptum ſecundum tranſgreſſus non eſt. Quod autem *Aaron*, & populus fecerunt ſibi Vitulum Aureum injuſſu Dei, Idololatria erat; non tantum quia Vitulum illum Deum eſſe crediderunt, ſed etiam quia Religionis cauſa id fecerunt, nulla authoritate freti, neque à Deo Rege, neque à *Moſe* Dei vicem tunc gerente.

Verum de Cultu Sanctis exhibito Reliquiiſque & Imaginibus eorum; etiam hodiè in Eccleſia Romana uſitato, an Cultus ille (cum nulla in illis prætendatur repræſentatio Dei) pro Idololatria habenda eſt; præſertim cum exempla extent in Scripturis Sacris Imaginum Dei juſſu erectarum? Idololatria certè eſt. Non enim à Deo erigi illas juſtum eſt eo fine ut eas colerent. Neque enim Cherubinos, aut Serpentem Æneum coluerunt Sacerdotes; imò contra, Hezekias (2 Reg. 18. 4.) Æneum Serpentem confregit ob eam rem, quod à populo colebatur. Diſtinxit enim inter Imagines, quas fieri juſſit Deus, & eas, quæ homines ſuo arbitratu faciunt ſibi.

Ex aliis autem Scripturæ locis Doctores Romani hoc ſaltem licitum eſſe volunt, Angelos vel Deum ipſum pingere: nempe ab eo, quod Deus in horto Paradiſi dicitur ambulâſſe; & ab eo, quod à Iacobo viſus

Digitized by Google

viſus ſit Deus, vel ſaltem Angeli in ſcala à cœlo deſcendentes, & aſcendentes; & à Somniis & Viſionibus. Sed neque Deus Infinitus ambulat, neque Ambulatio pingitur; & Viſiones & Somnia, ſive naturalia ſint, ſive ſupernaturalia Phantaſmata mera ſunt. Qui autem Phantaſma ſuum pingit, non Deum pingit, ſed Idolum. Non tamen dico univerſaliter, peccatum eſſe, ſi quis Phantaſma ſuum pingat, ſed tunc tantum quando ut colat, pingit. Idem dico de Imaginibus Angelorum atque etiam (niſi ut monumenta tantum ſint) de Imaginibus hominum defunctorum. Quando verò Sancti hominis defuncti, quem nunquam viderunt Imaginem faciunt, ideo ut præſumi poteſt, faciunt, ut colant, & precentur quaſi audientem; & proinde potentiam pluſquam humanam homini tribuunt; quæ eſt Idololatria. Cum igitur Cultus Imaginum, tum in Veteri, tum in Novo Teſtamento vetitus ſit, credendum non eſt, introductum eſſe in Eccleſiam à Scripturis non rectè intellectis. Reſtat ergo ut in Eccleſia relictus ſit eò quod Imagines, quas ii haberent, qui ab Idololatria ad Fidem Chriſtianam converſi erant, non aboluerunt.

Cauſa autem hujus rei Imaginum & ſimulachrorum pretium inſanum erat, Operum enim hujuſmodi Domini, etſi colere ea deſierunt, retinuerunt tamen ſub prætextu Honorandi *Chriſtum*, Virginem *Mariam*, Apoſtolos alioſque Paſtores Eccleſiæ primitivæ. Facile enim erat, mutatis tantum nominibus, facere ut quod Simulachrum antè erat *Veneris* & *Cupidinis*, poſtea Simulachrum eſſet Sanctæ Virginis, & Filii ſui Servatoris noſtri; & ſimiliter ex *Iove* facile erat facere *Barnabam*; & ex *Mercurio*, *Paulum*. Itaque Paſtores, (per ambitionem) populo novo Chriſtianorum placere cupientes, paulatim & ipſi ad Cultum Imaginum *Chriſti* & Sanctorum perducti ſunt. Fuerunt tamen poſt *Conſtantinum*: Imperatores aliqui, & Epiſcopi, & Concilia Generalia, qui Imagines tollere conati ſunt, ſed ſerò.

Etiam *Canonizatio Sanctorum* è reliquiis erat Ethniciſmi, non à Scripturis male intellectis nata, neque Romanæ Eccleſiæ Inventum novum, ſed conſuetudo non minùs antiqua, quam erat ipſa Romana Civitas. Primus omnium, qui Romæ Canonizatus eſt, erat *Romulus*; quem *Iulius Proculus* coram Senatu juravit vidiſſe ſe, & conveniſſe poſtquam eſſet mortuus, affirmantem quod in cœlo habitaret, & vocaretur ibi *Quirinus*, promittentemque propitium ſe Civitati futurum eſſe; & propterea à Senatu Deus declaratus eſt. Poſt illum *Iulius Cæſar*, & alii quidam Imperatores Canonizati erant, & appellati Divi.

A Romanis Ethnicis etiam eſt, quod Papæ ſibi ſumſerunt nomen

*Pontificis Maximi.* Non tamen nomen illud ante ſumſerunt, quam vim ſuam Imperium in Italia perdiderat, nam Pontificatus, magna Summæ Poteſtatis pars erat. *Auguſtus Cæſar*, cum Statum Romanum à Democratia in Monarchiam converteret, Titulos duos ſolos ſibi cepit, Tribuni plebis, & *Pontificis Maximi*, quibus Imperium integrum, tum rerum Civilium, tum Religionis, continebatur; quam poteſtatem etiam Imperatores, qui ſubſequuti ſunt, dum ſtetit Imperium, retinuerunt. Quod autem Epiſcopus Romanus à *Conſtantino* Magno, Epiſcopis cæteris prælatus fuerit, cauſa non erat, quod *Petro* quaſi Principi Apoſtolorum in cathedra Romana ſuccederet, ſed quia Imperii ſedes erat Vrbs Romana; ut ex eo manifeſtum eſt, quod cum urbs Conſtantinopolis etiam Sedes Imperii facta eſſet, Epiſcopus Conſtantinopolitanus, de eodem honore cum Papa contentionem habuit.

Inter Reliquias etiam Ethniciſmi eſt *Pompa*, ſive *Proceſſio*, in qua Imagines *Chriſti* & Sanctorum circumferri per urbem Solitæ ſunt. Nam in Pompis etiam Ethnicorum videre erat in curru quem *Thenſam* & *Vehiculum Deorum* appellabant ſimili modo circumlata Idola ſua. Quem honorem etiam *Iulius Cæſar* poſtquam in Divos tranſlatus eſt, & nonnulli alii Imperatores Romani obtinuerunt. Uſus etiam (inter honores divinos) *Cereorum* in Eccleſiis, introductus eſt à ſimili ritu Ethnicorum. Etiam ab Ethnicorum *Aqua Luſtrali* derivata eſt, qua utuntur in Eccleſiis *Aqua Benedicta*. Item Libertas illa Servorum, quæ permittitur diebus quibuſdam ante jejunium quadrageſimale, imitatio erat Romæ antiquæ in *Saturnalibus*; etiam *Perambulatio* illa, per Parochiarum fines poſt Paſcham, imitatio eſt feſti, qui Romanis appellabatur *Ambarvalia*. Neque dubito, quin aliæ Ceremoniæ non paucæ à gentium converſione primâ, in Eccleſia relictæ fuerint, quas tanquam Vtres veteres, Doctores Romani, vel per negligentiam vel ambitionem, Chriſtianiſmi vino novo impleverunt, quo tandem aliquando dirumpentur.

## CAPVT XLVI.

### *De Tenebris ab inani Philoſophiâ.*

NOli (Lector) expectare hoc loco, contra Philoſophiam aut Philoſophos orationem invectivam. Quid ergo agis? Diſtinguo inter Philoſophos & non Philoſophos; & inter Philoſophiam veram, vitæ humanæ Magiſtram ſapientiſſimam humanæ naturæ decus

cus ſingulare, & illam, quæ jam diu pro Philoſophia habita eſt, fucatam & garrulam meritriculam. Philoſophia enim (ſive ſtudium Sapientiæ) quanta eſt, Sapientia eſt; id eſt, *Effectuum ex conceptis eorum cauſis, ſeu Generationibus; & rurſus Generationum quæ eſſe poſſunt, ex cognitis Effectibus per rectam ratiocinationem acquiſita Scientia*; quam nec Scriptura prohibet, nec hominum quiſquam aſpernatur.

Per quam Definitionem diſtinguitur Philoſophia primo ab Experientia, & Prudentia hominum & cæterorum animalium communi ut quæ non Ratione, ſed Memoria tantùm comparatur.

Deinde diſtinguitur à Fide & Revelatione Supernaturali, quæ non ratione acquiruntur, ſed dono dantur.

Philoſophandi autem Origo prima, Sermoni coæva ferè eſt. Fuere enim inter primorum temporum homines rudiſſimos, qui Opera Dei admirati ſunt. Admiratio autem ad cauſas quærendas earum rerum quas admirantur ingenia excitat. Sed id quod Philoſophiam aluit auxitque maximè Otium erat, quam *Scholam* Græci vocant. Otium autem genuit Pax; quæ niſi in magnis Civitatibus inveniri non ſolet. Itaque Profeſſores Sapientiæ primi erant Gymnoſophiſtæ Indiæ, Magi Perſiæ, & Chaldæorum & Ægyptiorum ſacerdotes. Græcis & populis Occidentis Philoſophia nondum orta erat. Poſtquam autem Reſpublica Athenienſium victis Perſiæ florere cœpit, tunc primùm ii, qui neque domi neque foris quicquam haberent aliud quod facerent, convenire in loca publica confabulandi gratia incœperunt, neque *alii rei* (ut dicit Sanctus Lucas Act. 17. 21.) *vacabant, niſi ad dicendum aut audiendum aliquid novi*. Itaque qui ſibi videbantur in Philoſophia profeciſſe, docere alios cœperunt, Plato in *Academia*, Ariſtoteles in *Lyceo*, alii in *Stoâ*; quæ loca, *Scholæ*; & diſputationes eorum *Diatribæ* appellabantur. Ipſi autem eorum Sectatores nominibus ſuis diſtinguebantur. Nam qui Platonem ſequuti ſunt, *Academici*; qui Ariſtotelem, *Peripatetici*; & qui Zenonem, *Stoici* vocati ſunt; quæ diſtinctio, una cum differentiis doctrinarum, permanſit uſque ad tempora Servatoris noſtri, & (per totam Europam & Aſiam fere cognita) etiam illorum temporum Philoſophos inter ſe diſtinxit.

Etiam in Iudæa Scholæ erant publicæ, ſed in Synagogis, ubi Leges Iudæorum publicè explicatæ & diſputatæ erant; ut Scholæ *Libertinorum*, *Cyrenæorum*, *Alexandrinorum*, & *Cilicum*.

Quid autem humano generi ſcholæ Græcorum profuere? *Plato* quidem ipſe Philoſophus & Geometra inſignis erat; ſed nulli id debuit Scholæ. Commoda, quæ à Phyſica & Geometria habemus hodie, *Archimedi* debemus, homini Scholæ nullius. Schola Peripatetica quæ

cæteras omnes ſua loquacitate fecit conticeſcere, quid habet præter Dialecticæ & Rhetoricæ argutias? Cujus Phenomeni naturalis cauſam (non omnibus obviam) reddidit intelligibilem? Sed, etſi inutiles Scholæ innocuæ tamen hactenus fuerunt; Philoſophia (Sectis inter ſe uſque ad pugnam diſſentientibus) libera tamen hactenus erat; jurare in verba *Ariſtotelis* nemo cogebatur, quanquam illius dogmata latius recepta erant, quàm Sectarum reliquarum.

Neque Iudæis profuere Scholæ ſuæ; in quibus, etſi Lex & Prophetæ aſſiduè exponerentur, Meſſiam tamen, quem expectabant, agnoſcere præſentem non didicerunt.

Ad Iudæos tamen, quibus pro omni Philoſophia erat Teſtamenti Veteris Scriptura ſacra Græcorum Doctrinæ non pertinuerunt.

In maximo autem honore apud Græcos erat Philoſophia Græca, præſertim Ariſtotelica tempore Eccleſiæ primitivæ, quando ad Fidem Chriſtianam magno numero quotidiè Græci accedebant; etiam inter illos Philoſophi, ſed hi Fidem ita amplexi ſunt, ut tamen Magiſtrorum ſuorum dogmata (ſemicocti Chriſtiani) non deſeruerint, ſed quæ cum doctrina Chriſtiana quocunque modo conciliare potuerunt, retinuere. Atque hæc Sectarum (Græcè *Hæreſium*) in Eccleſia *Chriſti* origo prima fuit; diſſentientibus ſcilicet inter ſe Paſtoribus illis Proſelytis de Natura *Chriſti*, quem Deum eſſe per miracula oſtenderant Apoſtoli. Attamen quia ex Principiis Philoſophiæ ſuæ demonſtrari poſſe non videbatur, non crediderunt verum eſſe. Itaque alii *Valentinum* quendam ſequuti, Hiſtoriam generationis *Chriſti* totam converterunt in Allegoriam; cui ſe oppoſuit ex Orthodoxis *Irenæus*. Poſt hunc *Appelles*, aliique *Chriſtum* verum hominem eſſe negaverunt, Phantaſma ſine corpore eſſe affirmantes; contra quos diſputavit *Tertullianus*, eo præcipuè argumento, quod *Incorporeum Nihil eſt*. Alii qui vocabantur *Anthropomorphitæ* Deo corpus organicum tribuerunt. Alii *Chriſtum* non totum, ſed Dei partem eſſe voluerunt. Interea in Synodis ſuis Epiſcopi Presbyterique Doctrinas has novas examinaverunt; & quas damnaverunt, *Hæreſes*; quas confirmaverunt Fidem *Catholicam* vocaverunt; & tunc primùm inter Catholicos & Hæreticos diſtinctum eſt. Orta deinde eſt *Arrii* Hæreſis, negantis *Chriſtum* eſſe Deum; quæ Niceni Concilii convocandi cauſa erat.

Synodus autem illa non modo Arrianam, ſed etiam omnes præteriti temporis à *Chriſto* nato Hæreſes condemnavit, Fidem Orthodoxam Symbolo quod Nicenum dicitur, breviter complectens ex Scripturis ipſis, nulla omnino Philoſophiæ Græcæ habita ratione; nempe *Chriſtum Deum verum eſſe*, & *Filium Dei genitum*, *ejuſdem cum*



Digitized by Google

*Deo ſubſtantiæ*, quam Fidem confirmârunt etiam tria ſequentia Concilia generalia, additâ Sententiâ de Fide in Spiritum ſanctum. Etiam Hæreſim Africanorum ſub *Cypriano* ortam, de Rebaptizatione eorum, qui ad Ethniciſmum redierant, condemnaverunt, & Symbolo Articulum illum addiderunt *Credo unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum.* Atque hæc, Nicenæ Synodo ex Scripturis Sacris agnita, (Philoſophiâ Ethnicâ nondum advocatâ) placuêre & confirmata erant. Non enim Philoſophi erant eo tempore pars Patrum major.

Sed in Niceni Symboli expoſitionibus (nemo enim ferè Doctorum Eccleſiæ, ab eo Concilio in quingentos annos erat, cujus Scripta extant, qui in Symbolum illud Expoſitionem aliquam non ediderit) non habita eſt de ſententia Scripturarum tanta ſollicitudo. Ubi enim in Scriptura Sacra, aut in ipſo Symbolo Niceno invenitur, id quod in Symbolo dicitur Athanaſii, ita *Deum & Hominem eſſe Vnum Chriſtum, quemadmodum Anima Rationalis & Caro eſt Vnus homo?* Conſtitutio hominis ex Carne & Anima nunquam pro Myſterio habebatur; ſed *Chriſtus in Carne* Myſterium maximum eſt. Quod homo ſit Anima ſua, aut Corpus ſuum ſeorſim, nemo dicit; de *Chriſto* utrumque rectè dicitur quod eſt Homo, & quod eſt Deus. Ubi legitur in Scripturis hominem Chriſtianum, niſi comparatione hac Incarnationis, cum Anima & Carne hominis contentus ſit, damnandum eſſe? Vbi legitur in Scripturis Sacris, aut in Symbolo Niceno, tres eſſe. *Hypoſtaſes*, id eſt, tres *Subſtantias*, id eſt, tres *Deos*, aut aliud quod tantundem valet? Si legatur, cur ea voce Eccleſia Latina recuſavit uti? Cur excuſat Græcos Auguſtinus, ab eo quod vocem commodiorem non habuere? Verum quidem eſt Vocabulum in lingua Græca nullum eſſe quod reſpondeat *Perſonæ* Vocabulo Latinorum. Neceſſe tamen non erat, ut Vocabulo Hypoſtaſis uterentur, cum neceſſe non eſſet ut myſterium explicaretur. Deinde, quod eſt in Symbolo Athanaſii *Filius eſt ex Patre ſolo*, illud *ſolo* in Symbolo Niceno non eſt; & præterea dicitur (Matth. 1, 20.) *quod* in Virgine Maria *genitum eſt*, *ex Spiritu Sancto eſt.* Sed dicet fortaſſe aliquis generationem æternam differre à generatione illa, quæ facta eſt in utero Virginis. Ubi autem Scriptura ſacra, aut Synodus, ita diſtinguit? Nonne Deus erat Filius ex eo, quod Virgo illum ex Spiritu Sancto, id eſt, ex Deo conceperat? Imo Deus ab æterno erat, etſi nondum Carnem induiſſet. Nam de eo quod ab æterno decreverat, cui omnia ſunt præſentia; loquitur Deus ſæpenumero tanquam de præſente. *Verbum Dei*, nempe *Chriſtus promiſſus*, à principio, & ab æterno erat; Verba tamen illa, quæ faciunt actum promittendi



Digitized by Google

non erant Deus, nec Subſtantia, ſed *Vox*. Per Filium Dei *facta ſunt ſecula*, (Heb. 1, 2.) ſed non per alium Deum ea fecit Deus. Per Verbum Dei *facta ſunt omnia, quæ facta ſunt*; dixit enim Deus *Fiat*, & factum eſt. Non tamen jubemur credere Verbum illud *Fiat* eſſe Subſtantiam divinam, & Dei Filium. Citant etiam Doctores pro generatione Filii æternâ, verba Solomonis dicentis in perſona ſapientiæ Prov. 3, 19, *Iehovah ſapientiâ fundavit terram, ſtatuit cœlos intelligentiâ*; volentes eo loco intelligi Sapientiam Dei pro Dei Filio; ſi *Sapientia* ſumatur pro ipſo Sapiente Deo, argumentum procedit; ſed ſi ſumatur *Sapientia* quatenus diſtinguitur, (ut plerumque fit) à Voce concreta *Sapiens*, non poteſt intelligi pro Subſtantia, neque ergo pro Filio Dei, non magis quam Iuſtus Iuſtitia, aut Virtus Vir appellari proprie poteſt. Etiam inter Deum & Deitatem diſtinguit rectè Damaſcenus, dicens, Deum quidem, ſed non Deitatem hominem factum eſſe. Hæc, & hujuſmodi doctrinæ, hominum ſingularium Opiniones ſunt, non Decreta Eccleſiæ; & proinde (etſi impiæ non ſint) conſcientias tamen non debent obligare.

Temporibus ſubſequentibus Philoſophiam Ariſtotelicam in Scriptis ſuis liberius aliquantò ſequuti ſunt; etiam eorum nonnulli Tractatibus Logicis, & Phyſicis in Ariſtotelis Sententiam editis, Ariſtoteliſmum ambitiosè oſtentarunt. Dæmonologiam autem, eandem ferè, quàm in Homero & Heſiodo legimus animis jamdiu infixam, plerique eorum tenuerunt, quibus doctrina Ariſtotelis de *Formis ſeparatis* magis, quàm reliquarum ſectarum Philoſophia congruere videbatur.

Diſtracto interea Imperio Romano, & in Italia jam penitus extincto, cura Vrbis Romanæ, id eſt Poteſtas Romæ regia Epiſcopo Romano commiſſa eſt; Papatus jam res digna eſſe viſa eſt, de quâ pugnaretur. Itaque de eo pugnatum eſt; & quo tempore Carolus Magnus Rex Galliæ Romanorum hoſtes Lombardos ſuperavit, eodem Leo tertius Schiſmate Româ expulſus eſt. Leonem autem reduxit Carolus, & in Papatu confirmavit; & Leo Imperii Occidentalis Imperatorem fecit Carolum, quem publicè in Dei nomine corona Imperiali donavit, populo acclamante, *Deus dedit*. Regibus hinc Galliæ titulus perpetuus fuit, *Dei gratia Rex Galliæ*, & *in Reges Paparum Dominatus*. Quem Dominatum ut conſervaret Eccleſiæ, ſenex Leo, mundanarum rerum peritus, Problema nobile excogitavit, *Regna Chriſtianorum, Regum ipſorum armis omnia in ſe transferre*; & perfecit.

Poſt unum enim aut alterum annum, Leo Pontifex Carolum Imperatorem

peratorem ad *Vniverſitates* per Dominia ſua inſtituendas, ubi Literæ & Scientiæ univerſæ docerentur, per Literas ſuas hortatus eſt. Itaque Pariſiis ille Vniverſitatem erexit primam; & poſtea alias alii Reges in Dominio quiſque ſuo, ſtructis inſtructiſque ad ſtudia Collegiis, legibus ad arbitrium Pontificis Romani gubernandas. Tum demum à Magiſtris Lombardo, Scoto, Thoma, ex Philoſophia Ariſtotelis & Scripturis ſacris commiſta, nata eſt Theologia, quæ dicitur Scholaſtica. Docebantur autem in *Vniverſitatibus Logica, Phyſica, Metaphyſica, Ethica, Politica Ariſtotelis*, quaſi Vniverſitas Scientiarum in uno eſſet ( maximo tunc Eccleſiæ Patre ) *Ariſtotele.* Præcipuè vero ad verecundæ adoleſcentiæ frontem confirmandum in Diſputationibus, & Declamationibus publicis Adoleſcentes exercebantur, quo Romanæ Eccleſiæ dogmata, & ſuſtinere & prædicare poſſent. Itaque per Eccleſiaſticorum ex Vniverſitatibus in omnes fere Chriſtiani orbis Vrbes, Oppida, Parochias emiſſorum Conciones & Scripta edita, animis Chriſtianorum omnium indelebiliter infixum eſt, *Regulam Iuſti & Injuſti aliam nullam eſſe præter Eccleſiæ Romanæ dictamina. Regibus ulterius obediendum non eſſe, quam ab Eccleſia Romana permiſſum fuerit. Reges ipſos Pontifici Romano debere tanquam Oves obedire*; factumque eſt, quod erat faciendum.

Locus in Vniverſitatibus erat etiam ſtudio Iuris Romani antiqui, & Medicinæ; ſolæ Scientiæ Mathematicæ, non quod Doctrinæ Chriſtianæ contrarium aliquid continerent, ſed propter Ignorantiæ & artium inconciliabile diſſidium prætermiſſæ ſunt. Nam & antea, ut quis ab honore Epiſcopatus arceretur, ſatis cauſæ erat, didiciſſe artes Mathematicas, vel terram credere rotundam eſſe, aut eſſe terræ incolas quos Antipodas appellamus.

Quomodo autem, & à quibus Opinionibus Ariſtotelicis derivata eſt doctrina Romana, vel Theologia Scholaſtica quam reprehendis? Dicam. Græci & Latini & Europæi plerique, quoties affirmant aliquid, conjungunt duo nomina per verbum *eſt*; eo modo ſignificantes Nomen utrumque ejuſdem *rei* nomen eſſe; ut qui dicit *Homo eſt Animal*, intelligi ita vult ac ſi dixiſſet, ſi quem rectè *Hominem* dicimus, eundem etiam *Animal* recte dicimus. Aliquando etiam Verbum illud *Eſt* nomini unico apponimus; ut quando dicit aliquis *Deus eſt.* Tunc autem ita intelligi vult, ac ſi dixiſſet, *Deus eſt aliquid Reale, non figmentum animi*; *Hypoſtaſin, non Phantaſma*; ſic enim diſtinguunt Græci inter *Res veras*, & *apparentes* tantum. Exempli cauſa, Hominem ſpectantem ſe in ſpeculo *Hypoſtaſin* vocabant, ſive *Subſtantiam*; Imaginem autem ſui in ſpeculo viſam, *Phantaſma.* Verbum hoc

hoc, *Eſt*, priore modo acceptum, nempe quando conjungit duo Nomina, vocatur *Copula*; poſteriore modo ſumptum vocatur *Verbum Subſtantivum*; *Verbo Subſtantivo* utebantur etiam Hebræi, & paſſim; ut ubi nomen ſuum Deus ſimpliciter dicit eſſe *Sum*; ſed ut *Copula* nunquam utebantur. Nam vice Copulæ, utebantur Hebræi duorum Nominum *Appoſitione*; ut ubi dicitur (Gen. 1, 2.) *Terra res informis*, quod nos neceſſariò vertimus, *Terra erat Informis* &c.

*Ariſtoteles*, qui non tam ad *res* reſpexit quam ad *voces*, cum intelligeret (exempli cauſa) ſub duobus nominibus *Homo* & *Animal* quæ res intelligendæ erant, non contentus eo, Homo diligens quæſivit ulterius, quænam res concipienda erat ſub Copula *Eſt*, vel ſaltem ſub voce Infinitiva *Eſſe*; nec dubitavit, quin nomen illud *Eſſe*, alicujus *Rei* nomen fuerit; quaſi eſſet in Natura rerum aliquid, cujus nomen eſſet *Eſſe* vel *Eſſentia*. Ab hoc abſurdo in aliud lapſus eſt adhuc pejus, nempe, *Eſſentias quaſdam* eſſe ab *Entibus* ſuis ſeparatas, quas Cœli Orbibus Aſſiſtentes circumagere illos affirmabat. Etiam Animam humanam, ab hômine ſeparatam & diſſitam, per ſe ſubſiſtere; quæ quidem doctrina cum Theologia Homerica fortaſſe congruit, ſed cum Scriptura ſacra non congruit. Neque enim vox illa *Eſſentia* in Scripturis aut Eccleſiæ Anglicanæ Liturgia, Articulis, vel Canonibus invenitur; neque vox Græca *ὀυσια*, niſi pro divitiis, quas Latini etiam vocant *Rem*; neque *Eſſentiale*, *Eſſentialitas*, *Entitas*, *Entitativum*, neque quicquam quod fit ex *Copula*. Non enim lingua Hebræorum id patiebatur. Eſſentia ergo res non eſt neque *Creata*, neque *Increata*; ſed nomen Artis cauſa fictum. *Entia* hujuſmodi nova, notha, inania (verbis & vocibus implicitus) per copulationem Nominum ſolus genuit *Ariſtoteles*, Philoſophiæ quam fraudem vanam appellat *S. Paulus*, principia prima.

Ab hac doctrina de *Eſſentiis* & *Formis Subſtantialibus ſeparatis* Dæmonologia Græcorum in Eccleſia (ut dixi) relicta eſt; & Superſtitio illa, quàm *δεισιδαιμονίαν* vocant Græci, ſive metum Phantaſmatum. Inde Exorciſmorum uſus ortus eſt, & Signi Crucis, & Aquæ Benedictæ, quibus Excantarentur aut abigerentur: deinde nata eſt opinio de Subſtantiis Incorporeis, id eſt nullam habentibus omnino magnitudinem, & quod Deus ipſe optimus maximus magnitudinem non haberet, quanquam neque *Subſtantia Incorporea*, neque *Subſtantia Immaterialis* in Scriptura ſacra inveniatur. Item quod *Anima eſt tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.* Ex eodem fonte orta eſt Doctrina tota de Purgatorio, & de Apparitione nocturna Animarum, & Legenda Miraculorum, & quæſtiones de Animis Reproborum, ubi,

&

Digitized by Google

& ( cum ſint impatibiles ) quomodo puniuntur; aliaque multa quæ non reperiuntur in Scriptura Sacra.

Quod Corpus idem in pluribus ſimul locis, & plura corpora in eodem ſimul loco eſſe dicunt, neque *Ariſtotelis*, neque Philoſophi, neque hominis cujuſquam ſani eſt, putare. Sed dici expediebat ad ſuſtentandam Præſentiam Realem Carnis *Chriſti* in omni Pane conſecrato.

Quod *Volendi* cauſa ſit *Voluntas*, id eſt, Potentia cauſa Actus, Ariſtotelicum eſt, & receptum à Scholaſticis; nimirum ut Dominio Dei in Voluntatem humanam ſublato, liberum ſtatueretur Arbitrium hominis.

Præterea, quas in Phyſicis rerum cauſas reddiderunt abſurdas; ut, quod deſcenſionis Gravium cauſa ſit Gravitas; Gravitatis autem cauſam eſſe, quod ad centrum Terræ venire conſervationis ſuæ cauſa appetant. Quod idem corpus ( nihil addito neque ad empto ) modo majus modo minus ſit; ſcilicet per Condenſationem & Rarefactionem. Quod anima creatur *infundendo* & infunditur *creando*; quanquam Scriptura dicat omnia creata eſſe per Verbum Dei. Quod pro Cauſis aſſignant Qualitates *occultas*, Sympathiam, Antipathiam, Antiperiſtaſin, *Qualitates Specificas*, item *Caſum* ſive *Fortunam*, id eſt, ſuam ipſorum ignorantiam; ſublata enim Ignorantia, quid eſt aut *Fortuna* aut *Qualitas occulta?* Quod omnis tum Senſio, tum Intellectio fit per motum quendam ſpecierum. Quid eſt Species? Species eſt ( ut ſciunt omnes, qui Latinè ſciunt ) Forma rei aſpectu cognita, conſtans ex Figura & Colore; qualis eſt Species faciei humanæ quam Vultum & Aſpectum dicimus. Species ergo ſive Vultus rerum aut intromitti dicunt in oculos, & ſic videri, aut Species quaſdam ſeu Vultus rerum emitti ad objectum, & ſic videri objectum. Nondum enim inter Scholaſticos conſenſum eſt, an *extramittendo* an *intromittendo* Species, fiat Viſio. Etiam Audire, Olfacere, Guſtare, Intelligere per Species dicunt, per Aures, Nares, & Organa Intellectus tranſeuntes. Quod Æternitas non ſit Temporis ſine Fine aut Principio ſucceſſio, ſed *Nunc ſtans*, id eſt, idem, *nunc* nobis eſſe, quod erat *nunc* Adamo, id eſt, inter *nunc* & *tunc* nullam eſſe differentiam. Hæc ( inquam ) quia non miſcentur ( quod ſciam ) cum doctrina Fidei Chriſtiana, ſed Reſponſa ſunt, tantum Phyſica, eo fine data, ne non videretur Sapientia omnis pendere ab ore Sacerdotis, prætereunda cenſui.

Quod negato Libero Arbitrio ſequi dicant, Deum eſſe Peccati Authorem, nec debere ideo Peccatorem puniri, concedant tamen



Digitized by Google

Rerum & Actionum cauſam primam eſſe Deum, conciliationem petunt ex *Ariſtotele* vocante Peccatum *ἀνομίαν*, id eſt ipſam cum Lege Incongruitatem, Privationem meram, non Factum aut Actionem quampiam. Facti ergo omnis, & Legis cauſam Deum eſſe agnoſcentes, Incongruitatis cauſam eſſe negant; quaſi quis cum duas duxiſſet lineas rectam & curvam, ambas ſe feciſſe diceret, ſed ab alio factam eſſe illarum Incongruitatem. Sed Ariſtoteles per Incongruitatem, ipſum Factum, aut ſaltem Deliberatum, vel Conſultum Legi incongruum intellexit. Itaque Scolaſtici ubi videri voluerunt ſubtiliſſimi, ibi hebetudinem indicarunt maximè. Si ſubtiles fuiſſent, differentiam inter Cauſam Facti & Authorem facilè inveniſſent. Author facti is eſt, qui fieri jubet; Cauſa eſt is, per cujus vires factum eſt. Deus neminem jubet quicquam contra Leges facere aut conari; atqui quæ facimus, viribus à Deo datis omnia facimus. Cur autem, ſi Deus in cauſa eſt, condemnamur nos? Reſponde mihi, qui ſic rogas, cur Deus ab æterno alios Elegit, alios Reprobavit, & quomodo ad pœnas æternas maximaſque condemnavit eos, qui malum nondum aut fecerant aut cogitaverant, nec niſi Deo volente, & vim præbente, facere aut cogitare potuerunt. Reſponde etiam an Figulo de Vaſe quod finxit, non ſit licitum ſtatuere quicquid vult. Indica denique, ubi Scripturæ apertè dicant, omnes illos, qui à Regno Dei excludentur, victuros eſſe ſine morte ſecunda cruciandos in æternum.

Accedamus jam ad Ethicam, & Politicam. Docent Scripturæ ſacræ Regibus, & Poteſtatibus Summis eorumque Miniſtris, etiam Ethnicis, à ſubditis ſuis Chriſtianis, non ob metum tantum, ſed Conſcientiæ cauſa, ut à Deo ad bonum noſtrum ordinatis, obediendum eſſe. Unde igitur nata ſunt de Religione, in Germania, Gallia, & Anglia Bella Civilia, niſi à Philoſophia, Ethica & Politica *Ariſtotelis*, & eorum qui *Ariſtotelem* ſequuti ſunt Romanorum? Menſura Boni & Mali in omni Civitate eſt Lex. *Ariſtoteles* autem Virtutem & Vitium non Legibus definivit, ſed Laude & Vituperio apud Cives; Regum omnium Imperium *Tyrannidem* vocat; in Democratia ſola Libertatem eſſe dicit, & ipſe & poſt illum Scriptores Romani plerique ab unius *Tarquinii* Regis odio, Hominis vitium in Formam Regiminis transferentes, nullo quidem argumento, ſed exemplo Civibus rerum novarum cupidis grato quidem, ſed pernitioſo. Hos Authores Græcæ & Latinæ Philoſophiæ & Eloquentiæ cauſa, juvenes cum in Vniverſitatibus docerentur, doctrinam eorum venenoſam ſimul imbiberunt, & de Bono, Malo, Iuſto, Injuſto, Legibus,

bus, & Religione, ſuo quiſque arbitrio ſtatuebat. Hinc initium erat mali noſtri. Nam & Prædicatorum magna pars, qui de doctrina ſua egregiè ſentiebant; & alii Lectione Politicæ Græcæ & Latinæ, videbantur ſibi magni Politici; alteri quia in Eccleſia, alteri quia in Statu, pro ambitione ſua non procedebant, Bellum civile accenderunt; in quo Bello multi Civium Myriades occiſi ſunt, & Rex indigna morte trucidatus.

Tanti conſtitit didiciſſe Eloquentiam & Philoſophiam Græcam & Latinam; niſi autem Prædicatores populum, & Vniverſitates noſtræ Prædicatores ipſos melius doceant, forte *Iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles.*

## CAPVT XLVII.

### *De Quibus quæſtui fuerunt ante dictæ Tenebræ.*

DE Prætore quodam Romano Caſſio, honorificè loquitur alicubi Marcus Cicero, quod in Criminibus cognoſcendis, ubi Teſtimonium non erat ſatis plenum, Accuſatorem interrogare ſolitus eſſet, Cui bono fecit Reus; id eſt, quod lucrum, quam Potentiam, aut quam aliam rem cupitam, inde obtinuerit aut conſervaverit aut expectaverit. Sentiebat enim homo prudens Malum gratis eſſe neminem, ſed unumquemque facere, quæ volens facit propter aliquod Bonum ſibi. Nam inter Præſumpta nullum majus eſt, neque quod Authorem Criminis ita manifeſtè arguit, ut à Crimine Vtilitas. Itaque Authores doctrinarum quæ Chriſtianarum Civitatum tranquilitatem jam diu turbaverunt eodem illo Criterio, *Cui bono*, inveſtigabimus.

Poſt reſurrectionem Servatoris noſtri, cum jamjam aſſenſurus eſſet in cœlum, rogaverunt illum Apoſtoli dicentes, *Domine, num hoc tempore reſtitues regnum Iſraeli? Dixit autem ad illos, Non eſt veſtrum noſſe tempora, ſive oportunitates quas Pater in ſua ipſius Authoritate ſtatuit.* Qui Regnum Dei reſtitutum dicunt, tunc cum *Chriſtus* à mortuis reſurrexit, Cui bono doctrinam hanc doctrinæ illæ adeo repugnantem, tum Eccleſia Romana, tum nonnulli alii vulgò docent? Regnum Dei inſtitutum erat in Iudæis à Deo ipſo. In eo Poteſtatem in Terra ſummam habebat poſt *Moſem Aaron*, & poſt *Aaronem* cæteri Sacerdotes ſummi, ſuo quiſque tempore. Iam quoniam regnum illud à *Chriſto* reſtituendum erat, ſequebatur, ut in reſtituto Rex eſſet *Chriſtus.* Itaque Aſcendente *Chriſto* in cœlum ſequebatur ut alicui, regni ſui adminiſtrationem in terra reliquerit, vel Homini vel Cœtui. Ma-



Digitized by Google

nifeſtum ergò erat illum, qui adminiſtrationem hanc obtineret, eandem habiturum eſſe quam habuerant Sacerdotes Summi *Aaron* & Succeſſores ejus in populo Iſraelitico, id eſt, Poteſtatem Regiam & Summam. Atque hoc bonum illud eſt, propter quod doctrina illa Eccleſiæ Romanæ inventa eſt; bonum quo nullum in terris majus eſſe dicitur. Tenebroſam ergo hanc doctrinam primi infuderunt Eccleſiæ Pontifices Romanæ, quæ docerentur Cives Chriſtiani, quoties inter Reges & Papam oriretur controverſia, neglectis ſuorum Regum Imperatis, Papæ obedire.

Quod eidem doceant *Papam in Articulis Fidei definiendis non poſſe errare*, eodem tendit.

Quod Epiſcopus Romanus ſolus Poteſtatem ſuam Iure Divino immediato exerceat, cæteri Iure ab illo derivato, eodem tendit. Eodem etiam tendit quod Clericorum, Monachorum, & Fratrum in omni loco à pœnis Legum Civilium eximantur.

Ex eadem doctrina, nimirum quod *Sacerdotes* ſint eodem Iure quo *Aaron*, poſcunt ſibi & Levitis ſuis in Civitatibus Chriſtianis Iure Divino Decimas.

Quod Matrimonium Sacramentum eſſe dicant, eo tendit, ut Iudices ſint in quæſtione de Matrimonio legitimo, & per conſequens de Succeſſione ad Regna hæreditaria.

A Confeſſione Auriculari Conſilia Regum & Magnatum explorare poſſunt, & aliquando explorant.

A Canonizatione eorum hominum, quorum opera in Poteſtate ſua augenda vel conſervanda egregia uſi ſunt, animos imperitorum Chriſtianorum in Reges ſuos uſque ad necem aliquando acuunt.

Per doctrinam Purgatorii & Iuſtificationis per Opera externa, & Indulgentiarum, Clerici, id eſt, Pontificis Romani ſubditi ſumptu Regum nutriuntur.

Per Exorciſmos & cæteram Demonologiam populos terrent.

Poſtremò, per doctrinas humanas, Metaphyſicam, Ethicam & Politicam *Ariſtotelis*, per diſtinctiones frivolas, Sermonem obſcurum, & voces barbaras, tenebras jam inductas reddunt ſpeſſiores, & ipſis Principibus quando volunt palpabiles. Palparunt autem primi Germani, deinde Angli.

Poſtquam enim communiter creditum eſſet, eandem eſſe Poteſtatem Papæ in populo Chriſtiano, quam habuerunt *Aaron* & cæteri Sacerdotes Summi in populo Iſraelitico, Ambitio de Functionibus Eccleſiaſticis (præcipuè de Papatu) obtinendis, & eorum qui obtinuerunt Faſtus, euſque paulatim crevit, & conſpicuus factus eſt,

ut

Digitized by Google

ut omnem ferè ſui reverentiam veram & Paſtorali Functioni debitam perdiderint.

Nam à quo tempore Epiſcopus Romanus pro Epiſcopo Univerſali habitus eſſet, Hierarchia Romana non ineptè comparari potuit Fabulæ, quæ in Anglia inter Mulieres vetulas, ut pueros, & viros ex plebe rudiores pervagabatur, de *Lemuribus*, id eſt, de Umbris ſive Spectris, & nocturnis eorum facinoribus.

Cogitantibus enim Dominii tanti Eccleſiaſtici originem, quid aliud videri potuit Papatus niſi Imperii illius Romani ingentis, ingens ſpectrum, Sepulchro Imperii defuncti coronatum inſidens?

Etiam Sermo quo utuntur in Cultu Dei publico, qui nullius tunc Gentis proprius erat, quid aliud erat, quam linguæ Latinæ veteris Imago?

*Lemures* per omnes Gentes unicum & univerſalem habuiſſe dicuntur Regem, cui nomen dederunt (ex hiſtoria ficta de geſtis Hugonis Burdegalenſis) *Oberonem*. Eccleſiaſtici etiam cujuſcunque Civitatis Cives ſunt, unum & univerſalem Regem agnoſcunt Papam Romanum.

*Lemures* Spiritus ſunt; Eccleſiaſtici etiam appellant ſeſe Spirituales. *Lemures*, Tenebras, Solitudines, Sepulchreta incolunt. Similiter Eccleſiaſtici, in Obſcuritate Doctrinarum, in Monaſteriis, Eccleſiis, & Cœmiteriis ambulabant.

Eccleſiaſtici virtute Aquæ Benedictæ in quocunque loco poſuiſſent Eccleſias ſuas, locum illum fecerunt ut eſſet *Vrbs*, id eſt, Imperii Sedes. Ita quoque in fabula eſt habuiſſe *Lemures* Caſtella ſua quædam Incantata, & Spiritus quoſdam Gigantæos qui in Regionibus circumvicinis dominabantur.

*Lemures*, ſi quid mali feciſſent, comprehendi & ſiſti ad Tribunalia Civilia non potuerunt. Ita etiam Eccleſiaſtici criminum Rei à Tribunalibus Civilibus ſublati evaneſcebant.

Eccleſiaſtici per Incantationes quaſdam, ex Metaphyſicis & Miraculis confectas, uſum Rationis naturalis Adoleſcentibus adimere conſueverunt, eo fine, ut juſſis ſuis cœci obtemperarent. Ita etiam dicuntur in Fabula *Lemures*, Pueris ex cunabulis ſublatis, alios illorum vice ſupponere, Fatuos quidem, ſed promptos ad nequitiam.

In qua Officina ſive Operatorio Incantamenta ſua conficiunt *Lemures* non eſt dictum in Fabula. Eccleſiaſticis autem Operatoria fuerunt, quas ipſi ſua Authoritate ſibi erexerunt Univerſitates.

*Lemures* quoties alicui iraſcerentur, mittere dicebantur ex ſuo numero aliquem qui illum ſuggillaret. Eccleſiaſtici item ſi Civitati vel

Regi alicui ſuccenſeant, ſubditos ſuos Superſtitioſos, & Incantatos immittebant qui Seditione illum ſuggillarent, etiam aliquando Principes faciebant ut alter ſuggillaret alterum.

Neque *Lemures* neque *Clerici* uxores ducunt.

Eccleſiaſtici de Decimis, & Imperitorum hominum quibus terrori ſunt Donationibus Cremorem terræ accipiunt; quemadmodum in fabula dicuntur *Lemures* Cremorem Lactis ligurire.

In Regno *Lemurum*, qualis ſit Moneta, non reperitur in Hiſtoria; Eccleſiaſticorum autem Moneta quam accipiunt, eadem quidem eſt cum Moneta Laicorum; ſed quam ſolvunt, *Canonizationes*, *Indulgentiæ*, & *Miſſæ* ſunt.

*Lemures*, præterquam in metu, & Phantaſia hominum Imperitorum exiſtentiam nullam habent. Sic quoque Poteſtas Papæ Spiritualis, (extra ſuum ipſius Dominium Temporale) in ſolo metu conſiſtit Excommunicationum.

Neque ergo Henrico 8, & Reginæ Elizabethæ Poteſtatem illam ex Anglia ejicere difficile erat. Ejecti autem, & per Miſſiones Papales, Chinæ, Iapanæ, & Indiæ loca arida peragrantes, quis ſcit an non redituri ſint Spiritus illi, vel alii numero plures, & pejores? Non enim Romani ſoli ſunt, qui ad Eccleſiæ aſpirant regimen, prætendentes jus Divinum.

Tractatum hunc de Poteſtate Civili & Eccleſiaſtica ad finem jam perductum cum recognoſcerem, nihil in eo inveni neque contra Senſum Scripturæ Sacræ, neque contra Leges Patriæ meæ Civiles, aut Eccleſiaſticas. Nam quî potui, cum totius Operis ſcopus eſſet unicus, ut demonſtrarem, prætextum nullum eſſe poſſe, quo Legum violatio excuſari poſſit? A ſententiis autem Theologorum ſingularium multis in locis abiiſſe me confiteor.

Si cordibus ſcripſiſſem (inſtar Tabularum raſarum) puris, brevior eſſe potuiſſem. Sufficeiſſent enim ea pauca, quæ ſequuntur; Homines ſine Lege, propter jus omnium in omnia, mutuis cædibus ſe ipſos interimere. Leges ſine Pœnis, & Pœnas ſine Poteſtate Summa inutiles eſſe. Poteſtatem ſine Armis & Opibus in unius Perſonæ manum collatis, Vocem meram neque ad Pacem, neque ad Defenſionem Civium, momenti ullius eſſe; & proinde, Cives omnes, ſui (non Imperantium) boni causâ ad Rempublicam opibus ſuis tuendam & confirmandam, quantum poſſunt, obligari; idque arbitrio illius cui Summam dederint Poteſtatem. Quæ Summa eſt partis primæ & ſecundæ. Deinde, Quoniam in Scripturis Sacris (quarum Lectionem Eccleſia noſtra omnibus & permiſit & commendavit) Vita æterna & ſalus

Digitized by Google

ſalus ſingulorum continetur ; & unuſquiſque periculo animæ propriæ illas legit & ſibimet ipſi interpretatur ; & propterea æquum eſt, ut Conſcientiæ eorum non pluribus Fidei Articulis onerentur, quam qui ſunt ad Salutem neceſſarii, Articulos illos, quinam ſint, in parte tertia explicavi. Poſtremò in quarta parte, ne populus à falſis Doctoribus ſeducerentur, conſilia ambitioſa & aſtuta Adverſariorum Eccleſiæ Anglicanæ patefeci. Hæc, inquam, ingeniis Candidis ſuffeciſſent. Sed cum doctrinis contrariis hominum animos jam dudum ſcribillatos eſſe ſcirem, omnia fuſiùs explicanda eſſe exiſtimavi, & explicui ( ſed Sermone Anglico) quantum potui, eo tempore, quo Bellum Civile de Diſciplina Eccleſiaſtica natum in Scotia, per Angliam etiam & Hiberniam ferociſſimè gerebatur, quando non Epiſcopis tantum, ſed etiam Rege, Lege, Religione à & Honeſtate ſublatis, Perfidia, Cædes, fœdiſſima ſcelera omnia, ſed larvata dominabantur; adeò ut ſi quis ex mundi partibus remotioribus huc appulſus, eorum quæ tunc perpatrabantur flagitiorum ſpectator fuiſſet, Iuſtitiæ Divinæ ſenſum in his locis nullum omnino tunc fuiſſe, pro certo habuiſſet. Doctrina ergo hæc mea parum tunc profuit, parum inquam, ſed tamen aliquid. Sperabam autem Bello extincto profuturam eſſe poſtea. Vicerunt Democratici, & Democratiam conſtituerunt; ſed eandem ( tantorum ſuorum ſcelerum mercedem ( ſubito amiſerunt. Angliam Scotiam, Hiberniam unus Tyrannus occupavit, & prudentiam eorum Democraticam tam Laicorum quam Eccleſiaſticorum confutavit. Populus Bello fatigatus ipſos contempſit, non minus quam ante admiratus eſt. Reſtituto denique Rege legitimo, Veniam petierunt ( id eſt ſtultitiam ſuam agnoverunt. ) Venia data eſt, idque ( ne ſceleribus ſuis à bonis diſtinguerentur ) per Amneſtiam univerſalem. Quis credat Principia illa Seditioſa non jam deleta eſſe omnia, aut, præter Democraticos eſſe quemquam, qui doctrinam tam Pacificam quam hæc eſt abolitam eſſe cuperet? Quod ne accidat, eandem Latinè extare volui. Video enim diſſenſiones hominum de Opinionibus & præſtantiâ ingenii tolli armis non poſſe. Mala hujuſmodi, quo modo nata, eodem extinguenda ſunt. Animi Civium à Politicæ, & Philoſophiæ Ethnicæ Scriptoribus infecti paulatim fuerant. Itaque atramentum illud Democraticum, prædicando, ſcribendo diſputando eluendum eſt Id quî aliter fieri poſſit, niſi ab Vniverſitatibus, non intelligo. Quantam ergo operam olim Poteſtati Pontificiæ præſtiterunt, tantam poſt hac impendant Poteſtati Regiæ vindicandæ. Omnes interea operam demus, ne per diſcordias inteſtinas nos opprimi ab externo hoſte patiamur univerſos.

APPEN-

# APPENDIX
## AD
# LEVIATHAN.

## CAPUT I.

### *De Symbolo Niceno.*

*A.* EXplica mihi quæſo Symbolum Nicenum, non dico, ut res ipſas animo comprehendam, ſed ut verba Fidei ita intelligam ut conſentanea ſunt Scripturis Sacris, & primo hæc verba [ Credo in unum Deum Patrem Omnipotentem Factorem Cœli & Terræ, atque viſibilium omnium & inviſibilium. ] Et primò quid eſt illud, *Credo in*, vel Græcum πιστεύω εἰς? Nam apud authores Græcos non memini me alibi illam phraſim reperiſſe. Lego *Credo alicui* πιστεύω τινί; *Credo ita eſſe*, vel πιστεύω οὕτως εἶναι.

*B.* Propria eſt illa vox conſentientium in articulos. Nam præpoſitio εἰς ſignificat inter alia *hactenus*, ut quando dicitur πιστεύω εἰς θεὸν πατέρα &c. ſi pro θεὸν &c. ponetur τοῦτο, idem eſſet quod credo *huc uſque* ſive *hactenus*. Significat ergo præpoſitio εἰς determinationem articulorum credendorum, nempe quouſque cum Concilio conſentiunt ſubſcriptores. Mirum igitur videri non debet, ſi extra confeſſionem Fidei phraſim illam non legiſti. Eadem enim eſt ac ſi te credere diceres: Deum eſſe, eundemque Vnum eſſe, Patrem eſſe, Omnipotentem eſſe, & ſic de cæteris. Legitur etiam credo in Euangelio, id eſt credo Euangelio, id eſt prædicatoribus Euangelii; ſed ibi Græcum non eſt εἰς, ſed ἐν.

*A.* Deus eſt Pater, Deus eſt Omnipotens &c. ſunt ( ut loquuntur Dialectici ) propoſitiones. Habent enim ſua Subjecta & Prædicata, & apertè in illis Deo nomen aliquod attribuitur, ſed in affirmatione hac *Deus eſt*, quod nomen Deo attributum ſit, non intelligo. Non enim puto dici poſſe, quod Deus eſt, eſt, & fruſtra dicitur, Deus eſt Deus.

*B.* Cum dicitur *Deus eſt*, vox *eſt* eſt verbum Subſtantiale, includens tum copulam tum prædicatum, tum apud Græcos tum apud Latinos.

Ita

Digitized by Google

Itaque illud *Deus eſt*, ſignificat idem quod Deus exiſtit, id eſt (reſoluto verbo ſubſtantivo) *Deus eſt ens*, ſive ὁ ὢν, id eſt reale aliquid, non merum Phantaſma, quale eſt, quod vocatur Spectrum, vel quales colebantur à gentibus Dæmones, & ab Apoſtolo S. Paulo, *Nihil.*

*A.* Memini quidem ab Apoſtolo Idola vocari Nihil, non autem Dæmonia ſic vocari.

*B.* Putaſne ea Simulachra aurea, eburnea, lignea, an non potius Dæmonia, quæ ſub illis colebantur, vocata eſſe *Nihil?* Præterea Idolum propriè eſt Phantaſma, nimirum Idea, Imago rei, non res ipſa; ad quas Ideas Simulachra ſua faciebant Græci. Nam Deorum ſuorum Ideas ſive Imagines raro ſumpſerunt à Simulachris. Diſtinguitur etiam Deus per vocem illam Ens, à nominibus. Aliud enim eſt res homo, aliud nomen homo. Præterea ſciendum eſt, quod vox *eſt*, ut uſurpatur à Latinis, & Græcis ad copulam in propoſitionibus, Hebræis omninò ignota erat. Itaque utebantur ſemper verbo ſubſtantivo, & vice copulæ in omni affirmatione ad ſignificandam (quam dialectici vocant) Prædicationem, nomen nomini ſolummodò adjungebant. Latinis autem & Græcis copula *eſt*, non eſt Verbum, ſed Conjunctio; & ut & ſignificat nomina, inter quæ interponitur eſſe nomina diverſarum rerum, ita conjunctio *eſt*, ſignificat nomina inter quæ interponitur eſſe nomina rei ejuſdem. Itaque ea nomina quæ à copula *eſt* derivantur, ut *eſſentia, entitas, eſſe*, Hebræi habere non potuerunt, nec illis æquivalentia. Latinè dicitur *Terra erat vacua*; Hebraicè *Terra exiſtens vacua*, ubi ab homine Latino non audiebatur *erat*, ſed [ *erat* ] *aliquid exiſtens.*

*A.* Quid credendum eſt per vocem hanc [ Creator ]? Anne Mundum hunc è nihilo factum eſſe?

*B.* Certè ex nihilo; non ut, Ariſtoteles ex materia præexiſtente. Expreſsè enim dictum eſt in Scripturis Sacris, omnia facta eſſe ex nihilo. Etiam Ariſtoteles, qui Mundum dicit eſſe Æternum, ſibimetipſi contradicit. Materia enim non dicitur, niſi de qua aliquid factum eſt. Symbolum ergo hoc dicit, Deum factorem eſſe omnium rerum ex nihilo; &, quod ſequitur, ſua vi habet ut exiſtat, non ab alio; & proinde etiam exiſtit ab æterno; & quia non fit, qui Deo dedit ut exiſteret, nihil etiam erit quod ipſum faciet non exiſtere. Eſt ergo Deus ab æterno & in æternum. Quæ vero creata ſunt, non ſunt ab æterno, quia creata, in æternum autem erunt, qua forma & ſpecie vult Deus, nam cœlum & terra renovabuntur, & quanquam mundus conflagrabit, non tamen annihilabitur, ſed permanebunt entia, Realia. Deus autem qui neque ab alio, neque à ſe factus eſt, non poteſt mutari neque Metamorphoſem pati, neque à ſe, neque ab alio,



Digitized by Google

ſed eſt Immutabilis & ( ſine mixtione illa Ariſtotelica ) Simpliciſſimus. Quæ omnia attributa Simplex, Immutabilis, Æternus, ſicut ex verbis Symboli deducuntur, ita de Deo in Scripturis Sacris expreſſis verbis prædicantur.

*A.* [ Et in unum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei unigenitum. ] Cur neceſſe erat dicere *Vnigenitum?*

*B.* Quia erant eo tempore Hæretici, qui docebant Chriſtum non eſſe Filium Dei genitum, ſed adoptivum; alii etiam erant, qui docebant Chriſtum alio ſenſu in Scripturis Sacris vocari Filium Dei, quam quo fideles omnes ita appellantur. Cum tamen in Scripturis Sacris expreſsè & paſſim dicitur tum genitus, tum Deus à Patre natus ante omnia ſecula, & propterea credi debet Chriſtum eſſe Deum de Deo, Lumen de Lumine, verum Deum de vero Deo, genitum non factum.

*A.* Quænam eſt differentia inter *genitum & factum?*

*B.* Per *factum* intelligimus *factum à Deo* ex nihilo, id eſt *Creaturam.* Quanquam enim animalia dicantur & creata & genita, quando dicuntur creata, intelligitur illud cum relatione ad Deum creatorem, qui in omni genere primum marem & fœminam creavit ex creata terra. Sed quando dicitur animal eſſe genitum naturali modo intelligi debet, cum relatione ad prima creata ut materiam; at quando dicitur Chriſtum eſſe genitum, intelligitur genitum ab ipſo Deo Patre de materia Virginis.

*A.* Quid eſt [ Lumen de Lumine ]? Lumen enim, ut mihi videtur, Phantaſma eſt, non res exiſtens. Exempli cauſa, ſi inter oculum & candelam vitrum ſtatuas cujus ſuperficies ex multis planis conſtat certo modo diſpoſitis, multæ tibi videbuntur candelæ. Scimus tamen unicam ibi eſſe veram candelam, & proinde cæteras omnes mera eſſe Phantaſmata, Idola, hoc eſt, ut dicit Sanctus Paulus, Nihil. Neque tamen earum una verior eſt candela, quàm reliquæ quatenus apparent; ſed vera candela, quæ principio poſita erat, candelarum apparentium tantùm nulla eſt, ſed res ipſa, eademque cauſa illarum omnium imaginum, & propterea ab Ariſtotele diſtinguitur à Phantaſmate per vocem *hypoſtaſis*, quaſi ſub imagine ſtaret res ipſa latitans; quam Græcam vocem Latini ad ſyllabam verterunt *ſubſtantiam.* Et ſic diſtinguunt tum Græci tum Latini rem veram in ſe ſubſiſtentem, à Phantaſmate, quæ videtur ſubſiſtere, nec ſubſiſtit, neque eſt ens. Nonne hæc eſt vera diſtinctio inter rem ipſam & ſuam apparentiam?

*B.* Ita eſt. Sed Patres Eccleſiæ illis temporibus, tum ante tum

poſt

poſt Concilium Nicenum in ſcriptis ſuis vocem *Hypoſtaſis* videntur alio modo interpretari, myſterium Trinitatis Chriſtianis omnibus intelligibile reddere cupientes, & illud optimè fieri poſſe exiſtimabant per ſimilitudinem ignis, luminis, & caloris, quæ tria unum eſſe putaverunt, & ignem quidem ad Patrem, lumen ad Filium, & calorem ad Spiritum Sanctum retulerunt. In qua ſimilitudine congruitas eſſet fortaſſe accurata, niſi quod ignis ſplendor, & calor, ſubſtantiæ nec ſint, nec ipſis Patribus eſſe viſæ ſint, præſertim Ariſtotelicis, niſi forte ipſe ignis ponatur pro ignito. Homo enim & ignem, & lumen, & calorem extinguit quoties libet; ſed ut Agens tam infirmum quàm eſt homo, creaturam veram ſubſtantialem à Deo omnipotente creatam extinguere poſſit, & in nihilum redigere, nec jubemur credere, nec credibile eſt. Itaque quoties comparationem illam adducebant in ſcriptis propriis Patres ipſi, adjecerunt continuò, non eam ita accipiendam, quaſi eſſet myſterii tanti idonea explicatio; Sed ut, qua nullam potuere invenire meliorem; omnes enim in eo conſenſerunt incomprehenſibilem eſſe naturam Dei, & Trinitatis, & Angelorum, & ( ut addit Athanaſius ) animæ rationalis.

*A.* Mihi quidem non rectè videntur voluiſſe myſterium illud explicare. Quid enim aliud eſt myſterium explicare quam deſtruere, ſive ex myſterio facere non myſterium? Fides enim converſa in Scientiam interit, manentibus ſola Spe & Charitate.

*B.* Lumen ergo de Lumine in Symbolo ponitur, tantum pro adjutorio Fidei cæteris articulis adhibendæ.

*A.* Sequitur deinceps articulus ille magnus, qui in Eccleſiam antiquam tot turbas intulit, exilia & homicidia [ *Conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt.* ]

*B.* Et quidem veriſſimus eſt, verbis apertis declaratus à S. Iohanne cap. 1: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Verbum erat Deus.* Et *omnia per ipſum facta ſunt.*

*A.* Quid intellexerunt Patres per Verbum?

*B.* Filium Dei naturalem, ſive genitum à Deo, à principio, id eſt ab æterno.

*A.* Numquid eo loco Verbum ſignificat vocem aliquam, ut ſonum à Deo prolatum?

*B.* Abſit, Patres id paſſim negant.

*A.* Quid ergo? Vocem internam, quale eſt Dei Decretum æternum de condendo mundo & redimendo homine?

*B.* Neſcio de hac re quid ſenſerint Patres, ſed puto illos aliter



Digitized by Google

ſenſiſſe, ne nimium accederent ad doctrinam Stoicorum, quorum (apud Græcos) εἱμαρμένη, & (apud Latinos) Fatum idem ſignificat quod Decretum æternum.

*A.* Quid ergo inquam intelligitur per *Verbum* apud Patres?

*B.* Neſcio, niſi quod in lingua Sacra *Verbum* ſæpe accipiatur pro ipſa re quæ Decreta eſt, vel promiſſa. Legitur enim ſæpe in veteri Teſtamento pro *factum* eſt quod Deus promiſit, *factum eſt Verbum Dei quod locutus eſt.* Ego vero nemini Scripturam Sacram præterquam mihi interpretari ſoleo. Veruntamen ſi locus S. Iohannis ita intelligendus ſit, nihil circa myſterium incarnationis quærere amplius vellem. Nam ſi Verbum hoc loco ſit illud ipſum, quod decreverat Deus venturum in mundum ad noſtram redemptionem, & quod promiſerat Deus in Paradiſo, Verbum illud non eſt mera vox, ſed vera res, eadem cum Chriſto. Quomodo autem *Factus homo eſt*, inquirere non eſt meum. Sufficit mihi quod Redemptor meus factus eſt. Quid enim? Si credam creâſſe terram & cætera omnia ex nihilo, & hominem ex terra, non credam potuiſſe naturam aſſumere humanam, niſi ſciam quo modo?

*A.* [ *Qui propter nos homines & noſtram ſalutem deſcendit de cœlo; & Incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt, crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato; paſſus & ſepultus eſt.* ] Duæ hic ſunt difficultates, quarum prima eſt, quod dictum ſit unde deſcendit, nempe de cœlo; non autem dictum eſt quouſque deſcendit. Scio in Symbolo Apoſtolorum eſſe, *deſcendit ad inferos.* Sed verba illa locum non definiunt; quia homines etiam reſpectu cœlicolarum propriè dicuntur Inferi. Etiam in Scripturis, locus ubi hoſtes Eccleſiæ dicuntur futuri variè vocatur; quandoque Gehenna, aliquando Tenebræ externæ, id eſt extra Eccleſiam Dei, propter lucem Eccleſiæ in Goshen, quia una de plagis Ægyptiorum erat Tenebræ; aliquando lacus ignis, cum reſpectu, puto, ad pœnam Sodomitarum & Gomorrhæorum, & lacum bituminis. Sed de his nondum, quod ſciam, quicquam Eccleſia definivit. Doctores aliqui locum damnatorum ſtatuerunt cum Bellarmino eſſe circa centrum terræ, ut ſcilicet longiſſimè diſtaret à cœlo beatorum; reſpicientes forte ad vocem S. Petri Græcam ταρταρώσας. Et quidem cœlum diſtat à centro terræ longiùs quam à ſuperficie terræ quantum eſt totum punctum. Sed non credo crediidiſſe Apoſtolos Poëtis Ethnicis de loco Tartari; quem Heſiodus tantundem à terra diſtare facit quantum terra à cœlo. Incus (inquit) novem dies & totidem noctes perpetuò de cœlo cadens, decimo die attinget terram; totidem autem noctes

&

& dies perpetuos è terra cadens perveniet ad Tartarum die decimo. Virgilius autem diſtantiam à terra ad Tartarum bis tantum facit, quanta eſt à cœlo ad terram. Cæterum vocem illam ab Apoſtolo Petro poſitam eſſe puto figuratè, quod ſolet fieri de multis dictionibus Scripturæ Sacræ.

*B.* Utcunque id ſit, de loco damnatorum nihil ab Eccleſia congregata, ſaltem à noſtra hactenus definitum eſt.

*A.* Secunda difficultas eſt, de eo quod dicitur [ *Incarnatus eſt de Spiritu Sancto.* ] Nam Matth. 1, 20, dicit Angelus ad Ioſephum, *Quod in illa genitum eſt, à Spiritu Sancto eſt.* Quod ita ſonat ac ſi Spiritus Sanctus eſſet Filii genitor, id eſt Pater.

*B.* Quid? Nonne Spiritus Dei eſt Deus, & idem Deus cum Filio & Patre?

*A.* Quomodo ergo diſtinguuntur Hypoſtaſes?

*B.* Neque in Symbolo, neque in Scriptura Sacra diſtinguuntur aut nominantur tres Hypoſtaſes.

*A.* Sed inveniuntur tres Hypoſtaſes in Symbolo Athanaſii, quæ pars eſt Liturgiæ Anglicanæ.

*B.* In Græco quidem *Hypoſtaſis*, in Latino autem & Anglicano *Perſona* eſt.

*A.* De vocibus *Hypoſtaſis*, *perſona*, *ſubſiſtentia*, aliiſque multis vocibus tunc interrogabo te cum Symbolum totum explicaveris [ *& reſurrexit tertia die, ſecundum Scripturas, & aſcendit in cœlum, ſedet ad dextram Dei. Et iterum venturus eſt cum gloria judicare vivos & mortuos, cujus regni non eſt finis.* ] Hæc omnia (fateor) in Scripturis ſunt, & quidem eodem ſenſu quo ſunt in Symbolo, [ *ubi ſedet ad Dexteram Dei* ] non intelligo ut de comparatione honoris, ſed ut de honore maximo. [ *Et in Spiritum Sanctum Dominum & vivificatorem, qui ex Patre Filioque procedit.* ] Oſtende ex Scripturis Sacris, Spiritum Sanctum eſſe Dominum & vivificatorem, id eſt Deum, & quod procedat etiam à Filio.

*B.* Primo idem Filius Dei dicitur genitus (Matth. 1, 20.) à Spiritu Dei. Deinde dicit Iob. 33, verſ. 4, *Spiritus Dei fecit me*, & (26, verſ. 13.) *Spiritus Dei creavit cœlos.* Quod autem procedat tam à Filio, quàm à Patre, manifeſtum eſt ex eo, quod Chriſtus dicit: *ego vobis mittam Paracletum*, & ex eo quod cum ſpiraret in Apoſtolos dixit, *accipite Spiritum Sanctum.* Nota illud *ex Filio* non eſſe in Symbolo Niceno, quanquam ſunt in Symbolo Athanaſii, ſed addita eſſe, ut putat Bellarminus, in Concilio Conſtantinopolitano generali ſecundo.



Digitized by Google

*A.* [ *Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur & conglorificatur , qui locutus eſt per Prophetas.* ] Quare poſitum eſt illud *conglorificatur ?*

*B.* Neſcio , ſed propter hoc verbum *conglorificatur* adducor ad credendum Formulam glorificandi Trinitatem , ubi dicitur vel cantatur *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto* in Eccleſiis Dei receptas fuiſſe aut in tempore illo aut ante.

*A.* Fortaſſe. [ *Et unam Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum. Expecto reſurrectionem mortuorum , & vitam venturi ſeculi.* ] Cur in Symbolo Apoſtolico deeſt illud *Vnum Baptiſma* ?

*B.* Sanctus Cyprianus circiter ſeptuaginta annis ante Concilium Nicenum , Concilium tenuerat Provinciale in Africa Carthaginenſe , ubi decretum eſt Hæreticos non debere recipi ab Eccleſia , niſi iterum Baptizarentur , quod decretum puto tunc condemnatum eſſe, cum inſerta eſſent illa verba confiteor *unum Baptiſma.*

*A.* In Symbolo Apoſtolico non dicitur *Reſurrectio mortuorum* , ſed reſurrectio carnis. Quænam eſt differentia ? Habebuntne mortui, quando reſurgent, carnem, oſſa , ſanguinem, manus, pedes, & cætera humani corporis membra ?

*B.* Reſpondeat tibi S. Paulus 1 Cor. 15, 23 , *Reſurgent unuſquiſque in proprio corpore.* Deinde verſ. 44, *Seminatur corpus animale* , id eſt ( ut ego opinor ) quale eſt corpus humanum quando eſt mortuum ; *reſurget corpus ſpirituale.* Itaque mutatur ; ut verſ. 51, *myſterium vobis dico. Non omnes quidem moriemur , omnes autem mutabimur in momento, & ictu oculi in tuba ultima. Sonabit enim tuba & reſurgent mortui incorruptibiles , & nos mutabimur.*

*A.* Sed mihi videntur hic duæ difficultates ; altera , quia reſurgere eſt reviviſcere , quomodo homo reviviſcet in ſepulchro , niſi anima ejus accedat ad corpus , nimirum de cœlo vel aliquo cœli Limbo deſcendens ; vel ab Inferno , vel Purgatorio aſcendens ?

*B.* Quid ? Deuſne qui fecit hominem ex terra in animal vivens non poterit eundem reſolutum in terram ad vitam reſuſcitare ?

*A.* Videtur ergo homo poſt Reſurrectionem habiturus duas animas rationales , nimirum illam qua reſurgit, alteram quæ in morte à corpore ſeparata , migravit in Cœlum , vel Limbum , vel Purgatorium, vel Infernum. Dicunt enim omnes animam humanam nunquam interire poſtquam ſemel creata eſt , ne minimo quidem momento , ut rem in ſe ſubſiſtentem , deſinere eſſe.

*B.* Ego vero nihil ſuper hac re tibi dicam, niſi quod reperio dictum diſertè , & ſineomni ambiguitate in Scripturis , nulloque alio textu

apertè

Digitized by Google

apertè contradicente. Tu quidem una cum cæteris ferè omnibus, quod anima humana interire non poteſt, habes à Philoſophis, quos ego poſt Scripturas Sacras Magiſtros mihi non deſidero. Veruntamen ſi locum aliquem mihi attuleris ex Scripturis Sacris ubi alia attribuitur animæ humanæ immortalitas, præter illam quæ hominibus ſub nominé æternæ vitæ data eſt, ego etiam ſentiam cum Philoſophis. Verum ſi attuleris loca illa quibus comminatur Deus reprobis æternos cruciatus, non inde poteris colligere animas eorum inter diem mortis, & diem judicii, ſed tantum poſt diem judicii extitiſſe. Præterea à Iuſtitia Dei qui cruciatus æternos peccatoribus comminatus eſt, arguere æternitatem ipſorum cruciatuum non potes. Etſi enim qui bona, quæ debentur, non præſtat, injuſtus ſit, is tamen qui mala vel damna debita non præſtat injuſtus non eſt, ſed miſericors. Quanto minus Deus, qui eſt infinitè miſericors non poterit ſine juſtiitæ ſuæ violatione mitigare tum diuturnitatem tum acerbitatem meritarum pœnarum? Deinde Scriptura dicit (Apocal. cap. 20.) *Ipſum Infernum conjectum iri in lacum ignis, quæ eſt ſecunda mors.* Reſurgent ergo reprobi, ut videtur, ad ſecundam mortem. Denique ſi anima non ſit idem, quod Vita, ſed ſubſtantia in ſe exiſtens diſtincta à corpore, eademque hominis eſſentia, ſive natura, ſequi videtur addita natura divina tres eſſe in Chriſto naturas, quod eſt contra Fidem.

*A.* Etſi ex Scriptura demonſtrari non poſſit Animam humanam ſubſtantiam eſſe ſeparatam à corpore, non videtur tamen ex Scriptura demonſtrari poſſe contrarium.

*B.* Videamus ergo quid Scriptura dicit tum in veteri tum in novo Teſtamento de natura animæ humanæ, Harmonicè. Ut enim articuli præcedentes præcipui ſint apud Theologos, articulus tamen hic de Reſurrectione ad vitam æternam præcipuus eſt apud Chriſtianos univerſos, quia in illo omnis eorum poſt præſentis vitæ afflictiones collocatur ſpes, & præſumptum gaudium. Dixit Deus ad Adamum in Paradiſo (ubi erant duæ præ cæteris arbores excellentes, nempe Arbor Vitæ, & Arbor Cognitionis Boni & Mali) *quo die comederis de fructu Arboris Cognitionis Boni & Mali, moriendo morieris.* Diabolus autem ad Evam dixit, Prohibetur vobis ne comedatis de fructu Arboris Cognitionis Boni & Mali, ne fiatis ſicut Dii. Ambo autem Adamus & Eva ambitione ducti, Serpenti crediderunt, Deo non crediderunt, & de fructu vetito comederunt, itaque Deus utrumque à Paradiſo expulit, ne manum ad Arborem Vitæ extenderent, & viverent in æternum.

*A.* In-

*A*. Intelligo hinc Adamum ex uſu fructus Arboris vitæ vivere potuiſſe in æternum, ac fuiſſe creatum non ſua natura, ſed tantummodo virtute Arboris Vitæ immortalem. Præterea, pœnam violati Præcepti Divini Adamo inflictam fuiſſe mortalitatem, quæ neceſſario conſequebatur ab eo quod illud perdiderit ſine quo vivere in æternum non potuit. Hæc manifeſta ineſſe in Sacro textu video. Sed non video, quare Adamus (ſecundum verba comminationis divinæ) non ſtatim ac comediſſet mortuus ſit, ſed vixit pluſquam nonaginta annos.

*B*. Deus non dixit ſimpliciter *Morieris*, ſed *Moriendo Morieris*, id eſt, cum Morieris Morieris, id eſt, non reviviſces, ſed mortuus perpetuò eris. Sic explicat locum Athanaſius, & rectè; nam Idioma eſt Hebræorum. Ex quo intelligitur comminationem illam pertinere etiam ad Adami poſteritatem, id eſt, ad genus humanum. Atque hinc eſt quod dicit Apoſtolus Paulus *per peccatum unius hominis mors intravit in mundum*, unde ſequitur non modo cæteros homines, verùm etiam Adamum ipſum neceſſitatem habuiſſe utendi beneficio mortis Ieſu Chriſti ad vitam æternam quam perdiderat ſua culpa.

*A*. Quid ita?

*B*. Quia dicit S. Paulus 1 Cor. 15, 22, (quæ eſt harmonia veteris & novi Teſtamenti) *Sicut in Adamo omnes mortui ſunt, ita in Chriſto omnes vivificamur. Vnuſquiſque in proprio corpore. Primitiæ Chriſtus. Deinde illi qui ſunt Chriſti, in adventu Chriſti. Deinde finis &c.*

*A*. Adventus Chriſti erit idem cum die Iudicii. Nemo ergo reviviſcet ante diem Iudicii, ſed in illo ipſo die. Adamum ergo certè ſalvandum eſſe puto, nec tamen vitam recipiet ante diem ultimum. Intereà quomodo dicetur vivere? Si per animam in cœlo vivet Adamus antequàm eſt animatus, & anima ejus (ſi modo ſit ſubſtantia vivens) vivet in non animato corpore, quod valde durum eſt dicere. Animæ autem hominum eorum, qui in die Iudicii in terra viventes, eædem animæ, elevabuntur ad nubes & inde ad cœlum, corporá habebunt ſpiritualia eademque animata animis (ſi quidem animæ ſint ſubſtantiæ in ſe exiſtentes) ſpiritualibus. Quænam ergo erit differentia illa inter duo illa Entia Spiritualia Corpus & Animam.

*B*. Mihi quidem differentia illa inexplicabilis eſt niſi concedatur vitam æternam hominibus non incipere niſi à reſurrectione, & vitam & animam eandem eſſe rem, cum in Scripturis Sacris nuſquam apertè diſtinguantur. Verba autem illa Chriſti in Cruce ad latronem, *Hodie mecum eris in Paradiſo*, & illa ad Diſcipulos, *ego ſum Arbor Vitæ*, quor-

Digitized by Google

quorſum ſpectant, niſi ut ſciant fideles amotum eſſe à porta Paradiſi gladium illum flammantem, & per Sacrificium Chriſti patefactam viam eſſe ad Arborem Vitæ, id eſt, ad Vitam æternam. Quid ergò opus eſt pio homini immortalitatem ſuam Creationi, id eſt naturæ potius quam redemptioni attribuere?

*A.* Sed commoveor conſenſu omnium, qui fuere & ſunt credentium animam rationalem immortalem eſſe, ſua natura ſimul atque eſt creata, quamvis ignari doctrinæ Sacræ.

*B.* Equidem illos, qui ſic ſentiunt, non vitupero. Nam qui præclarè ſentit de anima propria, cavet plerumque ne illam per vitæ turpitudinem dedecoret. Cæterum non concedo, illum minùs cavere idem, qui conſtanter credit animam ſuam redemptam eſſe per *ſanguinem* Chriſti, & factam æternam. Neque id concedendum tibi eſt, ſententiam illam fuiſſe & eſſe omnium in univerſum hominum. Illi enim qui dixerunt in cordibus ſuis, Edamus, Bibamus, cras Moriemur, non ita ſentiebant, qui tamen pauci non ſunt. Præterea ſententiæ eorum omnium, qui ſine propria ratiocinatione ſequuntur dictamina Magiſtrorum, non ſunt propriè ſuæ. Non ergò ita ſentire dici debent agricolæ, artifices, aliique homines qui circa vitam communem occupati, numquam fere de natura animæ ſuæ, ſed de divitiis & honoribus comparandis, vel de neceſſitatibus ſuorum corporum cogitare ſolent. Itaque conſenſus ille omnium hominum reductus eſt ad conſenſum ſolorum Philoſophorum. Deinde fuere inter Philoſophos Sadducæi, qui nullos omnino credebant eſſe Spiritus creatos, & proinde animæ exiſtentiam aliter, quam ut appellatur vita, non agnoſcebant. Etiam ſectatores Ariſtotelis & Platonis, non perſpectis rationibus, ſed ſola authoritate Magiſtrorum id crediderunt; non ſunt ergo numerandi tanquam authores opinionis quam profitentur. Adeo ut quos dicis omnes homines reducuntur ad Platonem, Ariſtotelem alioſque paucos Philoſophiæ Principes. Denique conſideremus verba Eccleſiaſtis quæ ſunt in Capite tertio, verſus finem. In Bibliis Polyglottis verſio interlinearis eſt, *Dixi ego in corde meo ſuper verba filiorum Adam*, ( *Ad purgandos eos Deus*, *& ad videndum quid ipſi animal ipſi ſibi*) *Quod eventus filiorum Adam*, *& eventus Animalis*, *unus eſt. Sicut mori illud*, *ita mori illum. Et Spiritus unus in omnibus. Et præſtantia hominis præ animali nulla. Quia omnia Vanitas*, *omne vadens ad locum unum. Quis ſciens Spiritus filiorum hominum aſcendens ipſe ſurſum*, *& Spiritus beſtiæ deſcendens ipſe ſubtus terram?* Vbi pro, *ad purgandos eos*, verſio ſeptuaginta virorum habet διακρινεῖ, & pro, *ſuper verba*, περὶ λαλιᾶς. Senſus ergo verborum eſt, Dixi ego de eo quod homines dicant



Digitized by Google

Deum factturum differentiam eſſentialem inter vitam hominis & bruti vitam, cum eventus hominis & bruti idem ſit, neque homo per eſſentiam ſuam bruto præſtet, quomodo probabitur animam hominis aſcenſuram, aut animam bruti deſcenſuram eſſe. Sed idem Eccleſiaſtes Iudicium diei ultimi in eodem libro ſæpe aſſerit. Magnum hoc argumentum eſt contra conſenſum illum, quem dicis omnium hominum. Præterea (ne obſtinatus tibi videar) demonſtrationem ex Ariſtotele, aut Platone profer vel ex alio quocunque Philoſopho, quâ naturalem animæ immortalitatem, tam apertè concludit ex principiis naturalibus, quam apertè ego ex Scripturis Sacris demonſtravi futuram Electis æternitatem vitæ per Chriſtum acquiſitam, acquieſcam. Anima (inquiunt) cogitat, meminit, ratiocinatur. Quid ſi hoc negans, dixero eſſe ipſum animal quod cogitat, & meminit? Quomodo refutabunt? Ratiocinari quid eſt, niſi rebus imponere nomina, nomina connectere in Dicta, Dicta conjungere in Syllogiſmos? Ab his fit Dialectica. Quomodo erat in Paradiſo Adam, ante nomina ab ipſo impoſita, rationalis magis quam cætera animalia, niſi potentia tantùm? Non videntur ergo mihi homines diſtingui ſubſtantialiter à brutis, eo quod illi diſputant, bruta non diſputant. Expectent alii immortalitatem qualem velint, ego illam expecto, quam victâ morte, nobis ſuo ſanguine acquiſivit Chriſtus.

*A.* Quid ſentis de voce Deipara quam ſanctæ Virgini attribuunt plurimi?

*B.* Id mulier (ut mihi videtur) rectè dici poteſt *Parere* quod in partu producit. Sed produxit illa Chriſtum Deum & Hominem, quia aſſumptio naturæ humanæ peracta fuit in utero. Peperit ergo Deum & Hominem. Genuit autem Hominem tantum, ſine ſemine viri, cujus ſeminis vim ſupplevit Deus.

*A.* Sed nova hic oritur difficultas, nempe, Quomodo Filius Mariæ, id eſt Caro Chriſti, non ſit de ſubſtantia Divina.

*B.* Ne hominis quidem ex homine geniti Caro eſt de ſubſtantia genitoris ſui, niſi credas id quod naſcitur fieri ex ſemine ut ex materia. Fœminæ ſanguis ſola eſt materia fœtus, per alimentum quotidianum creſcens uſque ad parturitionis maturitatem. Semen in utero cauſa efficiens eſt fœcunditatis, non materia fœtus. Si credas ergo fœminam gravidam fieri poſſe virtute ſeminis humani, cur dubitas an idem fieri poſſit virtute Dei omnipotentis?

*A.* Nonne tua hac ratione, cum Dei ſubſtantia in omni carne æqualiter exiſtat, probabitur etiam omnes alios homines habere utramque naturam humanam & divinam ſicut Chriſtus?

*B.* Mi-

Digitized by Google

*B.* Minimè. Etſi enim Deus ſit ubique omnipotens, faciens ubique omnia quæ vult in omni creatura, non tamen ubique facit quicquid poteſt. In generatione hominis ab homine voluit ab æterno produci tantùm hominem, qui omnia facere quæ vult non poteſt; at in generatione hominis ſupernaturali modo, per Spiritum Sanctum, voluit ab æterno producere hominem qui facere poſſet omnia quæ vellet, id eſt Hominem & Deum. Neque locus hîc ullus eſt quærendi Quomodo; quia non modo Chriſtiani, ſed etiam Gentes omnes quem credunt eſſe Deum, eundem credunt eſſe omnipotentem; nec requirunt, quomodo gignat, quem genuiſſe dicunt.

*A.* Hactenus doctrinam Symboli Niceni ita explicaſti ut Fidem Chriſtianam nullo modo labefactaſſe ſed potius confirmaſſe mihi videare, ſed tuo modo.

Oſtende nunc quid ſit quod Græci appellant Hypoſtaſin.

*B.* Quando aliquid intueris quod vocas *album*; nomen illud imponis ſubſtantiæ, ſive ſubjecto corpori, puta marmori, etſi oculorum tuorum acies non poteſt penetrare in ſubſtantiam marmoris, aut cujuſcunque alius Entis. *Album* igitur corporis per ſe ſubſiſtentis, non coloris nomen eſt, & impoſitum propter quandam certam apparentiam, ſive, ut loquuntur Græci, ἔμφασιν vel φαντάσμα, quod videtur quidem eſſe aliquid, revera autem nihil eſt; quam apparitionem ſine aliqua cauſa & fundamento eſſe non poſſe ſatis intelligimus, nimirum album eſſe non poſſe, niſi revera ſubſiſtat ipſi apparitioni ſubſtantia aliqua, quæ ejus cauſa ſit, & ( ut dicunt Logici ) Subjectum. Subjectum hoc Græci appellant τὸ ὄν, ὑφιστάμενον, vel ὑποστὰν, & ὑπόστασιν; Latini *Ens*, Subjectum, Suppoſitum, Subſtantiam, Baſem & Fundamentum. Quod autem de cognitione per Viſum dixi, de cæteris etiam ſenſibus intelligendum eſt. Opponitur ergo Hypoſtaſis Phantaſmati ut cauſa effectui, nempe relativè. Similiter ſi ſint tria relativa, ut Pater, Filius, & nepos, ubi Filius per diverſam relationem, etſi unum Ens reale, habet duo nomina, alterum Patris, quia genuit; alterum Filii, quia genitus eſt. Filius ergo ut medius, quanquam unum tantum ſit Ens, habet duo nomina quæ ipſi dicuntur *Impoſita*, ipſum autem Ens eſt duorum nominum *Suppoſitum*, ſive ὑφιστάμενον, Hypoſtaſis, Fundamentum Relationis. Itaque Hypoſtaſis non modo ad Phantaſmata referri poteſt, ſed etiam ad Nomina.

*A.* Quænam eſt differentia inter ὑφιστάμενον & ὑποστὰν & ὑπόστασιν?

*B.* Inter duo priora differentia alia nulla eſt, niſi quod hoc *Subſiſtens*, *illud nunc Subſiſtens* ſignificet. Pro iiſdem autem utuntur Græci plerumque voce Hypoſtaſis, & Latini voce Subſtantia vel Eſſentia,

inter quas Patres Latini non diſtinguunt, ut conſtat ex Petro Lombardo.

*A.* Quomodo accipitur vox Hypoſtaſis in Teſtamento novo?

*B.* Eodem modo, quo accipitur à Scriptoribus cæteris. Ut Heb. 1. 3, ubi Chriſtus dicitur *Character Hypoſtaſeos Dei.* Nam Hypoſtaſis ibi opponitur characteri, id eſt Subſtantia imagini ejuſdem Subſtantiæ. Dicitur etiam eodem loco *ſplendor gloriæ divinæ*, ſive (quod idem eſt) lumen de lucido, nam lucidum eſt Subſtantia ſive Subjectum luminis. Deinde Heb. 11. 1. Fides vocatur *Hypoſtaſis earum rerum quas ſperamus*, id eſt (nam dictio metaphorica eſt) Fides eſt Fundamentum Spei. Tertio 2 Cor. 9. 4. ubi Paulus Apoſtolus, qui benevolentiam Corinthiorum promiſſam apud Macedonas jactaverat, promiſſionem illam appellat *jactationis ſuæ Hypoſtaſin*, id eſt, Fundamentum.

*A.* Quid ſignificat *Eſſentia*?

*B.* Patres (ut dixi) non diſtinguunt *Eſſentiam* à *Subſtantia.*

*A.* Quid ergo eſt *Subſtantia*?

*B.* Idem quod *Ens*, id eſt quicquid eſt verè *Exiſtens*, diſtinctum à *Phantaſmate*, & *Nomine.*

*A.* Quid ergo opus erat Græcis & Latinis detorquere Nomina ſatis cognita & intellecta in nomina incerta, quorum æquivalentia in lingua Hebræa non inveniuntur, neque in ulla lingua ſunt neceſſaria?

*B.* Quando Nomina detorquentur, ut cum fit à voce ὄν, οὐσία; ab ὑφιστάμενον, ὑπόστασις, ab *Ente*, Eſſentia; à *Subſtans*, Subſtantia; ab *A bum*, Albedo; Detorſio illa à Philoſophis dicitur Abſtractio, propterea nom enὄν *C oncretum* σία *Abſtractum*; Ens *Concretum*, Eſſentia *Abſtractum*; Album *Concretum*, Albedo *Abſtractum* appellatur. Aliquando autem pro voce Abſtracta utuntur verbo infinitivo; & cum pro οὐσία Græci dicunt τό ἐιναι; Latini pro Eſſentia, *Eſſe*; Græci pro λευκότης, τό ἐιναι λευκόν, vel etiam τό λευκόν, articulum τό referentes non ad λευκόν, ſed ad ſubauditum ὄνομα. Item Latini à Concreto *Vivens*, Abſtractum faciunt non modo *Vita*, ſed etiam *Vivere*. Quæ voces Abſtractæ dici poſſunt, nec abſurdè. Cum enim Rei verè exiſtenti nomina (propter apparitiones diverſas) diverſa impoſuerint, vocantes eandem rem *magnam*, *coloratam*, *duram*, *gravem*, conſiderant in illa re aliquando quod *tanta* eſt (quæ eſt conſideratio Geometrarum) aliquando quod *colorata*, vel *dura*, vel *gravis* eſt, (quæ conſideratio eſt Phyſicorum.) Et propterea ad diſtinctionem Phantaſmatis cujus cauſam in Concreto eſſe intelligunt, ab omnibus aliis Phantaſmatibus ejuſdem rei, detorſione aliqua nominum ita rem ſignant, ut non jam *Magnam*, *coloratam*, *duram*, *gravem* dicant,

ſed

Digitized by Google

ſed *magnitudinem*, *colorem*, *duritiem*, *gravitatem* dicant. Quæ vocum abſtractio (cum nihil aliud ſit quam Phantaſmatis vel Nominis, ab aliis omnibus ejuſdem concreti conſiderationibus, & nominibus ſeparata conſideratio) ad doctrinam cauſarum ferè neceſſaria eſt. Hæc ſi rectè intelligas, intelligis etiam impoſſibile eſſe, ut Eſſentia ullius Entis ſeparata exiſtat ab ipſo Ente, nempe ut ibi ſit Album ubi non eſt Albedo, aut Albedo ubi non eſt Album, aut Homo ubi non eſt Humanitas, falſumque eſſe quod aſſerit Ariſtoteles, *Eſſentias aliquas exiſtere ab illis rebus ſeparatas, quarum illæ ſunt Eſſentiæ*, & proinde Animam vel non eſſe (ut ille dicit) Eſſentiam animalis, aut mortuo animali non exiſtere; & per conſequens erràſſe Ariſtotelem eò quod non diſtinxerit inter ſeparatas res, & ſeparatas ejuſdem rei conſiderationes.

*A*. Intelligo voces abſtractas ad cauſas rerum apparentium, nec niſi in imaginatione noſtra exiſtentium indagandas, neceſſarias ferè eſſe; ſed nomen *Eſſentia* ſimpliciter, non impoſitum erat propter Phantaſma noſtrum, ſicut *magnitudo*, *color*, &c. quæ cauſam habent in quinque organis ſenſuum. Nam (ut dixiſti ſupra) non ipſa Subſtantia ſive ipſum Ens, ſed tantummodo effectus ejus apparent, & appellantur Phantaſmata; Eſſentia autem *Entis ſimpliciter*, Phantaſma non eſt. Quid ergo eſt *Eſſentia* vel *Eſſe* (quoties uſurpatur ut nomen) cujus rei nomen eſt?

*B*. Eſſentia Entis *in concreto*, puta Entis *Albi*, eſt nomen ipſius Albi, ſed conſiderati quatenus Albi. Eadem ratione *Eſſentia* Entis ſimpliciter eſt nomen Entis, ſed conſiderati ſimpliciter quatenus Ens; & in univerſum, *abſtracta* ſunt nomina *concretorum*, quando conſiderantur ſeorſim à cæteris nominibus ejuſdem *concreti*. Album (verbi gratia) eſt Ens Album. Si jam in Ente Albo conſideremus Album ſeorſim ab Ente, dicimus pro Albo (doctrinæ cauſa) Albedinem, vel eſſe Album.

*A*. Quando ergo pro Ente ſimpliciter dicimus Eſſentiam, erunt Eſſentia & Ens Synonima, & per conſequens vox *Eſſentia* ſuperflua eſt.

*B*. Imò verò inconſiſtens cum veritate Fidei. Teſte Iohanne Damaſceno Cap. 11. de Expoſitione Fidei. Qui cum dixiſſet *Verbum factum eſſe hominem*, adjecit, *Quod tamen Deitas aut incarnata aut humanata eſſet, nullo pacto audivimus*. Manifeſtum ergò eſt, in Ente ſimpliciter differre inter ſe Ens & Eſſentiam, & multo magis in concretis.

*A*. Quæ cauſa erat Doctoribus affirmandi, quod niſi Ens & Eſ-

ſentia in Deo idem eſſent, ſubſtantia divina eſſet compoſita?

*B.* Quia Definitio, quæ eſt explicatio Eſſentiæ Definiti vocatur vulgo à Philoſophis ipſa Eſſentia. Ut. ſi definitio hominis ſit animal rationale, Eſſentiam vocant animal rationale, & compoſitam eſſe dicunt ab *animali* & *rationali*, ut à ſuis partibus; non diſtinguentes inter Definitionem hominis (quæ eſt *Oratio* habens pro partibus nomina *animal*, & *rationale*) & hominem ipſum (cujus partes ſunt caput, buſtum, crura, & reliqua membra.) Sed quoniam durum eſt animal rationale in *concreto* appellare Eſſentiam, nonnulli formulam illam loquendi mollire cupientes, non animal rationale ſed animam rationalem, Eſſentiam hominis eſſe dicunt; eandemque Subſtantiam eſſe ſeorſim ab humano corpore exiſtentem. Atque ita Eſſentiam faciunt partem ipſius hominis integrantem ſimulque Eſſentialem.

*A.* O mirabiles inanis Philoſophiæ præſtigias! Dic quid jam verè & propriè ſignificat *Perſona?*

*B.* Vox Latina eſt, ſignificans rem quamcunque ſingularem Agentem utcunque ſua vel alterius voluntate. Sic Cicero, *Unus ſuſtineo tres perſonas, mei, Iudicis, & Adverſarii.* Quid hoc eſt, niſi quod ipſe Cicero partes ageret & ſuas, & Iudicis, & Adverſarii? Quid etiam eſt id quod invenitur in Catechiſmo Anglicano, ubi Miniſter rogat, *Quid ex Fidei tuæ Articulis præcipuè diſcis?* Catechumenus reſpondet: *Diſco primò, credere in Deum Patrem, qui creavit me & univerſum mundum. Secundò, in Filium ejus Ieſum Chriſtum, qui redemit me & univerſum genus humanum. Tertiò, in Spiritum Sanctum, qui ſanctificavit me omnemque electum populum Dei.* Niſi quod Deus in Perſona propria creavit omnia; in Perſona Filii ſui redemit genus humanum; in Perſona Spiritus Sancti Eccleſiam ſanctificavit. Quid hoc de Perſonis divinis clariùs, aut Fidei congruentiùs dici poteſt? Quod ſi pro Perſona utamur voce Hypoſtaſi cum patribus Græcis (cum Hypoſtaſis & ſubſtantia idem ſignificent) facimus pro tribus Perſonis tres Subſtantias divinas, id eſt tres Deos. Bellarminus & Doctores cæteri ferè omnes Perſonam definiunt eſſe Subſtantiam primam intelligentem, id eſt ſubſtantiam individuam, id eſt ſingularem, ſed intelligentem, ut Deum, Chriſtum, Spiritum Sanctum, Gabrielem, Petrum. Quid autem ſunt tres illæ Subſtantiæ primæ Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, niſi tres Subſtantiæ divinæ? Quod tamen eſt contra Fidem. Non intellexit Bellarminus vim Latinæ vocis *Perſonæ.* Quæ vox ſi ſignificet primam Subſtantiam, nonne πρόσωπον ſignificaret idem Græcè? Quod non eſt verum; nam ſignificat propriè faciem hominis, tum naturalem, tum artificialem ſive larvam, tum etiam faciem repreſentativam, idque non modo in Thea-

Theatro, ſed etiam in Foro, & Eccleſia. Facies autem repreſentativa, quid aliud eſt quam Imago vel Character repræſentati? Atque eo ſenſu à Sancto Paulo Servator noſter, Heb. 1, 4, appellatur Character Subſtantiæ Dei.

*A.* Quid autem in Scriptura Sacra ſignificat *πρόσωπον*?

*B.* Nihil propriè præter faciem ſeu vultum. Synecdochicè autem aliquando ponitur pro ipſo homine, ut in voce *προσωποληψία*. Sed in Symbolo Fidei, mentio nulla eſt, neque Perſonæ, neque Hypoſtaſeos, neque Trinitatatis; etſi Hypoſtaſis ponatur in Symbolo Athanaſii Græco, quod Symbolum Athanaſii (ſed ſine voce Hypoſtaſi) recipit Eccleſia non aliter, quam pro Fidei Nicenæ paraphraſi. Nam neque Symbolum, neque Fidei articulus unus quicunque, authoritate Doctorum ſingularium, neque (niſi per modum interpretandi Scripturas Sacras) ab Eccleſia univerſa conſtitui potuit.

*A.* Cur ergò Patres veteres, & multi alii Doctores recentiores vocibus illis uſi ſunt?

*B.* Quia verba Scripturæ Sacræ, nempe, *Euntes Baptizate omnes gentes in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti*, item verba Sancti Iohannis, *Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cœlis, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus*, & loca ſimilia de divinitate Chriſti aliter explicare non potuerunt.

*A.* At cur omnino neceſſe erat ea explicare, quæ ſciebant ipſi incomprehenſibilia, id eſt inexplicabilia eſſe?

*B.* Profitentur quidem Patres Eccleſiæ, tum ante tum poſt Concilium Nicenum, incarnationem Filii Dei incomprehenſibilem eſſe; ſed excuſant ſe eo, quod de illa diſputare ab Hæreticis compellerentur. Sic Epiphanius de Trinitate, initio lib. 7. Sufficiebat quidem credentibus Dei ſermo, dicentis, *Euntes nunc docete omnes Gentes, Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, &c.* Sed compellimur Hæreticorum & Blaſphemantium vitiis illicitum agere, & ineffabilia eloqui ——, & in vitium incidere vitio contrarium alieno. Etiam Bellarminus lib. 1 de Chriſto: *Noſtri Doctores non diſputant Philoſophicè ut oſtendant Trinitatem, ſed ut ſolvant Sophiſmata Philoſophorum.* Et Lombardus lib. 1. Diſtinct. 23. D. Ex Auguſtino lib. 7 de Trinitate: *Aliter Græci accipiunt Subſtantiam, quam Latini. A Latinis autem dictum eſt una Eſſentia vel Subſtantia, & tres Perſonæ. Aliter enim in noſtro ſermone Eſſentia quam Subſtantia intelligi debet. Vt autem intelligatur ſaltem in ænigmate, placuit ita dici, ut cum quæreretur quid ſint tria, aliquid diceretur. Cum ergo quæreretur quid ſunt tria, vel quid tres, conferimus nos ad inveniendum aliquod nomen quo complecterentur illa tria,*

*ſed*

Digitized by Google

*ſed non occurrit animo; quia ſupereminentia Divinitatis uſitati eloquii facultatem excedit.*

*A.* Non rectè ſe excuſat Epiphanius. Alieno enim vitio compelli ad faciendum id, quod eſt illicitum ſine vi aut minis nemo poteſt. Et quod Bellarminus doctores ſuos Philoſophicè diſputare negat, ut oſtendant Trinitatem, ſed ut ſolvant Sophiſmata Philoſophorum, non eſt verum. Utuntur enim Theologi illi qui Expoſitiones Symboli Niceni ediderunt, omnes ferè definitionibus deſumptis ex Logica, & Metaphyſica Ariſtotelis; cum Sanctam Trinitatem ex ſola Scriptura Sacra oſtendere debuerint. Miror etiam Nicenos Patres, cum tot eſſent inter illos Philoſophi, verba illa artis quibus in explicationibus uſi ſunt in ipſum Symbolum non intuliſſe.

*B.* Mihi vero illud mirum non eſt, conſideranti, Quod in Synodis magnis, qui audacter perorare & diſputare poſſunt, pauci ſint. Reliqui ergò, qui ſola illa argumenta approbârunt, quæ ex Sacra Scriptura allata erant (cum numero Diſputatores ſuperarent) facile ſuffragiis ſuis evicerunt, ut nihil in Symbolum admitteretur præterea, quæ ex Scripturis apertè inferebantur.

*A.* Quid eſt *Corpus*, quid *incorporeum*, quid *Spiritus?*

*B.* Nomina illa ita eruditis omnibus cognita & intellecta viſa ſunt, ut neſciam an ullus aut Theologus aut Philoſophus Definitionibus ea explicare dignatus ſit. Tu ergò, cujus rei Ideam in animo habes, quando profers vel prolatum audis vocabulum illud *Corpus?*

*A.* Ego per *Corpus* intelligo nunc id de quo verè dici poteſt, quod exiſtit realiter in ſeipſo, habetque etiam aliquam magnitudinem, habet (inquam) magnitudinem, non quod ſit magnitudo ipſa. Memini tamen quod *Corpus* putarem aliquando id ſolum eſſe, quod Tactui meo vel Viſui obſtaret. Itaque ſpeciem quoque corporis in ſpeculo, aut ſomno, aut tenebris apparentem, quanquam miratus, corpus tamen eſſe arbitrabar. Sed conſideranti poſteà Species illas evaneſcere, ut quarum exiſtentia dependeret non à ſeipſis, ſed à natura animata, non amplius mihi viſæ ſunt reales, ſed Phantaſmata & effectus rerum in organa ſenſuum, agentium; & proinde eſſe *incorporeas*. De Spiritibus autem judicabam ex aëre qui Spiritus eſt, & vento quem Tactu ſentiebam, & propterea Spiritum exiſtimavi corpus quidem ſed tenue eſſe, & Spiritus alios aliis eſſe poſſe tenuiores, puriores, & alios ab aliis differre poſſe etiam virtute, non minùs quàm liquores, qui quanquam ſint tranſparentes æquè, virtutibus tamen inter ſe immanè diſcrepant. Naturam autem



Digitized by Google

tem mediam inter Corpus & Spiritum, aut Spiritum & Phantaſma ( id eſt inter Spiritum & Nihil ) concipere non potui. Quærendum ergo eſt, an in Scriptura Sacra reperiatur vox *ſubſtantia incorporea*, vel *ſubſtantia immaterialis*, vel *eſſentiæ ſeparatæ*.

*B.* Voces illæ in Scriptura Sacra non ſunt. Cæterùm in primo ex 39 Articulis Religionis editis ab Eccleſia Anglicana Anno Domini 1562 expreſſe dicitur, *Deum eſſe ſine corpore & ſine partibus*. Itaque negandum non eſt. Pœna etiam in negantes conſtituitur excommunicatio.

*A.* Non negabitur. In Articulo tamen viceſimo dicitur, quod nihil ab Eccleſia credendum injungi debet, quod non è Scripturis Sacris deduci poſſit. Sed utinam deductum fuiſſet. Nondum enim ſcio quo ſenſu aliquid Maximum vel Magnum dici poſſit, quod non ſit Corpus. Sed dic mihi, quænam eſt differentia inter *gigni* & *procedere?*

*B.* Vide Matth. 1, 20, ubi Angelus Ioſephum alloquitur dicens, *Ne metuas accipere Mariam uxorem tuam. Quod enim in illa* genitum *eſt, ex Spiritu Sancto eſt.*

*A.* At illud, *ex Spiritu Sancto eſt*, neſcio an ſignificat ex *Spiritu Sancto genitum eſt*, an ex *Spiritu Sancto procedit.*

*B.* Locus hic Matthei pars eſt Euangelii ad Feſtum Circumciſionis, ubi legitur in Liturgia ſub Edwardo Sexto Latinè edita, *Quod in illa genitum eſt, à Spiritu Sancto profectum eſt*; & ab Eccleſia noſtra ita vertitur ac ſi ſcriptum eſſet, *à Spiritu Sancto venit.* Vides ergo quomodo locum illum interpretata eſt Eccleſia Anglicana ( & opinor ) rectè.

*A.* Quid igitur, cum Spiritus Sanctus à Filio procedat ( ut eſt in Symbolo ) & Filius ( ut in hoc textu ) procedat à Spiritu Sancto, & uterque *genitus* dicatur, *gigni* & *procedere*, omnino differre non videntur. Quorſum verba illa diſtinxit Eccleſia Romana?

*B.* Neſcio. Scis autem Sphingem ænigmate quondam fuiſſe populo formidabilem.

*A.* Quam diſtinctionem harum vocum faciunt Patres?

*B.* Nullam quam ego vidi. Cyrillus dicit, *ita ſe habere Filium ad Spiritum Sanctum, ut Pater ad Filium.*

*A.* Videtur ergo Cyrillo Filium genuiſſe Spiritum Sanctum, & ſic rurſus idem eſſe *gigni* & *procedere.* Mihi vero ſatis perſpicuum eſt Filium Dei genitum eſſe à Deo qui totam comprehendit Trinitatem. Verùm non mihi videtur in tantillis verborum argutiis verſari Salus hominum. Qui credit in Ieſum Chriſtum, quemque ſuorum peccatorum pœnitet, quin is ( etſi Theologus non ſit ) ſalvandus tamen



Digitized by Google

ſit, nullus dubito. Neque vero à doctrina diſcedo Symboli Niceni, quam video è Sacra Scriptura manifeſtiſſimè derivatam eſſe; & tres, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum unum eſſe Deum, idque in tribus Perſonis, ſumpta ſcilicet *Perſona* in ſua ſignificatione vera & propria, pro eo qui partes ſuas vel alterius agit. Cæterum ſi vox *Perſona* ſumatur ſimpliciter pro ſubſtantia intelligente ſingulari (quemadmodum ſumitur à Bellarmino) ut Petrus, Paulus, Iohannes, vel (quod idem eſt) pro *Hypoſtaſi*, quomodo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus non ſint tres Subſtantiæ individuæ, id eſt, tres numero Dei, non intelligo; neque quomodo è Scripturis probari poſſit, video, ubi neque *Hypoſtaſes*, neque *Perſonæ* in Deo diſtinguuntur. Solummodo dicuntur eſſe tres qui teſtimonium perhibent in cœlo, nempe Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, & tres illi eſſe unum. Illa quæ Patres dicunt extra Scripturam Sacram in ſuis Fidei explicationibus particularibus Chriſtianos non obligant, quorum unuſquiſque non alieno periculo, ſed ſuo & ſummo, ſalutem ſuam in Scripturis Sacris ſcrutari debet. Tranſeo nunc ad alia.

# CAPVT II.

## *De Hæreſi.*

*A.* Quid eſt *Hæreſis*?

*B.* Vox Græca eſt, ſignificans cujuſcunque Sectæ Dogma.

*A.* Quid eſt Secta?

*B.* Secta eſt numerus hominum ſequentium unum eundemque in ſcientiis Magiſtrum, quem pro ſuo arbitrio ſibi elegerunt. Ut autem Secta à ſequendo, ita Hæreſis ab eligendo dicitur. Lucianus Librum ſuum de magiſtro eligendo (homo quidem Blaſphemus, ſed bonus author linguæ Græcæ) inſcripſit περὶ αἱρέσεως.

*A.* Sectæ quænam erant, & quorum hominum?

*B.* Philoſophorum; nimirum Platonis, Ariſtotelis, Zenonis, Epicuri, & aliorum. Nominabantur autem Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei; quæ Sectæ erant principales Philoſophorum Græcorum, vel eorum, qui ſe Philoſophos videri poſtulabant. Etſi enim Hæreſiarchas ipſos Platonem, Ariſtotelem, Zenonem, Epicurum, pro captu Ethnicorum verè Philoſophos fuiſſe puto, id eſt, veritatis & virtutis ſtudioſos, & propter eam rem nomina eorum fere per totum orbem Sapientiæ gloria meritò floruiſſe; Sectatores tamen eorum Philoſophos dicendos eſſe non puto; qui præterquam quod ſcirent, quænam fuerint

magi-

magiſtrorum ſuorum ſententiæ, nihil intelligebant. Principia enim & ratiocinationes, quibus eorum dogmata innitebantur neſciebant; neque quicquam ad Philoſophiæ ſpeciem in vita habuerunt, præterquam quod triſtes incederent, barbam promitterent, & pallium tritum amicirentur; homines alioqui avari, faſtuoſi, iracundi, & amore civili alieni.

*A.* Nihilne ad Definitionem Hæreſeos pertinent voces (quas omiſiſti) Veritas, & Error, quorum alter omni dogmati adhæret neceſſariò?

*B.* Nihil omnino; Hæreſis enim ſolam denotat ſententiam declaratam, ſive vera ea ſit, ſive falſa; ſive juxta, ſive contra legem.

*A.* Videtur ergo ſi homines mutuò ſe Hæreticos appellent, convicium non eſſe.

*B.* Sectæ illæ Philoſophorum Græcorum non appellabant alter alterum Hæreticum; ſed ſceleſtum, ſacrilegum, furem, parricidam, μιαρον, κατάρατον, aliiſque nominibus quibus utuntur infimi ordinis homines, quando ferè ad pugnam excandeſcunt. Poſtquam autem in Eccleſia Hæreſes ortæ eſſent, maximum omnium convicium erat *Hæreticus*.

*A.* Nullæne erant Hæreſes præterquam Philoſophorum Græcorum?

*B.* Etiam in Iudæa, Phariſæorum, Sadduceorum, Eſſenorum ſectæ dicebantur Hæreſes, ut ex Novo Teſtamento manifeſtum eſt. Græciſmus, item Iudaiſmus, Chriſtianiſmus, habebantur eo tempore pro totidem *Hæreſibus*. Hæreſis item Gal. 5. inter crimina ponitur. Et Gal. 1, doctrinam ſignificat doctrinæ ipſius Sancti Pauli contrariam, id eſt contrariam Euangelio Chriſti, verſ. 8, *Si nos aut Angelus de cœlo Euangelium aliud prædicaverit præter illud quod vobis prædicavimus*, *ἀνάθεμα ἔϛω*.

*A.* Quid eſt ἀνάθεμα?

*B.* Ἀνάθημα (per H) ſignificat quamlibet rem dedicatam, conſecratam, vel ab uſu communi ſeparatam. Sed ἀνάθεμα (per ε) ſignificat aliquando perſonam Diis Manibus devotam.

*A.* Quomodo Diis Manibus devoveri poteſt Angelus?

*B.* Comburi quidem non poteſt, neque occidi; ſed haberi pro non Angelo, ſed pro ſpectro tantum potuit, & ut deceptor execrabilis declarari, id eſt, in verbis Scripturæ Sacræ, tradi Satanæ.

*A.* Quænam erat in Eccleſia primitiva (cum rectæ fidei regulam haberet Euangelium ſcriptum) Hæreſium cauſa?

*B.* Philoſophorum, quos dixi ſupra, hominum imperitorum (Apo-



Digitized by Google

ſtolorum tempore vigentium ) arrogantia ; qui cæteris hominibus argutiùs diſputare, & potentiùs perorare didicerant. Hi ad diſciplinam Chriſti accedentes in Presbyteros & Epiſcopos, ad defendendam & propagandam fidem, penè neceſſariò eligebantur; & magiſtrorum ſuorum Ethnicorum, quantum poterant, etiam facti Chriſtiani dogmata retinuerunt; & propterea Scripturas Sacras ad Philoſophiam ſuam & fidem Chriſtianam ( tanquam eandem rem ) ſimul conſervandam, interpretari conabantur.

*A*. Quid erat Hæreſis in Philoſophia ſatis explicaſti. Quid vero in Eccleſia dicebatur Hæreſis, nondum intelligo.

*B*. In Eccleſia primitiva uſque ad tempus Concilii Niceni, dogmata quibus inter ſe diſcrepabant Chriſtiani eo tempore erant pleraque circa doctrinam Trinitatis, cujus Myſterium, quanquam ab omnibus teneretur incomprehenſibile, freti tamen ſuorum Magiſtrorum Philoſophia, explicare alius alio modo auſus eſt. Unde primò ortæ ſunt diſputationes, deinde jurgia, & deinde, ad ſcandalum evitandum, & pacem in Eccleſia conſtituendam, Synodi adhibitæ ſunt, convocatæ nulla juſſione Imperantium, ſed coitione Epiſcoporum & Paſtorum voluntaria, quando ceſſante perſecutione potuerunt. In quibus Conciliis quid de Fide in re controverſâ tenendum eſſet definierunt. Quod autem definitum erat, Fides Catholica; quod damnatum, Hæreſis dicebatur. Erat enim Concilium reſpectu Epiſcopi vel Paſtoris ſingularis, Eccleſia Catholica, ſive tota, ſive univerſalis; ſicut & eorum opinio, Catholica; ſingulare autem cujuſcunque Paſtoris dogma, Hæreſis. Atque hinc, quatenus in Hiſtoriis explorare potui, origo nominis Eccleſiæ Catholicæ, & in omni Eccleſia *Catholicus* & *Hæreticus* voces ſunt relativæ.

*A*. Si nihil aliud ſignificet Eccleſia Catholica, multæ ſanè ſunt in orbe Chriſtiano Eccleſiæ Catholicæ.

*B*. Tot ſunt Eccleſiæ Catholicæ, quot ſunt Eccleſiarum Capita. Sunt autem tot capita quot ſunt Regna & Reſpublicæ Chriſtianæ. In omni enim Regione, Chriſtianorum in ea regione Princeps ſubditorum ſuorum Caput eſt, nec ab alio in terris Capite dependet. Itaque quot ſunt Eccleſiæ viſibiles, tot ſunt Eccleſiarum Capita. Quoniam autem electorum à Deo numerus per totum orbem terrarum diſſeminatus Caput habens in cœlis ipſum Ieſum Chriſtum dicitur, & eſt vera Eccleſia Catholiciſſima, & unica; illa quoque eſt, in quam credere profitemur in Fidei Symbolo. Nulla enim alia eſt aut eſſe poteſt Eccleſia Catholica, ſi modo Catholica ſumatur pro omnibus ſimul Chriſtianis. In Chriſtianis enim Civitatibus Regnum & Eccle-

ſia

ſia populus idem eſt. Itaque ſi alicui in terris concederetur, ut eſſet totius Eccleſiæ Chriſtianæ Caput, eidem ſimul concederetur ut eſſet Regnorum & Rerumpublicarum omnium Rex.

*A.* Quænam erant illa Dogmata ab Eccleſiis Primitivis appellatæ *Hæreſes?*

*B.* Inter multas alias præcipuæ fuerunt, quæ pertinebant ad doctrinam Trinitatis, quæ continetur in Fidei Symbolo Niceno. Quod quidem Symbolum conſtitui cœpit in Concilio OEcumenico Niceno, abſolutum autem eſt à tribus Conciliis OEcumenicis ſequentibus, nempe Conſtantinopolitano, Epheſino, Chalcedonenſi, & ab Imperatoribus Romanis illorum temporum (qui illa Concilia indixerunt) confirmatum. Cauſa Concilii Niceni convocandi fuit Arrius Presbyter Alexandriæ, cui cum Alexander ejuſdem urbis Epiſcopus dixiſſet Filium Dei eſſe Patri ὁμούσιον, id eſt *ejuſdem ſubſtantiæ* cum Patre, Arrius contradixit; cumque, multis preſentibus Presbyteris, ferveſceret diſputatio, negavit quoque Ieſu Chriſti Divinitatem; unde nata eſt paulò pòſt in urbe Alexandrina ſeditio & cædes. Conſervandæ autem pacis cauſa Imperator Conſtantinus Magnus Concilium illud Nicenum convocavit, in quo Symbolum uſque ad hæc verba *Credo in Spiritum Sanctum*, Patres conſtabiliverunt, & damnata ſententia Arrianorum, ipſum cum ſociis ejus quibuſdam Epiſcopis & Presbyteris excommunicaverunt, & ab Eccleſiis depoſuerunt; quanquam (propter ſequentes Imperatores aliquot Arrianos) Hæreſis illa extingui non potuit. Concilium aliud generale poſt annos 50 habitum eſt Conſtantinopoli, ubi damnata eſt Hæreſis Macedonii negantis Divinitatem Spiritus Sancti. Deinde, poſt annos alios 50 in Concilio Generali Epheſino damnata eſt doctrina Neſtorii negantis, ſicut Arrius, Divinitatem Chriſti. Poſtremò, in Concilio generali Chalcedonenſi damnata eſt Hæreſis Eutichetis & Dioſcori, qui negaverunt duarum naturarum in Chriſto, Divinæ & Humanæ, Vnionem; & ita Symbolum quod vocatur Nicenum tandem perfectum fuit, & cum dictis Hæreſibus etiam aliæ his affines condemnatæ ſunt.

*A.* Poſt Hæreſes illas damnatas, nullæne poſtea ſubortæ ſunt novæ?

*B.* Etiam multæ, neſcio quot. Poſtquam enim Eccleſia Romana decretis ſuis arrogâſſet ſibi, circà Articulos Fidei errare ſe non poſſe; & Primatum ſuper omnes Epiſcopos conceſſiſſet Papæ Imperator Phocas; & Imperii (in Italia) vis langueſceret, & metus Saracenorum Principes Chriſtianos occupâſſet, Papa jam ante divitiis & potentia multum auctus Concilia generalia propria authoritate convocabat,

cabat, neglecta Imperatorum, & Italiæ Regulorum authoritate, quorum etiam aliquos Reges & Imperatores, ut Hæreticos excommunicare auſus eſt. Itaque progreſſu temporis omnes doctrinas, quæ potentiam Eccleſiaſticam aut ſurgentem impedire, aut conſummatæ detrahere videbantur, pro Hæreſibus condemnabant. Atque inde ortæ ſunt Hæreſes illæ numeroſæ, propter quas (poſt edita Lutheri ſcripta) tot Chriſtiani in hoc Regno Angliæ, aliiſque in locis combuſti ſunt, donec evigilantibus tandem illorum locorum Principibus, à tam gravi perſecutione & ſervitute Romana liberati fuerunt.

*A.* Eccleſia Romana quos comburi juſſit Lutheranos, Anabaptiſtas, alioſque, habuitne pro Chriſtianis, an pro Ethnicis?

*B.* Pro Chriſtianis ſine dubio; nec hos tantùm, verum etiam Arrianos, & eos omnes quos damnavit Synodus Nicena. Neque eos aliter vocavit quam Hæreticos. Nam etſi Philoſophicis rationibus uſi de Natura Salvatoris, & de Sancta Trinitate aliter ſenſerunt quam oportuit, contra Scripturas ſacras; Chriſtum tamen pro vero Meſſiah habuerunt, & Filium Dei Ieſum Chriſtum, & nomen ejus invocarunt.

*A.* Si ita eſt, Eccleſia Romana de Imperatorum Ethnicorum antiquis perſecutionibus (ut mihi quidem videtur) iniquè conqueruntur. Chriſtiani enim temporum illorum Sectæ quædam erant, eandem habentes rationem ad Religionem in Romano Imperio ſtabilitam, quam Hæreſis hodie ad Eccleſiam Catholicam. Gravius autem aliquanto eſt Chriſtianos à Chriſtianis quam ab infidelibus cruciari.

*B.* Idem videtur & mihi. Sed tamen in Regnis & Rebuspublicis, ut cautio adhibeatur ne ſeditiones & bella civilia oriantur, omnimodo neceſſarium eſt. Quæ cum ſæpiſſimè naſcantur à diverſitate doctrinarum, & concertationibus de ingenio, pœnâ certè aliquâ illi coërcendi ſunt, qui in Concionibus, vel Libris contraria docent iis, quæ doceri, Principum & Rerumpublicarum Legibus prohibentur. Itaque Angliæ Regina Elizabetha, ſorori Mariæ ſuccedens, ſub qua multi Hæretici combuſti ſunt (nec ipſa Elizabetha ſine periculo erat) accepto regno, jus regendæ Eccleſiæ Anglicanæ (jure naturali omnibus Regibus in ſuis Dominiis debitum) ante omnia, conſenſu Procerum & populi, omnibus Poteſtatibus extraneis Eccleſiæ Anglicanæ Suprematum abſtulit; & adminiſtrationem ejuſdem ſub ſeipſa Epiſcopis ſuis unà cum paucis ex conſilio ſuo privato, Diplomate ſub Sigillo Magno Angliæ commiſit & confirmavit. In quo Diplomate

mate proviſum erat ne quam doctrinam Hæreticam eſſe pronuntiarent, quæ Hæretica declarata non fuiſſet, in aliquo eorum, quæ dixi, Conciliorum quatuor primorum generalium. Itaque quod attinet ad Hæreſes, ſtatus Eccleſiæ Anglicanæ ſimilis erat ejus qui erat Eccleſiæ Romanæ ſub Conſtantino Magno; & ſic remanſit uſque ad annum decimum ſeptimum Regis Caroli primi, qui ſubditorum ſuorum (tantam poteſtatem Epiſcoporum non ferentium) precibus ferè coactus Diploma illud Elizabethæ revocavit, relictâ Epiſcopis poteſtate tantùm ordinariâ, nimirum faciendi Canones, qui conſentiente Rege Leges fierent Eccleſiaſticæ.

*A.* Eccleſiæ ergo Anglicanæ conditio qualis hodie cernitur, tum puritate Doctrinæ conditioni Eccleſiæ quæ erat tempore Conſtantini, æqualis eſt; tum æquitate Legum Eccleſiaſticarum ſuperior. Iniquum enim videtur, ut homo cujus Fides ſuo ſolius periculo ſumitur, eo nomine puniatur quod ſit erronea, præſertim ab illis, quibus alienus error damnoſus non eſt.

*B.* Errare, decipi, malè ſentire natura ſua crimen non eſt, nec, dum intra pectus continetur, error fieri crimen poteſt. Nam quo Indice accuſabitur, quo teſte convincetur? Quomodo ergo judicabitur? At Verba crimen eſſe poſſunt, & quibus Legislatores volunt pœnis puniri ſine injuria, & quidem ſupplicio ultimo. Si blaſphemia in Regem morte puniri poteſt, multo magis blaſphemia in Deum. Veruntamen æquitatis eſt, ut in tali Lege apertè definitum ſit, tum quid ſit crimen quod condemnatur, tum quis ſit modus puniendi, eo fine ut expectatione pœnæ malus à malefaciendo absterreatur. Legitimæ enim pœnæ finis non eſt, iræ contra hominem ſatiatio, ſed ad commodum humani generis, injuriarum quantum fieri poteſt preventio; & iniqua eſt Lex omnis, quæ non antè comminatur, quam ferit; & quantumvis Summarum Poteſtatum in Legibus condendis jus arbitrarium ſit, arbitrarium tamen non eſt, in ſumendis pœnis, quæ non ſint antè Legibus definitæ. Præterea Lex niſi declarata ſit, & promulgata, ita ut ignorationis excuſatio omnis probabilis auferatur, ne id quidem, quod contra Legem factum eſt rectè puniri, aut crimen appellari poteſt.

*A.* Quod factum eſt contra Legem Naturalem, nonne crimen eſt, & puniri poteſt, etiamſi nullus Legi adſcriptus ſit puniendi modus?

*B.* Lex naturalis æterna, divina, & cordibus ſolummodò inſcripta eſt. Pauci autem ſunt, qui in ſua ipſorum corda inſpicere, & quæ illic ſcripta ſunt ſciunt legere. Itaque quæ facienda, quæ fugienda ſint

Digitized by Google

ſint, à Legibus ſcriptis diſcunt; faciuntque & fugiunt prout prævilis pœnis videbitur ſibimet ipſis utile vel damnoſum. Præterea ſi quid factum ſit contra Legem Naturalem, non id crimen vocari ſolet, ſed peccatum, idque ſibi pœnitentibus ſtatim condonandum exiſtimant, niſi cum aliquo damno civitatis vel proximi conjunctum ſit; neque tunc ulteriùs puniri ſe poſſe putant, quam ut pro damno illato ſatisfaciant. Malitiam autem ſoli Deo puniendam relinqui. Nam ſi peccator peccatorem puniat peccati ſolius nomine, poſtquam Legi ſatisfactum ſit, ſimile eſt Belli civilis.

*A.* Quid, ſi quis Atheus ſit, nec ſit Lex ſcripta quæ modum pœnæ definiat, nonne punietur?

*B.* Punietur profectò, & graviſſimè. Sed priùs accuſandus, audiendus & damnandus eſt. Accuſari autem præter Dictum & Factum nihil poteſt. Quibus autem Factis arguetur Atheiſmus? Quodnam enim Factum audiviſti unquam tam ſceleratum aut impium, cujus ſimile non commiſſum ſit aliquando ab illis, qui non modò non putantur Athei, ſed etiam profeſſione tenus ſunt Chriſtiani? Non ergo ex factis júdicatur Atheus. Dicto igitur aliquo ſive prolato ſive ſcripto reus fieri, neque ullo alio modo poteſt, nempe ſi directè negaverit Deum eſſe.

*A.* Nonne Atheus dicetur etiam is, qui dixerit ſcripſeritve id, ex quo Deum non eſſe neceſſariò ſequitur?

*B.* Ita ſane, ſi ipſe quando id dixit, vel ſcripſit, conſequentiæ talis neceſſitatem vidit. Nam ſi Dictum vel Factum ſit, id quod Lege prohibetur, & proinde puniri poſſit, illud definiri ita debet, ut illi omnes qui Lege illa obligandi ſunt, cognoſcant hoc & illud Factum, prout Lege cum circumſtantiis definitum eſt, vel hæc vel illa Verba, quæ in Lege ipſa ſcribuntur, punienda eſſe. Nam Verborum conſequentiæ difficillimæ judicatu ſunt. Itaque ſi reus, ignoratione benè ratiocinandi, contra literam Legis loquutus ſit (nullo cuiquam damno facto) excuſabit illum ignorantia. Sin Iudex per ignorantiam alicujus conſequentiæ, hominem innocentem pœnæ tradiderit, excuſari non poteſt. Quod ſi Verba ipſa ſciat contra Legem eſſe, puniri poteſt. Quare qui Deum eſſe negat, vel apertè profitetur dubitare ſe an ſit vel non ſit, etſi modus puniendi adſcriptus Legi non ſit, puniri poteſt, ſed exilio, etiam æquitate Naturali. Nam Religio & Agnitio potentiæ Divinæ in omni civitate Lege imperatur. Et eſt Civitati omni eſſentiale, ut in pactis ſervetur fides, & præcipuè, ſi ſit jurejurando confirmata. Quia ergo Atheus jure-jurando obligari non poteſt, à Republica ablegari debet, non ut contumax, ſed ut nocumentum

mentum publicum. Cur autem, ceſſante damno publico, occidendus ſit, non video, cum ab impietate converti poſſit aliquando; nam à longanimitate divina quid eſt quod ſperare homo non poteſt antequam moriatur? Similiter dicendum eſt de Blaſphemia, quæ eſt oratio in Deum contumelioſa, &, conſentiente animo cum oratione, Atheiſmus.

*A*. Quare autem non relegati potiùs erant Blaſphemi, per Legem Moſaicam quàm occiſi?

*B*. Quia quo jure Rex terrenus blaſphemum (Lege lata) regno ſuo poteſt expellere, eodem jure Rex populi Iſraëlitici (qui tempore Moſis erat Deus ipſe per pactum conſtitutus, idemque Rex per naturam totius orbis terræ) blaſphemum, Lege lata, expellere potuit ex universa terra, id eſt, occidere. Sed ad quæſtionem tuam reſponſum hoc meum ita accipe, non ut conſilii divini in Lege condenda cauſam explicans, ſed ut conditæ æquitatem defendens.

*A*. Intelligo jam quid ſit *Hereſis*; nempe, Quod primò erat opinio tantùm Sectæ. Deinde opinio Sectæ Chriſtianæ. Tertio opinio Sectæ Chriſtianæ ab Eccleſia Catholica damnatæ. Vellem & hoc ſcire, à qua Poteſtate, & quo Modo ab origine uſque hodie, puniri conſuevit.

*B*. Ante Conſtantinum Magnum, Imperatorem Chriſtianum primum, neque Paſtores neque ipſi Apoſtoli Poteſtatem habuerunt Hæreticis à ſe condemnatis pœnam ullam infligendi, neque illos in exilium mittendi, neque libertate corporis privandi, neque quomodocunque moleſtandi; quippe quod ſoli ſummo Imperanti ad conſervationem pacis competebat. Excommunicare potuerunt, id eſt, eorum ſocietatem, convictum, congreſſum declinare & fugere, tanquam Ethnicorum vel Publicanorum; quæ pœna non eſt, & ſæpenumero excommunicanti magis, quàm excommunicato incommoda erat. In Concilio Niceno pœna (damnatis Hæreticis) in Clericos tantum conſtituta eſt, eaque erat ut Eccleſiis ſuis privarentur. Sed contra Diſcipulos illorum ſtatutum eſt nihil, quia Laici fortè de Paſtorum ſuorum doctrinis judicare minimè tenebantur; vel forte, quia plerique eorum milites erant, qui ſub Imperatore ipſo meruerant, nec irritandi ſine periculo erant. Etiam Doctores Hæreſium ipſi citabantur ad Concilium, eorum rationes audiebantur, diſputabantur, & ex Scripturis Sacris refutabantur. Ad extremum ſi Eccleſiæ judicio ſubſcribere recuſarent, tùm demum privabantur Eccleſiis. Et ſiquidem poſteà populum Hæreſi ſua pergerent inficere, in exilium quandoque mittebantur. Cæterum illi iidem ſi poſitâ contumaciâ



Digitized by Google

poſteà ſubſcriberent, ab Imperatore reſtituebantur; ſicut ipſe Arrius poſtquam Fidei ſuæ confeſſionem Imperatori ſcriptam dediſſet, quæ à Iudicio patrum reliquorum (ut Imperatori videbatur) non diſcrepabat, reſtitutus fuit; & Athanaſius qui eum recipere noluit, ob eam rem in exilium miſſus eſt.

*A.* Athanaſius ille Magnus ſummi Imperatoris mandato obedientiam negare, peccatum eſſe non putavit?

*B.* Ita videtur; loca tamen Teſtamenti Novi illa, quibus obedientia Poteſtatibus etiam Ethnicis à Chriſto & Apoſtolis præcipitur, obſcura non ſunt. Sed Athanaſius quo zelo Hæreſim Arrianam in Concilio Niceno paulò antè oppugnaverat, eodem poſteà de Arrio reſtituendo ipſi Imperatori ſe oppoſuit. Neque mirum id videri debet, cum Theologiæ Doctores dum in loca illa Scripturæ Sacræ, quæ pertinent ad præſentem controverſiam, intentiſſimè inſpiciunt, loca alia quæ ſpectant ad jura Principum aut negligentia, aut aliquando etiam ſtudio, ſpretiſque Legibus humanis, prætereunt. Sed (ut redeamus ad Hæreticorum pœnas) ſciendum eſt inter Eccleſiaſtica ſupplicia, ultimum eſſe quod vocatur Anathematizatio ſive Excommunicatio, & propterea aliam omnem pœnam dependere à Poteſtate Civili. Cauſa autem, quare Conſtantinus, & cæteri Imperatores Romani multas pœnas in Hæreticos conſtituerunt, ut exilium, publicationem bonorum, librorum combuſtionem (etiam mortem ſed non in Scriptores Hæreticos ipſos, ſed in eos qui libros illos damnatos ad ignem non protulerint) cauſa erat ne Chriſtiani & præcipuè milites ſecederent in partes, & mutuò ſe occiderent. Nullam tamen Legem Imperatoriam invenire poſſum, qua Hæretici necandi ſunt, exceptis Manichæis, quos ego non tam pro Hæreticis, quam pro fictis Chriſtianis & ſceleratis habeo. Legem quidem invenio, quâ homo Ethnicus vel Iudæus ſi gentilem ſuum factum Chriſtianum tentaverit à Fide Chriſtiana revocare, comburendus eſſet. Sed hoc nihil attinet ad ſupplicium Hæreticorum. Audivi quidem Imperatorem Fredericum Ænobarbum de comburendo Hæretico Legem tuliſſe, ſed, etſi in codice Iuſtiniani, Conſtitutionem reperio Frederici illius, confirmantem Imperatorum præcedentium Conſtitutiones de pœnis Hæreticorum, nulla tamen extat de combuſtione Hæreticorum. Itaque quantum conjectura aſſequi poſſum, modus ille puniendi Hæreticos paulò pòſt tempora Papæ Alexandri tertii cœpit, qui primus unà cum Imperatore illo Imperium ipſum & Principum omnium Leges conculcavit. Vtcunque id ſit, certum eſt, in Anglia noſtra ab illo ferè tempore, uſque ad tempora Reginæ

Eliza-

Digitized by Google

Elizabethæ conſuetudine quadam in Legem tranſeunte, Hæreticos comburi ſolitos eſſe.

*A.* Definitioni ergò Hæreſeos ab hoc tempore voculæ aliquot adjiciendæ ſunt. Nimirum, ut Hæreſis ſit Doctrina contra Fidem Catholicam vindicanda igne.

*B.* Ita eſt.

*A.* Quo Iudice, qua Iudicandi Forma, condemnandi erant Hæretici?

*B.* Antequam imperium in Imperatores exercerent Papæ, Iudices plerumque erant illi, ad quos Reſcripta Imperatorum de pœnis Hæreticorum miſſa erant, nempe Prætores Vrbis, Provinciarum Præfecti. Sed de forma Hæretici convincendi nihil ſcio. Cæterum poſtquam viguerat authoritas Pontificia, Cognitio cauſæ ad Epiſcopum unum vel plures attinebat; & ſiquidem Reus, doctrinæ quam docuerat, publicè bis (ſi opus eſſet) requiſitus, renuntiaret, pœnitentiamque ageret ea forma, quam præſcriberet curia, abſolvebatur. Quod ſi in eandem Hæreſim pòſt relaberetur, vel in aliam (nam innumeræ erant) Poteſtati ſeculari comburendus tradebatur. Neque omnino Veniæ locus erat (propter Poteſtatis Eccleſiaſticæ & Civilis diſtinctionem) ſine conſenſu Papæ.

*A.* Ab anno primo Elizabethæ ad annum decimum ſeptimum Caroli primi, quomodo convincendi & puniendi erant?

*B.* Per totum illud tempus apparuerunt quidem valdè pauci Hæretici, propterea quod illis, quibus Regina commiſerat Regimen (ſub ſe ipſa) Eccleſiaſticum, prohibitum lege erat, ne quam doctrinam Hæreticam eſſe judicarent, quæ non antè pro Hæreſi condemnata fuiſſet in aliquo quatuor Conciliorum generalium primorum, id eſt (ut ex illis ipſis Conciliis manifeſtum eſt) quæ non erat contra Fidem in Symbolo Niceno declaratam. Sed qui convicti erant comburebantur.

*A.* Quomodo cognoſci poteſt, quid ſit Symbolo contrarium vel non contrarium, niſi ipſa verba Symboli ea formula, qua ſcripta ſunt negentur eſſe vera, vel dicantur eſſe falſa?

*B.* Neque Lege puniendus eſt Hæreticus, niſi ipſis Symboli verbis contradicat. Nam ut quis dicat negari Fidem per conſequentiam, utque ea de cauſa aliquis puniendus ſit, iniquum eſt. Æquum ne eſt ut hominis vita argutiis petatur conſequentiarum? vel in adverſariorum, aut etiam Iudicis peritia in arte Logica periclitetur? An Lex, quæ nihil exigit præter Obedientiam, ulciſcetur Paralogiſmum? Patres ipſi in Concilio Niceno aliter cenſuerunt. Cum enim eſſent inter

 ter

Digitized by Google

ter illos aliqui, ſed pauci, qui propter vocem ὁμϰσιον, ſubſcribere Symbolo dubitarent, & explicationem illius vocis pleniorem poſcerent, illis morem gerentes Patres cæteri, vocem ὁμϰσιον ita intelligendam eſſe declararunt, ut Filius Dei ex ſubſtantia quidem Patris eſſet, ut non tamen eſſet Patris pars. Ex illis qui explicationem hanc à Patribus impetraverunt, erat Euſebius Epiſcopus Cæſarienſis, idemque ad Clerum per omnes Diœceſes Epiſtolam ſcripſit, quæ vocatur Epiſtola Circularis, in qua certiores facit, quid decretum erat in Synodo de Fide circa ſanctam Trinitatem, & de Cauſa quare ipſe & cæteri, qui prius ſubſcribere recuſaverant, nunc ſubſcriberent; ubi pro cauſa ſubſcriptionis ſuæ poſuit hanc, *quod formula à Patribus præſcripta eſſet, per quam cautio adhibebatur, ne à rectæ Fidei ſententia excideret, & quod ob eam cauſam vocem ὁμϰσιον non rejiceret, nempe quia Pax nobis tanquam ſcopus ante oculos verſabatur.* Ex quo intelligitur, quoties Verba fiunt crimen, juxta Concilii Niceni ſententiam, Verba illa in Formulam debere redigi, ut unuſquiſque quæ verba crimen habent, quæ non habent, ſine pluribus Syllogiſmis certus eſſe poſſit. Eodem planè modo, quo id quod in factis crimen eſt, ab eo quod crimen non eſt, diſtinguitur per Legis Formulam. Idem ſenſerunt & Papæ omnes. Nam ubi in Conciliis generalibus doctrinam aliquam damnant, ut Hæreticam, ejuſdem doctrinæ conſequentias quotquot naſci poſſe prævident, totidem Formulas expreſſas in Decreto ipſo perſcribunt.

*A.* Dixiſti modò prohibitum Lege fuiſſe anno primo Reginæ Elizabethæ, ne qui ſub illa regimen Eccleſiaſticum exercerent, quicquam pronuntiarent eſſe Hæreſim, quod non eſſet ab aliquo primorum quatuor Conciliorum generalium condemnatum. Quæro igitur an Rectores illi Eccleſiaſtici à Regina tunc conſtituti, promulgaverint per omnes Eccleſias Parochiales, quæ nam doctrinæ illæ erant, & Formulæ verborum quibus contradicere capitale eſſet? Non enim credo homines imperitos, & quibus nihil ad Salutem ſuam legendum præſcriptum erat præter Biblia Sacra, obligatos fuiſſe habere apud ſe exemplar Conciliorum (quod neſcio an extet) verum. Sunt enim qui extare illa negant, ut ab Arrianis corrupta, & ob eam cauſam ſuppreſſa à Catholicis.

*B.* Dubitari non poteſt de ea parte Conciliorum, qua Symbolum ſtabilitur, quin pura extet. Quod autem ad diſputationes inter Catholicos & Hæreticos attinet, utrùm ea pars periit necne haud magni intereſt. Cæterùm quod quæris utrum promulgatæ erant per Eccleſias Formulæ verborum illæ, quibus ſub Elizabetha continetur Hæreſis,

reſis, nullæ promulgatæ erant, ne ipſæ quidem Literæ Regiæ publicatæ fuerunt, niſi longo poſt tempore; adeo ut quid eſſet Hæreſis, quid non, ſciri à Reo non poterat antequam citaretur. Etſi enim propter Literas illas Regias, Hæreſis declarari potuit, quicquid erat ita declaratum à prædictis Conciliis; potuit tamen per eaſdem non declarari. Negligentiam hanc Rectorum Eccleſiaſticorum ſub Elizabetha quod Literas illas Regias non citiùs publicaverint, reprehendit clariſſimus ille Iuriſconſultus Eduardus Cocus in tertio Libro Inſtitutorum.

*A.* Nonne ipſum Symbolum in Liturgia Anglicana publicatum, Legis de Hæreſi ſufficiens erat promulgatio?

*B.* Ita, ſi in Lege id ſcriptum fuiſſet. Sed nulla ibi facta eſt mentio Symboli Niceni; neque indocti (neque aliqui fortaſſe Clerici) quid Symbolum illud cum Conciliis commune haberet, aut quomodo Decretum Conſtantini Lex Anglicana facta eſſet intellexerunt.

*A.* Quum Rectorum illorum, penes quos erat de Hæreſi judicare, authoritas Lege ſublata erat, anno (ut dicis) Caroli Primi decimo ſeptimo, quomodo fieri potuit, ut authoritas Legibus de Hæreſi quæ extiterunt tempore Reginæ Mariæ non rediret?

*B.* Quia Lex de omni alia poteſtate Eccleſiaſtica, præter Regiam abolenda, antè lata erat, quam poteſtas illa Rectorum Eccleſiaſticorum erigeretur, itaque ſublata illa Lege, Rectores illi authoritatem (præter ordinariam illam excommunicandi) in puniendis Hæreticis nullam habuere, neque habent hodie.

*A.* Hæreticus ergo hodie alia pœna præter excommunicationem puniri non poteſt?

*B.* Etiam pœnis iis, quæ excommunicationem (virtute Legum Civilium) conſequuntur. Citabitur enim ad Curiam Eccleſiaſticam, ubi, niſi errorem ſuum ipſe damnet, tradetur poteſtati ſeculari in carcerem conjiciendus, ibi manſurus, donec Hæreſi ſuæ renuntiet, penitentiamque egerit Legibus conſtitutam.

*A.* Qui ſciri poteſt an verè renuntiaverit necne?

*B.* Omnino ſciri non poteſt, præterquam à Deo ſolo.

*A.* Nonne cogi poteſt Hæreſim ſuam abjurare?

*B.* Non poteſt. Solebant quidem ſtante authoritate dictorum Rectorum Eccleſiaſticorum examinari aliquando cum juramento de ſententia ipſorum interna. Sed ea poteſtas una cum ipſa authoritate ablata eſt, ut iniqua; propterea, quod cogitationum vindicta ad ſolum videtur pertinere Deum, cogitationum inſpectorem. Leges enim humanæ in contumaciam tantum animadvertunt.



Digitized by Google

*A*. Nullane Hæreticorum pœna conſtituitur in Euangelio?

*B*. Nulla, niſi quod fugiendi ſunt, & communione Sanctorum (qui illo tempore de divitiis communibus alebantur) prohibendi. Nullam pœnam ſancitam invenio ſecularem. Neque excommunicationem reperio propter Hæreſim, ſed propter vitam, & ſcelera quibus Religio dedecorabatur. Contra autem, ſi ad doctrinam Chriſtianam parabolæ Novi Teſtamenti adhibendæ ſunt, puniri Hæreticum à Chriſtiano homine pœna civili prohibitum puto. Matth. 13. vſ. 27, *unde hæc Zizania?* 28. dixit illis (Ieſus) *Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt illi, Vis colligamus ea.* 29. *Ille autem dixit, Non, ne fortè colligentes Zizania eradicetis unà granum.* 30. *ſinite ambo ſimul creſcere uſque ad meſſem.* Nonne manifeſtum hinc eſt, Zizania, id eſt Hæreſes reſervandas eſſe ad Iudicium ultimum? Quomodo ergo revellendæ ſunt in hoc mundo morte vel exilio? Item 1 Cor. 3. 11, *Fundamentum aliud ponere nemo poteſt, præterquam quod Ieſus eſt Chriſtus.* 12. *Sin quis huic fundamento ſuperædificaverit aurum, argentum, lapides pretioſos, lignum, fœnum, culmum.* 13. *Vniuscujuſque opus manifeſtum fiet.* 15. *Si alicujus opus comburetur, damnum ſuſtinebit, ipſe autem ſalvabitur, ita tamen ut per ignem.* Quid hoc, niſi quod qui fundamentum tenet hoc, *Ieſum eſſe Chriſtum*, id eſt, is, qui verè Chriſtianus eſt, etſi ſuperædificaverit lignum, fœnum, culmum, id eſt, dogmata falſa, operam perdet, ipſe tamen ſalvabitur. Sed quaſi per ignem, id eſt, animo erroribus expurgatis. Etiam 2 Tim. 2.25, *Miniſtrum Domini docere oportet eos qui ſe opponunt, in mititia, ſi forte Deus ipſis det reſipiſcentiam ut agnoſcant veritatem.* Nonne hoc contra eos eſt, qui Hæreticum bis citatum, niſi renunciet doctrinæ ſuæ, ſtatim comburi faciunt, aditumque homini Chriſtiano ad miſericordiam divinam, quantum in ipſis eſt, occludunt? Quibus locis Scripturæ Sacræ ſententiam adde Theologorum omnium, neminem à Chriſto recipi, qui metu mortis ad illum cogitur.

*A*. Quomodo puniri ſolet Blaſphemia?

*B*. Blaſphemia ſi procedat ab animi ſenſu Atheiſmus eſt. Quis enim blaſphemare Deum auderet quem eſſe, & curam rerum humanarum gerere exiſtimaret. Sed id quod vulgo Blaſphemia dicitur, nihil aliud eſt, præter affectatum divinitatis in juramentis non neceſſariis abuſum. Quod crimen definitur à Iuſtiniano Novella 77, hoc modo: Blaſphema ſunt *per Dei capillos, & caput, & his proxima, verba.* Deinde pœna conſtituitur ſupplicium ultimum.

*A*. Ejuſmodi juramenta nullane Lege puniuntur apud nos?

*B*. Neſcio. Quin tamen puniri ea poſſe cenſuris Eccleſiaſticis non

Digitized by Google

non dubito. Nam & ſcandalum eſt Eccleſiæ, & tertii præcepti Decalogi transgreſſio in primis audax. Iuramentum quodlibet non neceſſarium, Peccatum eſt non parvum, ortum habens ab eo, quod ſoleant homines mentiri. Itaque qui verum dixerit, videtque ſibi creditum non eſſe, ne non ſeriò dixiſſe videatur, jurat per quem, ſi jurare omnino neceſſe eſſet, jurare debet, Deum. Horum impunitatem cum videant ingenia quædam luxuriantia, Deum in membra dividentes more Anthropomorphitarum, per ſingula jurare cœperunt, nonnullam ex novitate juramentorum laudem aucupantes, atque inde verba illa, per Corpus, per Vngues, per Capillos, Blaſphema ſimul & Hæretica. Quomodo punienda ſint viderit Eccleſia.

## CAPVT III.

### *De quibuſdam Objectionibus contra Leviathan.*

*A.* PRodiit anno Domini 1651 Liber quidam Anglico Sermone ſcriptus, cui Titulus eſt Leviathan, cujus quatuor ſunt partes, Prima de *Natura hominis*, & *Legibus Naturalibus.* Secunda de *Natura Civitatis*, & *Iure Poteſtatis ſummæ.* Tertia de *Republica Chriſtiana.* Quarta de *Regno Tenebrarum.* Inſunt in ſingulis partibus Paradoxa quædam tum Philoſophica, tum Theologica; & ita multa contra Poteſtatem Romanorum Pontificum in alios Principes, ut facile appareat Authorem exiſtimaſſe cauſam Belli Civilis quod eo tempore per Angliam, Scotiam, & Hyberniam gerebatur aliam non fuiſſe quam diſſenſionem, primò inter Eccleſiam Romanam & Anglicanam, deinde in Eccleſia Anglicana inter Paſtores Epiſcopales & Presbyterianos, circa quæſtiones Theologicas. Bellum illud Civile incepit in Scotia anno 1639, ſed conceſſionibus quibuſdam Regiis (quarum una erat ſublatio poteſtatis Epiſcopalis è Regno Scotiæ) illico ſopitum eſt; ſed citò, inſtigantibus Presbyterianis Anglicis anno 1640 reſuſcitatum. Erat eo tempore Regimen Eccleſiaſticum adminiſtratum virtute Literarum Regiarum per Epiſcopos. Sedebat etiam Parlamentum, totum ferè Presbyterianum. Factio enim Presbyteriana Factionem Epiſcopalem potentia & favore populi longè ſuperabat. Itaque anno proximo coactus eſt Rex, quo Parlamentum placaret, Epiſcopos etiam à Regimine omni Eccleſiaſtico extraordinario removere. Quo facto, nulla amplius poteſtas remanſit inter Anglos cognoſcendi Hæreſes, ſed omnimodæ Sectæ apparuerunt ſcribentium & publicantium qualem quiſque voluit Theologiam.

Iam

Iam Pariſiis degebat Author dicti libri, vulgata jam libertate ſcribendi utens. Et jura quidem Regis tum in Temporalibus tum in Spiritualibus egregiè vindicavit. Cæterùm dum hoc ex Scripturis Sacris conatur facere, in dogmata lapſus eſt inaudita, quæ à pleriſque Theologis Hæreſeos & Atheiſmi accuſata ſunt.

*B.* Quænam ſunt illa Dogmata?

*A.* Quid tibi videtur oratio hæc cap. 2. verſus finem; *Opinionem hominum de Spiritibus mortuorum ambulantibus, de induſtria (puto) traditam fuiſſe, aut non confutatam, ad ſuſtentandam exiſtimationem Exorciſmorum, Signi Crucis, Aquæ benedictæ, aliarumque artium Cleri.*

*B.* Mihi quidem vera, prudens, & Chriſtiana videbitur, niſi contrarium evincas ex Scriptura Sacra. Equidem lego Matth. 27. ℣ſ. 52. Chriſto in Cruce moriente corpora mortua è Sepulchris excitata eſſe, non autem animas.

*A.* Deinde, cap. 4. ſub initium negat *ſubſtantias* ullas eſſe *incorporeas*. Quid aliud eſt hoc quam negare Deum eſſe, vel affirmare Deum eſſe Corpus?

*B.* Affirmat quidem Deum eſſe Corpus. Sed ante eum idem affirmavit Tertullianus. Diſputans enim contra Apellem, alioſque ſui temporis hæreticos, qui Salvatorem noſtrum Ieſum Chriſtum non Corpus, ſed Phantaſma eſſe docuerunt, dictum hoc univerſale pronuntiavit, *Quicquid Corpus non eſt, non eſt Ens.* Item contra Praxeam, *Omnis Subſtantia eſt Corpus ſui generis.* Neque in ullo ex quatuor Conciliis primis generalibus doctrina hæc condemnata eſt. Oſtende ſi potes vocem *incorporeum* vel *immateriale* in Scripturis. Ego vero oſtendam tibi *plenitudinem divinitatis habitare in Chriſto corporaliter*, id eſt (ut exponit Athanaſius) *Dealiter. Omnes ſumus & movemur in Deo.* Sunt verba Apoſtoli. Quantitatem autem habemus omnes. An *quantum* in eſſe poteſt *in non quanto? Magnus eſt Deus*, ſed magnitudinem intelligere ſine corpore impoſſibile eſt. Ne à Concilio Niceno quidem definitum eſt Deum eſſe incorporeum. Patres autem qui aderant (neſcio an omnes) ita ſenſerunt; & ipſe Conſtantinus vocem illam Ὁμόυσιον, id eſt, coëſſentialem ideo comprobavit, quod ex ea voce videretur illi ſequi *Deum eſſe incorporeum.* Nihilominus vocem illam *incorporeum*, quæ non eſt in Scriptura Sacra, in Symbolum inferre noluerunt. Neque vero ex voce *coëſſentialis* (quanquam Eſſentia corpus non ſit) inferri poteſt Dei incorporeitas. Pater Davidis, & Filius Obedi, cum fuerit unus & idem Ieſſeus, erant *coëſſentiales*; ſequiturne inde Patrem Davidis & Ieſſeum fuiſſe *incorporeos?* Præterea Patribus Concilii Niceni in animo erat condemnare per illud Symbolum non modo

modo Arrianiſmum, ſed etiam Hæreſes omnes, quæ poſt mortem Domini in Eccleſiam irrepſerant, quarum una erat Anthropomorphitarum, qui Deo corporis humani membra attribuerant, non autem condemnare eos, qui verum, realem & purum Spiritum, Corporeum eſſe cum Tertulliano ſcripſerant. Illi quidem, qui Deo puritatem tribuunt rectè faciunt; eſt enim honorificum. Sed tenuitatem attribuere, quæ gradus quidam eſt ad nihilitatem, periculoſum eſt. Iohannes Damaſcenus exponens Fidem Nicenam lib. 1, cap. 13: *Divinorum nominum* (inquit) *alia negativa ſunt, ſignificantia id quod eſt ſupra ſubſtantiam, ut ἀνόυσι@* (*id eſt ſine Eſſentia*) *ἄχρον@, ſine tempore, ἄναρχ@, ſine principio, non quod his inferior ſit, ſed quod ſupra hæc omnia elatus ſit. Deus enim in numero Entium non eſt, ſed ſupra ea omnia.* Vides J. Damaſcenum Philoſophum Ariſtotelicum (ut videre eſt ex opere ejus Dialectico) eundemque Patrem Eccleſiæ & Doctorem pium, dum metuit dicere cum Tertulliano Deum eſſe Corpus, & ſtudet craſſitudinem corpoream attenuando, quam (neſcio quare) Deo indignam putat, in verba Athea incidit, dicens Deum ἀνέσιον eſſe, & nihil eorum quæ ſunt.

*A.* Per ἀνέσιον nihil ille (credo) ſignificare voluit præter Increatum.

*B.* Fortaſſe. Quid autem opus erat, poſtquam paucis antè verſibus de Attributo illo *Increatum* ſatis locutus eſſet, rurſus idem dicere per nomen illud non ferendum ἀνέσι@. Cum denique ſciret Spiritum omnem utcunque tenuem, eſſe tamen Corpus. Quam Subſtantiam ſive Ens reale potuit ille ſibi fingere, quod Subſtantia videretur eſſe Incorporea, præter Idola ſeu Phantaſmata qualia videmus in ſpeculis, in ſomno, in tenebris, & quæ Paulus Apoſtolus dicit eſſe Nihil?

*A.* Tertiò. Cap. 6, verſus finem, *Timor* (inquit) *Potentiarum Inviſibilium, ſive Potentiæ illæ fictæ ſint à timente, ſive conceptæ à Fabulis publicè permiſſis, Religio eſt. A non publicè permiſſis Superſtitio eſt. Quando verò potentiæ quæ timentur veræ ſunt, vera Religio.*

*B.* Idem hoc dicitur ab Eccleſiaſte, *Timor Domini eſt initium ſapientiæ*; & à Pſalmiſta, *Stultus in corde ſuo dixit, Non eſt Deus.*

*A.* Quartò. Cap. 16, *Etiam Dei veri perſonam gerebat primo Moſes cum regeret populum non ſuum, ſed Dei, dicendo hoc dicit Dominus. Secundo Filius, qui venit in mundum ad reducendos Iudæos, & inducendos omnes populos in regnum cœleſte. Tertio Spiritus Sanctus qui miſſus eſt ad ſanctificandum Dei populum.*

*B.* Videtur Author voluiſſe hoc loco doctrinam explicare Trinita-

tis, quanquam Trinitatem non nominat. Pia voluntas, ſed erronea eſt explicatio. Nam Moſem, quoniam is quoque aliquo modo geſſit Perſonam Dei (ut faciunt omnes Reges Chriſtiani) unam videtur facere Perſonam in Trinitate. Valdè hoc negligenter. Si dixiſſes Deum in Perſona propria creâſſe mundum; in Perſona Filii redemiſſe genus humanum; in Perſona Spiritus Sancti ſanctificaſſe Eccleſiam, nihil aliud dixiſſet niſi quod eſt in Catechiſmo ab Eccleſia edito.

*A.* Sed idem repetit in pluribus locis.

*B.* Sed in unoquoque loco facile emendari poteſt. Vel ſi dixiſſet Deum in Perſona propria conſtituiſſe ſibi (miniſtrante Moſe) Eccleſiam; in Perſona Filii eandem redemiſſe; in Perſona Spiritus Sancti eandem ſanctificâſſe, non erraſſet.

*A.* Cap. 34. Negat probari poſſe ex Canone Veteris Teſtamenti, Angelos reales & permanentes ſubſtantias eſſe, ſed Phantaſmata ſupernaturalia; quæ (quia illis Deus utitur ad voluntatem ſuam declarandam) appellantur Angeli.

*B.* Certum eſt *Angelum* nomen eſſe Officii, Spirituſque omnes propter diaphanitatem ſubſtantiæ ſpiritalis inviſibiles eſſe,niſi eo ſenſu,quo videri dicuntur Phantaſmata in Speculo, Somno, vel Tenebris. Itaque quoties aliquis dicitur in Scripturis Sacris vidiſſe Angelum, Viſio illa non eſt Senſio humana quæ fit per oculos, ſed qualem habuit Iacob, cum videret Angelos aſcendentes & deſcendentes per ſcalam, cum dormiret. Sadducæi negabant Angelos eſſe Subſtantias. Quare? Non quod non crederent Teſtamento Veteri, ſed quia creationis Angelorum in Veteri Teſtamento nulla eſt mentio. Neque tamen à Iudæis excommunicati ſunt. An etiam negat probari poſſe Angelos Subſtántias eſſe ex Teſtamento Novo?

*A.* Non negat; ſed ſi ſunt, probari inde poſſe dicit Subſtantias corporeas eſſe.

*B.* Hoc neque antiquis Patribus omnibus, neque Doctoribus omnibus Eccleſiarum Reformatarum Paradoxum eſt, neque ab Eccleſia Anglicana condemnatur.

*A.* Cap. 38. Animam humanam ſua natura, id eſt ab ipſa creatione immortalem eſſe negat, ſed gratia Dei præbentis Adamo & Evæ fructum Arboris Vitæ,dum non guſtarent de fructu Arboris Scientiæ Boni & Mali. Quando autem præceptum Dei de eſu fructus Arboris Scientiæ Boni & Mali transgreſſi erant, tunc excluſi aditu ad Arborem Vitæ, facti ſunt mortales, & ipſi & eorum poſteritas; morienteſque mortui manſerunt, donec per mortem Chriſti remiſſis peccatis,

tis,

Digitized by Google

tis, reviviſcant ad vitam æternam in Reſurrectione mortuorum generali. Sed juxta hanc doctrinam animæ mortuorum nullæ omnino exiſtent immortales impiorum, nec piorum ante diem Iudicii.

*B.* De hac re ſententiam meam ſatis ampliter modo explicavi. Addo autem, quod non intelligo, quomodo contra Fidem Chriſtianam peccare dicatur, is qui Vitam æternam confitetur, ſive eam Creationi, ſive Redemptioni acceptam ferat. Neque quomodo contra doctrinam vel cultum Chriſtianum eſſe poſſit, cum neque in Scriptura Sacra (quæ doctrinam) neque in Liturgia (quæ cultum Chriſtianum continet) inveniatur uſquam vox illa *immortalis anima*; ſed *vita æterna per Chriſtum* frequentiſſimè.

*A.* Eodem Capite, Regnum Dei poſt Reſurrectionem futurum eſſe dicit in terra.

*B.* Ex ſuane Philoſophia hoc dicit, an ex Scriptura Sacra?

*A.* Loca aliquot adducit ex Prophetis Iſaia, Obadia, Ioële, mihi quidem non ſatis intellecta, & præterea id quod à S. Petro dicitur de conflagratione & renovatione hujus mundi.

*B.* Adde ergo illis, locum ex Apocalypſi manifeſtiorem, cap. 5. verſ. 9, 10, 11. *Animalia quatuor & centum & viginti quatuor Presbyteri coram Agno prociderunt habentes ſinguli Citharas & Phialas aureas plenas Thuris, quæ ſunt Sanctorum Preces, & cantaverunt cantilenam novam, dicentes, Dignus es accipere Librum, & aperire ſigilla ejus, quia occiſus fuiſti, & Redemiſti nos Deo per ſanguinem tuum, ab omni Tribu, & Lingua, & Populo, & Gente; & feciſti nos Deo noſtro Reges & Sacerdotes, & Regnabimus in Terra.* Quid hoc clarius?

*A.* Eodem capite, punitionem Reproborum in Terra quoque fore dicit, nec æternam.

*B.* Dubitandum non eſt, quin ſi Reprobi à Sanctis Militantibus deſtruendi ſint, deſtruentur ſuper terram; neque quidem æternè, ſi verum ſit morituros eſſe mortem ſecundam.

*A.* Cap. 39. Definit Eccleſiam hoc modo, *Eccleſia eſt hominum numerus profitentium Religionem Chriſtianam, unitorum in Perſona una Suprema, cujus juſſu convenire debent, & ſine cujus Authoritate convenire non debent.* Ex qua Definitione ſequitur, quod tempore Imperatorum Ethnicorum, neque Concilium Apoſtolorum, neque aliud Chriſtianorum Concilium ante Nicenum, erat licitum.

*B.* Conventiones, id eſt Synodi fuere aliquot Chriſtianorum ſub Imperatoribus Ethnicis. Sed per Eccleſiam intelligit Synodum cum Authoritate decernendi, & cujus Decretis non obtemperare injuſtum erat. Tales autem Synodi ſine ſumma Poteſtate exiſtere non poſſunt.

*A.* Cap. 43. Ubi dicitur (Iohan. 1. 1. & 14.) *Verbum erat apud Deum*, & *Verbum factum eſt Caro*; Verbum dicit idem ſignificare quod Promiſſio, & Promiſſionem idem quod Res promiſſa, id eſt Ieſum Chriſtum, ut Pſalm. 105. 19, & Geneſ. 40. 13. aliiſque locis ſimilibus.

*B.* Quidni? Nam vocem hanc *Verbum*, an rem Verbo ſignificatam, Carnem factam eſſe putas? Quid ſignificant illa verba ejuſdem Apoſtoli Apocal. 13. 8: *Agnus occiſus à fundatione mundi?* Potuitne occidi antequam incarnaretur? Nonne ſequitur inde, tum Incarnationem tum Paſſionem Domini, quæ in tempore erant, fuiſſe tamen à fundatione mundi? Qui poteſt hoc eſſe aliter, quam in Decreto æterno Patris? Quod Decretum, quid aliud eſt, quam res Decreta? Nonne eodem modo etiam Spiritus Sanctus dicitur (Luc. 24. 43.) Promiſſio Patris? *Ego* (dicit Chriſtus) *mittam in vos Promiſſionem Patris mei.*

*A.* Cap. 42. Ad quæſtionem, Quid ſi quis Fidelis à Principe ſuo legitimo jubeatur negare Chriſtum? Reſpondet licitum eſſe obedire, exemplo Naamani Syri, cui dictum eſt à Propheta, *Vade in Pace.* Quæ verba non mihi videntur Permiſſio, ſed formula valedictionis.

*B.* Ita fortaſſe, ſi aliquid aliud illi vel approbando vel improbando reſpondiſſet; at in hoc loco aliter quam pro Permiſſione intelligi non poſſunt. Scis permultos fuiſſe Chriſtianos, paulò ante Synodum Nicenam, bonos quidem, ſed non fortiſſimos, qui morte & tormentis oſtentatis, Fidei Chriſtianæ renuntiaverunt. Quas putas pœnas in tales ſtatuiſſe Nicenam illam Synodum generalem? In Canonibus illius Synodi decimus nonus eſt, quo ſtatuitur *eos*, *qui citra tormenta & periculum id facerent*, redire debere ad Catechumenos. At de illis, qui negarent intentata morte nihil ſtatuitur. Non tamen nego quin in Apoſtolo vel in Diſcipulo, qui doctrinam Chriſti prædicare inter Chriſti hoſtes in ſe receperat, Peccatum id eſſet, & in Petro magnum, ſed infirmitatis, & à Chriſto facile condonatum.

*A.* Eodem capite affirmat licitum eſſe Regibus Chriſtianis adminiſtrare Sacramenta.

*B.* Omnes ferè Miniſtri Eccleſiæ Anglicanæ anno primo Reginæ Elizabethæ idem ſenſerunt cum illo. Simul enim ac Regina Suprematum Eccleſiæ ſibi vendicaſſet, emiſit Mandata quædam, per omnes Diœceſes, quæ Mandata appellavit Injunctiones. Quarum una erat, ut Clerici omnes cum Iuramento recognoſcerent Eccleſiæ Supramatum jure pertinere ad Reginam & Succeſſores ſuos. Multi autem

erant,

erant, qui jurare noluerunt, hanc (ut ipſi dicebant) ob cauſam, quod eo conceſſo, unà conceditur Reginam ſi velit poſſe adminiſtrare Sacramenta. Manifeſtum hinc eſt, Clerum illum credidiſſe, in quocunque reſideret Eccleſiæ Suprematus, eidem quoque licere quoties vult, ea omnia adminiſtrare, quæ à Sacerdotibus adminiſtrari ſolent. Cæterum ad tollendum ſcrupulum hunc reſcripſit Regina, nunquam ſibi in animo fuiſſe aliam ſibi adminiſtrationem aut Poteſtatem aſſumere, quàm qua uſi ſunt Pater ejus Henricus & frater Eduardus. Atque hoc reſcripto nec Succeſſoribus ſuis Maſculis Poteſtatem illam derogavit, nec ſibi arrogavit; ſciens prohibitum eſſe fœminis loqui in Eccleſiis.

*A.* Caput 43 totum in eo conſumitur, ut probet peccatori pœnitenti Fidem aliam ad Salutem neceſſariam non eſſe quam quæ continetur in hoc uno Articulo *Ieſum eſſe Chriſtum.*

*B.* In illo Articulo multa continentur, ut Ieſum eſſe Filium Dei, Regem Iudæorum, Reſtauratorem Regni Dei. Etiam Scopus Euangelii alius non eſt, ut teſtatur Iohannes Apoſtolus Cap. 20, verſ. 31, quàm ut ſciamus *Ieſum eſſe Chriſtum Filium Dei viventis.* Præterea dicit idem Apoſtolus 1 Iohan. 4. 2, *Omnis Spiritus qui confitetur Ieſum eſſe Chriſtum & veniſſe in Carne, ex Deo eſt.* Multa item alia loca ſunt in Teſtamento novo hujus ſimilia.

*A.* Sed contra eſt quod legitur in fine Symboli Athanaſii, nempe hoc, *Hæc eſt Fides Catholica, quam niſi quis pro certo credat ſalvari non poteſt.*

*B.* Tune Sacræ Scripturæ, & verbis Apoſtoli oppones verba Athanaſii? Cujus Symbolum recipitur quidem ab Eccleſia, ut Expoſitio vel Paraphraſis Symboli Niceni, ſed hæc verba Athanaſii nulla eſt pars illius Symboli.

*A.* Sunt & alia Paradoxa non pauca in eodem libro, ſed quia minoris ſunt quam ut illis nunc immoraremur non proferam.

*B.* Ut libet. Sed in his quæ protuliſti nihil invenio contra Fidem Eccleſiæ noſtræ, quamquam non pauca doctrinam Theologorum privatorum ſuperantia.

FINIS.

# INDEX CAPITUM.

## PARS PRIMA.

## DE HOMINE.


Cap. *Introductio.*

I. DE Senſu. Pag. 3

II. *De* Imaginatione. 4

III. *De* Conſequentia *ſive* Serie *Imaginationum.* 9

IV. *De* Sermone. 13

V. *De* Ratione & Scientia. 20

VI. *De* Principiis *internis, Motus* Voluntarii, *quæ vulgo vocantur* Paſſiones. 25

VII. *De Diſcurſuum animi* Determinationibus. 32

VIII. *De Virtutibus* Intellectus. 34

IX. *De* Scientiarum *diſtributione.* 42

X. *De* Potentia, Dignitate, & Honore. 43

XI. *De Varietate* Morum. 49

XII. *De* Religione. 54

XIII. *De* Conditione Generis Humani, *quatenus ad Fœlicitatem Vitæ præſentis attinet.* 63

XIV. *De Duabus primis* Legibus Naturalibus. 66

XV. *De* Legibus Naturæ *aliis.* 72

XVI. *De* Perſonis & Authoribus. 79


## PARS SECUNDA.

## DE CIVITATE.


XVII. DE Cauſa, Generatione, & Definitione *Civitatis.* 83

XVIII. *De* Iure *habentium Summam Poteſtatem in Civitate per Inſtitutionem.* 86

XIX. *De* Generibus *Civitatum per Inſtitutionem*, & *de* Succeſſione *ad Summam Poteſtatem.* 92

XX. *De Dominio* Paterno & Deſpotico. 98

XXI. *De* Libertate *Civium.* 103

XXII. *De* Syſtematibus *Civium.* 111

XXIII. *De Poteſtatis Summæ* Miniſtris Publicis. 119


XXIV. *De*

Digitized by Google

XXIV. *De Civitatis* Facultate Nutritiva & Generativa. 121
XXV. *De Conſilio.* 124
XXVI. *De* Legibus Civilibus. 128
XXVII. *De* Criminibus, Excuſationibus, & Extenuationibus. 137
XXVIII. *De* Pœnis & Præmiis. 146
XXIX. *De* iis rebus *quæ* Civitatem labefactant. 151
XXX. *De* Officio *Summi Imperii.* 157
XXXI. *De Regno* Dei *Naturali.* 166

## PARS TERTIA.

## DE CIVITATE CHRISTIANA.

XXXII. *DE Politicæ Chriſtianæ Principiis.* 173
XXXIII. *De Numero, Antiquitate, Scopo, Authoritate, & Interpretibus Librorum Sacrorum.* 176
XXXIV. *De Significatione quam habent in Scripturis Sacris Vocabula* Spiritus, Angelus, Inſpiratio. 182
XXXV. *De ſignificatione in Scripturis Sacris Vocabulorum,* Regnum Dei, Sanctum, Sacrum, & Sacramentum. 190
XXXVI. *De* Verbo Dei, & *Prophetis.* 194
XXXVII. *De* Miraculis, & *eorum uſu.* 203
XXXVIII. *De Significatione quam habent in Scripturis Sacris Vocabula* Vita Æterna, Infernum, Salvatio, Mundus Venturus, & Redemptio. 208
XXXIX. *De ſignificatione quam habet in Scripturis Sacris, Vocabulum* Eccleſia. 217
XL. *De* Jure *Regni Dei in* Abrahamo, Moſe, Summis Sacerdotibus, & Regibus *Judææ.* 219
XLI. *De Servatoris noſtri benedicti* Officio. 226
XLII. *De Poteſtate Eccleſiaſtica.* 231
XLIII. *De iis quæ ad Receptionem in Regnum Cælorum ſunt neceſſaria.* 279

## PARS QUARTA.

## DE REGNO TENEBRARUM.

XLIV. *DE Tenebris Spiritualibus à non recta Interpretatione Scripturarum.* 289
XLV. *De Dæmonologia, aliiſque Reliquiis Religionum Ethnicarum.* 305

XLVI. *De*

Digitized by Google

XLVI. *De Tenebris à vana Philoſophia, & Traditionibus fabuloſis.* 314
XLVII. *De Lucro ab hujuſmodi Tenebris quid ſit & quibus accreſcat.* 323

## APPENDIX.

Continens tria Capita.

*Primum, de Symbolo Niceno.* 328
*Secundum, De Hæreſi.* 346
*Tertium, De quibuſdam Objectionibus contra Leviathan.* 359

FINIS.

## ERRATA.

Pag. 35 lin. 8 animadvertunt, 39 l. 22 Paſſione *antepenult.* Morbi & Sanitas, 49 l. 8 tempora 55 *finali* Motorem, 58 l. 8 cognominem; 63 *ultima* ipſi 65 l. 20 ſuum 70 *antepenult.* naturale 72 *antepenult. dele*, *poſt* voluntas 76 l. 7 moleſtus l. 8 vicino 77 l. 5 Natura 84 l. 6 & tam 86 l. 8 appellantur. 90 l. 19 coërcitione 91 l. 11 nullam eſſe, 93 l. 2 abſolutè 114 l. 15 contracta 122 *ultima* certorum 128 *penult.* Civilis 139 l. 19 definita, pœnæ l. 34 metu 143 l. 27. incertitudine, 144 l. 26 quovis 145 l. 11 fraudibus 159 l. 5 *à fine* convenire debeant 164 l. 21 laceſſiti, l. 26 præſertim ſi partim Civitati 168 l. 31 ſententia 170 *antepenult.* ſenſu, 172 *antepenult.* Civibus 181 l. 7 Teſtamenti, 194 *lin.* 4 *à fine* Actor. 13. 199 l. 9 *à fine* apportaret 201 l. 8 quas l. 4 *à fine* Teſtamento, 205 l. 11 Pharaonis, 209 l. 6 reſtituturus. 214 l. 22 judicabantur 235 l. 31 nobis 239 l. 23 quam qua l. 27 Regnaturum, judicaturumque 240 l. 30 *dele* ſi 243 l. 4 *à fine* aliaque 245 l. 7 *à fine* 4 Eſdr. 250 l. 23 vocabantur. 255 l. 7 *à fine* Regum 259 *ultima* totam 260 l. 17 vim 261 l. 6 *à fine* eſſet 262 l. 22 Diſcipulis 264 l. 15 Infallibilitate, 275 l. 16 demonſtraſſe; 279 l. 18 perpetrata 312 l. 8 *à fine* juſſum 315 l. 21 Perſis 319 l. 4. *à fine* Hypoſtaſis, 324 l. 8 *à fine* ſpiſſiores, 325 l. 5 *dele* ut 327 l. 13 Religione & Honeſtate l. 16 perpetrabantur 329 l. 8 *à fine* non fuit, 336 l. 8 nongentos 344 l. 18 præter ea.

*Reliqua minora Lector facile corriget.*

Digitized by Google

# INDEX

## IN

# LEVIATHANEM,

## SIVE

## De Materia, Forma, & Poteſtate Civitatis Eccleſiaſticæ, & Civilis.


AAron non habuit ſummam poteſtatem in populo Iſraëlitico. pag. 222. à Moſe ſummus Sacerdos conſecratus. 298. vitulum aureum conflando idololatriam exercuit. 312. pro ſe & ſacerdotibus ſacrificare neceſſum habuit. 226, 227

Abaddon nomen officii vel qualitatis. 213

Abiathar ſummus Sacerdos à Salomone rege depoſitus. 224. 272

Abrahami principatus. 136. 219. jus religionis inter ſuos. 220. cui nulla privati revelatio obſtabat. 16. nec ulli ſuorum facta. 136. ipſe divini verbi interpres. 220. Abrahamum, Iſaacum, & Iacobum non actu vivere, ſed promiſſione. 299

Abſolutio, pœnitentiæ notis innititur externis, conjecturis. 237, 238

Abſtractum, concretum. 341

Abſurdum, & error quomodo differant. 21. abſurdum, privilegium ſolius hominis. 22

Academiæ locus, & origo. 315. Academiarum & Scholarum uſus atque abuſus. 4. 8. 161. 319. doctrina de ſenſibus. 4. in Academiis Reges & Principes publice docere poſſunt. (*I.* Univerſitas.) 257

Academicorum veterum ſecta. 315

Acta Conciliorum per ſe non ſunt leges. 248

Actiones ab opinionibus. 89. 255

Actor quis. 80. Actoris perſonam plures poſſunt repræſentare. 81

Adam primus auctor ſermonis. 13. non tamen fuit orator, nec vocabula technica reperit. 13, 14. minime entitatem & quidditatem. 14. potuiſſet in æternum vivere, niſi mandatum violaſſet. 208. potuiſſe verò & affligi etiamſi non peccaſſet. 168. an in ſtatu innocentiæ liberis procr. operam dediſſet. 209. immortalis creatus fuit non virtute naturæ, ſed per gratiam & virtute arboris vitæ. 208

Ἅδης quid, & ut de dictum. 212. *& ſeqq.*

Advocatorum, & Legiſlatorum certamen. 164

Affectus in homine enumerantur & deſcribuntur. 25, *& ſeqq.*

Agriculturæ ſtudium Civitati commendatur. 163

Alexander P. III. ſic forſan contra hæreticos primus ſævire cœpit. 354

Amazonum pactum cum vicinis maribus. 99

Ambarvalia. 314

Ambroſianæ excommunicationis gravis cenſura. 279

Anabaptiſtæ combuſti. 350

Anathema, anathematizatio. 347. 354

Angelus, omne id per quod Deus ſupernaturaliter aliquid manifeſtat. 186. angelos res eſſe permanentes, & ſimul incorporeas, non poſſe ex Scripturis probari. 180. 362

Anglicanæ Eccleſiæ ſuprematus penes ſummam Poteſtatem, Regem, Reginamve. 259. 364, 365. Angliæ ſtatus. 327. 359

*Animam immortalem eſſe* an in Scriptura habeatur. 211. 335. an in Liturgia Anglicana. 363. animam citra corpus naturaliter non ſubſiſtere. 295, *& ſeqq.* rationes contrariæ excutiuntur. 299. *& ſeqq.* 335 *& reliq.*

Animæ immortalitas excitat ad virtutem. 337. ſed & quid. *ibid.* animæ citra corpus ſubſiſtentis auctores Plato & Ariſtoteles. 337. animam non ſua natura & ſubſiſtentem, ſed per gratiam & Reſurrectionem immortalem eſſe. 361, 363

Animal artificiale Reſpublica. 1. animal brutum unius anni prudentius homine decenni. 12.


bbbb

ni. 12. animantium afflictiones. 168
Ἀγένητος de Deo apud Damaſcenum. 361
Antichriſtum Papam eſſe nondum ſatis probatum. 263, & 264
Apoſtolos & eorum Succeſſores non imperatores, ſed Ludimagiſtros, nec eorum prædicationem leges, ſed monita & conſilia fuiſſe. 231. 247. Apoſtolorum officium informare & atteſtari. 249
Apparitiones, lemures, ſpectra, *vide* Dæmonologia, Spiritus.
Aqua luſtralis. 314
Arbiter inidoneus quis. 78
Archiva Conſiliarium inſtruunt. 127. & cauſam meditantem in quæſtione juris. 132
Ariſtoteles carptus. 76. 107. 324. ejus philoſophia cum ſacris confuſa. 290. ubi docuerit. 315. quanto in pretio doctrina fuerit. 316. quæ nova, notha, & inania excogitarit. 319. 320. contradicit ſibi in æternitate mundi. 319.
Arrius, & Arriani. 349
Articulus fidei unus omnes complectens, Jeſum eſſe Chriſtum. 286. 365
Athanaſius zelo hæreſis Arrianæ obedientiæ Poteſtatibus præſtandæ oblitus. 354. illius ſymbolum tantum eſt paraphraſis Nicæni, non pars. 365
Atheus quis, & quando puniendus. 352. 358
Auguſtus Cæſar Tribunus plebis & Pontifex Max. 314
Author, authoritas. 80, 81
Automatûm, hominis, & civitatis comparatio. 1

## B.

Baptiſmus. 194. 230. 236. 238. 278. baptizare Regi an competat. 257. per baptiſmum Rex ſubditus Chriſti. 278. baptiſmi incantatio. 293. baptizari pro mortuis quid. 303. baptiſma unum. 334.
Batavorum induſtria ditat. 154. Bataviæ Mendicorum facinora. 162
Beelzebub rex phantaſmatum, filiorum tenebrarum. 289
Bellarminus quoad poteſtatem Pontificis debellatur. 232. 260, & ſeqq. 279. in cauſa Trinitatis accuſatur. 342
Bellum non in pugna ſed manifeſta decertandi voluntate conſiſtit. 64. bellum omnium contra omnes, quando. 153. belli ſtatus, & cura in ſummo Principe. 165
Beza an regnum Chriſti à Reſurrectione incepiſſe & Eccleſiam eſſe aſſeruerit. 296. 297
Blaſphemia vel ex atheiſmo, vel levitate procedit. 358. blaſphemum promiſcue cur Deus in Regno ſuo morte punire juſſerit. 353
Boni & mali judicium in Civitate non eſt privati, ſed ſummæ Poteſtatis. 152. 161
Bonorum ſuorum Civis ita eſt dominus, ut jus Civitatis non excludatur. 153. 161. boni tamen publici cauſâ, non Imperantium. 316

## C.

Canon Scripturæ *vide* Scriptura.
Canonizatio Sanctorum. 313. 324
Caſſii Rom. dictum, *Cui bono.* 323
Catholicus & hæreticus voces relativæ. 348. tot verò ſunt eccleſiæ catholicæ quot eccleſiarum capita. *ibid.* tot capita, quot regna. *ibid.*
Catholica fides Athanaſii. 365
Cereorum derivatio unde. 314
Chriſtus *vide* Servator. Ieſus.
Chriſtianæ Politicæ principia. 173, & ſeqq.
Chriſtianis etiamnum nox, aut ſaltem ſpiſſæ errorum nebulæ. 290
Chriſtianiſmi, Iudaiſmi, &c. ſectæ. 347. 346
Chriſtianiſmi hæreſis ſub ethnicis Potentatibus. 350
Civitas homo artificialis; & perſona unica 1. 171. extra Civitatem jurijurando non eſſe locum. 57. nec perſonæ rei inanimatæ. 81. extra Potentiam coërcentem ſtatus belli. 64. 83. Civitatis cauſæ, generatio, & definitio. 83, & ſeqq. Civitas acquiritur, inſtituitur. 86. Civitas per inſtitutionem. 86. uſque 98. cœtus ſub uno Homine vulgus, ſecus Regnantis pars. 88. extra Civitatem juſtum vel injuſtum nullum. 88. 138. Civitatum genera. 92, & ſeqq. Civitas non eſt quæ ſubjici ſine bello poteſt. 101
Civitas à legibus libera. 106. Civitas ſyſtema regulare abſolutum. 111. Civitatis facultas nutritiva & generativa. 121
Civitatis ſanguis. 124. proles. *ibid.* extra Civitatem nullius rei proprietas; nec tranquilla communitas. 122. omnium omnia. 153. Civitati ſemper externè obediendum, non verò continuò internè credendum. 136
Civitas populi Iſraelitici in deſerto. 122
Civitatem labefactantia & diſſolventia, quæ. 151, & ſeqq.
Civitatis Rom. ſub Senatu & populo innumera

meræ ſeditiones. 152. etiam Athenis. 156. Civitas & Eccleſia idem; ibi homines, hic Chriſtiani. 182

Cives Subditi. 85. Cives omnes Regis ſervi. 102. commodum & ſolatium. 91, 92. 103

Civis libertas erga ſummam Poteſtatem quàm anguſtè pateat. 107, & ſeqq.

Civium bona Reip. tuendæ cauſa Imperantibus obligata. 153. 161. 326

Cogitationum ſeries diſcurſus mentalis. 9. cogitationum ſeries irregularis. *ibid.* regularis. 10.

Collegia *vide* Syſtema.

Coloniæ hominis Civitatis artificialis proles. 124. quando mittendæ. 163

Concilio Laodicenſi debetur Canon Scripturæ. 180. 249. an quid piarum fraudium admiſſum. *ibid.* Conciliorum acta conſilia non leges. *ibid.* & 248. Concilii Lateranenſis decretum in Reges, hæreticos foventes. 291. Conciliorum tomi an ſinceri. 356. Concilia IV oecumenica. 349. 356

Confeſſio auricularis exploratrix conſiliorum. 324

Conjector propheta. 11. conjectura temporis eſt præteriti. 12

Conſcientia recta. 33. vana. *ibid.* erronea, opiniones. 152. conſcientia Curia naturalis juſtitiæ. 166

Conſecratio, converſa in conjurationem. 292. qualis eſſe debeat. 298

Conſilia ex ore Chriſti, I. Baptiſtæ, &c. 126. 247. 268. conſilia non leges acta Conciliorum. 180. conſilia ſunt Traditiones. 269. I. Obed.

Conſiliarius tantùm, non eſt miniſter publicus. 121. conſilium dare quid, & quales eſſe debeant Conſiliarii. 124, & ſeqq. conſilium comparatum ludo pilæ. 128.* quales porro debeant eſſe Conſiliarii. 165, & 166

Conſtantini M. tempore nonniſi in hæreticos clericos animadverſum, qui eccleſiis privati. 353

Conſuetudo longa lex. 129. 135. conſuetudo quæ ignorantiam involvit nihil probat. 158

Contemnere eſt nec cupere nec odiſſe. 26

Contractus mutua juris tranſlatio eſt. 68

Contributionum æquitas & utilitas. 92. 153. exitus, reditus. 124. æqualitas. 162

Converſio ad Chriſtum quid præciſe. 243

Corpus quid ſignificet. 183. incorporeum an nihil. 316. corpus, incorporeum, ſpiritus quid. 344

Creatio. 329

Criminum principia, genera, excuſationes, extenuationes. 137, & ſeqq.

Cruciatus damnatorum non fore æternos, ſed dari mortem ſecundam eamque æternam. 300. nec id juſtitiæ Dei obſtare, quam utique infinita miſericordia comitatur. 335

Cultus, & honor ut differant. 310. cultus duplex divinus, civilis. *ibid.*

D.

DÆmoniacos apud Iudæos habitos mente captos, lunaticos, &c. 41. 187. 306. 309

Dæmonia phantaſmata, filii tenebrarum, Beelzebub rex. 289. dæmones an nihil. 329

Dæmonologia Ethnicorum & poëtarum inter Chriſtianos. 290. de Dæmonologia & reliquiis aliis religionum ethnicarum copioſe. 305, uſque 314

Damnandos non æternum victuros, ſed dari mortem ſecundam. 300. 335. 363

David cur pro Saulo & Ionathano jejunarit. 301

Decimæ. 254. nullo jure exiguntur. 291

Defenſionis ima radix. 108

Definitionum uſus. 16

Deliberatio boni, & mali. 32

Deſpoticum dominium. 98. 100

Deus nominatur ut honoretur non ut concipiatur. 12. Deum & ejus cultum natura dictat. 55. 58. Deum Spiritum eſſe incorporeum, an dogmatice ſtatuerint theologi illi naturales. 56. 184. 345. Deum in perſona propria creaſſe Mundum. 81. 342. 392. de Dei Regno naturali. ubi de honore, & ejus cauſis, attributis divinis latè. 166. & ſeqq. Dei miſericordiam vix admittere, ut cruciatus ſint æterni. 300. Dei juſtitiam non impedire quo minus cruciatus æterni relaxentur. 335. Deum affirmatur eſſe corporeum cum Tertulliano, ab oecumen. Conciliis non damnato. 360. Deum *ἀγέννητον* dixit Damaſcenus. 361

Diabolum, Satanam, Abaddon, non nomina individuorum, ſed qualitatum & officiorum eſſe. 213

Diaconus eccleſiæ, & verbi differunt. 252.

Diaconorum officia. *ibid.* & 258

Dignitas eſt valor hominis. 44

Diſciplina eccleſiaſtica cauſa Civilis belli in Scotia,

Scotia, per Angliam, & Hiberniam. 327
Diſcurſus mentalis, imaginationum ſeries. 9. diſcurſus, inveſtigatio, ſagacitas, ſolertia. 10. diſcurſuum determinationes. 32
Diſputari poſſunt Paſtorum doctrinæ, at non Poteſtatum leges. 169
Divitiæ conjuncta liberalitate potentem faciunt. 44
Dominium Paternum, & deſpoticum. 98
Dominium rei privatæ debetur protectioni ſummæ Poteſtatis. 153
Δυλεία, λατρεία imperite diſtinguitur. 310
Dubitatio veri, & falſi. 32
Duella quomodo tandem efficaciter inhibenda. 160
Dii gentium qui, quot. 57, 58

E.

Eccleſia & Civitas idem: Eccleſia homines Chriſtiani, Civitas homines pactis mutuis in unum conſociati. 182. Eccleſia ergo univerſalis non datur; quia nec Civitas. *ibid.* & 217, 218, 275. 348, 349. de Eccleſiaſtica Poteſtate ampliſſime. 231, uſque 279. *I. Apoſtol.* Eccleſiaſtica officia magiſterialia, miniſterialia. 249. & *ſeqq.* electio. 251. Eccleſiaſticorum ſuſtentatio unde. 253. & 254. caput ſummus Imperans. 256. Eccleſiam in terra non eſſe Regnum Chriſti. 290. Eccleſiæ ante Conſtantinum M. ſine auctoritate decernendi. 363
Eccleſiæ miniſtri Miniſtri publici. 120
Electio χειροθεσία 251. electio nunc Doctorum Eccleſiæ penes ſummam Poteſtatem, & cur, quomodo. 256
Eliſabetha Regina paſtoralibus Eccleſiæ functionibus per diploma renuntiat. 259. 350. lemures Anglia eijcit. 326. non abſque periculo combuſtionis fuit ſub Maria R. 350.
Eloquentia potentia eſt. 44
Ens ſubſtantia. 340
Enthuſiaſmus. 174. 176
Epiſcopus, Paſtor, Presbyter, Doctor, idem. 250
Epiſcoporum Angliæ, & Scotiæ ampla poteſtas. 259. 350. minuitur. 351. 357. nimium, cum damno religionis. 359
Error & abſurdum unde, quotuplex. 21. ab errore naſcuntur crimina. 139. error ab auctoritate mitigat. 143. errare, decipi, malè ſentire, ſi factum nullum ſequatur, ſua natura crimen non eſt. 351, & *ſeqq.*
Euchariſtia, *vide* S. Synaxis.
Eſſentia nomen artis, non res. 320. inventum Ariſtotelis. occaſio. 319
Eſſentiæ ſeparatæ. 320. nullæ. *ibid.* & 341. eſſentia, & ens tandem coincidunt, eſtque eſſentiæ terminus ſupervacuus, & noxius. *ibid.*
Eſt: copula, verbum ſubſtantivum. 319, 320. 329. Hebræi eo ut copula nunquam utuntur. 320 329
Ethica legum naturalium ſcientia. 79
Ethniciſmi reliquiæ inter Chriſtianos. 305, uſque 314
Excommunicandum tantum ob mores. 240. 358. nec tamen ſummam Poteſtatem. 241. excommunicationis fulmen quale poëtici Iovis. 242. excommunicatus ut fugetur, à ſumma eſt Poteſtate. 255. 260. excommunicationem Theodoſii crimen fuiſſe læſæ maj. 279
Excommunicatio ob hæreſin. 353. 354. 357
Exemptio Clericorum. 324
Exilium, ſubditum à ſumma Poteſtate liberat. 111. vix pœna eſt. 149
Exorciſmus. 294. 310. 324
Experientia rerum multarum memoria. 7. mater prudentiæ. 23

F.

Factio famulorum. 118
Falſarii. 145
Familia magna, parva Civitas. 101
Famulorum & ſervorum factio. 118
Fides 33. actus à Deo non juſſus ſed factus. 136. non credere, negatio, non tranſgreſſio eſt. *ibid.* Civitati non ſemper credendum. *ibid.* fides & ſanctitas procedit ab educatione, diſciplina, aliiſque naturalibus, Deo his utente ad ſuos inſtruendos. 153. fides ſvaderi non cogi vult. 233. poteſt tamen contradictor à Civitate puniri. 233. fidem, jubente eam abnegare ſummo Principe, voce poſſe diſſimulari. 234. ad credendum nemo obligari poteſt. 268. fides converſa in ſcientiam interit. 331. fides hypoſtaſis. 340. Credens Ieſum eſſe Chriſtum, omnia tenet credenda ad ſalutem neceſſaria. 286
Formula pacti hominum ex ſtatu belli omnium contra omnes ſeſe vindicantium. 85
Fridericus Ænobarbus an legem de comburendo hæretico tulerit. 354

Ger-

Digitized by Google

G.

GErmania auctor hæreditariæ nobilitatis. 48. primi palparunt tenebras ſpirituales, deinde Angli. 324

H.

HÆreticus quis, & an excommunicandus. 240. hæreſis, doctrina publicè in Civitate recepta, nulla. 277. De hæreſi latè. 346, uſque 359. hæreſin à Civitate poſſe puniri, ſed quam, quomodo. 350, & ſeqq

Henricum II perſequitur Papa. 152. & Henricum VIII. 161. ſed hic lemurum Poteſtatem Angliâ ejicit. 326

Heraldi miniſtri publici. 120

Homo artificialis, Civitas. 1. Hominum paſſiones eædem non quà objecta, ſed cauſas. 2. humani generis conditio naturalis. 63, & ſeqq. conditio belli omnium contra omnes. *ibid.* & 66. 73. 83. homines natura omnes æquales. 63. 85. hominum conſenſio à pactis, formicarum à natura. 85

Hominis ſubſtantia unde. 338

Honorare eſt opem poſcere. 45. honorare eſt obedire. *ibid.* honori olim datum egregium egiſſe prædonem. 47. 83. honorum tituli. *ibid.* & *ſeqq.* honoris & cultus, cauſa potentia. 169, 170. 310. honor interna æſtimatio, cultus externa ſignificatio. *ibid.*

Hypoſtaſes eſſe totidem ſubſtantias. 317. 330. 333. 339. 340. 346. hypoſtaſeos Dei character. 340

I.

IDolum nihil. 309. 329. idololatria verò in Deum rebellio. *ibid.* idololatriam eſſe, cultum reliquiarum, & imaginum. 312

Iehoiadæ Athaliam interficientis factum examinatur. 269. 296.

Iejunii Davidici pro Saulo & Ionathano ſcopus. 301

Ieſus perſona Dei in redimendo. 81. 341. 362.

Ieſum eſſe Chriſtum credere, & legem implere conari ſufficere ad ſalutem. 287

Ignominiæ pœna. 148, 149

Ignorantia pœnæ neminem excuſat. 139. ignorantiæ inter Chriſtianos obſcura nox in quo conſiſtat. 290, & *ſeqq.*

Imaginatio quid. 4. rectius phantaſia dicitur. 5. differt à memoriâ nonniſi diverſo conſiderandi modo. *ibid.* imaginationes dormientium ſomnia. 6. imaginatio naſcens à ſignis, intellectus eſt. 8, 9. Imaginationum ſeries diſcurſus mentalis. 9

Imaginum figuræ contra honorem ſunt Dei. 170 abſurdæ. 171. reliquiæ Ethniciſmi. 309, & *ſeqq.*

Incantatio facta conſecratio. 292, & *ſeqq.*

Incarceratio diuturnior juri naturæ reluctatur. 149

Incarnatio. 338

Indulgentiæ quid. 295. quæſtus. 324

Infernus quid. 212. non videri locum ſed nomen perditionis. *ibid.* & 213. inferi reſpectu cœlicolarum. 332. gehenna, tartarus, &c. *ibid.* & 333. infernus in lacum ignis conjiciendus. 335

Infiniti non eſt conceptus. 12

Ingenium naturale. 34. bona phantaſia. 35. ingenium acquiſitum. 37

Injuriæ verbales. 145

Inſania enormium eſt paſſionum. 37, & *ſeqq.* inſaniunt ebrii. 38, 39. inſaniunt virgines pudoris memores. *ibid.* inſani energumeni. 39. inſanos ſanaſſe Servatorem noſtrum. 41. 187

Inſpiratio quid ſignificet in Sacris. 189

Intellectus hominis duplex: communis, & proprius. 8, 9. intellectus conceptus natus à ſermone. 19

Interpretatio legum quàm neceſſaria. 132. ſacrarum Scripturarum penes ſummam Poteſtatem. 182. interpretari legem actu Regnantis eſt. 243. aut in defectu penes eccleſiam. 243. 244. tenebræ ab interpretatione non recta Scripturarum. 289

Ioſuæ liber poſt mortem ejus ſcriptus. 177, 178.

Iovis ſimulachrum. 313

Iudicium determinatio diſcurſus. 32. judicium eſt bene diſtinguere. 35

Iudiciaria poteſtas miniſterium publicum. 120. Iudicem bonum quæ faciunt. 134

Ius cauſa legis, ut libertas obligationis. 66. juri vel renuntiatur, vel transfertur. 67. juris translatio contractus eſt. 68. jus in omnia quod, quando. 89. Ius Regni Dei, *vide* Regnum Dei.

Iuriſdictio Eccleſiaſtica ſummæ Poteſtati in Civitate ſubjicitur. 266. 270

Iurijurando extra ſtatum civilem non eſſe locum. 57. juramentum quid. 71. fiat ſecun-



Digitized by Google

dum religionem jurantis. 72. nec tamen obligationi aliquid addit. *ibid.* jurandum nonniſi per Deum. 72. 171. hinc atheus relegandus. 352

Iuſtitia, & injuſtitia. 72, *& ſeqq.* Iuſtum aut injuſtum ante civitatem conſtitutam nullum. 88. 138. injuſtum non eſt quod non ſit transgreſſio alicujus legis. 12

Iuſtitia eſt conari, velle. 287. Iuſtitia Dei poteſt pœnam commutare. 335

L.

Laodicenſe Concilium *vide* Concil.

Lapſos ob tormenta & metum quo loco Concilium Nicenum habuerit. 364

Λατρεία, & δουλεία an differant. 310

Latrocinium olim licitum & honorificum. 83.

Leges duæ naturales: defenſionis, & concordiæ ſeu ſocietatis. 66, 67. lex effectus juris, ut obligatio libertatis. 66. 137. lex nulla antequam in legislatorem conſenſum. 65. leges reliquæ 17 naturales: juſtitiæ, & virtutum aliarum ethicarum. 72, *& ſeqq.* leges naturales in foro externo non ſemper obligant. 78. legum naturalium ſcientia, Ethica. 79. leges Civiles. 89. prolixe explicantur. 128, *& ſeqq.* dividuntur. 135. Lex civilis etiam lex naturæ, & cur. 130. 288. leges bonæ, quæ. 163. non debent innoxia libertate populum privare. *ibid.* de legibus non licet diſputare. 269. leges Canonicæ quando & quomodo cœperint. 291. leges humanæ in contumaciam tantum animadvertunt. 357

Legati miniſtri publici. 120. aliqui non. *ibid.*

Legiſtarum axioma rejicitur. 133, 134

Lemuribus confertur hierarchia Romana. 325

Leonis Papæ nobile problema. 318

Leviathan Civitas. 1. Leviathanis Magni generatio. 85. mortalis deus. *ibid.* deſcribitur ex Iobo. 150. Leviathanis h. e. Tractatus de Civitate ἀνακεφαλαίωσις. 326. Leviathan objectionibus impetitur, & reſpondetur. 359, uſque ad f.

Libertas fons obligationis, ut jus legis. 66. libertas Civium quo in conſiſtat. 104, *& ſeqq.* libertas, & neceſſitas pugnant. 105

Libertas populi innoxia legibus non excludenda. 163. liberæ à legibus ipſæ Civitates. 106

Liberum arbitrium. 321, 322

Libri qui polit. & hiſtorici ſub Monarcha non legendi. 107. 154

Liturgia Anglicana. 333. 345

*Lumen de lumine* quid. 330

Lutherani combuſti. 350

M.

Magia & incantationes an meræ impoſturæ. 206

Magiſtratus & Præfecti. 1. 119, *& ſeqq.*

Manichæi non tam hæretici quam ficti Chriſtiani & ſcelerati homines. 354

Manuum impoſitio *vide* Impoſ.

Maria Virgo θεοτόκος. 338

Martyrem quid proprie faciat. 235

Matheſis in Scholis prætermiſſa. 319

Matrimonii ſacramentum quo tendat. 324

Memoria & imaginatio non niſi diverſo conſiderandi modo differunt. 5. memoria, ipſa ſenſio deficiens & phantaſma dilutum. *ibid.* memoria multarum rerum experientia. *ibid.* memoria & ſenſus, facti ſunt cognitio. 23

Mercatorum ſyſtema ſubordinatum. 115. negotiandi modus. 123

Mercurii ſimulachrum. 313

Metus quid. 28. vinculum religionis. *ibid.* & 55. 171. cauſa pacis. 66. paſſionum omnium innocentiſſimus. 140. non omnis tamen actionem excuſat. *ibid.*

Monarchia, Ariſtocratia, &c. 92, *& ſeqq.* Monarchicum fuiſſe imperium populi Rom. in Iudæos. 94. Monarcham ſucceſſorem poſſe conſtituere etiam alienigenam. 98

Monarchia mixta an detur. 260, 261. Monarcha an fuerit S. Petrus. 261

Militares duces, portuum præfecti, &c. Miniſtri publici. 119, 120. miles extra hos non eſt miniſter publ. 120. militum infimus jure ſtipendium poſtulat. 150

Miniſtri eccleſiæ *vide* Eccleſia.

Miniſtri in Civitate publici qui, quales. 119, *& ſeqq.*

Miniſter eccleſiæ, & verbi differunt. 252

Miracula contra S. Literam nihil probant. 175

Miracula & cautela late traduntur. 203, *& ſeqq.*

Monetæ aureæ & argenteæ valoris auctio vel deminutio à plurium Civitatum conſenſu pendet. 124

Mono-

Digitized by Google

Monopolium. 115, 116
Mores hominum & gentium. 49, *& ſeqq.*
Moralia parva quæ docentur pueri. 49. Moralibus de controverſiis ſuprema judicatio quam ſibi vendicat Papa, & ſummum Imperium Civile, idem. 266.
Mors ſecunda. 212, 213. Mors æterna. 294.
*Morte morieris* quid. 209, 336.
Motus voluntarii, vulgo paſſiones. 25. motus vitalis, animalis. *ibid.*
Moyſi populus Iſraëlit. ad obediendum ſe ſubmiſerat. 136
Moyſen totum Pentateuchum non concinnaſſe. 177. Moyſi quomodo Deus extraordinariè locutus. 198. Moyſes Prorex Dei. 219. 220. perſonam Dei gerens. 361, 362
Mundus venturus. 216, 217
Muſica quà cultum divinum commendatur. 171

N.

NAamani Syri exemplum in diſſimulanda fide ſeu religione. 234. non ſe periculo ultro objicientis. 288
Naturales leges duæ: defenſionis, & concordiæ. 66, 67. *Adde ſis* Leges. Natura omnes homines æquales. 63. 77. 85. Naturæ lege iniquum, Civili injuſtum. 88. naturalis æquitatis curia conſcientia. 166. Naturale Dei Regnum. 166, *& ſeqq.* naturalis Rationis dictamina circa honorem & cultum divinum. 168, 169. naturæ leges violans peccat contra Deum. 288. naturalem contra legem præciſe crimen vocari non ſolet: mitius ergo ex hoc fonte contra quoſdam agendum. 352
Nicænum Symbolum per 500 annos expoſitum. 317. *adde* Symbolum.
Nobilitatis, tunicarum, & ſcutorum pictorum hæreditoriûm repertrix Germania. 47, 48
Nomina propria, communia, univerſalia. 15. res nominatæ. 17. 341. nomina poſitiva, negativa, inſignificantia. 18

O.

OBedire Apoſtolis, conſilium eſt ſequi. 269
Obero rex lemurum. 325
Objectiones, & reſponſiones contra Leviathanem. 359, uſque f.
Obligant leges naturales in foro interno, non ſemper externo. 78
Olei benedictio. 291
Ὁμουσίου vocis in Concilio Niceno declaratio. 356
Opificia fovenda. 163
Opinio determinatio diſcurſus. 32

P.

PActum etiam metu extortum in curia naturæ validum. 70. pacto ſi licitum ſit, juramentum nihil addit. 72. pactorum violatio ſupernaturalis & revelatione nitens queîs, contra quos. 74. vitium perſonæ paciſcenti non parit exceptionem. *ibid.* pactum ſine authoritate ſcienter invalidum. 80. pacta verba ſunt, non timentur. 83. ſine armis inutilia. *ibid.* pactum Civitatis (*vide &* Formul.) 85
Papatus prolapſi cauſæ. 62. Papa an ſit Antichriſtus. 263. *Adde* Primatus. Papatui tenebræ profuerunt. 323. quæ, quantæ. 324. lemuribus comparatur. 325
Paſſiones animantium ſenſuales. 10. paſſiones motus voluntarii. 25. *adde* Affectus.
Paſtor ſummus ſummè Imperans. 256
Paterna primitus imperia. 83. Paternum dominium, & deſpot. 98
Pax tempus bello vacuum. 64
Peccatum, & crimen differunt. 138. peccata non omnia eſſe æqualia. 141. *Iunge* Bonum. peccatum non eſſe quidquid contra conſcientiam fit, & quando, ubi 152. peccatum in Spiritum S. in Eccleſiam videri. 302. peccati cauſa. 321, 322. peccator peccatorem puniens. 333
Pecunia Civitatis ſanguis. 124
Peripatetici loquaciores. 315, 316
Perſona propria, repræſentativa. 79, *& ſeqq.* perſona rei inanimatæ. 81. Perſona Dei propria, repræſentativa. *ibid.* Perſona Civitas. 86. perſona, & hypoſtaſis differunt. 317. 330. 333. perſona quid proprie. 342. 346
Prudentia, providentia, præviſio, ſapientia. 11. prudentia præſumptio eſt futuri. 12. prudentius eſt animal unius anni homine decenni. *ibid.* prudentia naturalis. 24. prudentia experientia multa. *ibid.* prudentia ſiniſtra, aſtutia. 37. prudentia omnis ab experientia. 63
Petrus an fuerit Monarcha Eccleſiæ. 261. an fuerit Romæ, an ibi Epiſcopus. 262
Phantaſia *vide* Imaginatio. Phantaſia ſine judicio non laudatur. 35. phantaſmata objectorum imagines. 4. 305. ſubſtantiæ incorporeæ. 361

Philo-

Digitized by Google

Philoſophicæ tenebræ late deducuntur. 318, uſque 325. Philoſophia genuina definitur & celebratur. 315. origo, ſectæ. *ibid.* abuſus. 318. mirabiles præſtigiæ. 342
Plebs robur Civitatis. 161. colenda propter potentiam. *ibid.*
Pœna præcedens juſto major ad crimen hortatur. 139. pœna ſubſequens major delinquentem decipit. *ibid.*
Pœnæ, & præmia 146 *& ſeqq.* late explicantur. Pœnarum inflictio à jure pendet naturali, non ſubmiſſione Civium. 146. pœnæ & præmia recte diſpenſanda. 164. puniri poſſunt contradictores fidei à Civitate. 233. qui, quomodo quoad hæreſin, atheiſmum, blaſphemiam. 347, uſque 359.
Pœnitentiæ judicium penes Eccleſiam, non ſolum Paſtorem. 238
Politica tam eſt ſcientia certa, quam Arithmetica aut Geometria. 104
Politica Ariſtotelis & Ciceronis Principatui periculoſa. 137. 154. 322. 23. Politicæ Chriſtianæ principia explanantur. 173, *& ſeqq.*
Pontifex maximus unde procedat. 314
Potentia naturalis, inſtrumentalis. 43. potentia cauſa cultus. 169. 170
Poteſtas ſumma anima, Civitatis. 1. 110. 276. extra Potentiam coërcentem ſtatus belli. 64. 83. 153. Reges & Perſonæ ſummam poteſtatem habentes hoſtes inter ſe, ſemper excubantes & ſuſpicantes. 65. 106. jura S. Poteſtatis in Civitate per inſtitutionem. 86, *& ſeqq.* Summa Poteſtas extra capiſtrum, non poteſt cogi. 87. indiviſibilis, ſingulis & univerſis major. 92. de jure ſucceſſionis Summæ Poteſtatis 92. 96, 97. Poteſtatis ſummæ jura ſunt omnia Paterna & deſpotica. 101. Poteſtatis ſummæ Miniſtri publici. 119
Poteſtas Regnantis juſto minor ad diſſolutionem Civitatis tendit. 151. 157
Poteſtas ſumma boni & mali Iudex; non quilibet privatus. 152. P. S. eſt extra vinculum legum Civilium & pœnam. 153. Summi Imperantis Officium ordine particulatim explicatum. 157 *& ſeqq.*
Poteſtatis Summæ jus judicandi de doctrinis. 255. Summus Imperans Paſtor ſupremus. 256. perſonam gerens Eccleſiæ. 288. l. Civitas.
Poteſtas Eccleſiaſtica Civitatis ſubjecta, 231, uſque 279.
Præmia & pœnæ. 146. 150. 164. præmiis ambitioſi non afficiendi. 164. 165
Preces præcedunt, gratiarum actio ſequitur. 171
Presbyter & Epiſcopus idem. 250
Presbyterianorum factio contra Epiſcopos Scotiæ, Angliæ. 359
Primatus, Infallibilitas, & Temporalis Poteſtas ſummi Pontificis. 182. 232. 260, uſque 279. probatio. 258. à Phoca 349.
Privilegii revocationi quando locus. 110. 142
Probatio: quæſtiones juris non ſunt teſtibus determinandæ. 272. conſenſus hominum, non hoc agentium quod in quæſtionem venit, non probat. 337
Proceſſio, pompa illa imaginum, reliquæ Ethniciſmi. 314
Proceſſus contra hæreticum. 355
Propheta, bonus conjector. 11. prophetæ veri γνωριςματα. 174, *& ſeqq.* Prophetæ antiquiſſimi qui. 179. Prophetis Deus locutus vel per viſionem, vel per ſomnia, vel per gratias. 106, *& ſeqq.* prophetia per ſortes. 101
Purgatorium expugnatur. 295, *& ſeqq.* quæſtus regius. 324

## Q.

QVæſtiones ſtultas & indoctas rejice. non eſt hominem excommunicare. 240

## R.

RAtiocinatio eſt computatio. 17. rationes ingreditur res quadrupliciter 18. ratiocinatio eſt additio, vel ſubtractio, ſeu diviſio & multiplicatio. 20. Rectæ rationis, æque ut Arithmeticæ, ars certa eſt. 21. ratiocinari & invenire, connectere, diſcurrere. 338
Rebellionum cauſæ, & remedia. 154, 153, 155
Rectorum ſanctitas ſuſtinet eccleſiam & rempubl. 61 *&* 62
Redemptio quid. 217
Reges. *Vide* Poteſtas Summa. Reges circumſcripti, Summorum Miniſtri. 96. Regis ſervi omnes cives. 102. æquitas. 103. Reges, ipſi Deo & legi ejus, non Doctori ſe ſubmiſerunt. 247. ſubditi Chriſti per baptiſmum. 278. etiam ethnici Paſtores vocati, & cur. 255. publice poſſunt docere, an etiam baptizare. 257. poteſtas

teſtas juris Civilis & Eccleſ. conſolidatione quæ, quanta. 260
Regnum Dei in Scripturis proprie ſumptum pro Regno Dei Civili conſenſu populi Iſraëlit. conſtituto. 190. 192. Regnum Dei per Proreges Abrahamum, Moſen, Summos Sacerdotes, & Reges Iudææ. 219. & ſeqq.
Regnum Chriſti non eſſe ex hoc mundo. 231. non eſſe Eccleſiam quæ eſt in terra. 290. ſed cum Reſurrectione demum incipiet. *ibid.* & *ſeqq.* 363. futurumque tunc in terra. *ibid.*
Regnum in Cœlorum ut quis recipiatur quæ ſint neceſſaria. 279. & *ſeqq.*
Religio metus potentiæ inviſibilis. 28. Religio late explicatur. 54. & *ſeqq.* religio medium conſequendi finis Civitatis, qui eſt pax. 60. Religionum libertas Romæ. 60. religionis, doctrinarum, & opinionum negotium in Poteſtate ſumma. 88, 89. religio ſubeſt Civitati. 137. & 138. religionis crimen in Doctore majus. 144. religionum ethnicarum reliquiæ & dæmonologia. 305, uſque 314. *Iunge* Fides.
Reminiſcentiæ facultas. 11
Rerumpublicarum ſpecies. 92, & *ſeqq.* 232. refutatur Bellarminus quoad monarchiam mixtam. 260, 261
Res nominatæ. 17. 341
Reſurrectio hominis. 334, 335. reſurgent etiam reprobi. 335
Romæ religionum omnium libertas, præter Iudaicæ. 60

S.

Sacerdotale regnum Iſraëlitarum. 221
Sadducæos angelos ſubſtantias negantes non fuiſſe excommunicatos à Iudæis, & cur. 362.
Salis cum aqua benedictio. 291
Saliva odor ſuavitatis. 299
Salvari eſt à peccato & pœna liberari. 214
Salutem ut quis adipiſcatur æternam, quæ ſint neceſſaria. 279, & *ſeqq.* fides ſcilicet Ieſum eſſe Chriſtum, & juſtitia conantis licet non implentis. 287
Samuelis libri poſt mortem ejus ſcripti. 178
Sanctitatis exiſtimatio tollitur facienti contrarium. 61. ſanctitas rectorum columen civitatis. 61 & 62
Sanctum, ſacrum, ſacramentum, quid in Scripturis de regno Dei civili ſignificent. 192, 193, 194.
Sanctorum canonizatio reliquiæ Ethniciſmi. 315
Sapientia eſt ſcientia multa. 24. ſapientiæ exiſtimatio tollitur admittenti contradictoria. 61
Saturnalia. 314
Scandala quid in Civitate, & circa religionem operentur. 61
Scholæ cur ſic dicantur, & quomodo cœperint. 315
Scholaſtici philoſophi vapulant. 4. 8. 13. 62. anteſignani qui, & doctrinæ ſumma. 319, & *ſeqq.*
Scientia conſequentiarum facti eſt cognitio. 23. Scientia multa, ſapientia. 24. Signa. *ibid.* ſcire perfecte, conditionaliter. 33. ſcientiarum diſtributio. 42. ſcientia potentia eſt, ſed parva, & cur. 44
Scripturæ Sacræ authoritatem fide niti Eccleſiæ. 34. Scripturæ non præjudicant miraculis. 175. De antiquitate, ſcopo, authoritate, & interpretibus librorum ſacrorum. 176, & *ſeqq.* Scripturæ ſacræ extra revelationem leges non ſunt, niſi ab authoritate ſummam Poteſtatem habentis. 181. Quid in Scripturis ſacris vocabula Spiritus, Angelus, Inſpiratio, ſignificent. 182, & *ſeqq.* Quid vita æterna, infernus, ſalvatio, mundus venturus, & redemptio. 208. Scriptura canonica ut ſit h. e. vim legis habeat in Civitate, id obtinet à ſumma Poteſtate. 244, & *ſeqq.* Scripturæ canon apud Iudæos ante Eſdram. 245, 246. N. Teſtamentum à proſelytis privatim ut lex ſuſceptum. 246. ut quiſque ſuo periculo ſcrutetur, Scripturas S. vel non. 327, 346
Secta Philoſophorum. 346. Sadducæorum, Phariſæorum, &c. 347. Iudaiſmi, Chriſtianiſmi. *ibid.*
Seculum ante, ſeculum poſt reſurrectionem. 301
Seditio in electione Damaſi præ Urſino. 251. 254.
Senſus quid, & modus ſentiendi. 3, & 4. ſenſus & memoria facti ſunt. 23
Sermonis origo & præſtantia. 13. uſus quadruplex. 14. totidem abuſus. *ibid.* ſermonis copia quanto inſtructior, tanto vulgo ſapientior, aut ſtultior. 17
Servatoris noſtri benedicti officium triplex. 226, & *ſeqq.* Filius an ex Patre ſolo. 317
Signa, conſequentiæ obſervatæ. 11, 12
Solomonis Eccleſiaſtes, & Canticum. 179



Digitized by Google

Solomon Abiatharum ſummum Sacerdotem depoſuit. 214. Templum dedicavit, Suprematum Eccleſiaſticum habuit. *ibid.* de Abiatharo per R. depoſito & p. 296.

Somnia quid, unde. 6. Somnium, non viſio, M. Bruti fuit ſpectrum. 7. ſomnia cauſam dedere Satyris, Faunis, ſpectris & lemuribus. 8. ſomnia jactantes enthuſiaſtæ. 174. 176

Sphinx populo formidabilis. 345

Spiritus S. perſona Dei in Sanctificando. 81. 342. 362. proceſſio. 345

Spiritibus de mortuorum ambulantibus opinio quo tendat. 8. 360. ſpiritum incorporeum non poſſe intelligi. 56. ſpiritum dici vel tenuiſſimum corpus, vel phantaſma. *ibid.* 182, *& ſeqq.* 188. Spiritualitatem verò Dei, captum ſuperare. 184. defenditur Spiritum eſſe corporeum. 306, 307. reſpondetur ad objectiones. *ibid. & ſeqq.* Spiritus, corpus, in corporeum, quid. 344. De tenebris ſpiritualibus ab interpretatione non recta Scripturarum. 289, *& ſeqq.*

Spiritualis & Temporalis Poteſtatis diſtinctio inanis. 155. epilepſiam generans homini Civitatis artificiali. *ibid.*

Status belli. 64. 83. 66. 73

Stoicorum auctor & origo. 315

Subditi Cives. 86. ſubjectionis ſolatium. 91, 92

Subjectum, ſuppoſitum, ſubſtantia. 339

Subſtantia incorporea ſeu corpus incorporeum, ſignificatio inconſiſtens. 19. ſubſtantias nullas videri incorporeas. 360

Subſtantia & ens idem. 340. *Vide* Hypoſtaſis. Subſtantiam incorpoream non niſi videri phantaſmata in ſpeculis, ſomnis, &c. 361

Succeſſionis jus ſummæ Poteſtatis. 96, *& ſeqq.*

Syllogiſmus actus ratiocinandi. 18. 338

Symboli Niceni expoſitores. 317. ſymbolum Nicenum per modum colloquii explicatum. 328 uſque 346. S. N. cœptum in concilio Niceno, abſolutum in Cpolitano, Epheſ. & Chalcedon. 349

S. Synaxis. 194. 231. in conjurationem & incantationem abiit. 292. 293

Syſtemata quid, quot. 111, *& ſeqq.* Syſtema regulare independens Civitas. *ibid.* 111

T.

Tenebræ ſpirituales, regnum tenebrarum. 289, uſque 317. quibus quæſtui fuerint. 323

Theſaurarius Miniſter publicus. 119. theſauri depeculatio. 145

Tituli & dignitas Ducum, Comitum, &c. quando cœperint. 48, 49

Traditiones conſilia. 269

Trinitatis myſterium. 342, 343. 345. 348

Tutela ſummi Principis pupilli. 95. 119

Tyranni minime tales. 154. 322

V.

Vectigalia in Regno Dei. 193

Veneris & Cupidinis ſimulachrum. 313

Verbum Dei quid, & quotupliciter ſumatur. 194. Verbum de Filio Dei. 331, 332. 364

Virtutes intellectuales. 34. *& ſeqq.*

Vita æterna quid in Scripturis ſignificet. 208. comparatur ſtatui Adami ante lapſum. *ibid. & ſeqq.* de iis quæ ad receptionem in Regnum Cœlorum ſunt neceſſaria. 279, *& ſeqq.* vita æterna homini non eſſentialis, animam citra corpus naturaliter non ſubſiſtere, nec immortalem. 294, *& ſeqq.*

Univerſitates reformandæ. 161. 323. errarunt manifeſte Henrici IIX tempore. 161. quid in iis doceatur. 319. 323

Volendi cauſa num voluntas. 321

Urbis populoſæ immoderata magnitudo Monarchæ periculoſa. 156

Z.

Izania errorum Spiritualium. 290



Digitized by Google

# SCRIPTVRÆ SACRÆ

*Inſigniora loca annotata, in Leviathane explicata aut adducta, quorum indicio multa alia ſe ultro oculis offerent.*


| Cap. | ver. | pag. |
|---|---|---|
| | **Gen.** | |
| 1. | 2. | 184. |
| 2. | 18. *morte morieris.* | 209. 336. |
| 3. | 5. | 103. |
| | **Exod.** | |
| 20. | 1. 2. &c. Decalogus. | 126, 159, 160. |
| | **1. Sam.** | |
| 8. | 11. | 101, 102. |
| | **Iob.** | |
| 41. | 24. 25. | 150, 151. |
| | **Pſal.** | |
| 51. | 6. *Tibi ſoli peccavi.* | 106. |
| 72. | 1, 2. 3. | 168. |
| | **Eccleſiaſtæ** | |
| 3. | 17, 18, &c. | 337. |
| | **Matth.** | |
| 12. | 32. | 302. |
| 19. | 21. *Vende omnia.* | 126. |
| | **Luc.** | |
| 16. | 20. de divite & Lazaro. | 300. |
| | **Ioh.** | |
| 1. | 3. | 195. |
| | **Act.** | |
| 19. | 38. | 18. |
| | **1. Cor.** | |
| 3. | 12. | 358. |
| | **Apocal.** | |
| 5. | 9, 10, 11. | 363. |


**FINIS.**

AØ1 1453346

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

11859

Digitized by Google